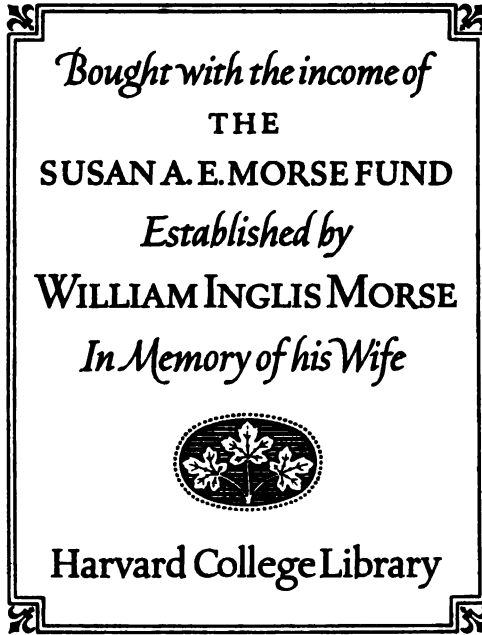

(1903-08)

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

1
Bund
3.5
1903-05

LSec-1006.1008

www.libriol.com.cn

ČASOPIS

MORAVSKÉHO MUSEA ZEMSKÉHO.

—
VYDÁVÁ

MORAVSKÁ MUSEJNÍ SPOLEČNOST.

REDAKTOROVÉ:

PROF. FRANT. J. RYPÁČEK. — DR. FRANT. ŠUJAN.

ROČNÍK III.

(1903.)

V BRNĚ.

TISKEM MORAVSKÉ AKCIOVÉ KNIHTISKARNY
1903.

3116

31-3

www.libtool.com.cn

OBSAH

ročníku třetího (1903).

A. Rozpravy a pojednání.

- Leoš Janáček:** Nápěvky naší mluvy, vynikající zvláštní dramatickosti. II. Str. 105—112.
- Frant. Lípka:** Kostel v Bořitově a památnosti jeho. (S osmi obrazy.) I. Str. 1—13.
- Dr. Jan Václ. Novák¹⁾:** Česká bibliografie J. A. Komenského. Překlady latinských děl Komenského, dle vzniku originálů seřazené. (Pokrač.) I. Str. 14—25.
- Frant. Václ. Peřinka:** Urbář panství Jevišovského z r. 1628. Příspěvkem k dějinám poddanským. I. Str. 34—44. — II. 113—120.
- Hugo V. Sánka:** Staré železárny Rudické. (S obrázky.) I. Str. 45—59.
- Frant. Šilhavý:** Lidové názvy pozemkové. Památce zemského archiváře Vincence Brandla. I. Str. 26—33. — II. 129—150.
- Josef Veselý:** Lidové zvyky a pověry ve Staré Říši a v okolí. II. Str. 121—128.

B. Zprávy vědecké.

Soupis palaeontologicko-archaeologických sbírek konservatora moravského musea zemského Jana Kniese. I. Str. 60—78. — Nové nálezy praehistorické v okolí Brněnském. (S vyobrazením.) Podává Alois Procházka. II. Str. 151—157.

C. Zprávy spolkové.

1. **Přednášky vědeckého odboru českého v Mor. Mus. Společnosti.** (Referuje prof. Fr. J. Rypáček.) I. Str. 79—91. II. 158—173.
2. **Zprávy o zasedáních mus. kuratoria za druhou polovici roku 1902.** I. 91—94. — Zprávy o zasedáních musejního kuratoria roku 1903. II. Str. 173—180.

¹⁾ Viz ročník I., č. 2., ročník II., č. 1.

3. Výměna „Časopisu Mor. Musea Zemského“. I. Str. 95—99. — II. 221—225.
4. Zpráva o činnosti Moravské Musejní Společnosti za rok 1902. II. Str. 180 - 199.
5. Účetní zpráva Mor. Mus. Společnosti za rok 1902. II. Str. 200—201.
6. Rozpočet Františkova musea zemského na rok 1904. II. Str. 202—203.
7. Moravská Musejní Společnost: a) kuratorium, b) konservatorové, c) členové čestní, d) členové řádní, e) úřednictvo. II. Str. 204—219.
8. Vyhláška z kuratoria o nových nálezech a o předmětech lidovědných na Moravě. II. Str. 220.

D. Literatura.

Korrespondence Jana Amosa Komenského. Vydává Dr. Jan Kvačala. V Praze 1902. (Fr. J. Rypáček.) I. Str. 100—102. — Starobylé náhrobní kameny, pamětní desky a erby na Vyškovsku. Napsal Alois Procházka. (Fr. J. Rypáček.) II. Str. 220—227.

E. Různé.

Knihy a časopisy redakci zaslané. I. Str. 103—104. — II. Str. 228—229.
Oznámení. I. Str. 104. — II. Str. 230.

Δ
LSoc 1206-10.2

www.libtool.com.cn

ČASOPIS MORAVSKÉHO MUSEA ZEMSKÉHO.

VYDÁVÁ

MORAVSKÁ MUSEJNÍ SPOLEČNOST.

(ČESKÁ SEKCE.)

REDAKTOŘI:

PROF. FRANT. J. RYPÁČEK. DR. FRANT. ŠUJAN.

ROČNÍK III.

ČÍSLO 1.

V BRNĚ.

TISKEM MORAVSKÉ AKCIOVÉ KNIHTISKÁRNÝ
1903.

OBSAH

číslo prvního:

- Frant. Lipka: Kostel v Bořitově a památnosti jeho. (S osmi obrazy.) Str. 1.—13.
- Dr. Jan V. Novák: Česká bibliografie J. A. Komenského. (Pokračování.) Str. 14.—25.
- Frant. Šilhavý: Lidové názvy pozemkové. (Památce zemského archiváře Vincence Brandla.) Str. 26.—33.
- Fr. V. Peřinka: Urbář panství Jevišovského z r. 1628. (Přispěvek k dějinám poddanským.) Str. 34.—44.
- Hugo V. Sánka: Staré železárny Rudické. (S obrázky.) Str. 45.—59.
- Zprávy vědecké: Soupis palaeontologicko-archaeologických sbírek konservatora moravského musea zemského Jana Kniese Str. 60.—78.
- Zprávy spolkové: Přednášky vědeckého odboru českého. v Mor. mus. společnosti. (Fr. J. Rypáček) — Str. 79.—91.
- Zprávy o zasedáních mus. kuratoria za druhou polovici roku 1902. Str. 91. 94.
- Výměna Časopisu m. m. z. Str. 95.—99.
- Literatura: Korrespondence Jana Amosa Komenského. II. Vydal dr. J. Kvačala. Str. 100.—102.
- Knihy a časopisy redakci zaslané Str. 103.—104.
-

Upozornění.

Poněvadž „**Moravská musejní společnost**“ jest jedinou právní nástupkyní bývalé „c. k. mor.-sl. společnosti na zvelebení orby, přirodnictví a vlastivědy“ a „Musejní sekce c. k. mor. společnosti hospodářské“, prosíme, aby všechny zásilky knih a časopisů byly posílány **jen** s adresou: **Moravská musejní společnost** (zemská knihovna) v Brně.

Za kuratorium:

Dr. Fr. Kameníček,
praesident.

www.libtool.com.cn

Obraz 7. Monstrance v Bořitově.

www.libtool.com.cn

Obr. 1. Chrám Páně v Bořetově. (Románská část.)

www.libtool.com.cn

Kostel v Bořitově a památnosti jeho.

Sděluje Frant. Lipka.

Nejcennější a zároveň nejstarší stavitelskou památkou v hejtmanské Boskovské jest Bořitovský kostel blíž Černé Hory. Sahaje původem do periody románské, jest vedle kostela ve Viskách, kde věž v téže slohu zbudovaná jest pamětihodna dvěma řadami sdružených románských okének nad sebou¹⁾, s tímto asi stejného stáří, a tudíž vzhledem k nemnohým stavbám románského slohu, na Moravě posud zachovaným, z nejdůležitějších památek v celé zemi. A nejenom že kostel sám o sobě jest velkou vzácností, chová i celou řadu starožitností, o nichž po různu bylo publikováno, tak že literatura o kostele i památkách jeho jest dosti hojná. Ačkoli bylo už vše popisováno, nestalo se tak nikde úplně a zcela správně a ani o všech památkách soustavně, pohromadě, a mimo to bez přesných vysvětlujících vyobrazení. Přítomná stať má úkol zameziti podobné nepřehlednosti²⁾.

Kostel Bořitovský, sv. Jiří zasvěcený, stojí na mírném návrší na počátku hřbitova nad školou níže položenou s jedné a budovou farní s druhé strany a v bezprostřední blízkosti rozsáhlého pohanského pohřebiště³⁾, jakož i jiného praehistorického naleziště

¹⁾ Blíže údaj o tom: Fr. Lipka, „Kostel ve Viskách“ v Čas. vlast. muzejn. spolku v Olom., ročník XVII.

²⁾ U nás na Moravě, žel, není naděje na vydávání soupisu všech uměleckých a historických památek v rozsahu, jak se to děje na př. v Čechách za pomoci České Akademie. Nelze jinak než v různých odborných listech, jako posavad, otiskovati po kusech nasbíranou látku, což ovšem nezjednává přehlednosti.

³⁾ Dr. Wankel, „Bilder aus der mährischen Schweiz und ihrer Vergangenheit“, J. Knies, „Præhistorické nálezy Bořitovské“ v „Čas. vlast. muzejn. spolku v Ol.“, IX., týž v „Moravské Vlastivědě“; okres Blanský. Knies soudí,

Východní strana.

Severní strana.

Obr. 2. Románská okna na věži kostela Bořilovského.

v místech samé fary⁴⁾. Stavba jeho skládá se z průčelní věže s přístavkem pro točité schodiště (na severní straně) a z lodí, zbudovaných románským slohem, pak z kněžiště goticky vyvedeného s připojenou kaplí na jižní straně a s protější sakristií soudobou; při ní oratoře se schodištěm z doby nové. Tedy trojí stavební fáse, staletími od sebe oddálená.

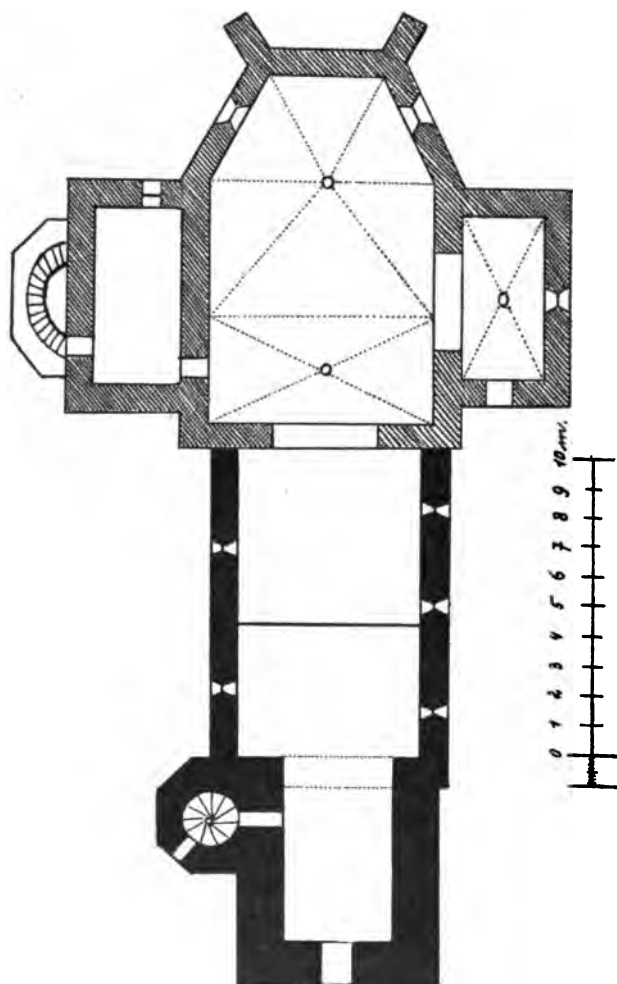
Co z původního románského slohu má kostel podnes, shledáváme v průčelí západním na hmotné věži. Základnu její tvoří čtverhran, věž však není ve stejné ose s osou lodní, nýbrž jest značně posunuta k jihu, a to úmyslně za účelem, aby získáno bylo dosti místa pro schody na věž. V přízemí věže jest upraven hlavní vchod do kostela, a zde zdi její vyznamenávají se největší tloušťkou z celé budovy. Věž tvoří v průčelí čtyrboký mohutný hranol, ku předu vystupující, stavěný z pravidelných křídových kostek, v nové době však hladce maltou ohozený. Staré zdivo jest na podiv dobře posud zachováno. Kostky a pravidelné jejich vrstvení zřetelněji jsou patrný na partii sousední, lodní, zvláště na straně severní, kde vlivem počasí zdivo kostkové přijalo vzhled černý. Nejhořejší patro věžní má po třech sdružených okénkách na třech stranách (a to v průčelí západním, a na jižní a severní straně). Všechna tato okénka jsou dosti dobře zachována, a každé z nich (vždy tři pohromadě) polokruhovým obloučkem překlenuto⁵⁾ a od sebe pak dvěma sloupky odděleno. Poměrně nejlépe zachováno jest okno na straně severní, majíc též ornamentovanou hlavici páskem, čehož není u ostatních. Na čtvercové desce, patce (rozměr 0·19 × 0·19 m, výšky 0·09 m) stojí volně osmiboký dřík, 0·605 m vysoký, na němž spočívá hlavice krychlová se spodními rohy ohlazenými, výšky 0·16 m. Sedlo na krychli osazené, ke spodu sešikmené, 0·25 m vysoké a na hoře 0·40 m široké, má na severní straně, venkovské, 2 laloky, na vnitřní straně jsou otlučeny. Výška celého sdruženého trojdílného okna

že naleziště Bořitovské patří obyvatelům slovanským, kteří zde ke konci doby pohanské měli své hradíště. Týž zaznamenal i pověst o kostele, že sloužil kultu pohanskému, pod. i Wankel, Houdek, a to dle záznamu farního ze stol. XVIII.

⁴⁾ Jiné naleziště ještě ve vsi samé až k říšské silnici.

⁵⁾ Ř. Volný i Wankel mylně udávají, že jsou okénka dvěma oblouky sklenuta, což Houdek opravil v obojím popise kostela („Mittheilungen etc.“ a „Method“).

měří 1·52 m šířky a 1·36 m výšky, jednotlivá od sebe jsou vzdálena na 0·385 m.⁶⁾ Věž v průseku tvoří obdélník kratší stěnou

Obr. 3. Půdorys chrámu Bořitovského.

připojený k lodi a obsahuje ve spodních patrech jenom několik okének čtverhranných.

⁶⁾ Poněkud odchýlnými rozměry se liší obě práce Honákovy. Rozměry tuto uvedené platí o okně na straně severní.

Zdi lodní zůstaly vně neomítnuty (po poslední opravě kostelní), tak že nejenom zdivo, jak dříve dotčeno, vyniká zřetelněji, ale i dobře patrna jsou zvenčí původní prostá románská okénka, a to teprve ve značné výši, na jižní straně 3, na severní 2, úzká, polokruhově sklenutá, nyní zcela zazděná, vedle mnohem větších, širokých a nevkusných, v nové době teprve prolomených. V podřímí lodním zachoval se úplně vlys obloučkový a nad ním zubořez — na koso stavěné „vlčí zuby“ —, ne méně typický pro sloh románský. Vše popsané pochází asi ze stol. XII.¹⁾

Presbytář vystavěn k části již udělané s počátku věku XV. Na snadě jest, z jakých příčin se to stalo. Nepochybně, že kostel v posavadní rozloze věřicím více nepostačoval, odbourána na východní straně apside, jak z analogie s podobnými soudobými stavbami na jisto lze souditi, a kostel rozšířen přistavěním nynějšího presbytáře. Tento jest delší a mnohem širší než-li celá loď kostelní, a zvětšen mimo to o postranní kapli sv. Anny na straně jižní a o sakristii na straně korrespondující. Tato celá partie vyvedena jest goticky z kamene lomového, jenom v nároží opatřena jest kvádry přitesanými a na straně východní zakončena třemi stranami osmiúhelníku a v závěru presbytáře opatřena vně pouze dvěma prostými opěráky o dvou mírných ústupcích, kamennou deskou ukončenými, na spodě trnož.

Vnitřek kostelní vykazuje nad presbytářem slušnou křížovou klenbu, jejíž žebra vycházejí z konsolk různých podoby (na jedné z nich, vedle sanktuáře, podoba lidské hlavy) a mají profil hrubkovitý. Sbíhají se ve dvou kulatých svornících, jejichž terče nesou v kameni tesané znaky: první z nich (nejblíže hlavního oltáře) má sedmizubý hřeben, druhý osmipaprskovou hvězdu, v boční kapli pak podobný svorník orlici korunovanou, nešachovanou. Jest to opakování²⁾ znaků nade branou nedalekého zámku v Černé Hoře, t. znak Albrechta Černohorského z Boskovic (a příbu-

¹⁾ Srovnej Branišovy „Dějiny středověkého umění v Čechách“, díl I., str. 38, jakož i Mádlův „Soupis uměl. a histor. památek“, díl I., str. 84.

²⁾ Viz o tom: Frt. Lipka, „Zámecké brány v okolí města Boskovic“ v tomto časopise (roč. II.). Knies jest jiného mínění. Z toho, že znaky hřeben, hvězda a pětिलistá růže vyskytují se na bráně Nového Hradu a na svornících v kostelku ve sv. Kateřině, dedukuje, že všechny tři uvedené stavby vykonány byly za Dobše a Beneše z Boskovic stavitelem jedním — pokládá hvězdu a růži za znaky manželék obou bratrů.

zenstva jeho), za jehož vladaření a jehož nákladem kostel Boriťovský byl obnovován.⁹⁾ Z oken v závěru přesbytáře zasluhují zmínky pozdně gotická, hrotitým obloukem opatřená dvě okna pro slušnou kružbu měchýřkovou. Třetí z oken, prostřední, za hlavním oltářem, jest zazděno, okno na straně evangelní jest z osy značně posunuto úmyslně stranou, aby získáno bylo dost místa pro sanktuář tam vezděný.¹⁰⁾ V postranní kapli v podobném okně, ale rozměru menšího, zbyla pouze stopa původní kružby.

Vítězný oblouk odděluje část gotickou od starší románské. Klenba nad touto jest však novodobá (z r. 1842) a byla před tím rovná, z trámův a pomalovaných prken.¹¹⁾

Též vnitřek kostelní lodi byl pokryt freskami, jejichž větší díl odkryt na evangelní straně, podobně i na protější straně zjištěn zbytek malby.¹²⁾ Objevení fresek svým časem vyvolalo několik hypotes. Objasniti smysl jejich pokusil se baron Sacken a Dr. Wankel. Není pochybnosti o tom, že význam fresek jest symbolický. Představují jakési hradby s cimbuřím a štíhlou jehlan-covou stříškou i hranami; před jednou z nich stojí postava mnicha s holí v ruce, hledícího směrem k moři pod nohama jeho, v němž se spatřuje veliká ryba, obrovský¹³⁾ jeden rak

Obr. 4. Fresky v kostele Boriťovském.

⁹⁾ A. V. Šembera, „Páni z Boskovic,“ str. 109.

¹⁰⁾ Na plánu v „Mittheilungen d. C. C. z. E. n. E. d. h. u. K.“ není to naznačeno.

¹¹⁾ O tom zmiňuje se Ř. Volný, po něm V. Houdek v obou pojednáních.

¹²⁾ Soudobý zápis místního faráře P. Klem. Pospíšila o tom ze dne 14. září 1874 zní: Při obnovení vnitřku chrámu Páně Boriťovského odkryt jest v lodi na straně evang. obraz na omítce, bohužel již velmi porušený, významu allegorického, jenž sahá od stolic až do polovice okna a zaujímá dobrou třetinu lodě. Že i na protější straně podobný obraz se nalézá, nelze pochybovati, an na místě, kde náhodou vápno bylo odloupeno, spatřoval se vyobrazený díl lodě.

¹³⁾ Takové nesrovnalosti v proporcích vyobrazování vyskytují se z pravidla na středověkých malbách, na př. na hradě Píseckém (reproduk. v Sedláčkových „Hradech“) má jedna ryba stejnou velikost s lodí, pod. v kostele Rychnovském vyobrazena ryba, rak a loďka ve stejné velikosti.

a druhý podobný, značně menší; dvě mořské obludy o dvou ocasích, jedna s korunou na hlavě, druhá s palicí v rukou, hlava psi (či vlčí?) a j. v. O výjevu zobrazeném nemůže býti jasno, ježto posud odkryta byla jenom část jeho.¹⁴⁾ Připojená kopie poučuje více než delší popis. Ř. Volný o těchto malbách — v lodi — nemohl vědět, protože za času jeho byly ještě zabíleny, ale shledal, jak se zmiňuje v „Topografii“, stopu maleb i v presbytáři. Zdá se tedy, že veškery fresky v kostele vznikly asi zároveň, a to nikoli před XV. stoletím.¹⁵⁾ Nyní zmizely opět pod nátěrem novým na plátně, kterým (z části) jedna freska zakryta.

Mimo památky již popsané chová kostel Bořitovský i jiné památky různé co do ceny i stáří. Tak vzácný sanktuář tesaný v pozdním gotickém slohu zazděn severní stranou presbytáře. Vlastní schránku tvoří kaplička se sličnou dvojitou klenbou křížovou, jež se uzavírá kovanou mřížkou a rose-tami posázenou. Ostatní výzdoba sanktuáře Bořitovského, zvláště v hořejší

Obr. 5. Sanktuář v Bořitově.

¹⁴⁾ Doufám, že střízlivý pozorovatel nemůže spatřovati na fresce obraz hradu v Černé Hoře, vidět v hrotité stříšce kostel Bořitovský a mnicha mít za sv. Methoděje. Že freska nevyobrazuje známé legendy o sv. Křištofovi, jest vidno už z police mnicha zpřímá stojícího přede branou — nesl na bedrách Božské dítě - toho doznává sám baron Sacken, ač přece na fresce neshledává nic jiného, než-li vyobrazenou pověst o sv. K., (svěťce t. — druhého — hledá v neodkryté posud části). Vyobrazení legendy dotčené netřeba teprve

hledati v Korutanech, možno ji spatřiti v mnohem bližším kostele Rychnovském (viz předeslou poznámku). Viz: K. Diviš, „Starožitné nálezy při opravě sv. Havla v Rychnově nad Kn.“ v „Čas. spol. př. star. č.“, roč. II., str. 120.

¹⁵⁾ Rozhodně nikoli v XI. neb aspoň ve XII. věku, jak soudil Dr. Wankel, tomu odpírá už použití gotického motivu hradeb i střechy.

části (za srovnání s detailem v kapličce úměrně pracovaným) není zvláště zdařilá. Ozdobné ostění kapličky jest opatřeno vhloubeným žlábkem, do něhož jest vložen vnější oblý prut v horních rozích se křížující a druhý, vnitřní, podobný, o něco slabší. Na spodku jest po konsolce s fantastickou podobou. Tympanon nad kapličkou vyplněn kružbou, a nad tím tudorský oblouček přechází ve fiálu na stranu nakloněnou a křížovou kytkou zakončenou. Po stranách dvě fiály slučují se opět v paralelní oblouček se spodním, a týž vzrůstá opět ve fiálu kyticí zakončenou, jest kraby posázen a ještě silněji na stranu nachýlen, tak že činí sanktuář dojem značné deformace. Přílišným nátěrem zdá se, jako by měl formy mnohem hrubší, nežli jest ve skutečnosti. Obraz přes něj pověšený zakrývá sanktuář z velké části.

Náhrobní kameny jsou v Bořitovském kostele tři. Jeden z nich, mramorový, stojící u dveří do sakristie jest částečně zakryt kostelní lavicí a postaven jest na paměť vládky Zikmunda Konáče z Hodištkova, služebníka pana Albrechta Černožského z Boskovic, jak praví obšírný a velice pravidelný nápis na něm. V horější půli náhrobního kamene pěkně tesaný plastický znak sám o sobě v heraldice jest řídkostí, zvláštností: z okraje štítu vyčnívají dvě ruce, každá z nich drží obrácenou dolů štetku (kropáč) nad oblaky na spodu štítu a jakožto klenot 3 pštrosí péra na přílbici s bohatými přikryvadly. Nápis zní:

LETA PANIE • 1 • 5 • 6 • 8 WESSTWRT
EKPRZEDNEDIELIPRWNIWPVSTIEKDERAZ • SLOWEINVOCAVI
T : WNOCZY NAPOLYKDESAT

Obr. 6. Náhrobník Z. Konáče v Bořitově.

EYHODINIEVMRZELGESTNAZAMKVCZERNEHORZEVROZENY
 WLADYKAZIGMVNDKON
 ACZZHODISSKOWAWIERNEY
 APOTRZEBNEYYPŁATNEY
 SLVZIEBNÍK VROZENEOHO PAN
 APANAALBRECHTACZERNO
 HORSKEHOZBOSKOWICZA
 NACZERNEHORZENEYWYŻ:
 SSYHOKOMORNÍKAMARKRABST.
 WIMORAWSKEHO: TVTOPOCHO.
 WANGEHOZDVSSYPANBOHRACZODP
 OCZINVTISEWSSEMÍWOLENEGMÍSW
 YMIDATYAPOTOMWNEBESSKÝMKRALO
 WSTWÍSEBAVWIECZNIEWRADOSTÍ
 PRZEBEYWATÍ ∞ AMEN ~

Kámen přítomnou dobou silně jest obílen a má 1·79 m výšky a 0·88 m šířky.

Jiný náhrobek, také mramorový, na straně epistolní blíž oltáře, obrazem přes něj pověšeným zakrytý, patří vládce Kateřině Čiartvance z Gosvic, služebníci paní Božiny z Lipého, manželky Albrechtovy, a nese 5 znaků plastických, slušně tesaných a 7 řádek vhloubeného nápisu:

LETHA PANIE MDLXXVI WPONDELI DEN POCZIETI
 PANA KRYSTA SKONALA GEST WIEK SWVOG VROZENA
 WLADIKA PANNA KATERZINA CZIATRWANKA · Z ·
 GOSWICZ GEGI MILOSTI PANI BOZYNY Z · LYPPI ·
 HO NA CZIERNE HORZE · WIERNA ZA XXVII
 LETH SLVOZEBNICZE WIEKV SWEHO XLVII LE
 TH PAN BVOH RACZ WESELE WZKRZISENI DATI.

Výšky měří tento kámen 2·18 m a šířky 0·88 m.

Třetí náhrobek leží ve dlažbě před pravým bočním oltářem v lodi. Piskovcová deska jest tak silně vyšlapána, že nápis na ní poznamenaný — český, švabachem — o 10 řádkách, byť jenom z části, těžko jest čitelný. Pochází z roku 1585.¹⁷⁾

¹⁷⁾ Viz. Král V. z D. V., „Heraldika“, str. 166.

¹⁸⁾ Na tom místě četl Dr. Wankel letopočet 1 . 90, a dle farního domácího protokolu byl na jednom náhrobním kameni v kostele zaznamenán letopočet — prý 1090! V. Houdek (Románské exkurse v „Methodu“) domníval se, že

Gotické dvěře vedoucí do sakristie jsou pobity železem a posázeny pěkně kovanými ozdobami rosetovými.

Z kostelního fundu nejcennější památkou jest monstrance¹⁸⁾ ze stříbra, massivní, přes 0·80 m vysoká, málo, ale ve všech částech deformovaná. Patrný jest na ní zřejmý nepoměr jednotlivých proporcí, práce však jest v celku velmi zdařilá a nad podobné vyniká něžným a vytríbeným vyvedením. Jest asi ze stol. XVI. Spodek monstrance Bořitovské tvoří nohu s polokruhovými laloky na přední a zadní straně, po stranách v hrotitý lupen protáhlou. Mírně prohnutá plocha podstavce jest skoro hladká, má jenom nehojnou kresbu žilkovanou, a přechází v osmiboký stvol s počátku i s konce prstenem spjatý; uprostřed sličný baldachyn filigránový. Konsolka s bohatým ornamentem rostlinným podpirá hladkou desku s okrajem prostě profilovaným, která nese svrchní část monstrance. Hořejšek honosí se dobrým architektonickým sestavením. Pozornost na sebe soustřeďuje střed: Melchisedech kulatý zavírá se skleněným terčem a kolem vzniklé 4 rohové mezery vyplněny (ba skoro přeplněny) jsou bohatým ornamentem rostlinným, křížem připojeny 4 rosety. S obou stran schránky pro Sanctissimum stojí po třech opěrných pilířích na nízkém podkladě a ve štíhlé fiály vybihajících, dvě plochá kapličková křídla tvořice. V kapličkách těch postaveny sošky P. Marie a sv. Jana (nejapným způsobem), motivy architektonické jsou však zdařilejší nežli sošky. Baldachyn se spodním shodný, jenom že větší a bohatěji pracovaný, má na spodu polokruhových obloučků kružby, a na hoře se střídá gotická křížová kytice s fiálou kraby posetou. Pod baldachynem nápadny jsou 2 prázdné štítky znakové. Svršek monstrance tvoří kapličku o šesti štíhlých sloupcích v baldachynovou stříšku se sbíhajících, kraby posázených a kytkou končících. Pod stříškou vetknut kříž s Ukřížovaným, nejlepší to figurální práce.

K monstranci (z pravidla v budově farní přechovávané) patří slušně pracovaná schránka kožená.

jest to též kámen. Tento poslední letopočet nemožno bráti vážně. Vůbec i rozměry předešlých dvou náhrobních kamenů chybně udal ve svých „Obrazech“ Dr. Wankel a též i nápisy odlišně a kuse tamže uvádí, místo 7 řádek na druhém náhrobku má 6. Víc o tom Frt. Lipka, „Starobylé náhrobní kameny na Boskovsku“ v „Čas. vlast. muz. sp. v Ol.“, roč. XVIII.

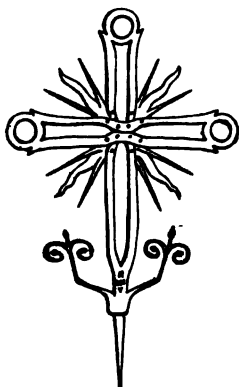
¹⁸⁾ Vyobrazena byla několikrát, ale sebe pečlivější kresba, jakkoli jest zřetelnější, nenahrazuje přesnosti fotografické.

Svícen ze železa, pěkné práce kovářské¹⁹⁾, zasluhuje zmínky.

Také železný kříž kovaný (nyní ve škole), nepovědomého upotřebení (snad s vrcholku věže kostelní před opravou nebo s nějakého náhrobníku vzatý), asi 0·80 m vysoký a šířky poloviční, hrubší práce, téměř barokní formy, má vyražený

M
letopočet C C C.
V

Na věži visí čtyři zvony. Největší z nich jest ozdoben na plášti čtyřmi polovypuklinami, jsou tu sv. Jiří na koni kopím draka prorážející (na vých. straně), ukřižování Páně — po stranách Matka Boží a sv. Jan — (na protější straně), dva světci — bez pochyby sv. Petr a Pavel —, každý z nich v řasnatém rouchu a s mečem v levé ruce, jeden pak (na jižní straně) pravou rukou opírá se o kmen; a mimo to zvon označen nápisem, který se začíná pod korunou jedním řádkem mezi dvěma pásy renaissančních ornamentův.

Obr. 8. Kříž v Bořitově.

HÆC CAMPANA REFUSA EST EXPENSIS ECCLESIE AC
CELSISSIMI PRINCIPIS HENRICI AB AUERSPERG
IN H. S. GEORGI ANNO MDCCLXXIII ▷

Při dolní obrubě dokončení:

SUB DIRECTORE CZERNAHORENSI F(ulomeno) BENISCHEK
RECTORE VERO ECCLESIE
WENCESLAO NOVOTNI MORAVO BORZITOVIIENSI PAROCHO
LOCI ANNO 1773 LIBORIUS MARTIN V INN BRINN.

Nejstarší zvon „poledník,“ jest úplně hladký, bez ozdob a letopočtu, pouze při koruně se vine jediná řádka nápisu gotickou minuskulí:

ave maria gracia plena dominus tecum beneticida dni in mulieribus
et beneticibus fructus

¹⁹⁾ Vyobrazen v „Mittheilungen etc.“

Legenda zakončena literou b v ležaté poloze. Litery jsou ostrého výrazu a kladeny hustě vedle sebe, měřice 0·03 m výšky.

Třetí zvon má na plášti polovypuklinu sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje a tento nápis :

ULIT OD EMILA WEBERA V BRNĚ
 SVATÝ CYRILLE (Relief) A METHODĚJI
 ORODUJTE ZA NÁS.

Na druhé straně :

BEATI QUI IN DOMINO MORIUNTUR.
 MDCCCLXXVI.

Podobné úpravy s předešlým jest nejmenší zvonek, „umíráček.“ Jméno zvonaře a letopočet úplně jsou shodny, polovypuklina zobrazuje sv. Josefa, mimo to označen zvonek nápisem :

SUBVENITE SANCTI DEI, OCCURITE ANGELI DOMINI
 SUSCIPIENTES ANIMAM EJUS.

Oba poslední zvony byly ulity ze zvonu většího, r. 1876 puklého.

Mešní roucha, snad z paulanského kláštera z Vranova pocházející, s vyšíváním lidového rázu a některé obrazy moderní, originály z vídeňské akademie (dle sdělení), nad prostřednost nevynikající, ukončují umělecký inventář kostelní.

Z historie kostela Boritovského stručně uvádím aspoň některá data. Pohřebiště mezi hřbitovní zdí a domem čis. 2. jest z doby určitě už slovanské, a stavba kostelní konala se nepochybně ve stol. XII.—XIII., jak z analogie s podobnými stavbami určitě datovanými lze souditi. Pověst, že by byl kostel kdys sloužil pohanské modloslužbě, nepřidává aniž ubírá ceny starobylosti. (Pozn. 3.) Kde není psaných zpráv spolehlivých, tam z pravidla platnější službu prokazuje zdivo samotné (saxa loquuntur), poučujíc lépe o době vzniku. Míním, že není o tom pochybnosti, že v naznačené době celý kostel původně zbudován byl ve slohu jednotném, jak dostatečný důkaz o tom dávají věž i zachovaná část lodi románské (t. charakteristická římsa a malá okénka v lodi

nyni zazděná). Na kříži poznamenaný letopočet 1305 (před lety na věži nalezeném), kovářské venkovské práce, má vzhledem k historii stavby význam pouze negativní, v ten čas se v tom slohu nestavělo nic.²⁰⁾ Jak podotčeno, odbourána část kostela na straně východní, snad apsida polokruhová, a kostel rozšířen o dnešní presbytář. Vysvěcení znovu stalo se biskupem Vilémem, suffragánem olomouckým,²¹⁾ r. 1480, s čímž souhlasí pozdně gotický sloh té části. Že i sanktuář pochází z tehdejší doby, důkazem jest pošinutí okna z osy stranou. V XVI. věku dal Albrecht Černohorský z Boskovic svým nákladem opravit kostel. Hudební chor do polovice lodi sahající a fresky z velké části porušující, jsou asi pozdějšího data. Další, větší opravy pak došel kostel r. 1842, kdy dřevěný strop v lodi odklizen a nahrazen klenbou zděnou. Později dostalo se věži doplňku, zdivo její o něco zvýšeno hodinám, jež umístěny ve štítku nad románskými okny, jakož i nového krytu osmibokým jehlanem šindelovým s dvojitém křížem. Ostatní kryt jest taškový. Sochy sv. Cyrilla a Methoděje ve výklencích v západním průčelí po stranách hlavního vchodu, jakož i relief nad ním (příchod sv. bratří), jsou z nejnovější doby, zcela bez významu.

²⁰⁾ Dle nákresu z r. 1891., kdy kříž tento na věži nalezen. Že letopočet skutečně neznáčí 1305 jest samozřejmo, odporujeť tomu sloh, jímž jest vyveden.

²¹⁾ Prý roku 1426 — Vojtěchem Černohorským z Boskovic dle nápadného svědectví na jakémisi kameni poznamenaném; jak udal Ř. Volný.

Česká bibliografie J. A. Komenského.

Podává dr. Jan V. Novák.

(Pokračování¹⁾).

III. Překlady latinských děl Komenského, dle vzniku originálů seřazené.²⁾

1. *Janua linguarum reserata*. 1631. — Předmluva k této první Bráně vyložena česky od prof. Jos. Šmahy s n.: „Předmluva na bránu jazyků, vydanou po prvé r. 1631.“ (Bibl. paed. klass. IV., str. 73—83. V Přerově, nákl. Fr. Bayera r. 1886). Tit. této předmluvy: „Předmluva ke čtenářům učeným.“ Kv. XXII.

2. *Physicae ad lumen divinum reformatae Synopsis*. 1633. Vyd. 2. v Amsterdamě 1663 (za „reformatae“ toto vydání má v titule „reformandae“ a rozšířeno přídavky). — Kap. IV. přel. od H. Soldáta s n. J. A. K. Fysika, v Časop. pro pěstov. mathem. a fys., ročn. XXI., str. 257. sl.

Překlad celého díla dle vyd. I. ve spise J. Kaprasa „Nástin filosofie J. A. Kom.“, ve Velkém Meziříčí, nákl. tisk. Saška a Frgala 1894; díl III., str. 107—218, pozn. str. 219—281. Kv. XXXVII.

3. *Januae linguarum reseratae Vestibulum*. 1633. — Z toho „Předmluvu na předdómí, kterým strojí se počátečníkům prvý vstup do jazyka latinského“ („Čtenářům pozdravení“) vyložil Jos. Šmaha, na str. 85—90 spisu tuto při č. 1. uvedeného.

¹⁾ Některé doplňky k části II. podáme na konec.

²⁾ Viz ročn. I., č. 2., ročn. II., č. 1.

Výňatek „Pacholecí ethika“ z vyd. Amsterodamského r. 1658 (pozměněného), vyl. Jos. Šmaha (pod čarou při překl. „Scholarius“). Paedag. Rozhl. 1890, str. 7.

Mravoučné desatero Komenského. Z výňatku Šmahova za nástěnnou tabuli uprav. Jos. Klika. V Táboře, u K. Janského 1891. (Vyd. F. Bartlovo z r. 1892). Kv. XL.

4. Conatuum Comenianorum Praeludia. 1634. (2. vyd. Pansophiae Prodromus, Londoni 1739). — J. A. Kom. Předchůdce vševedy. Z lat. vyl. Fr. J. Zoubek. V Praze, nákl. Besedy učitelské 1879. (Knih. Bes. učit. č. III.) V 8°, str. XVIII. + 77. Kv. XLII.

5. Leges illustris gymnasii Lesnensis. 1634—5. — Zákony slavného gymnasia Lešenského. Z lat. vyl. Fr. J. Zoubek. (J. A. Kom. Drobnější spisů některé, III., str. 46—52.) V Praze, nákl. Bes. učit. 1876.

V kratším znění českém od téhož ve Sborníku 1863 (ve čl. „O škole Lešenské za času J. A. Kom.“). (O jejich platnosti, Dekr. Jedn. br. 296). Kv. XLIII.

6. Faber Fortunae. 1637. — Strážce štěstí, čili umění starati se o sebe sama. Přel. Fr. J. Zoubek. Ve „Škole a Životě“ 1872, str. 65 sl. a 97 sl. Kv. XLVII.

7. Didactica magna, universale omnes omnia docendi artificium exhibens. Asi 1637—8. — Latinské zpracování díla původně česky sepsaného.

Překlad částí nově zpracovaných a rozšířených vyd. Fr. J. Zoubek (kap. XXVII.—XXXII.) v Bes. učit. 1876, str. 229 sl. s n. „Přídavek k české Didaktice.“ Zvláštní otisk (spolu s č. 45.) s n. Př. k č. Did. Patero kapitol Didaktiky latinské na česko vyložených. V Praze, Bes. uč. 1876, v 8°, str. 31—95.

Úplný překlad s n. „Didaktika veliká,“ všeobecné umění, jak všecky všemu učiti, či (!) ukazující jistý a výborný způsob, kterak po všech některé křesťanské říše obcích, městech a osadách takové zarážeti školy, aby všeliká obojího pohlaví mládež, kde by nikdo nikde pominut nebyl, v literním umění vyučena, v mravích vyšlechtěna, pobožností zapojena býti i tím řádem v letech dospívání ke všemu, co k přítomnému i budoucímu životu přináležejí, nastrojena býti mohla, krátce, libě, mocně. Kde všeho, k čemu bývá vedena, základy se vyšetřují ze samičké věci

přirozenosti, pravda se prokazuje za rovno běžícími z řemeslných umění příklady, pořádek se rozměřuje na léta, měsíce, dny, hodiny, cesta naposledy se ukazuje snadná a jistá, by to šťastně ke skutku bylo dovedeno. Z lat. přel. prof. Jos. Šmaha. V Rychnově n. K., nákl. Karla Rathouského, 1883—1884. V. 8°, str. 280. (Slíbené dva sešity poznámek nevydány, ani list titulní.) Kv. XIXa.

8. De sermonis latini studio per Vestibulum, Januam, Palatium et Thesaurus latinitatis quadripartito gradu plene absolvendo didactica Dissertatio. 1637. — Český překlad s n. „O studiu latinské řeči po předdomí, bráně, paláci i pokladech latiny, jež jest plně vykonati čtyřdílným stupněm, didaktická rozprava, ku které se přidává na prospěch cvičitelům mládeže zpráva, která náležitě obíratí se již na světlo vydanými předdomím a branou“ od Jos. Šmahy. Na str. 5—71 díla při č. 1. uvedeného. Kv. L.

9. Diogenes Cynicus redivivus, sive de compendiose philosophando. 1638. — Částečný překlad ve čl. Fr. J. Zoubka „Komenského Diogenes, hra divadelní“. Ve Vlčkově „Osvětě“ 1872, str. 220—234. Kv. LI.

10. Conatuum pansophicorum Dilucidatio, in gratiam censorum facta. 1638. — Český překl. s tit. „Pokusů pansofických J. A. Kom. vysvětlení“ od Jos. Šmahy, v čas. „Komenském“ 1892, str. 113 sl. Kv. LIII.

11. Ad amicos Lesznae in Polonia agentes. ^{8/18} Oct. 1641. Zprávy přátelům o pobytě a životě v Londýně poslané. — Český překl. s n. „Komenského noviny z Londýna“ od Fr. J. Zoubka, v Č. Č. M. 1876, str. 131—139.

12. Via lucis, h. e. rationabilis disquisitio, quomodo intellectualis animorum lux, sapientia, tandem sub mundi vesperam per omnes mentes et gentes feliciter spargi possit. 1641—42.

Výňatek z toho ve čl. Jos. Šmahy „Jádro spisu Cesty světla“ (přel. kap. XV. a XVI.) v „Poslu z Budče“ 1892, str. 374 sl.

Jiný výňatek ve čl. Jos. Šmahy „Kom. řeč universální“ v „České Škole“ 1884, str. 264; 1885, str. 149. Překlad tu kap. XIX. a výklad, kde se jedná o takové řeči (viz níže č. 14.). Kv. LVII.

13. Pansophiae Diatyposis ichnographica et orthographica delineatione totius futuri operis amplitudinem, dimen-

sionem, usus adumbrans. 1641—1643. — Český překlad od Jos. Šmahy s n. „J. A. Kom. Pansofie obraz“ v časop. „Komenském“ 1893, str. 337 sl., 1894, str. 401 sl., 1895, str. 65 sl. Kv. LVIII.

14. *Linguarum Methodus novissima*. 1644—1646. — Překl. Fr. J. Zoubka rukopisný v Museu král. Českého (úplný). Výňatek ve čl. jeho „O vzdělávání jazyků“ v Bes. učit. 1874, č. 13 sl. (Výklad o původě toho spisu a překlad V. kap.). Též o sobě ve 12°, t. r., str. 37.

Jiná část s n. „Didaktika analytická. Kap. X. Metody jazyků nejnovější“ vyd. v Praze, u Fr. A. Urbánka 1874, v 8°, str. 57, (Bibliotéky paedag. sv. I.).

Úplný překlad Jos. Šmahy s n. „Nejnovější metoda jazyků, na základech didaktických mocně vyvedená, příkladem jazyka latinského skutečně vyložená, ku potřebám škol již konečně dokonale sestrojená, než kterou i nad to se znamenitým prospěchem nastrojiti lze k jiným studií způsobům. Prve však podána k soudu učencův obecnému i odevzdána ku zkoušení opravdovému a přísnému“. V Rychnově n. Kn.; nákl. Karla Rathouského 1882—1883. V. 8°, str. XI. (Věnování a obsah kapitol) 410 (text), 411—420 (výklad na věnování). (Výklady k textu ani tit. list nevydány).

Ve čl. Šmahově při č. 12. uvedeném, „Kom. řeč univerzální“, v Č. Škole 1884 a 1885, k vývodu, že Kom. o takové řeči měl lepší úsudek než Leibniz, podává se překlad z Meth. jaz. nejn. kap. VI., 11—20. Kv. LXII.

15. *Regulae vitae sapientis, harmonicae, tranquillae, actuosae, negotiis obrutae, liberaliter otiosae, peregrinantis denique*. 1645. — Překlad Fr. J. Zoubka s n. „Pravidla života“ v Bes. učit. 1872, str. 3 sl.

Vyd. 2. na str. 85—94 spisu při č. 5. uvedeného. Kv. LXV.

16. *Independentia aeternarum confusionum origo*. 1648. — Z lat. vylož. Jos. Šmaha. V Č. Škole 1890, str. 133 sl. Kv. LXVIII.

17. *Vestibulum Latinae linguae, rerum et linguae cardines exhibens*. 1648. — Z tohoto Elbinského Vestibula předmluvu vyl. Jos. Šmaha s t. „Předmluva na předdomi jazyka latinského, které naskýtá stěžeje věcí a jazyka (i které

jest zpraveno po zákonech metody jazyků nejnovější). Vor-Thür der Lateinischen Sprache. — Vzdělavatelům mládeže křesťanské pozdravení“, jakož i úvodní kapit. česko-německy („Pozvání. — Einladung.“) na str. 92—98 sp. při č. 1. uved.

18. *Latinae linguae Janua reserata, rerum et linguae structuram exhibens ordine nativo* (ad leges Methodi linguarum novissimae). 1648. — Předmluvu k této Elbínské Bráně vyl. česky Jos. Šmaha, s t. „Latinského jazyka brána otevřená, věci a jazyka strojbu naskytající pořadem přirozeným (po zákonech metody jazyků nejnovější). Die offene Thür der Lateinischen Sprach. — Učitelům nauk latinských“ a připojil i česko-německy „Vstup do brány jazyků. Zugang zu der Sprachen-Thür“ na str. 99—105 díla při č. 1. jmenovaného.

19. *De vocatione in Hungariam relatio*. 1650. Úvodní stať ke III. dílu „Opera did. omn.“ — Český překlad s n. „Zpráva J. A. Kom. o povolání do Uher“ od Jos. Šmahy v Učit. Nov. 1895, str. 459.

20. *Schola pansophica, h. e. universalis sapientiae officina*. 1650. — Český překl. s n. „Škola pansofická“ od Fr. J. Zoubka, v Praze, nákl. Besedy učit. 1875, v 8°, str. XII a 82.

Ukázka z toho překladu (díl I., odst. 59—90 „Řád prací“) v „Škole a Živ.“ 1874, str. 16 sl. Kv. LXXVI.

21. *Agenda Patakina*. 1650. — Překl. od Fr. J. Zoubka ve čl. „Kom. o pamětních knihách“, Bes. učit. 1878, str. 157 sl.

22. *De cultura ingeniorum oratio*. 1650. — „Řeč o vzdělávání vtipu, mluvená ve větší síni školy Potocké dne 24. listopadu 1650“. Z lat. vyl. Fr. J. Zoubek. Vyd. 1. v Bes. učit. 1874, str. 1 sl. Zvl. otisk. z t. r. str. 22 v 8° lex.

Vyd. 2. na str. 1—34 souborn. vyd. Řečí Potockých, pořiz. v Praze, nákl. Děd. Kom. 1894. red. dra. J. V. Nováka. (Str. XI a 90).

23. *De primario ingenia colendi instrumento solerter versando, libris, oratio*. 1650. — „O prospěšném užívání knih, nejhlavnějším nástroji vzdělávati vtip. Řeč, přednesená na počátku prací ve větší síni školy Potocké dne 28. listopadu 1650“. Z lat. vyl. Fr. Jan Zoubek. Vyd. 1. v Bes. učit. 1873, str. 1 sl.

Vyd. 2. na str. 35—46 úhrnného otisku řečí těch, při č. 22. uvedeného.

24. De reperta ad authores Latinos prompte legendos et clare intelligendos facili, brevi amoenaque via, Schola Latina, tribus classibus divisa. 1650. — Český překl. s n. „Škola latinská ve tři třídy rozdělená“, od Fr. J. Zoubka v Šk. a Živ. 1874, str. 161. S předml. a tit. „O nalezené ke hbitému spisovateli latinských čtení a jasnému rozumění cestě snadné, krátké a lahodné, o škole latinské na tři třídy rozdělené“. — Zvláštní otisky nákl. vlastním v Praze, 1875 v m. 8°, str. 57. Kv. LXXVII.

Obě ty řeči s rozpravou didaktickou hned vyd. v Potoce poč. r. 1651 jako „Prvotiny prací školských na slavném gymn. Potockém“ (Primitiae laborum scholasticorum in illustri Patakino gymnasio . . . in majus et melius transformari coepto), jež věnovány zvláštní předmluvou kníž. Zikmundovi Rákóczi. (Překl. této předml. v Řečech Potockých, při č. 22. uvedených, str. III.—V.) Kv. LXXX.

25. Methodi verae encomia. 1651. — Český překl. s n. „Chvála metody pravé. Z báje o labyrintu Daedalově a niti Ariadnině. Řeč, učiněná v Potoce v čas zřizování první třídy latinské, která jest Vestibulní, l. 1651, 13. února“ od Fr. J. Zoubka.

Vyd. 1. v „Šk. a Živ.“ 1873, str. I. sl.

Vyd. 2. na str. 47—54 úhrnného vyd. při č. 22. uvedeného.

26. De utilitate accuratae rerum nomenclaturae oratiuncula. 1651. — Český překl. s n. „O prospěšnosti správného pojmenování věcí. Rozpráva, přednesená v čas zřízení druhé třídy, Januálky, dne 14. března 1651“ od Fr. J. Zoubka.

Vyd. 1. v Bes. učit. 1872, str. 553 sl.

Vyd. 2. na str. 55—60 úhrnného vyd. těchto řečí (v. č. 22).

27. De eleganti elegantiarum studio oratiuncula. 1652. — Český př. Jos. Šmahy s n. „Skrovná řeč J. A. Kom. o ozdobném studiu ozdob“ v Učiteli r. 1894, č. 32—35.

Jiný překlad s t. „O zdobném studiu ozdob. Krátká řeč, učiněná při otevření latinské třídy třetí, Atriálky čili Rhetoriky, na slavné škole Potocké r. 1652, dne 10. ledna;“ od dra. Jana V. Nováka, na str. 61—71 úhrnného vyd., při č. 22. jmenovaného.

Tři tyto řeči Kom. vydal o sobě s n. „Laborum scholasticorum in illustri Patakino gymnasio continuatio“ a předeslal

několik slov „De studii pansophici impedimentis“ a věnování p. Ondřeji Klobusickému, tajemnému rádcí kněžny Zuz. Lorántfové (překl. tohoto věnov. při úhrnném vydání řečí, v. č. 22., str. VII. — XI.) Kv. LXXXI.

28. *Eruditionis scholasticae pars I. Vestibulum, rerum et linguarum fundamenta exhibens.* 1652. — Překl. český s tit. „Učenosti školské část první, předdomí, naskýtající základy věci a jazyků. — Jan Komenský Štěpánu Tolnaimu, na slavné škole Potocké ohlášenému třídy první učiteli prvnímu, pozdravení a boží požehnání! — Připomenutí učiteli, kterak zříditi cvičení z předdomí jazyka latinského. — Kterak právě obíratí se textem mateřským. — Kterak přebíratí latinský text cvičbami. — Kterak pracovati o mluvnici ku předdomí. — Kterak obíratí se slovníkem,“ od Jos. Šmahy na str. 107—129 díla při č. 1. jmenovaného. (Výňatky ty jsou poučné návody pro učitele k jednotlivým částem Potockého Vestibula.)

29. *Eruditionis scholasticae pars II., Janua, rerum et linguarum structuram externam exhibens.* 1652. — Úvody k jednotlivým částem v překladě Jos. Šmahy s tit. „Učenosti školské část II., Brána, naskýtající zevnitřní strojbu věci a jazyků. — Pavlu Kapossimu, třídy druhé učiteli prvnímu, J. A. Kom. pozdravení. — Předmluva na les jazyka latinského, který vykládá hojnost slov odvozených, či na slovník ku Bráně. — Kterak se libě slovníkem ohíratí. — Předmluva na mluvnici ku Bráně, která v sobě obsahuje doplněk mluvnice ku předdomí. — Hlava XV. O prospěchu mluvnice“ na str. 129—156 díla při č. 1. jmenovaného.

Mravověda. Z „Brány“ vyl. Jos. Šmaha. „České Chaloupky“ 1890, str. 1 sl.

30. *Eruditionis scholasticae pars III., Atrium, rerum et linguarum ornamenta exhibens.* 1652. —

Mravověda. Ze „Sině“ vyložil Jos. Šmaha (výklad jedn. ctností). Paedag. Rozhl. 1890, str. 193 sl.

Z mravovědy J. A. Kom. Výňatek z Atria (o cnostech vůbec) z překl. J. Šmahy od V. P. Evanjel. Listy 1892, str. 90 sl. Kv. LXXVIII..

31. *Fortius redivivus, sive de pellenda scholis ignavia.* 1653. — Překl. český Fr. J. Zoubka s n. „Jak lenivost ze škol vypuditi.“ 1. vyd. v Šk. a Živ. 1872, str. 147 sl. a 161 sl.; 2. vyd. ve spise, uved. při č. 5., str. 13—33.

Ukázka z toho překladu (odst. 6—19) s n. „Kom. náhledy o škole, učitelích, žácích a představených“ též v Bes. učit. 1872, str. 277 sl. Kv. LXXXIII.

32. Praecepta morum, in usum juventutis collecta. 1653. — Překlad český Fr. J. Zoubka s tit. „Pravidla mravů ve prospěch mládeže sebraná léta 1653“ na str. 34—45 díla při č. 5. jmenovaného.

Ukázka překladu českého (a srbského) podána ve Slov. Paedagogu 1874, str. 185—188 (odst. I.—V.). Kv. LXXXIV.

33. Leges scholae bene ordinatae. 1653. — Český překl. Fr. J. Zoubkův s n. „Zákony školy dobře spořádané“ na str. 53—84 sbírky při č. 5. uvedené. Kv. LXXXV.

34. Schola ludus seu Encyclopaedia viva, h. e. Januae linguarum praxis scenica. 1654. — Osmero divadel školských, z Brány pro Uhry ustrojených.

Z toho přelož. do češtiny: Ze hry IV. sc. 1—3 od Jos. Šmahy, na str. 157—170 díla při č. 1. uvedeného.

Brány jazyků výkonu divadelního část IV., jedn. I. a II., překl. Jos. Šmahy v Paedag. Rozhl. 1889, str. 261 sl. Ostatní jednání této části v Paedag. Rozhl. 1890, str. 5 sl.

Z téže hry IV. výst. 2. ve čl. Kl. Davida, „Z elementární školy J. A. Kom.“ pro poukázání na shodu s nynějším postupem vyučování, v „Komenském“ 1892, str. 222 sl.

A. Havránek v Čas. pro pěst. math. a fys. 1892 přel. z č. V. jedn. II. scénu 3.

Brány jazyků divadelního výkonu část VI., přel. Jos. Šmaha, v Č. Škole 1894, str. 37 sl.

Část. II. vycházela v Bibl. paedag. klasiků, díl IX., rovněž překl. Jos. Šmahy, ale nedokončena.

Z části VI. jedn. I., z j. II., 4 v. přel. dr. Jan V. Novák (pro slavnostní představení v Nár. divadle ke dni 27. března 1892). Kv. LXXXVIII.

35. Laborum scholasticorum Patakinii obitorum Coronis sermone valedictorio . . . imposita. 1654. — Český překl. od Jos. Šmahy s n. „Řeč Kom., konaná v Šar. Potoku r. 1654.“ V „Č. Škole“ 1893, str. 485 sl.

Jiný překlad s n. „Práci školských v Potoku vykonaných dovršení, způsobené řeči na rozloučenou, učiněnou ke škole Potocké a jejím obratným pp. správčům a dozorcům

i k velikému shromáždění mužův urozených a ctihodných, r. 1654 dne 2. června“. V „Řečech Potockých“ při č. 22. uvedených přel. drem. Janem V. Novákem, str. 72—89. Kv. XC.

36. *Gentis felicitas, speculo exhibita eis, qui num felices sint et quomodo fieri possint, cognoscere velint.* 1654. — Některé části (známky štěstí národního a jak jich dosíci) přelož. od Fr. J. Zoubka ve čl. „Kom. myšlenky národohospodářské o štěstí národu,“ v „Škole a Živ.“ 1884, str. 1 sl. — Zvláštní otisky z t. r. nákl. vl. v. 8°, str. 20.

Úplný překl. s n. „J. A. Kom. Štěstí národa, za zrcadlo vystavené těm, kdož poznati chtějí, jsou-li šťastni a jak by se jimi státi mohli.“ Z lat. vyl. dr. Jan V. Novák. V Praze, nákl. J. Otty 1901. M. 8°, str. 58. (Svět. knih. č. 235.) Kv. XCI.

37. *De primis occasionibus . . . relatio.* 1657. — Zprávy Kom. o prvních podnětech ke spisování didaktickému, položené v čelo jeho úhrnného vyd.. *Opera didact. omnia.* Překlad český od Jos. Šmahy s n. „J. A. Kom. svými slovy o didaktických pracích 1612—1638.“ Učit. Nov. 1895, str. 141 sl.

38. *Vita gyryus.* 1657. — Český překl. od Jos. Šmahy s tit. „Kolo života,“ v Učit. Nov. 1895, str. 471 sl.

39. *Vestibulilat. linguae Auctarium.* 1657. — Český překl. předmluvy s t. „Maličkým maličký, všem všecko, t. j. ku předdomí jazyka latinského přídavek, naskýtající prvotná slova latinská již spolu sestrojovaná a uvedená ve větičky krátké, za předebru daný těm, kteří strojí se vstoupiti do lesa latinského. — Muži přeslovutnému a cti hodnému, p. Janu Rulíkovi, pastýři velice bedlivému cirkve Amsterodamské“ od Jos. Šmahy na str. 177—185 díla při č. 1. uvedeného. (Přid. 14 větiček ukázkou.)

40. *Ventilabrum sapientiae.* 1657. — Část překl. od Fr. J. Zoubka ve čl. „Fofr moudrosti“ v Bes. učit. 1872, str. 469 sl.

Úplný překlad s n. „Věječka moudrosti“ od dra. Jana V. Nováka v „Poslu z Budče“ 1892, str. 5 sl.

41. *E scholasticis labyrinthis exitus in planum.* 1657. — Český překlad Fr. J. Zoubka ve „Škole a Živ.“ 1872, str. 193 a 225 sl.: „Tři závěrečné rozpravy didaktické. I. Východ z labyrinthů školských.“

42. *Latium redivivum.* 1657. — Český překlad od Jos. Šmahy s n. „Latium redivivum, t. j. o způsobu, kterak zarazit

kollej číže latinskou jakožto novou římskou obec malou, kde by latinskému jazyku naučeno bylo cvikem a zvykem jako někdy tam, však lépe než někdy.“ Při tom oslovení a věnování konšelům Amsterodamským. Na str. 187—206 díla při č. 1. uvedeného.

43. *Typographeum vivum*. 1657. — Český překl. Fr. J. Zoubka ve Škole a Živ. 1872, str. 282 a 289 sl. „Tři závěrečné rozpravy didaktické. II. Tiskárna živá.“ (Viz při č. 41.)

44. *Paradisus juventuti christianae reducendus*. 1657. — Český překl. Fr. J. Zoubka ve „Škole a Živ.“ 1872, str. 321 a 353 sl. „Tři záv. rozpr. did. III. Ráje mládeži křesťanské navrácení.“ (Viz č. 41.)

45. *Traditio lampadis*. 1657. — Český překl. Fr. J. Zoubka vyd. po prvé s n. „Odevzdání pochodně, didaktický odkaz J. A. Kom.“ v Bes. učit. 1875, str. 4 sl.

Vyd. druhé s n. „Závět didaktická, Odevzdání pochodně, t. j. studii moudrosti, mládeže křesťanské i škol Bohu i lidem upřímné poručení a tak k studiu didaktickému přičiněné dovršení. V Praze, nákl. Bes. učit. 1876, v 8°, str. 1—30 (s Přídavkem k Did., viz č. 7.).

46. *Disquisitiones de caloris et frigoris natura*. 1659. — Český překl. Jos. Šmahys n. „J. A. Kom. Vyšetřování o povaze tepla a zimy.“ Nár. Učitel 1894, str. 1 sl. Kv. CXI.

47. *De bono unitatis et ordinis disciplinaeque et obedientiae*. — I. *Ecclesiae Slavonicae ab ipsis apostolis fundatae . . . brevis historiola*. 1660. — „J. A. Kom. Krátké dějiny církve slovanské, kteráž od samých apoštolů založena, od Jeronyma, Cyrilla a Methoda rozšířena, v českém hlavně národě zakořeněna a v Jednotě Bratří českých dovršena byla.“ Přel. Jar. Bidlo. V Praze, nákl. Comenia 1893, v 8°, str. X + 99. (Comenium VI.) Kv. CXVII.

48. *Epistola ad Petrum Montanum*. 1661. — Část. překlad český od F. Schulze ve čl. „List Kom. P. Mont.“ v Českém Obzoru liter. 1868, str. 177—184.

Jiný překlad v pozůstalosti Fr. J. Zoubka v knih. Musea král. Českého (rukopis).

Jiný překlad od Jos. Šmahy (List J. A. K. P. Mont.) v Učit. Novinách 1892, č. 5. a 6.

Jiný překlad s n. „Komenský o své činnosti literární“ od dra. Jana V. Nováka v Paed. Rozhl. 1892, str. 130 sl. Kv. CXX.

49. De rerum humanarum emendatione consultatio catholica. 1666. — Překlad č. II. „Panaugie“ od Fr. J. Zoubka v knih. Musea král. Českého (rukopis).

Ukázky z toho: 1. „Vrchol Komenského metody srovnávací“ (překlad XI. kap. Panaugie) v Bes. učit. 1887, str. 213 sl. 2. „Praktické výsledky theoretického toho rozumování“ (překl. XII. kap. Panaugie) tamže, str. 401 sl.

Úplný překlad od Jos. Šmahy s tit. „O nápravě věci lidských porady obecné část prvá, Panegersia, povzbuzení obecné, ve kterém, když vyloženo, co jsou věci lidské a jak zašlé a jak o nápravě vždycky se raděno na nebi a na zemi, i jak ještě jest se raditi způsobem novým, všech lidí děje se pozvání, by před se vzali o věci tak společné společné rady. — Část druhá; Panaugie. kde porada se vede, kterak mimo vše jiné jest myslím rozžici nějaké světlo obecné, ve kterém by mohli viděti všickni všecko ovšem.“ V Přerově, nákl. Fr. Bayera, 1888. V 8°, str. 318. (Bibl. paedag. klassiků, dílo VIII.)

Výňatek (kap. IX., 19. odst.) z Panaugie ve čl. Jos. Šmahy „O methodách J. A. Kom. analytické, synthetické a synkritické“. Paedagogium 1883, str. 73—77. Kv. LXIII., CXXVII.

50. Unum necessarium. 1668. — Český překlad od Jos. Šmahy s n. „Un. nec. Věděti, čeho komu třeba v životě a na smrti a po smrti, což nepotřebnými věcmi světa ustalý a k jednomu potřebnému se přivínající stařec J. A. Kom. roku věku svého sedmdesátého sedmého světu na uváženou dává.“ V Rychnově n. Kn., nákl. K. Rathouského 1881, v 8°. Str. VIII. + 128.

Kap. X. vyd. o sobě s n. „J. A. Kom. Poslední vůle aneb kšaft.“ V Praze, nákl. Spolku Kom. 1892. M. 8°, str. 16. Kv. CXXXVI.

51. Janua rerum reserata. 1641—1670. — Úplný překlad rukop. od Fr. J. Zoubka v knih. Musea král. Českého.

Jiný překlad s n. „Brána věcí otevřená, to jest Moudrost prvá (kterou vůbec nazývají metafysikou), v myslích lidských vhod upravená, by po ní ve veškeren věcí okolek i všecken vnitřnější řád a ve všecky nejvnitřnější s věcmi sou-

věké pravdy pohled naskýtal se obecný i spolu aby se projevovalo, že tyž jest pramen a zdroj i úprava a zpráva všech lidských myslének, řečí, činův," od Jos. Šmahy v II. díle Bibl. paedag. klassiků, v Pterově 1886, nákl. vydav. Fr. Bayera, v 8°, str. III. a 138. Kv. LVI.

52. *Triertium catholicum*. 1670. — Úplný překlad rukop. v majetku prof. Jos. Šmahy.

53. *Spicilegium didacticum, artium discendi ac docendi summam brevibus praeceptis exhibens*. 1680. — Překlad český s n. „Klasobraní didaktické, úhrn učení se a vyučování v krátkých pravidlech vykládající. Z rukopisů slavn. J. A. Kom. sebráno a vyd. od Krist. V. Nigrina" od dra. Jana V. Nováka. V Praze 1896, nákl. Dědictví Komenského, v 8°, str. XVI + 48. (Spisů Děd. Kom. č. VI.)

Lidové názvy pozemkové.

Památce zemského archiváře Vinc. Brandla
věnuje Frant. Šilhavý.

Když jsem o prázdninách r. 1898 v deskách zemských hledal doklady k pojednání svému „Místní názvy Brtnice, Dlouhá Brtnice a Brtnička“, vybízel mne nezapomenutelný archivář Vinc. Brandl za hovoře o některých věcech vlastivědných, abych sbíral lidové názvy pozemkové, jimž přikládal velikou váhu.

Řádky moje jsou počátkem práce, kterou jsem milerád podnikl na vyzvání předního pěstitele vlastivědy moravské, a práci tuto posvěcuji památce jeho.

* * *

Vsichni badatelé a pracovníci v oboru studia vlastivědného a národopisného uznávají velikou důležitost a hluboký význam místních názvů lidových, totiž jmen polí, luk, lesů, pastvisek, vrchů, rybníků, řek, potoků, studánek, skal a cest. U všech vzdělaných národů, kteří si váží minulosti, připisován názvům pozemkovým veliký význam pro vědecké badání, a u nás zvláště A. V. Šembera r. 1868 ve svém díle „Západní Slované v pravěku“ zmiňuje se o tom na mnohých místech. Archaeologie a historie, ethnografie, kulturní historie i jazykozpyt mají v lidových názvech pozemkových bohatý pramen, z něhož mohou pracovníci ve zmíněných oborech vybírat při vědeckém badání. Pravíť o názvech těch Frant. Palacký: „Veliká část našich místních jmen jsou ty nejstarší památky nejen jazyka našeho, ale i historie; sahajíť až do věků, ze kterých nám ani té nejmenší zprávy psané nezbyvá“; a Vinc. Brandl nazývá soubor místních jmen „archivem, ve kterém nejstarší zprávy o té které krajině, její obyvatelstvu, o mravích a způsobích jeho uschovány jsou“.

Jestliž známo, že mnohé názvy místní přečkaly lid, jenž jména tvořil, a jazyk, jímž národ mluvil; neboť i když lid vymřel nebo se odnárodnil, původní a prastaré ony názvy trvají stále, ačliž někdy velmi zkomolené a pozměněné. Ano i když předmět názvu — osada, les a podobné — vymizely, zůstalo jméno, ukazující, kde máme hledati vymizelý předmět. A nejstarší tyto lidové názvy pozemkové jsou důležitý a závažný pro řešení otázky, který národ původně sídlil v místě, odkud jméno má svůj původ.

Tak na př. název trati „Im Grad“ u Vilánce v nynějším německém ostrově Jihlavském ukazuje na staroslovanské hradisko a pochází nepochybně z doby, kdy krajina tato byla osazena vesměs obyvatelstvem českým; neboť teprve za Přemysla I. Otakara koncem 12. a počátkem 13. stol. počíná se osazování zdejší krajiny Němci a poněmčování její.

Jsouť názvy osad Stonařov (Stanimirov) a Rantiřov (Ranožirov) původu českého dle zakladatelů Stanimíra a Ranožira, jak se Volný domnívá právem.

U přemnohých nálezův archaeologických byl to právě název místa, na kterém nález učiněn, jímž badatelé byli na místo ono upozorněni a k badání a nálezu přivedeni; vidíme to u mnohých pohanských pohřebišť, u staroslovanských hradisek a u přechetných zaniklých osad, jejichž jména mají pozemky, na místech oněch se rozkládající.

Mnohá starobylá jména pozemková důležitá jsou pro poznání duševního, náboženského a společenského života našich předkův. Na pohanská pohřebišť ukazují názvy Moráň a Mořina, Pekla a Pekliska, Soudná, Požáry a Pálaniska, u Opáleného neb Spáleného, Žalov neb Žalkov a Želany, Ráj neb Rájec a Obětová; některá ze jmenovaných byla místa posvátná, na nichž pohanští předkové naši bohům přinášeli oběti a kdež vykonávali pobožnosti.

Právě tak památnými a zvláště archaeologicky významnými jsou názvy Hradiště, Hradisko, Hrádek, Kruhy, Okrouhlice, Valy, Šance, Starý zámek a Pustý zámek. Hradiska starým Čechům a Slovanům vůbec svojí vhodnou polohou a ohrazením byla jednotlivým župním plemenům útočišti v čas nepřátelských vpádů do země, ačkoli také badatelé považují některá pravěká hradiska za bojiště či obětiště nebo i pohanská pohřebišť; na spečené valy kolem hradisek ukazuje lidový název Skleněný vrch. Název Sklepy ukazuje na někdejší dávnověká obydlí podzemní.

Velmi často setkáváme se po vlastech našich se jmeny Stráž, Strážnice, Strážka, Strážná hora, Ostrážka a pod. Jména ta náležejí místům vysokým, polohou svou nad okolí vynikajícím, odkudž lze viděti do daleka i do široka; tu bývaly hlídky či stráže, jejichž úkolem bylo — byly-li při zemských stezkách — stezky opravovati a za vpádu nepřátelského je zasekávati; všechny pak stráže, hustě po vlasti naši zřízené, měly za povinnost, aby ohněm za noci a kouřem za dne celý kmen neb i celý národ rychle zpravily o bližícím se nepříteli a svolávali obhájce na obranu země. Některá místa tato mají jména Varta neb Hutberk, kteréžto názvy, jsouce podobného významu jako Stráže, pocházejí z dob pozdějších.

Vlast naše má veliké množství dědin a osad zaniklých, jež ve válkách byly úplně zničeny a obyčejně i vypáleny; po mnohých těchto bývalých osadách nezůstalo jiné památky leč jméno, jež má trať polní neb lesní, rozkládající se na místě bývalé dědiny. Pouštky či pustiny tyto bývaly buď přikázány sousedním osadám, buď vysázen byl na pustých pozemcích les, neb založen později panský dvůr neb rybník, což vše obyčejně zdědilo jméno zaniklé osady.

Frant. A. Slavík v „Časopise Matice Moravské“ v roč. XVII. ve článku „Zaniklé osady na panství Brtnickém“ uvádí 29 zaniklých dědin na bývalém panství Brtnickém, a památky a stopy téměř všech těchto pustých vesnic nacházíme v názvech pozemků, hlavně lesů, polí a rybníků, a prof. J. Beringer ve druhé zprávě „Musejního spolku v Telči“ za r. 1899 a 1900 ve stati „Zašlé osady v okolí Telče“ jmenuje 72 zaniklé dědiny. Obě jmenovaná pojednání týkají se Moravy západní.

Dle různého původu a stáří, jakož i dle nestejného významu lze rozmanité lidové názvy pozemkové rozdělití na několik oddílův; jsou to především:

1. Názvy popisné, nejprostší, jež dostaly pozemky pro přirozenou podobu svoji neb pro polohu. Jsou to skoro všude se vyskytující Stráně, Žleby neb Žlaby a Žlibky, Vršky, Bařiny, Břehy, Díly, Dilečky, Příčky, Pahorky a pod.

Do tohoto oddílu třeba zařaditi i jména pozemků dle rostlin, jež na místech těch rostly neb rostou dosud; takovými jsou: Borovi, Březiny neb Březová, Bukovec, Chmelník, Jedlinky, Roketi, Smrček, Sosiny, Volší, Višňovce, Vrbice a mn. j.

2. Názvy osobní po dřívějších majitelích pozemků; tak jsou pole Paulasovy zákopy a louka Outratka u Opatova¹⁾, pole Buchtů kopec u Chlumu, louka Vojtíška u Bradců, louka Šuberka a pole Štelců u Brtnice, Kněžní neb Kněžský žlíbek u Kněžic a podobné.

3. Názvy archaeologické a kulturně historické; takovými jsou: Hradisko u Želetavy a Hradiště u Svatoslavě, Království u Přibyslavic, studánka Králka a bývalý les Na královně u Dlouhé Brtnice, Pod kruhy, pole u Chlumu, Na zámku u Bezděkova, Strážnice u Červené Lhoty, u Nové Vsi a Palupína, Strážná hora u Hrotova, pole Posvátník u Horního Újezda, U báby, louky u Stejště, U opáleného, pole u Brtničky, U šibenice, pole u Starče.

4. Mistopisné a historické názvy hlavně po zaniklých osadách, jichž na západní Moravě jakož i jinde po vlastech našich jest veliký počet; u Opatova mají pole Petrůvky jméno po zaniklé dědině Petrůvkách, rybník Jinšov a Jinšůvek po pusté osadě Jenišově, podobně mají po zaslých osadách svá jména Martince a Stančice u Brtničky, Bezděkov u Předína, Hoferice u Okříšek, Prosenín u Radošova, Petrovice u Želetavy, Šamonín u Brtnice, Strenč a Lhotka u Jestřebi a mn. j.

5. V poslední pak oddíl třeba zařaditi všechna ostatní topická jména, z nichž mnohé zdá se nám nevysvětlitelným, význam jeho nám úplně nejasným; jména ta přechkala mnoho částí a mnoho změn, že nemůžeme vystihnouti pravou a původní podobu jejich. O nich praví V. Brandl (Obzor 1885): „Jsou mezi topickými jmény slova, která již zvukem svým starobylost svou prozrazují; zvuky ty podobají se hlaholu z hlubokého, hustého lesa, který sice slyšíme, ale ne vždy jemu rozumíme“.

Tuť úlohou jazykozpytce, aby hledal původní tvar prastarého názvu, jenž dlouhou dobou mnohonásobně byl pozměněn.

Setkáváme se arcí také někdy — ač ne příliš často — se jmény cizími, jež jsou u nás nejvíce původu německého. Jako častým stykem s národy cizími vloudila se do mluvy naší slova cizí, tak tu hlavně působením německých vrchnostenských úředníků dostaly některé pozemky jména německá, jež lid všelijak

¹⁾ Příklady a doklady uvádím vesměs ze západní Moravy, kdež jsem dosud sbíral lidové názvy pozemkové.

zkomolil a pozměnil; jména ta jsou tudíž původu novějšího, a jest možno, že leckteré z nich zatlačilo významný název starý původu domácího.

Na druhé straně zase znám v české krajině velkostatky, jejichž majitelé jsou Němci, správa a úřednictvo úplně německé, všichni však ve spisech a knihách účetních a hospodářských užívají prastarých českých, lidových názvů poli, luk a hlavně lesův.

Pisemnými prameny, ze kterých lze vybírat názvy pozemkové, jsou vedle starých knih pozemkových, urbářů, zápisů obecních, smluv a zápisů kupních především katastrální mapy a mapy vojenského zeměpisného ústavu či generálního štábu, ale nejsou prameny vždy a ve všem spolehlivými.

Nejspolehlivějšími mohou býti urbáře a zápisy obecní, byly-li psány pisáři domácími, řeči české znalými, jimž lidová jména pozemků byla známa; ale tato část archivů vrchnostenských i obecních dosud málo jest prozkoumána.

Starší mapy katastrální pracovány jsou zeměměřiči německými, a tu není divno, že mnoho jmen jest změněno a zkomoleno a že jedním názvem jsou pojmenovány pozemky, pro něž lid má několik jmen zvláštních, mnohdy důležitých a zajímavých. Tak v obci Brtniče na Třebicku jsou za vesnicí pole Záhumenice, Dile, Na širokejch, pole a louky Pod strání, louka Žlíbek a Vobůrka, pastvisko a louky v Kamenném žlabě — a katastrální mapa má pro vše to jediný název „Dlouhé díle“, ač lid Dlouhých dílů nezná ani neužívá jména toho.

Jmen zkomolených a po způsobě německém velmi pozměněných nacházíme na všech starších mapách hojně.

Rovněž i mapy generální jsou neúplny, neboť uvedeny jsou v nich jen některé názvy pozemkové; kromě toho obsahují také mnoho nesprávností. „Časopis vlasten. muzejního spolku v Olomouci“ v V. ročníku přinesl o tom článek Běňův „Některé skomoleniny a nedostatky topických názvů z okolí Súchova, vyskytující se na mapě vojenského ústavu“. A nesprávností a nedostatků těch jest tam veliká řada.

U Opatova na západní Moravě jmenuje generální mapa trať Brizky a — jsou to pole Příčky, Opatský les u Heraltic slove na mapě oné Opaky; a podobných chyb lze také připomenouti u jiných osad.

Nejbohatším a nejspolehlivějším pramenem, z něhož možno vybíratí pravá jména topická, jest pamět našeho lidu, tradice lidová. A jako rychle mizí vše, co svérázného u našeho lidu, tak i mnohý lidový název pozemkový upadá v zapomnění; ačkoli lidová jména pozemková nejvíce vzdorují zapomenutí a vymizení, ať tomuto oboru pokladu národního nehrozí veliké nebezpečí, stává se přece někdy, že domácí název bývá zatlačen hlavně působením německých úředníků vrchnostenských jménem cizím, bezcenným. Větší však nebezpečí zapomenutí a vymizení hrozí pověstem, lidovým tradicím a zkazkám, k přemnohým názvům pozemkovým se pojícím.

Proto přední pracovníci v oboru archaeologie a kulturní historie uznávali a hlásali potřebu, aby sbírána byla jména pozemková. Tak Vinc. Brandl (v Obzoru, roč. VIII.) praví, zmíniv se o topografické důležitosti jmen trati, luk, lesů, mlýnů, dvorů: „Vznášim na všechny milovníky naší vlastivědy snažnou prosbu, aby podobná jména sbírali, která mimo to kryjí v sobě poklad prastarých slov z nejdávnější doby českoslovanské pocházejících. K takovému sbírání jest potřebí dobré znalosti jazyka českého, aby to které slovo se napsalo tak, jak v ústech lidu žije“.

Podobné vyzvání Dr. Čenka Zíbrta čteme v časopise „Českém Lidu“ (roč. III., str. 539).

Dušek otiskl ve „Věstníku Národopisné výstavy českoslovanské“ (r. 1895, str. 137) stať „O sbírání místních jmen“, k čemuž dodatky přičinil Papáček článkem v témže listě uveřejněným (r. 1895., str. 160).

S názvy pozemkovými setkáváme se ve všech téměř zprávách a pojednáních o nálezech starožitnických, vědecké pak časopisy, pěstující archaeologii, lidovědu a kulturní historii, přinášejí občas sbírky lidových jmen topických, jež uveřejňují pracovníci a badatelé v oboru vlastivědném.

Pokusil jsem se o sestavení seznamu těchto prací, přihlížeje hlavně k době novější, při čemž arcíť nemíním nazvati seznam tento úplným.

Františka Stránecká psala v časopise Komenském (roč. 1881, str. 341) „O názvech pozemků“ a v tomže listě (r. 1881, str. 598) uveřejnila „Seznam jmen trati polních i lesních bývalého panství luhačovického“.

Ve Věstniku Matice Opavské (roč. 1893., seš. 6.) otiskl R. Parma „Soupis osad, samot, hor, vrchů, lesů, řek, potoků, tratí, pozemků atd. v soudním okrese frýdeckém, sestavený z výkazů katastrálních, map různých a všelijakých jiných pramenů“.

Z vědeckých časopisů, ve kterých shledáváme se s podobnými pracemi a seznamy, jmenovati sluší zvláště Časopis Matice Moravské, Český Lid, Časopis vlasteneckého muzejního spolku Olomouckého a Časopis Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

V Časopise Matice Moravské uvádějí se jména pozemková při pojednáních o zaniklých dědinách a v jiných podobných článcích; zvláště pak sluší jmenovati v roč. XVII., str. 262., podrobný seznam Fr. A. Slavíka „Významné trati v kraji Brněnském“.

V národopisném sborníku „Českém Lidu“ (roč. III., str. 172. a 366.) přináší Břetislav Jelínek „Památky slovanského pravěku v místních názvech se zvláštním ohledem na Čechy“; v roč. VII., str. 277., ve článku „Moravští Hrváti“ od Aloisa Malce čteme názvy tratí chorvátských vesnic na Moravě, a to ve Frjelištorfě, Guttfeldě a Nové Preravě; v roč. IX., str. 191 a 282, jest stať Jana Tykače „Česká Třebová: Jména místní s výkladem a pověstmi k nim se vztahujícími“; v následujícím ročníku X., str. 192., uveřejněn jest příspěvek Jana Vyhliďala „Bavorov a okolí v Pruském Slezsku“, v němž jsou uvedena jména polních tratí v Bavorově, v Jarohněvi, v Děhylově a v Sulkově.

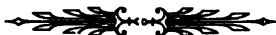
Z Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze uvádím v roč. 1897. Josefa Hájka „Názvy tratí, poli, skal a cest ve farnosti Jevišovické u Turnova“; v roč. 1899. píše St. Klíma „Pomístné lidové názvy z okolí Zbraslavic u Kut. Hory“; v roč. 1900. uveřejňuje F. V. Košta článek „Názvy poloh z okolí březnického a mirovického“, J. Brož „Pomístné zprávy z Nového Města na Moravě“, a Stanislav Klíma „Pomístné názvy z okolí Hradištka u Štechovic n. V.“ Největší počet prací z tohoto oboru uveřejněn jest v Časopise vlasteneckého muzejního spolku Olomouckého. V roč. IV., str. 32., čteme prof. Ign. Tkáče „Jména tratí Uh. Hradištských“; v roč. V., str. 36., ve článku „Z Bošácké doliny pod Lopeníkem na Slovensku“ Jos. L. Holuby uvádí jména honů či tratí v Bošácké dolině s přídavkem o nálezech starožitnických; podobného obsahu jest dopis Jana Kučery „Okolí Slavičina za pravěku“ v roč. VI., str. 118.

K nejcennějším a nejúplnějším pracím tohoto oboru čítati lze v roč. VII. v čís. 25.—28. Eduarda Pecka „Úplný seznam zeměpisných jmen bývalého panství Vyzovského“; též spisovatel píše v roč. XI., str. 31., „O důležitosti místních jmen pro vlastivědu“, kdež uvedena jest řada významných a památných názvů pozemkových: v tomže roč. XI., str. 66., jest příspěvek Jindřicha Slováka „Památné místní názvy“; v roč. XIV., str. 44., Vinc. Prasek v pojednání „Drobnosti hospodářské“ jedná o názvech Vlčí jámy, Lipiny a Náplátky; ročník XVI., str. 39., přináší „Obrázky folkloristické z mor. Valašska“, kdež Mat. Václavek uvádí jména trati (pasek, poli, luk, lesův a j.) na Vsacku, a na str. 54. a 116. téhož ročníku čteme „Jména kopců, krajin, trati, lesův a niv na Valašsku Rožnovském“, jež sebral Aug. Koudelka.

I v některých samostatných dílech lidovědných setkáváme se s názvy pozemkovými; tak Fr. Bartoš ve spise „Lid a národ“, v oddíle „Bývalé panství Zlínské“, uvádí 67 lidových jmen pozemkových, a v „Lidských dokumentech“ Augusty Šebestové, jež vydal Vlastenecký muzejní spolek v Olomouci, uvádí spisovatelka na str. 187.—192. názvy polních a místních trati, vinohradů, kopců, lesův a studní v Bořeticích, Kobylí, Němčičkách, Pavlovicích, Rakvicích, Štarvičkách a Vrbici v okrese Hustopečském, v Bilovicích a Žižkově v okrese Břeclavském, v Čejkovicích v okrese Hodoninském; rovněž „Vlastivěda Moravská“ ve své části místopisné při jednotlivých osadách jmenuje názvy trati.

Z vědeckých spolků nejúčinnější působnost ve sbírání jmen místních jeví Společnost přátel starožitností českých v Praze. Tu již 25. června 1899 rozhovořil se dr. Jan Peisker o jmenech místních, doporučiv sestavení dotazníku pro sbírání jmen těchto. Návrh ten znova učinil 21. února 1898 Pavel Papáček, načež vydán byl r. 1899 Společností podrobný dotazník, jenž vhodným úvodem opatřen a rozeslán i všem jednatelům spolkův učitelských, sdružených v Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách, aby byl rozdán členům. Celkem bylo rozesláno na 4000 výtisků, na něž dle zprávy jednatelské za r. 1899 došlo 114 odpovědí velmi různého zpracování.

(Pokračování přístě.)

Urbář panství Jevišovského z r. 1628.

Příspěvkem k dějinám poddanským podává Frant. Václ. Peřinka.

V bývalém archivě panství Jevišovského, který se dnes chová v Jevišovské obci, jest kniha s nápisem: „Urbarium unndt angeschlagene tax der Herrschafft Jäyschwitz, wie solches auff J. J. F. F. G. G. etc. unserer gnedigen Fürsten undt Herren Anno 1628 den 18. May revidiret unndt ubersehen worden.“

Panství Jevišovské bylo tou dobou majetkem posledního mužského potomka slavného kdysi rodu Kunštatského, Karla Bedřicha vévody Münsterbersko-Olešnického († 1647).

K panství patřily tehdy: zámek Jevišovský, městečko Jevišovice, vsi Střelice, Černín, Vevčice, Rudlice, Bojanovice, Mašůvky, Pavlice, Němčičky a Únanov, dvory Nárovný u Vevčic, horní Němčický u Střelice a dolní Němčický, Tvořirazský a Únanovský, pivovar v Jevišovicích a mlýny Jevišovský, Černínský, Vevčický (Venclův), Rudlický, Mašůvecký, fary v Jevišovicích, Černíně a v Únanově, rybníky horní Černínský, dolní Černínský, Vevčický, Veliký nebo Klíčovský, Jankovský, dolní a horní Únanovský, Mašůvecký, Stanůvecký, Beleš, Pancíř a Černé bláto; kromě toho menší rybníky, v nichž chovali se kapři na tření.

Poddaných bylo	r. 1628
v Jevišovicích	41
„ Střelcích	21
„ Černíně	34
„ Vevčicích	16
„ Rudlicích	19
„ Bojanovicích	28
„ Mašůvkách	35
„ Pavlicích	37
„ Němčičkách	19
„ Únanově	75
Úhrnem 325.	

Roku 1667 bylo na panství Jevišovském a Plavečském 369 gruntů, r. 1673 domů 376; odečteme-li panství Plavečské, seznáme, že za oněch 40 let panství Jevišovské nevzrostlo nijak.

I. Co platili poddaní. (Příjmy stálé.)

Urbář má výkaz poddaných gruntů dle obcí, a to jména majitelů. platy a dávky na penězích o sv. Jiří a o sv. Václavě, každé dávky zvláště, jakož i dávky drůbeže, vajec, sýra. Všickni poddani neplatili stejně. Celolánici, pololánici a čtvrtlánici platili každý dle pozemkového majetku.

V Pavliciích platil	pololáník	o sv. Jiří . .	5 gr. 2 1/2 den.,
		o sv. Václavě .	6 " 4 "
	čtvrtláník	o sv. Jiří . .	2 " 4 "
		o sv. Václavě .	3 "
	pololáník	dával slepic .	7,
		vajec .	15,
	čtvrtláník	, slepice .	3 1/2 (?)
		vajec .	5,
	chalupník	o sv. Jiří . .	2 gr.,
		o sv. Václavě .	1 "
		slepice .	2,
		vajec .	5.

V Němčičkách dával pololáník o sv. Jiří . 6 grošů,
o sv. Václavě tolikéž,
slepici . 1,
vajec . 20,
čtvrtláník dával o sv. Jiří a o sv. Václavě
po každé 2 gr. 4 den. a na rok 1 slepici a 8
vajec, chalupník platil jako čtvrtláník.

V Mašůvkách platil celolánik o sv. Jiří . .	15 gr.	2 ¹ / ₂ den.,
o sv. Václavě . .	16 „	a 4 slípky;
pololánik o sv. Jiří . .	8 „	1 ¹ / ₂ den.,
o sv. Václavě . .	8 „	a 2 slípky;
čtvrtlánik o sv. Jiří . .	3 „	3 ¹ / ₂ den.,
o sv. Václavě . .	4 „	a 1 slípku.

Ve Střelcích platil celoláník o sv. Jiří . . . 9 gr. 2 $\frac{1}{2}$ den.,
o sv. Václavě tolikéž a za dar práva
odúmrtního platil o sv. Jiří . 3 gr.;
čtvrtláník o sv. Jiří . . . 2 „ 4 den.,
a tolikéž o sv. Václavě; kromě toho za daro-
vané právo odúmrtní o sv. Jiří 1 gr. 3 $\frac{1}{2}$ den.

V Černíně platil celoláník o sv. Jiří a o sv. Václavě po každé
24 gr. a každého roku 2 slípky;
pololáník o sv. Jiří a o sv. Václavě po každé
13 gr. 2 $\frac{1}{2}$ den. a 2 slípky;
čtvrtláník o sv. Jiří a o sv. Václavě po každé
6 gr. 4 $\frac{1}{2}$ den. a 1 slepici;
za darované právo odúmrtní platili ročně o sv.
Jiří celoláník a pololáník 6 gr., čtvrtláník 3 gr.
Méně zamožní sedláci plativali také třebas
jen polovici jmenovaných dávek.

Ve Vevčicích platil celoláník o sv. Jiří a sv. Václavě po každé
10 gr. 1 den., za právo odúmrtní odškodného
jednou v roce, a to o sv. Jiří 4 gr. a o sv.
Václavě 5 slepic a 50 vajec;
pololáník o sv. Jiří a o sv. Václavě 5 gr.
1 $\frac{1}{2}$ den., za odúmrtní právo o sv. Jiří 2 gr.
a o sv. Václavě 3 slepice a 25 vajec;
čtvrtláník o sv. Jiří a o sv. Václavě 3 gr.,
za odúmrtí 1 gr., 2 slípky a 13 vajec.

V Rudlicích platil celoláník o sv. Jiří a o sv. Václavě
po každé 15 gr.,
slípek 5,
vajec 50,
čtvrtláník platil o sv. Jiří a o sv. Václavě
po 3 gr., slípek 1 $\frac{1}{2}$ a 13 vajec.
Pololáníků nebylo.
Za právo odúmrtní platili celoláník 4 gr.,
čtvrtláník 1 gr. vždy o sv. Jiří.

V Bojanovicích platil celoláník o sv. Jiří a o sv. Václavě
po 8 gr., za odúmrtí 9 gr., 2 slípky, 30 vajec,
pololáník o sv. Jiří a o sv. Václavě po 4 gr.,

kromě toho 1 slípku, 1 kuře a 15 vajec, za právo odúmrtí 6 gr.,
čtvrtlánik o sv. Jiří a o sv. Václavě 1 gr.
3 $\frac{1}{2}$ den., za právo odúmrtí 1 gr. 3 $\frac{3}{4}$ den.,
1 slípku, 1 kuře, 3 vejce.

V Únanově platil celolánik o sv. Jiří a o sv. Václavě po každé 16 gr. 5 den. a 4 slepice; čtvrtlánik o sv. Jiří a o sv. Václavě 4 gr. 2 den. a 1 slípku; chalupník dvakrát ročně po 1 gr.

Jaké platy a dávky byly v Jevišovcích, nelze říci, poněvadž při poddanských gruntech v urbáři není poznačeno, co je lán, pololán nebo čtvrtlán. Kdyby však dávky poddaných Jevišovských byly v nějakém poměru k sobě, bylo by lze vypočísti, kolik platil lán, pololán, čtvrtlán, ale není takového vzájemného poměru platů; neboť platy jednoho liší se docela od platů druhého. —

Jestě několik slov o jiných platech, které vybírala vrchnost Jevišovská.

U městečka Jevišovic platilo se mýto:

z každého plného vozu 2 bílé denáry, z vozu do polovice plného 1 b. d., z každého koně neb kusu hověz. dobytka 1 b. den., z kusu drobného dobytka $\frac{1}{2}$ bíl. den. Každý, kdo by objížděl jinou cestou, aby nemusil dáti clo, zaplatil pokuty 4 groše. Podobně vybíralo se mýto při Únanově na silnici do Znojma. Z povozu platily se 2 denáry, za hnaný dobytek hovězí po 1 denáru, za drobný dobytek po $\frac{1}{2}$ denáru.

Každý řezník, který na panství porážel a vysekával dobytek, platil jednou v roce, a to o sv. Martině, 25 liber rozpuštěného loje.

Zvláštní závazky poddaných byly. Každý, kdo choval husy, odváděl o sv. Václavě desátou husu, každý poddaný sedlák dovážel na zámek o vánočních svátcích z panských lesů 3 vozy dříví. Mladší členové rodin byli povinni, aby pokáceli a pořežali sáh dříví v panských lesích a o žních žali den žito a druhý den pšenici.

Poddaní dávali desátky ze vší úrody obilné a zelné.

Zvláštní sazby platební měli mlynáři, ale neplatili všichni stejně. Dávky jim ukládané a platy na nich požadované byly přiměřeny výnosnosti mlýnův a mlýncův.

Černínský mlýn měl Jan Hladík. Platil z něho o sv. Jiří a o sv. Václavě po 3 zl. na krmení jednoho vepře (von die Mostung [= Mastung, žír]), o sv. Martině tolikéž 3 zl. Kromě toho musel každoročně vévodovi vychovati mladého psa — chrta (Winthhundert). Této nemilé povinnosti mohl se však zprostiti za 1 zl., tudíž nikoli lacino!

Vevčický mlýn, nyní Venclův, měl Mates Schiller, platil na krmení dvou vepřů 6 zl. jednou v roce, podobně měl vychovati mladého ohře pánova nebo za to zaplatiti 1 zl.

Tento mlýn jmenuje se Venclovým v listinách bývalého panství Jevišovského už r. 1657.

Tou dobou byly ve Vevčicích ještě dva mlýny. Jeden měl Arnošt Mutschelnitz, druhý Jan Šindelka. Válkou třicetiletou však oba mlýny zpustly docela. Šindelkův zanikl, a Mutschelnitzův byl proměněn na tavírnu (Schmölzhütten čteme v urbáři). Oba mlynáři platili tolikéž jako Schiller s výjimkou, že Mutschelnitz měl uloženo chovati jen jednoho pánova vepře nebo jen platiti na chování jednoho. Všecky tři mlýny ve Vevčicích platily: za chov pěti kusů černého dobytka 15 zl., za chov tří chrtů 3 zl.

Mlýn v Rudlicích pod Lapikusem (dnes jmenuje se Šmídovec, majetníkem je p. Girtelschmied) platil z polí příslušných ke mlýnu 1 zl. o sv. Jiří a tolikéž o sv. Václavě. Mlynář byl povinen vychovávat mladého chrta pánova nebo důchodnímu úřadu vrchnostenskému zaplatiti 1 zl. R. 1628 měl mlýn tento Ondra Macek. Válkou třicetiletou mlýn zpustl. Druhý Rudlický mlýn, nynější Šuškovec, — na mapě speciální čteme starší pojmenování Rychlovec — platil tolikéž. Majetníkem jeho byl r. 1628 Tomáš Klásek, po roce 1647 Jan Skála. Válka třicetiletá zničila mlýn, pozemky později (asi r. 1657) proměněny byly v celolán. Z budovy touže dobou zařízeny hamry. (Připomenouti dlužno, že v Jevišovicích a v poddanských vseh, Vevčicích, Rudlicích a v Únanově, dobývala se ruda železná (hnědel), která dosud v nepatrném množství dobývá se při Únanově.) Oba mlynáři dávali pánovi na krmení 3 vepřů 9 zl. Neví se, který mlýn měl krmiti jednoho a který dva.

Mlynář v Mašůvkách Jira Václavků na panském mlýně platil ze mlýna a z pozemků 1 zl. 15 gr., o vánocích na žír jednoho vepře 3 zl. a na chov jednoho chrta 1 zl. Kromě toho platil

z Mašůveckého rybníka každoročně o sv. Janě 1 zl. 20 gr., za užívání panského potoka 10 gr.

V Němčičkách tou dobou nebylo mlýna, a mlýn Únanovský byl poddán znojemským dominikánům, nikoli do Jevišovic. Bez mlýna byla a dosud jest ves Pavlice.

Všichni poddaní, pokud měli pozemky, platili bez rozdílu desátky obilné. Vrchnosti náležela každá desátá kopa a každý desátý snop žita, pšenice, ječmene, ovsa, hrachu, prosa, pohanky, máku, zeli a konopí. O jiných druzích polních plodin se v urbáři nemluví.

Poddaní z Rudlic platili kromě desátku vrchnostenského ještě také desátek farářů do Mikulovic, kam byly Rudlice přifařeny. Podobně Mašůvky platily desátek obilní farářů do Přímětic, a to každého roku o sv. Václavě. Z celé obce dávány desátek cenil důchodenský úřad Jevišovský na 35 zl. V poutnickém místě Mašůvkách byla fara zřízena teprve r. 1860. Podobně Pavlice byly tou dobou bez fary. Vlastní kuratie zřízena byla teprve r. 1785. Poddaní z Pavlic byli vázáni dávat obilní desátek farářům do Hostimě. Tento desátek bral si však velkostatek Jevišovský sám a farářům do Hostimě dával dle jakési ústní úmluvy (laut Berednuss) každoročně 12 zl. hotových peněz a 2 sudy piva. Asi r. 1657 byla však úmluva odvolána, a farářům dáván desátek přímo.

Také z vinohradů platil se desátek. — Ve všech poddanských vsehch pěstovalo se víno v míře mnohem větší než dnes. Nyní již v některých obcích českého znojemského venkova, kde před lety bývalo hojně vinohradů, sotva dovedou říci, které trati byly vinohrady. Desátek vinničný přinášel asi vrchnosti nejvíce. A vrchnost jej také vybírala. Jen v Únanově umluvila se s purkmistrem a s konšely (die Gerichte), že ze starého vinohradu desátek nebude vybírán, ale každoročně nahrazován hotovými 4 zl. U této položky čteme v urbáři: „solange, allss es dehr Obrigkeit gefellig sei.“ Mohla tedy úmluva býti zrušena bez příčiny.

V městečku Jevišovicích a v nejbližších poddanských vsehch, a to Střelcích, Černíně a Bojanovicích, vykonávali poněkud (die Wach) mušketýři ze zámku, za to byly povinny obce tyto platiti jednou za rok, a to o vánočních svátcích, Jevišovice 10 zl., Černín 5 zl., Střelice 1 zl. 15 gr., Bojanovice 3 zl. 15 gr., úhrnem 20 zl.

Poddaným z Vevčic bylo dovoleno rybařiti v řece Jevišovce. Platili za to ročně 6 zl. 13 gr. Podobně v Mašůvkách platili ročně 5 zl. 25 gr.

Zvláštní dávky byly ustanoveny z dobytka. Všichni poddaní, kteří měli dojně krávy (Melike Kůe), platili z kusu na zámek homolku sýra nebo 4 gr., jedině v městečku Jevišovicích 4 gr. 2 den. V Pavlicích měli zvláštní dávky z krav: z kusu kromě obligátní homolky sýra dávali ještě 4 denáry a 10 vajec, z jalovice (geldes Rinthvieh) 1½ denáru. Podobně z koně dávali v Pavlicích kromě povinné roboty potažní ještě 4 den. a 2 slípky, ze hřiběte jen 4 denáry bez slepic. Také husy byly zdaněny. Z městečka Jevišovic dával každý, kdo choval husy, jednu husu na zámek. V jiných poddanských vseh dávala se však každá desátá husa, a to o sv. Václavě. Tak ve Střelcích, Bojanovicích, Únanově.

Obec Jevišovská a Bojanovská byly povinny odváděti o sv. Havle po 2 měrách hrachu, ves Únanov jen půl druhé čtvrti.

V Jevišovicích byli vázáni tlačiti víno v panském presúze, přenášeti do sklepů, v čas potřeby vyvalovati sudy a nakládati na vozy.

Pokud se týče vinného výčepu, nesměly obce poddanské nalévati jiného než pánova vína. Dokonce bylo nařizeno, kolik vína v které obci má se vyčepovati; v Jevišovicích 6 sudů, v Únanově 4 sudy, v Bojanovicích, Mašůvkách a Pavlicích po jednom sudě. Rozumějme sudy desetivěderní. Také v Rudlicích byl výčep vinný, z něhož obec ročně platila 4 zl. Nečteme, čepovalo-li se cizí nebo panské víno, ale dle výše platu uhodneme snadno, že panské víno nebylo naléváno. Podobně ve Vevčicích platili z vinného výčepu 4 zl., a to každoročně o vánocích.

Výčep pивní byl v pěti vseh: v Černíně, Únanově, Bojanovicích, Mašůvkách a v Pavlicích. Z každého výčepu platilo se o vánocích každoročně 1 zl. 10 gr., jen ze dvou více, totiž z Únanovského 4 zl. a z Pavlického 2 zl. 20 gr. Platy z pивního výčepu vseh obcí daly ročně úhrn 13 zl. 10 gr.

Již dříve jsme řekli, že mlynáři byli povinni chovati panské chrty nebo ročně platiti na chov jejich. Platy vseh poddaných mlynářů činily úhrnem 7 zl., kromě tohoto platu byl každý mlynář povinen přispívati 8 groši na mysliveckou hostinu (Jägermahl), která se konávala každoročně po veliké štvanici.

Neškodí poznamenati, kolik veškerých platův a jiných dávek bralo panství Jevišovské z poddanských vsí úhrnem.

Platy celolánků, pololánků, čtvrtlánkův a chalupníků dle vsí a dle druhu: hotových peněz, slípek, vajec, sýra:

Z Jevišovic o sv. Jiří 29 zl. 11 gr. $1\frac{1}{2}$ den. 1 v., o sv. Václavě 29 zl. 10 gr. $1\frac{1}{2}$ den. 1 v.; slípek bylo 1 kopa 31 kusů (= 91 kusů).

Ze Střelice o sv. Jiří 8 zl. 5 gr. $4\frac{1}{2}$ den. 1 v. a o sv. Václavě tolikéž. Za právo odúmrtní o sv. Jiří 1 zl. 9 gr.

Z Černína o sv. Jiří 23 zl. 9 gr. 4 den. 1 v., o sv. Václavě tolikéž. Za právo odúmrtní o sv. Jiří 5 zl. 10 gr. $3\frac{1}{2}$ den., slípek o sv. Martině dávali 58 kusů, sýra o sv. Václavě 34 hromek (tehdy nebylo již dobré pastvy, a sýr byl vzácný).

Z Vevčic o sv. Jiří a o sv. Václavě po 17 zl. 26 gr. $6\frac{1}{2}$ den. 1 v. Za právo odúmrtní o sv. Jiří 1 zl. 26 gr., vajec 3 kopy 15 kusů (= 195 kusů), sýra 33 kusův.

Z Rudlic o sv. Jiří a o sv. Václavě po každé po 11 zl. 23 gr. $3\frac{1}{2}$ den., o sv. Jiří za odúmrtní právo 1 zl. 24 gr.; slípek 1 kopa 3 kusy (= 63 kusů), vajec 8 kop 50 kusův a 30 sýrcův.

Z Bojanovic o sv. Jiří a o sv. Václavě po 20 zl. 12 gr. 5 den. 1 v. Za odúmrtní právo o sv. Jiří 4 zl. 6 gr., slepic 42 kusů, vajec 9 kop 12 kusů, kuřat 28 kusů, sýra 28 kusův.

Z Mašůvek o sv. Jiří 17 zl. 3 gr. 1 den. 1 v., o sv. Václavě 17 zl. 17 gr. 5 den. 1 v.; za právo odúmrtní 1 kopa a 32 kusy (= 92 kusy) slípek.

Z Pavlic o sv. Jiří 27 zl. 6 gr. $1\frac{1}{2}$ den., o sv. Václavě 27 zl. 21 gr. $\frac{1}{2}$ den. 1 v.; za odúmrtní o sv. Jiří 1 zl. 29 gr. $3\frac{1}{2}$ den.; slepic 2 kopy 11 $\frac{1}{2}$ kusů, vajec 4 kopy 32 kusův.

Z Němčiček o sv. Jiří a o sv. Václavě po 5 zl. 23 gr. $2\frac{1}{2}$ den.; slípek 32 $\frac{1}{2}$ kusů, vajec 8 kop 32 kusův.

Z Únanova o sv. Jiří a o sv. Václavě po 24 zl. 5 gr. 3 den., slepic za právo odúmrtní 2 kopy 35 kusů (= 155 kusů).

V urbáři udávají se také ceny dávek těchto. — Ale ceny tyto jsou nepochybně nízké; neboť pomýšlela vrchnost vždy při sestavování urbářů na to, že dle urbářů podávají se přiznávací listy o stavu jmění pozemkového i movitého, o stavu příjmů stálých i proměnlivých, aby dle nich se vyměřila zemská berně. Přiznávalo se zkrátka méně, a proto ceny nižší.

V urbáři jsou udány ceny: slípky z celého panství cení se na 47 zl. 26 gr., kuřata na 1 zl. 12 gr., vejce na 8 zl. 6 gr. 3 den. 1 v., 13 sudů vína na 130 zl. (byly to sudy desitivěderní; bylo by se tedy vědro cenilo na 1 zl.), sýr na 16 zl. 2 gr. 4 den., desátek vinný z Únanova na 5 zl. 3 gr. Husa cenila se za 6 gr. (dosti drahá!), libra loje za 3 gr. 3 den., sýrce za 3 gr. Jaké bývaly sýrce tyto, nevíme.

Úhrn platu dávaného sedláky z celého panství, cení se: o sv. Václavě 184 zl. 19 gr. 4¹/₂ den., o sv. Jiří 183 zl. 21 gr. 1 v.

Všecky tuto vypočtené příjmy (mimo mýta, platy řezníků, dávky hus), zovou se stálými (standthafte Zinsen), a výčet jejich páčí se na 712 zl. 12 gr. 6 den.

V úhrně tomto zahrnuty jsou jen platy, které poddani platili bez rozdílu, tedy i dávky mlynářův.

Příjmy, které plynuly pánovi z mýt, řezníkův a hus, jakož i které repraesentovaly se výnosem vrchnostenského jmění imobilárního, zovou se nestálými či proměnlivými (steigendt undt fallende Zinsen).

II. Jak robotovali poddani.

Roboty byly dvojí: potažní a pěší. — Sedláci, tedy poddani, kteří měli potahy, robotovali potahy na panských polích; poddani, kteří neměli potahů, chalupníci, domkáři a podruzi konali práci ruční. Sedláci měli obyčejně rozkázáno, kolik dní a jakým dobyt看mají pracovati: kolik celolánici, kolik pololánici, čtvrtlánici. Na panství Jevišovském však takového určení práce nebylo. Čteme pouze při jmenech rolníků obyčejnou doložku: robotet mit den Rossen wass im befohlen wirdt, robotet zu fuss wass befohlen wirdt, robotet zufuesz wass im beschaffť a p.

Poddani z Vevčic byli povinni vykonávati všecky polní práce při horním Němčickém dvoře (samota Němčický dvůr u Střelíc), z Rudlic pracovali při dolním Němčickém dvoře (v Němčickách), z Mašůvek sbírali víno na viničné trati Tvořirazské, Unanovští robotovali při dvoře Únanovském a vozili vymláčené obilí do sýpek Jevišovských. — Poddani všech obcí musili sítí a žítí žito a pšenici, vázati, svážeti, mlátit — ale jenom, kteří měli dovoleno užívati panských kopanic.

Domáci lidé a čeled všech poddaných byli povinni na panských nivách v čas žní žíti jeden den žito, druhý pšenici, jeden den vázati a jeden den kositi otavy (Grummedt.)

To byly roboty polní. Roboty lesní byly poněkud těžší a nepohodlnější. Sedláci z Jevišovic, Střelic a Vevčic byli povinni, aby každý přivezl z panských lesů vlastními potahy 2 sáhy dříví na zimu do zámku Jevišovského; z Černína, Rudlic, Bojanovic, Mašůvek, Pavlic a z Únanova každý sedlák 3 řůy dříví; z Němčiček vozili dříví do pivovaru v Jevišovicích. — Povážíme-li, že mnohé obce jsou až dvě hodiny cesty vzdáleny Jevišovic, uznáme, že roboty tyto nebyly snadné.

Pěší či ruční robota lesní: v Únanově káceli domácí lidé z každého gruntu 4 sáhy dříví v panských lesích, z Jevišovic a Střelic 1 sáh, z Vevčic, Rudlic, Bojanovic, Mašůvek, Pavlic a Němčiček po 2 sáhách. Dříví toto bylo řezáno a štípáno na drobná polínka do Jevišovského panského pivovaru.

Ženy a dcery poddaných z každého domu předly konopí z panského prádla, a to z Jevišovic, Rudlic, Bojanovic, Mašůvek, Pavlic, Únanova po dvou pradenech, z Vevčic 4 pradena. — Ve Střelicích nepředly.

Robotní poměry na panství Jevišovském urovnaly se teprve v XVIII. stol. V archivě městečka je starý seznam bez vrocení, nemýlim-li se, z doby josefinské, tedy již z dob, kdy robotní poměry poddanské byly císařskými patenty urovnány a hodně zmírněny.

Dle onoho výkazu („Verzeichniss welchergestalten bei der Herrschaft Jaispitz die alte Robot verrichtet worden“) robotovali z Bojanovic, Černína, Mašůvek, Střelic a Vevčic pololánici od sv. Jiří do sv. Jana dvěma koni 3 dny, pěší jednou osobou 2 dny týdně, od sv. Jana do sv. Václava dvěma koni 3 dny, pěší jednou osobou 3 dny týdně, od sv. Václava do sv. Jiří potahem 2 dny týdně; čtvrtlánici od sv. Jiří do sv. Jana pěší jednou osobou 5 dní, od sv. Jana do sv. Václava jednou osobou 6 dní týdně, od sv. Václava do sv. Jiří jednou osobou pěší tři dny týdně; chalupníci od sv. Václava do sv. Jiří jednou osobou pěší jeden den týdně, od sv. Jiří do sv. Václava 2 dny týdně. — V Únanově pololánici od sv. Jiří do sv. Jana dvěma koni týdně 3 dny, jednou osobou pěší týdně 1 den, od sv. Jana do sv. Václava potahem 3 dny týdně a pěší tolikéž, od sv. Václava do sv. Jiří

potahem 3 dny týdně. — Robot pěších nebylo na celém panství v době zimní od sv. Václava do sv. Jiří, jen čtvrtlánici v Únanově robotovali pěšky v létě v zimě jednou osobou 3 dni v témdni a potahem, bylo-li nutně potřebí, 3 dny. — Pololánici v Pavlicích robotovali tak jako Bojanovští, za to čtvrtlánici od sv. Václava do sv. Jiří pěšky 3 dny, od sv. Jiří do sv. Jana 2 dny dvěma voly a pěšky jednou osobou 2 dny týdně, od sv. Jana do sv. Václava dvěma voly 2 dny a pěšky jednou osobou 4 dny týdně.

(Dokončení příště.)

Staré železářny Rudické.

Popisuje mus. konservator Hugo V. S á ň k a.

Železo i výroba jeho byly známy předkům našim již za dob pradávných. Zda-li však vědomosti železářské do krajin našich přinesli s sebou aneb si je osvojili teprve zde od zbytků dřívějšího obyvatelstva, nelze určitě rozhodnouti. Prvé domněnce, zdá se, že by svědčily pověsti v Hájkově Kronice, zaznamenané k r. 677. Ku zprávě této druží se Hájkova pověst jiná k r. 777, která, ač jest o celé století mladší, přece vylučuje všeobecnou známost výroby železa v Čechách.

Mínění, že ve vlastech našich železářství se provozovalo již před příchodem Slovanů, opírají někteří spisovatelé o zprávu Klaudia Ptolemaia, jenž vypravuje, že Kvadové v rudnatém Lese Luně (Silva Luna) tavili rudy. Ale jako mnohomluvný Hájek není autoritou v oboru dějepisném, tak ani údaje Ptolemaiovy za bernou minci nemůžeme považovati. Počátky železářství moravského sahají do časů neurčitých. A do těchto záhadných a chronologicky nejistých věků vřaditi třeba i zbytky železáren, jež jsou v blízkém sousedství obce Rudice.

Rudice jest ves, ležící asi 7 km jv. Blanska na náhorní rovině, jejíž podklad tvoří vápenec devonský. Ves jest známa ode dávna svými doly na hlínu ohnivzdornou a jílý, z nichž se hotoví rozličné zboží keramické. Skorem všechny domy v původní osadě byly buď přestavěny nebo přeneseny na jiná místa; neboť právě v samé osadě nejvíce se dolovalo na hnědou rudu železnou, čímž budovy utrpěly valného porušení. Starobylé dolování přestávalo, až úplně zaniklo r. 1898 dovozem lacinějšího železa z ciziny, a nepodařilo se vzkrísiti je nově, ač se stal pokus o to v letech 1899—1900. Devonský vápenec kolem Rudice pokryt jest částečně usazeninami jurskými (vrstvami rudickými), které

také vyplňují četné nálevkovité prohlubeniny, jež dosahují často velikých rozměrův. Hnědel či limonit tvoří tu buď hnízda značné mohutnosti aneb jen rozptýlená ložiska. V prvéjších jest ruda peckovitá výborné jakosti, obsahující až 40% železa. Hnízda rudná vystupují často velmi vysoko, a sahala patrně před časy až po samý povrch půdy. Ložiska rozptýlená poskytují dosti rudy hlinité, méně cenné, a jsou usazena velmi hluboko.

Jméno Rudice vyskytá se v listinách teprve r. 1353, a osada byla s počátku 17. stol. viskou zcela nepatrnou, majíc jen 16 domů, z nichž dva byly pustý.

Dolování její sahá do dob velmi dávných. Dr. Wankel píše o nějakých privilejiích z X. století, jež prý jsou v obecním archivě v Rudici a ještě ve starším dokumentu v archivě knížecí rodiny Salmské v Rájci, ale obého nemohl jsem se dopídití přes usilovné pátrání; neboť předně v Rudici není vůbec obecního archivu, a v zámku rájeckém není listiny Wanklém připomenuté. Také nelze mluvit o privilejiích hornických za století desátého. Svobodné právo kutací vyvinulo se mnohem později a povolovalo se jen tehdy, zakládalo-li se na služebnosti neb úmluvě s majitelem půdy, začez odváděl se jemu desátek. Teprv počátkem XIII. století stala se snůška zvyklostí čili horního práva jihlavského.

Dr. Wankel se nemýlí asi v tom, že již dávno před X. stoletím, tedy ještě před založením osady, kutalo se u Rudice, třeba toho listinami nelze doložit. Svědčí o tom nálezy kamenných nástrojů, buď v kutištích aneb v bezprostředním sousedství jejich nalezené, a střepy z nádob hnětených ve zbytkách peci.

Nelze zajisté míti za to, že by staří rudníci, po rudách pátrajice, nebyli si povšimli hojných rud, objevujících se ve výmolech a stržích, jakož i jiných okolností pro tehdejší hotovení železa důležitých, jichž jim poskytovaly lesy kolem Rudice.

To dokazují dále nejen stopy pradávného dolování, ale také ostatky výroby železa ve Žlíbkách, v lesích, zvaných Za pazdernou, v Pivovářece, Nad kapličkou, v Průklestě, jakož i pověsti o podobných stopách v roklině Žegrově a ve skleslině Žaganu, nyní vodou naplněné, kde v pozdějších dobách bývala pec přepalovací.

Během dlouhých věků zarostly zbytky dolův i pecí několikrát lesem; lesním hospodářstvím, meliorací půdy, pozdějším dolo-

váním, zkoumáním dra. Wankla i jinými vlivy byly valně porušeny. Proto jsem badání svá konati mohl jen s velikými obtížemi a zkoumáním každého pozemku.

Po dvanáct let sbíral jsem pečlivě každý předmět i studoval díla odborná, abych alespoň popis této zajímavé památky kulturní zachoval budoucnosti.

Mnohý namítne snad, že jsem si práce mohl ušetřiti; neboť již dr. Wankel důkladně popsal železářny rudické. Neupírám zásluh jmenovanému badateli, ale poznal jsem, že ne sice v jednotlivostech, ale v podstatě věci značně se mýlil. Pochybnost o správnosti výkladů Wanklových vyslovil brzy po vyjití spisu jeho (Prähistorische Eisenschmelz- und Schmiedestätten in Mähren¹⁾) znamenitý odborník dr. Beck²⁾ slovy těmito: „Für den Techniker ist es wohl kaum nötig zu bemerken, dass dieser hypothetische Schmelzprocess in der beschriebenen Weise nicht stattgehabt haben konnte“.

Uváživše veškerý okolnosti, jakož i úplný nedostatek všech listinných dokladů; musíme míti za to, že lidé, kteří v lesích rudických provozovali železářství, nebyli původně usedlíci, nýbrž lid kočovný, který sem občas zavítal, aby si opatřil zásoby železa. Možno, že snad později lid ten v primitivních boudách, jaké dosud si porizují osamělí uhlíři ve hvozdech našich, bytoval po delší dobu, ale stop po obydlí jsem nenalezl vůbec.

Znamenitý badatel v oboru tomto, Quiquerez, jenž v letech 1855—1864 prozkoumal celou bernskou juru, udává typické známky tamních továren takto: Železné peci vyskytují se vždy stranou osad, tudíž ve krajinách neobydlených, kde jsou lesy hojného paliva poskytující a kde snadno přístupné rudy i hlína ohnivzdorná dodávají potřebných surovin. Velmi zhusta jsou blízko jeskyní, jež železářům poskytovaly vítaného přístřeší. V sousedství jejich nacházíme staré pěšiny, cesty pojezdné a pozdější osady s charakteristickými jmény.

V ostatcích starých pecí vyskytují se střepy, nástroje podivných cizích tvarův, ano i nástroje kamenné a podobné starožitnosti.

¹⁾ Wien 1879. Selbstverlag des Verfassers.

²⁾ Die Geschichte des Eisens. Braunschweig 1892, S. 632.

Vše, co Quiquerez napsal o železárnách v bernské juře, platí, jak později poznáme, doslovně také o železárnách rudických.

Abych o celé výrobě železa u Rudice pojednal přehledněji, rozdělím celou látku na oddíly:

I. o starém dolování; II. o tavení rud a přípravě železa; III. o nálezích objevených ve zbytecích pecí; IV. o důsledcích z toho plynoucích.

I.

Za starých dob nerozeznávali horníkův ani hutníkův, oboje práce vykonávala jedna družina aneb členové téže rodiny. Staré práce kutací neděly se také hloubením šachet ani prací štolovou, nýbrž povrchním vybíráním rud, a to způsobem dosud obvyklým u černochů v Kordofaně. Vykopali totiž kruhovou jámu 2—3 m hlubokou, a to přímo v ložisku, pak vyndali tolik rudy, kolik bylo lze vyndati bez obavy. Hrozila-li jáma již sesutím, opustili ji, aby v bezprostředním sousedství otevřeli novou.

Za přístroj fárací měli nepochybně ostrev aneb tenký kmen záseky opatřený, jakého dosud užívají uhlíři u milířův. Rudy vynášely se buď v dřevěných nosítkách aneb v kožených pytlicích. Hledání rud dělo se pomocí kouzelného proutku.³⁾

Jámy rudné byly obyčejně blízko pecí, jinak lépe řečeno, tavníky zakládali staří železáři vždy jen v sousedství rudných ložisek. Jen v případech mimořádných dělo se tak odděleně.

Zbytky takového staršího dolování, vlastně rýpání se v zemi, nacházíme na více místech u Rudice, nejlépe zachovány jsou však jámy v Pivovárce, na místě, kde se křížuje turistická cesta s voznicí. Nedaleko jam těchto našli hoši r. 1900 za kopání dolíků pro lesní sazenice pěknou kamennou sekyrku z doby neolitické. Sekyrka jest zhotovena z pískovce kulmového, jaký jest v lomech u Křtin i u Jedovnic. Je 115 mm dlouhá, a v nejširším místě mm široká.

Nebylo-li více rud na povrchu, nuceni byli rudníci ke hloubení šachet a kopání štol dřívím zabezpečených. Starých prací takových neznám ze zkušenosti vlastní, ale horníci setkávali se s nimi často, stařinami je nazývajíce. Dr. Wankel uvádí,

³⁾ Viz mé pojednání v Mor. Orlici r. 1901, čís. 115, aneb pěkné vyobrazení ve „Weltall und die Menschheit“. Lief. I. S. 23.

že horníci ve stařinách blíže Křtin našli špičáky podivného, u nás neobvyklého tvaru, jakož i přeražené kladivo kamenné.

Že staří rudníci užívali nástrojů kamenných, vysvětlujeme si tím, že v dobách oněch bylo železo ještě velmi cenné, pročež vyráběny hornické palice a jim podobné nástroje dle dávného zvyku z kamene.

II.

Dr. Wankel popisuje v připomenutém díle svém Praehistorische Eisenschmeltz- und Schmiedestätten dvojí způsob tavení rud, starší a novější. Starší spočíval v tom, že sestavila se skupina hrníčkovitých 20—25 cm vysokých a 18—20 cm širokých, rudou naplněných kelímků. Ohněm kolkolem rozdělaným prý se pak železo vyloučilo z rud. Ačkoli Wankel našel celé skupiny hrníčků, nemohl pro velkou věčnost jejich ani střípku z nich zachovati. Nechci pochybovati o správnosti údajů Wanklových, ale nalezl-li popsané skupiny kelímků skutečně, nejednalo se zde o nepraktické, ba nemožné tavení rud, nýbrž spíše se takto ocelovalo surové železo. Způsobem tímto připravují Indové od pradávna znamenitou ocel.

Ocelování surového železa děje se v Indii na více místech, ale způsobem jen málo odchylným. Proto uvedu zde pouze výrobu obvyklou ve krajině Bangalorské. Do kelímků, zhotovených ze směsi dobré hlíny a z uhlí ze slámy rýžové, dá se 30—50 dkg železa a 5 dřevek smolnaté rostliny *Cassia auriculata*. Naplněné kelímky sestaví se hranolovitě do tří řad nad sebou a zasypou asi 2 bušly uhlí. Až uhlí pohoří, přidá se opět 1 bušel.⁴⁾ Po šesti hodinách jest ocelování ukončeno, kelímky se vyndají a po ochlazení rozbijí. Tím nabyté homolky po několika v ohni z uhlí citlivkového (*Mimosa tuggula*) se vyhřívají za ustavičného proudu vzduchového a takto oduhlíčují na povrchu, aby se pak vykuly na tyčky, čtverečním hranolům podobné.

Podobně i druhý způsob tavení, jež dr. Wankel nazývá novějším, jest poněkud směle kombinován a v praxi vůbec nemožný. Dr. Wankel jej popisuje takto: „Vykopala se 2 m dlouhá, 1 m široká a podobně hluboká jáma. Do ní na půdu poněkud zvýšenou, postavila se na spodině nádoba něco vydutá o 30—32 cm

⁴⁾ Bušel = 36·3 l.

průměru; stěny její měly 4—4½ cm tloušťky. Blízko dna kelímku bylo kolem přiděláno 4—6 kusů 12—13 cm dlouhých a 5 cm tlustých, hliněných, dolů se sklánějících rourek, jež svou 2 cm širokou stočkou s kelímkem spojeny jsouce, druhým volným a zaokrouhleným koncem vcházely do malých, miskovitě vyhloubených jamek. Jakmile ruda s uhlím do kelímku byla dána, naplnila se jáma palivem, toto zapáleno a foukáno do ohně se dvou stran. Žár udržován tak dlouho, až roztavené železo odtékalo rourkami do miskovitých prohlubenin; když pak po něm odtékati počala i struska, bylo tavení ukončeno.“ —

Chtěje se dopídití pravdy, propátral jsem celé okolí Rudice, ale dlouho mi nepřálo štěstí. Konečně našel jsem v mladém lese „Nad kapličkou“ dvě dosti zachovalé hromady uhlí smíšeného se struskou, praženou rudou a rozličnými střepy. Hromady tyto byly na svahu, měly asi 4 m průměru a 0·5—0·7 m výšky, a vězely v nich pařezy z dřívějšího stromoví.

Důležitým znakem pro rozeznání hromad, jež obsahují zbytky starých tavíren, od starých milířů jest struska, která se úplně liší od nynější sklovité strusky, jsouc barvy rezavě hnědé a bez lesku, pak četné broky, jež vznikly vystřikováním žhavé hmoty.

Pátral jsem nejprve po jamách drem. Wanklem popsaných, ale při sebe bedlivějším ohledání okolí hromad nenalezl jsem ničeho podobného. Proto počal jsem r. 1902 s kopáním⁵⁾, které mělo překvapující výsledky.

Předně našel jsem veliké množství větších i menších, vesměs velmi chatrných střepů, jejichž tloušťka nepřesahovala 4—4·5 cm. Střepy zhotoveny jsou z ohnivzdorné, křemennými zrny hojně promíšené hlíny, kterou dosud hojně kopají u Rudice; nazývá se brusnice nebo brusna. Veškeré střepy jsou vnitř uhlazeny buď rukou nebo dřívkem, na povrchu však jsou drsné se zřetelnými otisky půdy i kaménkův. Z toho patrno, že nepocházejí z nádob ani točených ani hnětených, nýbrž, že jsou to zbytky mazanice, kterou kotly nějaké byly vymazovány. Některé střepiny jsou skelnatou hmotou potaženy, ale skorem všechny ukazují vnitř stopy železa, které prolnulo povrchem mazanice. Příškvarků

⁵⁾ S laskavým povolením ústřední správy statků J. J. knížete Salma, již tuto děkuji znovu.

takových dochovalo se mnohem více než-li střepů samých; neboť železem prosáklá vrstva hlíny lépe vzdorovala vlivům povětrnosti.

Tvar těchto střepů jest důkazem, že tavení rud nedělo se v kelímkách, jaké popisuje dr. Wankel, nýbrž v ohništích v zemi vyhloubených a kameny nastavených, jež hlinou ohnivzdornou jsouce vymazány, ode dávna byly známy se jménem ohňů pohan-ských nebo pecí mourových.

Dalším důležitým nálezem jsou četné trubičky, zhotovené z podobné hlíny, jako jsou zbytky mazanice. Trubky ty jsou vesměs nahote ulomeny, kdežto na spodním konci ukazují zbytky strusky, která často vnikla i do vnitřní prostoty, ba mnohdy ji zcela i zatavila. Nejdelší rourka mnou nalezená je 1 dm dlouhá, tloušťka všech činí 5—5·5 cm, vnitřní otvor jejich však od horního konce, kde se rozvírá na 2·5 cm, úží se na 2 cm. Zhotoveny byly tím způsobem, že oblý dřevěný kolík byl obalen ohnivzdornou hlinou, a hliněný obal se urovnal válením. Skorem všechny ukazují, že spodním koncem byly ponořeny v úhlu 45° do roztavené hmoty a že se jich užívalo na dýmání do pecí a nikoli na vypouštění železa. Tvzení tomu nasvědčuje struska do trubek vniklá; neboť dovnitř jest oble zakončena, což mohlo se státi jen tehdy, když proud vzduchu ustal a do vzniklého tu prostoru vzduchoprázdného byla vehnána struska tlakem v peci panujícím.⁶⁾

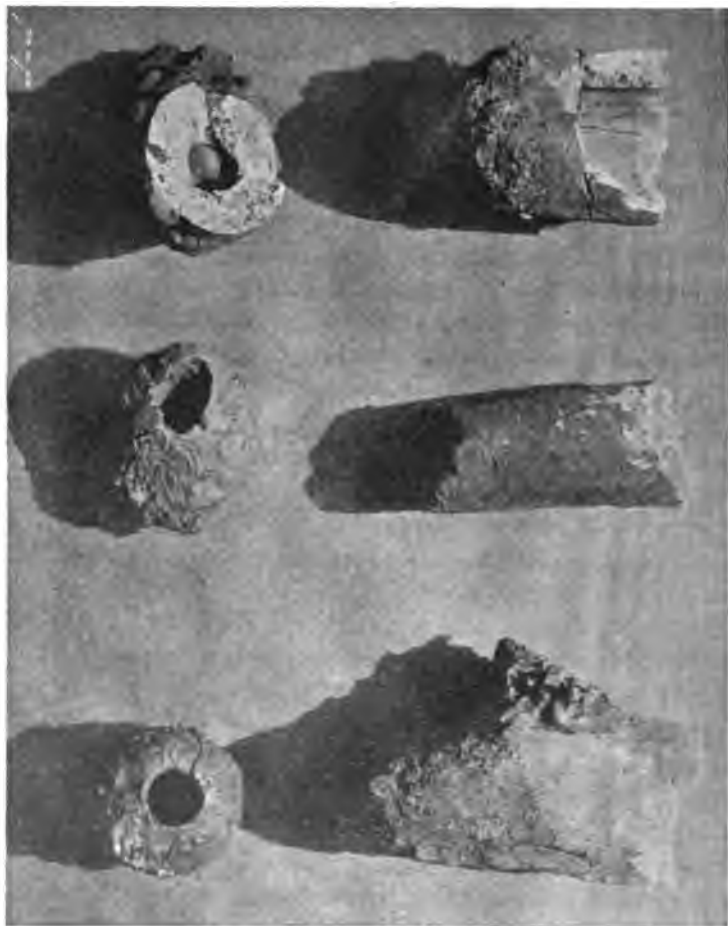
Nápadnou shodnost s rourkami rudickými ukazují trubičky, jež jsou ve starém Noriku (Hüttenberk, Bremsberk a j.). Jsou také 10 cm dlouhé, majíce za 2·5 cm světlosti 1·5 cm tloušťku na obvodě; spodní konec jejich jest vždy nataven.

V nejstarších dobách tavili Norikové a Tauriskové rudy v jamách, na příkrých úbočích vyhloubených. Jamky tyto měly na dně vodorovný, kamením vyložený kanál vzduchový, který působil jako větrník. Později užívali buď hranatých neb oblých 1—1·25 m vysokých pecí, které opět na úpatí opatřeny byly otvory vzduchovými. Do otvorů těchto vháněl se vzduch měchy buď ručními neb šlapacími, jejichž hrotité, do kanálů vzduchových sahající konce byly opatřeny hliněnými rourkami. V jamách neb pecech nakupilo se dříví i uhlí a zapálilo. Potom házela se ruda; načež střídalo se vždy palivo s rudou. Když roztavená hmota

⁶⁾ Podobné rourky nalezl také archaeolog J. Knies ve zbytcích železáren na jižním svahu vrchu Milenky u Kunštátu blíž dědinky Rudky.

povystoupila, odstranila se struska, a přidalo zase paliva. To opakovalo se tak dlouho, až se z rud vytvořila hrouda nebo bochník železa.

Pak se železo vyndalo, oklepáváním zbavilo strusek, nově zahtálo, tlučením zhuštilo a konečně vykulo do tvaru v obchodě

Obr. 1. Hliněné roučky ze železáren rudických.

tehdy obvyklého. Pec, na jejímž dně zůstal příškvarek železnaté strusky, opravila se ohnivzdornou hlinou a nově užila. Stala-li se nepotřebnou, zřídila se na témž místě nová. Vápenec neb jiné přísady ku snazšímu tavení nebyly přidávány nikdy.

Podobný způsob zkovění rud železných naléztí možno i na mnohých místech v Německu.

Prostou a tudíž i velmi starobyrou výrobu železa nalézáme dosud na mnohých místech v Indii, jmenovitě v Ghatech, kde kmenové tamější zřizují si peci 65—130 cm vysoké, v průměru dole 26—40 cm, na hoře však jen 16—32 cm. Taková pec, z hlíny dobře zpracované pořázená, má 8—10 cm nad půdou otvory, do nichž se dají hliněné rourky o 2·5 cm v průměru a ucpou hlinou. Podobně zamaže se i otvor na vypouštění strusky. Jsou-li rourky s měchem spojeny a pec do poloviny naplněna palivem, počne dýmání.

Jelikož žár ku spodině peci se šíří jen nesnadno, zbývá na dně vždy něco nespáleného uhlí. Jakmile hořlavina počne klesati, přidává se střídavě rudy i uhlí, a to tak dlouho, až patřičné množství rudy se vpraví do peci. Když se tak stalo, ihned sesílí se foukání dle možnosti. Nahromadí-li se větší množství strusky v peci, propíchne se zalepený otvor, aby alespoň část její otekla. Za 4 až 6 hodin jest ukončeno tavení, železo se vylévá a vykuje se hned, dokud jest ještě teplé, čímž se zbaví strusky. Při vydávání železa jest nutno, aby vždy část peci byla vybourána a nově upravena, čím se pozbude nejen mnoho času, ale i paliva.

V jedné peci tavi se denně dvakrát i třikrát, a vyrobí se po každé 3—3·5 kg železa. Ku každému ohni náleží dva měchy, jež se hotoví z kůže kozí. Měchy obsluhuje jen jeden člověk.

Posadí se mezi měchy s přeloženými nohama a hledí, aby střídavým pohybem měchů, pokud možno, dodělal se stejnoměrného větru. Dýmající muž má jednu z chlopní připevněnou řemínkem k ruce; pustiv druhou chlopeň, zvedne měch, aby do něho nabral vzduchu. Stalo-li se tak, uchopí volný konec a sevře oba konce hříčičkami k sobě a pak žene tíží svého těla vzduch násadcem do peci.

Některým z popsaných, zvláště poslednímu velmi podobným způsobem dalo se zkovění rud i u Rudice, ale podobu a zatížení pecí tuto užívaných ze skrovných zbytků rozhodně nelze popsatí. Že taviči rudičtí snad užívali i měchů z kozí kůže, tušiti dávají kozí kosti hojně ve hromadách zachované, a nemálo zajímavý jest i kozí roh, na jehož kořeni dosud jsou patrný záseky ostrým nástrojem způsobené.

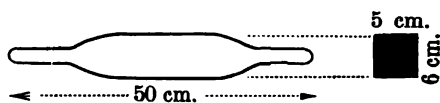
Poněvadž staří hutníci ve svých primitivních, nedostatečnými dymadly opatřených pecech nedoděli se potřebného žaru, nevyrobili také z rud ani litiny, nýbrž jen těstovitou hmotu, jež se zpekla na kujné železo. Proto nacházíme také u Rudice nepravidelné kousky bílého, zrnitého a velmi tvrdého železa, které se zcela liší od nynějšího surového železa, vyšlého z vysokých pecí. Aby si urychlili tavení, pražili hutníci rudičtí rudu pečlivě přebíranou, čehož důkazem jest veliké množství do ruda vypálených kousků hnědelových.

Staré peci mourové, jak jsem řekl již předem, občas kováčnými kováři na příhodných místech, prostřed lesů, byly zřizovány, opouštěny, ale opět vyhledávány. Primitivní peci tyto ustoupily počátkem středověku pecem šachetním, jež byly nazývány „dymarkami“ nebo pecmi slovanskými. I v těchto pecech slily se rudy v jediný kus kujného železa, který se nazýval vlkem. Ač mezi oběma druhy jeví se jakási souvislost, nelze přece dokázat, že dymarky vznikly z pecí mourových, a to proto, že oboje starým národům byly známy.

Stopy pecí slovanských jsem však nenalezl u Rudice.

Zpracování surového železa na tvar obchodní, jež nazýváme houska, nedělo se patrně v lesích rudických, nýbrž železo surové přenášelo se k ušlechťení dalšímu do blízké Býčí skály, kde dávní kováři měli dílnu či hamr, ale patrně také obydlí. Bylo totiž zvykem, že kujné železo, aby se přenášelo snáze, vykovalo se na tvar čtyrbokého hranolu, jenž na obou koncích se zúžoval do tenkých hrotův.

Takové housky našel dr. Wankel v Býčí skále, ale jsou též ve Švýcarsku, v Po-

rýnsku a v různých jiných krajinách Německa a Francie. Také kronikář Hájek zmiňuje se k r. 778 o železných houskách.

Poněvadž mnoho housek má uražený konec, soudíme z toho, že kupující kovář zkoušel jakost železa tím, že rozehrál tenký konec prutu, vykoval a pak ulomil. Podobná železa, v Chorsabadě nalezená, mají na tenkém konci otvor, jímž patrně za dopravy provlékali provázek nebo řemínek.

Cesta od starých pecí rudických k Býčí skále vede lesem, Padouch zvaným, kde lidé za hrabání mrvy nalézali podkovy starobylého tvaru. Podkovy jsou menší nynějších, za to jsou

v železe širší a postrádají nosu, za nějž však mají hřeby, na každé straně po třech, opatřené velikými hranatými hlavami. Vyčnívající hlavy hřebů měly též účel, jaký má nyní nos v předu podkovy.

V jedné hromadě vykopal jsem též železný, dvěma dirkami opatřený předmět, který patrně pochází z postroje koňského. Starožitnou dílnu kovářskou, čili odborně řečeno hamr, našel náhodou dr. Wankel, když vykořisťoval r. 1872 záhadný nález v Býčí skále. Našel tam totiž v nejzadnější části předsíně vedle všelikých předmětů bronzových i množství surového, polozpracovaného i zcela vykutého železa, mnoho železných nástrojů, jakož i hotových a načatých předmětů ze železa i bronzu. Nástroje kovářské byly buď velmi opotřebovány aneb ještě nedodělané. Vše svědčilo o tom, že kováři byvše nelibě vyrušeni z práce, rychle opustili dílnu a nevzali s sebou neb nemohli vzítí ničeho.

Škoda, že nález Wankelův nezůstal vlivem nepříznivých okolností zachován zemi, abychom si utvořili celkový obraz dávného železářství našeho.

III.

V hromadách jest mimo popsané věci také hojně střepů rozličného stáří i původu. Jsou to zbytky nádob, jež byly na přípravu i na schování pokrmův. Některé z nádob těch byly rozbity již v době svého upotřebení a zdrátovány, a to tak, že dirkami na okraji střepin pěkně vyvrtanými provlekl se drát přiměřené délky a stočil na koncích. Mám takto navrtané střepy pocházející ze dvou rozličných nádob.

Také dr. Wankel popisuje podobně upravenou nádobu, v železárnách rudických nalezenou. Ostatně podobně zdrátované nádoby známy jsou i odjinud, jako z popelnicových hrobů z Dolní Lužice a z podobných hrobů ve Štyrsku (Maria Rast).

Nejstarší rudické střepy pocházejí z nádob hnětených, t. j. na kruhu hrnčířském nepracovaných, a jsou vyrobeny ze surové tuhy. Proto jest povrch jejich velmi drsný, a lom vykazuje četná zrnka písková. Tloušťka jejich přesahuje často 1 cm. K nim druží se ještě silnější střípky, které mají méně tuhy, ale za to více slídy a zrn pískových. Pokud se skrovných zbytků možno souditi, měly nádoby tyto podobu baňatého hrnce.

Obr. 2. Střípky ze železáren rudických.

Pozdější střepy ukazují zřetelně tvar hradištní, jsouce mírně vyduť, bezuchy a vesměs na kruhu pracovány. Některé z nádob jeví nápadnou podobnost s nádobami, jež pocházejí z okolí Znojma, rozhodně však v okolí rudického nebyly zhotoveny. Zbylé střepy jsou tuhové i tuhované, ale nejvíce načervenalé s lomem nejčastěji šedočerným. Některé jsou velmi prudce páleny, a proto mají na povrchu dolíčky, jež vznikly roztavením zrn pískových. Nádoby tyto byly, mimo nepatrné výjimky, zdobený rozličně.

Tvary ozdob jsou tyto:

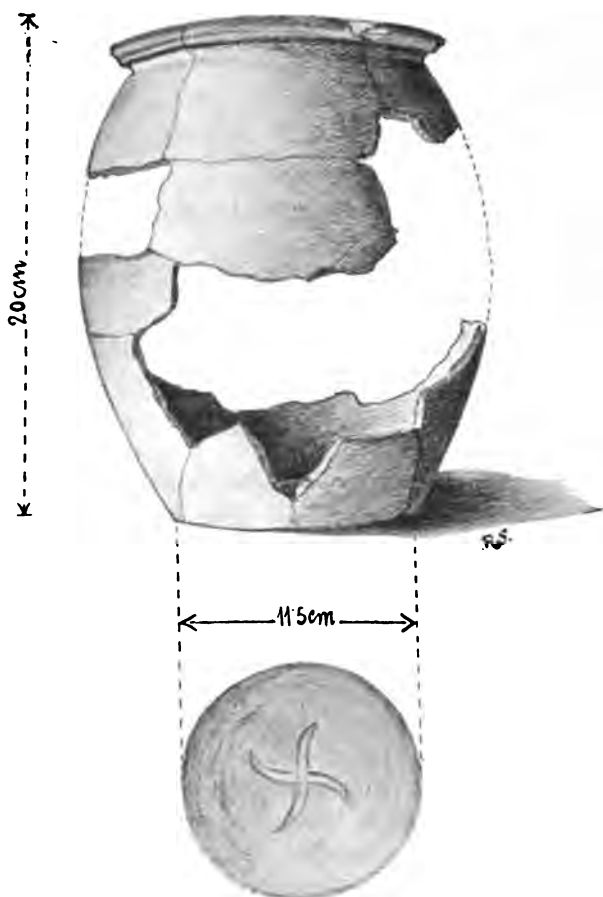
1. Hrubé rovnoběžky na obvodě hrnce, nejspíše nehty vyškrábnuté.
2. Jemnější rovnoběžky ostře a hlouběji kůstkou neb hroťtým dřívkem vyryté.
3. Nepravidelné bodance, a pod nimi rovnoběžky.
4. Svislé, delší zářezy, tupým předmětem vyryté.
5. Jádrovité dolíčky nehtem vytlačené, a pod nimi vlnovka široce rozvlněná.
6. Husté, kratší zářezy, tvořící ozdobnou přímku, a pod nimi vlnovka dřívkem vyrytá a pak rovnoběžky.
7. Vlnovka široce rozvitá.
8. Vlnovka s vlnami ostře se zahýbajícími.
9. Velmi plochá vlnovka.
10. Dvě vlnovky s vlnami střídavě se zblížujícími o oddalujícími.
11. Dvě vlnovky ostře vyryté, nepravidelně v osmičce se křížující.

Převládající vlnovka v ornamentech střepů svědčí neklamně o slovanském původě jejich, nač ukazuje i značka dna mnou vykopaného. Dno toto znamená jest zřetelným křížem sekáčovým, vyrytým patrně nehtem.⁷⁾ Také topická jména pozemků Žagan a Žegrov (Žagrov) se zbytky železáren ztvrdují domněnku tuto.

Kromě střepů našel jsem také ohlazený brousek kulmový, jakého dosud užívají stolaři, a kamínek z drobného druhu téže horniny, která se vyskytá nedaleko Rudice. Jest 7·5 cm dlouhý, u spodiny 1·5 cm, nahoře však 1 cm široký, jehož ohlazená jedna plocha dokazuje, že byl užíván za nějaké hladítko.

⁷⁾ Také dr. Wankel našel podobné dno.

Konečně i kosti jsou zde dosti hojné, a to hlavně hovězí, ovčí a kozi; jsou to zbytky potravy tavičův.

Obr. 3. Zbytky nádoby, jejíž dno znamená jest křížem sekáčovým.

IV.

Bedlivým zkoumáním ostatků starých železáren rudických dospěl jsem k poznání tomuto:

1. Železáři u Rudice železo připravující nebyli lidem usedlým, nýbrž kočovníky, kteří jen občas přicházeli na místa tato.

2. Kopali rudy a tavili je hned na místě v primitivních pecích na železo surové.

3. Železo toto zpracovávali v housky pro obchod i na vlastní spotřebu v Býči skále.

4. Byli původu slovanského a přinesli patrně známosti metallurgické ze své pravlasti do krajín našich.

Zprávy vědecké.

Soupis palaeontologicko-archaeologických sbírek

konservatora mor. musea zemského J a n a K n i e s e.

Na vyzvání konservatora a redaktora t. l. prof. Fr. J. Rypáčka napsal jsem kratičký soupis svých sbírek. Učinil jsem tak milerád; neboť jednak soupis jest bilancí mé dvacetipětileté činnosti, jednak umožněno bude odborníkům dle soupisu pokračovati tam, kde pisatel těchto řádků z různých příčin přestal, jednak a konečně i proto, že mnozí archaeologové mnou již dávno zjištěná místa nacházejí a opětně popisují, neznajíce nálezů starších namnoze uveřejněných v různých, i neoborných časopisech a v denních listech.

Sbirka skládá se ze dvou částí I. palaeontologické — v níž připomínám pouze nálezů čtvrtohorních a pomíjím popisování nerostů, hornin a zkamenělin starších útvaru v mor. Krasu zastoupených —, II. archaeologické.

I. Část palaeontologická.

Četné jeskyně mor. Krasu byly pelechy různých šelem, které v nich buď hnízily aneb se pouze ukrývaly za nepohody.

V prvním případě rodičové snášeli do slují ulovenou zvěř neb jednotlivé části těl odumřelých velikánů; mláďata nejen živila se tímto masem, nýbrž ohlodávala i zbylé hnáty a vyhrýzovala hlavně kosti porosní tukem nasycené.

Chovám takové kosti z medvědů, turů, koní, sobů, nosorožcův i mamutův. Z některých nalezišť palaeolithického člověka hodny jsou pozoru i kosti jim ohryzané.

Největší částí kostí, snesených do jeskyn komíny, pádem a nárazem šterku, jest roztržena, a vykopává se jich nejvíce; jiné však jsou rozbity diluviálním člověkem. Kostí, které potoky do jeskyn byly splaveny, jsou šterkem a pískem omlety, takže zběžně jsouce ohledány mohou býti považovány za nástroje; neboť mají podobu kopí, dýk, hladidel, lžic a p.

Ačkoliv s palaeont. hlediska bezvýznamným, přece zajímavým zjevem jsou seřazené kosti dle barvy bílé, žluté, červené, namodralé i žluté až černé, zalité v krystalinickém vápenci; důležitý však jsou kosti nemocmi a zlomeninami znetvořené.*)

Abych názorně vyznačil, kterak kosti ponejvíce přišly do našich jeskyn, ponechal jsem jednotlivé k sobě náležející pohromadě, na př. část páteře, kusy noh, tlapy a p.

K této všeobecné sbírce poučující nás jednak o způsobu, jakým ukládány byly v útroby zemské, jednak o vzhledě a uchování, druží se palaeont. sbírka čtvrtohorní fauny počtem na 52.000 kusů**) zastoupené těmito druhy:

A. Mammalia. Ssavci.

I. Chiroptera. Letouni.

Letouni jsou význační našemu kraji, nicméně poměrně málo jest jich v diluviu; neboť drobné kůstky snadno bývají přehlédnuty.

Ve sbírce chovám hojně kostí náležejících druhům mor. Krasu význačným: *Rhinolophus ferrum equinum* Blas., *Rhinol. hipposideros* Herm., *Plecotus auritus* G., *Synotis barbastellus* K a B., *Vespertilio murinus*, *Brachyotus mystacinus*, *Brachyotus dasycnemus*, *Isotis ciliatus*.

II. Insectivora. Hmyzožravci.

Talpa europaea vyskytuje se v diluviu hojně; nejvíce vykopal jsem v Ostrově, přes 200 dolních čelistí a kostí končetin. Z rejšků zastoupeno přes 600 čelistek a lebeček patřících druhům:

*) Dle mého materiálu pojednal o posledních dr. R. Virchow ve Verhandl. der Berl. anthrop. Gesellsch. 1895. Viz také Čas. Mus. sp. Ol. 1897, č. 34 a 55.

**) Z drobné zvířeny počítám pouze lebečky a čelisti; ostatní drobné kůstky jdou do milionu.

Sorex fodiens L., *Sorex vulgaris*, *Sorex pygmaeus*, *Sorex alpinus*, *Crocidura leucodon*, *Crocidura aranea*. Poměrně pořidku vyskytuje se ježek *Erinaceus europaeus* L. Naleziště: Balcarova skála u Ostrova, Kůlna u Sloupa, Kateřinská skála v Suchém žlebě.

III. Carnivora. Šelmy.

1. Felidae. Kočkovití.

Felis catus; četné čelisti z Ostrova, Sloupa, Šošůvky. *Felis lynx*; pěkná dolní čelist, lebka, obratle a některé kosti končetin z Ostrova, Sloupa, Suchdola, Šošůvky. *Felis spelaea*; obratle, pěkně zachované korpální a torsální kosti ze Křtin, Suchdola (Kateřinské skály a z jeskyně pod hradem), Šošůvky.

2. Hyaenidae. Hyeny.

Hyaena spelaea; horní a dolní čelisti patřící jedincům různého stáří, kosti noh, osamoceně zuby a p. z Holštýna (Michalova skála), Ostrova, Suchdola, Šošůvky, Židenic.

3. Canidae. Psovití.

Canis lupus; mnoho čelistí, kosti končetin ze Křtin, Ostrova, Suchdola, Sloupa. *Canis vulpes*; ze Šošůvky. *Canis lagopus*; z Mokré, Ostrova, Sloupa, Suchdola, Šošůvky.

4. Mustelidae. Kunovití.

Foetorius vulgaris; více než 150 dolních čelistí, lebky a množství ostatních kostí, ponejvíce z Balcarovy skály u Ostrova. *Foetorius erminea*; přes 100 dolních čelistí, 8 lebek, hojně kosti končetin; z Ostrova, Kůlny. *Foetorius Lutreola*; člověkem rozbitá lebka z Ostrova. *Foetorius putorius*; lebky, dolní čelisti z Ostrova. *Mustela foina*; Ostrov, Křtiny, Sloup, Suchdol. *Mustela martes*; Ostrov, Rudice, Šošůvka. *Lutra vulgaris*; Sloup. *Melestaxus*; Ostrov, Sloup, Suchdol, Vilémovice. *Gulo borealis*; Křtiny, Šošůvka.

5. Ursidae. Medvědi.

Ursus spelaeus. Medvěd byl z nejsilnějších a nejnebezpečnějších a zároveň nejhojnějších vrstevníků diluviálního člověka na Moravě a po dlouhou dobu obýval vysočinu Dražanskou, hlavně mor. Kras, kdež mu četné sluje byly dobrými brlohy.

Téměř veškerý větší kosti mor. jeskyně náleží tomuto zvířeti. Teprve po celodenním kopání i s několika dělníky, najdeme jiné zbytky zvířecí.

Mimo 4 lebky mám několik set obratlův i hojně dolní čelisti patřící jedincům velmi mladým, jejichž zuby dosud vězí v alveolách, různé přechody s výměnou zubův i čelisti starých zvířat. I ostatní kosti úplně jsou zastoupeny hlavně hnáty noh (přes 80), prsty (mnoho set) články korpální a torsální, kosti pyjové (přes 20) i veškerý drobné kůstky noh, drápy, jazyky, ano i koprolithy.

Nalezístě: Holštýn, Křtiny (Výpustek), Lažánky (šterky mimo sluje, Rytířská jeskyně), Sloup (úplná kostra ze Starých skal), Suchdola (Katerinská skála [lebka], nad Východem, Pod hradem [lebka a j.], Šošůvka [lebky a mnoho jiných kostí], Vilémovice, Židenice.

IV. Rodentia. Hlodavci.

Sciurus vulgaris; Ostrov, Sloup. *Arctomys bobac*; ze zvířete mám 2 lebky a mnoho kostí končetin; pocházejí však z nalezišť českých, z okolí Prahy. *Spermophilus citillus*; dolní čelist, kosti končetin z Balcarovy skály u Ostrova. *Spermophilus rufescens*; dolní čelist; Ostrov. *Myoxus glis*; Ostrov, Vilémovice. *Myoxus quercinus*; Ostrov, Vilémovice. *Myoxus avellanarius*; Ostrov, Vilémovice. *Castor fiber*; pěkné dolní čelisti, půl lebky, osamocené zuby, kosti končetin z Ostrova, Oslavan, Velatic (neolith). *Cricetus frumentarius*; dolní čelisti, hojně kosti končetin z Ostrova, Sloupa, Suchdola. *Cricetus phaeus*; ze vzácného křečka stepního mám 348 dolních čelistí a mnoho kůstek noh z Ostrova. (Dosud nejbohatší nález v Evropě.) *Mus musculus, sylvaticus, agrarius, minutus*; všech myši přes 150 dolních čelistek z Ostrova, Sloupa a Suchdola, *Myodes lemmus*; 4 dolní čelisti z Ostrova. *Myodes torquatus*; z lumíka velkého, pravého zástupce nejsevernější zvířeny, mám na 7000 dolních čelistí, lebeček a množství kostí končetin z Ostrova. (Dosud nejbohatší nález v Evropě.)

Z hrabošů vykopal jsem na 30.000 dolních čelistí, lebek a úžasné množství kůstek noh a p. Mezi nimi zjistil jsem druhy: *Arvicola glareolus*, *Arvicola amphibius*, *Arvicola arvalis*, *Arvicola agrestis*, dosud u nás žijící;

dále druhy arktické: *Arvicola gregalis*, *Arvicola ratticeps*, a druh Alpský: *Arvicola nivalis*.

Z nich největší část náleží druhům severním, přesný počet však dosud nemůže býti zjištěn, jelikož většina zásob není prae-parována.

Lepus timidus; něco málo kostí se Šošůvky. *Lepus variabilis*; množství kostí z Mokré, Ostrova, Sloupa a Šošůvky. *Lagomys pusillus*. Pištucha zakrslá jest pravým zástupcem stepní zvěře. Mám z ní 112 lebek, 1036 dolních čelistí, kostí holenních 142, stehenních 389, ramenních 168, vrstenních 36, loketních 28 atd. (Dosud největší nález v Evropě.)

V. *Perissodactyla*. Kopytnatci lichoprstí.

Equus caballus. Hojné čelisti, zuby, kosti končetin, lopatky a p. z Jaroslavice, Jedovnice, Křenovic, Křtin, Mokré, Němčice na Hané, Oslavan, Předměstí, Rataj, Sloupa, Suchdola, Šošůvky, Tišnova, Tvarožny, Vratíkova. *Rhinoceros tichorhinus*; pěkná čelist mláděte, u něhož se vyměňují zuby, osamoceně zuby, lopatky, hojné kosti noh, články prstů a p.; Blatec, Bořitov, Hoděnice, Ivančice, Neslovice, Němčice na Hané, Oslavany, Sloup, Suchdol (Kateř. skála), Šošůvka, Troubsko, Tvarožna, Židenice.

VI. *Artiodactyla ruminantia*. Sudoprstci přeživši.

Bos primigenius. Čelisti, osamoceně zuby, mnoho kostí palaeol. člověkem roztržtých, články prstů a p.; Mokrá, Sloup, Suchdol, Šošůvka, Vilémovice, Židenice. *Bos bison*. Podobné zbytky ponejvíce z jeskyně Šošůvecké. *Ovibos moschatus*. Obratle se zachovaným dlouhým násadcem trnovým; Šošůvka. *Ovis arkal*; Šošůvka. *Capra hircus*. Osamoceně zuby; Ostrov. *Capra rupicapra*. Články prstů, zlomek čelisti; Suchdol. *Capra ibex*. Dolní čelist, zlomek tibie; Suchdol (jeskyně pod hradem). *Cervus elaphus*. Něco málo zbytků ze Suchdola a Šošůvky. *Cervus megaceros*. Kostí noh, osamoceně zuby; Ostrov, Suchdol. *Cervus tarandus*; mnoho kostí končetin a prstů, obratle, na 30 čelistí, části lebek, hojné parohy patřící jedincům různého stáří, některé úplně zachovalé, jiné tříštěné a rezané; Lažánky, Mokrá, Oslavany, Sloup, Suchdol (zvláště pěkné 2 parohy poměrně dobře uchované z jeskyně pod Hradem), Kateřinské skály a z jeskyně nad Východem Punkvy, Šošůvka, Tvarožna, Vratíkov.

Cervus alces; málo zbytků ze Šošůvky. *Cervus dama*; 5 čelistí z Ostrova a Sloupa (Kůlna).

VII. *Artiodactyla choeromorpha*. Sudoprstci
vepřovití.

Sus scrofa; Mokrá, Ostrov.

VIII. *Proboscidea*. Chobotnatci.

Elephas primigenius; dolní čelist, osamocené zuby, velké kusy obrovských hnátů, kloubní hlavice, články prstů, velký úplně zachovalý atlas, jiné obratle, mimo to hojně kosti tříštěných diluv. člověkem; Blatec, Holubice, Líšeň, Pavlovice, Předměstí, Sloup (Nicová jeskyně, Staré skály, Kůlna), Suchdol (Kateřinská skála), Šošůvka, Tvarožna, Židenice.

B. *Aves*. Ptáci.

I. *Raptatores*. Dravci.

Falco peregrinus; Suchdol. *Falco candicans*; Suchdol. *Falco aesalon*; Ostrov. *Tinunculus alaudarius*; Ostrov. *Astur palumbarius*; Ostrov. *Strigiceps cyaneus*; Ostrov. *Accipiter nisus*; Ostrov. *Nyctea nivea*; z důležitého tohoto ptáka arktického mám kosti z Ostrova, Suchdola a Šošůvky. *Otus brachyotus*; Ostrov.

II. *Pici*. Datlové.

Picus major; Ostrov. *Picus leuconotus*; Ostrov.

III. *Oscines*. Pěvci.

Turdus pilaris; Ostrov. *Turdus musicus*; Ostrov. *Turdus iliacus*; Ostrov. *Turdus merula*; Ostrov. *Garulus glandarius*; Ostrov. *Nucifraga caryocatactes*; Ostrov, Suchdol (pod Hradem). *Corvus monedula*; Ostrov. *Corvus corax*; Ostrov.

IV. *Rasores*. Kurovití.

Lagopus albus. Význačný tento pták moravskému diluviu žije dnes v nejsevernějších krajinách. Mám z něho na 5000 kostí pěkně zachovalých, poněvče z Balcarovy skály u Ostrova, méně z Mokré, Sloupa a Suchdola. *Lagopus mutus*; kur alpský, mimo kraje severní obývá poblíž ledovců na velehorách evropských.

Mám z něho na 2000 kostí, ponějvíce z Ostrova, Mokré, Sloupa, Suchdola a Šošůvky. *Bonasia silvestris*; Ostrov. *Tetrao urogallus*; Šošůvka. *Tetrao tetrix*; 60 kůstek z Ostrova, Sloupa, Šošůvky. *Perdix cinerea*; Ostrov.

V. Grallae. Ptáci brodiví.

Rallus aquaticus; Ostrov. *Crex pratensis*; Ostrov. *Gallinula chloropus*; Ostrov. *Otis tetrax*; Ostrov. *Vannellus cristatus*; Ostrov, Suchdol. *Scolopax rusticola*; Ostrov, Suchdol. *Totanus spec.?*; Ostrov.

VI. Lamellirostres. Vrubozobí.

Anser spec.?; Ostrov. *Anas boschas*; Ostrov. *Anas crecca*; Ostrov. *Anas circia*; Ostrov. *Anas spec.?*; Ostrov.

C. Batrachia. Obojživelníci.

Rana esculenta, *Rana fusca*, *Bufo vulgaris*, *Hyla viridis*. Všechny kosti žabích mám přes 150, z Ostrova, Holštýna a Vilémovic.

D. Pisces. Ryby.

Dva druhy z Balcarovy skály u Ostrova.

E. Mollusca. Měkkýši.

Ze zásob, čítajících více než 100 čísel, dosud určeny: *Hyalina fulva*, *Helix pomatia*, *Helix lapicida*, *Patula rudrata*, *Clausilia gracilis**).

Z diluviálního člověka mám část horní čelisti a 3 osamocené zuby; Ostrov.

II. Část archaeologická.

Ke čtvrtohorní zvířené druží se nálezy diluviálního čili palaeolithického člověka z nalezišť:

1. Holštýn(okr. Boskovice)**); „Michalova skála“: pazourkové nožiky.³²⁾***)

*) Literatura: 10, 20, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37.

**) Politický okres.

***) Číslice znamenají literaturu na konci soupisu.

2. Jaroslavice (okr. Znojmo): Pazourkové nožíky, koňský hnát vyrytými čárkami zdobený.³²⁾

3. Josefov (okr. Brno); Býčí skála: hrubé nástroje z pazourku vyštípané.

4. Mokrá (okr. Brno); jeskyně Pekárna čili Kostelík: nástroje z pazourku: nože, šipy, vrtáky, jehly; nástroje z kostí a parohů sobích: hladidla, hroty, kopí, lžice; ozdoby z třetihorních mušlí.^{1 2 6 32)}

5. Nová Ves (okr. Brno): Veliký široký pazourkový nůž nalezený v oprachu*) vedle kostí mamutích.

6. Ostrov (okr. Boskovice); Balcarova skála, v níž vykopáno 6 ohnišť, při nichž na 400 nástrojů pazourkových: nože, šipy, hroty, škrabadla, jehly, vrtáky; nástroje a zbraně z kostí a sobích parohů: kopí, hroty, jehlice, dláta, z nichž mnohé vkusně ornamentované.

Vzácný jest sobí paroh 730 mm dl., velmi pěkně zachovalý, částečně i s větvemi, po celé délce nařezaný a rozštěpený. Mimo to vyskytly se kamenné brousky, osekavače, opálené pleskáče, mezi nimiž pekl pravěký člověk potravu; vápencem zkamenělé dřevo.^{32 33 34 35).}

7. Předmostí (okr. Přerov): nožíky, škrabadla, hroty, kopí.

8. Sloup (okr. Boskovice); Kůlna: Velká tři kopí z parohů sobích s krevní ryhou, provrtaný jiný paroh, z kostí vybroušené jehly, šipy, tlustá jehla ze slonoviny s naznačeným otvorem, kůstky ryhami zdobené. Z pazourku: nože a škrabadla.³²⁾

9. Suchdol (okr. Boskovice); jeskyně nad Východem Punkvy: tuhý hrot parohový, paz. nožíky.³⁰⁾

10. Šošůvka (okr. Boskovice); jeskyně Šošůvecká: kostěný hrot, řezané sobí parohy, paz. nožíky.^{10 30 31)}

11. Štramberk (Nový Jičín); jeskyně Šipka a Čertova díra: hrubě opracované křemencové nástroje z nálezů řed. K. Jar. Mašky.

12. Vratíkov (Boskovice), jeskyně Sklep: pazourkové nožíky, roztráštěný sobí paroh.

Alluvium zastoupeno nálezy těmito:

1. Babice u Rosic (Brno). Veliký hadcový mlat 20 cm dl., 7,5 šir., jehož ostří jest uraženo.

*) „Oprach“, název lidový, užívám ho místo německého Löss.

2. Bilovice (Brno). Nálezy z hradiska: Pazourkové nástroje, kamenné zbraně, osekavač, přesleny, vzorky střepin z netuhovaných nádob starší keramiky.

3. Blansko (Boskovice). Kulturní vrstvy nad St. Blanskem; vzorky střepin rázu hradištného s ozdobami na dnech.²⁷⁾

4. Blansko. Římská mince císaře Trajana.²⁸⁾

5. Blatec (Olomouc). Odpadkové jámy z cihelny u „Kocandy“; přesleny, vzorky obojí keramiky.

6. Bohutice (Krumlov). Kulturní vrstvy: pazourkové nástroje, kamenné zbraně, přesleny, hliněný stojan, žel. nože, obojí keramika.

7. Bolelouc (Olomouc). Severně osady kult. vrstvy, starší keramika; kamenná sekyra a mlat.

8. Borkovany (Hustopeč). U Čáskovského dvora nalezeny zlomky veliké popelnice.

9. Bořitov (Boskovice). Kulturní vrstvy a odpadkové jámy z vesnice: veliký přeslen, vzorky střepin rázu Obránského, koňský hnát na košli přepracovaný.¹⁵⁾

10. Bořitov (Boskovice). Staroslovanské pohřebiště vedle hřbitovní zdi: bronzové obuši, částečně postříbřené s esovitým zakončením. Některá mají na konci podobu hadí hlavy, na povrchu naznačené šupiny, bronzový kroužek, zbytky lidských koster. Poblíž kult. vrstvy se střepinami hradištného rázu.^{14 15 27)}

11. Boskovice (Boskovice). Tópkovo hradisko v údolí řeky Bělé: pazourkové nožiky, kamenná sekyrka.

12. Bradleny (Boskovice): Hadcový mlat.

13. Brno. Římská mince nalezená při stavbě učitelského ústavu.²⁸⁾

14. Brno. Špilberk, střepiny středověké.⁸⁾

15. Březník (Třebíč). Čtverhranné kladivo kamenné.

16. Brumovice (Hustopeč). Odpadkové jámy: střepiny rázu hradištného.

17. Budišov (Třebíč). Pazourkové nástroje.

18. Budkovice (Krumlov). Ve trati „Záhumenice“ kulturní vrstvy: kamenné zbraně, starší keramika, zajímavá střepina barvy žlutočervené, pomalovaná koncentrickými čtverci.

19. Bukovina (Brno). Kamenný klín.

20. Cimbura, zřícenina hradní (Kroměříž), římská mince cí. Antonina.^{11 23)}

21. Cítov (Přerov). Staroslovanské pohřebiště ve školní zahradě: železný nůž s otiskem látky, kostěné držadlo k noži ornamentované koncent. kruhy.²⁷⁾

22. Číkov (Velké Meziříčí). Kamenná sekyra.

23. Čertoryje (Olomouc). Vzorky starší keramiky z kulturních vrstev.

24. Drahlav (Olomouc). Část lidské lebky bronzem zeleně zbarvené.

25. Dub (Olomouc). Kult. vrstvy, vzorky starší keramiky.

26. Frenštát (Mistek). Kamenný přeslen.

27. Habrůvka (Brno). Kamenná sekyra.

28. Hluboké (Tišnov). Kamenné sekery a klín nalezený v okolí sříceniny hradu Trmačova.

29. Hodonice (Znojmo). Popelnice, vzorky střepin obojí keramiky.

30. Holubice (Viškov). Odpadkové jámy: kostěné nástroje, ostrá dýka zasazená v ulně kravské, provrtaný kančí zub, hliněná lampička, postava ženská (torso), vzorky střepin neolithických rázu Obřanského, veliká popelnice.

31. Horákov (Brno). A. Z různých tratí kamenné mlaty, sekery, celkem 15 kusův.

32. B. Pazourkové nožíky, pilky, mandlovité kopí, nalezené v okolí myslivny.

33. C. Trať: Půllány a Padělky: vzorky nádob rázu Obřanského.

34. Hostěradice (Krumlov). Zlomek nádoby rázu Obřanského.

35. Hradisko (Kroměříž). Bronzová závěsná ozdoba, náušnice, železná sekyra. Z hradiště vzorky střepin starší keramiky.

36. Ivančice (Brno). Hradiště „Réna“: pazourkové nástroje, nože, pilky, šipky, osekavače, kamenné zbraně, brousky; přesleny, bronzová náušnice s esovitým zakončením, vzorky nádob obojí keramiky.²⁷⁾

37. Jablonany (Boskovice). Mlat 16 cm dl., 6 cm široký se zakulaceným čepem.

38. Jasenice (Třebíč). Kamenná sekera.

39. Josefov (Brno). Část nádoby z Býčí skály rázu Obřanského.

40. Juliánov (Brno). Závěsný brousek, kostěný nástroj na vytlačování ozdob na nádobách.

41. Kelč (Hranice). Kamenný mlat.

42. Kytkovice (Třebíč). Kamenné sekyry a mlaty, nalezené ponejvíce ve trati „Holině“ po levém břehu Chvojnice.

43. Kladeruby (Třebíč). Kamenné nástroje z trati „Pa-dělků“ a „Šťastina“.

44. Klepačov (Boskovice). Kamenná sekyra a mlat nalezený u Hamru.

45. Klobouky (Hustopeč). Zvoncovitá nádoba pěkně ozdobená, 2 jiné bez ozdob, červeného nátěru, zbytky střepin zvoncových nádob, vykopaných v „Kovářově humně“.

46. Kojetín (Přerov). Pazourkové nástroje.

47. Kokory (Přerov). Obsah hrobu rázu Těnského: železný nůž násilně ohnutý, jiné železné nože, kopí, zlomky udidel, střepiny téhož období.

48. Komín (Brno). Kostěné hladidlo z hradiště „Hausberka“.

49. Kotvrdovice (Boskovice). Kamenný mlat 4·5 cm dl., 5 cm šir., s otvorem křivo vrtaným.

50. Koválovice (Přerov). Kulturní vrstvy se starší keramikou.

51. Kralice (Třebíč). Nedovrtaný mlat s čípkem, motyka a jiné kamenné nástroje.

52. Krhov (Boskovice). Hradiště „Chlum“. Mlaty, nástroj parohový, vzorky střepin rázu Obřanského.

Křenovice (Přerov).

53. A. Hradiště rázu Obřanského. Pazourkové nožiky, kostěné a parohové nástroje, přesleny namnoze ornamentované, závěsný brousek, kamenné zbraně, bronzová jehla, náramek, vzorky střepin rázu Obřanského.²⁵⁾

54. B. Obsah hrobu Těnského: železné šídlo zasazené v parohovém držadle, kostěný hrot, bronzový náramek, železný ráf, železný nůž se závěsným kruhem, 2 jiné železné nože, různé zlomky žel. předmětů, provrtané hliněné kolečko, dolní lidská čelist, vzorky střepin asi ze 20 nádob.²⁵⁾

55. C. Pod hradištěm: kamenné zbraně, bronzové jehlice, bronzová fibule římského provinc. typu, přesleny, hliněné stojany atd.

56. D. Kostěné košle, vzorky střepin středověkých.²⁵⁾

57. E. Trať „Podešvova ohava“: bronzový nůž.²⁵⁾
58. F. Hřbitov: bronzová sekyra pěkně ornamentovaná.²²⁾
59. Křepice (Krumlov). Hradiště rázu Obřanského, ale i staršího. Pazourkové nástroje, kostěné hroty, vzorky střepin.
60. Křtěníce (Krumlov). Zlomek popelnice vyoraný ve trati „Rasová“ rázu Obřanského, kamenné zbraně.
61. Křtiny (Brno). Zlomky nádob rázu neolith., částečně travertinem zakapané z Výpustka.
62. Kunštát (Boskovice). Zlomky kelímkův a rour, v nichž se tavilo železo.²⁷⁾
63. Kupčice (Krumlov). Zlomky nádob z odpadkových jam rázu hradištného.
64. Ledkovice (Brno). Pazourkové nástroje, kamenné zbraně, kostěná košle, žel. nůž, vzorky střepin obojí keramiky.
65. Lhota Nedašova (Uher. Brod). Bronzový celt.
66. Lipňany (Krumlov). Kamenná sekyra.²⁷⁾
67. Lipůvka (Tišnov). Kamenná sekyra.
68. Líšeň (Brno). A. Hradiště „Staré zámky“. Pazourkové nožíky, pilky, obsidianový nožik, kamenné mlaty, sekýrky, klíny, kostěné a parohové hroty, hladidla, dláta, opracované kameny, brousky, žernovy, přesleny, některé ornamentované, kruhy, hliněné podstavce, bronzové knoflíky, kroužky, srp, železné kruhy, nože, klíče, forma na lití bronzu, vzorky střepin z nádob obojí keramiky.^{3 13)}
69. B. Pole směrem k Bedřichovicům: pazourkové nože a šíp.
70. Loděnice (Krumlov). A. Kulturní vrstvy: Pazourkové nože, šípka, kamenné zbraně, pěkně pracovaná kostěná jehla s ouškem, sklo, hliněná podoba koníčka, vzorky nádob obojí keramiky.
71. Loděnice. B. Píka, házecí kopí, šíp železný, zbraně se stopami postržení z bitvy Loděnické z r. 1185.
72. Lukovany (Brno). Kamenná motyka, čtverhranná palice.
73. Malostovice (Tišnov). Bronzové kopí, kamenné sekýry, zlomky nádob staršího rázu.
74. Maršovice (Krumlov). Trať „Jalovčiny“: Kamenná sekyra, pazourkový nucleus, střepiny starší keramiky.
75. Měnín (Hustopeč). Šest nádobek, nalezených při skrčené kostře.

76. Z nedalekých kulturních vrstev vzorky střepin obojí keramiky.

77. Mohelno (Třebíč). Hradiště ve „Skřipíně“: Pazourkové nástroje, kamenné zbraně, hliněná lampa, vzorky střepin starší keramiky.

78. Z okolních polí: mlat za drtiče upotřebený, kamenné klíny, navrtaný mlat a j.

79. Mokrá (Brno). Kamenné sekery a mlaty, z nichž jeden dvakrát navrtaný.

80. Morkovice (Kroměříž). Bronzová jehlice, nalezená v popelnici.

81. Mořice (Přerov). Zlomky z popelnic.

82. Neslovice (Brno). Přelomená kamenná sekera.

83. Němčice (Přerov). Ve trati „za Hájkem“ v okolí hliníka odpadkové jámy i hroby. Kostra zdobená v zápěstí bronzovým náramkem s kulovitými vypuklinami hlemýžďovitými, na prsou železná fibule, jiné dva náramky nalezeny při kostře v neznámé poloze. Hrob jest rázu Těnského. Mimo to mám odtud i jiné nástroje bronzové: pincetu, dláto, bronzovou fibuli římskou, dále pazourkovou šipku, vzorky střepin staršího rázu a sekery kamenné.

84. Odjinud pochází železný meč, ze trati Padělků římská mince.

85. Měšovice (Krumlov). V hliníku odpadkové jámy, odkudž pochází pazourkové nožičky, kamenný klín, vzorky střepin starší keramiky, z nichž tři nádoby měly na dně nožičky.

86. Nová Ves (Brno). Neolithické sídliště v „Kopanínách“: Ruční mlýny, brusy, drtiče, množství přeražených mlatů, sekerek, klínů, více vývrtek z mlatů, pazourkové nožičky, některé broušením přiosřené, nástroje z obsidianu; provrtané kladivo řezané z parohu, kostěné hroty, hladidla, perla vyřezaná z mušle, vzorky střepin pěkně ornamentovaných se zakulacenými dny, jeden střípek pomalovaný.²⁹⁾

87. Z jiného naleziště pocházejí pazourkové nástroje, sekaná kost, vzorky starších střepin.

88. Obraný (Brno). Hradiště a pohřebiště: pazourkové nožičky, šipka, závěsný amulet, hliněná figurka představující hlavici koňskou, kamenné nástroje a vzorky střepin známého rázu.

89. Z pohřebiště chovám pouze několik nádobek a mis z milodarů: bronzové knoflíčky, perličky z mušlí řezané.*)

90. Olbramovice (Krumlov). Hradiště Leskoun: Pazourkové nože, pěkné šípky, kamenné sekyrky, přeražené mlaty zdobené, mnoho kostěných nástrojů, bronzové ozdobné jehlice na pletení, kruhy, náramky, dyky a p.**)

91. Oslavany (Brno). A. Neolithické sídliště na „Lužích“: Pazourkové a obsidianové nožiky, kamenné sekyry, přeražené mlaty, kostěné nástroje, jako hroty, šipy, hladidla, nástroje z parohu, vzorky střepin většinou barvami pomalovaných.²⁹⁾

92. B. Hradiště u „Dvorka“: Pazourkové nožiky většinou šikmo přistípané a přibroušené a upotřebením ohlazené, množství kamenných sekyr, vývrtek, roztržštěných mlatů, přesleny a střepiny z nádob pozdní doby neolithické.¹⁸⁾

93. C. Trať „Želkraty“: vývrték z mlátu.¹⁶⁾

94. D. Trať „Stará hora“: Vzorky střepin starší keramiky, škrabadlo z kančího klu, kamenná sekyra.

95. E. Trať pod „Koblihem“: pazourkové nožiky, kopí z téhož materiálu, bronzová jehlice, vzorky starší keramiky.

96. F. Trať „Panská niva“: zlomek ornamentovaného bronzového náramku.

97. G. Trať „Nad kostelem“: Přeražený kamenný mlat ozdobený.

98. H. Hradiště „Náporky“: Pazourkové nožiky, kamenné sekyrky, ozdobené přesleny, hliněná závaží a podstavce, střípky do kruhu obroušené, hroty z kostí řezané, docela nebroušené, na obou koncích přistřížené, opracovaná žebra na hladidla a dláta, nástroje z jeleních parohů, na př. dláta, držadla k holím, veliký paroh uvnitř vyhloubený, podobný korýtku, provrtané čelisti, opracované zuby medvědí, bobří, kusy omítky s otisky prutů, trámův a košatiny, bronzové jehlice, dutá šipka, malé nádobky, vzorky střepin pěkně zdobených ryhami, pomalováním, hlazením, měsíčková ucha, pupkovitě do vnitř vtlačená dna, vnitřní ozdoby nádob atd.^{19 20)}

*) Veliká část popelnice z tohoto naleziště i odjinud, celkem 64 kusy, neopatrností nakladatů rozbila se mi při náhlém stěhování z Blanska do Doubravice.

**) Z naleziště toho pochází množství fals, které lze viděti téměř ve všech museích. Předměty uvedené jsou vesměs originály vykopané dělníky, které jsem si dovedl ze svého bydliště.

99. **Ostrov** (Boskovice). Kamenný mlat a sekyry.
100. **Osyčany** (Kroměříž). Nádobka staršího rázu.
101. **Padochov** (Brno). Zlomek velkého syenitového mlatu.
102. **Pavlovice** (Hustopeč). Spálené proso z popelnice.
103. **Popovice u Rajhradu** (Hustopeč). A. Ve trati u „Chebzů“: pazourkové nástroje, kamenné sekyrky, brousky, vzorky stěpin neolithických, hliněné podstavce, kostěný hrot, malá nádobka.²⁹⁾
104. **B.** Vedlejší trať „Nivy“: kostra mající kolem krku perly, z nichž 4 v mé sbírce jsou tvaru válečkovitého, vypálené z hlíny, na povrchu zdobené modrými oky omalovanými.²⁹⁾
105. **Předmostí** (Přerov). A. Ve trati po levé straně cesty směrem k Dluhonicům býval v letech 1880 hliník: kamenná sekyra, navrtaný nehotový mlat, osekovače, zlomky křidel, stře-piny rázu neolithického a Obřanského pěkně zdobené.
106. **B.** Ve Fričkově cihelně skrčená kostra, při ní pazourek.
107. **Radslavice** (Viškov). Dva kamenné mláty.
108. **Rakšice** (Krumlov). Nádobka, perla z mořské ulity vybroušená, podoby válečkové, pazourkové nástroje, vzorky stěpin ornamentované, půl rozseknuté lebky bobří.
109. **Rouchovany** (Krumlov). Srdcovitý mlat z hadce.
110. **Rogendorf** (Boskovice). Pazourkový nůž, hadcový mlat.
111. **Rožná** (Nové Město). Z Hradiště vzorky středověkých stěpin.
112. **Rudice** (Boskovice). Zlomky nádob a kelímků ze staroslovanské slévárny na železo.²⁷⁾
113. **Rybníky** (Krumlov). Zbytky středov. nádob ze zaniklé vesnice Topanova.
114. **Řeznovice** (Brno). Trať „Potěchova zmola“: Kulturní vrstvy a odpadkové jámy; kostěná košle, držadlo k noži, přesleny, zlomky žel. nožů, hřebíky, vzorky stěpin rázu hradištného — zřídka i starší keramiky.^{5 27)}
115. **Senohrady** (Třebíč). Z hradiště pazourkové nože, škrabadla, šípka, kamenné sekyry, zlomky mlatů, hliněné přesleny, kužele, vzorky starší keramiky.
Z okolních polí hojně kamenných sekyr, klínův a mlatův.
116. **Skreje** (Krumlov). Přelomený mlat, sekyrka.

117. Slavkov (Viškov). Tři velké bronzové kruhy z hromadného nálezu.

118. Střelice (Brno). Přeražený mlat.

119. Sudice (Třebíč). Pěkný syenitový mlat, 16 cm dl., 6 cm široký.

120. Svitávka (Boskovice). Z hradiště vzorky středověkých stěpin se znaky na dnech.

121. Štramberk (Nový Jičín). Hradiště Kotouč: vzorky stěpin staršího rázu.

122. Telnice (Brno). A. Kamenné sekyrky, brousky, kostěné hroty, vzorky nádob oboji keramiky.*)^{7 17)}

123. B. Nádobka, nalezená při skrčené kostře.

124. Těchov. (Boskovice). Kamenný klín.

125. Tišnov. Bronzový náramek pěkně ornamentovaný z hromadného nálezu.

126. Tovačov (Přerov). Trať „Hradouch“: Kamenné nástroje, přesleny, velká bronzová jehlice, vzorky stěpin rázu Obřanského.

127. Trboušany (Brno). Ve trati „Krátká“ nalezen zlomek velikého bronzového náramku.

128. B. Na polích k Pravlovu zbytky popelnic.

129. C. Lidská lebka patřící skrčené kostře, která měla bronzový náhrdelník.

130. Tučapy (Olomouc). Vzorky starší keramiky.

131. Tulešice (Krumlov). Kamenná sekyra.

132. Tvarožna (Brno). Pazourkové nástroje, přesleny, tkalcovské závaží, kostěné hroty, železný srp, vzorky oboji keramiky.⁴⁾

133. Újezd (Boskovice). Kamenný klín.

134. Valč (Krumlov). Z hradiště kusy pazourků, přesleny, stěpiny středověké.

135. Valchov (Boskovice). Kamenné palice.

136. Vedrovice (Krumlov). A. Pazourkové nožiky, škra-badla, mláty, sekery, vývrtky z mlatů, šipka, kostěné hroty, stěpiny neolithického typu, perla řezaná z mušle mořské.

137. B. Nádobka na lití bronzů; kadlub na lití knoflíků, bronzová šipka.

138. C. Skrčené kostry v „Záhumení“. Bronzové kroužky.^{2 7)}

139. D. Z hradiště v „Mokrém žlebě“: Přesleny, vzorky střepin starší keramiky.

140. Velatice (Brno). Pazourkové nástroje, hadcový klín, motyka a vzorky střepin rázu neolithického.¹²⁾

141. Vicoměřice (Přerov). Trať „Kratiny“: vzorky starší keramiky.

142. Vlčňov (Uher. Brod). Obrovský hadcový mlat, 30 cm dlouhý, 11 cm široký.

143. Vrchoslavice (Přerov). Vzorky střepin zvoncovitých nádob.

144. Výmyslice (Krumlov). Z hradiska křemencový osekavač.

145. Zástřizly (Kroměříž). Kamenná motyka přeražená a nově opracovaná na klín.

146. Závist (Boskovice). Kamenný klín.

147. Zbejšov (Brno). A. V trati u „Luk“ kulturní vrstvy a odpadkové jámy: pazourky, mosazná sponka, hřeby, nože železné, spálené kusy velkého mlátu, kusy žernovů, střepiny hradištného rázu s ozdobenými dny.^{*17)}

148. B. Podobné nálezy chovám i z trati za „Mosty“.^{*17)}

149. C. Obsah odpadkové jámy: kostěný hrot, vzorky střepin rázu pozdního neolithu.

150. D. Kamenný mlat a sekery v okolních polích nalezené.

151. Žernovník (Boskovice). Kamenné zbraně.

152. Žerůtky (Boskovice). Kamenné zbraně.

153. Židenice (Brno). Zlomky nádob z odpadkových jam rázu Obranského.²⁶⁾

Výše vzpomenutých 2945 kusů ze 153 nalezišť úhrnem chovám ve své sbírce v Rogendorfu, pouze část jich týkající se diluvia z nedostatku místa mohla být upravena a uspořádána. Mnohé nálezy jsou již popsány, jiné dosud nebyly uveřejněny.

Články, v nichž jest popis předmětů těchto, dosud mnou uveřejněné jsou:

1. Obydlí pravěkého člověka na Moravě. „Mor. Orlice“ 1880.

2. Člověk za doby starších náplavů na Moravě. „Zora“. V Brně 1882.

3. Hradiště Staré Zámky u Líšně. „Komenský“ 1884.

4. Předhistorické pohřebiště u Tvarožny. „Národ a Škola“ ve Vel. Meziříčí.
5. Předhistorické nálezy u Řeznovic. „Rodinná kronika“ v Brně.
6. V údolí Říčky. „Mor. Noviny“ v Brně 1885.
7. Předhistorické pohřebiště Sokolnické. „Komenský“ v Olomouci.
8. Předhistorické nálezy ve městě Brně a jeho okolí. „Mor. Orlice“ v Brně 1887.
9. Pravěk řeky Hané. „Hlasy z Hané“ v Prostějově 1888.
10. Pravěké nálezy jeskyně Šošůvské. Čas. vl. muz. sp. Olom., 1891.
11. O římských starožitnostech na Mor. a důležitosti jejich pro určování stáří v Mor. Orlici v Brně.
12. Pravěké nálezy obsidianu na Mor. Čas. muz. sp. Ol. 1891.
13. Předhistorické hradiště líšeňské. Čas. muz. sp. Ol. 1891.
14. Starosl. hradiště a pohřebiště bořitovské. „Národ a Škola“ 1891.
15. Předhistorické nálezy bořitovské. Čas. muz. sp. Ol. 1892.
16. Zajímavá topická jména. Čas. muz. sp. Ol. 1892.
17. Předhistorické nálezy Telnické. „Český Lid“ v Praze.
18. Předhistorické hradiště Oslavanské u Dvorka. Čas. muz. sp. Olom. 1893.
19. Předhistorické hradiště „Náporky“ u Oslavan. Čas. muz. sp. Olom. 1893.
20. Bobr na Moravě. Čas. muz. sp. Ol. 1893.
21. Hroby se skrčenými kostrami u Vedrovic. Čas. muz. sp. Olom. 1893.
22. Bronzová sekyra od Křenovic. Čas. muz. sp. Olom. 1893.
23. O římských starožitnostech na Mor. „Český Lid“ v Praze 1893.
24. Sklep (jeskyně) u Vratíkova. „Český Lid“ 1893.
25. Předhistorické nálezy v Křenovicích (na Hané) a okolí. Čas. muz. sp. Ol. 1894.
26. Předhistorická osada u Židenic. Čas. muz. sp. Ol. 1894.
27. Předhistorické nálezy z pozdní doby slovanské na Mor. „Český Lid“ 1894.
28. Římská mince nalezená v Blansku. Čas. muz. sp. Ol. 1895.
29. Zprávy o některých neolithických sídlištích na Moravě. Čas. muz. sp. Ol. 1896.
30. Příspěvky ku poznání dil. fauny mor. jeskyn. Věstník České Akademie v Praze.
31. Jeskyně Šošůvská na Moravě. „Nár. Listy“ 1897.
32. Příspěvky ku poznání diluvialního člověka a ssavectva na Moravě. Čas. muz. sp. Ol. 1897.
33. Pravěké nálezy jeskynní Balcarovy skály u Ostrova na vysočině Dražanské. Věstník klubu přírodov. v Prostějově r. 1900 str. 1—53 s vyobrazeními.

34. Druhá zpráva o pravěkých nálezech v Balcarově skále u Ostrova. Věstník klubu přírod. v Prostějově 1901.

35. Pravěké nálezy Balcarovy skály u Ostrova. „Lidové Noviny“ 1901.

36. Pišťucha zakrslá (*Lagomys pusillus*) a její rozšíření za doby diluvia na Moravě „Lovecký Obzor“ 1902.

37. Lumík a rozšíření jeho za doby diluviální na Moravě. Čas. mor. musea zemského 1902.

O některých nálezech podány zprávy do „Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien“ v ročnících 1889—1901.

Zprávy spolkové.

Přednášky vědeckého odboru českého v Mor. mus. společnosti.

Období druhé.

Přednášky druhého období byly zahájeny třídou druhou, mathematicko-přírodovědeckou, ve čtvrtek, 30. dne m. října 1902, o páté hodině odpolední. Nejprve uvítal shromáždění dosavadní předseda třídní p. prof. Václav Řehořovský, t. č. prorektor českých vys. škol technických, načež p. dr. Antonín Sucharda, ř. professor těchže škol, přednášel o svých „modelech ploch třetího stupně s obecným bodem dvojným a se sítí křivek asymptotických“, jež zároveň ukazoval četnému shromáždění odborníkův.

Z obsahu přednášky vyjímáme:

Chtěje poznati způsob, jakým vyrábějí se modely sádrové k účelům mathematickým, vyžádal si autor počátkem r. 1890 svolení prof. dra. Walthera Dycka na mnichovské vys. škole technické, aby za tím účelem mohl o prázdninách nějaký čas pobytu v mathematickém ústavě tamějším. Aby úkol nabyl i vědecké zajímavosti, navrhoval prof. Dyck modelovati plochy 3. stupně s obecným dvojným bodem a navrhl sám rovnice 4 typů základního tvaru

$$(M_3) + (M_2) = 0,$$

charakterisované vzájemností kuželových ploch $M_3 = 0$, $M_2 = 0$, ze základního tvaru vyplývajících.

Rovnice jsou tyto:

- I. $(x^2 + y^2 - b^2 z^2) - \lambda y (3x^2 - y^2) = 0$
- II. $(x^2 + y^2 - b^2 z^2) - \lambda (x^2 - y^2) z = 0$
- III. $(x^2 + y^2 - b^2 z^2) - \lambda x z^2 = 0$
- IV. $(x^2 + y^2 - b^2 z^2) - \lambda z^3 = 0$. b, λ reálné.

Při typu I. prochází dvojným bodem plochy 6 reál. přímek různých

"	"	II.	"	"	"	"	4	"	"	"
"	"	III.	"	"	"	"	2	"	"	"
"	"	IV.	"	"	"	"	0	"	"	"

Úkolem autorovým bylo předem vykonati zevrubnou diskusi daných rovnic, při tom však zvláště 1. zodpovídati otázku o počtu a rozloze všech reálných přímek každé plochy, 2. vyšetřiti a konstruktivně stanoviti křivku bodů parabolických na každé z řečených ploch, 3. sestrojiti různé řezy rovinné, jež při sestrojování koster příslušných modelů měly býti základem.

Všechny obecné poměry autor znázornil jednak náčrty na tabuli, jednak ukazoval na řadu modelů přinesených.

Plocha I. má čtyři roviny normální souměrnosti, z nichž 3 náležejí k jedinému svazku, svírají spolu úhly 120° a jsou kolmé ku čtvrté ploše; plocha II. má 3 roviny normální souměrnosti, vzájemně k sobě kolmé, a skládá se ze 2 souměrných polovin k sobě o pravý úhel otočených; plocha III. typu má 2 roviny normální souvislosti a vzniká též translaci proměnlivé kružnice, jejíž střed opisuje parabolu a jež stále se protíná s oběma reálnými přímkami jejím dvojným bodem procházejícími; plocha IV. jest plochou rotační.

Plocha I. typu má 27, plocha II. typu 15, plocha III. typu 7 reálných přímek, plocha typu čtvrtého vesměs přímky imaginární.

Křivka bodů parabolických jest křivkou stupně 12. se šestinásobným bodem v dvojném bodě plochy. Inflekčními tečnami v tomto bodě jest šest přímek jejích, dvojným bodem jejím procházejících. Křivka skládá se při I. typu z části jediné o 6 okách a ze 4 osamělých bodů v nekonečnu.

Když byl autor o prázdninách r. 1890 dle vykonaných šetření návodem prof. dra. Dycka modely 4 těchto typů udělal v hlině a Mnichov opouštěl, vybídl ho prof. dr. Dyck, aby se pokusil ještě o vyšetření sítě asymptotických křivek na těchto plochách. Až do této doby byly na modelech ploch 3. stupně sestrojeny jen jednotlivé křivky asymptotické, tentokrát měla se realizovati celá síť takovýchto křivek.

Z diferenciálních rovnic soustavy průmětů těchto křivek v rovinu souměrnosti, jež autor vypočítal ještě v Mnichově, vyšlo však na jevo, že toliko při typu IV. dají se integrovati, pro typ

I.—III. byl tedy odkázán k úvahám speciálním, jimiž by průběh a rozloha těchto křivek zatím daly se zjistiť schematicky.

Práci tuto vykonal zcela sám za návratu svého do Prahy průběhem první poloviny r. 1891.

V úkolu tom bylo mu vydatnou podporou krátké, ale obsažné pojednání Kleinovo „Von den Haupttangentencurven der Fläche mit 27 reellen Geraden“ (Math. Ann. Bd. VI.), jehož se v Praze dobral.

Shledav, že schematický průběh takto vyšetřený neodporoval žádnému ze známých jemu vztahů podstatných a vzájemnosti, týkajících se průběhu a rozlohy křivek asymptotických, hleděl výsledky svého šetření pověřiti jednak methodami, jež uvádí Darboux v zajímavé své práci „Sur les solutions singulières des équations aux dérivées ordinaires du premier ordre“ (Bull. des sc. math. et astron. 1873. T. IV.), jednak dle pojednání prof. Dycka: „Über die gestaltlichen Verhältnisse der durch eine Differentialgleichung I. O. zwischen zwei variablen definierten Curvensysteme.“ (Sitzungsber. der k. bayr. Akad. d. W. Bd. XXI., 1891).

Konečně pak odhodlal se k namáhavé a zdlouhavé cestě konstruktivní, přibližné totiž grafické integraci příslušných rovnic diferenciálních, aby co možná nejvíce se přiblížil přesnému zobrazení průmětů křivek asymptotických. Výkresy hotové zaslal professoru Dyckovi k approbaci. Této se jim dostalo brzy, zároveň pak slibu, že prof. Dyck se postará o to, aby v Mnichově byly dle zobrazených průmětů křivky asymptotické přeneseny na sádrové modely. Zároveň vyžádal si autor, aby svá šetření počtářská zabírající celý problém, jež byla duševním jeho majetkem, mohl kdekoli uveřejniti na vlastní vrub. Také tohoto dovolení dostalo se mu bez odkladu, i publikoval svoji práci v Rozpravách České Akademie císaře Františka Josefa (roč. V. číslo 9.) s názvem „O křivkách asymptotických ploch 3. stupně s obecným bodem dvojným“, později pak ve vídeňských Monatshefte für Mathematik, v ročníku XI.

Ježto nedocházelo v Mnichově k slíbenému přenesení křivek asymptotických na modely samé, vyžádal si autor r. 1894 znovu dovolení k návštěvě mathematického ústavu tamní vys. školy technické, kdež pak o prázdninách toho roku, a to za nepřítomnosti prof. dra. Dycka, řečenou práci vykonal do konce. Po některých ještě

odkladech, zaviněných hlavně poškozením modelu typu I., které přinutilo autora, že pak ve vlasti sít křivek asymptotických na tomto modelu narysoval ještě jednou, sádrové modely s vyrytými křivkami asymptotickými konečně přišly na světlo.

Autor i na tomto místě vzdává prof. dru. W. Dyckovi srdečné díky za vše, čím jemu přispěl k vykonání úkolu navrženého.

R. 1897 byly modely firmou Brillovou v Darmstadtě dány do obchodu. Letošního roku autor, jenž byl jako část honoráře obdržel také jednu serii hotových odlitků, pokusil se soustavu narysovaných křivek obarviti a tak zvýšiti jejich názornost; takto zdokonalené demonstroval modely tyto za přednášky.

Po přednášce byla vykonána volba předsednictva třídního. Po návrhu p. prof. dr. Nachtikala bylo akklamací zvoleno praesidium z minulé saisony; p. prorektor V. Řehořovský předsedou, p. prof. Em. Bayer tajemníkem.

Řádné schůze třídní budou konány vždy ve čtvrtek koncem měsíce o 5 $\frac{1}{4}$ hod. odpol. — — —

První třída, filologicko-historická, konala první schůzi 17. dne m. listopadu 1902.

Odstupující předseda p. prof. dr. Frant. Kameníček zahájil rokování uvitáním přítomných a prohlásil, že dosavadní předsednictvo třídní si přeje, aby do budoucího praesidia byly zvoleny nové osoby a tím aby zachována byla živost a účast ve třídě. Ale po návrhu p. prof. R. Dvořáka za souhlasu shromážděných členů řádných bylo zvoleno předsednictvo z období prvního, a to p. prof. dr. Fr. Kameníček předsedou a prof. Fr. J. Rypáček tajemníkem.

Předseda poděkoval za zvolené a vybízel k účasti při přednáškách i při schůzích. Potom dotkl se neslušných nájezdův a nevěcných a nesprávných vývodů Bachmannových proti mladé české generaci historické a proti požadavku slovanských universit, zvláště české university na Moravě, a vzpomněl zaslouženého odbyti, jaké dali Bachmannovi univ. professorové dr. Jos. Pekař a zvláště dr. Jar. Goll, jehož duchaplnou a břitkou i věcnou brošuru (der Hass der Völker und die österreichischen Universitäten) rozdal účastníkům.

Přednášel pak „o inkolátě na Moravě za největšího vzrůstu moci stavovské až po vydání Obnověného zřízení zemského r. 1628.“ Na Moravu přicházeli od dávna cizinci a domáhali se přijetí za obyvatele domácí. Výjimku činili obyvatelé ostatních zemí koruny České, které stavové moravští vždy uznávali za domácí a za bratry, jako stavové moravští ve všech zemích českých byli uznáváni za domácí, tak že Kalousek správně pokládá právo inkolátní na důležité pojítko zemí koruny České. Chtěl-li kdo státi se obyvatelem moravským, bylo mu žádati zvlášť a osobně u většího soudu zemského nebo na sněmích obecných. Každá žádost byla stavu zkoumána zevrubně, a žadatelům bylo napřed dokázati, jakého jsou stavu, a prohlásiti, že příslušného stavu svého chtějí užívati také na Moravě. Přijetí za obyvatele dalo se s podmínkou, že žadatel do tří let získá v zemi statek buď koupí nebo dědictvím aneb aspoň zástavou, ovšem se svolením markraběte moravského. Cizinec nesměl na Moravě koupiti statku, dokud nebyl stavu přijat za domácího; nesprávné vluzování do země bylo trestáno. Za přijetí platily se určité taxy. Za prvních desetiletí 16. století uvažovali stavové o žádostech za příslušnost moravskou velmi opatrně a velmi přísně; později přijímali cizince na sněmích také hromadně. Koncem 16. a počátkem 17. století usazovali se v zemi zvláště katolici z Italie a ze Španěl, hlavně také přičiněním kardínála Frant. z Dietrichsteina, což nekatolickým stavům moravským nebylo milo, ani pozorovali, že se porušuje zřejmě český ráz veškeré země a že ve všech oborech musili ustupovati katolíkům. Proto usnesením sněmovním z r. 1609 „z mnohých znamenitých a podstatných příčin pro zachování dobrého řádu a všelijaké mírnosti“ přehledli a doplnili řád, dle něhož bylo cizím propůjčováno právo obyvatelské.

Řád dle nové úpravy měl šest článků, z nich dva poslední, pátý a šestý, byli vlastně nejzávažnější; neboť v nich bylo nařízeno, aby každý cizinec, který chtěl býti Moravanem, dal vychovati dítky po česku, aby z nich byli dobří Čechové, kteří by uměli mluvit česky a prospívali vlasti; po smrti přijatých cizinců za obyvatele moravské měli dědit statky otcovské jen synové, kteří se naučili česky. Dodatkem byla pohrůžka: kdo by se neřídil řádem ujednaným, aby inkolát jeho byl zrušen. Byly-li přijaty za obyvatele osoby nedospělé — stávalo se to velmi zřídka a hlavně

po přání panovníkové —, bývalo vždy žádáno, aby osoby takové po dosažené dospělosti osobně se ohlásily na sněmě obecném neb u většího soudu, učinily nový slib a přidaly vlastnoruční list přiznávací k obecnému zápisu. Přijetí platilo pravidelně jen osobě a řádným jejím potomkům, nikoli všemu rodu jejímu. Nebyl-li žadatel přijat za obyvatele, neměl práva, aby se tázal po důvodech nepřijetí, a z usnesení stavovského, ať na sněmě, ať u většího soudu zemského, nebylo odvolání ani k zemi ani k panovníkovi, jenž zřídka jen se odvažoval, aby se přimlouval u stavů, kteří mu někdy vyhověli, někdy nikoliv. Prodal-li cizinec za obyvatele přijatý statek svůj, říkalo se, že se vyprodal ze země; pozbyl tím ovšem práva domovského i práv ostatních, hlavně také v záležitostech soudních. Přijatých obyvatelů nebrali stavové za členy zemského soudu — také nebyli přijatí cizozemci dosazováni na praelatury — a bránili se pevně proti pokusům o to činěným také usnesením sněmovním r. 1608. Přes to hrnuli se cizinci na Moravu, jako do ráje náboženské snášlivosti. Dopustil-li se cizinec zločinu, byl-li šlechtic, byl brán na závazek cti a víry do rukou zemského hejtmána. Za válečných dob ukládali se cizincům zvláštní platy. Velmi mnoho cizinců, kteří nežádali inkolátu v zemi, bylo na statcích vrchnostenských a purkrechtních ve službách soukromých. Pokud se chovali pokojně, byli trpěni, působili-li sváry a spory, byl zjednáván přísný pořádek, ano r. 1610 bylo nařízeno, aby nikdo nepřechovával cizinců vůbec. Obnovené zřízení zemské z r. 1628 odňalo udílení inkolátu stavům a vyhradilo je pouze panovníkovi.

Pan přednášeč uveřejní seznam přijatých cizinců za obyvatele zemské v 3. díle svých „Zemských sněmův a sjezdů moravských“, o kterémž díle právě pracuje. Přednáška sama zabírala pole dosud málo probádané a poskytovala mnoho nového a poutavého.

Potom ujednáno, aby schůze třídní byly konány o dnech pondělních, nikoli čtvrtečních jako loni. —

Ve schůzi druhé třídy, konané 27. listopadu 1902, věnoval p. prof. dr. Kar. V a n d a s z č. vys. školy technické několik vroucích slov slavnému botanikovi dr. L a d i s l a v o v i Č e l a k o v s k é m u, prof. čes. university pražské, právě zemfélému (24. list.), jehož morfologické a systematické práce floristické došly trvalého uznání doma i za hranicemi, zvláště také proslulý „Pro-

dromus květeny české". Památka zesnulého učenice byla uctěna povstáním. —

Potom přednášel p. dr. Vladimír Novák, prof. čes. vys. školy technické, „o problémech vědecké fotografie“.

O přednášce této přineseme referát v čísle příštím.

Ve druhé schůzi třídy první, konané 15. dne m. prosince 1902, upozornil předseda třídní na veřejnou přednášku prof. dr. Jarosl. Golla z č. university Pražské, která bude konána počátkem m. ledna 1903. Prof. Goll chce promluvit o nejstarších universitách vůbec, aby znovu ukázal na nutné založení české university moravské. Dále oznámil předseda, že v únorové schůzi naší třídy (1903) přednášeti bude universitní prof. dr. Josef Pekař, a projevil přání, aby obě schůze byly navštíveny hojně, aby tím odměněna byla zřejmá ochota a dobrá snaha obou professorů universitních.

Potom za četné účasti (i dámy byly přítomny) přednášel kurator prof. dr. Frant. Šujan „o chrámech brněnských od nejstarších časův až po dobu Josefa II.“

O chrámech brněnských podrobnou historii vydal r. 1856 Řehoř Volný v díle: Kirchliche Topographie von Mähren (II., 1.). Od té doby dějzpyt učinil veliké pokroky a opravil mnohé údaje. Dle pokroků těchto zpracoval pan přednášeč stručně historii chrámů brněnských, která v několika dnech bude vydána v „Dějepisě Brna“ ve „Vlastivědě Moravské“. Proto omezil se na nejstručnější data.

Doba historická počíná se Brnu za polovice XI. století. V druhé polovici XI. st. byly v Brně dva chrámy: 1. sv. Petra a 2. sv. Jana. Chrám sv. Petra byl farním chrámem podhradí, do kaple sv. Jana na hradě brněnském chodil kníže a družina jeho. Důkazem o tom jsou denáry knížete Konrada (1061—1092) a Oldřicha (1092—1115). Listinné důkazy pro to máme teprve ze 13. století: pro chrám sv. Petra z r. 1223 a pro kapli sv. Jana z r. 1277. Při chrámě sv. Petra r. 1237 připomíná se také škola. R. 1240 patronát chrámu sv. Petra král Václav I. daroval cisterciáckému klášteru v Tišnově. R. 1296 zřízeno na Petrově proboštství, a chrám farní sv. Petra stal se kollegiálním. R. 1306 proboštství sv. Petra bylo králem

Václavem III. vyňato z práva zemského i městského, dostalo immunitu. Za 14. stol. byl chrám stavěn slohem gotickým a dobudován r. 1601, kdy ukončena byla i věž. Věž shořela r. 1643, a r. 1645 za obléhání Švédů porouchán byl i kostel. Oprava jeho trvala do r. 1780, kdy nabyl nynějšího tvaru. V kolegiu r. 1602 bylo zřízeno stálé děkanství. R. 1752 děkan obdržel právo pontifikální (infuli). Dekretem dvorní kanceláře ze dne 24. května 1777 proboštství u sv. Petra bylo povýšeno na biskupství brněnské, a kolegiální chrám sv. Petra stal se katedrálním. — 2. Kaple sv. Jana na hradě byla r. 1277 znova vystavěna za Přemysla II. R. 1331 král Jan daroval ji špitálu sv. Prokopa při Králově klášteře na Starém Brně. R. 1645 byla rozbita Švédy. Místo ní vybudoval velitel na Špilberku hrabě Zinsendorf nynější kapli sv. Trojice, která byla vysvěcena r. 1753. — 3. Chrám sv. Martina na Luze (v Komárově) byl vybudován benediktinským klásterem třebským, jenž při něm založil filiálku před r. 1156. Klášter zanikl r. 1527, kdy probošt Štěpán se svolením královým a biskupovým odstoupil zbytek proboštství se vším příslušenstvím kapitule sv. Petra v Brně. Kapitula přejala všechny statky a povinnosti zaniklého kláстера, zejména farní správu v Komárově a v přifařených osadách. — 4. Farní chrám P. Marie v Zábrdovicích byl vysvěcen r. 1210 jako klášterní pro nový klášter praemonstrátský v Zábrdovicích, při němž zřízen nový kostelík (sv. Kunhuty) pro správu farní. Roku 1645 byl kostel i klášter zpustošen Švédy. V r. 1661—69 vybudován nový chrám v nynější podobě a vysvěcen r. 1671. — 5. Chrám sv. Jakuba byl založen za markraběte Vladislava, zemřelého roku 1222. Byl farním chrámem nového obyvatelstva německého a románského v Brně. — 6. Poněvadž Románi (Nizozemci z Flander) v Brně nerozuměli ani řeči moravské (české) ani německé, byl jim do r. 1231 vystavěn chrám sv. Mikuláše na Novém náměstí. Patronát sv. Jakuba dán roku 1231 klášteru cisterciáckému v Oslavanech. Při chrámě byla farní škola. R. 1293 byla určena hranice mezi farou sv. Petra a sv. Jakuba. R. 1515 shořel chrám sv. Jakuba. Patron jeho, klášter Oslavanský, byl tak zchudlý, že nemohl chrám opravit; abatýše se zbylými třemi jeptiškami hledaly útolek u sv. Jakuba v Brně a žily z podpor měšťanských. Péče o novou stavbu připadla městské radě, která v l. 1515—1583 vybuďovala nový chrám v nynější podobě. R. 1532

přesl patronát na městskou radu brněnskou. — 7. Chrám sv. Michala byl vystavěn jako filiálka sv. Petra za markraběte Přemysla (1228—39), ale brzy dán mnichům dominikánům, kteří do r. 1239 vystavěli při něm klášter dominikánský. Roku 1642 kostel se zbořil. V l. 1655—79 nejvyšší sudí zemský hrabě Lev Kounic vystavěl nový chrám v nynější podobě, jenž byl vysvěcen roku 1679. — 8. Za markraběte Přemysla (1228—39) přišli do Brna také minorité, kteří do roku 1239 při chrámě sv. Jana vybudovali sobě klášter. Klášter i kostel utrpěly mnoho za bouří roku 1619 a za obležení švédského roku 1645. V l. 1716—19 byla při klášteře vybudována kaple loretánská P. Marie, a v l. 1729—33 chrám sv. Jana v nynější podobě. — 9. R. 1238 bylo v Brně měšťanem Rudigerem založeno bratrstvo sv. Ducha (sv. Antonína), které pod hradem vystavělo špitál s chrámem sv. Jana (na Pekařské). R. 1243 bratrstvo splynulo s rytířským řádem johannitským, jenž má komendu na Starém Brně podnes (vedle sv. Anny). — 10. R. 1240 byl v Brně založen panenský klášter sv. Augustína, jenž vystavěl chrám P. Marie v ulici Široké (Jesuitské). Představenou byla Herburga, proto říkalo se pannám herburgy. R. 1279 přijaly řád sv. Dominika. Řád klesal stále, až biskup zakročil u papeže i císaře, by klášter byl zrušen r. 1578. Zbylé dominikánky byly převedeny do Pustiměře, kde přijaly řád sv. Benedikta. Klášter i chrám herburský v Brně byl dán Jesuitům r. 1578. — 11. R. 1243 král Václav I. udělil Brnu právo, by na míli kolem města nebylo hospod na žádných statcích, kromě statkův a majetku notáře brněnského, jenž by měl kapli sv. Prokopa (na St. Brně dům Freischlagův) a mincovnu (v Brně roh ulice Dominikánské a Mečové). Do r. 1314 při kapli sv. Prokopa byla farní správa Starého Brna, kdy přešla na chrám svatého Václava na Videně. R. 1321 král Jan daroval kapli sv. Prokopa králové Elišce Rejčce, která r. 1323 darovala ji klášteru panen cisterciátek u P. Marie na Starém Brně. R. 1333 Eliška při kapli sv. Prokopa založila špitál 8 kněžím a 8 stařenám. — 12. R. 1268 král Přemysl II. udělil veliká práva židům brněnským a v nich připomíná školy (modlitebny) a hřbitova židovského, jež bývaly na místě, kde jest nyní chrám sv. Magdaleny. R. 1454 židé byli z Brna vypuzeni, a majetek jejich přirčen obci. — 13. R. 1269 připomíná se v listině chrám Všech Svátých, jenž stával na předměstí, jak sbíhá

se ulice Pekařská s Anenskou (hospoda „u bílého beránka“). Chrám ten byl rozbit r. 1645. — 14. R. 1279 křižovníci brněnští řádu sv. Jana založili chrám sv. Víta v Králově Poli. — 15. Při rozhraničení far petrské a jakubské r. 1293 připomíná se kaple malomocných přede zdí městskou na pozemcích sv. Petra. Pan přednášeč domnívá se, že je to pozdější kaple sv. Štěpána na Křenové, která výslovně se připomíná teprve r. 1343. Byl při ní špitál. — 16. R. 1295 po prvé v listinách připomíná se chrám Panny Marie na Starém Brně, který byl farním chrámem Bohonic, Jundrova, Žabovřesk, Manic a Komína. Patronát patřil panenskému klášteru v Kounicích. Klášter kounický s přivolením opata želivského r. 1323 postoupil chrámu tohoto králi Janovi a Elišce Rejčce. Eliška vymohla na biskupovi, že farní chrám P. Marie byl proměněn v klášterní, a zřídila při něm klášter panen cisterciátek r. 1323. Farníkům vystavěla chrám P. Marie v Komině, jemuž přifařeny Jundrov, Žabovřesky, Manice a Komín; kdežto Bohonice byly přifařeny kostelu sv. Václava na Starém Brně. Chrám P. Marie za bojů mezi Jiřím Poděbradským a Matyášem Uherským byl pobořen. Nový byl vysvěcen r. 1470. — 17. R. 1297 král Václav II. vystavěl kapli P. Marie v Brně na Rybném trhu (Dominikánské náměstí). Král Jan r. 1322 daroval kapli Václavovu Rejčce, která r. 1323 postoupila jí klášteru svému na St. Brně. Časem vedle kaple P. Marie byla vystavěna kaple sv. Cyrilla a Methoděje. Připomíná se v urbáři kláštera Králové z r. 1605, ale vznikla dříve, snad v 15. st., když zaveden byl v diecesi svátek sv. Cyrilla a Methoděje (1400). — 18. R. 1312 král Jan založil před Brnem na místě, které slulo zahradou královskou, klášter panenský řádu sv. Dominika, při němž byl vystavěn chrám sv. Anny pod hradem Špilberkem. — 19. R. 1314 připomíná se chrám sv. Václava (na Videněnce) jako farní chrám Starého Brna, Lískovce, Severovic (Videnka?) a Křidlovic. R. 1323 byly mu přifařeny také Bohonice. Roku 1397 papež přitkl chrám sv. Václava Králové klášteru. — 20. R. 1340 vikář u sv. Jakuba Hausmann odkázal dům svůj u hřbitova farního na kapli sv. Mořice, které zabezpečil dostatečné dřehody (nyní škola kor. princezny). Od r. 1458 konaly se tam služby Boží Čechům. — 21. Markrabě Jan r. 1350 založil před Brnem klášter řádu sv. Augustina s chrámem sv. Tomáše, jenž byl posvěcen r. 1356. R. 1480 chrám s klášterem byl obehnán

hradbami a připojen ku hradbám městským. Švédý byl rozbit r. 1645. R. 1649 byla přistavěna kaple obrazu Panny Marie. R. 1721 převorům klášterním uděleno právo infule. V l. 1732—51 byl vystavěn klášter i kostel v nynější podobě a vysvěcen r. 1752. Tehdy převorům udělena důstojnost opatská. — 22. Před smrtí markrabě Jan r. 1375 založil ještě klášter kartusiánský s chrámem sv. Trojice v Králově Poli. Klášter i chrám r. 1742 byl zpusťošen Prusy. R. 1765 začali stavěti chrám i klášter nový v nynější podobě. — 23. Bohatý mincmistr A. Kumbach r. 1405 založil vedle kostela sv. Jakuba po pravé straně kapli sv. Voršily a jedenácti tisíc panen. — 24. Dne 10. dubna 1424 biskup litomyšlský Aleš vysvětil kapli P. Marie v radnici brněnské. Kaple později slula kaplí sv. Martina. — 25. Podnětem kázání Kapistranových proti husitům řezníci a pekaři brněnští založili klášter františkánský pod Petrovem na rameni Svratčiny, při němž v l. 1451—54 byl vystavěn chrám sv. Bernarda a Sienského. R. 1643 klášter i kostel byl spálen a r. 1645 rozbořen. — 26. Kolem r. 1515, když shořel kostel sv. Jakuba, vystavěla obec brněnská zatím chrám sv. Magdaleny na náměstí Židovském. R. 1603 obec propůjčila ho zatím kapucínům, než by si vystavěli chrám. Po švédském obležení (1645) obec darovala chrám sv. Magdaleny františkánům, kteří v l. 1654—1673 vystavěli si tam klášter a chrám sv. Magdaleny v nynější podobě, jenž byl vysvěcen r. 1673. — 27. Kolem r. 1525 měli v Brně modlitebnu také novokřtění (Haus-habe). R. 1527 sněm se usnesl, aby byli vypuzeni. Když kněz jejich Tomáš Waldhauser nechtěl se odříci bludu, byl v Brně upálen r. 1528. — 28. Když protestantismus nabyl v Brně převahy, založil probošt Jan Grodecký s bratrem svým Václavem klášter jesuitský na Petrově r. 1572. Jesuité již r. 1573 přeložili svůj noviciát z Prahy. R. 1578 císař Rudolf daroval jim zrušený klášter i chrám herburský v Široké ulici, kam se z Petrova hned přestěhovali a založili školu (gymnasium). V l. 1598—1602 vystavěli nynější chrám P. Marie, který r. 1602 vysvětil kardinál Dietrichstein. V l. 1582—1631 vystavěli také veliký klášter v nynější podobě. R. 1619 chrám jejich byl proměněn v bratrskou modlitebnu, ale 1621 vysvěcen znova. R. 1671 přistavěli kapli sv. Františka Xavera. R. 1773 papež Kliment XIV. řád zrušil. — 29. R. 1580 obec brněnská zřídila nový hřbitov s kaplí P. Marie před branou Veselou (nyní zemský dům). —

30. Pan Berka z Dubé v l. 1604—6 vystavěl kapucínům klášter s chrámem sv. Kříže před branou Měnínskou (Celní koliště). Chrám i klášter byl zbořen r. 1645. — 31. R. 1616 kardinál Dietrichstein františkánkám před branou Židovskou vystavěl u jejich kláštera (r. 1487—1606) chrám sv. Josefa. Chrám i klášter shořel r. 1643 a 1645 byl rozbořen (nynější nádraží). — 32. Po r. 1645 kapucini odebrali se do města, kde hrabě František Magnis daroval jim dům a dva malé domky na Uhelném trhu. Tam v l. 1648—51 vystavěli si chrám sv. Kříže a při něm v l. 1648—56 nynější klášter. — 33. Františkánky po r. 1643 odstěhovaly se do města, kde v České ulici vystavěly si v l. 1651—53 chrám sv. Josefa a při něm r. 1651—56 klášter. Chrám byl vysvěcen 1673. — 34. Dne 14. října 1680 obec Švábka zasvětila sv. Františku Xaverovi kapli za Švábkou z vděčnosti, že zachránil obec před morem. — 35. Na rohu ulice Rýnské (Běhounské) a Kobližné v l. 1682—90 knížetem M. Dietrichsteinem vystavěn z darování hraběnky Magnisové sirotčinec s kaplí P. Marie (Maria Schul). — 36. Kapitulní děkan Frant. Löffler r. 1723 vystavěl nedaleko chrámu sv. Petra kapli sv. Barbory u samého bytu vikářů petrských. — 37. R. 1751 farníci z Horního a Dolního Cejlu vystavěli si na Cejlu kapli sv. Anny, k čemuž hrabě Zinsendorf daroval sýpku za stavební místo. — 38. V l. 1751—54 štědrosti hraběnky E. Walldorfové pod Červeným kopcem na pravém břehu Svratčině byl vystavěn klášter pannám III. řádu sv. Františka s kaplí sv. Alžběty (alžbětinky), při níž byla zřízena ženská nemocnice. — 39. Mužům byla zřízena nemocnice na Videňce. Hrabě Leopold Dietrichstein r. 1747 založil na Videňce klášter milosrdných bratří na ošetřování nemocných. V l. 1767—70 byl při nemocnici vystavěn nynější chrám sv. Leopolda. — 40. V lesíku jezuitském na Nové ulici rektor Karel Rentsch r. 1765 vystavěl refektář s kaplí sv. Ignáce (Karlova = Lužánky). — 41. V trestnici na Cejlu byla vystavěna kaple P. Marie, kterou biskup Chorinský posvětil 4. července 1779.

Všechny jmenované chrámy a kaple byly za 18. století nádherně vyzdobeny, takže v Brně v tom věku umění stavitelské, malířské, sochařské, řezbářské, štukaterské a kovolitecké mělo zlatý věk, jak blíže vysvětleno jest v „Dějepisě Brna“, který vyjde v několika dnech. V témže díle po-

drobně naznačeny jsou také další osudy připomenutých chrámův a kaplí, jakož i chrámův a kaplí novějších do r. 1900.

Frant. J. Rypáček,
tajemník I. třídy.

* * *

Zprávy o zasedáních mus. kuratoria za druhou polovici roku 1902.

Schůze dne 1. července 1902. Předsedal praesident p. prof. Rzehak. Předseda věnoval vroucí vzpomínku přisedajícímu zem. výboru prof. Ant. Zdoblovi, za platné zásluhy, které si zesnulý zjednal o zemské museum. Usneseno proto, aby zem. výboru byl poslán dopis soustrastný. — Potom ohlásil předseda, že Králové klášter řádu sv. Augustina prostřednictvím J. M. nejd. p. praeláta Frant. S. Bařiny daroval cennou sbírku moravských nerostů, začez slov. konventu poděkováno. — Došlé návrhy o nákupu knih a časopisův odevzdány na úvahu knihovnímu odboru, do něhož přibráni byli odborníci ve vědách přírodních, z kuratoria p. dr. Jarosl. J. Jahn, c. k. prof. č. vys. škol technických, a p. dr. Otakar Leneček, prof. něm. vyšší školy obchodní, a z konservatorů p. prof. Jiří Janda a p. Karel Schirmeisen, učitel škol měšťanských. — Kurator p. prof. dr. Jahn podal zevrubnou zprávu o vlastním návrhu, jak by lze bylo organisovati musejní sbírky a rozšířiti je. Při tom navrhl, aby zemskému sněmu bylo podáno memorandum, v němž by projeveno bylo přání za účelem důstojného a nevyhnutelně potřebného vypravení musea zemského. Návrh byl přijat. — Další návrh téhož p. kuratora, aby byla zřízena zemská kommisie pro přírodovědecký výzkum markrabství Moravského, byl po přání navrhovatelově přikázán odborné kommissi, aby o něm podala zprávu. Do kommisie byli vybráni pp. navrhovatel prof. dr. Jahn, předseda prof. Rzehak, prof. dr. Leneček a prof. Janda. — Za řádné členy byli přijati pp.: dr. Josef Ehrenfest, prof. Alfred Ruprich, ředitel Jan Vaňha a disponent Augustin Wenzlitzke, vesměs z Brna.

V srpnu a v září nebylo schůzí za příčinou prázdnin.

Schůze dne 6. října 1902. Předsedal praesident p. prof. Rzehak. Došla zpráva zem. výboru, dle níž změna stanov Moravské musejní společnosti byla schválena sněmem, zároveň souhlasil zem. výbor, aby předměty, kdysi zemskému museu na schování

odevzdané a patřící obci Brněnské, byly vráceny obci této. — Do sbírek musejních darovali pp. praesident prof. Rzehak konchylie z Kyjova, Stavěšic a Bzence, konservatorové c. k. vrch. geometr Aug. Burghauser z Brna moravské nerosty, prof. P. Ed. Domluvil z Val. Meziříčí několik národopisných předmětů, uč. Karel Gerlich mince a keramické i praehistorické předměty, uč. Jan Knies z Rogendorfa bohatou sbírku ostatků předpotopních ssavců, uč. Vojt. Schierl z Hustopeče zkameněliny, městský kaplan (nyní farář v Troubsku) P. Ign. Zháněl kraslice, farář P. Jan Nitče z Vedrovic praehistorické nálezy a prof. dr. Jindř. L. Barviř z Prahy sbírku starších rukopisův. Pánům projeveny díky. — Konservator prof. Fr. J. Rypáček zvolen za náhradníka do kommisce knihovní. — Předsednictvu povolen úvěr 200 K na zakoupení sbírky keramické. — Schváleny návrhy na zakoupení praehistorických sbírek moravských. Za tou příčinou zvolena kommisce z pp. praesid. prof. Rzehaka, kuratora prof. dr. Dvorského, konservatora prof. Jandy a mus. kustoda Palliardiho, aby prozkoumali nabídnuté sbírky. — Za členy řádné byli přijati pí. Emma Neudeckrová a pp.: Robert Čechmánek. pošt. officiál v Olomouci, Eduard Donath, prof. něm. vys. škol technických, dr. Ferd. Jokl, prof. č. reálných škol, Rich. Karafiát, knihkupec, Jindřich Kohn, právník, Čeněk Syrový, prof. č. vyšší obch. školy, MUDr. David Weiss a Karel Wlczek, uč. měšť. škol, vesmės v Brně, Josef Slabý, uč. v Žabovřeskách, a Josef Swechota, prof. v Jihlavě. — Na konci po návrzích p. vicepraesidenta prof. dr. Kameníčka a p. kuratora hlav. redaktora Cejnka projevena blahopřání p. praesidentovi za příčinou jmenování jeho professorem vysokých škol technických a p. konservatorovi prof. Schwaigrovi za příčinou povolání jeho za professora akademie výtvarných umění v Praze.

Schůze dne 10. listopadu 1902. Předsedal p. praesident prof. Rzehak. Oznámeny dary museu odevzdané. Kurator p. prof. dr. Fr. Dvorský daroval moravské nerosty. a magister pharmacie p. Frant. Lipka z Boskovic fotografie z okolí letovského. Oběma projeveny díky. — Potom byla dlouhá rozprava o návrhu na obsazení nově zřízeného místa amanuenského při zemské bibliothece. Většinou hlasův unico loco navržen zem. výboru po zevrubném odůvodnění p. vicepraesidenta dr. Kameníčka pan dr. Ladislav Hofmann, doktor filosofie a praktikant c. k. universitní knihovny pražské a spisovatel. Také p. zemský bibliothekář

prohlásil se s hlediska vědeckého pro p. dra. Hofmanna. — Valná hromada Moravské musejní společnosti položena na neděli, den 14. prosince 1902, na 10. hodinu dopolední. Vykonána tu bude volba nového kuratoria na budoucí tři roky. — Po návrhu p. konservatora red. Welzla koupeny do umělecké sbírky musejní dva akvarely ak. malíře Gődla, a po návrhu p. kuratora dra. Fischla usneseno, aby o dražbě cizí veliké sbírky mincovní byly do musea koupeny mince moravské, kterých dosud není ve sbírce naší. — Za řádné členy byli přijati pp.: Oskar Beer, c. k. auskultant, Jindřich Bertl, ředitel sirotčince, dr. Kar. Engelmann, c. k. sekretář finanční prokuratury, Frant. Engelmann, tesařský mistr, dr. Emil Hogenauer, advokát, Leop. Karafiát, majetník knihtiskárny, Václav Řehořovský, prorektor č. vys. škol technických, dr. Emil Wolf, zem. advokát, vesměs v Brně, Alex. Hausotter, official severní dráhy Ferdinandovy v Petrovicích.

Schůze dne 1. prosince 1902. Předsedal p. praesident prof. Rzehak. Ohlášena byla zpráva zemského výboru, že z podnětu Mor. mus. společnosti bude zemskému sněmu doporučeno zachování a obnovení i přenesení náhrobků zemského archivu. Chytila a slavného slavisty Dobrovského; náhrobky jsou na hřbitově starobrněnském, který má býti zrušen. — Sbírký musejní byly rozhojnény p. předsedou prof. Rzehakem a kuratorem p. dr. Dvorským, kteří darovali různé nerosty; konservator p. řed. Adolf Oborny z Lipníka věnoval herbář, a typograf pan Hugo Kössler psanou starou knihu modlicí. Pp. dárcům projeveny díky. — Schválen návrh kuratora p. dra. Fischla s dodatky vicepraesidenta p. dr. Kameníčka a konservatora p. red. Welzla, aby v odboru lidovědném byl zvláště vyznačen vývoj moravského měšťanstva a měst a aby proto byla zahájena sbírka všech příslušných předmětů, jako různých řemeslných výrobků, starších pohledů na města atd. — Dlouhá a prudká rozprava konala se o podání návrhu, ujednaného ve schůzi listopadové za příčinou obsazení místa amanuenského. — Za řádné členy byli přijati pánové: Vilém Czech šl. Rechtensee, c. k. berní inspektor, JUDr. Josef Dolanský, advokát, Richard Freund, kand. práv, Václav Jerábek, c. k. ředitel české státní reálky, Jaroslav Karásek, prof. tělocviku při I. čes. gymnasiu státním, dr. Vladimír Novák, c. k. professor české vys. školy technické, Ludvík Suchý, účetní při okr. nemocenské pokladně, vesměs v Brně.

Valná hromada, dne 14. prosince 1902. Předsedal praesident p. prof. Rzehak, uvítav shromáždění, jehož úkolem bylo zvolení nového kuratoria z obou kurií. Nejprve byli akklamací zvoleni za revisory účetní z české kurie vicesekretář čes. odboru zemědělské rady p. Jan. Máša a z něm. kurie přísedící odhadce statků p. Erlacher. — Praesident poděkoval odstupujícímu kuratorovi p. prof. Otakarovi Lenečkovi (z něm. kurie) za dosavadní činnost, a konservator prof. Rypáček jménem české kurie poděkoval odstupujícím kuratorům pp. prof. dru. Frant. Dvorskému, advokátovi dru. Emilovi Dluhošovi a hlav. redaktorovi „Mor. Orlice“ Theod. Cejnkovi za tříleté působení v kuratoriu a za práce vykonané o přeměně staré společnosti na nyn. Mor. mus. společnost rovnoprávnou. Valná hromada přijala projevy děkovačí s hlučným souhlasem a povstáním. — Potom ohlásil praesident výsledky volební. Za kuratory něm. kurií opětne byli zvoleni dosavadní kuratorové pp. dr. Berthold Bretholz, zemský archivář, dr. Alfred Fischel, zem. advokát, Jos. Matzura, prof. vyšší prům. školy, Antonín Rzehak, prof. vys. školy technické a zemské reálky, a nově p. Karel Schirmeisen, odborný učitel měšť. školy; za náhradníky kuratorů zvoleni pp. konservator Hanuš Welzl, redaktor, a Otakar Leneček, prof. vyšší obch. školy. Potom ohlášen výsledek volební z české kurie. Za kuratory byli opětne zvoleni pp. dr. Frant. Kameníček, prof. I. čes. gymnasia státního a docent č. techniky, a dr. Fr. Šujan, prof. téhož gymnasia, a nově pp. Emil Bayer, prof. II. č. gymnasia státního, dr. Josef Dolanský, zem. advokát, a dr. Vladimír Novák, prof. č. vys. školy techn.; za náhradníky kuratorů zvoleni konservatorové pp. Frant. J. Rypáček, prof. I. čes. gymnasia státního, a Josef Merhaut, redaktor „Mor. Orlice“.

Po skončení valné hromady sešlo se hned nově zvolené kuratorium a ustavilo se. V novém tříletí (1903—5) patří předsednictví kurii české, která po návrhu p. kuratora dr. Šujana prohlásila všemi hlasy p. prof. dr. Kameníčka za praesidenta kuratoria, německá kurie jednosvorně jmenovala pana prof. Rzehaka vicepraesidentem. Zvolení pánové krátce poděkovali za důvěru, a odstupujícímu praesidentovi p. prof. Rzehakovi poděkoval za oboplného souhlasu p. kurator dr. Šujan.

Výměna „Časopisu m. m. z.“

V 2. čísle II. ročníku našeho Časopisu na str. 200—204 uvedli jsme listy, časopisy, ústavy a společnosti, kterým „Časopis moravského musea zemského“ posílá se darmo nebo výměnou. Za expedice však se ukázalo, že nebylo možno všem uvedeným Časopis poslati, poněvadž přihlašovali se ke Společnosti musejní noví členové, kteří Časopis dostali, čímž ubylo volných výtiskův. Kdo nedostali, dostanou teprve počínaje 1. číslem III. ročníku (1903).

I.

Časopis dostaly:

1. Listy:

Hlas v Brně.

Hlasy z Hané v Prostějově.

Lidové Noviny v Brně.

Moravské Noviny v Brně.

Moravská Orlice v Brně.

Pozor v Olomouci.

Čas v Praze.

Hlas Národa v Praze.

Katolické Listy v Praze.

Národní Listy v Praze.

Národní Politika v Praze.

Politik v Praze.

Radikální Listy v Praze.

Opavský Týdenník v Opavě.

Těšínské Noviny v Těšíně.

Slovan ve Vídni.

2. Časopisy:

Časopis Matice Moravské v Brně.

Časopis vlast. spolku muzejního v Olomouci.

Hlídky v Brně.

Komenský v Olomouci.

Morava v Brně.

Náš Domov v Zábřehu.

Zemědělská Politika. Revue. V Brně.

Nový Život v N. Jičíně.

Obzor v Brně.
 Aletheia v Praze.
 Český Časopis Historický v Praze.
 Časopis Musea král. Českého v Praze.
 Časopis Společnosti Prátel Starožitností Českých v Praze.
 Český Lid v Praze.
 Česká Mysl v Praze.
 Česká Revue v Praze.
 Listy filologické v Praze.
 Lovecký Obzor v Písku.
 Museum filologické v Praze.
 Národ a Škola v Praze ve Velkém Meziříčí.
 Národopisný Sborník československý v Praze.
 Naše Doba v Praze.
 Obzor literární a umělecký v Praze.
 Osvěta na Král. Vinohradech u Prahy.
 Rozhledy v Praze.
 Sborník české společnosti zeměvědné v Praze.
 Sborník historického kroužku Vlasti v Praze.
 Slovanský Přehled v Praze.
 Věstník českých profesorů v Žižkově u Prahy.
 Vlast v Praze.
 Vesmír v Praze.
 Památky archaeologické a místopisné v Praze.
 Živa, časopis přírodnický v Praze.
 Československé Letopisy Musejní v Čáslavi.
 Právník. Časopis věnovaný vědě právní a státní. V Praze.
 Věstník slovanské filologie a starožitností v Praze.
 Slovenské Pohľady v Turč. Sv. Martině.
 Hlas ve Skalici.

3. Spolky a společnosti:

Archiv zemský v Brně.
 Akademický čtenářský spolek Zora v Brně.
 C. k. knihovna v Olomouci.
 Zemská knihovna v Brně.
 Knihovna Národní Jednoty pro jihozáp. Moravu v Brně.
 Knihovny všech středních a vysokých škol na Moravě.
 Musejní spolek v Brně.

Musejní spolek v Ivančicích.
Musejní spolek v Olomouci.
Musejní spolek v Telči.
Musejní spolek v Třebíči.
Musejní spolek ve Val. Meziříčí.
Právnická Jednota moravská v Brně.
Přírodovědecký klub v Prostějově.
Zemský výbor markrabství Moravského.
Zemědělská rada markrabství Moravského.
Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
v Praze.
Akademický čtenářský spolek v Praze.
Akademická čítárna v Praze.
Akademický čtenářský spolek ve Vídni.
Spolek čtenářský a řečnický „Slavia“ v Praze.
Archiv král. hlav. města Prahy.
Bibliotheka umělecko-průmyslového musea v Praze.
Moravsko-slezská Beseda v Praze.
Klub historický v Praze.
Klub přírodovědecký v Praze.
Komité pro přírodovědecký výzkum země české v Praze.
Museum království Českého v Praze.
Musejní společnost ve Slaném.
Královská česká společnost nauk v Praze.
C. k. universita Karlo-Ferdinandská v Praze.
C. k. vysoké školy technické v Praze.
Zemský výbor království Českého v Praze.
Zemědělská rada království Českého v Praze.
C. k. ministerium kultu a vyučování ve Vídni.
Museálná slovenská společnost v Turč. sv. Martině.
C. k. Akademia umiejętności w Krakowie.
Bibliotheka wszechsłowińska (S. J. Czarnowski) w Miechowie.
Głos we Warszawie.
Poznańskie Towarzystwo przyjaciół nauk v Poznani. (I., II.)
Przegląd Tygodniowy we Warszawie.
Towarzystwo ludoznawcze ve Lwově.
Zakład narodowy imienia Ossolińskich we Lwowie. (I., II.)
Науково Товариство імені Шевченко ve Lvově. (I., II.)
Императорская Академія Наукъ v Petrohradě.

Българско книжовно дружество въ Сръдецъ (Sofia).
Сръпска Краљевска Академија в Бѣлеградѣ.
Матица Сръпска в Novém Sadu.
Glasnik zem. muzeja в Bosni в Sarajevě.
Zemaljska vlada за Bosnu i Hercegovinu в Sarajevě. (I., II.)
Zemalj. muzej Bosni i Hercegovini в Sarajevě. (I., II.)
Maćica serbska в Budyšině.
Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti в Záhřebě.
Matica hrvatska в Záhřebě.
Hrvatsko Arkeološko Društvo в Záhřebě.
Hrvatsko Naravoslovno Društvo в Záhřebě. (I., II.)
Zemaljski Arkiv в Záhřebě. (I., II.)
Matica Slovenska в Lublani.
Muzejsko Društvo за Kranjsko в Lublani.
Deutscher Verein für die Geschichte Mährens u. Schlesiens в Brně.
Naturforschender Verein в Brně.
Naturhistorisches Landes-Museum von Kärnten в Celovci.
Geschichtsverein für Kärnten в Celovci.
Johanneum, Landes-Museum ve Št. Hradci.
Museum Francisco-Carolinum в Linci.
Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen в Праге. (I., II.)
K. k. deutsche Carolo-Ferdinandeische Universität в Праге. (I. II.)
K. k. deutsche technische Hochschule в Праге. (I., II.)
Kais. Akademie der Wissenschaften ve Vidni.
Anthropologische Gesellschaft ve Vidni.
Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst-
und historischen Denkmale ve Vidni.
Königl. Akademie der Wissenschaften в Берлинѣ.
Comenius-Gesellschaft в Берлинѣ.
Naturforschende Gesellschaft в Curychu.
Königl. Bayerische Akademie der Wissenschaften в Mnichově.
Schlesische Gesellschaft für vaterländische Cultur ve Vratislavi.
Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften ve Zhořelci.
The geological institution of the university of Upsala.

II.

Od r. 1903, počínaje III. ročníkem, Časopis ještě budou
dostávat:

Императорскій Харьковскій Университетъ в Charkově.

Редакція Ученихъ Записокъ Имп. Юрьевского Университета
v Jurjevě (Derpt).

Императорскій Казанскій Университетъ v Kazani.

Библиотека Императорскаго Университета v Куjevě.

Общество любителей естествознанія, антропологии и этнографіи
v Moskvě.

Новороссійское Общество Естествознателей v Oděse.

Имп. археологическая Комисія v Petrohradě.

Библиотека Имп. С. П. Университета v Petrohradě.

Историко-филологическій факультетъ Имп. университета v Petro-
hradě.

С. Петербургское Общество Естествоиспытателей v Petrohradě.

Българско Природоиспытателно Дружество v Sofii.

Орпско Учено Друштво v Bělehradě.

K. k. Naturhistorisches Hofmuseum ve Vídni.

K. k. Hofbibliothek ve Vídni.

Museum Carolino-Augustum v Solnohradě.

Magyar Tudományos Akademia v Budapešti.

Redaktion der ethnologischen Mittheilungen aus Ungarn v Budapešti.

Schweizerisches Landesmuseum v Curychu.

Esthonische gelehrte Gesellschaft (Dorpat) v Jurjevě.

Königl. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften v Lipsku.

Museum für Völkerkunde v Lipsku.

Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens ve Vratislavi.

Kong. Danske Videnskabernes Selskabet v Kodani.

Kongl. Svenska Vetenskaps-Akademien ve Stockholmě.

Regia Societas Scientiarum Upsaliensis v Upsale.

Kongl. Norske Frederiks Universitetet v Christianii.

Koninklijske Akademie van Wetenschappen v Amsterodamě.

The Royal Society v Londýně.

Académie des Sciences v Paříži.

Académie Royale des Sciences v Bruselu.

Academia Romana v Bukurešti.

Academia dei Cienci v Řimě.

Real Academia de Ciencias v Madridě.

Kdyby někdo z uvedených nedostal Časopisu našeho, rače
laskavě reklamovati, bychom úředně mohli zakročiti. Zároveň
žádáme, pokud možno, o laskavou výměnu publikací pro redakci
Časopisu mor. musea zemského v Brně.

Redakce.

Literatura.

Korrespondence Jana Amosa Komenského. Listy Komenského a vrstevníků jeho. II. Zprávy o životě jeho se současných pramenů. Menší latinské spisky některé. Vydává Dr. Jan Kvačala. V Praze 1902. Nákladem české akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Stran XXX a 351. (Spisů Jana Amosa Komenského číslo 5.)

Při zemské knihovně Františkova musea byla zřízená zvláštní knihovna Komenského, která má schraňovati různá Comeniana. Také Časopis mus. má v programě svém podávati zprávy o Komenském, jakož činí uveřejňováním Novákovy zevrubné bibliografie.

Proto také referujeme o nejnovější publikaci proslulého badatele o Komenském, prof. dr. Kvačaly. Česká akademie vydala už Paterovu korespondenci J. A. Komenského i I. díl Kvačalovy (mimo publikace Novákovy, Paterovy a Müllerovy) a nyní právě vydala II. svazek Korrespondence Kvačalou přesně a pilně shledané, jakožto č. 5. „Spisů J. A. Komenského.“

V úvodě podává vydavatel několik poznámek k rozsahu své práce. Jako první svazek měl především za účel objasniti přerozmanité, posud málo známé styky Komenského s tehdejší světlem učeným, svazek právě vydaný činí tak měrou ještě větší, a tím podána cenná latka pro dějiny doby tehdejší. Vidna tu zřejmá snaha, aby zamezena byla proti-reformace. Proto také zařadil sem Kvačala listy Figulovy. Rovněž přijaty do sbírky i listy týkající se zůstalosti Komenského. Cizí korespondence o Komenském omezena jen na osoby, které byly vrstevníky a známými i příbuznými velikého paedagoga. Kvačala sebral mnoho nových zpráv a zmínek biografických a přidal na konci několik menších spisů, bedlivě snesených, značnou částí po prvé tu vydaných neb znovu otiskovaných. Vydavatel připomíná četné předlohy své sbírky, a to archiv Jednoty, sbírky anglické, uherské, švédské, švýcarské, německé a nové otisky.

Celý svazek druhý jest rozvržen do tří dílův.

I. oddíl obsahuje Listy J. A. Komenského a vrstevníkův jeho jako doplněk nové sbírky, v prvním svazku uveřejněné. Listy jsou spořádány v postupu chronologickém (1624—1715). Při listech jsou napřed krátké registry, pak věrné a přesné otisky, na

konci poznámky a jména kollationátorův. Z některých listů jsou podány jen úryvky, někde registry a úryvky, někde jen excerpta vydavatelem učiněná. Všechných listův neb úryvkův jest 152. K nejdelším patří list Komenského Dan. Stolciovi o učení Felgenhauerové (č. XXIII.) a zvláště list XXVII. témuž Stolciovi; v listě tom ukazuje Komenský znalost a výklad Písma sv. jakož i techniku systematické theologie. K listům na konci přidány přídavky z „Zeitschriftu des Vereins für Geschichte Westpreussens“, týkající se „Brány jazykův“. —

II. oddíl zabírá životopisné výpisky Komenského a o Komenském, menší příležitostné básně a zápisky Komenského nebo výňatky ze souvěkých, spolehlivých svědkův. Oddíl tento jako listy vydavatel shledal sám, a to velmi pečlivě; u každé zprávy jest poznamenáno, kde se chová originál. Nejstarší zpráva chová se ve Františkově museu zemském, a byla již uveřejněna v „Časopise m. m. z.“ (I. ročn., č. 1.), zápis Komenského Eliáši Crispovi ze dne 21. července 1611. Vydavatel připomíná, že velká vzácnost této památky záleží v tom, že nám ukazuje rukopis devatenáctiletého Komenského a že ráznost a úhlednot rysů tohoto pamětního listu dokonce nesvědčí o samoukovi. Zpráv a výpiskův jest 42. Č. 5. obsahuje první svatební smlouvu Komenského s Mandalenou Vizovskou z r. 1618 v úterý po sv. Vítě, č. 7. druhou svatební smlouvu s Dorotou Cyrillovou z r. 1624 (3. září). Zajímavý jest také seznam osob z Jednoty Bratrské, podporovaných Lud. Geerem, z měsíce října r. 1647. Oddílem tímto značně jsou doplněny a vysvětleny biografické zprávy o Komenském. —

Oddíl III. obsahuje menší latinské spisky Komenského a přátel jeho, a spisky tyto doplňují korespondenci i zprávy životopisné v oddíle I. a II. Spisky jsou otištěny buď dle vydání prvotných, neobyčejně vzácných, nebo dle rukopisů, vydavatelem shledaných, a to dle pořadí časového. Spisky starší jsou obsahu filosofického a didaktického, za nimi jsou práce publicistické. Filosofické prvotiny Komenského, svědčící o pilném vzdělávání v Herborně a nalezené drem. Nebem, jsou tu otištěny dle vzácných, snad jediných prvotisků z archivu Wiesbadenského; jsou to „Problemata Miscellanea“, tištěná v Herborně r. 1612, a (Sylloge Quaestionum Controversarum e Philosophiae viridario depromptarum“ (tištěno v Herborně r. 1613). Z prací těchto poznáváme Komenského studia filosofická a vliv učitelů na mladého Moravana, jenž psal se tehdy „Johannes Amos Marcomanno-Niwniczenus“ nebo „Johannes Amos a Marcomannis Niwnicenus“; ani Vives ani Campanella ani Bacon nebyli mezi nimi.

— Potom jest vytištěna „*Epistola didactica de Stylo*“ z Britského musea, psaná J. Brookem, přítelem Hartlibovým a šířitelem myšlenek Komenského. — Pak připomenuto úsilí Komenského o „*perpetuum mobile*“; problemem samohybu zabýval se Komenský po deset let a psal o věci r. 1642; otiskeno jest *Explicatio causae moventis naturalis in mobili perpetuo* z Brit. mus. — Dále jest otiskena „*Tabula Pansophiae in Animis hominum recte atque ordine ingenerandae*“, nárys to Pansofie učiněný Komenským a Janem Ravem (chovaný v král. knihovně v Hannoveru). — Z archivu Jednoty v Lešně jest vybrán Komenského „*Sermo secretus Nathanis ad Davidem*“, v němž Komenský mladému knížeti Zikmundovi Rákóczovi před sňatkem jeho s Jindřiškou, dcerou Bedřicha Falckého, ukazuje vznešenost poslán jakožto Gedeona přemožených evangelíků; spojitost náboženských a ostatních snah Komenského jest tu vyjádřena výrazně a jadrně. — „*Gentis Felicitas*“ (z musea král. Českého) souvisí se spisem předešlým, má tuze tendenci, ale vybízí k činu bratra Zikmundova Jiřího Rákócze. — „*Syllogismus Orbis Terrarum Practicus*“ (v král. knih. Hannoverské) určuje k boji proti papežství a rodu Habsburskému krále Francouzského, kdežto ve spisech předešlých k boji tomu vybízení Rákóczové a král Švédský. — Ze spisku „*Centum Dialogi Pansophiae*“ (z Brit. musea) můžeme si představití velikolepý obraz pansofické soustavy J. A. Komenského; z rozvrhů částečných podán tu nárys Panorthosie. — Dále otiskeno „*Spicilegium Didacticum artium discendiae docendae summam brevibus praeceptis exhibens*“ (dle vydání Nigrinova z r. 1680, chovaného v publ. bibliotheca Petrohradské). — Na konci jsou Hesenthalerovy poznámky k sebraným spisům didaktickým J. A. Komenského, vybrané z exempláře Komenského spisů didaktických (*Opera didactica omnia*), uchovaného v bibliotheca Raczynskich v Poznani; v exempláři tomto, za jehož dřívějšího majetníka pokládá Kvačala prof. Magna Hesenthalera (1621-81), jest mnoho cenných poznámek, jmenovitě návod, jakým pořádkem mají býti čteny jednotlivé části připomenutých sebraných spisů didaktických (všech jest 25), a potom ukazatel (*Index notabilium*) ke spisům těmto.

Na konci jest rejstřík osob v „*Korrespondenci*“ připomenutých s příslušnými stránkami a některé opravy.

Vydání „*Korrespondence*“ jest velmi bedlivé, vzorné. Práce a snahy J. A. Komenského i vrstevníkův jeho jsou tu nově vyjasněny a doplněny zprávami velmi cennými a vzácnými.

R.

Knihy a časopisy redakci zaslané.

Československé Letopisy Musejní. I., č. 5. a 6. Redaktor Václ. Vl. Jeníček. Věstník museí a archaeologův československých. Čáslav 1902.

Hlidka. Redaktor dr. Pavel Vychodil. XIX. č. 7., 8., 10., 11. Brno 1902.

Listy Filologické. Redaktoři Jan Gebauer, Fr. Groh, Jos. Král, Frant. Pastrnek, Jar. Vlček. XXIX. č. 5. Praha 1902.

Lovecký Obzor. Orgán spolku pro ochranu honby a chov psů v král. českém. Redaktor Josef V. Rozmara. V. č. 8. a 9. Písek 1902.

České lesnické rozhledy. List věnovaný zájmům československého lesnictví a lesnictva. Příloha „Loveckého Obzoru“ III. č. 8. a 9.

Pravidla hledící k českému pravopisu a tvarosloví s abecedním seznamem slov a tvarů. Jediné c. k. ministerstvem kultu a vyučování schválené vydání. Vydání menší. Cena výtisku sešit. 20 haléřů. V Praze. C. k. školní knihosklad.

Pravidla hledící k českému pravopisu a tvarosloví s abecedním seznamem slov a tvarů. Jediné ministerstvem kultu a vyučování schválené vydání. Cena výtisku váz. 1 K, sešit. 90 h. V Praze. C. k. školní knihosklad.

Sborník české společnosti zeměvědné. Red. dr. J. Metelka. VIII., č. 5., 6., 7. Praha 1902.

Slovanský Přehled. Redaktor Adolf Černý. IV., č. 10. Praha 1902.

Spisy Julia Zeyera. III. Novelly. Seš. 33., 34., 37., 38. IV. Dobrodružství Madrány. Seš. 43. a 44. Nákladem české graf. spol. „Unie“. Praha 1902.

Výroční zpráva III. č. gymnasia ve Vyškově. Vyškov 1902.

Výroční zpráva IV. č. gymnasia v Kyjově. Kyjov 1902.

Seznam literárních prací, článků, pojednání a spisů, jež uveřejnil Florian Koudelka. Vyškov 1902.

Каталогъ изданій императорской академіи наукъ. I. Изданія на русскомъ языкѣ. Санктъ-Петербургъ 1902.

Извѣстія императорской академіи наукъ. Томъ XIII. Но. 4., 5. 1900; Томъ XIV. 1.—12. 1901; Томъ XV. 1.—3. 1902.

Извѣстія отдѣленія русскаго языка и словесности императорской академіи наукъ. Тома VII. книжка 3.—4. С.-Петербургъ 1902.

Lidové rozpravy lékařské. Pořádá MUDr. Ladislav Haškovec. Řady III. číslo 8. Škola a výchova tělesná. Dle přednášky na III. sjezdu českých přírodopytcův a lékařů napsal Jaroslav Karásek. Nákladem Ottovým v Praze 1902.

Chvála poctivému řemeslu. Otisk rozprav o řemesle z „Novin z Pod-Radhoště“. Napsal prof. Ed. Domlupil. Nákladem vlastním ve Valašském Meziříčí 1902.

Stanislav J. Czarnowski: Schroniska na Górze Okopy nad rzeką Prądnikiem pod Ojcowem. (Sprawozdanie z badań z r. 1898 i 1899. W Krakowie. Nakładem Akademii Umiejętności 1902. — Od téhož autora: Jaskinia górna w Okopach na lewym brzegu rzeki Prądnika.

Pozn.: Badateli Czarnowskému, jak nám oznamuje, podařilo se nově nalézt (v dolině řeky Prądnika pod Ojcowem) neznámé dotud nálezy prvotní typu, jak dí. šellenkého i ašelského, jež p. Cz. nyní srovnává s typy moravskými.

Cena „Časopisu“ za rok 2 K. Vychází dvakrát ročně, počátkem m. ledna a m. července. Lze jej koupiti ve Františkově mor. museu zemském v Brně.

Páni čeští členové Moravské musejní společnosti a páni kurátorové a konservátorové všichni dostávají „Časopis“ zdarma.

Noví páni členové nechť se písemně přihlašují u sekretáře p. Emila Kořistky ve Františkově mor. museu zemském, v Musejní ulici, v čísle 2.; roční příspěvek členský pouze 4 K.

Prosíme uctivě za výměnu časopisů vědeckých, a slušně žádáme musejních spolků za posílání publikací jejich.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

ČASOPIS

MORAVSKÉHO MUSEA ZEMSKÉHO.

—
VYDÁVÁ
MORAVSKÁ MUSEJNÍ SPOLEČNOST.

REDAKTOROVÉ:

PROF. FRANT. J. RYPÁČEK. — DR. FRANT. ŠUJAN.

ROČNÍK III.

ČÍSLO 2.

V BRNĚ,
TISKEM MORAVSKÉ AKCIOVÉ KNIHTISKÁRNY.
1903.

OBSAH

čísla druhého.

A. Rozpravy a pojednání.

- Leoš Janáček: Nápěvky naší mluvy, vynikající zvláštní dramatictosti. Str. 105—112.
Fr. V. Peřinka: Urbář panství Jevišovského z r. 1628. Příspěvkem k dějinám poddanským. (Dokončení.) Str. 113—120.
Josef Veselý: Lidové zvyky a pověry ve Staré Říši a v okolí. Str. 121—128.
Frant. Šilhavý: Lidové názvy pozemkové. Památce zemského archiváře Vincence Brandla. (Pokračování a dokončení.) Str. 129—150.

B. Zprávy vědecké.

- Nové nálezy praehistorické v okolí Brněnském. (S vyobrazením.)
Podává Alois Procházka. Str. 151—157.

C. Zprávy spolkové.

- Přednášky vědeckého odboru českého v Mor. Mus. Společnosti. (Referuje prof. Fr. J. Rypáček.) . . . Str. 158—173.
Zprávy o zasedáních mus. kuratoria roku 1903. Str. 173—180.
Zpráva o činnosti Moravské Musejní Společnosti za r. 1902. Str. 180—199.
Účetní zpráva Mor. Mus. Společnosti. Str. 200—201.
Rozpočet Františkova musea zemského na r. 1904. Str. 202—203.
Moravská Musejní společnost: a) kuratorium, b) konservatorové, c) členové čestní, d) členové řádní, e) úřednictvo. Str. 204—219.
Vyhláška z kuratoria o nových nálezech a o předmětech lidovědných na Moravě Str. 220.
Výměna Časopisu m. m. z. Str. 221—225.

D. Literatura.

- Starobylé náhrobní kameny, pamětní desky a erby na Vyskovsku.
Napsal Alois Procházka. Str. 226—227.
Knihy a časopisy redakci zaslané Str. 228—229.
Oznámení Str. 230.

Upozornění.

Poněvadž „**Moravská Musejní Společnost**“ jest jedinou právní nástupkyní bývalé „c. k. mor.-sl. společnosti na zvelebení orby, přírodnictví a vlastivědy“ a „Musejní sekce c. k. mor. společnosti hospodářské“, prosíme, aby všechny zásilky knih a časopisů byly posílány **Jen** s adresou: **Moravská Musejní Společnost** (zemská knihovna) v Brně.

Za kuratorium:

Prof. Dr. Fr. Kameníček,
praesident.

Nápěvky naší mluvy, vynikající zvláštní dramatickosti.

Píše Leoš Janáček.

Dobrým přípravným studiem operních skladatelův jest bedlivé naslouchání nápěvkům mluvy lidové. Jen tu najdou nepřehrané množství pravdivých vzorů dramatických nápěvků slova českého.

Nápěvek slovní vzatý z písně nemá tolik životnosti a obsaženosti, totiž tolik volné modulace hlasové v časovkách jako větrem nasetých, kolik potřebuje dramatická hudba.

Nápěvek z písně jest jen zrcadlem duše, roznicené hlavně zářem hudebním, ale nápěvky mluvy jsou odleskem všeho života. Nemá-li nápěvek z písně potřebné pružnosti dramatické, tož teprve ho nemá nápěvek hrubě otesaný prosodii řeči spisovné.

Povšimněme si na př. některých nápěvků mluvy obecné — sehraných z brněnských ulic.

Starší žena vyběhne z domu, a za rozčilení povídá komusi do zadu:

Trochu větší děvčátko ukazuje menšímu, jak ponesou košík:

*) Noty za všech případů znamenají touž délku hlasovou, jako v polce.

Málo asi zalichotila žena mužovi oslovením:

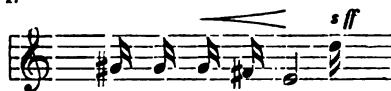
3.

Co pak blá-zníš, ty Fran-to hlou-pý?

Rozpustilé děvče továrnické volá na ulici na jiné děvče:

4.

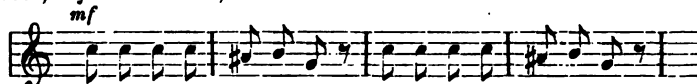

Na ke - ho če - káš?

Starý veřejný posluha stěžuje si zpitým, sípavým hlasem:

5.

„Človeče, my zme žebráci,

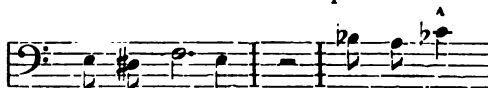
— my nemame co dě-lat, my nemame co dě-lat.“

Z nouze zaběhl až do zpěvu.

Horším obrázkem bídy byl zpustlý žebrák, který šel z Besed-niho domu s hrníčkem s odpadky kuchyňskými. Se surovým rozhořčením stěžoval si ženské ještě zpustlejší:

6.

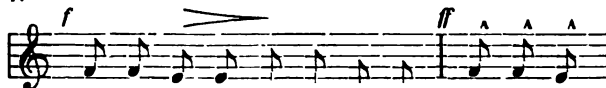
Sípavě

„Ma-so žád-ny. — Chci-pl pes!“

V mysli staré žebračky přeskakovaly divné myšlenky:

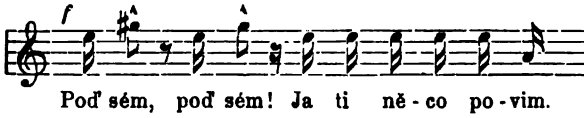
7.

Ra-či do U-her po-je-du. — Ne a ne!

Asi čtyřletý klouček chce na ulici přivábiti k sobě jiného
hošíka a křičí:

8.

Lehce, nedbale, tónem vtíravě přátelským pozdravuje bývalý
student svého professora:

9.

Po druhé: 10.

Provázeje děvče, které neslo putýnku s vodou, „nadzdvihoval
se“ v očích jejích tímto pozdravem důvěrným:

11.

Za rozchodu smutně patří dívka za továrním dělníkem.
Když se na ni po několika krocích obrátí mlčelivý druh, po-
hledem jeho jsouc povzbuzena, zve ho měkce:

12.

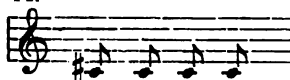
Mladé děvče, jako strunka v řeči a v pohybech, chce se
odloučiti od děvčat a chvátá:

13.

Slovo „d o m“ znělo jako zvonkem, který děvčeti asi připomínal čas milého shledání. Nedůvěřivě pohlížela na děvče ostatní děvčata. Lašská děvčata by jí pověděla:

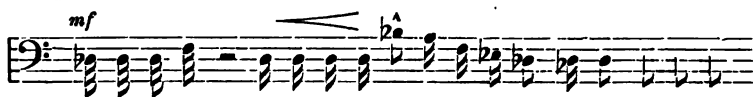
14.

„Ej to su stare za - bo - bo - ny“, t. j. nevěřte jí, chce se od nás vytočit pohádkami!

Pacholek stojí u spřežení koní, kteří nemohou vytáhnouti vůz z hlubokého vývozu do vrchu po cestě nově dlážděné. Tupě a mrzutě hledí do vrchu:

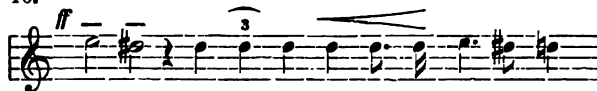
15.

To je rozum? To ne-by-lo ják živ ta-ko-vý, jak včil-ko je to dělaný!

Zrovna hrůza posedla asi ubohého Francka, když na něho, skotáka, zdálky vykřikoval šestiletý klučina:

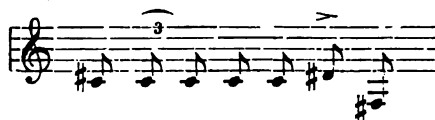
16.

Frán-ckú, Je - žíš Ma - ry - ja, ty dó - sta - neš!

Stará babka prohodila k pouličnímu pobudovi:

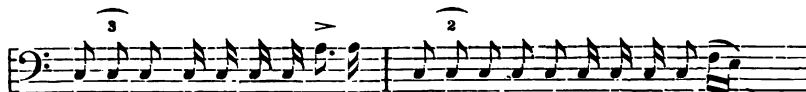
17.

O - ni jsou pra-vej Br-ňák!

Naše Brno má vůbec nějak špatnou pověst v lidu. Slyším dělníka:

18.

Me-sli-te, že zme jak Brňáci, abechme že-li ode dňa ke dňu?

Psík těžko táhne vozík mladé mlékařky. Mlékařka už by ráda byla doma. Proto pospíchá a bodře, vesele pokřikuje na psa:

19.

U - ti - kej — běž -- dí!

S roztomilou otevřeností domlouvají se o komsi dvě ženské. Jedna z nich pravi:

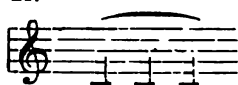
20.

A - le on je hlou - pej!

Kdyby to byla jen kleveta, byla by jí žena-laška odpověděla :

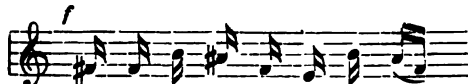
21.

„Ideš s to-pin-kou“, t. j. s pomluvou.

Mladé děvče „cituje“, napodobující výsměvný hlas kohosi:

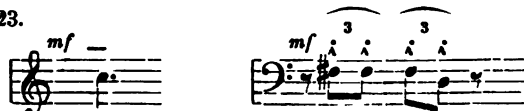
22.

Pravila: To je vi-dět, jak sou hlou-pej!"

Málo zachyceno z románu dvou mladých lidí zamilovaných:

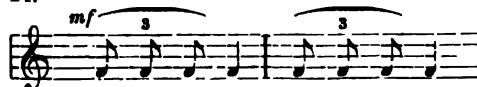
23.

Ona: „Né!“ On: (směje se) Cha cha cha cha!

Všechna pravidla prosodická jedním dechem se vším klidem
poválila žena z Lískovce:

24.

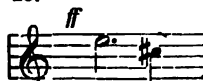

„Po - vi - da - jó, vy - kla - da - jó!“

Inu, v živé mluvě, po prudkém impulsu ze života, vřelá krev vyhání z hrdla jak sčarovku, tak nápěvek slovní.

Klučina dlouhým hlasem měří zrovna, kam se as zatoulal Lojza jeho. Křičí z plných plic:

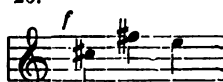
25.

Lój - zo!

Spatřil ho již, i zavolal na něho:

26.

Loj - zi - ku!

Hošík zakřikl na hošíka:

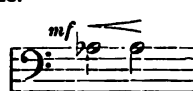
27.

„Pust! A o - no je -“

„Pust!“ vyletělo, jak by vystřelil, a mělo účinek okamžitý.

28.

„Zlú - děj!“

temně vyhrožoval starší člověk.

29.

„Mó - ja du - šo!“

povzdychla si stará ženská, a jinak zase:

30.

„To ne - ni ma - li - čkost!“

vzdechlo mladé děvče.

Starý sedlák, který zažil dob „panské roboty“, vyjádřil se o panském „direktorovi“:

Opovrzení a hrubost vyspalého opilce vyznívaly se slov, jimiž se obrátil na ženu:

Za setkání ptá se

Ženě z Kohoutovic nechutnají ořechy, ale přece zase loupe ořech a pravi:

Z hovoru studentského ukazují oratorskou melodii:

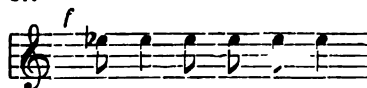

Student (tenorista) „A - le ře - kl ře - di - tel:“ „Pá - ni!“

Mladá dívka ze Žabovřesk nemůže se za hry dočkati, až dojde na ni:

37.

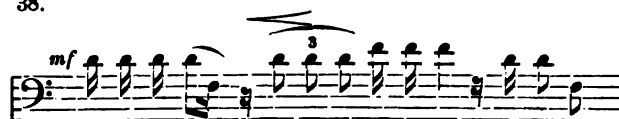

Pan-tá - to, za vo-zém!

prozrazuje nepřejný klučina drožkáři.

Z rozmluvy zedníků za práce :

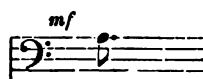
38.

„A po-vi-dá: Je-nom pry polobnól a om-fít!“

Za takové řeči zajisté neroste stavba rychle!

39.

„Ná!“

dává dělník ze snídaně cizímu, zaběhlému psíkovi.

Jak pestré tu, živé, opravdu dramatické odstíny v řeči lidu našeho!

Urbář panství Jevišovského z r. 1628.

Příspěvkem k dějinám poddanským podává Frant. Václ. Peřinka.

(Dokončení.)

III. Následky války třicetileté.

Válka třicetiletá dotkla se Znojemska dosti bolestně teprve tehdy, když veleli Švédům Banér a Torstenson. Válkou byly mnoho osad zničeno úplně, mnoho částečně.

V urbáři Jevišovském jsou doplňky a poznámky z let 1630—1657. Asi r. 1650 škrtl vrchnostenský písař všechny usedlosti, které byly pusty, a připsal in margine poznámku: „Oedt“ nebo „Wueszt“. Podle těchto poznámek můžeme souditi zcela bezpečně, jaké sledy zanechala válka na Jevišovském panství. Svým časem však byly pusté grunty osazovány zase, načež panský úředník opět škrtl poznámku „Wueszt“ a připsal jméno nového usedlíka. Tím lze také zjistiti, kolik domů po zabezpečeném míru bylo osazeno znova.

Číselné výsledky, k nimž jsem došel počítáním v archivním urbáři vrchnostenském, liší se poněkud — nemnoho — od číselných údajův z úředních popisů v registratuře zemského archivu, které prozkoumal p. ředitel F. A. Slavík. Rozdily tyto lze vysvětliti růzností časů, v nichž bylo počítáno. Není potřebí podezřívati správnosti ani úředních popisů zemských kommissí (na Znojemsku v letech 1671—1672), ani urbáře, sepsaného vrchnostenskými úředníky jevišovskými (asi v l. 1657—1660).¹⁾

Stav jednotlivých osad po válce třicetileté znázorňuje tab. I.:

¹⁾ Viz F. A. Slavík: „Morava a její obvody ve Slezsku po třicetileté válce“, 1892.

Tab. I.

Jména obcí	Domů domů		Domů po válce dle urbáře		Domů po válce dle údajů p. řed. Slavičky.				Domů		Poznámky	
	r. 1671	r. 1628	stár. pu- stých	nové osed- lých	stár. osed- lých	nové osed- lých	nové pu- stých	stár. pu- stých	r. 1880	r. 1900		
Bojanovice . . .	28	28	15	1	12	11	2	2	13	60	62	.
Černín . . .	33	34	15	—	19	16	2	1	14	70	72	
Jevišovice . . .	44	43	8	—	35	29	4	2	9	223	218	
Maštovky . . .	31	35	16	2	17	13	2	4	12	107	118	
Pavlice . . .	37	37	19	8	10	18	3	4	12	104	105	
Střelice . . .	20	21	10	9	2	7	1	4	8	103	112	
Únanov . . .	75	75	35	7	33	28	8	3	36	144	153	
Vevčice . . .	13	19	5	—	14	9	1	—	3	40	42	
Rudlice . . .	—	19	3	—	16	—	—	—	—	42	43	
Němčický . . .	19	19	13	1	5	5	—	4	10	36	38	
Úhrn . . .	300	330	139	28	163	136	23	24	117	929	963	

Ves zpuskla válkou téměř všecka.
R. 1657 již domů 91 (16 koupeno
od dominikánů znojemských).

Později panství Plavečské.

Později panství Plavečské.

Z přehledné tabulky vidíme zřejmě, kolik domů (rovněž také kolik gruntů) bylo pusto r. 1657 nebo r. 1671. Abychom však měli před očima stav, jaký byl bezprostředně po válce, tedy asi r. 1650 (mír vestfalský r. 1648), musíme připočísti k číslům, udávajícím domy staré pusté, také čísla udávající domy nově osedlé. Vykonáme-li to, dojdeme výsledku.

Tab. II.

Jména obcí	Pustých domův asir. 1650 (bezpro- středně po válce)		Poznámka
	dle urbáře panského	dle výpočtu Slavíkova	
Bojanovice	16	15	
Černín	15	16	
Jevišovice	8	13	
Mašůvky	18	14	
Pavlice	27	15	
Střelice	19	9	
Únanov	42	44	
Vevčice	5	4	
Rudlice	3	—	
Němčičky	14	10	
Úhrn	167	140	

Cifra, udávající pusté domy r. 1650 dle urbáře, jest nespolehlivá proto, že jsem nemohl spočítati, kolik bylo domů nově pustých, totiž zpustlých nikoli za války, nýbrž teprve po válce. Tím zaviněny jsou také dosti značné rozdíly mezi výpočtem mým a páně Slavíkovým. Uvádím však tuto nespolehlivou číslici hlavně proto, abych podepřel spolehlivost úředního popsání, prozkoumaného p. řed. Slavíkem. Rozdíly na tabulce I. mezi počtem domů z r. 1657 a z r. 1671 jsou zaviněny částečně tím,

že za dobu 14 let (1657—1671) některé domy buď spadly samy nebo byly strženy, ale hlavně tím, že v knize Slavíkově není nikde řeči o vsi Rudlicích. Rozdíly tyto byly by ještě větší, kdybych byl dle urbáře připočítal 16 domů v Únanově, které teprve po válce koupil majetník Jevišovic Lud. Raduit de Souches od dominikánů znojenských. Jelikož těchto přikoupených domů neuvádí p. řed. Slavík, pominul jsem jich také.

Ale ať ponecháme rozdíly těchto číli nic, vidíme přece, že panství Jevišovské utrpělo válkou velmi mnoho.

Před válkou bylo dle urbáře na všem panství 325 osedlých domů, válkou a jejími následky však jich dle téhož urbáře zpustlo 167, zbylo tedy starých osedlých domů jen 158; tudíž přes polovici domů bylo pustých (51·3%). Nesmíme však tvrditi, že oněch 48·7% domův, které byly osedlé r. 1657, bylo uchráněno válečných úhon. Leč o tom, jak poškozeny byly tyto domy a kolik námahy i nákladu peněžitého i času vyžadovala oprava jejich, v urbáři není zmínky.

IV. O panských dvorech, o pivovaře, mlýnech a rybnících.

K velkostatku Jevišovskému přislušely d v o r y: Nárovný, Horní Němčický, Dolní Němčický, Tvorirazský a Únanovský.

Dvůr Nárovný byl blíže Vevčic. Na pozemky při tomto dvoře průměrně ročně se vysely 4 mty a 20 měr pšenice, ozimního žita 2 mty a 10 měr, jarního žita 4 měřice, ozimního ječmene 7 a jarního 6 měr, hrachu 10 měr, ovsa 4 mty a 15 měr, prosa $\frac{1}{4}$ míry, semene konopného (semence) 6 měr, pohanky 8 měr, máku $\frac{1}{4}$ míry. Sklidilo se průměrně ročně 250 kop pšenice, 90 kop obého žita, 20 kop obého ječmene, 40 kop hrachu, ovsa 150 kop, prosa 1 kopa a 2 mandele, pohanky 8 kop. Sklizeň máku a konopí není udána. Roční sklizeň luk páčila se průměrně na 100 for sena a 50 for otavy. (Starodávná dutá míra met jest asi dolnorakouského původu, a met rovnal se 32 měřicím moravským.)

Ve dvoře se chovalo 8 tažných volů, 50 dojných krav (dojnic), 50 kusů dobytka jalového, 500 ovec, 60 vepřův a množství drůbeže, hlavně hus, kachen a slepic.

Poddaní z Jevišovic, Bojanovic, Masůvek, Pavlic, Černina, Vevčic a Rudlic odváděli ke dvoru tomuto desátky obilné. Svezlo

se všech desátků: 35 kop pšenice, 90 kop ozimního a jarního žita, 41 kop ovsa, pohanky, prosa, konopí, zeli a máku velmi mnoho (kombt nicht wenig ein).

Veškery práce hospodářské obstarávali robotníci. Z Jevišovic robotovalo 13 sedláků potahem koňským, z Bojanovic 18, z Mašůvek 16, z Pavlic 10. Poddaní byli povinni požití všecko obilí, obracet za sušení, vázati, skládati do mandelů, svézt do stodol a složit.

Při dvoře bylo pět zahrad osívaných. Roční výtěžek za ovoce páčí se na 200 zl.

Horní Němčický dvůr jest dosud u Černína. Říká se mu dnes krátce jen Němčický dvůr. Okolo něho bývala vesnice, také Němčicemi zvaná, která zanikla.²⁾ Dnes čítá se dvůr k politické obci Střelcům. Na pozemky při dvoře se vyselo ročně pšenice 4 mty a 4 míry, ozimního a jarního žita 2 mty a 3 míry, ozimního a jarního ječmene 12 měr, hrachu 10 měr, ovsa 4 mty a 7 měr, konopí 6 měr, máku $\frac{1}{4}$ měrice. Sklidilo se ročně průměrně 336 kop pšenice, 80 kop žita, 23 kopy ječmene, 36 kop hrachu, 152 kopy ovsa: sklizeň konopí a máku není udána. Při dvoře byly dvě zahrady, které bývaly sečeny. Dávaly ročně 30 for sena a 15 for otavy. Na rolich rodily se výborné zeli a řepa. Ve dvoře chovalo se 8 kobyl a hřebců, 32 dojnice, 37 kusů jalového dobytka (Geldvieh) a 500 ovec; hus, kačen a slepic velké množství. Desátky svázely se ze Střelce a z Černína. Ročně se svezlo pšenice 12 kop a 2 mandele, žita 25 kop, ječmene 2 mandele, ovsa 2 kopy a 2 mandele.

Roční výtěžek celého dvora i s desátkem svezným 1550 zl.

Jízdní robotu konali poddaní ze Střelce 3 potahy, z Černína 23 potahy a z Vevčic 7 potahy; kolik sedláků tolik potahův. Z těchže vsí konali pěší robotu, jako při dvoře Nárovném: žali obilí, obraceli, vázali, svázeli. Rozumí se samo sebou, že také mlátili — a to v zimě —, třeba o tom nemluví urbár.

Dolní Němčický dvůr jest nynější dvůr velkostatku Plavečského v Němčickách u Mikulovic. Byl ovšem z menších dvorů celého velkostatku. Vyselo se ročně pšenice 1 met a 20 měr, žita 15 měr, hrachu 4 míry, ovsa 1 met a 15 měr. Mlýnská pole

²⁾ F. V. Peřinka: Některé zaniklé osady na Znojemsku v Časop. Mat. Mor., 1901, str. 268—270.

byla spojena se dvorem. Na nich vyselo se žita 10 měr, ovsa 12 měr. Sklidilo se průměrně ročně pšenice 50 kop, žita 20 kop, hrachu 12 kop, ovsa 30 kop. Na polích mlýnských sklídilo se žita 10 kop, ovsa 10 kop. Řepa a zeli dařily se výborně. Ze dvorských zahrad sklídilo se ročně 12 for sena a 4 fůry otavy, z mlýnských luk 6 for sena a 3 fůry otavy. Mlýnské louky byly lepší panských. Ve dvoře nechovalo se jiného dobytka kromě ovec, kterých bylo 400 kusův. Ze vsí Němčiček a Rudlic svezlo se desátku $1\frac{1}{2}$ kopy pšenice, žita 15 kop, ovsa 4 kopy. Roční výtěžek tohoto dvora byl 350 zl. Jízdné roboty byly přikázány 9 sedlákům z Rudlic a 11 z Němčiček.

Dvůr Tvořirazský (Turlasský) býval blíž Únanova; nejmenší dvůr vrchnosti Jevišovské. Roční výsevek pšenice 1 met a 12 měr, žita 20 měr, hrachu 5 měr, ječmene $3\frac{1}{2}$ míry, ovsa 1 met a 15 měr. Sklidilo se pšenice 50 kop, žita 25 kop, hrachu 12 kop, ječmene 2 kopy, ovsa 35 kop. Zahrada při dvoře byla osázena ovocnými stromy, která rok za rokem — ať se ovoce urodilo nebo neurodilo — vynášela 30 zl. Ve dvoře chovaly se 4 klisny, 24 dojnice, 18 jalovic, 30 vepřův. Roční výtěžek dvora 283 zl. Roboty jízdné obstarávalo 34 sedláků z Únanova, jejichž domácí dle příkazu vrchnosti také byli povinni pěší robotou, jako při ostatních dvorech. Při dvoře byly také rozsáhlé vinice, jejichž účty počítaly se ve zvláštních rejstřících. Vinic bylo 44 čtvrti, které dávaly ročně 80 sudů vína. Sud čítal se po 15 zl., tak že výtěžek z vinic ročně páčil se na 1200 zl. Aby se víno mohlo také lisovati v Únanově, byl při dvoře zvláštní „presúz“, do něhož se svázely také hrozny z vrchnostenských vinic jevišovských ve Skalici ($3\frac{1}{2}$ čtvrti vinohradu) a ve Žbanicích (2 čtvrti vinohradů). Tyto vinice dávaly ročně 8 sudů vína, a vynášely 120 zl. Sudy byly desetivěderní — bylo tudíž vědro vína za 1 zl. 50 kr.

Dvůr Únanovský jest dosud v Únanově. Vysely se ročně 4 mty a 15 měr pšenice, 1 met a 15 měr žita, 10 měr hrachu, 20 měr ječmene, 4 mty a 15 měr ovsa. Sklidilo se 200 kop pšenice, žita 60 kop, 42 kopy hrachu, 30 kop ječmene, 150 kop ovsa. Z Únanova svázely se do dvora desátky obilné, kterých ročně bylo 30 kop pšenice, 25 kop žita, 12 kop ječmene, 24 kopy ovsa. Roční výtěžek dvora 1600 zl. Roboty jízdné i pěší obstarávalo 34 sedláků z Únanova. Veliký Únanovský rybník byl kdysi zařízen na 80 kop

násady kaprové, ale r. 1628 byl již proměněn na louky, které dávaly ročně 150 for sena, 40 for otavy. Staré louky dávaly ročně 30 for sena a 12 for otavy. Chovalo se ve dvoře 50 dojníc, 40 jalovic, 600 ovec, 4 klisny a 60 vepřův.

Pivovar v Jevišovicích míval ročně 64 várky po 23 sudech. Panské pivo se čepovalo v Jevišovicích, Černíně, Vevčicích, Rudlicích, Němčickách, v Únanově, Mašůvkách, Bojanovicích, Pavlicích; z cizích obcí ve Stupešicích a v Jiřicích. Pivovar dával ročně 4164 zl. Slad býval pšeničný, cenil se ročně na 1000 zl. Za mláto utržilo se 150 zl. Velkostatek míval své vlastní chmelnice. Ze sladu pálivala se také kořalka, která vynášela ročně 100 zl. Odpadky z palírny i z pivovaru krmíval se dobytek vepřový. Čítalo se, že vepř spotřeboval do roka za 6 zl. mláta a jiných odpadkův.

Mlýny panské byly v Jevišovicích, nad Černínem a v Němčickách, každý o 3 složeních.

Panské mlýny dávaly ročně: Jevišovský a Černínský po 60 zl., Němčický po 50 zl.

Ostatní mlýny byly vlastnictvím mlynářův.

U Černína byla pila; dávala roční výtěžek 128 zl.

V cihelně u Střelíc pálilo se ročně 60.000 cihel v ceně 60 zl. — za 1 zl. tisíc cihel!

Vápenice u Střelíc — vedle cihelny — měla ročního výtěžku 45 zl.

Rybníků bylo na panství Jevišovském 34 ještě za stol. XVII., dnes však na ně a na jména jejich upozorňují pouze jména tratí neb ústní podání.

Uvedu aspoň největší z nich.

Horní Černínský byl na 35 kop, Dolní Černínský na 60 kop, Vevčický na 70 kop, Veliký, také Klíč zvaný, u Bojanovic na 40 kop, Jankovský u Bojanovic na 42 kopy, Dolní Únanovský na 60 kop, Mašůvecký na 50 kop, Stanůvka na 70 kop, Beleš na 40 kop, Pancíř u Černína na 40 kop, Černé bláto na 35 kop násady kaprové, jednou na dva roky. Kopa násady dávala 3 rýnské ročně. Mezi kapry nasazovány bývaly také štiky, ale nemnoho.

Bývalý veliký Horní Únanovský rybník byl již r. 1628 spuštěn a proměněn na louky, které spojeny s Únanovským

dvorem. Podobně ostatní rybníky postupem času měnily se na louky, zelnice a pole.

Na Jevišovském panství mívali také zvláštní rybníky, určené jen na tření kaprův. Dávaly poměrně mnoho semene kapřího (potěru): Jezero 70 kop, Bukovina u Černína 100 kop, Klobouk 100 kop, Bojiště 150 kop, Veský rybník 100 kop, Žebrák 90 kop, Kuklík 80 kop.

Ve starém urbáti (z r. 1628) uvádí se také, kolik kusů ryb se dávalo na tření do jednotlivých menších rybníků; do rybníka Jajšla 30 kusů, do Kopaniny 30 kusů, do Dunajského 27 kusů, do Blažkovského 30 kusů, do Němčického 30 kusů, do Svatby (u Černína) 30 kusů, do Kačírka 30 kusů, do Sedláčka 30 kusů, do Dýmače (u Únanova) 21 kusů, do „rybníčka“ u Střelíc 30 kusů, do Kravky 28 kusů, do Mostka 30 kusů, do Královce 27 kusů.

Kromě toho bylo na panství ještě 5 sádek.

Lidové zvyky a pověry ve Staré Říši a v okolí.

Sebral Josef Veselý, učitel v Lukách.

Mnoho zvykův a pověr zachoval si lid v městečku Staré Říši a v okolí podnes. Zejména má nezviklanou víru v „ouroky“ a v „udělání“, v učarování hovězímu dobytku vůbec, hlavně kravám. Málo posud pronikla do lidu věda zvěrolékařská, a to jen při koních. Slýcháme o jakékoli nemoci dobytčí, že ta a ta kráva, tele, vůl měli vlastně pořádné ouroky, nechali je zastarati, a to byla všecka nemoc. Měli dobytče hned „zvotírat“ a byli by předešli všemu. Jakmile pozorují, že je dobytče studeno, zejména má-li studené uši, ihned pomáhají proti ourokům. Starí lidé dosud vzpomínají markvareckého (vlastně markvartického, dle osady Markvartic,) pastýře, který prý vyléčil každou nemoc dobytčí, ačkoli — jak soudíme dle vypravování — činil tak celkem způsobem přirozeným. Z dlouholeté zkušenosti nabyl velmi cenných vědomostí zvěrolékařských.

Ale také za jiných případů věří lid zdejší v očarování, také v lásce. Zamiloval-li se student do prostého děvčete selského a nechtěl-li přes domluvy od něho upustiti, vysvětluje si to lid jen tím, že mu holka udělala. Dala mu cosi snísti, a chodil za ní jako slep.

Zachovaly se zde, též i jinde, známé pranostiky. Srovnal jsem je s Bartošovým „Moravským Lidem“ a s jinými pracemi podobnými, a připomínám jen, kterých jsem tam nenašel, nebo které se liší podstatně.

1. Zvyky a pověry o jednotlivých dnech ročních.

Den Sv. Filippa-Jakubský (1. květen) byl i zde význačný, jako jinde. Dokud byl v obci pastýř, za vyhánění dobytka měl obyčej, jako v jiných osadách, že krávy dal hnáti do stáda chvůjkou

ze Štědrého dne přes nataženou šňůru na výhon. O minulém Štědrém dni dostal totiž každý hospodář po jedlové chvůjce, pěkné, vybrané, u níž větvičky tvořily souměrné křížky, načež pastýř obdržel po rezném koláči. Když bylo stádo pohromadě, obešel je pastýř, pokropil svěcenou vodou a pokouřil větvičkou štedrovečerní, aby se nerozbíhalo. Zle pochodil, kdo snad někdy pastýři rozehnal stádo. O tom svědčí případ, vypravovaný o pastýři novoříšském. Tomu kdysi člověk kolem jdoucí rozehnal stádo. Pastýř svlekl kabát a jal se do něho tlouci holi. Ale chodec dal se do křiku, přiběhl k pastýři a prosil ho, aby toho nechal; neboť všechny rány na kabát dopadající citil na zádech.

Každý pasák za prvního vyhánění dostával od hospodyně 4 vejce. Na pastvě je snědl a skořápky zahrabal do „dlubky“ (jamky), aby se mu nerozbihal dobytek.

Mnohé hospodyně před východem slunečním toho dne „vrtívaly“ (stloukaly máslo) na potoce, aby hodně navrtěly zakaždé vrtky.

Pod práh u maštale zakopávali hospodáři před východem slunečním trnový kořen, aby cizí neměl moci k dobytku.

Je-li o dni sv. Floriana (4. května) veliký vítr, jest toho roku mnoho ohňův.

V květnu, a to obyčejně ve středu před Nanebevstoupením Páně, stavívá chasa máje, které musí denně hlídati, by jich nepodřízli chasníci z osad sousedních. V pondělí Svatodušní se máj kácí slavnostně. Vrch máje zdoben jest šátky a chvojovými věnci. Ke dni kácení máje připraví si děvčata, která dala šátky na vrch máje, „merfánové (modřínové) vršky“, jež ověsí křehoutkami, cukrovím, zlatými oříšky a pod., a snesou je do jednoho domu. Od máje až k hostinci, pak i k domu, kde jsou uschovány vršky, postaví chasa májky (břízky), též i smrčky. Bývá při tom několik přistrojených bab, které kácejí a olamují májky, a hajných, kteří honí baby, a myslivec, jenž plísni hajné, že špatně hlídají „les“. Zábava při tom nebývá mnohdy nejušlechtlejší. Mezi tím tančí mládež pod májí. K večeru počne vydražování a potom kácení máje. K vydražování přivezou „fošmistra“, kterého však cestou ztratí s polovicí vozu, a fošmistr musí dojít pěšky. Po dlouhých řečech, vtipných i nemastných, a po četných připitcích prodá se máj a kácí hned. Nárazem buď ulítne vrch, aneb ho usekne chasa, načež jde chasa, vrch slavnostně nesouc, s hudbou

a s děvčaty pro vršky. Děvčata vezmou vršky a průvodem jdou všichni tancovat do hospody. Tam se vršky prodávají a vydražují; šátky s vrchu máje musí si vypláceti děvčata.

Len lze nejlépe sítí o dni sv. Medarda nebo ke dni sv. Antonína a sv. Víta (8., 13. a 15. června).

Den sv. Jana Křtitele (24. červen) jest opět význačný. Opůl noci toho dne kvete „kapradlí“ (kapradí). Kdo je nah utrhne kvetoucí a nosí u sebe, jest neviditelný. Toho chtěl použiti Rus, který sloužil u Máců ve St. Říši. Zůstal zde jako uprchlík po kterémsi vojně. Ale zastesklo se mu v cizině, zvláště že zakoušel mnoho výsměšků za svou řeč. Slýchal o moci Svatojanského květu kapraďového, což mu bylo vítáno, aby, jsa neviděn, uprchl přes hranice. Před svátkem sv. Jana Kř. šel si napřed do lesa „Kladiny“ vyhlednout kapradí, aby je našel i potmě. V noci pak Svatojanské nah šel před půlnocí čekat, až pokvete kapradí, aby utrl květ. Dobře přišel na místo, našel kapradí, koleno si je přidržel a čekal, až nadejde půlnoc a rozkvete kapradí. Ale pojednou vidí kolem bílý den, Olšanský pastýř troubí „do stáda“ — a chudák Rus tu sedí nah. Ulekl se, nechal kapradí a horem pádem se pustil domů. Doběhnuv před les, pozoroval zase čirou tmou kolem, ponocný kdesi troubil 12, a v lese prý zatehtalo. Po nezdařené této výpravě více prý nepomýšlel na návrat do Ruska.

Kdo natrhá toho dne „modráku“ (hadince) a nahází ho po domě, zbaví se německých myši.

Také lze toho dne zvěděti, který z obou manželů přežije druhého. Oba utrhnou si po keríčku Svatojanského zeli a dají je za trám na půdu. Či kerík zvadne dříve, umře dříve.

O sázení řepné hlavatice říkají v Dl. Brtnici: „Sázej mě k Jánů (24. června), já ti nikdy neuvadnu“.

Sv. Marketa (13. července) má si „sednout na kopeček“, má se totiž toho času okopávat řepa. Také podtrhne žito kořinek, žito zraje dnem i nocí. Svatá Marketa hodí srp do žita.

Vane-li o dni Proměnění Krista Pána (6. srpna) veliký vítr do Čech, bude draho. Známa selka toho dne po celou noc poslouchávala u okna, kam vane vítr, aby věděla, jak má draho prodávati obilí.

Sv. Vavřinec (10. srpna) zavaří hrnec na řepu, řepa totiž jest už tak dalece vyrostlá, že se může jísti, a za dob neúrody a drahoty měli již co vařiti. Od toho dne jest voda studena. Jak svatý Vavřinec zavaří, tak se nám podzimek podaří, jestli mu to Bartoloměj nezkazí.

Prší-li o dni sv. Rocha (16. srpna), bude hodně „jablek“ (bramborů), sv. Roch „jabkám (bramborům) zarouchá“.

Od svatého Václava
u sedláka zlá strava:
hrnec „jablek“, hrnec řepy,
a do ruky hodný cepy.

O Božím hodě vánočním pozorují od půlnoci do poledne, jaké jest počasí každé hodiny. Podle toho soudí o počasí, jaké bude v jednotlivých měsících. Od Božího hodu pak až do sv. Tří Králů zaznamenávají počasí každého dne. Jaké jest počasí o Božím hodě, takové bude v lednu, jaké o dni sv. Štěpána, takové bude v únoru, jaké o dni sv. Jana, takové bude v březnu atd.

Vína, svěceného o dni sv. Jana Evang., užívají proti bolení hlavy.

Padá-li sníh poslední neděli o masopustě, padá prý „houbné“ semeno (porostou houby).

„Palmy“, svěcené o neděli Květné, dělávají ve Staré Říši velmi dlouhé, tak že sahají po klenutí kostelní. Palma rozdělává se až o Velkém pátku před východem slunečním.

Z jasanových proutků, jež se přidávají k živovým kočičkám, dělají hospodáři toho rána křížky a kladou je pod prahy, aby dům byl chráněn před jedovatými.

O Velkém pátku za umývání nabírají také vodu z potoka říkající: „Pochválen Pán Ježíš Kristus! Vodičko, Pána Krista křtitelníčko, nejdu pro tebe pro žádný kouzla neb čáry, ale pro napravení všech čarů.“ Nabere se třikrát po vodě. Vodou se kropí hlavně ve chlévích, aby neudělal nikdo dobytku, a dává se také voda taková kravám před otelením.

Toho rána nabírá se také voda proti psině (zimpici), při čemž se říká: „A ty vodo, vodičko, ty se chceš vdávati, já ti na tvou svatbu nemám co dávati, já ti na ni pošlu devadesát devět psin.“

Aby hodně dojily krávy, uříznou si některé hospodyně devět šípových ratolestí a před východem slunečním o Velkém pátku jimi sekají kraví vemena.

2. Léčení nemocí lidských.

Nedostane psiny (zimnice), kdo, vida po prvé kvěsti žito, setře květ se tří klasův a spolkne bez kousání. Kdo máš psinu, jdi do kostela určitým vchodem a řekni: „Počkej na mne, až půjdu zpátky.“ Z kostela odejdi východem jiným a nechoď dveřmi, u kterých čeká na tebe psina, až za mnoho neděl. Tak se zbavíš psiny. Voda o Velkém pátku nabraná také pomáhá od psiny.

Aby nebolely zuby, vaří se „blínovo koření“, a nad parou naparují se zuby, aby z nich vypadaly červíci. Stane se, že vypadnou 4 i 5 červíkův, a zuby nebolí.

Proti střilům. Kdo střilovým kořením (silenka nadmutá) kouří, „střile“ si zbouří.

Od ouleku vylíznou se oči (zejména činí tak matky dětem), nebo se plivne třikrát za řadra, a napije se potom vody.

Kdo máš ouroky, nebo jsi přehlídnut, otírej se kotníky obou rukou křížem mezi očima.

Nedostane hlavničky (tyfu), kdo nosí pod jazykem kořínek evanděličky.

Kdo má „spadýno v krku“ (zápal mandlí), ať si dá „spravit v krku“. „Spravovat v krku“ umějí dobře některé ženské. Nazdvihují nemocnému prsty svými vně mandle říkajíce: „Vstupte mandle na své místa, jako Pán Ježíš vstoupil na nebesa“ (třikrát). Někdy také nazdvihují čípek palcem uvnitř.

Pozbude vlčí mhly, kdo volá pod cizím oknem: „Dejte mi kus chleba!“ Kde mu jej dají, nesmí poděkovati, a „odejde mu to“.

Na lišej jest nejlepší sádlo koťáci.

Od kurdějí pomáhá drhnutí dásní kamencem.

Aby nebolely oči. Až prvně uvidíš kvěsti sluzičky (slzičky), utrhni tři, a potíraje jimi oči, říkej: „Sluzičko, sluzičko, nebol mě očičko!“ a pomodli se třikrát Otčenáš a Zdravas.

Kdo nedoslýchá, má stlouci netřesk a šťávu z něho kapati do uší.

3. Léčení různých nemocí dobytčích.

Ouroky. Uhrane dobytek, kdo se dívá přes práh do chléva, kdo se nemyl, kdo se díví dobytku, zejména kdo má uhrančivé oči, ale uhranou ho také kočka i pes.

Proto kdo jde ráno do chléva, má býti již umyt, má se napřed podívat na nehty, na oblaky, na práh, třikrát vyplivnouti a říci: Pán Půh požehnej! Dříve nesmí se na dobytek podívat, než překročí práh. Diviti se mu nesmí vůbec.

Uhranutý dobytek pozná se hlavně dle studených uší. První pomocí jest důkladné „zvotírání“, a to čepicí, kazajkou, nebo nejlépe podolkem košilovým. Neklamně pomůže voda ouroční, která se připravuje takto: Nalije se vlažné vody do hrnce, umyjí se jí tři kliky u dveří, dají se do ní vlasy toho, kdo asi uhranul dobytče, zejména vlasy všech domácích, a také srst kočičí a psí. Z peci načítá se do ní devět žhavých uhlíků zpětně: nedevět, neosm, atd. Pak se míchá ve vodě prostředním prstem pravé ruky, a říká se:

Ve jménu Boha Otce, Boha Syna, Boha Ducha svatého,
ve jménu Pána našeho, Ježíše Krista ukřižovaného,
žehnám vás, ouroky ouroční, stíle stíleci,
jste-li z muže, dite do muže,
jste-li z ženy, dite do ženy,
jste-li z mládence, dite do mládence,
jste-li z panny, dite do panny,
jste-li z vdovce, dite do vdovce,
jste-li z vdovy, dite do vdovy,
jste-li z kočky aneb z psa, neb z něčeho jiného,
dite do toho,
dite na hory, dite do lesů, tam jsou tři studnice,
v jedné víno, v druhé pivo, v třetí malvazí,
tam se natřebejte,
tomu plavému hovádku pokoj dejte!
Zůstaňte stát, jako v Jordáně voda stojí!
K tomu nám dopomáhej Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch Svatý!

Vyřiká se to třikrát, a teprve naposled se řekne Amen! Vodou touto omývá se uhranuté dobytče a napije se jí (vlastně se nalije do něho). Nepomůže-li voda po prvé, udělá se to třikrát, ale nikoli hned po sobě.

Jiný prostředek proti ourokům jest nakuřování buď ouroč-níkem, diviznou, ovšem, ježž někdo uviděl po prvé vymetaný a

utrhl neholou rukou, konečně vlasy toho, o němž mají za to, že uhranul dobytek.

Pro svrtění. Je-li „uděláno“, přidávají do soudku (máselnice) větvičky akátové. Též pomáhají třikrát svěcená krída a sůl.

Před otelením, aby krávě nemohl nikdo uskoditi, dávají tyranku (turánek), jež nesmí býti trhána holou rukou, nebo také toten; kráva nakuřuje se odpadky paškálu, dá se jí napítí vody, o Velkém pátku nabrané. Aby dojila hodně, dává se jí smetánka (smetanník).

Proti podfouknutí hadem užívá se hadoviny. Starý Láník chořoval vždy před sv. Jiřím na hady, jež dal usušiti, a jimi pak nakuřovali krávy.

Od roupů nejlépe pomáhá roupové koření (lomikam zrnitý).

4. Jiné pověry a pranostiky.

Aby děvče nestálo u muziky, ale tancovalo, kdy chce, a to s chasníkem, který by se mu líbil, po tanci pak, aby se ho zase zbylo, chytne rosičku a dá ji do mraveniště. Když ji mravenci ožrali celou, vyndá kůstky a uschová si dvě z nich: jedna má podobu háčku, druhá pícháčku. Hocha, s nímž chce tančiti, přitáhne si háčkem, znechutí-li se jí, nebo chce-li tančiti s jiným, odstrčí ho pícháčkem.

Jak bude výhodno setí, pozná se po květu podzimky (bartolomějky, *Euphrasia off.*). Kvetě-li s vrchu, bude lepší setí raní, kvetě-li zespod, setí pozdní.

Kdo prvně slyší býti hrom, má udeřiti třikrát hlavou do zdi. Nebojí se pak bouřky po celý rok.

Komu kvetou nehty, kvete mu štěstí. Kdo má mnoho žáděr, má mnoho nepřátel.

Dávají-li si děvčata na hlavu mužskou čepici, nesluší jin o svatbě věnec.

Kdo vosím hnízdem podkouří krávu, má je vésti na trh, má na trhu hodně kupcův.

Přimrazení zlodějův. Mlynáře starého Pilaře chtěli kdysi okrásti zloději. Pozoroval je a přimrazil. Ale před východem slunečním musel do každého štouchnouti a optati se ho: „Co ty tu děláš?“ Kdyby jich nechal přes východ sluneční, byli by zmateni.

Dítě narozené o nové neděli (první v měsíci), vidí všecko, všeliká zjevení, strašidla, světýlka. Takových lidí, kteří viděli podivné věci, bylo ve St. Říši několik.

Ženská, jdouc od Hladova silnicí pozdě večer, zpozorovala u lesa „Štumpjehle“, že zároveň s ní jde po příkopě bezhlavý. Bez ducha doběhla domů.

Zahradníková Marina viděla ohnivé koně s kočárem jeti z lesa „Kancalky“ zrovna do rybníka Dohnalova.

Starý Příbýlek za chlapectví byl s otcem v lese na dříví. Pojednou vidí přicházeti myslivce se psem. Volá na otce, ale otec nepozoruje ničeho. Otec jde se dívat, kde jest myslivec, ale kluk vidí, jak otec myslivci skoro šlape na paty. Otec však nevidí ničeho. Jsa již dospělý, viděl též Příbýlek bílou ženskou v lese Štumpjehli o polednách, měla tvář černou a stála pod stromem. Jda okolo ní, dal pozdravení, ale ženská se ani nepohnula ani nepromluvila. O viděních těchto vypravovával často.

Kostelník Příbýl byl ještě za svobodna v noci na dříví v lese. Nedaleko místa, kde dělal dříví, viděl po cestě jeti dva myslivce. Měl za to, že je to brtnický „fošmistr“ s veselským „pánem“. Trnul strachem, že bude chycen; neboť touže cestou měl přijeti otec s kravami pro nadělané dříví. Za chvíli otec přijel skutečně, ale o kočáře s pány nechtěl věděti nic, ač tam není jiné cesty, kterou by se byli dali myslivci. Otec si jen vzpomněl, jak krávy cosi nepokojně větrily před lesem.

Lidové názvy pozemkové.

Památce zemského archiváře Vinc. Brandla

věnuje Frant. Šilhavý.

(Pokračování a dokončení.)

Za volných chvil prázdninových sebral jsem mezi lidem názvy pozemkové v 30 obcích záp. Moravy; jsou to z Třebíčska Čáslavice, Červ. Lhota, Chlum, Kojetice, Kouty, Mikulovice, Nová Ves, Petrovice, Přibyslavice, Opatov, Radošov, Starč, Svatoslav; z Jihlavska Brodce, Brtnice, Dl. Brtnice, Hrotov, Strážov; z Telecka Bezděkov, Dvorce, Palupín, Pavlov, Pan. Rosička, Sedlatice, Stejště, Šašovice: z Dačicka Červ. Hrádek, z Budějovska Hor. Újezd a Martínkov, z Meziríčka Lavičky.

Vyhledal jsem dle možnosti starší, vážné rolníky v obcích narozené — nebo společnost několika rolníkův o svátcích. Také úspěšně tázal jsem se starých hajných a hlídačů polních. Maje napsané názvy polí, luk, lesů, pastvin, potoků, cest, skal, studánek a j., a to tak, jak je vyslovuje lid, ptal jsem se po původě jména, při čemž jsem pátral vždy po pověstech a lidovém podání a po jiných pamětech, jakož i po starožitnostech a nalezených památkách. Bylo-li třeba, prohledal jsem příslušná místa. Za sbírání poznal jsem, že není radno ptáti se rolníků, kteří mají častěji mapu katastrální v rukou, protože za jména lidová jmenují velmi často nesprávné názvy z map katastrálních.

V následujícím seznamě připomínám na půl šesta sta lidových názvů pozemkových. Ku jmenům, kde bylo třeba, připojil jsem vysvětlení, pověst neb jinou památnou zprávu a poznámku.

* * *

Amerika, pole u Opatova (vznikla za novější doby zoráním obecního pastviska, a dle tohoto nedávného zdělání utvořen název Amerika).

Babečnický, pole u Přibyslavic.

Babi hora, les u Hrotova.

Bahna, louky u Petrovic.

Bejkovec, louky u Starče.

Bezděkov, pole u Červené Lhoty, rybník u Palupína. (Na „Bezděkově“ u Lhoty [okolo r. 1880] byly nalezeny za hlubšího orání zbytky zdí a stopy obydlí lidských; nalezeno tu i kopí, což ukazuje na zaniklou dědinu.)

Bílá skála, les u Brtnice.

Bílá studýnka u Brtnice.

Bílý kopec, pole u Čáslavic. (Spodní vrstva pod ornici jest bělavá žula, odkudž název.)

Bílý kámen, les u Čáslavic.

Bitůvka, studánka u Chlumu.

Blatný (plur.), louky u Hrotova.

Blžní louky u Martinkova.

Borovi, les u Brodcův.

Borovi u Leštiny, pole u Chlumu.

Borová, pole a les u Koutův.

Boroviny, les u Přibyslavic.

Brodky, pole u Červ. Lhoty, louky u Hor. Újezda.

Brůdek, les u Čáslavic.

Bučí, pole u Strážova.

Buchtů kopec, pole u Chlumu.

Bukovec, louky u Laviček, les u Brtnice.

Bukovice, louky, pastvisko a les u Dvorcův.

Bukový, les u Dl. Brtnice.

Cejp, louka u Laviček.

Cejpy, les u Svatoslavě a u Radošova.

Cikánka, pastvisko u Petrovic. (Tábořivali tu cikáni.)

Cimbordy, louky u Pavlova. (Lid vypravuje, že v bahně na těchto lukách je zapadlý zvon.)

Čelounek, louky a les u Pavlova. (O „Čelounek“ měli Pavlovští spor s pány, kteří by byli rádi přiměřili les tento ku svému. Ale Pavlovští se nedali; ať se páni radili a domlouvali německy, ať latinsky, sousedé setrvali na svém, že les patří obci.

Páni museli ustoupiti a chytré sedláky nazvali „Pavlovskými studenty“; jméno to mají tamní sedláci dosud.¹⁾

Čelounky, pole a les u Bezděkova.

Černý kopec, les u Hor. Újezda.

Černice, pole u Strážova.

Černů hovar, pole u Starče. („Hovar“ či ouvar znamená půdu mokrou, močálovitou.)

Červenice, pole u Hor. Újezda.

Čihadla, pole u Brtnice a u Čáslavic.

Čihadlo, les u Palupína.

Čihadník, les u Radošova.

Čichna, les u Kojetic.

Člověčiny, pole u Radošova.

Čtvrtě, pole u Starče.

Dašovice, louky u Svatoslavě.

Deštný, druhdy rybník u Petrovic.

Díle, pole u Dl. Brtnice, Hrotova, Nové Vsi, Mikulovic, Petrovic, louky u Pavlova a j.

Díle k Leštině, pole u Chlumu.

Dílečky, pole u Bezděkova, Opatova, Stejště a j.

Diry, les u Panenské Rosičky.

Dlouhý (pl.), pole a louky u Kojetic.

Dlouhý louky u Opatova.

Dlouhý padělky, pole u Svatoslavě.

Do kopců, pole, les a pastvisko u Dvorcův.

Domalus, pole u Martínkova.

Duklica, les u Přibyslavic.

Důlky, pole u Mikulovic.

Frejbar, pole a pastvisko u Čáslavic.

Hájek, les u Opatova. (Háj bylo Slovanům místo zahájené, posvátné, les v němž ctili bohy. Původní název lesa Hájku jest právě Háj; les náležel panu Hynkovi Brtnickému z Valdštejna a na Brtnici, hejtmanovi markrabství Moravského, jenž r. 1586 daroval les tento poddaným svým v Opatově. List o tom na pergameně psaný, s pečeti p. Hynka Brtnického jest v archivě městečka Opatova. O část tohoto lesa a hranice jeho měli Opa-

¹⁾ Pověst uveřejnil Jan Pavelka s názvem „Proč říkají Pavlovským studentům“ ve sbírce „Pohádky o pověsti našeho lidu“, jež pořádala pohádková komise lit. a řeč. spolku „Slavia“ v Praze 1882.

tovní před dávnými časy spor se sousední obcí Předínskou, a podnes ukazují tu jámu, v níž přísahali svědci tohoto sporu „přisahu mezní“ v hrobě, bosí a s drnem vyrýpnutým ze země na hlavě, obrácení na východ. Prastarého tohoto obřadu právního, pocházejícího asi z dob pohanských, kdy lid žil v úzkém spojení s přírodou a se zemí, užívali Římané, Němci a také Slované. Ve staroslovanském překladě Řehoře Bogoslava z 11. století čteme též, že „vykrojivše drn, kladli jej na hlavu, činíce přísahu“. Podobně píše o této přísaze P. J. Šafařík ve „Slovanských Starožitnostech“ na str. 73. Primus Sobotka (Rostlinstvo a jeho význam v národních písních, pověstech, bájích, obřadech a pověrách slovanských) se domnívá, „že kladení tohoto kusu země nad hlavu vyjadřuje, že přísahající v případě tom, že by křivě přísahal, vyzývá na sebe pomstu matky země, a obrácení tváře k východu, čili k slunci, znamená zde, že křivopřisežník nebyl by hoden Božího světla, nýbrž, aby země ho v tmavém svém lůně ukryla.“)

Hájice, pole a louky u Hor. Újezda.

Hájky, pole u Opatova, pole, louky a les u Červ. Lhoty.

Hanzalův kopeček, pole a pastvisko u Čáslavic.

Hastrmánský, louky u Starče.

Hašpan, les u Martínkova. (Martínkov jest rodiště nezapomenutelného „kukátkáře“ Václava Kosmáka, který ve vzpomínkách z mládí a v povídkách jmenuje často lidové názvy pozemků z okolí svého rodiště. Nedaleko za hřbitovem jsou louky „U olší“, kdež bylo bahno, porostlé pevným drnem, a skákalo-li se po něm, povolovalo jako pohovka; bývalo houpačkou hochů, soudruhů Kosmákových. V noci prý tam skáčou světélka a zavedla už mnohého, že padl po pás do bahna. Dále vzpomíná Kosmák, kterak se radoval, když přicházel jako student z Jihlavy od vesnice Horek k lesu „Hašpanu“ nad Martínkovem. Nejmilším útlukem jeho o prázdninách byl les „Hory“, jež nazývá Kosmák svojí rozkoší, zábavou, svým spoludruhem, takřka svým domovem. Děj tklivého obrázku „Osamělý kvítek“ odehrál se právě v „Horách“, kukátkáři zvláště milých. „Myslivcův rybník“ a krásné okolí jeho popsal Kosmák způsobem opravdu básnickým a uměleckým v povídce „Neštovice“.)

Hedlosy, pole u Martínkova.

Hejkalky, pole, louky a les u Svatoslavě.

Hejli, pole u Čáslavic, louky a les u Dl. Brtnice, louky u Pavlova.

Hlásnů žlíbek, louka u Opatova. (Hlásný či ponocný, hotař [polní hlídač] a pastýř kromě služby peněžitě a dávek v naturalích od obce užívali kusu obecní louky, aby měli malé hospodářství; odtud názvy louka pastýřská, hotařská a zde hlásnů žlíbek.)

Hlína, pole u Červ. Lhoty a u Laviček.

Hlinka, pole a louky u Laviček.

Hlouzek, pole u Mikulovic.

Hlyboká, pole a les u Stejště.

Hodrcál, pole u Dlouhé Brtnice.

Holabrunka, studánka u Dl. Brtnice.

Holda, pastvisko u Opatova.

Holubka, les u Radošova.

Hora, les u Mikulovic.

Horky, pole a louky u Strážova, pastvisko u Kojetic.

Hory, les u Martínkova a u Starče.

Houbizny, pole a louky u Pavlova.

Hradistě, les u Svatoslavě.

Hraničky, pole u Čáslavic.

Hrdinůvky, pole a les u Nové Vsi.

Hrotovce, pole a louky u Hrotova.

Hrotůvka, pastvisko u Přibyslavic.

Hubený (pl.), pole u Červ. Hrádku.

Hunky, pole u Mikulovic.

Hustá, les u Brodčův.

Chmelence, pole u Červ. Lhoty.

Chmelnice, pole u Červ. Hrádku.

Chmelník, pole u Starče. (Všechny tyto tři názvy dokazují, že tu býval pěstován chmel.)

Chřib, pole u Kojetic.

Chumelky, pole u Petrovic.

Jabloňky, pole u Starče.

Janholec, pole u Šašovic.

Jánovy, pole u Martínkova.

Jasance, pole a les u Červ. Hrádku.

Jedlinky, pole a louky u Strážova.

Jestibky, pole u Červ. Lhoty.

Jestřabce, louky a rybník u Laviček.

Jezevčí díry, les u Opatova.

Jinšov, rybník u Opatova.

Jinšůvek, rybník u Opatova. (Názvy Jinšov a Jinšůvek jsou památky po bývalé osadě Jenišově, zaniklém r. 1468 za války Matyáše Uherského s Jiřím Poděbradským. Dosud se nepodařilo určit přesně místo, kde bývala osada; v nedalekém lese „Na oulehlich“ dosud jsou znatelné brázdy a meze polní; bylať to nepochybně pole Jenišovská. Stará památní kniha obce Opatovské z r. 1785 při zápise nájmu z obecních polí, louček a zahrádek připomíná, kdo platí jaký nájem z pole za „Jenišovem“.)

Jirchádky, pole u Laviček.

Jirků sádek, louka s nádržkou na ryby u Laviček.

Jordán, rybník u Martínkova. (Rybníku tomu také říkají přesmyčkou Rojdán, a Kosmák vypravuje o něm ve vzpomínce z dětství, zvané „Kněz-lékař“.)

Kačena, les u Brodcův.

Kamejchy, les u Mikulovic.

Kamentný (plur.), pole u Kojetic.

Kaminky, pole u Nové Vsi.

Kamna, pole u Martínkova.

Kaňkora, pole a louky u Starče.

Kasárnická cesta u Opatova.

Kydlosy, pole u Čáslavic.

Klehtavky, pole a louky u Stejště a u Panenské Rosičky. (Na lukách Klehtavkách u Stejště jest počátek Dyje moravské.)

Klení, pole u Koutův.

Klínek, pole a louka u Stejště.

Klinky, pole u Pavlova a u Šašovic.

K Lištině, pole u Červ. Lhoty.

Klokočka, pole a les u Červ. Lhoty.

Klozovice, les u Starče.

Kněžky, louky u Nové Vsi. (Za dřívějších dob, dokud N. Ves byla přifařena zámeckému kostelu sv. Prokopa na Podklášteří u Třebíče, klidilval tamní farář z těchto luk seno, rolníci novovesští brávali si pak otavu.)

Kobyli, pole u Hor. Újezda.

Kocourky, les u Červ. Hrádku.

Kolajky, louky u Kojetic.

Kolibka, pole a pastvíska u Petrovic.

Kolibky, pastvisko u Laviček.

Kolín, les u Radošova.

Končiny, pole u Nové Vsi.

Kopaniny, pole u Brtnice, Hrotova, Chlumu, pole a les
u Dl. Brtnice.

Kopce, les u Hrotova.

Kopcovatý (plur.), louky u Hrotova.

Kopec, les u Červ. Lhoty.

Kopeček, pole, les a pastvisko u Opatova.

Kopečky, pole u Nové Vsi.

Koryto, rybník u Opatova.

Kostelní les u Čáslavic.

Kotvizny, pole a louky u Čáslavic.

Koudelka, pole u Červ. Lhoty.

Kout, les u Červ. Hrádku.

Kovářka, louka u Pavlova.

Kozina, pole u Opatova.

Koziny, pole, louky a les u Palupína.

Kozí vrch, les u Čáslavic.

Krajinky, pole u Hrotova.

Krajiny, pole u Radošova, Koutův a Laviček.

Krála, studánka u Dl. Brtnice.

Královna, jindy les, nyní pastvisko u Dl. Brtnice. (Část tohoto pozemku jest obehnána příkopem, a dle staré pověsti stával tu panenský klášter. Z kláštera toho vedla vyvýšená krytá chodba dřevěná přes hráz obecního rybníka v horní části obce Dl. Brtnice protějším dvorem, přes louky kolem studánky „Králky“ a přes pole „Záhumenice“ až na protější kopeček k bývalé kapli Svatováclavské, která jest presbyteriem nynějšího kostela. U studánky „Králky“ vedly schody dolů ke studánce. Když panenky chodily z kláštera do kostelíčka na protějším kopečku, bývalo prý dobře slyšitelně dupání jejich střevíčkův. Lidové toto podání velmi podobno jest pověsti o koženém mostě, jenž spojoval dva blízké hrady, s kteroužto pověstí často se setkáváme u starých hradův.)

Kráľ les u Sedlatic.

Křapčí, pole a louky u Strážova.

Křenky, pole a louky u Přibyslavic.

Kroužky, pole, louky a les u Strážova.

Křiby, pole u Nové Vsi.
 Křivý (plur.), pole u Hor. Újezda.
 Kubovská cesta u Opatova.
 Kubovský rybník u Opatova.
 Kubů žleb, pole a louky u Starče.
 Kučerky, pole, louky a les u Laviček.
 Kudliny, pole u Červ. Lhoty.
 Kukla, pole a louky u Červ. Lhoty, pole, louky a les u Červ.

Hrádku.

Kuradov, rybník u Dvorcův.
 Kutilka, les u Radošova.
 K Višňovcům, pole, louky a les u Palupína.
 Lámaniště, pole u Starče.
 Lavička, pole a louky u Koutův.
 Láze, les u Strážova.
 Leština, les u Chlumu.
 Likvice, pole, louky a pastvisko u Dl. Brtnice.

Lísek, rybník u Dl. Brtnice, les u Bezděkova a u Pan. Rosičky. (V lese Lísku u Bezděkova lze dosud viděti mnoho vlčích jam; bývaloť prý tu mnoho vlkův. V zimě na večer bedlivě zavírali dvory a domy, aby se do domu nevloudil vlk; kde pak měli nízká okna, dívali se vlci večer lidem do oken.)

Liščí díry, pole u Pan. Rosičky.
 Lišky, pole u Opatova.
 Lná hora, pole u Strážova.

Loučky, pole, louky a les u Dl. Brtnice. (Loučky byly dědinou u Dl. Brtnice a byly zpustošeny za války Jiřího Poděbradského s Matyášem Uherským r. 1468. V místech, kde bývala dědina, našly se zbytky zdí, a na louce směrem k Hladovu jest vyzděná studánka, která bývala ve vesnici Loučkách. Také prý je tu zasypán zvon.)

Loucký les u Dl. Brtnice.
 Loudnice, pole u Stejště.
 Louky, pole u Šašovic.
 Lučický kopec, pole u Starče.
 Maděrka, les u Hrotova.
 Maková, les u Čáslavic.
 Malý loučky, louky u Kojetic.
 Markovina, pole u Hor. Újezda.

Mejtnice, louky u Hor. Újezda.
Mezi cestama, pole u Mikulovic a u Pan. Rosičky.
Mezihorky, pole u Červ. Lhoty.
Mistrovky, louky u Dvorcův.
Mlejskej rybník u Dvorcův.
Mlejnský, pole u Brodcův.
Mlekoska, louka u Červ. Lhoty.
Močidla, pole a louky u Radošova.
Mojsy, pole u Starče.
Mokřina, les u Martínkova.
Moučnice, pole a louky u Laviček.
Mrákotiny, pole a les u Svatoslavě.
Mrchoviště, pastviny u Dl. Brtnice.
Mrňky, pole u Petrovic.
Myslivců rybník u Martínkova.
Mýtiska, pole a louky u Hor. Újezda.

Na Bábě, pole u Červ. Lhoty. (Název tento a podobná jména, jako Babí hora, U Báby, zdá se, že připomínají bohyni Bábu, již uctívali staří Slované, zvláště Rusové, a již na počest stavěli sochy z kamene tesané. Bohyni Bábě na počtu pojmenovali naši předkové mnohá vyvýšená místa jejím jménem, jako jest název Babí hora, les u Hrotova.)

Na borovičku, pastvisko u Mikulovic.
Na břehách, pastvisko u Nové Vsi.
Na černý, pole u Hor. Újezda.
Na čtvrtkách, pole u Dl. Brtnice.
Na dlouhejch, pole u Čáslavic a u Pavlova.
Nad baráky, pole u Petrovic.
Nad Deštným, louky u Petrovic.

Na drahách u Brodcův a u Hrotova. („Na drahách“ bývala místa, kudy se honíval obecní dobytek na pastvu a popásal; místa tato bývala do nedávna ladem; u některých dědin říká se Vejhon nebo Příhon.)

Nad hájem, pole u Přibyslavic.
Nadlesí, les u Radošova.
Nad mezou, pole u Čáslavic.
Nad práchovní, pole u Brtnice.
Nad studýnkou, pole u Brodcův.
Nad vobůrkou, louky u Hrotova.

Na hranicích, pole u Pan. Rosičky.
 Na křivejch, pole a pastviny u Pavlova.
 Na městskéjch, pole u Laviček.
 Namšiny, louky a pastvisko u Červ. Hrádku.
 Na mokřách, louky a pastvisko u Radošova.
 Na Pitchartech, obecní louka a chalupa u Starče. (Název
 [dle lidového podání] po Českých Bratřích [Pikhartech], kteří prý
 se tajně scházivali v chalupě, která sousedí s obecní lukou.)
 Na podraží, pole u Radošova.
 Na suchejch, les u Kojetic.
 Na širokejch, pole u Bezděkova.
 Na vejvozech, les u Přibyslavic.
 Na Vidnách, pole u Čáslavic.
 Na zámku, pole u Bezděkova, les u Dvorcův. (V místech,
 kde jsou nyní pole „Na zámku“ u Bezděkova, stával prý zámek.
 V pašijových dnech, když se čtou pašije v kostele, vidají prý
 lidé v místech těchto hořící peníze. V lese „Na zámku“ u Dvorců
 dosud jsou znatelné zbytky zdí a obydlí lidských.)
 Na Zhorskejch, pole, les a pastvisko u Radošova.
 Niva, pole u Brtnice, les u Dl. Brtnice.
 Nivky, pole u Červ. Hrádku, u Mikulovic a u Opatova.
 Nověj rybník u Čáslavic a u Hrotova.
 Noviny, les a louky u Dl. Brtnice.
 Odkorky, pole u Brtnice.
 Ochoz, pole u Starče.
 Okolnice, pole u Přibyslavic.
 Okrolce, louky u Hrotova.
 Oplet, rybník u Brtnice.
 Oplety, pole u Přibyslavic.
 Oubrlasy, pole a louky u Čáslavic.
 Oudolí, pole u Brodcův.
 Oulehle, pastvisko u Petrovic, les u Pan. Rosičky a u Opatova.
 Ourosy, pole, louka a les u Čáslavic.
 Outratka, louka u Opatova.
 Ovčacky, pole u Hor. Újezda.
 Paděleček, pole u Hor. Újezda.
 Padělky, pole u Koutů, Přibyslavic, Opatova, Střížova,
 Radošova, Nové Vsi a j.
 Pohorky, pole a louky u Brtnice.

Panenský les u Sedlatic.

Panenský rybník u Opatova. (Nedaleký klášter v Nové Říši býval dříve klášterem panenským; když prý za války přitrhlo vojsko nepřátelské za noci a dobývalo se do kláštera, uprchly jeptišky z kláštera a utíkaly směrem k rybníku. Vidouce, že jsou pronásledovány vojáky, naskákaly do rybníka a utopily se.)²⁾

Paseka, les u Dl. Brtnice.

Pastejfská louka u Opatova.

Pavel, louka u Brodcův.

Pavlovce, louky u Chlumu.

Petrovská cesta u Opatova.

Petrůvky, pole u Opatova. (Název jest po bývalé osadě Petrůvkách, jež byla zpusťována s Jenišovem a s jinými vesnicemi r. 1468, kdy král Matyáš Uherský obléhal Třebíč, při čemž zpusťoval daleké okolí. Petrůvky bývaly východně nynější polní trati Petrůvek, kde jest les panství Brtnického. Když v říjnu r. 1893 byla upravována část vykáceného lesa za lesní školku, byly tu nalezeny zbytky stavení lidských, zvláště zdí, jež zřetelně ukazovaly půdorys selského statku; za dalšího kopání nalezeny byly části rolnického a domácího nářadí železného a kamenného, jako kamenná stoupa, v níž otloukány kroupy z ječmene, železné kladivo s kovadlinkou, klíč, četné zbytky a střepiny hlíněných nádob, rozbité sklo a groš z doby cis. Karla IV. R. 1886, kdy opravována byla starobylá radnice Opatovská, nalezen byl mezi deskami stropovými sešit o 19 listech, valně již setlelých, jenž kromě jiných důležitých zaznamenání obsahuje zápis, že „roku 1798 dne 17. Oktobris rozděleno jest pole skrz losův tažení na 50 dílů stejné šířky a délky, jmenované „Zadní Petrůvky“, kteréžto pole před tím jenom někteří sousedi užívali a z něho obci z míry platili; ourok a desátek se odváděti bude, tak jak až dosavad vrchnosti dáván byl“. — Petrovská cesta jest bývalá stará cesta, jež vedla z Opatova do vesnice Petrůvek.)

Pisky, pole u Hor. Újezda, pastvisko u Nové Vsi.

Plačtivá studánka u Pavlova. (Název vysvětluje pověst: Malé děvčátko bylo v těchto místech se svojí matkou na jahodách. Dítě se vzdálilo, chtělo se napít ze studánky, ale nahnuvši se, padlo tam a utopilo se. Dosud prý lze slyšeti zarmoucenou matku, kterak pláče pro dítě.)

²⁾ Časopis Mat. Mor., ročník XVII., str. 363.

Planiště, pole a pastvisko u Pavlova.
Platná, louka u Laviček.
Pod borovím, pole u Kojetic.
Pod Deštným (rybníkem), louky u Petrovic.
Pod horou, pastvisko u Mikulovic.
Pod kruhy, pole u Chlumu.
Podlesní, louky u Hrotova.
Podlíšky, pole a louky u Strážova.
Podlohy, pole u Kojetic.
Pod Podálkou, louky u Petrovic.
Pod sadama, louky u Přibyslavic.
Podsedečný, pole u Šasovic.
Podsedeck, pole u Svatoslavě.
Pod Strážovem, louky u Brodcův.
Pod Vidlákem, louky u Opatova.
Pod zámek, pole u Kojetic.
Poloudělí, pole u Laviček, Mikulova a N. Vsi.
Poloudíly, pole u Čáslavic.
Poodarky, pole u Hor. Újezda.
Popelní cesta u Brodcův.
Pořící, pole a louky u Laviček.
Posvátník, pole u Laviček.
Poulasovy zákopy, pole u Opatova.
Pouště, pole u Bezděkova
Prelátská alej, cesta u Martínkova.
Projtny, pole u Sedlatic.

Prosejn, pole, louky a les u Radošova. (Prosejn [Prosenín] jest jméno bývalé osady, jež stávala v místech těch něco přes čtvrt hodiny cesty sz. Radošova a byla zpusťována se sousedními dědinami panství Brtnického za války Jiřího Poděbradského s Matyášem Uherským r. 1468. Za let 1880 našly se zbytky stavení vesnice této, která se připomíná také v písemných pramenech historických.)³⁾

Provázky, les u Šasovic.
Před Bukovcem, pole a louky u Dl. Brtnice.
Příčky, pole u Hrotova, Opatova, Svatoslavě a j.
Příčníky, pole u Přibyslavic.

³⁾ Více o zaniklé osadě této napsal spisovatel tohoto pojednání v Časopise Matice Moravské, v roč. XXII., str. 407.

Přidanky, pole u Chlumu.

Přidavky, pole u Opatova. (Na břehu pod Přidavky vyčnívají ze stráně dvě skály, o nichž praví lid, že v nich mívaly obydli divé ženy. Na krajním Přidavku stařena pohrabovala roztroušené klásky na poli, s něhož sklídilo se žito; pojednou ucítila vůni po chlebě čerstvě pečeném, a zachtělo se jí ho. V tom přiběhla od skály divá žena, podávala jí krajíc měkkého, ještě teplého chleba a pravila při tom: „Vím, že se ti chce chleba, nesu ti ho, ale pamatuj také na nás. Považ jen, jak mnoho se napracujeme, než si nasbíráme po klásku na chléb“. A odešla. Stařena již nepohrabovala. Než odvezli žito s pole, rozvázali několik snopův a rozházeli po poli. A když se podívali po chvíli, byly sebrány všechny klasy po poli. Sebraly je divé ženy.)

Příhony, pastvisko a les u Pavlova.

Pustý les u Radošova.

Radkonice, louky u Střížova.

Radoňovice, pole u Červ. Lhoty.

Ráje, les u Pavlova.

Rakovec, vypuštěný rybník, nyní louka u Petrovic.

Rašlovec, pole u Přibyslavic.

Rasů hájek, les u Starče.

Remapíry, pole a kamenné lomy u Čáslavic.

Roketí, louky u Opatova.

Roketiny, pole u Červ. Lhoty.

Rolesky, pole u Brodcův a u Hrotova.

Romperek, pole u Čáslavic.

Rosičky, les u Sedlatic.

Roskovice, pole u Hor. Újezda.

Roubenec, les u Mikulovic.

Rovenec, pole u Přibyslavic.

Roviny, pole u Červ. Lhoty.

Rozept, les u Dl. Brtnice.

Rybníček, louka u Nové Vsi.

Rybníčky, louky u Bezděkova, Čáslavic, Dlouhé Brtnice, Opatova, Starče a j. (S názvem tímto se setkáváme velmi často, a jsou to nejčastěji louky z vypuštěných rybníků; byloť za dřívějších dob rybníků mnohem více.)

Rychlovskoj kopec, pole a louky u Brtnice.

Řečice, louky u Červ. Hrádku.

Řetízek, rybník u Palupína.
Říky, louky u Střížova.
Řinčice, cesta u Opatova.
Seče, pole a pastvisko u Střížova.
Sedliště, les u Martínkova.
Sejtov, rybník u Laviček.
Síčky, pole a louky u Svatoslavě, pastvisko u Radošova.
Sítňíky, pole u Nové Vsi.
Skalice, pole, louky a les u Palupína.
Skalnice, pole u Pan. Rosičky.
Skalníky, pole u Laviček.
Smolky, louky u Dl. Brtnice.
Smrček, les u Koutův a u Svatoslavě.
Smrčiny, pole a pastviska u Radošova.
Sochodoly, louky u Martínkova.
Sosiny, les u Palupína.
Spálená bouda, les u Koutův.
Stařečky, pole a les u Červ. Hrádku.
Strakovy boudy, pole u Starče.
Straň, pole a pastvisko u Opatova, pole a les u Svatoslavě,
les u Brodcův.
Stráně, pole u Hor. Újezda.
Straňka, les u Opatova.
Stránskej, vypuštěný rybník u Palupína.
Strážka, pole a les u Brtnice.
Strážná hora, pole u Hrotova. (Jest to nejvyšší místo v okolí,
odkud na všechny strany jest daleký rozhled.)
Strážnice, pole u Červ. Lhoty, u Nové Vsi a u Palupína.
Strážov, rybník u Brodcův. (Rybník má jméno po zaniklé
dědině Strážově.)
Strážovy, pole u Brodcův.
Stržovy, louky u Kojetic.
Střížovec, pole u Červ. Lhoty, les u Koutův. (Střížovec
i výše jmenovaná Strážnice jsou vyvýšená místa u Červ. Lhoty,
a to Střížovec sz., Strážnice jv. vesnice; s vrcholu jednoho kopce
lze viděti na vrchol kopce druhého. Na Strážnici stával prý
zámek, od něhož vedla podzemní chodba ke Střížovci.)
Svinská vobora, les u Brodcův.
Suchá, louka u Šasovic.

Suchý louky u Pan. Rosičky.

Syslíky, pole u Kojetic.

Šamonín, dříve rybník, nyní louka u Brtnice. (Slula tak osada, připomínaná v urbáři panství Brtnického.)

Šárovce, les u Hrotova a u Opatova.

Šebků kopec, pole a pastvisko u Laviček.

Šibený, pastvisko u Kojetic. (Stávala prý tu šibenice; podobného původu jest název polí „U šibenice“ u Starče.)

Široký (pl.), pole u Hor. Újezda, Nové Vsi, Šašovic a Starče.

Škaredá dama, les u Brtnice.

Škarpíky, pole a louky u Starče.

Šodroň, louky u Martínkova.

Špica, pole u Laviček.

Špičatý (pl.), pole u Kojetic.

Špilberk, pole u Sedlatic.

Štelcary, pole a louky u Brtnice.

Štěpánskej rybník u Martínkova.

Štičí rybníček u Brtnice a u Dvorcův.

Štompelky, pole u Martínkova.

Suberka, pole, louky a pastvisko u Brtnice.

Šutrovej kopec, pole u Martínkova.

Švanhůvka, les u Koutův.

Švárovec, pole a les u Střížova.

Tále, louky u Opatova.

Tohandlosy, pole u Čáslavic.

Travná cesta u Opatova.

Trávníky, pole u Kojetic.

Turků rybníček, louka z vysušeného rybníka u Opatova.

(Název vysvětluje lidová pověst, dle níž se utopil v bahnitém chobotě tohoto rybníka turecký voják, jenž tudy jel za tmavé noci a zabloudil. Podnes se ukazuje kámen, o němž se praví, že označuje místo, kde Turek pochován.)

U Báby, pole u Pavlova, louky u Stejště.

U bašty, pole u Přibyslavic. (Jsou tu dosud znatelný zbytky zdi a hradeb.)

U bažantnice, pole, louky a les u Brtnice.

U bečky, pole u Svatoslavě. (K názvu pojí se pověst. Kdysi žil ve Svatoslavi rolník, jenž byl náruživým pijákem kořalky; uedělal nic jiného, vozil jen hospodským kořalku a pil ji. Veza

jednou sud s kořalkou, potkal čerta. Nechtěl se vyhnouti čertovi v místech, kde se říká „U bečky“. Ze vzteku způsobil čert, že dal zkameněti sudu i s kořalkou, aby potrestal sedláka. Kámen jest tam posud. Jinou variaci této pověsti čteme s názvem „Zkamenělá bečka“ v „Moravských pohádkách a pověstech“ Jos. St. Menšíka.)

U bejčka, pole u Kojetic.

U beránka, pole u Šasovic.

U boroví, pole u Hor. Újezda.

U borovička, les u Laviček.

U brodku, louky u Starče a u Svatoslavě.

U Božích muk, pole u Čáslavic a u Svatoslavě, louka a rybník u Pavlova.

U černých lesů, pole a louky u Brtnice.

U dubu, pole u Brtnice a u Čáslavic.

U honečku, studánka u Palupína.

U hraniční hrušky, pole u Martinkova.

U hrušiček, pole u Kojetic a u Hor. Újezda.

U jalovčí, pole u Střížova.

U jazírka, pole u Mikulovic.

U jezírka, pole a louky u Opatova. (Na bahnitých lukách „U jezírka“ bývají prý v noci „světýlka“.)

U klení, pole u Chlumu.

U kolny, pole u Čáslavic.

U krykravny, pole a louky u Čáslavic.

U Křibu, pole u Hor. Újezda.

U křižní jedle, les u Koutův.

U křižů, pastvisko u Hor. Újezda.

U lesů, pole u Červ. Lhoty.

U lipky, pole u Laviček.

U lípy, pole u Čáslavic.

U lísku, pole u Pan. Rosičky.

U luže, louky u Opatova.

U macatinky, louky u Palupína.

U Mikolášků, pole a louky u Dl. Brtnice.

U milířa, les u Šasovic.

U mlejna, pole u Kojetic.

U mlejnce, pole u Čáslavic.

U moudřika, louky u Červ. Lhoty.

U novýho rybníka, les u Přibyslavic.

U peci, pole u Martinkova.

U Rokštejna, pole a les u Strážova. (Rokštejnem miní se tu zříceniny hradu Rukštejna, vlastně Hrutštejna dle Hruta z Hrutštejna, dle něhož má své jméno i vesnice Hrotov na Brtnicku. Kdy byl založen hrad Hrutštejn, nevíme; rozbořen byl nepochybně s okolními osadami za války Matyáše Uherského s Jiřím Poděbradským za druhé polovice 15. století.)

U Římský studánky, les u Hrotova. (Na pokraji lesa jest široká, kamenem vyzděná studánka, zvaná „Římská“; v okolí jejím byly nalezeny četné zbytky zdí, stopy po obydlích lidských, což ukazuje na zaniklou dědinu nebo dvůr. Odkud pochází název „Římská studánka“, nelze vysvětliti; ve starém urbáři z r. 1566, chovaném na zámku Brtnickém, jmenuje se při vesnici Hrotově „Římská cesta“, což arcíť jest ve spojení s „Římskou studánkou“. Za název „Římská cesta“ užívá lid nyní názvu „Řinčica“. Možno jest a pravdě podobno, že tu býval dvůr Bohdanický, jenž již r. 1519 se jmenuje jako pustý; vkládal r. 1519 Hynek Brtnický do desek zemských choti své Kateřině Zajímačce mimo jiné také ves Hrotov s pustým dvorem Bohdanickým. Že v okolí Hrotova není stopy po zaniklém dvoře, lze se domýšleti, že stával dvůr Bohdanický v místech, kde se nyní říká „U Římské studánky“.)

Uřinov, les u Svatoslavě. (Dle lidového podání bývala prý tu dědina Uřinov.)

Uřinovský cesty, les u Koutův.

U skály, les u Dvorcův.

U smrče, pole u Strážova.

U smrček, pole a louky u Stejště.

U starý silnice, pole u Martinkova.

U střešinky, pole u Laviček.

U suchejch ouvarů, pole a louky u Přibyslavic.

U šibenice, pole u Starče.

U šibenýho, pole u Kojetic.

U špolíte, pole u Mikulovic.

Utopenec, pole z vypuštěného rybníka u Martinkova.

U třech křížů, les u Pavlova.

U valchy, pole a louky u Brtnice.

U vápenýho, pole a louky u Petrovic.

U vejhonu, pole u Přibyslavic.

U vobrázku, les u Přibyslavic.
 U volší, pole a louky u Mikulovic, louky u Martínkova.
 U vrby, louky u Laviček.
 U zabitého, les u Čáslavic.
 U zmol, louky a les u Dvorcův.
 Valdek, les u Strážova.
 Vávrovce, pole a louky u Radošova.
 Vávrovský rybník u Opatova, nyní louka.
 V boudech, les u Čáslavic.
 V březičku, pole u Pan. Rosičky.
 V Čechu, pole u Pan. Rosičky.
 Včelník, pole u Červ. Hrádku. (Název ukazuje, že zde bylo
 velmi rozšířeno včelařství.)
 V ěamě, les u Svatoslavě.
 Véhunky, pole u Starče.
 Vejhon, pole u Martínkova.
 Vějpustek, louka a pastva u Laviček.
 Velký louky u Mikulovic.
 Velkej rybník u Palupína.
 Velký tále, les u Šašovic.
 Ve skalách, pole u Laviček.
 Ve smrči, pole u Červ. Hrádku.
 Ve svinejch, pole u Svatoslavě.
 Ve vrchu, les u Bezděkova. (V lese tomto bývaly divé ženy;
 vchod do svých obydlí si otvíraly proutkem, jímž slehly po zemi,
 a země se otevřela. V místech těch pásal pasák z Bezděkova do-
 bytek; divé ženy přiběhly, chytily ho a tancovaly s ním. Když
 už nemohl, zpívaly píseň, jež se končila slovy: „Obrac kapsy na
 ruby!“ Pasák si všiml těch slov, obrátil kapsy na ruby, a divé
 ženy zmizely. — Na poli „U vrchu“ orál kdysi pacholek a cítil
 vůni čerstvých koláčů; za chvíli přišla divá žena a donesla mu
 pěknou buchtu, přikazujíc mu, aby nedával nikomu. Když přišel
 za oráčem pohůnek, zmizela buchta z oráčovy kapsy i darovaný
 kousek z ruky pohůnkovy.)
 Větrov, pole u Petrovic.
 Větrovice, les u Nové Vsi.
 V hlavách, pole, louky a les u Svatoslavě.
 V hliništích, pole u Brtnice.
 V horách, pole u Přibyslavic.

Vidlák, rybník u Opatova.

Vinohrádky, pole u Červ. Lhoty a u Hor. Újezda. (Bývaly tu vinohrady.)

Vinohrady, pole u Dvorcův. (Pole tato jsou málo úrodná, pročez název „Vinohrady“ jest patrně žertovnou přezdívkou.)

V hoře, pole u Opatova. (Jest to nejvyšší místo u Opatova ve výši 681 m; trigonometrický bod označen jest kamenem, pocházejícím z vysokého kamenného sloupu-pranýře, jenž stával na náměstí Opatovském a k němuž bývali přivazováni provinilci a tak vystavováni veřejné hanbě.)⁴⁾

V jalovčí, pole a pastvisko u Pan. Rosičky.

V kole, pole a pastvisko u Opatova.

V království, les u Přibyslavic.

Vlčí jámy, pole u Martínkova a u Opatova, les u Pavlova, pole, louky a les u Brtnice. (Se jménem tímto potkáváme se velmi často; pochází z doby, kdy v zemích našich bývalo hojně vlků, kteří nadělali hospodářům mnoho škod na dobytku. Z rozkazu krále Přemysla II. Otakara u každé vsi pořizovali vlčí jámy, pokrývající je chvojem a opatřující vřadami, aby do nich chytali vlky, jež pak ubíjeli.)

Vlčiny, pole u Mikulovic.

V liščí, pole u Hor. Újezda.

V mezích, pole u Červ. Hrádku.

Vobora, louka u Dl. Brtnice. (Na této louce hned pod císařskou silnicí stojí nízký kámen, na němž jest vytesán kříž; bylť prý na místě tom ve francouzských válkách zabit a pochován francouzský důstojník.⁵⁾

Vobůrka, rybník u Hrotova.

Vodavky, pole u Martínkova a u Šašovic.

Volší, pole u Kojetic a Petrovic.

Volšůvky, louky u Hrotova.

Vohrádka, louka u Laviček.

V ochozi, pole u Laviček.

Vochůzka, louka a rybník u Laviček.

Vochůzky, pole u Palupína.

⁴⁾ Vyobrazení tohoto pranýře s obsárnějším popisem uveřejnil pisatel těchto řádků v „Českém Lidu“, roč. VIII., čís. 3.

⁵⁾ Popis a vyobrazení tohoto kamene uveřejněn jest v „Českém Lidu“ (VI. 250) s názvem „Starý kamenný kříž u Dlouhé Brtnice na Jihlavsku.“

Vojtůška, louka u Brodcův.

Vokrajky, pole a louky u Brodcův a u Červ. Lhoty.

Volešnej díle, pole u Kojetic.

Volšovej vrch, les u Čáslavic.

Vosedkovice, louky a les u Červ. Lhoty.

Vostrážka, les u Bezděkova. (Vostrážka znamená tolik, jako Strážnice; jest to vysoký kopec, s něhož jest daleký a široký rozhled; lze odtud viděti až do Slavonic.)

Vostrej vrch, pole a louky u Červ. Hrádku.

Vostrovy, pole u Mikulovic.

Votavnice, louky u Laviček a u Pavlova, pole a louky u Pan. Rosičky.

Vozratín, pole a louky u Střížova. (Vozratín či Ozřetín bývala ves u Střížova, zaniklá s jinými osadami panství Brtnického r. 1468. Jak vypravují starší lidé ze Střížova, vykopávali v místech těch za roboty na panské nivě zbytky zdí a staveb, aby se mohlo orati. Když pak později za let sedmdesátých minulého století byly odvodňovány pozemky tyto, nalezeny tu byly četné zbytky zdí. Byla dle toho vesnice dosti veliká.)

V pihli, pole u Dl. Brtnice.

V planistích, pole u Příbyslavic.

Vranoví, pole u Nové Vsi.

Vrbice, louky u Hor. Újezda.

Vrchhory, pole u Svatoslavě.

Vrchy, pole u Střížova.

V rovnejch, pole a louky u Pavlova.

Vršky, pole u Pavlova.

V rybníku, louky u Červ. Hrádku.

Vržanov, pole a louky u Svatoslavě. (Dle podání bývala tu osada Vržanov.)

V studýnkách, louky u Chlumu.

Vůbec, louky u Červ. Hrádku, pastvina u Pavlova.

V zahájeným, les u Bezděkova.

Za bahny, pole u Petrovic.

Za blatnejma, les u Dl. Brtnice.

Zadní lučice, pole u Starče.

Zadní palouky, pole a louky u Brodcův.

Za fortem, pole a louky u Čáslavic.

Za hivinama, pole, louky a les u Čáslavic.

Za horama, louky u Starče.

Zahrádka, les u Červ. Hrádku.

Zahrady, pole u Nové Vsi, Pan. Rosičky, Petrovic a Šašovic,
louky u Opatova a u Přibyslavic.

Za hranicí, pole u Mikulovic.

Záhumenice, pole u Dl. Brtnice, Chlumu, Koutův a j.

Zájezek, louka u Dvorcův.

Za kolmozem, pole a louky u Čáslavic.

Zákopec, pole u Starče.

Za kopcem, pole a les u Dl. Brtnice.

Zákopy, louky a les u Opatova, louky a pastviny u Petrovic.
(Zákopy slovou obyčejně pozemky po zaniklých dědinách, jichž lidé z okolních vesnic užívali za poplatek. V urbáři panství Brtnického, jenž připomíná 29 zaniklých osad, čteme: „Znamená se, kdo který zákop drží a odkud a co z něho platu dává“. „Zákopy“ u Opatova jsou nepochybně pozemky po zaniklé dědině Jenišově, jejíž jméno mají rybníky Jinšov a Jinšůvek.)

Za kruhy, pole u Chlumu.

Za kulatejma ouvarama, pole u Mikulovic.

Zákůpky, louky u Mikulovic.

Za loučkama, pole u Hrotova.

Zámek, les u Střížova.

Za mlejnem, louky u Červ. Hrádku.

Za přičnejma, pole u Přibyslavic.

Za Rotejchlem, pole u Dl. Brtnice.

Za Sedláčkem, pole u Přibyslavic.

Za strážkou, pole u Střížova.

Zátoky, louky u Opatova.

Za vrchy, pole u Dvorcův.

Za vůbci, pole a louky u Dl. Brtnice.

Zbytky, pole a les u Střížova.

Zejfy, louky a les u Pavlova.

Zelniščata, pole u Martinkova.

Zhonty, pole u Pavlova.

Zhořcov, les u Koutův.

Zlatomlýn, rybník u Opatova. (V rybníce tomto setkávají se oba prameny říčky „zlatonosné“ Brtničky: jižní pramen, jenž přichází od Zlatých Hor a protéká Opatovem, a západní, jenž plyne od vesnice Brtničky. Podél potoka od Zlatomlýna směrem

severním k vesnici Brodcům a podél jižního pramene k Opatovu a až k Horám, kdež tento pramen má počátek, jsou dosud znatelný četné hromady vypraného a vyházeného písku a drobného kamení, vzniklého za ryžování zlatého písku z řečiště Brtničky. Při názvu „Hájek“ uveden jest list Hynka Brtnického z Valdštejna a na Brtnici z r. 1586, v němž rybník tento několikrát se jmenuje a vždy slove „rybník Zlatomlejský“. Stávalať tu nepochybně budova, Zlatomlýn, středisko veškeré práce, jež se týkala ryžování a vůbec dobývání zlata. R. 1900 bylo kopáno pod hrází rybníka Zlatomlýnského, a nedaleko pod povrchem našly se kusy kamenů, které se velmi podobaly kamenům mlýnským. Kameny ty byly z křemene a okrouhlé, průměrem 70—80 cm, a uprostřed byl okrouhlý otvor. Jeden kámen byl vypuklý, druhý prohlouben, takže dutinu jednoho vyplňovala vypuklina druhého; na plochách, takto k sobě přiléhajících, byly v kamenech těch vyryty četné rýhy kruhovitě, úplně soustředné, ve středu hustší, ke kraji vzdálenější sebe. Že to nebyly obyčejné kameny mlýnské, jest zjevno z popisu. Domnívám se, že kameny těmi drtily se drobné kusy křemene, obsahující zrnka zlata, která po rozemletí křemene zůstávala v soustředných, kruhových ryhách. U nedalekých Zlatých Hor bylo dolováno na zlato, konečná pak práce, očištění zlata, děla se ve Zlatomlýně, kamž bylo z Hor dováženo vše.)

Zlatý žlíbky, pole u Starče.

Žák, druhdy rybník u Hor. Újezda.

Žernovy, pole u Hor. Újezda a u Kojetic.

Žlabinská, pole u Koutův.

Žlabiny, pole u Hor. Újezda a u Kojetic, pole a louky u Laviček.

Žlábky, louky u Pavlova.

Žlaby, louky u Bezděkova, Brodcův a j.

Žleb, pole u Červ. Lhoty, louky a pastvisko u Opatova, pole a louky u Radošova, pastvina u Chlumu a u Přibyslavic.

Žleby, louky u Svatoslavě, pole a louky u Laviček.

Žlíbečky, louky u Petrovic.

Žlíbky, louky a les u Strážova, louky u Čáslavic, Petrovic a Opatova.⁶⁾

⁶⁾ Dodatkem k literatuře o názvech pozemkových tratí sluší zvláště přidati Kubův důkladný „Seznam tratí soudního okresu Val. Meziříčí“, uveřejněný v 9. a 10. čísle „Sborníku“, vydávaného Musejním Spolkem Valašskomeziříčským za redakce prof. Ed. Domlivila.

Zprávy vědecké.

Nové nálezy praehistorické v okolí Brněnském.

(S vyobrazením.)

Podává Alojs Procházka.

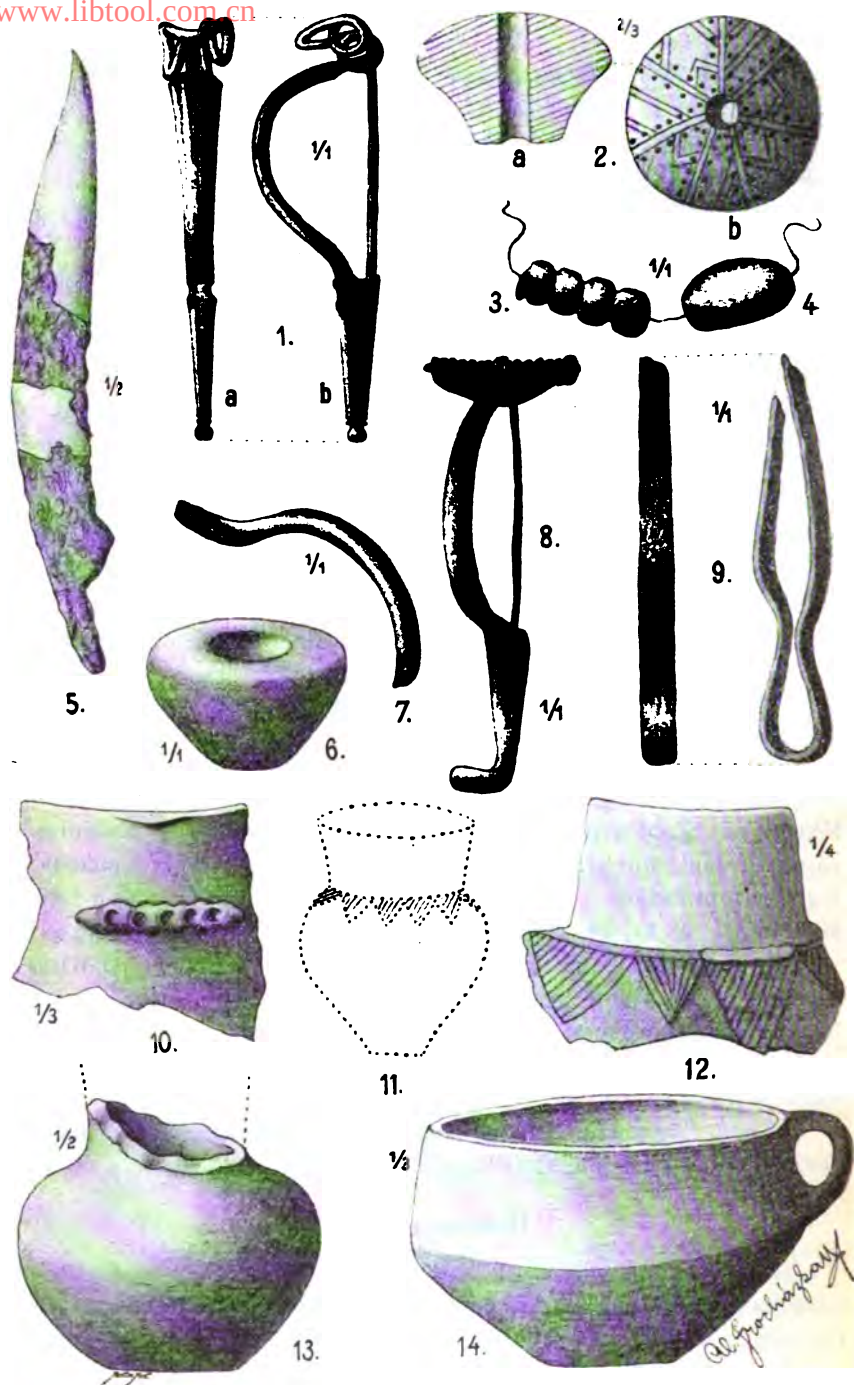
Referujeme tu většinou o paběrcích, získaných za posledních let na nalezištích, známých z výzkumů dřívějších. K nalezištím takovým, třeba již důkladně ohledaným, jest nutno přihlížeti i dále; mohou ještě během let poskytnouti leccého zajímavého, čímž se doplní výsledky starších badání.

O horlivé sběratele a milovníky pravěkých starožitností není nouze, zvláště ve východní části okolí Brněnského. Jsouť zde na malém prostranství kromě sbírky pisatelovy ještě tři sbírky praehist. předmětův, a to pp. T. Ondráčka, rolníka v Blažovicích (zajímavé římské nálezy lokální), Ad. Ptáčka, centr. řed. statků hr. Mitrovského v Sokolnicích, a Jos. Stávka, zvěrolékaře ve Šlapánicích. Letošního roku pak počato s buzením zájmu o záchranu starožitností lidovými přednáškami z archaologie, jež pořádány „Národní jednotou pro jihozápadní Moravu“, a to 18. ledna t. r. v Ponětovicích „O starožitnostech našeho kraje“ a 25. ledna v Pratici „O obchodě v dobách předhistorických“. Na zimní škole hospodářské ve Šlapánicích pak po celý letošní rok školní, hodinu týdně, seznamování byli žáci s nejdůležitějšími věcmi z archaologie praehistorické.

Nová, zajímavá a slibná naleziště možno očekávati v Jířkovicích, Ponětovicích, Bedřichovicích, Podolí a j.

Bedřichovice.

Za humny zjistil zvěrolékař p. J. Stávek kulturní vrstvy se stěpinami nádob na kruhu točených, tlustých stěn tuhou nasycených a ozdobených hrubým mřížováním. Vykopáno zde též

Nové nálezy na Brněnsku.

dno nádoby hradištného rázu s reliefním znamením: rozčtvrceným kolem slunečním. — Na polích pod císařskou silnicí směrem od Bedřichovského lomu ke Kandii jsou popelovité skvrny, na nichž možno najíti pluhem vynesené zbytky praehistorické keramiky. — Jos. Stávek.¹⁾

Blažovice.

K římským mincím, dříve již odtud známým (Časopis vl. muz. sp. Ol. 1894, s. 148., 1900, s. 70.), přibyl letos s polí „na Dilech“ stříbrný denár, poněkud otřený, ale s nápisy čitelnými. Na lici: hlava caesarova s opisem IMP CÆSAR TRAIAN HADRIANVS AVG. — Na rubě: na pravo obrácená postava sedící, s věncem v napřažené pravici; před pravým kolenem hlavice sloupu, kolem něhož ovíjí se had s hlavou vysoko zvednutou. Pod postavou SAL AVG. Kolem ní zkratky PMTRPC · · III. — Denár téhož císaře, souhlasný s popsáním zde, mám ze Sivic. (Čas. muz. sp. Olom. 1901, s. 94.) — T. Ondráček.

Horákov.

K množství kamenných nástrojů z tohoto místa, po různých sbírkách roztroušených, připojuji drobnou sekyrku, již jsem dostal od p. naduč. Srba. S počátku května letošního roku našli jsme s p. prof. F. Černým po přeražené sekyrce a několik hrubých nožíků z nevzhledného pazourku na polích pod myslivnou, kolem mohly prokopené kdysi p. řed. K. J. Maškou.

Jířkovice.

Kamennou sekyrku našli na podzim 1902 na návsi. Za domky u cihelny v břehu jsou ustriny se střepy ruční výroby. — T. Ondráček.

Kobylnice.

V panském písečníku záp. vsi strhují se popelové jámy kotlovité nebo lichoběžníkově zatížené, obsahující střepy nádob v ruce hotovených, pečlivě tuhou vyleštěných a ornamentovaných

¹⁾ Majetníci zmíněných předmětů jsou jmenováni za jednotlivými odstavci.

ryhami. Z jedné jámy vydobyť letos prostý prstének, vyřezaný z jantaru. Hospodářský adjunkt p. K. Liška našel zde kamennou sekyrku. — Řed. A. Ptáček.

Líšeňské „Staré Zámky“.

S jara 1902 nashíral zvěrolékař p. J. Stávek několik přeslenů, pazourkových nožíků, zajímavý paz. nucleus se žlábký po odražených nožících, přeražený mlat, velkou sekyru kamennou (má p. řed. A. Ptáček) a jinou po délce přeraženou a opět na lomu zhlazenou. — J. Stávek.

Mokrá.

Pastýř Macháček sbírá na území zdejším „hromové kameny“. Má od něho sekyrku a hadcový klin 11 cm dl., $2\frac{1}{2}$ cm šir. Jiné 3 kamenné nástroje získal od něho p. T. Ondráček. Od pana naduč. Neubaura obdržel jsem 2 sekyrky, zlomek klínu, zlomek mlatu a $\frac{1}{2}$ žulového kladívka.

Ochoz.

Z vozní cesty u vesnice vybrán zaokrouhlený tyl s částí provrtu z pádného mlatu a drtidlo z přeraženého mlatu pořízené. Na spodní ploše dosud je znatelná stopa po násadním otvoru. — A. P.

Podolí.

Zde nalezeny starožitnosti již častokrát. Dřívější nálezy (mlaty, několik nádob) jsou majetkem p. naduč. A. Langa v Žabovřeskách. Zemské museum má z Podolí pěknou bronzovou fibulku těnskou s pole, zvaného „Radlica“. — Ze žárových hrobův, ob čas ve zdejší cihelně se objevujících, pochází hrubá nádoba chovaná v kabinetě školy Podolské. Nejnověji zachránil a mně přenechal obsah dvou hrobů z cihelny p. uč. Charvát. Z jednoho hrobu zachovala se toliko baňka (obr. 13.) s hrdlem uraženým; inventář hrobu druhého jest větší. V podobné baňce byly ve společnosti nedopálených kostí a v popelu milodary: hliněný korál (obr. 6.), úplná bronzová spona s patkou prodlouženou a pravoúhle vzhůru zahnutou (obr. 8.), oblouček z podobné spony (obr. 7.), železný nůž s povlakem bílého kovu nějakého (obr. 5.) a železná pincetka (obr. 9.).

Jméno trati polní, v níž jest založena cihelna, poskytuje opět doklad o poměru některých topických jmen k nalezištím praehistorickým. Zmíněná pole jmenují Podolští „Šelov“ nebo „Šelovice“, změněné to „Želov“, „Želovice“, jména zaniklé osady, jež v trati této bývala do XV. věku. (Vlastivěda Mor., Brněnský okres, str. 250.)

Také na poli p. radního Kepáka v této trati (u sochy sv. Jana) pozoroval jsem několik tmavých skvrn s vyoranými střepey z hrubých nádob (téhož rázu jako nádoba v Podolské škole chovaná) a s přepálenými kostmi. S jara roku letošního prokopal jsem takové místo a dobyl z něho — kromě několika střepev — jenom misky (obr. 14.). Na jiném poli téhož p. majetníka, v „Příčnicích“, rozkopal jsem příbytkovou jámu, obsahující množství střepev, z nichž jsou zajímavější: střepev z hrnce s nalepeným a prsty důlkovaným páskem na hrdle (obr. 10.), střepey z velké úhledné nádoby (obr. 11.) ornamentované pod hrdlem řadou vyčárkovaných trojúhelníkův (obr. 12.).

Pratec.

Před 10 lety rozhozen byl pluhem na jižním svahu temene známého Prateckého kopce na poli p. A. Hemaly sklad měděných sekyr, jež pak různými nálezci přišly do několika Prateckých domácností. Jedna z nich za ruchu národopisných výstavek dodána byla do Viškova, kdež se chová dosud v Národopisném spolku; z ostatních pak zdařilo se mi během loňského roku vypátrati a získati ještě čtyři. Měděné sekyry Pratecké jsou vesměs dobře zachované exempláře, vykované do primitivních forem kamenných sekyr. Rozměrů jsou 11×4 cm až 16×8 cm, váhy od 25 do 85 dkg.

Ponětovice.

V obecní cihelně přichází se na hnízda s popelem a se střepey rázu hradištného, mezi nimiž vynikají dna se znameními. Mezi popelišti odkryty již několikrát hroby prý s kostrami v sedě skrčenými (bobkáři). Lebky z hrobů těchto má p. řed. A. Ptáček. Odtud pochází též hrníček známého typu hradištného s dvojitou ryhou kolem hrdla. — T. Ondráček.

Slatina.

V dubnu letos za stavby školní byla nalezena v nánose, ve hloubce asi 1·30 m, neporušená drobná spona bronzová (obr. 1. a, b),

pokrytá hladkou modravou patinou. Spona jest římská a úplně shodná s fibulkou, vyoranou v trati „Hrubé dvoje“ u Blažovic (ve sbírce mé). — J. Stávek.

Sokolnice.

Na panském poli za bažantnici našel p. řed. A. Ptáček dlouhý, uměle vyražený nůž ze šedého pazourku.

Šaratice.

V jeseni 1902 vybral zdejší pohodný z pískovistě ve své zahradě skoro úplnou (jen kloubní násadce jsou uraženy) a dobře zachovanou spodní čelist nosorožce (*Rhinoceros tichorhinus*). Ze 12 stoliček chybějí 4. Zachovaná část jest 40 cm dl., 26 cm šir. a váží 3½ kg. Blízko čelisti vězela v náplavě stolička z čelisti horní. — Al. P.

Šlapánice.

Na svahu u mohyly Žuráně našla se letos větší porouchaná sekýra kamenná. V březích hluboké cesty do Lísně trati „na Poštoře“ jsou četné popelové jámy s kostmi zvířecími i lidskými (kusy dětské lebky), s pazourkovými nožíky a střepy nádob, jaké vykazuje kultura skrčených koster. Nalezly se zde též přeslen a železná jehlice s hlavičkou spirálovitě stočenou. (Bronzovou jehlici téhož tvaru vybral jsem loni z jámy na sídlišti s kulturou skrč. koster u Holubic.) — J. Stávek.

Telnice.

Ze sídliště v obou cihelnách při dráze, kdež před lety kořistil p. uč. J. Knies, vydobyť posledně hrneček s uchem uraženým, hlásící se ku keramice známé ze sídlišť a pohřebišť se skrčenými kostrami. — T. Ondráček.

Troubsko.

V cihelně u Veselky přichází se na hroby (dle p. řed. J. Hladíka) rázu dvojího: neolithického a slovanského. (První zpráva c. k. čes. paedagogia v Brně, 1897, str. 93., tab. IV.). Před několika lety objeven tu hrob s kostrou, a při ní skleněné perly z barevného skla, z nichž 6 dostal bývalý uč. v Troubsku p. M. Kocman.

Perly tyto jsou dvojího typu: soudečky ze skla zeleného (obr. 4.), válečky z modrého, irisujícího (obr. 3.). Válečky sekány byly z tyčinky, kolem níž, dokud byla za výroby změklá teplem, ovinut a utažen drát, po němž zbylými ryhami jsou rozděleny perly do dvou, tří i více článkův. Perly Veselské (tvořily různocvitou okrasu nákrční) shodují se úplně se skleněnými perlami, jaké se vyskytují u nás ve hrobech kostrových s keramikou typu hradištného, se záušnicemi esovitými, s hrozníčkovitými náušnicemi a p., jako na př. v Hor. Dunajovicích, Ždánicích, Vítonicích, Strážnici (na Golgatě), Rebešovicích a nejnověji v Zástrizlech u Koryčan. — M. Kocman, nadučitel ve Šlapánicích.

Tvarožná.

V cihelně Ondráčkově vykopali cihláři r. 1899 dvě velké stoličky mamutí (dp. M. Simonides, farář v Tvarožné, p. Neubauer, nadučitel v Mokré). — Od rol. p. M. Daňka dostalo se mi kamenné sekýry, od p. naduč. R. Hledíka dvou přeražených mlatův a jadeitové sekýrky, deváté to dosud známé z Moravy. (Popis a vyobr. viz „Pravěk“ I., č. 1., s. 23.) — A. P.

Také cihelna obecní „pod kopečkem“ vykazuje četné jámy přibytkové. Z jedné z nich pochází hliněný přeslen pěkně ornamentovaný. — J. Stávek. (2. a, b.)

Velatice.

Na polích směrem k Horákovu nalezena letos na jaře kamenná sekýrka. — J. Stávek.

Zprávy spolkové.

Přednášky vědeckého odboru českého v Mor. Mus. Společnosti.

Období druhé.

(Dokončení.)

Dodatkem ku zprávám odborovým za rok 1902 podáváme referát o přednášce (ze dne 27. listopadu) p. prof. č. vys. školy technické dra. Vlad. Nováka „o problemech vědecké fotografie“. Problemů těchto jest mnoho, ale souhrn fakt a pozorování kvantitativních zúžuje se do počtu velmi malého. V užším smysle náleží sem problémy: 1. studium látek, které se mění světlem, 2. měření účinku světelného, jak se jeví přímo nebo nepřímo za účinku látek jiných na látky osvětlené, 3. studium „vyvolávání“ a fixování vrstev citlivých, osvětlených, 4. studium zesilování a zeslabování účinku patrného na vrstvách vyvolaných a fixovaných, 5. theorie účinku světelného na vrstvy citlivé, jakož i theorie všech processů fotografických.

1. Z velikého množství látek, na něž působí světlo, byly studovány hlavně sloučeniny, kterých bylo možno užití za praxe fotografické, ať již k processu negativnímu nebo pozitivnímu, zejména halové sloučeniny stříbrnaté. A tu jest třeba, aby přihlíženo bylo k pracím, týkajícím se pouhých haloidů stříbra, nebo k haloidům obsaženým v ústředí (v bílku, v želatině a t. d.). Soustavné a kvantitativní studium haloidů stříbra na podkladě stříbrném nebo skleněném vykonali Scholl (1899) a Luther (1900). Luther dokázal, že osvětlením vrstvy chlorostříbrnaté nebo bromostříbrnaté se tvoří subhaloidy stříbra, že pak všechn process jest zvrtný, tak že za tmy vrstva se vrací do stavu původního. Nepodařilo se dosud ukázati světelné zjevy, jimiž by provázeno bylo chlorování, resp. bromování zčernalé (osvětlené) vrstvy. Vrstva

jodidu stříbrnatého osvětlením se mění rozličně dle toho, jakou atmosférou jest obklopena. Velmi složitým problemem jest studium účinku světelného v emulsích, t. j. vrstvách, v nichž látky citlivé, zejména soli stříbrnaté, jsou suspendovány jako částičky oddělené ústředím pojivým. Ústředí pojivé samo (želatina, bílek) podléhá změnám fyzikálním i chemickým. Vedle toho působí světlo bez pochyby i na pouhé ústředí pojivé. Emulze želatinová, bromostříbrnatá, „zraje“ za tmy, stávajíc se citlivější. Mikroskopem pozoruje se patrné zvětšování zrněk bromidových. Zvětšení částíček těchto má v zápětí zvětšení absorpce světelné, a tudíž větší citlivost emulsní. Světelnou absorpci v emulsi bromostříbrnaté zkoušeli Gaedicke a Abney (1900). Za intensivního světla odráží se na zadní ploše skleněné desky tolik světla zpět k emulsi, že účinek jeho se stává patrným. Poněvadž odražené světlo padá blízko kontur světlých míst, rozmývají se kontury tyto a obklopují se „závojem“. Absorpce v emulsi záleží také na barvě světla dopadajícího. Důležité práce tu vykonal H. W. Vogel.

2. Způsoby měření účinku světelného na desku fotografickou lze rozeznávat dle toho, měří-li se účinek přímo nebo teprve po vyvolání a fixování desky, nepřímě tudíž na negativu. A) Methody přímé jsou velmi nesnadny. První cestu k nim ukázal (r. 1839) Becquerel. V pokusech pokračovali Rigolott, Luggin a Luther a došly zajímavých výsledků, charakterisujících řádnou i přílišnou expozici vrstev citlivých. O přímé měření účinku světelného na desku fotografickou cestami elektrickými pokusil se zdárně pan přednášející sám ukázav, že vlhká emulze na desce chová se jako elektrolyt a že galvanická vodivost její se mění působením světelným. Dokázal také existenci potenciálního rozdílu mezi emulsi osvětlenou a neosvětlenou. Pokud deska nebyla exponována příliš, byla osvětlená část pólem pozitivním, byla-li exponována příliš, pólem negativním. Za prázdnin r. 1902 zdatile pracoval p. přednášející (s p. Phil. C. Bedř. Mackovým) o sestrojení citlivého kohereru, a dle výzkumův jeho lze pozorovati účinek světelný na citlivé látky fotografické přímo, bez vyvolávání (methodou objektivní). B) Vědeckou oprávněnost method nepřímých dokázal Eder r. 1900 měřením množství vyloučeného stříbra na vyvolané a fixované emulsi, určitě osvětlené. O závislosti „opacity“ (čili „zčernání“ desky, také hustoty), emulze a expozice badali Hurter a Driffield a konečně všestranně Eder. Závislost opacity

na expozici vyjádřena dle měření Hurterových a Driffieldových křivkou charakteristickou, jež průběhem svým označovala expozici malou (normální) a expozici příliš velikou. Eder ukázal, že tvar i průběh křivek charakteristických záleží na povaze zdroje světelného, na vývojce a na době vyvolávání, a položil základy k sensitometrii desek fotografických. Methoda tato vedle složitosti má nepřímou vadu, že srovnávání opacity se děje cestou nedosti přesnou (subjektivní). Pan přednášející měřením galvanického odporu emulze desek bromostříbrnatých našel nové křivky charakteristické, význačnější křivky Hurterových a Driffieldových. C) Methodami těmito zkoumáno působení světelné na desku fotografickou za různé expozice. Ukázalo se, že expozice není určena. Za velikých expozic vyvolává se pozitiv, nikoli negativ. U zdroje intermitujícího záleží na intenzitě světelné, na jednotlivých dobách expozičních i na pauzách mezi nimi. Abney vysvětluje odchylky od zákona Bunsenova a Roscoeova fotochemickou indukci, vznikající za intermitujícího osvětlení. Englisch, Schwarzschild a Immerwahr potvrdili názory předešlé novými měřeními.

3. Processy vyvolávání a fixování (processy negativní) málo jsou zpracovány vědecky, ačkoli stále roste počet rozmanitých vývojek. Problem jest složitý; neboť jest tu mnoho veličin proměnných: jakost a koncentrace vývojky, poměrné množství alkali, doba, po kterou a jak působí vývojka, jakost želatiny, jak přijímá vývojku, temperatura a j. Působení vývojky i fixáže za poslední doby mikroskopicky zkoumali Schamm a Bellach, srovnávajíce emulsi desky nevyvolané s emulsi desky vyvolané i s emulsi hotového negativu. Zajímavým, ač málo zpracovaným jest process vyvolávání fyzikálního (roztokem stříbrnatým za působení světelného).

4. Processy sesilování a zeslabování negativů již hotových jsou málo prozkoumány vědecky, ačkoli mnoho zkušeností svědčí o tom, že by podrobný výzkum měl výsledky praktické. Oběma processy se mění zrno negativu: zjemnění zrna jest ovšem velice důležité při zvětšování.

5. Celkem lze rozeznávat tři theorie fotochemického účinku světelného v emulsi haloidu stříbrnatého. Dle theorie Edrovy tvoří se osvětlením subbromid, jenž vývojkou se redukuje na metallické stříbro. Dle theorie Abeggovy tvoří se osvětlením stříbro, které

za vývoje negativu má podobný úkol jako centra krystalisační za krystalisace. Třetí theorie — strukturní — hájená Bredigem, Englischem a Lüppem-Cramrem, předpokládá pouze fysikální změny v emulsi, rozprášení částic, absorpci energie ve formě světelné a j. Všechny theorie zdají se předčasnými; nedokonalost jejich vysvitá z nesnází, jakými jsou provázeny výklady rozmátných pokusů, sestavených přívrženci teorií ostatních.

Zajímavá, podrobná přednáška byla založena na nejnovějších výzkumech badatelů cizích, jakož a hlavně také na vlastních a vynikajících studiích p. přednášejícího samého. —

Ve třetí schůzi třídy první (12. ledna 1903) přednášel p. prof. Tomáš Šilený „o Homerově Troji dle nejnovějších výzkumův archaeologických“. Dosavadním badáním zkoumáno všestranně, byla-li Troja, kde byla a srovnávali se obsah Homerových básní, zvláště místa z Iliady s odkopanými zříceninami na Hisarliku, prohlášenými za zbytky Troje starobylé. Že byla Troja, nepochybovalo se za doby staré, jak potvrzují logograf Hellanikos, dějepisec Herodotos, králové Xerxes i Alexandros Veliký svou návštěvou a G. Iulius Caesar i císař Augustus, kteří Troji vystavěli znova, ba chtěli ji také učiniti sídelním městem říšským. Mimo některé (Strabona) umístili Troji správně. Za nového věku přibýlo různých názorův. Jedni měli Troji za výmysl poetický, jiní věřili v ní sice, ale kladli jinam (na př. na horu Balidagh u Bunarbaši).

Pan přednášející dokázav, že místa, mylně za Troji pokládána, nemají ani stop po hradě, přešel na nejnovější výzkumy archaeologické. Výkopy vedly k jistějším cílům, nežli knižní spor. Počaly se v letech 1870 Calvertem, potom hlavně a důkladněji Schliemannem, který si od r. 1882 přibral znamenitého architekta a archaeologa Doerpfelda. Doerpfeld skončil výkopy r. 1894, ponechav příštím dobám ještě značně nedotknutých zřícenin, a r. 1902 uveřejnil všechna badání svá v knize „Troja und Ilium“. Výzkumy Schliemannovy a Doerpfeldovy byly podezřívány tvrzením, že místo jimi překopané bývalo nekropolí (Bötticher), ale nyní po vědecké revisi odborných znalců, kteří se na místo sjeli po dvakráte, názory Doerpfeldovy nabyly uznání téměř obecného.

Jest zjištěno, že v Troadě u Hellesponta asi hodinu východně moře, na kopcovitém výběžku, zvaném Hisarlik (hrádek), dle

vrstev ssutiných bylo více osad, asi devět, a to nejstarší z doby neolithické, nejmladší z doby římské (Ilium). Vrstva šestá má na stavbách a jiných památkách určité příznaky doby mykenské (1500—1000 před Kr.), do níž se bezpečně vkládají události, ličené v Iliadě a v Odysseji. Proto šestou vrstvu tuto považují za Homerovu Troji. Pan přednášející, opíraje se o výzkumy cizí, jakož také o svůj názor vlastní (bylť za vedení Doerpfeldova na místě samém), nakreslil na tabuli vhodný obraz, jak vypadala Troja Homerova dle vykopaných částí hradebních a dle věži, bran a zdí domových, a připojil více důkazů z básní Homerových, že památný hrad Priamův (bez podhradí), jak jej skutečnost ukazuje dnes, úplně se srovnává s popisem básníkovým. Upozornil také, že okolí hradu, jako prameny, řeky, návrší, rovina Trojská (bojiště herojských bojovníků), poloha lodního tábora achajského a mohyl, vše jest takové, jak popisuje Ilias. Také další kraj, jako Hellespontos a ostrovy při něm, Tenedos, Imbros, Samothrake, a pohoří Ida a j. polohou i vlastnostmi svými shodují se s Iliadou. Shoda básně Homerovy se skutečností, jest důkazem nejlepším, že Troja, opěvaná Homerem, opravdu byla na místě, kam ji dávají nejnovější výzkumy archaeologické.

Účast při poutavé a věcné přednášce byla velmi četná. —

Ve třetí schůzi třídy druhé (29. ledna 1903) přednášel konservator p. prof. Jirí Janda „o ornithologickém výletě na severní Rus“. V měsících červenci a srpnu r. 1902 prodléval pozoruje a sbíraje v Petrohradsku, Jaroslavsku, Archangelsku a v Loparsku na poloostrově Kolském. S humorem i věcně a poutavě promluvil o svých ornithologických pozorováních a ukázal přivezené doklady.

Lesnatá krajina jižně Petrohradu ukazuje typ půdy pralesní, ale porost jest většinou mladý, jen výjimkou více nežli stoletý. Půda jest vlhká, bahnitá, a má místy hluboká ložiska rašelinná (do 6 m). Ze stromů převládají smrky, břízy a olše, z bylin rostliny bahenní, které se u nás jeví jen v polohách nejvyšších (Rubus chamaemorus, Oxycoccus, Drosera). Souvislý les přerušují rašelinné louky a místy i jezírka obrostlá suchopýrem (Erioforum); rákos se neuzívá v hluboké rašelině.

Význačným ptákem kraje tohoto jest káně rezavá¹⁾ (*Buteo zimmemannae*), dosud známá jen z Rusi střední a ojedinele z Německa. Pan přednášející ulovil serii dle stáří a nabytím srovnávací látky. Do končin těchto sahá od severu vzácný *Carpodacus erythrinus*, který velmi zřídka hnízdí také v Pomořanech. Mezi budníčky objevuje se již *Phylloscopus borealis*. Mimo našeho rehka domácího (*Erithacus titis*) a slavíka obecného (*Erithacus luscinius*), kteří tu chybějí, drobné ptactvo jest tu takové, jak u nás. Jen zřídka až sem zasahují ryze severské formy, jako *Garrulus infaustus* (1 kus uloven); *Turdus illiacus* hnízdí. Mnozí ptáci objevují se tam na nalezištích, na jakých chybějí u nás; na př. *Saxicola oenanthe* na rašelinatých bahniskách (u nás na skalách), *Apus apus* prostřed pralesa, hnízdí na stromech, *Budytes flavus* na lesních loučkách a j. Prehrojně se vyskytují v lesích *Tetrao tetrix* a *urogallus*, *Bonasia silvestris*; koncem srpna vyharvovala se mláďata jejich. *Circus cyaneus* hnízdí v lesích na zemi; na lesních loučkách *Grus grus* v rodinách. Hojně se ukazují *Corvus cornix*, *Colaeus monedula*, *Pica pica*, později *Garrulus glandarius*; *Corvus frugilegus* u Petrohradu; *Sturnus vulgaris* a *Cerchneis tinnuncula* až po Ladogu. V zálivě Finském *Larus argentatus*; v okolí Jaroslavě *Milvus milvus*. Podél trati lesem k Archangelsku hojně se jeví *Cerchneis vespertinus*. Z našich nejznámějších provázejí cestovatele daleko za polární kruh konipas bílý a linduška luční; laštovka a jirčička kroužily ještě asi 50 verst jižně Archangelska. Na severní Rusi zvláště zajímaví jsou zdivočili (snad původně i divocí) holubi, kteří se blíží obvyklému druhu *Columba livia* téměř nerozeznatelně (posledně v Archangelsku). První typický *Larus affinis* ukázal se již v ústí Dvinském, *Rissa tridactyla* u rybářského stanoviště, zvaného Lica, na „Murmanském břehu“ poloostrova Koly *Stercorarius parasiticus* a *cephus* u stanoviště Rindy tamže.

Pan přednášející podrobně popsal severní pobřeží Kolské („Murmanský břeh“) a vylíčil geologické a botanické poměry jeho. Krátce zmínil se o hnízdištích rackův, alkounův a rybáků, nastínil život na parniku, který pluje týdně jednou z Archangelska

¹⁾ Toto české jméno druhové dovoluje si navrhnouti p. přednášející.

Ledovým mořem do Vardø v Norsku, a skončil poutavými daty o novém městečku Alexandrovsku, ruskou vládou založeném při ústí řeky Koly na Murmanském břehu. (Zajímavý a podrobný výtěžek vědecký ze své ruské cesty uveřejnil p. přednášející v 3. a 4. čísle „Ornithol. Jahrbuch.“) —

Ve čtvrté schůzi třídy první (23. února 1903) přednášel p. prof. dr. Jan Korec „o slovanských slovech v nové řečtině“. Promluvil krátce o zalidnění Řecka Slovy (za věku středního), nač nařiká zvláště epitomator Strahonova zeměpisu a pravi, že Epir, Hellas, Peloponnes i Makedonie byly osazeny kmeny slovanskými (na př. Milenci a Jezerci). Slované v Řecku sice vyhynuli záhy — pořečtili se —, ale zachovaly se po nich památky: slovanská slova v nynější řečtině a veliké množství slovanských jmen místních. Proto soudil Fallmerayer, že nynější Řekové nejsou ani Helleny a že nová řečtina jest pokazenou slovanštinou. Vývody Fallmerayerovy odmítají Řekové s nevoli a považují se za pravé potomky slavných Hellenův a řeč svou za pravou dceru staré řečtiny klassické. Pravda jest, jak obyčejně, uprostřed. Nynější Řekové jsou potomky starých Hellenův, ale jsou smíšení s jinými plemeny, nová řečtina jest řečtina, ale v ní hojně živlů cizích, albánských, románských a slovanských. O poměru slovanštiny k řečtině psali hlavně biskup Konst. Oekonomos (1780—1857), Matov, Kopitar, Miklosich, a nově zvláště přední znalec řečtiny prof. Gustav Meyer (Die slavischen, albanischen und rumänischen Lehnworte im Neugriechischen), který vypočítává celkem 273 slov původu slovanského. Ukázky z výborného spisu Meyerova podal p. přednášející v „Českém Museu Filologickém“ (kdež k některým slovům přidal nové doklady). Pripomeneme jen několik příkladů; střecha slove novořecky *στέχα*, pec *πέτσα*, kuchyně *κούχνη*, roucho *ρόχιον*, motyka *μοτίκα*, bič *βίτσα*, vědro *βέδρον*, džbán *σβάνα*, slánina *σλανίνα*, pivo *πίβα*, sláma *σάλμα*, kosa *χόσα*, mák *μάκος*, hrách *γράχος*, koukol *καγκόλη*, kůra *χόρα*, veverice *βερβερίτσα* a t. d. Pan přednášející jmenoval ještě některá slova, Meyerem nepřipomenutá, na př. houně *γούνα*, hlína *γλίνα*, bláto *βάλτις*. Meyer některá slova slovanská pokládá za rumunská neb albánská.

Že jest v Řecku velmi mnoho místních jmen slovanských, vědí již Šafarik, Fallmerayer, Kiepert i Jireček, ale všichni připo-

minají jen málo dokladův. Obsírnější seznam místních jmen slovanských uveřejnil p. přednášející v „Čes. Mus. Fil.“, kde jmenuje celkem 84 jména, která má za jména slovanská. V programmě čes. gymnasia v Čes. Budějovicích (v pojednání „Slovanská jména v topografii Novorecka“) r. 1902 vypočítává Jan Vařeka na 600 jmen slovanských. Jsou to jména pohoří, vrchů, měst, vesnic, klášterů, samot, poli, pastvin, řek, studánek a jiných míst. Jména jsou buď slovanská úplně aneb aspoň částečně (maji kmen řecký, ale koncovku slovanskou), nebo jsou složena ze slov slovanských a řeckých.

Jména osadní jsou na příklad: Smokovo, Baba, Konisko v Thessalii, Konica v Epiru, Pavlov v Boiotii, Kopanica, Čelechova, Lávka, Luka, Podegora v Arkadii. Jména horská: na př. Baba, Hůra v Epiru, Velibaba na Euboji, Zagora, Chlomos v Thessalii, Černá Hora v Messenii. Jména říčná: na př. Bystrica v Epiru a v Thessalii, Veliká v Messenii, zřídlo Dobrá Voda v Epiru. U Marathona jest vesnička Vraná, u Delf rokle a pramen Záleská, někdejší sídlo Mus Helikon slove Zagora, v Elidě jest Bukovina, u Myken ves Charváty a t. d.

Velmi mnoho jmen má sice kořen řecký, ale koncovky slovanské -ica, -ov, -ovo, -evo, -ina, -ena a t. d.; na př. Tripolica v Arkadii, Kastrica v Epiru, Chrysovica v Akarnanii, Chrysov v Epiru, Anastasova v Arkadii a t. d.

Některá jména jsou složena z řeckého slova a slovanského, na př. Trigardokastro (Tři hrady a *καστρον* = castrum, tvrz) v Akarnanii a t. d.

Zvláště mnoho slovanských jmen místních jest v Epiru, v Thessalii a na Peloponnesu. Na ostrovech jsou místní jména ze tří čtvrtin ryze řecká, ale i tam najdou se porůznu jména slovanská, na př. na Kretě vsi Topolja a Rodovany, na Korfu ves Kukuruca.

Pan přednášející doplnil seznam Vařekův ještě některými; na př. na pravém břehu teče do Aspropotamu Bobrana, na Peloponnesu jsou Krivica, Vrbica, Vysoká, v Achaji Prostovica, v Doridě Větrnica. Badatelé neumějící slovansky, pokládají mnoho slov slovanských za jména třeba francouzská, turecká a jiná, ale Slovan pozná v nich hned zvuk slovanský. Některá Vařekou připomenutá slova nepokládá p. přednášející za slovanská.

Řekové nyní z příčin vlasteneckých smahem počítají jména místní, odstraňují jména cizí (ovšem i slovanská) a nahrazují jmény ryze řeckými, zvláště starořeckými. Nepotrvá dlouho, a místní jména slovanská zmizí z map i z knih řeckých. Proto slovanští stipendisté měli by na cestách po Řecku hledati a sbírat i zachovati jména slovanská, dokud nebudou vymýcena úplně.

Přednáška byla přijata s pochvalou úplnou a zaslouženou. —

V páté schůzi třídy první (9. března 1903) věnoval p. předseda třídní vroucí vzpomínku skonu velikého našeho Frant. Lad. Riegra, jehož epochální význam národní byl stkvěle dokumentován královským pohřbem na staroslavný náš Vyšehrad. Všestranná činnost Riegrova, hlavně také kulturní, zabírala národ všechen, a proto i Čechové moravští mají svatou povinnost, aby vděčně pamatovali ideálního kmeta, který jako mladý muž na Moravě počal platně a vůdcovsky projevovati svůj řečnický a organizační věhlas r. 1848 a 1849. Prozřetelnost dobrotitivě obdařila přední země koruny České za stol. minulého: z Moravy vzešel slavný dějepyspec a obhájce, otec národa, z Čech největší syn národu svého; tchán i zeť pracovali spolu o posílení, uvědomění a spořádání národu našeho do budoucnosti. Věčná pamět otci i synovi!

Řeč předsedovu vyslechli velmi četné shromáždění členové stojice a s rozehvěním zjevným.

Potom přešel p. předseda k vlastnímu účelu schůze, ku přednášce vzácného hostě p. dr. Josefa Pekáře, profesora českého vysokého učení Karlo-Ferdinandského. Privítav pana profesora, dotkl se významu vědeckého odboru našeho, jenž má býti podnětem hystřejšího ruchu studijního v Brně, jakožto přirozeném středisku moravském, a jenž má sdružovati vědecké pracovníky moravské a přátele jejich a navazovati živé styky s Prahou vůbec a s jedinou universitou zvláště, aby živena byla snaha po neodkladném zřízení vysokého učení moravského, jakožto nutného ohniska na posílení vědeckého zápolení vzájemného. Proto doufal vědecký odbor náš do přispění professorstva university Pražské, a nezklamal se v naději chované; neboť nedávno proslulý professor Jaroslav Goll výmluvně a duchaplně nastínil tu v Brně důležitost vysokých škol vůbec a vývoj jejich, a po něm přichází vynikající žák Gollův, aby ukázal, že mají býti pěstovány vzájemné styky důvěrné. Vzájemně potřebujeme

sebe, proto vzájemně se poznejme a pomáhejme druh druhu; vždyť země naše národem a tisíciletou historií jsou spojeny jako země sesterské. Pomáháním kultuře moravské povznáší se národ všechen, a proto vzájemnost mezi Čechami a Moravou budiž nejen slovní, ale skutečná a účinná!

Pan professor Pekař, poděkovav za uvítání, podal některé kusy ze svého nového kritického pojednání „o nejstarší kronice české“, jak nazývá legendu Kristiánovu, dosud kladenou do 14. století, o níž psal loni do „Českého Časopisu Historického“ (roč. VIII., seš. 4.) a o níž vydal pojednání rozšířené také o sobě. Studováním tradic a legend a srovnáváním textův uznal pan přednášející, že datování legend není vždy správné a že jmenovitě legenda Kristiánova (Lži-Křišťanova) jest dílem 10. století, nikoli 14. stol., že jest skutečně prací Kristiánovou, mnohem starší nežli Kosmova Kronika Pražská. Proti mínění p. přednášejícího prohlásili se prof. dr. Kalousek v „Osvětě“ a prof. Vacek v „Časopise musea král. Č.“ Proti prof. Kalouskovi na dotvrzení svého mínění uchystal p. přednášející obsírnou obranu do dubnového sešitu letošního ročníku „Čes. Čas. Hist.“¹⁾ a touto obranou, částečně za schůze podanou, setrvává pevně při svých důkazech, že legenda Kristiánova jest důležitý a pravý dokument z 10. stol. a že podle filiace legend srovnaných jinak se ukazují nejstarší dějiny české, nežli dle pozdější Kosmovy Kroniky, a proto že legenda Kristiánova má význam nejstarší kroniky české. Klidné vývody pana přednášejícího a výsledky kombinační kritiky historické byly poslouchány se živým zájmem, any dle pana přednášejícího vrhají jasnější světlo na temné počátky našich dějin. Obsažná přednáška byla přijata s hlučným potleskem velmi četného posluchačstva, a p. předseda zajisté jen projevils mínění všech shromážděných, poděkoval-li srdečně panu professorovi za ochotu, že vážil cestu z Prahy do Brna za poučavým poučením, a prohlásil zároveň, že si přeje, aby přednáška p. professorova nebyla v Brně poslední. —

V šesté schůzi třídy první (20. dubna 1903) přednášel konservator p. prof. dr. Frant. Dvorský „o panu Vokovi

¹⁾ Stálá a závislost jednotlivých legend. Zlomky Kristiána. Kosmas znal a užil Kristiána. Kristiánova práce je z 10. století. Dočasně anachronismy a chyby Kristiánovy. Dvě sporné otázky z českých dějin. Některé poznámky konečné.

z Benešova a o synech jeho Benešovi z Falkenštejna, Milotovi z Dědic a biskupovi Tobiáši, zvaném z Bechyně“. Úvodem nastíněna důležitost Benešoviců, z nichž mnozí vynikali v občanských, duchovních i vojenských hodnostech ve všech zemích Svatováclavských; popsán znak rodový (štrela náušnicemi ovinutá, obecně a mylně zvaná odřivous) a pověst o vzniku jeho. Rodokmen počíná se s úplnou jistotou teprve panem Benešem z Benešova (v Čechách) za l. 1205—1224. Pan Beneš byl velmi oblíben u krále Přemysla I. a proto potvrzoval listiny královské na prvním nebo na druhém místě. Vládl rozsáhlými statky v Čechách a v moravském Holasicku (na Opavsku). Měl šest synů: Voka, Ondřeje, Dobše, Matouše, Drslava a Ruperta Nejstarší z nich Vok, připomínaný za l. 1218—1241, potvrzuje listiny krále Přemysla I. a markraběte Vladislava Jindřicha a nazývá se vždy pánem českým. Jak se zdá, pobýval na Holasicku; neboť synové jeho připomínají se mezi Moravany. Měl pět synů: Beneše, Milotu, Ondřeje, Ruperta a Dobše (Tobiáše).

Nejstarší, Beneš, píše se z Falkenštejna (dle bradu rakouského na mor. pomezí) a jmenuje se často za l. 1245—1265; byl podkomořím, potom komorníkem moravským a hájil Opavy a Hlubčic proti Polanům, obnovil a znovu opevnil Benešov (záp. Opavy), provázel krále Přemysla II. do Rakous, účastnil se výpravy do Bavor a bránil se udatně v Mühldorfe. R. 1258 stal se purkrabím Znojenským. Ačkoli se psal z Falkenštejna, nebyl příbuzným pana Záviše z Falkenštejna, který se jmenoval dle Falkenštejna na pomezí českobavorském. R. 1265 byl jat s bratrem Milotou ve Vidni, postaven před soud hrdelní a upálen na hradě Veverím z příčiny neznámé.

Milota z Dědic jmenuje se často za l. 1252—1307, a provázel často s bratrem Benešem krále Přemysla II. na výpravách do r. 1265. Tehdy byl obviněn a zajat sice s bratrem, ale propuštěn z vězení, ano smířil se s králem a podpisoval se na listinách královských na znamení neviny bratrovy: Milota, bratr druhdy Benešův. Byl mezi předními vůdci do Korutan, do Kraňska a do Uher a podepsal r. 1271 mír s králem uh. Štěpánem V. R. 1274 poslán do Štyrska za hejtmana zemského, aby zkrotil šlechtu, povstalou proti králi, a bránil se tu hrdinsky po dvě léta. Za osudné bitvy u Suchých Krut (26. srpna 1278) na Moravském poli dle většiny zpráv velel záloze. Za kruté bitvy pravé

křídlo Přemyslovo, nejsou s to, aby zadrželo nával divoké jízdy uherské, dalo se na útěk a strhlo s sebou i zálohu Milotovu. O zradě Milotově při tom není řeči v kronikách starších. Teprve kronikář Přibík Pulkava z Radenína připomíná jména Milotova jakožto zrádce vlasti, a Tomáš Pešina z Čechorodu přidal k tomu, že Milota velel Moravanům, kteří z bázně před vůdcem dali se jím strhnouti. Tvzení Pulkavovo o zradě Milotově přijali skoro všichni kronikáři, a také novější historikové. Pulkava není však hodnověren ani ve zprávách o jiných událostech, které se staly zároveň nebo brzy po bitvě u Suchých Krut, a má mnoho omylův a nesprávností. Pan přednášející přečetl doslovně zprávy Jindřicha Heinburského a Petra Žitavského a také citoval Kézu, na něhož se odvolávají Palacký i Dudík. Mnozí dějepiscové odsuzují Milotu jen proto, že ho považují za příbuzného se Závišem z Falkenštejna. Ale přímá líčení bitvy na Moravském poli nedokazují nikterak zrady Milotovy, aniž ji dokazuje chování Milotovo po bitvě samé. Kdo vyčítají zradu Milotovi, jmenují příčinu, že buď byl podplacen králem Rudolfem, aneb že se mstil na králi Přemyslovi za kruté utrácení Benešovo. Víme však jistě, že král Rudolf nedal Milotovi ani důstojenství ani statkův. Že by se byl stal zemským hejtmanem moravským a že trýznil zemi daněmi, jest smyšlenka. Ani jedinou listinou není dokázáno, že by byl dostal jen malou vesnici. Také měl dosti svých statků vlastních a syna jediného, kterého dal vychovati církvi. Milota po bitvě neopustil Moravy zbaběle, ale žil v ní a byl ctěn i vážen vším příbuzenstvem krále Přemysla. Královské vdově Kunhutě podepsal záduší, které založila v kostele Hlubčickém r. 1279, a byl stálým přítelem a rádcem levobočka Přemyslova Mikuláše. Synovi Přemyslovi, králi Václavovi II., ručil za odbojné pány Fridricha z Šonburka a Heralta z Obřan. Proti slavnému Přemyslovi nechoval hněvu; neboť král udobřil Milotu i příbuzenstvo jeho a bratranci Milotovu, Drslavovi z Kravař, dal dceru svou za choť a s ní bohaté statky; byl tudíž Milota spřízněn s králem. Kdyby byl Milota s Moravany zradil největšího Přemyslovce a Čechy v bitvě na Moravském poli, jak bylo by možno, aby hned za dva měsíce potom kanovníci pražští volili za biskupa Dobše (Tobiáše), bratra Milotova? Liché jest také nařknutí, že Milota loupil statky církevní; neboť Milota přál stavu duchovnímu, daroval statky klášterům a jediného syna dal vychovati za kněze. Poslední léta trávil v Benešově, obnovil a nadal

tamější klášter minoritský, v němž byl pochován po smrti, r. 1307. Pan přednášející slovy přesvědčivými a důraznými očistil památku znamenitého pána moravského.

Biskup Dobeš, bratr Milotův, chybně zvaný z Bechyně, měl původní sídlo rodu svého Benešův a biskupovav za doby velmi neblahé, těžké a osudné, byl nejen výborným správcem duchovním, ale také věrným Čechem, dobrým rádcem a hrdinským obráncem mladého krále Václava II., jehož jako hochu nadšeně vítal z krutého věznění braniborského. Bohužel, že zemřel záhy, již r. 1296, ještě před Milotou, který pak nabyl Benešova a tam žil jako dobrodinec klášterní.

Ostatní bratři Ondřej a Rupert připomínají se zřídka. Přednáška byla nejdelší z dosavadních, ale poutavostí svou i překvapujícími vývody svými o Milotovi, byla sledována s rostoucí pozorností a odměněna hlučným potleskem.

Schůzi šestou skončily se dle řádu odhorového přednášky třídy první, a p. předseda třídní poděkoval za účast dosavadní a novému, třetímu období přál zdaru nejlepšího. — —

Ve čtvrté schůzi třídy druhé (30. dubna 1903) stručně, ale srdečně promluvil pan předseda třídní o významě, o práci a zásluhách dra. Frant. Lad. Riegra a prof. dra. Frant. Jos. Studničky, a přítomní stojíce uctili slavnou památku velikých zesnulých.

Potom přednášel p. amanuensis a docent čes. vys. školy technické dr. Fr. K. Studnička „o pojmu buňky a o fibrilárních diferenciálních těla buněčného“. V úvodě odvolal se pan přednášející na poslední práce své o histologické skladbě některých tkaniv těla živočišného („Histologische und histogenetische Untersuchungen“, Anatom. Hefte, sv. XXI.; „Schematische Darstellungen zur Entwicklungsgeschichte einiger Gewebe“, Anatom. Anzeiger, sv. XXII.) a šíře rozvedl myšlenky o pojmu buňky, kterých ve pracích zmíněných se dotkl jen mimochodem. Kdežto jednak nalézáme tkaniva složená z elementův. jejichž tělo jest tvořeno pouze jediným druhem plasmatu, vlastním protoplasmatem, tak že nemůže ani vzniknouti spor o tom, co jest zde buňkou (na př. četné epithelie), jsou opět jiná tkaniva, v nichž se jeví plasma dvojím způsobem, a to jako nezměněné plasma původní, protoplasma, které většinou tvoří více méně uzavřené celky, jádra buněčná v sobě obsahující,

a jako hutnější plasma, které vzniká zhuštěním a částečně chemickou proměnou prvního druhu plasmatu a které, poněvadž se vyskytuje periferně od něho, může mít název „exoplasma“. Původní protoplasma bývá označováno za případů, kdy periferie jeho se změnila v exoplasma, také názvem „endoplasma“. Exoplasma se jeví buď jako tenké blány buněčné, nebo za jiných případů jako široké vrstvy endoplasma vně obkličující (exoplasma v užším smysle slovním), nebo konečně, a to tehdy, kdy ve tkanivě není mezibuněčných prostor, mohou exoplasmata, přináležející jednotlivým endoplasmatickým celkům a jádrům, splývatí vzájemně. Takovéto souvislé exoplasma jeví se jako hmota základní nebo mezibuněčná, obsahující ještě z pravidla útvary fibrillární (paraplasmatické). Za vlastní buňky musíme z pravidla považovati jen vlastní protoplasma čili endoplasma s obsaženým jádrem (buňku endoplasmovou!). Jen toto souhlasí se známou definicí M. Schulze o buňce, a jen toto může býti považováno za „energidu“ ve smysle Sachsově. Celek tvořený endoplasmatem a příslušející k němu a za proměny jeho vzniklou partií exoplasmatu, můžeme nazývati „buňkou celkovou“. Nepřihlížíme-li k některým okolnostem, souhlasí takováto celková buňka asi s pojmem buňky, jak jej určil Theodor Schwann. V některých tkanivech, v nichž exoplasma mnoho si zachovalo z původních vlastností protoplasmatu a s ním se dělí společně, jeví se takové buňky celkové jakožto ohraničené celky samostatné. Tak bývá na tkani epitheliální a na tkani chordální, v nichž — což váží zvláště — jednotlivá exoplasmata jsou oddělena prostory mezibuněčnými. Ve tkanivech jiných, a to ve tkanivech podpůrných, ztrácí exoplasma původní vlastnosti protoplasmatu téměř docela, má úplně ráz hmoty z plasmatu vyloučené, nesleduje dělení endoplasmatického těla vlastní buňky; mimo to chová se příliš passivně. Zde — ve stavu definitivním — jest těžko rozeznávati od sebe „buňky celkové“, a můžeme o nich mluviti jen s hlediska theoretického.

Pan přednášející objasnil blíže vlastní názory tyto na řadě různých tkaniv: na fibrillárním pojivě, na tkaních chrupavkové, chordální a epitheliální, a zašel mimo to na poměry na tkanivě svalovém a nervovém. Ukázal na nemožnost, aby „buňky celkové“ všude a důsledně byly považovány za elementy tkaniv. Docela toho nepřipouští hlavně poměry na tkanivech pojivých, kde endoplasma se jeví jako samostatný element. Ukázal však také

na to, že bychom měli značné obtíže, kdybychom všude a důsledně chtěli jen endoplasma považovati za element tkaniv, za buňku. Jsou případy, kde exoplasma liší se jen pranepatrně od endoplasmatu (na př. buňky nervové), a od případů takových jsou přechody až k případům, za kterých má exoplasma všechny vlastnosti vyloučeniny (pojivo, chrupavka). Dále pozorujeme případy, za kterých endoplasma znenáhla přechází v exoplasma, tak že tu vlastně není možno, abychom snadno uznávali ostře ohraničené celky — buňky endoplasmové. Konečně jsou případy takové, že veškeré plasma „buňky celkové“ se mění v exoplasma. Zde sahá exoplasma až k jádru, a nelze tu mluvit o buňce v užším smysle slovním (buňce endoplasmové).

Jak patrně, pojem buňky pro celou řadu tkaniv vyvinutého těla živočišného není vždy týž, a není opravdu možno, abychom zaváděli docela důsledné názvosloví. Skutečně existuje ve tkanivích těchto jen protoplasma a modifikace jeho. Protoplasma tvoří uzavřené celky buď samo o sobě, jinde opět společně s exoplasmatem, a to jen, pokud jest to možno. Poměry, které poznáváme v různých tkanivích, jest možno asi charakterisovati takto: jednou protoplasma neměnic se samo o sobě tvoří uzavřené celky — po případě splývající tvoří syncytia (správně symplasty); jindy mění se protoplasma na periferii takových celků, tak že je můžeme označiti zvláštním názvem exoplasma. Pokud se toto exoplasma povahou příliš neodchyluje od vlastního protoplasmatu, není možno celek, který s ním tvoří společně, nazvati jinak nežli názvem „buňky“. I tehdy, kdy exoplasma sice povahou značněji se liší od vnitřního plasmatu, s ním však jest spojeno nenáhlými přechody, jest poněkud ještě obtížno, abychom toto poslední samotné prohlásili za „buňku“. Za to jest to snadno možno (za případů, kde jsou vskutku značněji pozorovatelné rozdíly v povaze obou druhů plasmatu), kde ostatní protoplasma od exoplasmatu jest odděleno ostrou hranicí. V řadě případů jsme zrovna nuceni, abychom endoplasma považovali za vlastní buňku. V tomto poněti utvrzuje nás jednak samostatné chování endoplasmatu („endoplasmové buňky“), jednak pasivní chování někdejšího exoplasmatu, které jest patrně zvláště tam, kde exoplasma se jeví jako hmota základní. Není možno abychom tkaniva taková považovali za syncytia!

Vedle proměny protoplasmatu, která jest velmi důležitá s histologického hlediska, pozorujeme ještě v celé řadě tkaniv tvoření fibrill, které mohou býti různé povahy, dle toho, jaký jim připadá úkol. Rozeznáváme tři druhy fibrill: tonofibrilly, myofibrilly a neurofibrilly. Fibrilly mohou vznikat buď v protoplasmatě ještě nezměněném nebo v exoplasmatě. U tonofibrill buněk chordálních, hlavně u buněk pojiva fibrillárního, pozorujeme, že fibrilly vznikají někdy v protoplasmatě ještě nerozlišeném a že přecházejí za proměny jeho do exoplasmatu, resp. do základní hmoty. U myofibrill a neurofibrill, které žádají patrně přítomnosti protoplasmatu, pozorujeme naopak, že po všechnu dobu životní jsou uloženy v protoplasmatě neb aspoň v exoplasmatě, které se liší od něho velmi nepatrně. Hmota, z níž sestávají fibrilly, jest za každého případu patrně jiná, jistě jest odchylna jak od pouhého protoplasmatu tak od exoplasmatu. Můžeme ji podle Kupffera nazvati „paraplasma“, nebo správněji mluvíti o fibrillách jakožto útvech paraplasmatických, a to hlavně proto, že za některých případů hmota, z níž sestávají tonofibrilly pojiva, nemá ve stavě vyvinutém již více nic společného s protoplasmatem. Zajímavo jest chování těchto fibrill ve tkanivech. Pozorujeme, jak u tonofibrill tak u neurofibrill i myofibrill, že probíhají řadami buněk a že i jinak ve tkanivech se chovají velmi samostatně. Není příliš nesprávně, pravíme-li, že fibrilly takové můžeme považovati nejen za elementy cytologické, ale také za elementy histologické. —

Po přednášce, která svědčí o pilných a samostatných studiích, poděkoval p. předseda pp. účastníkům i pp. přednášejícím a skončil letošní schůze s přáním dalšího zdu.

Prof. Fr. J. Rypáček,
tajemník I. třídy.

* * *

Zprávy o zasedáních mus. kuratoria r. 1903.

Schůze dne 5. ledna 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Zahajovací řečí svou rozvinul pracovní program mus. kuratoria, promluviv o úkolech jeho, hlavně aby uspořádány byly předměty praehistorické, aby vydán byl nový katalog gallerie obrazové, aby do musea byly skoupeny praehistorické sbírky po

Moravě rozptýlené, aby uskutečněny byly známé návrhy p. kuratora prof. dr. Jahna (reorganisace mus. sbírek a zřízení kommisie na přírodnický výzkum markrabství Moravského), aby byla vyžádána větší subvence státní, než dosud, a aby knihovna byla doplňována stále a soustavně. Potom srdečně poděkoval odstupujícímu předsedovi p. prof. Rzehakovi za činnost za minulého třiletí vykonanou, uvítal nové pp. kuratory a jmenoval za souhlasu jejich kuratory p. dra. Dolanského a p. arch. dra. Bretholze za verifikatory protokolní. — O návrhu konservatora p. prof. Ed. Domlivila, aby v oddělení numismatickém byla sestavena skupina mincí s obrazy panovníků rodu Habsburského a markrabí moravských, ujednáno po delším rozhovoru, aby zatím byl odložen, proto že není místa v museu, ale za vhodné příležitosti bude uskutečněn dle možnosti. — Poděkováno dárcům předmětů do sbírek musejních, pp. konservatorům vrch. geometrovi Aug. Burghausrovi z Brna za mor. nerosty, prof. Ed. Domlivilovi z Val. Meziříčí za předměty národopisné, prof. v. v. Em. Mosrovi ze Štyr. Hradce za medailli na památku maršála Radeckého, řed. v. v. Adolfovi Sterzovi ze Znojma za starý tiskopis, uč. Ant. Vrbkovi ze Znojma za mince, fotografie a kopy, jakož i vdp. kons. radovi P. Ant. Weinlichovi z Vranova za románský svícen a sl. uč. klubu přírodnickému z Brna za mor. nerosty. — Vyhověno žádosti sl. odboru Českoslovanské obch. besedy za darování knih do spolkové knihovny. — Po návrhu vicepraesidenta p. prof. Rzehaka povoleno 30 K na pomník Virchowův. — Z podnětu praesidentova zvolen odbor knihovní (pp. kuratorové prof. Bayer, arch. dr. Bretholz, prof. Matzura, prof. dr. Novák, odb. uč. Schirm-eisen, prof. Šujan, náhradní kurator prof. dr. Leneček a konservator prof. Souček). — Schváleno provolání k pp. konservatorům o sbírání památek městských. — Za konservatory byli jmenováni pp. prof. Frant. Černý, prof. dr. Frant. Dvorský, ak. malíř a prof. vys. školy tech. Felix Jenewein, prof. dr. Ot. Leneček, prof. Stan. Souček, všichni v Brně. — Zvolena kommisie (z pp. kuratorů prof. dr. Jahna, dr. Fischla, prof. Rzehaka a prof. dr. Šujana), aby za příčinou jmenování nových konservatorů podávala kuratoriu vhodné návrhy. — Ujednáno po návrhu kuratora p. prof. dr. Šujana, aby za případu, kdyby mělo býti uskutečněno převezení tělesných ostatků Josefa Dobrovského z Brna do Prahy, požádán byl zemský výbor za příspěvek na podnik tento. —

Po návrhu náhradního kuratora konservatora p. red. Welzla zahájeno vyjednávání o koupi poprsí Sealsfeldova. — Kurator p. prof. dr. Jahn referoval o jurských nálezích p. dr. Remeše z Příbora. — Za řádné členy přijati pp. Jan Burda, prof. české reálky, uč. Ota Kriebel, sl. Anna Lotocká, cvičná uč. č. paedagogia, pošt. asistent Fr. Peček, gymn. prof. Jan Petráček, gymn. prof. Jar. Reinhold, prof. v. něm. obch. školy dr. Emerich Selch, uč. Frant. Šilhavý, ř. prof. č. vys. školy tech. dr. Ant. Sucharda, prof. č. v. obch. školy Jos. Válek v Brně, Jos. Stávek, zvěrolékař v Šlapánicích, dr. Vil. Wagner, právní praktikant v Králově Poli.

Schůze dne 9. února 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Na vědomí přijata zpráva zem. výboru, že nelze mu povolití příspěvku na převezení ostatkův Jos. Dobrovského do Prahy, že však chce na zemském sněmě vymoci slušný příspěvek na upravení náhrobkův jak Dobrovského tak mor. zem. arch. Jos. Chytila. (Zatím spolek „Svatobor“, jenž zamýšlel pochovati ostatky slavného slavisty na Vyšehradě, zřekl se zámyslu svého, a Dobrovský zůstane Moravě, kde zemřel.) — Ujednáno (po zprávě p. vicepraesidenta Rzehaka), aby vyjádřen byl souhlas mus. kuratoria s dotazem zem. výboru za příčinou podpory mor. musea místního. — Poděkováno dárcům sbírek musejních, a to sl. zem. výboru mor. za dvě medaille z průmyslové a živnostenské výstavy Olomoucké, p. kuratoru odb. uč. Schirmeisenovi za otisky ryb z břidlice z Mikulovic, pp. konservatorům prof. Ed. Domluvilovi ve Val. Meziříčí za vyobrazení mor. výšivek, prof. dru. Fr. Dvorskému v Brně za nerosty a nálezy praehistorické, prof. Em. Mosrovi ve Št. Hradci za stříbrnou medaili předsedy Čes. akademie J. Hlávky a za rukopis z r. 1826, odb. uč. Leop. Noppovi ve Strážnici za předměty národopisné, uč. Vojt. Schierlovi v Hustopeči za herbář a naduč. H. Sáňkovi v Rudici za nerosty, pp. Boh. Pavlíkovi a stud. ing. H. Subakovi v Brně za zkameněliny. — Jednomyslně schváleny návrhy kommisie knihovní o zakoupení časopisův a knih. — Za řádné členy přijati pp. zem. rada uč. Arthur Balzar, továrník Eugen Beyer, prof. č. reálky dr. Ondř. Brandstätter, odb. uč. Aug. Braun, kand. adv. dr. Hyn. Bulín, obch. Jindř. Bydlo, sek. lékař dr. Ferd. Ehler, ing. Vlad. Fischer, chemik dr. Rich. Frenzl, adv. dr. Emil Friedmann, kom. rada Arn. Grünfeld, velkostatkář dr. Štěp. bar. Haupt Buchenrode, továrník Alfred

Hochstetter, úř. Živnost. banky Ant. Jaroš, koncipient dr. Bedř. Klob ml., fin. koncip. Jos. Kolbinger, off. ob. rady Gust. Kostka, kand. adv. dr. Fr. Koželuha, adv. dr. Jak. Pollenz, adv. dr. Kar. Reissig ml., prof. theol. dr. Jos. Samsour, úř. Jar. Šich, taj. ob. rady Fr. Schott, adv. dr. Vil. Schulz, z. posl. Bedř. Singer, ref. řed. dr. Bert. Spitz, bankéř Alex. Suchanek šl. Hassenau ml., c. rada a přednosta dopravní Theod. Svoboda, pí. Ella Triebnigová, choť c. a k. setníka, kom. rada Lud. Ulmann, prof. č. reálky Jan Vrazil, úř. pojišť. Viktor Wischniowsky, adv. dr. Rich. Wolf v Brně, dr. Bedř. Drož, obv., pan. a železniční lékař ve Žďáře, P. Jan Kovář, koop. v Ivančicích, Em. Vitek, uč. v Král. Poli, dr. Gustav Zweig, adv. v Prostějově.

Schůze dne 2. března 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Konán byl podrobný, zevrubný a důkladný rozhovor o loňském návrhu kuratoria p. prof. dr. Jar. J. Jahna, dosud odkládaném, aby v Mor. Mus. Společnosti zřízena byla kommisie na přírodovědecký výzkum markrabství Moravského. Pan navrhovatel, jenž loni již všestranně odůvodnil návrh svůj, podal znovu obšírnou zprávu o něm, aby ukázal, jak si představuje kommissi výzkumnou, a kolik by vyžadovala oddělení pracovních, totiž 1. odd. topografickogeodaetické, 2. geologickoarchaeologické, 3. mineralogickomontanistické, 4. botanické, 5. zoologické, 6. meteorologické, 7. pedologickochemické, 8. hospodářskolesnické. Kommisie bude složena z kuratoria a z vědeckého odboru. Výzkumy budou uveřejňovány v monografiích, a sebraná látka bude dána do zem. musea. Po dlouhé a výstižné debattě byl návrh konečně schválen jednoslovně. — Praesidium s počátku schůze oznámilo jmenování nového úředníka musejního p. dr. Ladislava Hofmana (praktikanta univ. bibliotheky Pražské) za amanuensa zemské knihovny v Brně při našem museu. — Další program odložen do zvláštní schůze na den 16. března t. r.

Schůze dne 16. března 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Pan praesident oznámil s počátku zasedání, že o pokladně bude podávána zpráva vždy za měsíc. — Volení kuratorové ujednali zvláštní dohodnutí o jazykové otázce v kuratoriu a dohodli se úplně, jak bylo prohlášeno s obou stran. — Pan amanuensis

zem. knihovny dr. Hofman píše zápisy o schůzích s p. sekretářem Kotístkou. — Kuratorium vděčně přijalo na vědomí zprávu zem. výboru, že po dobrém zdání našem výbor navrhne zem. sněmu koupí poprsí Alfonsa Muchy, udělané mor. sochařem Korschannem. — Poděkováno za dary do sbírek musejních p. vicepraesidentovi prof. Rzehakovi za vápenec vláknitý z Juliánova, za aragonit z Moutnic a lith. slín z Podivína, sl. Ludm. Machalové, řed. ústavu hluchoněmých, za tři miniatury, p. konservatorovi prof. Em. Mosrovi ve Št. Hradci za dva akvarelly, p. řed. měst. škol Vesniných Jos. Němcovi za 42 mince z nálezu Dědického, p. konservatorovi prof. dr. Rud. Sommrovi v Olomouci za starou mapu markrabství Moravského, p. uč. ústavu hluchoněmých Vikt. Stolzovi za dva obrazy na skle. — Do výboru na vypracování vědeckého řádu kommis-se přírodnické, zásadně ujednané za schůze minulé, zvoleni pp. vicepraesident Rzehak, kuratorové prof. Bayer, dr. Dolanský, prof. dr. Jahn, kons. prof. Lička, kur. prof. Matzura, kur. odb. uč. Schirmeisen a náhr. kur. prof. dr. Leneček. — Jmenování konservatorův. Z konservatorů, jejichž třiletí došlo právě, byli jmenováni opět pánové: Fr. Bartoš, šk. rada a řed. na Mlatcově, P. Konrád Blažek, farář v Mladějovicích, prof. Em. Bronec v Kroměříži, odb. uč. Alois Czerny v Mor. Třebové, prof. Ed. Domlupil ve Val. Meziříčí, mistodrž. vrch. ing. Rud. Dworzak v Brně, uč. Kar. Gerlich v Pterově, inspektor Arn. Hanisch v Třebíči, řed. Jos. Hladík v Příboře, minister. rada Viktor Houdek ve Vídni, řed. varh. školy L. Janáček v Brně, gymn. řed. Jos. Klvaňa v Kyjově, uč. Jan Knies v Rogendorfé, vrch. okr. zvěrolékař Flor. Koudelka ve Viškově, notář dr. Mart. Kříž ve Ždánicích, prof. Jindř. Laus v Olomouci, pokladník Kar. Lick ve Svitavách, řed. Vesnina lycea F. Mareš v Brně, řed. Kar. J. Maška v Telči, řed. Ad. Oborný v Lipníku, notář Jar. Palliardi v M. Budějovicích, řed. Jan Panek v Zábřehu, prof. Em. Pirchan v Brně, prof. Vinc. Prasek v Olomouci, hosp. kontr. Ad. Raab v Králově Poli, prof. Fr. J. Rypáček v Brně, uč. Vojt. Schierl v Hustopeči, odb. uč. Kar. Schirmeisen v Brně, lékař MUDr. Zik. Schönhof v Brně, odb. uč. Petr Schreiber ve Svitavách, obv. lékař MUDr. Jan Sedlacek v Modřicích, řed. F. A. Slavík v Hodoníně, prof. Václ. Spitzner v Prostějově, řed. Ad. Sterz ve Znojmě, soukromník Fr. K. Stohandl v Brně, prof. Jos. Uličný v Třebíči, naduč. Al. Vogler v Hlubočanech, uč. hudby něm. paedag. Jos. Žák v Brně, prof.

Hugo Zimmermann v Lednici. Nově jmenování za konservatory pánové: hl. redaktor Theod. Cejnek v Brně, adv. dr. Emil Dluhoš v Praze, zdravotní rada MUDr. Ant. Fleischer v Brně, pošt. rada Rom. Formánek v Brně, mag. pharm. Fr. Lipka v Boskovicích, lékař MUDr. Moř. Remeš v Olomouci, univ. ass. dr. Frant. Slavík v Praze, prof. dr. Kar. Vandas v Brně. — Za řádné členy byli přijati: sl. Vilma Bertlová, lyc. prof., gymn. prof. Jos. Bezdíček, úř. bank. Zbyněk Branczik, soukromník Em. Burel, m. ing. Kar. Falkowsky, zem. stav. adj. Fr. Janotta, prof. Vinc. Kočvara, off. hyp. banky Gust. Kratochwill, dílovedoucí Aug. Murn, fin. úč. revident Jindř. Schneider, lékař MUDr. Jul. Stein, m. ing. Rud. Tomaschek, pošt. úř. Břeněk Trapp, řed. Jos. Wenzlitzke, úč. Bert. Wind v Brně, odb. uč. Boh. Burian v Konici, konc. prakt. fin. řed. Stanislav Fiala v Husovicích.

Schůze dne 6. dubna 1903. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Usneseno, aby za sjezdu geologického účastníci byli uvítáni v museu p. vicepraesidentem Rzehakem a p. kuratorem prof. dr. Jahnem jakožto odborníky a zástupci mus. kuratoria. — Ačkoli dle prohlášení p. praesidenta Moravská Mus. Společnost nebyla pozvána na slavnost stoletých narozenin Christiana d'Elverta, učiněn vhodný projev na počest muže o Františkovo museum a o dějiny moravské zvláště zasloužilého. — Poděkováno za předměty darované do sbírek; darovali p. kurator prof. Matzura fotografické snímky mor. typů lidových, p. konservator Stohandl sbírku 890 lisovaných květín, pí. Marie Kožeschniková starou knihu modlicí. — Schválena zpráva p. c. rady a bibl. dr. Schrama, podaná o knihovně. — Předseda odboru lidovědného p. konservator místodrž. vicepraesident ryt. Januška podal obšírnou zprávu o činnosti za rok 1902. Zpráva i návrhy o letošním programmě schváleny jednomyslně, a po návrhu p. vicepraesidenta prof. Rzehaka souhlasně projeveny upřímné díky kuratoria panu předsedovi a odboru lidovědnému za činnost opravdu vynikající. — Schválen návrh konservatora p. prof. Jos. Líčky, aby Společnost naše založila sbírku katastral. map obcí již zcelených a nyní zcelovaných. — Rovněž přijat návrh p. konservatora prof. dr. Lenečka, aby lidovědný odbor pořídil sbírku starého nářadí vinarského. — Usneseno po návrhu p. konservatora red. Welzla, aby založena byla sbírka hudebních rukopisů moravských skladatelů; věc byla

světena pp. konservatorům řed. a uč. hudby L. Janáčkovi a uč. hudby Jos. Žákovi. — Po návrhu p. kons. Welzla má kuratorium požádati redakci polit. listů moravských, aby posílaly listy své do čítárny zem. musea. — Za řádné členy byli přijati pp.: adv. dr. Theod. Andrlé, vrch. fin. rada dr. Hugo Hatschek, uč. ass. Gustav Pilat v Brně, P. Karel Vodička, kněz řádu minoritského v Českém Krumlově.

Schůze dne 4. května 1903. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Pan praesident zahajuje jednání prohlásil, že česká kurie volební v Mor. Mus. Společnosti chce působiti na prospěch a zdar všeslovanské výstavy v Petrohradě, zamýšlené na rok 1905. — Společnosti a uměleckým sbírkám jejím dostalo se nového, znamenitého a vzácného daru; daroval J. J. kníže Jan Liechtenstein 4 stkvostné malby olejové (Schwaigra, Eckhouta, Fiedlandra a Schendla) a 9 akvarell a 1 perokresbu (práce Ehrenhaftovy). Kuratorium za jednosvorného souhlasu projevilo jasnému dárci díky nejuctivější; patříť zajisté Jeho Jasnost mezi dávné a stálé přiznivce musea našeho. Rovněž poděkováno za dary do sbírek p. vicepraesidentovi prof. Rzehakovi za mor. nerosty, p. konservatorovi prof. Ed. Domluvilovi z Val. Meziříčí za akvarell Jaronkův, zobrazující krajinu Beskydskou, a za různé předměty lidovědné, p. konservatorovi inspektoru A. Hanischovi z Třebíče za mor. nerosty, p. konservatorovi odb. uč. L. Noppovi ze Strážnice za vyšivanou „šatku“, p. konservatorovi řed. A. Sterzovi ze Znojma za 12 starších akvarell (studie květinové), p. konservatorovi prof. H. Zimmermannovi z Lednice za zkameněliny, p. zdravot. radovi primáři MUDru. Karlovi Katholickému z Brna za starožitnické nálezy, p. zem. soud. radovi Theod. Marschowskému za publikace o zcelování polí moravských, p. stav. radovi Al. Franzovi za kraslice, dp. faráři Janovi Nítkovi za nálezy praehistorické, p. cis. radovi a bibl. dru. V. Schramovi za staré nálezy (mezi nimi kámen s nápisem z r. 1506) a za 4 hliněné nádoby. — Prečtena a schválena zpráva o činnosti Mor. Mus. Společnosti za r. 1902, schválen rozpočet na rok 1904, a valná hromada položena na neděli 24. května o 10. hodině dopolední. — Za konservatory jmenování vdp. bibliothekář a archivář starobylého kláštera sv. Benedikta v Rajhradě M. Kinter, a p. Karel Czizek, odb. učitel v Brně. — Za řádné členy přijati pp. školní rada Jan Jiříček, fin.

koncipista dr. Fr. Jutrovič v Brně, Jindř. Noháček, odb. uč. v Králově Poli a sl. Zdeňka Hásková, prof. lycea Vesnina v Brně.

Valná hromada dne 24. května 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Zahájiv jednání srdečným pozdravem, projevil přání, aby účast o valných hromadách byla budoucně větší. Po jmenování verifikátorů protokolních přečten a schválen zápis o valné hromadě prosincové roku minulého. — Po návrhu konservatora p. red. Welzla nebyly čteny obšírné zprávy o činnosti mus. kuratoria ani zprávy odborové za rok 1902 (poněvadž byly tištěny), a zprávy tyto schváleny po některých poznámkách. Předseda dodatkem za souhlasu valné hromady upřímně poděkoval redakcím brněnských listů českých i německých za ochotné a časté uveřejňování zpráv o Mor. Mus. Společnosti. — Schválena také zpráva pokladní za rok 1902. Za důkladnou revisi pochvalně poděkoval p. praesident pp. revisorům přisež. odhadci Erlachovi a sekr. Mášovi. — Rozpočet na rok 1904 schválen bez čtení. Pan prof. Nesvadbík navrhl k tomu, aby, jako rozpočet, i plná zpráva pokladní byla tištěna a přidána ke zprávě o činnosti Mus. Společnosti. Návrh přijat. Pan praesident k rozpočtu ještě navrhl dodatek, aby na sl. zem. výboru a sněmě byl žádán mimořádný úvěr do 8000 K, aby ujednaná kommisie na přírodnický výzkum markrabství Moravského dle možnosti hned počala pracovati a vydávati své zprávy tiskem. Podobně jest potřebí mimořádného úvěru 4000 K na pořízení příruční knihovny kustodovy (hlavně na díla určovací). Návrhy přijaty. — Pan konservator prof. Lička navrhl díky mus. kuratoriu i úřednictvu za horlivou práci, což přijato se souhlasem valné hromady, kterou skončil p. praesident, poděkovav přítomným pp. členům za laskavé účastenství.

* * *

Zpráva o činnosti Moravské Musejní Společnosti za rok 1902.

Koncem r. 1902 uplynulo třetí Moravské Musejní Společnosti, a tím skončila se také úřední doba kuratoria na toto období zvoleného.

Také tohoto roku může kuratorium s uspokojením ukázati na to, že činnost jeho potkala se s úspěchy značnými,

tak že dobrým právem může mít vědomí, že konalo úkol svůj plně a docela.

Z nejdůležitějších akcí, které kuratorium věnovalo činnost svou, byla reorganisace musejních sbírek.

Již ve schůzi, konané dne 14. dubna 1902, upozornil kurator p. prof. vysoké školy technické dr. J. J. Jahn v obšírné zprávě na dosavadní neúplné vypravení sbírek a na nepříznivé a nedostatečné uložení jejich, vyloživ zároveň, jak bylo by možno, aby zlepšeny byly neudržitelné poměry dosavadní a aby ústav byl povznesen na stupeň dokonalosti, k němuž jest oprávněn svým určením. Po několika důkladných poradách dohodlo se kuratorium o tom, aby podle návrhu p. prof. dra. Jahna a zpráv jednotlivých odborů sl. zemskému sněmu moravskému bylo podáno memorandum s prosbou, aby roční dotace byla zvýšena o 12.000 K, aby bylo zřízeno místo druhého musejního úředníka (adjunkta v IX. třídě hodnostní) a dvou sluhův, a především aby na zjednání místnosti knihovna byla přeložena z budovy musejní do nového domu zemského.

Druhý, neméně důležitý návrh téhož pana kuratora týkal se zřízení kommisce na přírodovědecký výzkum Moravy. Uznávaje plně záslužné práce dosavadní na tomto poli, kterou vykonali jednotliví učenci a odborné spolky, projevil p. navrhovatel přání, aby po příkladě jiných zemí a zejména sousedních Čech byly dosavadní práce sebrány soustavně, a při tom aby vyplněny byly mezery v oborech, kde dosud nebylo pracováno dostatečně. Návrh, vědeckému výzkumu zemskému velmi cenný, byl přijat zásadně, a lze očekávat, že nová instituce záhy rozvine prospěšnou činnost.

Také minulého roku byl vydáván „Časopis Moravského Musea Zemského“, česky a německy zvlášť, a rozesílán pp. členům zdarma, odborným spolkům výměnou. Redakci s ochotou uznání hodnou při německém časopise měli pp. předseda prof. Rzehak, kurator prof. Matzura a konservator Schirmeisen, při českém pp. kurator prof. dr. Šujan a konservator prof. Rypáček.

Prispěvateli něm. časopisu byli pp. dr. B. Bretholz, A. Franz, prof. A. Rzehak, dr. V. Schram a H. Welzl; do českého časopisu přispěli pp. I. L. Červinka, L. Janáček, J. Knies, Zd. Lepař, Fr. Lipka, dr. J. V. Novák, Fr. J. Rypáček, dr. V. Schram a Jos. Vališ.

Vědecké přednášky, které již za druhé polovice roku 1901 pořádala česká kurie volební, byly po přijetí řádu vědeckého odboru pořádány také tohoto roku, a to dvakrát za měsíc, střídavě ve třídě filologicko-historické a mathematicko-přírodovědecké. Předsedou první třídy byl vicepraesident p. prof. dr. Fr. Kameníček, sekretářem konservator p. prof. Fr. J. Rypáček; předsedou druhé třídy byl professor vysoké školy technické p. V. Řehořovský a sekretářem p. prof. E. Bayer. Přednášky měli v historicko-filologické třídě pp. prof. Fr. Černý, prof. R. Dvořák, prof. dr. Fr. Kameníček, řed. K. Kořínek a prof. dr. Fr. Šujan; ve třídě mathematicko-přírodovědecké přednášeli pp. prof. dr. J. J. Jahn, prof. J. Janda, prof. dr. Vl. Novák, prof. Fr. Pavlíček, prof. dr. A. Sucharda, amanuensis a docent č. techniky dr. Fr. K. Studnička a prof. J. Fišer.

R. 1902 konalo se 11 schůzí kuratoria a 2 valné hromady. O první valné hromadě, konané dne 4. května, schváleny účty a výroční zpráva o činnosti Společnosti za rok 1901, a ustanoven předběžný rozpočet na rok 1903. Za pp. kuratory dra. Št. Lichta a prof. dra. H. Hammra, kteří vystoupili, jednak pro změnu bydliště, jednak pro trvalou chorobu, zvoleni byli do kuratoria na zbývající dobu úřední pp. dr. A. Fischel a prof. dr. O. Leneček. Vystupujícím pp. kuratorům dru. Š. Lichtovi a prof. dru. Hammrovi byly projeveny nejvřelejší díky za značné zásluhy, které si získali o Musejní Společnost. O téže valné hromadě byla ujednána změna, resp. doplnění stanov Musejní Společnosti, zvláště za účelem, aby přesněji vytyčen byl postup o volbě předsednictva. Mimo to přidán odstavec o volbě 4 náhradníků, po dvou z každé kurie volební. Po schválení těchto změn jak slavným zemským sněmem (o schůzi dne 3. července 1902), tak sl. moravským místodržitelstvím bylo pp. členům Společnosti uspořádáno tiskem nové vydání stanov. — Druhá valná hromada, konaná dne 14. prosince 1902, zabývala se pouze volbou kuratoria na budoucí tříletí. Německá kurie volební zvolila za kuratory pp. zem. arch. dra. B. Bretholze, adv. dra. A. Fischla, prof. J. Matzuru, prof. A. Rzehaka a učitele měšť. školy K. Schirmeisena; za náhradníky byli německou kurií zvoleni pp. prof. dr. O. Leneček a řed. H. Welzl. Česká kurie volební zvolila pp. prof. E. Bayera, adv. dra. J. Dolanského, prof. dra. F. Kameníčka, prof. vys. školy technické dra. Vl. Nováka a prof. dra. Fr. Šujana za kuratory a pp.

red. J. Merhauta a prof. Fr. J. Rypáčka za náhradníky. V následující schůzi kuratoria byli zvoleni p. prof. dr. František Kameníček za předsedu a p. prof. Ant. Rzehak za místopředsedu Musejní Společnosti. Jako zástupci vládní zasedají v kuratoriu pp. zemští inspektorové školní dr. K. Schöber a J. Slavík; zástupci zemskými jsou pp. zemský poslanec rytíř V. Bauer, prof. vys. školy technické dr. J. J. Jahn, přisedící zem. výboru J. Jelínek a prof. P. Josef Kašpar. Odstupujícím členům kuratoria pp. místopředsedovi radovi Navrátilovi, hl. redaktorovi Cejnkovi, adv. dru. Dluhošovi a prof. dru. Dvorskému byly projeveny díky nejvřelejší za plného uznání zásluh, které si získali o Musejní Společnost.

Také minulého roku mělo kuratorium příležitost, aby podle zájmův ústavu svěřeného, jakož i podle uložených stanov, slavné vládě a slavnému zemskému zastupitelstvu předkládalo návrhy a zprávy a podávalo dobrá zdání odborná. V podání, které po návrhu místopředsedy p. profesora dra. Kameníčka bylo učiněno sl. ministerstvu osvěty a vyučování, žádalo kuratorium, aby vzhledem k rozsáhlé činnosti Společnosti a vzhledem k rostoucím požadavkům byla státní subvence z dosavadních 6000 K. zvýšena na 16000 K. Sl. zemskému výboru bylo podáno několik žádostí a dobrých zdání o poskytnutí subvencí četným museím místním, o vymození subvence na koupi obrazů do zemské gallerie a na vydání díla o moravské ornamentice, o udělení stipendií na studium moravské lidovědy a moravské zvířeny, na prozkoumání jeskyní moravských a na prohlídku zahraničních museí, o renovaci hrobu proslulého slavisty Jos. Dobrovského a zem. archiváře Jos. Chytila a j. Po smrti prof. dra. A. Ziebla podalo kuratorium zemskému výboru soustrastný dopis, uznávajíc veliké zásluhy, které si zemřelý zjednal o Musejní Společnost.

Předsedovi odboru moravské lidovědy p. místopředsedovi vicepraesidentovi rytíři J. Januškovu za plného uznání zvláště úspěšné činnosti jeho projeveny nejvřelejší díky mus. kuratoria.

Žádost, podaná zemskému výboru o rozmnožení knihovního personálu, měla potěšitelný výsledek, že sl. zemský sněm systemisoval u zemské knihovny místo 1 amanuensa a 1 sluhy.

Po srozumění se sl. zemským výborem darovalo kuratorium značný počet přírodnických praeparátů zemským reálkám v Brně

a v Bučovicích, vinařským školám v Bzenci a ve Znojmě a českému spolku ovocnářskému v Brně do pomologického ústavu jeho.

Živá jednání, dosud ještě neukončená, mělo kuratorium jednak s Museem království Českého v Praze o přenechání sbírky moravských nálezův a jednak s majetníky praehistorických sbírek palaeontologických o získání sbírek jejich do zem. musea našeho.

Návštěva musejních sbírek byla velmi utěšena také za minulého roku, a přes to, že sbírky byly zavřeny po dobu dosti dlouhou (od polovice července do polovice září), za příčinou renovování budovy, dělal počet návštěvníků v celku 25.788 osob.

Za obnovy assekurace sbírek proti ohni byly sbírky pojištěny také proti vloupání a krádeži.

Namáhavou revisi účtů za rok 1901 vykonali také uplynulého roku pp. revisorové odhadce statku J. Erlacher a sekretář české sekce zemědělské rady J. Máša, začež jim projeveny díky nejvroucnější.

Členů bylo koncem roku 1901 418,
za minulého roku přibýlo nových členů 119,
ubylo však (smrtí nebo změnou bydliště) 16,
má tudíž Moravská Musejní Společnost koncem r. 1902 členů 521.

Neúprosnou smrtí byli vyrváni Společnosti pp. členové: M. Beneš, obchodník v Třebíči, dr. K. Bräunlich, advokát v Brně, O. Jacob, okresní hejtman v Místku, H. Kranz, zem. stav. ředitel v Brně, E. Machalek, odborný učitel v Brně, A. Pollansky, c. a k. plukovník v. v. v Brně, J. Tesař, školní rada v Brně, J. Exc. Leopoldina hr. Thunová-Hohensteinová v Kvasicích a dr. A. Zoebel, prof. vys. školy technické a přisedící zemského výboru v Brně. Čest budiž jejich památce!

Nežli se přejde ku zprávě o činnosti jednotlivých odborů, nemůže kuratorium nevzpomenouti ochoty a účinné podpory, které se mu dostalo se strany sl. úřadův a příznivců Musejní Společnosti. Upřímnými díky jest zavázáno kuratorium sl. ministerstvu vyučování za poskytování dosavadní dotace roční, ale nejvteřejší díky buďtež vzdány sl. zemskému sněmu a zemskému výboru za hmotnou a starostlivou podporu prací spolkových, jakož i všem pp. spolupracovníkům a příznivcům, kteří Společnosti vydatně pomáhali ve snahách jejích, konečně všem sl. redakcím novin, českých i německých, jež ochotně uveřejňovaly zprávy její

www.libtool.com.cn
Kuratorium, uznávajíc též neobyčejnou pílí a vytrvalost pp. úředníkův v zemském museu i v knihovně, pokládá za vhodné a slušné, aby jim za této příležitosti projevilo uznání a vroucí díky, k nimž připojuje přání, aby všichni pánové i dále setrvali ve své horlivosti.

A. Sbírky.

I. Oddělení přírodopisné.

a) Mineralogie, petrografie a palaeontologie.

V zasedání kuratoria dne 14. dubna 1902 podal pan prof. dr. Jar. J. Jahn zprávu o nynějším stavu těchto sbírek a navrhl úplně nové upravení jejich.

Poněvadž podaný návrh byl schválen, a vykonání jeho bude možno také proto, že sl. výbor zemský přidělil místnosti v nové budově zemské na převezení knihovny, a to v době nedaleké, upustilo se zatím od postavení neb jen přestavení v oddělení tomto, neboť by s tím spojeno bylo vydání, a hledělo se jen k tomu, aby sbírky, pokud možno, byly doplňovány z prostředků dosavadních a pohotových.

D a r y za správní rok 1902 jsou tyto:

od J. M. vdp. Frant. S. Batiny, praelata kláštera Králové na Starém Brně, řada moravských nerostův a kamenů;

od konservatora pana Augusta Burghausra, c. k. vrchního geometra v Brně, řada kamenů z okolí Slavkova a Tasova;

od kuratora pana dra. Františka Dvorského moravské kameny a rybí otisk z pískovce (miocénu) z Nosislavě;

od pana Emila Freude, odborného učitele z Brna, tři rohy *Bos primigenius* a části lebky *Ursus spelaeus*; od konservatora pana Jana Kniesa, správce školního v Rogendorfě, 8 skupin s kostmi malých diluvialních ssavců; od konservatora pana Karla Langra, odborného učitele v Mikulově, zkameněliny z Mikulova; od něm. spolku přírodovědeckého v Brně, andesity z Nezděnic; od pana Františka Pirschla, inženýra ve Svitavách, tři podobizny nově objevené jeskyně v Ochoze u Brna; od předsedy Moravské Musejní Společnosti pana prof. Ant. Rzehaka,

www.libtool.com.cn

kameny z Levice v Uhrách a několik moravských nerostův a kamenů; od konservatora pana Hugona Sáňky, nadučitele v Rudici, zkameněliny z Rudice; od konservatora pana Vojtěcha Schierla, učitele v Hustopeči, zkameněliny z okolí hustopečského; od konservatora Petra Schreibra, učitele měšťanských škol ve Svitavách, zkameněliny nalezené za vrtání studně tamže.

Přikoupen byl větší počet vltavínů z Čech a z Moravy, které poskytují dosti látky na zkoumání; mimo to opatřeny zkameněliny útvaru křídového z Březové a několik kostí diluvialních ssavců z naplavenin u Brna.

b) K v ě t e n a.

Konservator pan František K. Stohandl, jako za let předešlých, ujal se namáhavé práce a přehledl a znovu upravil herbář.

Jen neúnavně pili jeho jest děkovati, že moravské byliny, které darem zesnulého prof. Dra. Eduarda Formánka se staly našim majetkem, v herbáři našem jsou zařazeny skoro všechny, tak že příštím rokem vevvzácný odkaz Formánkův bude uspořádán úplně.

Kuratorium koná proto milou povinnost, že panu konservatorovi Stohandlovi i na tomto místě děkuje za zvláštní zásluhy o sbírky květeny musejní.

Rostliny do herbáře darovali pánové:

Adolf Oborny, ředitel škol realných v Lipniku;

Dr. Karel Rothe, c. k. poštovní tajemník v Brně;

konservator Petr Schreiber, učitel měšťanských škol ve Svitavách;

Emerich Steidler, c. k. finanční tajemník v Brně;

konservator Frant. Karel Stohandl, soukromník v Brně; a

Albin Wildt, inženýr v Brně.

c) H m y z.

Zvláště cenného přirůstku dosáhla sbírka motýlův.

Jestě za života c. k. plukovník v. v. pan Ant. Pollansky pořídil darovací listinu, kterou Františkovu museu zemskému zabezpečil znamenitou svou sbírku motýlů, aby byla zachována v původním uspořádání a byla přiměřeně ošetřována.

Sbírky této nabyly šlechtitný dárce se vzácným porozuměním věcným vlastním přičinlivým sbíráním a za velikých obětí peněžních, jakož i přátelskými dary ze všech dílů světových, zvláště také dary bývalých žáků svých.

Hned po smrti, nastalé dne 31. května 1902, byla sbírka odevzdána museu soudním vykonavatelem.

Nebyla-li musejní sbírka z doby dřívějšího trvání svého dosti významnou (sbírka dra. Kupida a Schwaba), nynějším věnováním upřímného příznivce zajisté dosáhla takového rozsahu, jakým se může vykazati jen málo sbírek a jakými se žádné museum krajinské najisto nemůže honositi.

Bohatá sbírka tato jest uložena ve dvou skříních; jedna chová palaearktické, druhá exotické motýly; obě pak ve vnitřním obsahu svém mají celkem 144 přihrádek.

Ještě však druhý přírůstek značný přibyl sbírce hmyzové za roku uplynulého. Pan Julius Sukup, ústřední ředitel ve výslužbě v Mědlínku u Vídně, daroval sbírku motýlů ve skříní s 32 přihrádkami a 16 krabic brouků, které sám nachytal a nasbíral v Napajedlich a v nejbližším okolí.

Přesídlením knihovny snad se podaří přece, aby také sbírce hmyzu byly zjednány nové místnosti, aby sbírka tato větší měrou se stala přístupnou obecnstvu.

II. Praehistorie a národopis.

a) Oddělení praehistorické.

Prevzetím Františkova musea do správy zemské roku 1899 bylo také učiněno dohodnutí o přejetí praehistorických sbírek „Musejního Spolku v Brně“, což se stalo skutkem v měsících červnu a červenci r. 1902.

Sbírky tyto jsou složeny asi v 20 bednách a musely býti zatím uschovány, protože neobyčejně veliký přírůstek vyžaduje, aby časem bylo pořízeno několik nových skříní.

Za prostředky udělené sl. zemským sněmem na vhodné a nové vystavení praehistorické sbírky byly pořízeny:

1 střední (dvojitá) skříně, 1 přistěnná celá a 2 poloviční skříně přistěnné železného sestrojení se spodními skříněmi ze dřeva dubového.

Potřebné ještě 2 střední (dvojitě) a jedna poloviční skříň nástěnná mají býti pořízeny dle rozpočtu, tak že zajisté již příštím rokem může se počítati se zařazováním nálezů praehistorických.

Ovšem jest potřebí do té doby ještě mnoho práce; neboť jmenované nálezy, ať již dříve chované v museu zemském, ať sbírky „Musejního Spolku“, byly buď opatřeny nedostatečně nebo nebyly opatřeny vůbec, a proto za vystavení jejich musí býti pamatováno, aby se věc tato opravila.

Z Moravy, bohaté praehistorickými poklady, jen skrovné nálezy staly se majetkem musea zemského, a to proto, že jednotlivé města, ano i menší obce zřizují svá vlastní musea místní. hrdy jsouce, mají-li ústav podobný majetkem a shromažďují-li v něm nálezy z bezprostředního okolí svého.

Závažna jest také okolnost, že velmi mnoho soukromých sběratelů zároveň soutěží s museem zemským.

Jednak za příčinou brzkého žádoucího a slušného povznesení praehistorické sbírky musea našeho na výši, jež mu přísluší jako ústavu zemskému, jednak snaha, aby soukromé sbírky, které často obsahují zvláště cenné a přebohaté nálezy moravské, snad prodejem neputovaly za hranice, zvolilo kuratorium v zasedání, konaném dne 26. května 1902, odbor, který se má snažiti, aby si zjednal styky s moravskými sběrateli za účelem případného nákupu jejich sbírek do musea zemského; odbor tento má nákupy takové nejen umožňovati, ale i zjednávati veškerý prostředky a cesty k tomu potřebné.

Praehistorickému oddělení přibýly kromě předmětů přejatých od „Musejního Spolku“, jenž si vymínil právo vlastnické, tyto dary:

od konservatora pana Augusta Burghausra, c. k. vrchního geometra v Brně, střepiny a kosti z hrobu v cihelně holubické; od konservatora p. Antonína Vrbky, učitele ze Znojma, rozličné nálezy z okolí znojmského (2 kamenné sekry, zpracovaná kost atd.).

Koupeny pak nálezy hrobní z Vedrovic, z Ivanovic u Komárova a z Holásek, jakož i nehotová veliká sekra kamenná z Brumovic ze Slezska.

b) Národopis.

Protože nová skříně poslední, určená oddělení národopisnému, byla postavena v jeseni roku 1902, počaly se zařazovati předměty.

Sbirka tato obsahuje předměty čtyř Moravanův, a to:

Konsula p. Josefa Haasa, konsula pana Zdeňka Janiczka, vrch. námořního lékaře štábního p. dra. Jindřicha Wawry, rytíře Fernsee, a pana MUDra. H. Breitensteina, kteří předměty nasbírali na svých dalekých cestách.

Mimo to obsahuje sbírka veliké množství čínských i japonských předmětů, které již v 18. století za příležitostné vyslanecké cesty lorda Macartneye byly sesbírány průvodčím jeho Stauntonem, a pak starohrabětem Hugonem Salmem Reifferscheidtem r. 1820 darovány mladému tehdy Františkovu museu.

Nedostatečné prostředky, jakož i daleké spojení nedovolují, aby za nynějších okolností sbírka tato byla rozmnožována soustavně, a doplnění její jest možno jen příležitostnými a nahodilými dary budoucích příznivců.

Jakmile oddělení praehistorické se stane přístupným obecnstvu, otevřeno bude zároveň i oddělení národopisné.

III. Moravská lidověda.

Odbor moravské lidovědy, jehož předsedou jest pan místodržitelský vicepraesident rytíř Josef Januška, také roku 1902 došel výsledků potěšitelných.

Jak bylo již pověděno ve zprávě za rok minulý, musilo se zatím přestati s dalším ustrojováním moravských krojů lidových na figurinách, poněvadž v prostorách musejních není místa na to.

Přes to byly získány jednotlivé veležádoucí částky krojů lidových, mezi nimi hanácké pláště (oděv slavnostní) z okolí přerovského a kojetínského.

Podle programu na rok 1902, schváleného kuratoriem, směřovala hlavní činnost odborová k nabývání kolorovaných vyobrazení lidových a krojových a k rozmnožení fotografického musea pro moravskou lidovědu a vlastivědu.

Za účelem prvním měl odbor sice spolehlivé fotografie krojů lidových ze všech končin moravských, a bylo třeba jen vybírat; než za příčinou kolorování jejich bylo potřebí, pátrati po fotografo-

vaných osobách a oděv, v němž se daly fotografovati, dopraviti do Brna, aby vybrané fotografie byly dle něho udělány barvami.

Bylo to spojeno s velikými obtížemi, ale cesta tato, neboť spolehlivější nebylo, musila býti nastoupena. Prostředně i bezprostředně vypátrání důvěrníci, a byly jim vydány návody i poučení.

S upřímnou radostí může odbor ujistiti, že šťastně našel mnoho osob, které mu přes námahy s věcí spojené poskytly horlivé a účinné podpory, a jediné touto podporou bylo možno, že prodlením roku 1902 bylo zjednáno dalších 41 kolorovaných vyobrazení moravských krojů lidových, z nichž 32 bylo uloženo do druhého alba.

Odbor koná patričnou povinnost, připomíná-li jmen osob, které co nejvydatněji podporovaly práce odborové, a vyjadřuje jim také na místě tomto díky nejvroucenější.

Jsou to pp. konservatorové Moravské Musejní Společnosti: Alois Czerny, učitel měšťanských škol v Mor. Třebové; Eduard Horský, professor realní školy v Uher. Brodě; Josef Klvaňa, gymn. ředitel v Kyjově; Leopold Nopp, učitel měšťanských škol ve Strážnici; Jan Svozil, professor realní školy v Prostějově; Alois Vogler, nadučitel v Hlubočanech;

dále důstojní pánové: Cyrill Bata, kaplan ve Fryštáku; Vilém Kolář, farář v Hošťálkově; František Prikryl, farář v Týně; Petr Tesař, farář v Tlumačově;

mimo to pánové: Karel Cigánek, nadučitel v Brodku; Josef Kocian, maj. usedlosti v Soběchleších; Julius Konrad, ředitel statku v Horní Moštěnici; Vendelin Mašíček, učitel v Žákovicích; Jan Rozkošný, přisedící zemského výboru, zemský a říšský poslanec v Křenovicích, a slečna Xavera Běhálková v Tovačově, o mor. lidovědu zvláště zasloužila.

Péče o rozmnožení fotografického musea moravské lidovědě, které mělo koncem roku 1901 652 kusů fotografií, potkala se s výsledkem takovým, že získáno ještě 196 kusův. Koncem roku 1902 jest 848 kusův.

I tu poskytli odboru velevítané podpory pánové: Karel Gerlich, učitel v Pterově; P. Emanuel Janků, kooperator v Dubňanech; František Lipka, mag. pharm. v Boskovicích; Leopold Nopp, učitel měšťanských škol ve Strážnici; P. Bohumil Pohanka, katecheta ve Znojmě; Albin Sluka v Břeclavi; Jan Svozil, pro-

fessor realni školy v Prostějově, a Antonín Vrbka, učitel ve Znojmě.

Vsichni tito pánové zaslali fotografie buď zdarma neb za pouhou náhradu hotového vydání, začož jim buďtež tu vyjádřeny srdečné díky.

Jak důležité jest fotografické museum lidovědě, vysvítá nejlépe z toho, že české museum národopisné v Praze dalo si udělati kopie těchto fotografií fotografem ochotníkem, professorem české realni školy v Uherském Brodě Eduardem Horským, jenž ponejvíce Františkovu museu dodával fotografie z oboru lidovědného ze všech krajů moravského Slovácka.

Ve zprávě za rok 1901 bylo též podotčeno, že odbor usiluje o to, aby získal technická vyobrazení typických selských dvorů, a že moravský výbor zemský, jenž pomýšlel na pořizení vzorných vyobrazení svými zřizenci, bohužel později ochotu svou odvolal za příčinou přetížení svých zřizenců technických. Odboru záleží na tom, aby jiným způsobem opatřil technická vyobrazení, nevyhnutelná studiím národopisným.

Za příčinou panovnického jubilea Jeho Veličenstva císaře a krále usnesla se šlechta a velkostatek moravský prostřednictvím moravského musea průmyslového, jež zároveň na oslavu jubilejní zařídilo výstavu průmyslovou, aby moravské hrady a zámky byly fotografovány a vyobrazení hradův a zámků těchto — zevrubnějším prozkoumáním vlastivědě, dějinám umění, vědě starožitnické a též průmyslu uměleckému podávající neznámou dosud a hojnou látku k dalším výzkumům a podnětům — aby spojena byla a seřazena v umělecké skřině a, jako děkaz neoblomné věrnosti a oddanosti k slavnému rodu Habsburskému, aby odevzdána byla zvláštní deputací Jeho Veličenstvu.

Odbor nabytí výtisku těchto vyobrazení, znázorňujících 130 moravských hradův a zámků na 237 listech, čímž fotografické museum pro moravskou lidovědu bylo obohaceno velmi cenně, a zároveň počet vyobrazení v museu tomto koncem prosince 1902 zvýšen na 1085 kusův.

Zamýšleným přenesením zemské knihovny do nového obecného domu zemského bude snad možno, aby v místnostech Františkova musea vedle zařizené slovácké a hanácké jizby selské bylo též sporádáno hotové nářadí úplné do staroněmecké selské jizby z víškovského ostrova jazykového a z Kravařska.

Prodlením roku 1902 založen také zvláštní inventář moravských krojů lidových, uschovaných ve skříních, o 334 kusech; vedle toho zvláštní inventář domácího průmyslu a podobných věcí o 415 kusích.

Z velkého množství dárců, kteří za minulého roku zemskému museu věnovali národopisné předměty, buďtež tu jmenování pánové: P. Eduard Domlúvil, c. k. professor náboženství ve Valašském Meziříčí; Alois Franz, c. k. stavitelský rada v Brně; Hugo Kössler, typograf v Brně; Leopold Nopp, učitel měšťanských škol ve Strážnici; Karel Schörl, zemský inspektor dobytčářský v Brně; P. Ignát Zháněl, farář v Troubsku.

Zakoupeny byly: výšivky, fotografie, hanácký plášť, 237 světlotiskových obrazů (hradův a zámků moravských), úplné nářadí do německé jizby selské z Kravatska.

Mnoholeté zaměstnávání lidovými kroji národních kmenů v zemi usedlých vyvolalo samo sebou myšlenku, že by bylo zajímavé, znázorniti rozličnými barvami sídla jednotlivých kmenů lidových na zvláštní mapě moravské.

Vykonání myšlenky této potkalo se však s obtíží, protože dosavadní ohrazení (dra. Bedy Dudíka, prof. A. V. Šembery, gymn. ředitele Josefa Klvaně, školního rady Frant. Bartoše, učitele Ondřeje Pische a jiných) se neshodují a protože také, jak školní rada Bartoš praví ve své „Dialektologii Moravské“, autorové v této příčině často se různí v názorech svých o tom; také zvláštní poptávky u osob, sídlem svým a odbornými vědomostmi spolehlivou zprávu téměř zaručujících, poněvčí byly zodpovídány vyhýbavě, aneb zůstaly bez odpovědi vůbec.

Proto byl nucen odbor, aby po prozkoumání a srovnání dosavadních badání a po uvážení udělených rad odbornických zjistil pochybná sídla dle nejlepšího vědomí na zvláštní mapě. Při tom mu dávaly často vítanou oporu lidové kroje, v museu vyložené, jakož i fotografie moravských krojů lidových.

Dlužno ostatně, a to výslovně, položití důraz na to, že práce tato nemá nároku na úplnou správnost, které vůbec nelze dosíci, a že chce býti považována jen za pokus, aby sídla pochybná a dle nejlepšího vědomí ustanovená byla vyrvána zapomenutí a zachována budoucnosti.

IV. Drobné umění a zbraně.

Hlavní práce tohoto roku správního věnována novému vystavení věcí v prostorech prvé, v oddělení drobného umění.

Prostora tato obsahuje konečně nyní předměty z hlíny, porcelánu, skla, dřeva, z kostí, perleti, kamene a z cínu.

Rozmnožením skříní o 4 nástěnné a jednu střední bylo možno, aby uspořádáno bylo dvakrát tolik předmětův, jako dříve.

Nyní jest zvláště moravská keramika zastoupena tak bohatě, jako zajisté nenalezneme nikde jinde v museu zemském.

Drobnému umění určená prostora druhá obsahovati bude předměty kovové, lité a kované, mimo to zbraně, díla jemné mechaniky (hodiny) a práce rytecké.

Oddělení toto bylo za účelem studijním navštěvováno řediteli rakouských umělecko-průmyslových museí, kteří právě meškali v Brně na sjezdě vyslancův.

Pan Jan Koula, professor české vysoké školy polytechnické v Praze, poctil oddělení jmenovaně návštěvou, jakož i chovanci odborné školy kamenické a sochařské v Horticích v Čechách se svým ředitelem panem vládním radou Vilémem Dokoupilem.

Darem obdržela sbírka od Jeho cís. a král. Výsosti, pana arcivévody Eugena, zbytky kachlí, nalezené za obnovy tvrze Sovinecké;

od důstojného pana faráře Weinlicha na Vranově dřevěný svícen románský z filiálního kostela ve Sv. Katerině;

od sl. zemského výboru svazek kuší, které se chovaly dosud v archivě zemském.

Kupem získány kachle a zbytky kachlí, nalezené za vykopávek na nové stavby v Brně, staromoravské talíře (z r. 1675, 1676 a 1721), četné talíře slovácké, misky a džbány, výrobky nynějších továren keramických v Bystřici p. H., na Vranově, v Koptivnici, v Rejnohovicích a ve Vídni;

pak rozličné moravské a české sklenice z 18. a z první polovice 19. století, dva mosazné svícny (lustry), závitovitá láhev, cínová a stříbrem vykládaná pistole s křesacím kamenem.

V. Mince a medaille.

Sbírka tato rozmnožena darem sl. výboru zemského o stříbrnou a bronzovou medailli na památku zlaté svatby Jeho cís. a král. Výsosti arcivévody Rainera;

mimo to darovali:

konservator pan Emil Moser, professor v. v. ve Štyrském Hradci, zajímavou bronzovou medaili Radeckého a konservator pan Antonín Vrbka, učitel ve Znojmě, 3 stříbrné mince středověké a rozličné římské prostřední a drobné mince bronzové.

Nákupem rozmnožena sbírka o 4 dukáty, 3 stříbrné medaille, 4 příležitostné mince pamětní (na rozhození mezi lid) a vzory z nálezů mincí z Archlebova (3 dukáty, 10 tolarů), z Brečkova (28 půlkrejcarů), z Moštěnice u Přerova (asi 100 malých mincí stříbrných) a z Popelína (asi 100 půlkrejcarův).

VI. Výtvarné umění.

Také minulého roku dostalo se uměleckým sbírkám podstatného a velmi utěšeného obohacení.

Kuratorium, aby se dodělalo, pokud možno, úplného obrazu vývoje a nynějšího stavu výtvarných umění na Moravě, snažilo se, aby v první řadě získalo zemské gallerii díla domácích umělcův.

1. Slavný zemský sněm moravský, který uměleckým sbírkám věnuje účinnou podporu, po návrhu zemského výboru schválil zakoupení celé řady děl moravských umělců, povoliv za tím účelem a po žádosti kuratoria značný obnos 4080 K. Touto štědrostí zemského sněmu bylo možno, že byla zakoupena tato umělecká díla:

Olejomalby: „Podobizna J. E. místodržitele hrab. Karla z Žerotina“ od prof. E. Pirchana;

„Srážka jízdy u Vysokova“ od M. Ledeliho;

„Vlastní podobizna“ malířky Zdeňky Vorlové;

„Krajina“ od Stanislava Lolka;

„Hanačka“ od Marie Gardavské;

„Podobizna † zem. archiváře V. Brandla“ od Jos. L. Šichana; kromě toho 4 lepty H. Thumy.

2. Kuratorium pak koupilo: olejem malovanou „Podobiznu † malíře moravského G. Habala“ od Waldmüllera, dva akvarelly od K. Gödela a malou sbírku mědirytin.

3. Dalšího obohacení dostalo se sbírkám dary pp. konservatora prof. E. Mosera ve Štyrském Hradci (2 lithografie), ředitele A. Sterze ve Znojmě (původní lithografie od Josefa Fähricha) a nadučitele H. Sáňky v Rudici (lepty).

Za výběru uměleckých děl podporovali svou odbornou radou umělecký odbor oba páni konservatorové prof. E. Pirchan a prof. H. Schwaiger se vzácnou ochotou a laskavostí. S živým politováním přijalo kuratorium odchod osvědčeného konservatora p. prof. H. Schwaigra, který byv jmenován professorem akademie výtvarných umění v Praze, opustil Brno koncem správního roku. Kuratorium užilo příležitosti k tomu, že blahopřálo p. prof. Schwaigrovi k jmenování jeho a spolu vyslovilo mu svůj nejvtejší dik za osvědčenou vždy podporu jeho.

VII. Příruční knihovna kustodova.

Dokud byla společna správa sbírek musejních a knihovny, jak bylo ještě před málo lety, nepocítovala se za pořádání a užívání sbírek potřeba knihovny příruční.

Ale vzrůstem obou ústavův, ujalo se přirozeně přesvědčení, že vyžaduje naléhavá nutnost, aby ústavy tyto byly od sebe odděleny, a protože práce musejní vykazovaly trvalý i mocný rozmach, poznána žádoucí potřeba, aby pořízeny byly příruční a určovací knihy.

Z těch příčin vznikla příruční knihovna kustodova.

Základ k ní položen sl. sněmem zemským roku 1901, kdy se sbírkou mincí též dosažena numismatická díla hývalého faráře a městského děkana vdp. Ambr. Poye.

Odkazy k nim přibýly botanické spisy prof. Dra. Eduarda Formánka, jakož i některá díla jednající o motýlech z péra plu-kovníka ve výslužbě Antonína Pollanského, již zemřelého.

Po seznání nutné potřeby určovacích děl usneseno kura-toriem, aby od nynějška bylo dbáno každým rokem o přiměřené rozšíření této příruční knihovny, a proto zakoupena díla tato:

Dr. R. A. Philippi: Abbildungen und Beschreibung neuer oder wenig gekannter Konchylien (3 svazky);

H. C. Weinkauff: Die Konchylien des Mittelmeeres, ihre geo-graphische und geologische Verbreitung (2 svazky);

S. Brusina: Iconographia molluscorum fossilium in tellure tertiaria (atlas);

A. Müller: Typische Formen aus den archäologischen Sammlungen des krainischen Landesmuseums „Rudolphinum“ in Laibach;

Bedřich Rathgen: Die Konservierung von Altertumsfunden;
Graesse-Jaennicke: Porcelaines et Faïences;
De Mauri: L'Amatore di Maioliche e Porcellane;
Karel Schirek: Die Punzierung in Mähren, gleichzeitig ein
Beitrag zur Geschichte der Goldschmiedekunst;
Josef Rank: Nový slovník kapesní (2 svazky);
Dr. J. Weyde: Wörterbuch für die deutsche Rechtschreibung.

B. Knihovna.

Moravská knihovna zemská rozvíjela se roku 1902 velmi utěšeně. Počet návštěvovatelův a vypůjčovatelů vzrostl na 8013 osob (loni 7616 osob). — Skřínky na listky, v nichž jsou uloženy odborné katalogy, a které jsou zřízeny podle vzoru universitní knihovny Giessenské, byly rozmnoženy o 7, a jest jich nyní již 117. Abecední katalog i katalogy odborné, které dříve byly uloženy v kanceláři bibliotekářově, uschovávají se nyní v místnosti, kde za dozoru úředníků, kteří jsou právě přítomni, může jich býti badateli užíváno pohodlně. Na lepší orientaci za hledání jednotlivých odborů byl sestaven k odborným katalogům rejstřík hesel, obsahující asi 150 hesel a vytištěný v obou zemských jazycích. V místnosti pro časopisy je vyloženo 185 časopisů, což proti roku 1901 znamená přírůstek o 17. — Knihovna Komenského má nyní 284 sv. Byla obohacena o 11 výtiskův a o rukopis Fulneckého kronikáře Felixe Jaschke, získaný laskavým prostředkováním p. konservatora a nadučitele Wanke ve Valteřovicích u Fulneka; rukopis obsahuje opisy německých spisů Komenského z roku 1619, jejichž pravost badatelé částečně uznávají, částečně popírají. — Katalogisace knihovny Musejního Spolku, jež obsahuje 2936 děl asi o 4000 svazcích, byla dokonána p. konservátorem Jindřichem Dvořákem, který touto pečlivou prací získal si velikou zásluhu. — Sbírka zednářských spisů z pozůstalosti Antonína Endsmanna ryt. z Ronova († 1857 na zámku Křižanově), která dosud byla chována v tajnosti, byla učiněna přístupnou p. bibliotekářem drem. Schramem, řádně zkatalogisována a jako kulturně historické kuriosum ve zvláštní skříni postavena ve světnici Gutenbergově na eventuelní prohlédnutí a užívání. Sbírka ta záleží z 131 modrých pergamenových svazků,

kteře obsahují 277 spisů, skoro výlučně z 18. století. — Lístkový katalog podobizen z knih zemské knihovny péčí úředníka p. Josefa Suschitzkého byl rozmnožen o 1700 listků, tak že v seznamu tom, který by se mohl státi vzácnou zvláštností našeho ústavu, jest zaznamenáno již 10.012 vyobrazení vynikajících osobností. — Naše knihovna r. 1902 koupí, výměnou a dary získala 2339 děl o 3824 svazcích. Na koupi tisků bylo vydáno 6295 K. — Sbíрка map došla vítaného obohacení kolekcí 90 listů, kterou daroval p. Richard Karafiat. — Podobizny moravských spisovatelů věnovali pan prof. Emil Moser ve Štýrském Hradci (vlastní podobiznu, fotografii) a p. official František Wurzinger (podobizny moravských básníků Františka Schneidra a Josefa Orla). P. Antonín Bílek daroval tři lithografie (podobizny hraběte Vladimíra Mitrovského, majora 2. bataillonu Brněnské národní gardy, Antonína Justiana, majora 3. bataillonu této gardy, a rytíře Josefa Maltra, vrchního velitele Národní gardy na Moravě a ve Slezsku). — Slavnost sedmdesátých narozenin známého básníka Ferdinanda Saara dala bibliothekáři podnět, aby do sbírky podobizen získal i podobiznu Saarovu ve výborné reprodukci světlotiskové s vlastnoručním, tužkou psaným podpisem Saarovým. — Pan rada Palliardi daroval rodokmen říšských hrabat Harnoncourtů-Unverzagtů (fotografické reprodukce ve vel. foliu). — Seznam 75 osob a ústavů, které tohoto roku obdarovali knihovnu větším neb menším počtem knih, jest přiložen k této zprávě. — Z politických časopisů moravských roku 1902 docházely do knihovny bezplatně tyto: „Brněnské Noviny“, „Hlas“, „Lidové Noviny“, „Moravská Orlice“, „Našinec“, „Obrana práce a dělnictva“, „Pozor“ a dále: „Brünner Zeitung“, „Deutsches Blatt“, „Mährisch-schlesischer Correspondent“, „Brünner Morgenpost“, „Tagesbote aus Mähren und Schlesien“, „Deutsche Wacht“ (Jihlava) a „Znaimer Wochenblatt“.

Knihovní kommis se (pp. kuratorové dr. Bretholz, red. Cejnek, prof. dr. Jahn, prof. dr. Leneček, prof. Matzura, prof. dr. Šujan; pp. konservatorové professor Janda, odborný učitel Schirmeisen a bibliothekář) v 6 schůzích nejenom samostatně dávala podnět na koupi knih, ale pojednávala také o různých otázkách, týkajících se knihovny, jež potom byly předkládány kuratoriu na konečné rozhodnutí. Sem patří návrhy české mathematicko-

přírodovědecké sekce a p. prof. Františka Černého na koupi časopisův a na soustavné doplňování knihovny.

Koncem této zprávy na poučení veřejnosti jest třeba připomenouti, že řád na vypůjčování z mor. knihovny zemské, navržený p. bibliothekářem, ujednaný v knihovní kommissi a schválený jednosvorně v kuratoriu dne 7. října 1901, byl přijat slavným zemským výborem dle připsu z 23. ledna 1902, č. 59.631.

Seznam p. t. osob, úřadův a ústavů, které r. 1902 darovaly knihy do zemské knihovny moravské.

Absolon K., kand. fil. (Praha), prof. Frant. V. Autrata, Dr. Richard svob. pán Baratta-Dragono, majitel panství a zemský poslanec (Budišov), zemský archivář Dr. B. Bretholz, ředitel lesnické školy v. v. A. Buchmayer (Olomouc), knihtiskárna Burkartova, ředitel vyšší realné školy L. Čech (Nové Město), inž. I. L. Červinka (Uh. Hradiště), prof. E. Domluvil (Val. Mezitíčí), professor R. Dvůrák, advokát Dr. J. Eckstein, učitel náboženství Dr. K. Eichler, bývalý advokát Dr. M. Epstein, c. k. stavební rada v. v. A. Franz, R. Frucht, sekretář J. Glos, ředitelství dvorní a státní knihovny v Mnichově, Dr. V. Hein, kustodův adjunkt přírodovědeckého dvorního musea ve Vídni, professor vys. školy technické Dr. J. J. Jahn, knihtiskárna a nakladatelství B. Irrganga, c. k. finanční koncipista J. Kakš, c. k. professor v. v. J. Kapras, zdravotní rada Dr. K. Katholický, žák vyššího gymnasia J. A. Kosmák, vrchní okresní zvěrolékař Fl. Koudelka (Víškov), kaplan Aug. Kratochvíl (Popovice), c. k. školní inspektor v. v. Fr. Krček, professor R. Krejč, c. k. notář Dr. M. Kříž (Ždánice), c. k. školní rada a ředitel v. v. A. Kubeš, univ. professor Dr. J. Kvačala (Jurjev), professor H. Lanner (Floridsdorf), professor Dr. O. Leneček, c. k. finanční sekretář Zd. Lepař, bankovní úředník Br. Leser, učitel Ferd. Letoschek (Drnoholec), ředitelka slečna L. Machalová, professor v. v. E. Moser (Štyrský Hradec), koncipista zemského archivu Dr. B. Navrátil, finanční rada Dr. E. Nikisch (Uh. Hradiště), učitel A. Procházka (Blažovice), geolog Vl. J. Procházka (Tišnov), učitel měšť. školy O. Pisch (Kojetín), c. k. vládní rada Ign. Pokorný (Jihlava), knihtiskárna Rohrerova, professor vys. školy tech-

nické A. Rzehak, professor T. Šilený, kustos K. Schirek, majitel domu Ferd. Schmidt, slečna Math. Smetanová, professor A. Schwarz (M. Ostrava), redaktor L. Schwarz, c. k. mistodržitelské praesidium, mistodržitelský úč. ředitel v. v. Děpolt Suchanek, městský lékař Dr. A. Schindler (Cukmantl), ředitel Ad. Sterz (Znojmo), ředitel zem. vyš. školy realné P. Strzemcha, zemský bibliothekář cis. rada Dr. V. Schram, strážce musejní J. Suschitzky, sochař E. Tomola, redaktor J. Tůna (Praha), ředitel J. Vaňha, ředitel knihtiskárny Dr. P. Vychodil, professor R. Virchow (Berlín), spisovatel Frant. Vymazal, slečna V. Weebrová, redaktor H. Welzl, purkmistr Dr. Aug. rytíř Wieser, dv. knihkupectví K. Winikra, knihtiskárna K. Winikra, konsistorní rada farář A. Weinlich (Vranov), professor Dr. K. Wotke (Videň), majitel realit B. Zelniczek, farář Ign. Zháněl (Troubsko).

Účetní zpráva Moravské

Číslo	Příjem (pokladny Musejní Společnosti)	Obnos	
		K	h
1	Zbytek z roku 1901	1029	68
2	Státní podpora	6000	—
3	Zemská podpora	16588	88
4	Nájemné	578	82
5	Členské příspěvky	1842	—
6	Úroky z nadace JUDra. Teindla	2268	—
7	Výtěžek z tiskopisův a různé příjmy	141	59
8	Nedoplatek	1754	9
	Součet příjmův	30203	6
	Srovnáno s vydáním	29203	6
	Zbývá (určeno na zakoupení praehisto- rické sbírky)	1000	—

Musejní Společnosti za r. 1902.

Číslo	Vydání (z pokladny Musejní Společnosti)	Obnos	
		K	h
1	Kancelářské potřeby	1171	81
2	Správní výdaje	4371	18
3	Zachovávání budov	1000	19
4	Členské příspěvky společností	83	20
5	Pojistné budov	588	33
6	Nepředvídané výdaje	1589	15
7	Zakoupení a vystavení nových sbírek	7556	58
8	Pořízení v knihovně	8166	—
9	Knihovna Komenského	340	14
10	Náklad na vydání časopisův	4366	48
	Úhrnem	29203	6
	Mimo to ze zemské pokladny bylo vyplaceno:		
1	Služné	18680	—
2	Požítky služebníkův	557	75
3	Výslužné	1800	—
4	Denní platy	1095	—
5	Zachovávání budov	4065	28
6	Daně	227	74
7	Různá vydání	109	86
	Úhrnem	26535	63
	Součet vydání	55738	69

Rozpočet Františkova musea

Čís.	Vylíčení potřeby	Rozpočet r. 1903		Návrh na r. 1904	
		K	h	K	h
1	Služné	22660	—	23360	—
2	Požítky služebníků	1137	—	1137	—
3	Výslužné	1800	—	1800	—
4	Denní plat	1300	—	1740	—
5	Kancelářské potřeby	900	—	923	—
6	Správní výdaje	4450	—	4450	—
7	Zachovávání budov	3600	—	3000	—
8	Členské příspěvky společností	60	—	80	—
9	Pojistné budov a sbírek . . .	440	—	580	—
10	Daň a ekvivalentní poplatek .	450	—	450	—
11	Nepředvídané malé výdaje do- máci	700	—	680	—
12	Zakoupení a postavení nových sbírek	9040	—	10780	—
13	Pořízení v knihovně	8000	—	8000	—
14	Knihovna Komenského . . .	400	—	400	—
15	Náklad na vydávání časopisův	4000	—	4000	—
	Součet potřeby . . .	58937	—	61380	—

zemského na rok 1904.

Čís.	Vyličení úhrady	Rozpočet r. 1903		Návrh na r. 1904	
		K	h	K	h
1	Státní subvence	6000	—	6000	—
2	Nájemné	300	—	300	—
3	Členské příspěvky	1600	—	1600	—
4	Pensijní příspěvky úředníků .	489	—	489	—
5	Úroky z obligací odevzdanych zem. fondu	2983	—	2983	—
6	Výtěžek z tiskopisů atd. . . .	250	—	128	—
	Součet úhrady . . .	11622	—	11500	—
	Srovnáno s potřebou . . .	58937	—	61380	—
	Zbývá schodek, jež zapraví moravský fond zemský . .			49880	—

Moravská Musejní Společnost.

a) Kuratorium.

Předseda:

Dr. Fr. Kameníček, c. k. gymn. prof. a doc. č. v. školy technické v Brně.

Místopředseda:

Ant. Rzehak, prof. c. k. něm. vys. školy technické v Brně.

Zástupcové c. k. ministerstva osvěty a vyučování:

Jan Slavík, c. k. zem. inspektor školní v Brně.

Dr. Karel Schöber, c. k. zem. inspektor školní v Brně.

Zástupcové sněmovní:

Viktor rytíř Bauer, poslanec a velkostatkář v Brně.

Dr. Jaroslav J. Jahn, ř. prof. c. k. č. vys. školy tech. v Brně.

Josef Jelinek, člen z. výboru, zem. poslanec a stavitel v Brně.

P. Josef Kašpar, prof. škol „Vesniných“ v Brně.

Členové volení valnou hromadou:

Emil Bayer, gymn. prof. v Brně.

Dr. Bert. Bretholz, zem. archivář v Brně.

Dr. Josef Dolanský, advokát v Brně.

Dr. Alfred Fischel, advokát v Brně.

Jos. Matzura, prof. v. průmysl. školy něm. v Brně.

Dr. Vladimír Novák, prof. c. k. č. vys. školy tech. v Brně.

Karel Schirmeisen, učitel měšť. školy v Brně.

Dr. Frant. Šujan, c. k. gymn. prof. v Brně.

Náhradníci:

Dr. Otakar Leneček, prof. něm. obch. školy v Brně.

Josef Merhaut, redaktor v Brně.

Frant. J. Rypáček, c. k. gymn. prof. v Brně.

Hanuš Welzl, redaktor v Brně.

Revisorové:

Josef Erlacher, přísež. odhadce statků v Brně.

Jan Máša, sekretář č. odb. zem. rady v Brně.

b) Konservatorové:

Frant. Bartoš, c. k. šk. rada a řed. v. v. na Mlatcově.

Josef Bertl, prof. c. k. č. vys. školy tech., architekt v Brně.

P. Konrád Blažek, farář v Mladějovicích.

Emanuel Bronec, c. k. gymn. prof. v Kroměříži.

- Aug. Burghauser, c. k. ev. vrchn. geometr v Brně.
I. L. Červinka, inženýr v Uh. Hradišti.
Alois Czerny, uč. měst. školy v Mor. Třebové.
P. Ed. Domluvil, c. k. gymn. prof. ve Val. Meziříčí.
Jindř. Dvořák, redaktor v Brně.
Rud. Dvořák, c. k. gymn. prof. v Brně.
Rud. Dworzak, c. k. místodrž. vrchn. inženýr v Brně.
Karel Exler ml., lepidopterolog v Přerově.
Dr. Jiljí Filek šl. Wittinghausen, gymn. prof. v Brně.
Karel Gerlich, učitel v Přerově.
Dr. Gustav Hain, rada c. k. zem. soudu v Brně.
Arnošt Hanisch, inspektor panství v Třebíči.
Jan Haupt, fotograf v Jihlavě.
Emil Hausotter, nadučitel v Kunvaldě.
Jos. Hladík, řed. c. k. učit. ústavu v Příboře. (Zástupce Musejního Spolku brněnského.)
Jindř. Holitzky, c. k. prof. v. průmysl. školy něm. v Brně.
Ed. Horský, prof. č. zem. reálky v Uh. Brodě.
Viktor Houdek, c. k. ministerský rada ve Vidni.
Dr. Jar. J. Jahn, ř. prof. č. vys. školy technické v Brně.
Leoš Janáček, c. k. uč. hudby a řed. varh. školy v Brně.
Jiří Janda, c. k. gymn. prof. v Brně.
Jos. r. Januška, c. k. míst. vicepraesident v. v. v Brně.
P. Jan Jelínek, farář v Bojkovicích.
Dušan Jurkovič, architekt v Brně.
P. Jos. Kašpar, prof. „Vesniných“ škol lyceálních.
Frant. Killinger, hosp. správce ve Velkém Dvoře.
Jos. Klvaňa, gymn. řed. v Kyjově.
Jan Knies, správce školní v Rogendorfu.
Karel Kořínek, c. k. gymn. ředitel v Třebíči.
Flor. Koudelka, c. k. okr. vrchn. zvěrolékař ve Víškově.
Frant. Kretz, redaktor v Uh. Hradišti.
Dr. Martin Kříž, c. k. notář ve Ždánicích.
Jan Kučera, uč. a mus. kustos v Uh. Brodě.
Hugo Langer, učitel ve Starém Městě.
Karel Langer, odb. učitel v Mikulově.
Jindř. Laus, prof. n. paedagogia v Olomouci.
Karel Lick, pokladník a kancel. správce ve Svitavách.
Jos. Líčka, c. k. prof. č. vys. školy tech. v Brně.
Alois Machatschek, prof. st. reálky v Brně.
Frant. Mareš, ředitel škol „Vesniných“ v Brně.
Karel J. Maška, řed. zem. v. reálky v Telči.
Josef Merhaut, redaktor v Brně.
Emil Moser, prof. v. v. ve Št. Hradci.
Dr. Boh. Navrátil, koncipista m. zem. archivu v Brně.
Leop. Nopp, uč. měst. školy ve Strážnici.
Dr. Jan V. Novák, c. k. gymn. prof. v Praze.

Bronec Em., c. k. gymn. prof. v Kroměříži.
Dr. Bulín Hynek, kand. advokacie v Brně.
Burda Jan, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
Burel Emerich, soukromník v Brně.
Burghauser August, c. k. vrchní geometr v Brně.
Burian Boh., učitel měst. školy v Konici.
Dr. Burkart Eduard, maj. knihtiskárny v Brně.
Butschowitzer Isidor, řed. továrny v Brně.
Čechmánek Robert, c. k. poštovní oficiál v Olomouci.
Cejnek Theod., hlavní redaktor „Mor. Orlice“ v Brně.
Černý Frant., prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
Červinka Alfons, správce řem. a obch. školy v Tišnově.
Červinka Inn. L., inženýr v Uh. Hradišti.
Chetka Karel, kand. práv v Brně.
Chlumecký Hugo rytíř, c. k. místodrž. rada v. v. v Brně.
Chochole Karel, c. k. fin. koncipista v Brně.
Classen Ant., továrník v Brně.
Czech Ign. šl. Rechtensee, c. k. dvorní rada v Brně.
Czech Vilém šl. Rechtensee, c. k. berní inspektor v Brně.
Dr. Czermak Frant., tajemník přírod. spolku v Brně.
Czerny Alois, uč. měst. školy v Mor. Třebové.
Czižek Karel, uč. měst. školy v Brně.
Dr. Deutsch Adolf, c. k. adjunkt fin. prokuratury v Brně.
Dlouhý Frant., c. k. prof. č. paedagogia v Brně.
Dr. Dluhoš Emil, advokát v Brně.
Dolejš Karel, c. k. professor č. v. průmysl. školy v Brně.
Dr. Dolanský Josef, advokát v Brně.
Dr. Dolenský Frant., c. k. soudní tajemník v Brně.
P. Domluvil Ed., c. k. prof. ve Val. Meziříčí.
Donath Edvard, prof. n. vys. školy techn. v Brně.
Drápalík Ant. B., gymn. professor v Brně.
Dr. Drbal Frant., advokát v Kloboučích.
MDr. Drož Bedřich, obvodní, panský a železniční lékař ve Žďáře.
Ducková Zdeňka šl., choť c. a k. plukovníka v Brně.
Dvořák Flor., prof. č. průmysl. školy v Brně.
Dvořák Jindř., redaktor v Brně.
Dvořák Rudolf, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Dvorský Frant., c. k. prof. v. v. v Brně.
Dworzak Rud., c. k. míst. vrch. inženýr v Brně.
Dr. Eckstein Jakub, advokát v Brně.
Eder Robert, c. k. vrchní inženýr v Šumperce.
Med. Dr. Ehler Ferdinand, sekundární lékař v Brně.
Ehrenfest Jindř., řed. náměstek úvěr. ústavu v Brně.
Dr. Ehrenhaft Josef, koncipista severní dráhy v Brně.
Dr. Ehrmann Jindř., advokát v Brně.
Dr. Engel Arnošt, advokát v Brně.
Engelmann Al., uč. ústavu hluchoněmých v Brně.

Engelmann Frant., zednický mistr v Brně.
Dr. Engelmann Karel, sekretář c. k. fin. prokuratury v Brně.
Dr. Epstein Marek, emer. advokát v Brně.
Erlacher Jos., přísež. odhadce statků v Brně.
Exler Karel ml., lepidopterolog v Přerově.
Falkowsky Karel, městský inženýr v Brně.
Fiala Karel, odb. učitel v Brně.
Dr. Fiala Stanislav, c. k. finanční konc. praktikant v Husovicích.
Fila Jan, učitel v Šerkovicích.
Dr. Filek Jiljí sl. Wittinghausen, c. k. gymn. prof. v Brně.
Fišara Karel, řed. obch. školy v Brně.
Dr. Fischel Alfred, advokát v Brně.
Fischer Frant., c. k. policejní kommissar v. v. v Dačicích.
Fischer Vladimír, inženýr v Brně.
Dr. Fleischer Antonín, zdravotní rada v Brně.
Formánek Romuald, c. k. poštovní rada v Brně.
Fousek Ferd., učitel v Husovicích.
Frass Bed. ryt. Friedenfeldt, maj. realit ve Znojmě.
Frank Karel, uč. měst. školy v Brně.
Frank Karel, prof. zem. reálky v Brně.
Franz Alois, stavební rada v Brně.
Franz Bedřich, úředník bankovní v Brně.
Dr. Frenzel Richard, chemik v Brně.
Freude Emil, uč. měst. školy v Brně.
Freude Felix, filolog v Brně.
Freude Hugo, učitel v Brně.
Freund Richard, kand. práv v Brně.
Freyschlag Josef N. ml., obchodník v Brně.
Dr. Friedmann Emil, advokát v Brně.
Dr. Friedmann Rud., konc. fin. prokuratury v Brně.
Fritsch Kar. Vil., c. k. fin. konc. praktikant v Brně.
Dr. Fritsch Vilém, c. k. fin. koncipista v Brně.
Fuchs Adolf, řed. náměstek list. úřadu v. v. v Brně.
Dr. Fuchs Karel, c. k. professor v Brně.
Dr. Fux Hugo, c. k. adjunkt fin. prokuratury v Brně.
Gaertner Eduard, soukromník v Brně.
Gajdeczka Josef, c. k. gymn. prof. v Brně.
Gerlich Karel, učitel v Přerově.
Gerischer Emil, učitel v Brně.
Dr. Gerstmann Hugo, c. k. koncipista fin. prokuratury v Brně.
Giugno Martin, maj. domu v Brně.
Golda Josef, c. k. off. hl. cel. úřadu v Brně.
Gottlieb Ign., továrník v Brně.
Gottlieb Rudolf, továrník v Brně.
Dr. Gottl Bedřich, c. k. prof. něm. vys. školy techn. v Brně.
Gottwald Ant., učitel v Prostějově.
Dr. Gottwald Arnošt, advokát ve Znojmě.

Bronec Em., c. k. gymn. prof. v Kroměří
 Dr. Bulín Hynek, kand. advokacie v Brně.
 Burda Jan, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
 Burel Emerich, soukromník v Brně.
 Burghauser August, c. k. vrchní geometr.
 Burian Boh., učitel měst. školy v Konici.
 Dr. Burkart Eduard, maj. knihtiskárny v
 Butschowitz Isidor, řed. továrny v Brně.
 Čechmánek Robert, c. k. poštovní oficiál.
 Čejnek Theod., hlavní redaktor „Mor. O.
 Černý Frant., prof. c. k. č. v. reálky v
 Červinka Alfons, správce řem. a obch.
 Červinka Inn. L., inženýr v Uh. Hradiš.
 Chetka Karel, kand. práv v Brně.
 Chlumecký Hugo rytíř, c. k. místodrž.
 Chochole Karel, c. k. fin. koncipista v
 Classen Ant., továrník v Brně.
 Czech Ign. šl. Rechtensee, c. k. dvorní
 Czech Vilém šl. Rechtensee, c. k. berní
 Dr. Czermak Frant., tajemník přírod.
 Czerny Alois, uč. měst. školy v Mor.
 Czižek Karel, uč. měst. školy v Brně.
 Dr. Deutsch Adolf, c. k. adjunkt fin.
 Dlouhý Frant., c. k. prof. č. paedagog.
 Dr. Dluhoš Emil, advokát v Brně.
 Dolejš Karel, c. k. professor č. v. pr.
 Dr. Dolanský Josef, advokát v Brně.
 Dr. Dolenský Frant., c. k. soudní taj.
 P. Domluvil Ed., c. k. prof. ve Val.
 Donath Edvard, prof. n. vys. školy v
 Drápalík Ant. B., gymn. professor v
 Dr. Drbal Frant., advokát v Klobouce
 MDr. Drož Bedřich, obvodní, panský
 Ducková Zdeňka šl., choť c. a k. pl.
 Dvořák Flor., prof. č. průmysl. škol.
 Dvořák Jindř., redaktor v Brně.
 Dvořák Rudolf, c. k. gymn. prof. v
 Dr. Dvorský Frant., c. k. prof. v. v
 Dworzak Rud., c. k. míst. vrch. inž.
 Dr. Eckstein Jakub, advokát v Brně.
 Eder Robert, c. k. vrchní inženýr v
 Med. Dr. Ehler Ferdinand, sekundář
 Ehrenfest Jindř., řed. náměstek úv.
 Dr. Ehrenhaft Josef, koncipista sev.
 Dr. Ehrmann Jindř., advokát v Brně.
 Dr. Engel Arnošt, advokát v Brně.
 Engelmann Al., uč. ústavu hluchoslychých

—
 - Brně.
 -

- Brně.

- Brně.
 - Klobouce.

-
 - v Brně.

-

Engelmann Frant., zednický mistr v Brně.
Dr. Engelmann Karel, sekretář c. k. fin. prokuratury v Brně.
Dr. Epstein Marek, emer. advokát v Brně.
Erlacher Jos., přísež. odhadce statků v Brně.
Exler Karel ml., lepidopterolog v Přerově.
Falkowsky Karel, městský inženýr v Brně.
Fiala Karel, odb. učitel v Brně.
Dr. Fiala Stanislav, c. k. finanční konc. praktikant v Husovicích.
Fila Jan, učitel v Šerkovicích.
Dr. Filek Jiljí šl. Wittinghausen, c. k. gymn. prof. v Brně.
Fišara Karel, řed. obch. školy v Brně.
Dr. Fischel Alfred, advokát v Brně.
Fischer Frant., c. k. policejní kommissar v. v. v Dačicích.
Fischer Vladimír, inženýr v Brně.
Dr. Fleischer Antonín, zdravotní rada v Brně.
Formánek Romuald, c. k. poštovní rada v Brně.
Fousek Ferd., učitel v Husovicích.
Frass Bed. ryt. Friedenfeldt, maj. realit ve Znojmě.
Frank Karel, uč. měst. školy v Brně.
Frank Karel, prof. zem. reálky v Brně.
Franz Alois, stavební rada v Brně.
Franz Bedřich, úředník bankovní v Brně.
Dr. Frenzel Richard, chemik v Brně.
Freude Emil, uč. měst. školy v Brně.
Freude Felix, filolog v Brně.
Freude Hugo, učitel v Brně.
Freund Richard, kand. práv v Brně.
Freyschlag Josef N. ml., obchodník v Brně.
Dr. Friedmann Emil, advokát v Brně.
Dr. Friedmann Rud., konc. fin. prokuratury v Brně.
Fritsch Kar. Vil., c. k. fin. konc. praktikant v Brně.
Dr. Fritsch Vilém, c. k. fin. koncipista v Brně.
Fuchs Adolf, řed. náměstek list. úřadu v. v. v Brně.
Dr. Fuchs Karel, c. k. professor v Brně.
Dr. Fux Hugo, c. k. adjunkt fin. prokuratury v Brně.
Gaertner Eduard, soukromník v Brně.
Gajdeczka Josef, c. k. gymn. prof. v Brně.
Gerlich Karel, učitel v Přerově.
Gerischer Emil, učitel v Brně.
Dr. Gerstmann Hugo, c. k. koncipista fin. prokuratury v Brně.
Giugno Martin, maj. domu v Brně.
Golda Josef, c. k. off. hl. cel. úřadu v Brně.
Gottlieb Ign., továrník v Brně.
Gottlieb Rudolf, továrník v Brně.
Dr. Gottl Bedřich, c. k. prof. něm. vys. školy techn. v Brně.
Gottwald Ant., učitel v Prostějově.
Dr. Gottwald Arnošt, advokát ve Znojmě.

Grossmann Ign., měst. účetní v Brně.
Grünfeld Arnold, továrník v Brně.
Dr. Haas Bernard, koncipista měst. rady v Brně.
Haberhauer Eduard, městský stavební rada v Brně.
Haberhauer Theod., maj. tkalcovny a bělidel v Červených Mlýnech.
Dr. Hain Gustav, c. k. rada zem. soudu v Brně.
Hajek Karel, nadučitel v Modřicích.
Dr. Halla Edmund, advokát v Bučovicích.
Dr. Hammer Hanuš, presekter zem. nemocnice a m. prof. v Brně.
Hanisch Arnošt, inspektor panství v Třebíči.
Dr. Hatschek Hugo, c. k. vrch. fin. rada v Brně.
Haupt Jan, fotograf v Jihlavě.
Dr. Haupt Štěpán baron Buchenrode, velkostatkář v Brně.
Hausotter Alexandr, oficiál severní dráhy v Petrovicích.
Hausotter Emil, nadučitel v Kunvaldě.
Hayek Pavel, předseda spr. rady kred. banky v Brně.
Hayek Zikmund, ředitel pivovaru v Brně.
Hásková Zdeňka, suppl. professorka na lyceu „Vesny“ v Brně.
Heidenreich Frant., účetní v Určicích.
Heimrich Jan N., zemský poslanec a továrník v Bohdalově.
Dr. Helcelet Ctibor, advokát ve Vítkově.
Herma Josef, starosta ve Vsechovicích.
Dr. Herz Hugo, c. k. soudní adjunkt v Brně.
Heydušek Otakar, c. k. soudní adjunkt v Prostějově.
Hiller Vojtěch, inženýr v Brně.
Dr. Hirsch Mořic, advokát v Brně.
Hladík Jos., řed. c. k. učit. ústavu v Příboře.
P. Hlavinka Al., farář a kons. auditor v Kučerově.
Dr. Hoch Antonín, c. k. fin. koncipista v Brně.
Hoch Jan, ředitel rol. školy ve Vel. Meziříčí.
Hochstetter Alfred, továrník v Brně.
Dr. Hodáč Fr., advokát v Brně.
Dr. Hogenauer Emil, advokát v Brně.
Hogenauer Kar., c. k. rada vrch. zem. soudu v. v. v Brně.
Holitzky Jind., c. k. prof. prům. školy, architekt v Brně.
Holman Bohuš, prof. č. v. obch. školy v Brně.
Homolka Frant., správce bisk. velkostatku v Chrlčicích.
Hönig Maxim., c. k. prof. něm. vys. školy techn. v Brně.
Honsig Jul. šl. Jägerhain ml. v Brně.
Horský Ed., prof. zem. reálky v Uh. Brodě.
Houdek Viktor, c. k. ministerský rada ve Vidni.
Hrach Ferd., architekt a c. k. prof. vys. školy techn. v Brně.
Hradil Josef, prof. ve Šternberce.
Hübler Gustav, učitel v Brně.
Hudeček Lad., učitel v Bochoři.
Dr. Hummer Josef, c. k. notář v Brně.
Dr. Jahn Jar. J., c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.

Janáček Leoš, c. k. uč. hudby a řed. varh. školy v Brně.
P. Jančík Jan, farář ve Veselí n. M.
Janda Jiří, c. k. gymn. prof. v Brně.
Janík Bruno, spediteur v Brně.
P. Janetschek Klement, řární správce a klášterní archivář v Brně.
Dr. Janiczek Ota, advokát v Brně.
Janotta František, zem. adjunkt stavební v Brně.
Januska Jos. rytíř, c. k. místodrž. vicepraesident v. v. v Brně.
Jaroš Antonín, úředník bankovní v Brně.
Jelinek Ant., stavitel v Brně.
P. Jelinek Jan, farář v Bojkovicích.
Jelinek Josef, stavitel a zem. poslanec v Brně.
Jenemann Viktor sl. Werthau, c. a k. nadporučík ve Znojmě.
Jenewein Felix, c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Jeník Josef, účetní cukrovaru v Pohodělicích.
Jeřábek Václav, řed. c. k. č. v. reálky v Brně.
Jiříček Jan, c. k. školní rada a prof. v. v. v Brně.
Dr. Johanny Vojtěch, soukromník v Mor. Ostravě.
Dr. Jokl Ferdinand, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
P. Jokl Řehoř, bibliothekář řádu augustiniánského v Brně.
Juda Frant., odb. učitel v Brně.
Julínek Vil., továrník v Olomučanech.
Jurkovič Dušan, architekt v Brně.
Dr. Jutrovič Frant., c. k. fin. koncipista v Brně.
Kalina Tomáš, prof. čes. reálky v Brně.
Kakš Jan, c. k. fin. koncipista v Brně.
Dr. Kameníček Frant., c. k. gymn. professor a docent v Brně.
Kancný Bed., c. k. soudní rada a zem. posl. v Brně.
Dr. Kaniak Jindř., advokát v Mor. Krumlově.
Karafiát Leopold, knihkupec v Brně.
Karafiát Richard, knihkupec v Brně.
Karafiát Vilém, knihkupec v Brně.
Karásek Ferd., obecní tajemník v Židenicích.
Karásek Jaroslav, gymn. prof. v Brně.
P. Kašpar Josef, prof. na školách Vesniných v Brně.
Killinger Frant., hosp. správce ve Velkém Dvoře.
P. Kinter Maurus, bibliothekář a archivář v Rajhradě.
Klíčnick Arnold, optik a mechanik v Brně.
Dr. Klob Bedřich jun., koncipient v Brně.
Klvaňa Josef, gymn. ředitel v Kyjově.
Klusáček Leopold, hospodářský rada v Brtnici.
Knauer Karel, inženýr sev. dráhy v Brně.
Knittel Jakub, maj. domu v Brně.
Knies Jan, správce školní v Rogendorfu.
Med. Dr. Kocaurek Robert, řed. nemocnice císař. Frant. Jos. v Brně.
Kocourek Albin, c. k. prof. II. něm. gymnasia v Brně.
Kočvara Vinc., c. k. gymn. prof. v Brně.

Koenig Václav, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Kohn Jindřich, právník v Brně.
Dr. Kohn Žibřid, advokát v Brně.
Kolbinger Josef, c. k. fin. koncipista v Brně.
P. Koller Ludvík, farář ve Smržicích.
Koller Rudolf, prof. c. k. tkalcovské školy v Brně.
Komárek Frant., prof. c. k. č. žen. paedagogia v Brně.
Komers Aug., c. k. professor v. v. v Němčicích.
Kompit Josef, ředitel kůru v Brně.
Kořínek Karel, c. k. gymn. ředitel v Třebíči.
Kořistka Emil, tajemník Mor. mus. společnosti v Brně.
Kostka Gustav, oficiál obecní rady v Brně.
Dr. Koudela Josef, advokát a zem. a říš. poslanec v Brně.
Koudelka Flor., c. k. vrch. okr. zvěrolékař ve Vítkově.
Dr. Koutecký Jar., advokát ve Strážnici.
Koutný Jan, gymn. prof. ve Valašském Meziříčí.
P. Kovář Jan, kooperator v Ivančicích.
Kölbis Adolf, učitel v Hor. Heršpicích.
Königswarter Heřm. baron, velkostatkář v Šebetově.
Kozlová Eliška, ředitelka průmysl. škol „Vesniných“ v Brně.
Dr. Koželuha Frant., kand. advokacie v Brně.
P. Kratochvíl Aug., kaplan v Popovicích.
Kratochvíl Jan, majitel usedlosti v Novém Veselí.
Kratochwill Gustav, oficiál hypotheční banky v Brně.
Kratochwill Josef, učitel v Brně.
Krček Frant., c. k. okr. školdozorce v. v. v Brně.
Krejč Robert, prof. soukr. obch. školy v Brně.
Krepler Richard, c. k. vrchní báňský rada v Praze.
Kretz František, redaktor v Uh. Hradišti.
Kriebel Ota, učitel v Brně.
Krichenbauer Zbyněk, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Křiwaček Arnold, advokát v Brně.
Křiwda Karel, ředitel panství v Poltářech.
Dr. Krška Karel, c. k. náměstek stát. zástupce v Brně.
Dr. Kříž Mat., c. k. notář ve Ždánicích.
Kubeck Jan, továrník v Červených Mlýnech.
Kučera Jan, učitel v Uh. Brodě.
Kuffner H. sl., maj. cukrovaru v Břeclavi.
Kulp Vojtěch, c. k. s. adj. v. v. a zem. posl. v Kroměříži.
Kunz Ant., c. k. prof. a okr. inspektor v Brně.
Med. Dr. Kunzer Frant., zubní lékař v Brně.
Kuratorium Ottendorfovy knihovny pro lid ve Svitavách.
Kutscha Ant., hosp. správce v Bohdalicích.
Lamatsch Rupert, maj. uměleckých mlýnů v Přizřenicích.
Lang Ant. M., nadučitel v Žabovřeskách.
Langer Hugo, učitel v Starém Městě.
Langer Karel, uč. měst. školy v Mikulově.

Lasseker Edmund, maj. domu v Brně.
Laus Jindřich, professor n. paedag. v Olomouci.
Lazarová Marie, c. k. cvič. učitelka ž. paed. v Brně.
Lebloch Václav, statkář v Bilovicích.
Leischner Emil, c. k. okr. vrch. kommissar v Brně.
Leminger Otakar, c. k. báňský adjunkt v Brně.
Dr. Leneček Otakar, prof. něm. v. obchod. školy v Brně.
Lepař Zdeněk, c. k. fin. tajemník v Brně.
Dr. Licht Hugo, advokátní koncipient v Brně.
Dr. Licht Štěpán, advokát a říš. poslanec ve Vídni.
Lička Josef, c. k. prof. č. vys. školy tech. v Brně.
Lichtenstein Rudolf kníže, c. k. tajný rada a velkostatkář v M. Krumlově.
Lick Karel, pokladník a kanc. správce ve Svitavách.
Lídl Josef, obchodník v Brně.
Liebl Julius, prokurista v Brně.
Lipka Frant., mag. pharmacie v Boskovicích.
Liska Ant., řed. mlékařské školy v Kroměříži.
Dr. Loew Bedřich, c. k. auskultant v Brně.
Lošťák Josef, c. k. zem. šk. inspektor v Brně.
Lotocká Anna, c. k. cvičná učitelka žen. paedagogia v Brně.
Loudon Arnošt bar., c. a k. komoří, tajný rada v Bystrici p./H.
Dr. Löwy Zikmund, c. k. vrch. fin. kommissar v Brně.
Dr. Ludwig Alois, c. k. soudní tajemník v Brně.
Lukinac Alexandr, c. k. fin. kommissar v Brně.
Lusar Leopold, cis. rada, lékárník v Brně.
Lustig Leop., továrník v Brně.
P. Lux Kristin, farář v Ostrovačicích.
Machatschek Alois, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
Magnis Ant. hrabě, velkostatkář ve Strážnici.
Manda Josef Ad., odb. učitel v Brně.
Mareš Frant., řed. škol „Vesniných“ v Brně.
Máša Jan, sekretář č. odb. zem. rady mor. v Brně.
Maška Karel J., řed. zem. reálky v Telči.
Med. dr. Mathon Jar., primář zem. nemocnice v Prostějově.
Matoušek Vilém, úředník v Brně.
Matzek Jind., zem. úč. revident v Brně.
Matzura Josef, c. k. prof. něm. prům. školy v Brně.
Mauer Mat., zemský rada v. v. v Brně.
Dr. Mayer Jan, c. k. gymn. professor v Brně.
Melzer Hanuš, c. k. soudní tajemník v Brně.
Merhaut Josef, redaktor v Brně.
Dr. Merores Bedřich, koncipient fin. prokuratury v Brně.
Městská obec v Uničově.
Mikulaschek Josef, řed. cukrovaru v Brně.
Mikusch Hanuš, stud. chem. v Brně.
Mikuschka Theod., pokl. vzáj. pojišťovny v Brně.
Morgenstern Albert, maj. sladovny v Brně.

Moser Emil, prof. v. v. v Štýrském Hradci.
Mrasek Karel, úř. úraz. pojišťovny v Brně.
Müller Ed., c. a k. voj. vrch. správce stav. v. v. v Brně.
Müller Ferd., c. k. fin. koncipista v Brně.
Murn August, dílovedoucí v Brně.
Musejní společnost v Uh. Brodě.
Musejní Spolek v Brně.
P. Mussil Othmar, čestný kanovník a prof. theologie v Brně.
Dr. Nachtikal Frant., c. k. prof. čes. průmyslové školy v Brně.
Naske Alois, ředitel měšť. školy v Brně.
Dr. Navrátil Boh., koncipista mor. arch. zem. v Brně.
Navrátil Frant., c. k. místodrž. rada v Brně.
Němec Josef, řed. měšť. školy v Brně.
Netopil Frant., učitel měšť. školy v Brně.
Neudeckrová Emma, choť c. a k. nadporučíka v Brně.
Neumann Jul. Konrád, vrch. účetní v Brně.
Neumann Robert, c. k. prof. v Brně.
Nesvadbík Frant. L., c. k. prof. čes. reálky v Brně.
Niessner Vilém, úř. nemoc. pokladny a red. v Brně.
Dr. Nikisch Lud., c. k. fin. rada v Brně.
Nitsche Josef, c. k. úč. asistent v Brně.
Noháček Jindřich, odborný učitel v Králově Poli.
Nopp Leop., uč. měšť. školy ve Strážnici.
Novák Boh., prof. č. průmysl. školy v Brně.
Dr. Novák Jan V., gymn. prof. v Praze.
Dr. Novák Vladimír, c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Novotná Marie, choť c. a k. setníka v Brně.
Obecní rada král. města Jihlavy.
Obecní rada král. města Olomouce.
Oberländer Zikmund, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
Oborný Adolf, ředitel něm. reálky v Lipníku.
Odehnal Frant., nájemce dvora v Hrotovicích.
Otevřel Augustin, rolník ve Skašticích.
Ottel Klement, řed. obch. školy v Olomouci.
Oufedníček Eduard, c. k. gymn. ředitel v Brně.
Palleta Kamill, c. k. vrch. celní správce v Brně.
Palliardi Jar., c. k. notář v Mor. Budějovicích.
Dr. Palkovský Edm., advokát v Mor. Ostravě.
Panek Jan, řed. měšť. školy v Zábřehu.
Pavelka Fr. Jiří, tajemník čes. techniky v Brně.
Pavlica Josef, rolník a zem. poslanec v Hroz. Lhotě.
Pavlíček Frant., c. k. prof. č. průmysl. školy v Brně.
Peček František, c. k. pošt. asistent v Brně.
Dr. Peka Jar., sekretář c. k. fin. prokuratury v Brně.
Dr. Perek Václav, advokát a zem. poslanec v Prostějově.
Dr. Petr Karel, c. k. gymn. prof. a doc. univ. v Praze.
Petráček Jan, c. k. gymn. professor v Brně.

Petrowan Josef, hosp. správce v Jestřebicích.
 Phull Aug. jun. baron, továrník v Brně.
 Pilat Gustav, c. k. místodrž. účetní assistent v Brně.
 Pirchan Emil, prof. v. v., akadem. malíř v Brně.
 Píša Arnošt, knihkupec v Brně.
 Pokorný Ign., c. k. vládní rada a řed. v. v. v Jihlavě.
 Pokorný Jan V., rolník a zem. posl. v Ivanovicích.
 Pollak Osv., c. k. fin. kommissar v Brně.
 Dr. Pollatschek Kar., c. k. vrch. fin. kommissar v Brně.
 Dr. Pollenz Jakub, advokát v Brně.
 Popelka Benj., redaktor „Mor. Novin“ v Brně.
 Pospíšil Jan, rolník a zem. poslanec ve Vel. Oslavici.
 Prasek Vinc., c. k. gymn. professor v Olomouci.
 Dr. Pražák Ot. baron, říš. a zem. posl., advokát v Brně.
 Přihoda Josef, starosta v Dačicích.
 Procházka Alois, učitel v Blažovicích.
 Prokop Karel, c. k. gymn. professor v Brně.
 Proskowetz Eman. rytíř, člen panské sněmovny v Kvasicích.
 Putzker Viktor, soukromý úředník v Brně.
 Raab Adolf, hospodářský kontrollor v Králově Poli.
 Raisky Mat., c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
 Raisky Viktor, c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
 Dr. Randula Vítězslav, advokát v Brně.
 Ředitelství kamerálních statků v Johannesberce.
 Ředitelství statků v Lesonicích.
 Regner Alfred ryt. Bleyleben, c. k. dvorní rada v Brně.
 Řehořovský Václav, c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
 Reidl Frant., učitel v Brně.
 Reinhold Jaroslav, gymn. prof. v Brně.
 Dr. Reissig Karel ml., advokát v Brně.
 Med. dr. Remeš Mořic, lékař v Olomouci.
 Rentel Rudolf, zem. stav. rada v Brně.
 Richter Karel, zem. poslanec ve Vel. Újezdě.
 Rohrer Rudolf M. ml., maj. knihtiskárny v Brně.
 Rohrer Rudolf M. st., náměstek purkmistrův v Brně.
 Ronzal Josef, c. k. pošt. úč. off. ve Vídni.
 Rošický Václav, prof. ústavu učit. v Brně.
 Rotter Hugo, c. k. pošt. stav. adjunkt v Opavě.
 Royt Václav, c. k. zem. školní inspektor v. v. v Brně.
 Rozkošný Jan, čl. zem. výboru, říš. a zem. posl. v Křenovicích.
 Růbal Jan, úředník v Brně.
 Ruiss Tom., statkář v Branišovicích.
 Rupp Hanuš, uč. kreslení na škole tkalcovské v Brně.
 Rupp Ota, c. k. prof. něm. tech. v Brně.
 Ruprich Alfred, majitel obch. školy v Brně.
 Dr. Růžicka Josef, advokát v Brně.
 Rypáček Frant. Jar., c. k. gymn. professor v Brně.

Rzehak Ant., prof. c. k. něm. vys. školy techn. v Brně.
Rziman Alexandr, hospodářský správce v Želeticích.
Saida Frant., maj. usedlosti v Černovicích.
Dr. Samsour Jos., prof. církevní historie v Brně.
Sáňka Hugo, říd. učitel v Rudici.
Schick Eugen, bank. úředník v Brně.
Schierl Vojtěch, učitel v Hustopeči.
Schiller Moř. Frant., továrník v Brně.
Schirmeisen Karel, učit. měst. školy v Brně.
Dr. Schlesinger Theod., lékař nemoc. pokladny v Husovicích.
Dr. Schmeichler Ludvík, soukr. docent v Brně.
Dr. Schmetzer Ota, c. k. auskultant v Brně.
Schmid Alois, c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
Dr. Schneider Jan, děkan v Křižanovicích.
Schneider Jindřich, účetní revident v Brně.
Dr. Schober Karel, c. k. zem. inspektor školní v Brně.
Med. dr. Schönhof Zikmund, lékař v Brně.
Schott František, sekretář obecní rady v Brně.
Dr. Schram Vilém, c. rada, zem. bibliothekář v Brně.
Schreiber Petr, uč. měst. školy ve Svitavech.
Schroth Ota, úř. filiálky „Víd. banky“ v Brně.
Dr. Schulz Vilém, advokát v Brně.
Schürl Karel, zem. inspektor dobytkařský v Brně.
Schwaiger Hanuš, c. k. prof. akademie výtvarných umění v Praze.
Schwarz Alois, prof. něm. reálky v Mor. Ostravě.
Schwarz Josef, c. k. prof. průmysl. školy v Brně.
Dr. Sedlák Jan, c. k. gymn. prof. v Brně.
Med. dr. Sedlacek J., obvodní lékař v Modřicích.
Dr. Sedláček Jan, advokát v Uh. Hradišti.
Seichert Ign., gen. zástupce mor. zem. pojišťovny v Plzni.
Dr. Seidl Jaroslav, advokát v Brně.
Seka Hugo, c. k. soudní sekretář v Brně.
Dr. Selch Emerich, prof. v. obchodní školy v Brně.
Seydel Karel, majitel panství v Bohuticích.
Seyfried Hanuš, uč. měst. školy v Brně.
Šich Jaroslav, úředník v Brně.
Šílený Tomáš, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Šílený Václav, říš. a zem. poslanec v Brně.
Šilhavý František, učitel v Brně.
P. Šilinger Tomáš, kněz řádu augustiniánského a red. v Brně.
Dr. Simon Jak., gymn. professor v Brně.
Singer Bedřich, zemský poslanec v Brně.
Dr. Skutetzky Hub., řed. cukrovaru ve Víškově.
Slabý Josef, učitel v Žabovřeskách.
Dr. Sláma Frant., c. k. rada zem. soudu a říš. posl. v Brně.
Slavík Frant. Aug., ředitel č. zem. reálky v Hodoníně.
Dr. Slavík Frant., univ. assistent v Praze.

Slavík Jan, c. k. zemský inspektor školní v Brně.
 Sobotka Jan, prof. c. k. vys. č. školy techn. v Brně.
 Soffé Emil, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
 P. Sojka Tomáš, katecheta v Třebíči.
 Sommer Rudolf, c. k. pošt. stav. adjunkt v Brně.
 Dr. Sommer Rudolf, prof. vyšší obchodní školy v Olomouci.
 Dr. Souček Hugo, c. k. berní inspektor v Brně.
 Souček Stanislav, gymn. prof. v Brně.
 Spáčil Žeránovský Jan, redaktor v Brně.
 Spiegel-Diesenberg Ferd. hrabě, velkostatkář ve Višňově.
 Spielmann Fil., c. k. oficiál v Brně.
 Dr. Spina Frant., gymn. professor v Mor. Třebové.
 Dr. Spitz Bertold, referent ředitelský v Brně.
 Spitzner Václ., prof. zem. v. reálky v Prostějově.
 P. Špička Frant., děkan a konsist. rada v Mor. Ostravě.
 Dr. Šromota Frant., advokát v Hranicích.
 Msgr. Štátný Vladimír, bisk. rada a prof. v. v. v Brně.
 Štávek Josef, zvěrolékař v Šlapánicích.
 Stehlík Alois, učitel v Žabovřeskách.
 Steidler Emerich, c. k. fin. sekretář v Brně.
 Med. dr. Stein Julius, lékař v Brně.
 Dr. Steinhardt Nathan, učitel náboženství v Brně.
 Sternlieb D., účetní v Brně.
 Sterz Adolf, ředitel v. v. ve Znojmě.
 Stohandl Frant. Karel, soukromník v Brně.
 Stoklaska Otakar, řed. měst. dív. lycea v Brně.
 Stolz Viktor, uč. ústavu hluchoněmých v Brně.
 Stöffel Zikmund, nadučitel v Pálavě.
 Dr. Stránský Adolf, adv., říšský a zemský poslanec v Brně.
 Strnischtl Emil, vrch. inženýr v Brně.
 Dr. Strobl Karel, c. k. fin. koncipista v Brně.
 Dr. Studnička Fr. Kar., aman. bibl. a doc. č. techniky v Brně.
 Strzemcha Pavel, ředitel reálky zemské v Brně.
 Dr. Subak Jul., prof. obch. školy v Terstě.
 Suchanek Alex. šl. Hassenau ml., bankéř v Brně.
 Suchanek Dépolt, c. k. místodrž. úč. řed. v. v. v Brně.
 Suchanek Viktor šl. Hassenau, bankéř v Brně.
 Dr. Sucharda Antonín, prof. c. k. vys. č. školy techn. v Brně.
 Suchy Ludvík, účetní nemocenské pokladny v Brně.
 Dr. Šujan Frant., c. k. gymn. prof. v Brně.
 P. Šup Prokop, kněz řádu benediktinského v Rajhradě.
 Šustal Josef, c. k. cvič. učitel muž. paedagogia v Brně.
 Dr. Šustek Bernard, kapitulár řádu sv. Augustina v Brně.
 Světlík Jan, maj. realit v Rosicích.
 Svoboda Theodor, císl. rada a chef dopravní v Brně.
 Svozil Jan, prof. č. reálky v Prostějově.
 Swechota Josef, prof. z. v. reálky v Jihlavě.

Syrový Čeněk, prof. obch. školy v Brně.
Thenius Ota, c. k. účetní asistent v Brně.
P. Tenora Jan, kons. auditor, farář ve Chvalkovcích.
Dr. Tesař Hugo, advokát v Brně.
P. Tesař Petr, farář v Tlumačově.
Tomaschek Rudolf, městský inženýr v Brně.
Trapp Břeněk, c. k. úředník poštovní v Brně.
Triebligová Ella, choť c. a k. setníka v Brně.
Tůma Jan V., c. k. gymn. ředitel v Brně.
Tuskánová Helena, lyc. prof. škol Vesniných v Brně.
Tutschek Karel, knihkupec v Brně.
Uličný Josef, c. k. gymn. professor v Třebíči.
Ulmann Ludvík, komorní rada v Brně.
Dr. Ulrich Ed. ryt., člen zem. výboru, velkostatkář v Brně.
Uprka Joža, akad. malíř v Hroz. Lhotě.
Urbanowsky Alfred, kand. práv v Brně.
Ursíny Mich., c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Vallazza Karel, učitel měst. školy v Brně.
Dr. Vandas Karel, prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Vaňha Jan, řed. z. výzkumné stanice v Brně.
Válek Josef, prof. č. vyšší obch. školy v Brně.
Váša Pavel, prof. c. k. č. průmysl. školy v Brně.
Vepřek Klement, c. k. prof. č. reálky v Brně.
Med. Dr. Veselý Frant., ředitel lázní v Brně.
Vítek Emanuel, učitel v Král. Poli.
Vlach Frant., lékárník v Bučovicích.
Vlk Alois, c. k. gymn. professor v Brně.
P. Vodička Karel, kněz řádu benediktinského v Č. Krumlově.
Vogler Alois, nadučitel v Hlubočanech.
Vondrák Josef, učitel v Mistřicích.
Voříkovský Vil. ryt. z Kunratic, c. k. místodrž. rada v Brně.
Vrána Václav, hostinský v Přibyslavicích.
Vrbka Ant., učitel ve Znojmě.
Vyržil Jan, prof. č. v. reálky v Brně.
Wagner Maxim., ředitel velkostatku v. v. v Brně.
Dr. Wagner Vilém, kand. práv v Král. Poli.
Wallner Julius, c. k. gymn. ředitel v Brně.
Walter Adolf, správce velkostatku v Rajhradě.
Wanke Bed., učitel v Brně.
Wanke Jindř., nadučitel ve Valteřovicích.
Weber Frant., zemský inspektor rybářský v Brně.
Weczerza Frant., odb. učitel v Brně.
Weinar Alois, hosp. správce v Hrubčicích.
Weiss Albert, redaktor v Brně.
Dr. Weiss David, lékař v Brně.
Weiss Jakub, jednatel v Brně.
Dr. Weiss Karel, úředník „Dunaje“ v Brně.

Weithofer Ant., nadučitel v. v. v Brně.
Wellisch Ferd., c. k. stav. adjunkt v Brně.
Welzl Hanuš, redaktor v Brně.
Wentruba Jindř., c. k. rada zem. soudu v Brně.
Wenzlitzke August, ředitel v Brně.
Wenzlitzke Josef, ředitel v Brně.
Wickenhauser Rich., akad. sbormistr ve Štyrském Hradci.
Windt Bertold, účetní v Brně.
Winkler Vil., c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
Wischniowsky Viktor, úředník vzáj. pojišťovny v Brně.
Dr. Wlach Albert, advokát v Brně.
Wlczek Karel, učitel měšť. škol v Brně.
Wohlmuth Zikmund, továrník v Brně.
Dr. Wolf Emil st., advokát v Brně.
Wolf Rajmund, stavitel v Trebíči.
Dr. Wolf Richard, advokát v Brně.
Wrbik Frant., prokurista mor. eskomptní banky v Brně.
Wurzinger Frant., c. k. pošt. official v Brně.
Dr. Zahradník Karel, c. k. dvorní rada a prof. č. techniky v Brně.
Dr. Zahradník Rudolf, c. k. okr. hejtman v Kyjově.
Zapotoczny Frant., nadučitel v Dolních Heršpicích.
P. Zavadil Lad., farář v Křižanově.
P. Zavřel Ign., farář v Přerově.
Zdráhal Josef, rolník v Paloníně.
P. Zháněl Ign., farář v Troubsku.
Zimmermann Hugo, prof. v. zahrad. školy v Lednici.
Získal Jos., maj. obch. školy v Brně.
Zuska Frant., prof. č. v. průmysl. školy v Brně.
Dr. Zweig Gustav, advokát v Prostějově.
Dr. Žáček Jan, zem. a říš. posl. a člen zem. výb. v Olomouci.
Žák Josef, c. k. učitel hudby při něm. paedagogiu v Brně.
Železný Zdeněk, c. k. účetní revident v Brně.

* * *

e) Úřednictvo:

Emil Kořistka, sekretář.
Dr. Vil. Schram, cís. rada a konservator, zem. bibliothekář.
Alfred Palliardi, kustos zem. musea.
Dr. Ladislav Hofman, amanuensis zem. knihovny.
Arnošt Hanáček, kancelista.
Jos. Suschitzky, mus. strážce.
Rudolf Erlacher, pomocný úředník.
Ferdinand Nešpor, sluha.
František Kupský, sluha.
Adolf Audy, sluha.

Vyhláška z kuratoria

o nových nálezech a o předmětech lidovědných na Moravě.

Poněvadž poslední dobou se staly případy, že Mor. Mus. Společnost vůbec včas se nedovídala o mnohých nálezech archaeologických a značná část nalezených předmětů zůstala buď soukromým majetkem nebo byla prodána do ciziny, dovoluje si kuratorium upozorniti vlastenecké obyvatelstvo moravské, zvláště sl. obecní úřady, aby laskavě po každém objevě buď podávaly zprávy o nových nálezech zrovna správě zem. musea Františkova nebo pp. konservatorům Mor. Musejní Společnosti, v jejichž obvodě nález byl učiněn.

Také jsou vždy vítány zprávy o vzácných předmětech prodejných, hlavně lidovědných, řemeslných a nábytkových.

Mor. Musejní Společnost ochotně nahradí příslušné výlohy.

Za kuratorium Moravské Musejní Společnosti:

Prof. Dr. Frant. Kameníček,
praesident.

Prof. Ant. Rzehak,
vicepraesident.

Emil Kořistka,
sekretář.

Výměna „Časopisu m. m. z.“

I.

Časopis dostávají od počátku:

1. Listy:

Hlas v Brně.
Hlasy z Hané v Prostějově.
Lidové Noviny v Brně.
Moravské Noviny v Brně.
Moravská Orlice v Brně.
Pozor v Olomouci.
Čas v Praze.
Hlas Národa v Praze.
Katolické Listy v Praze.
Národní Listy v Praze.
Národní Politika v Praze.
Politik v Praze.
Radikální Listy v Praze.
Opavský Týdenník v Opavě.
Těšínské Noviny v Těšíně.
Slovan ve Vídni.

2. Časopisy:

Časopis Matice Moravské v Brně.
Časopis vlast. spolku muzejního v Olomouci.
Hlídka v Brně.
Komenský v Olomouci.
Náš Domov v Zábřehu.
Zemědělská Politika. Revue. V Brně.
Nový Život v N. Jičíně.

Obzor v Brně.
Aletheia v Praze.
Český Časopis Historický v Praze.
Časopis Musea král. Českého v Praze.
Časopis Společnosti Přátel Starožitností Českých v Praze.
Český Lid v Praze.
Česká Mysl v Praze.
Česká Revue v Praze.
Listy filologické v Praze.
Lovecký Obzor v Písku.
Museum filologické v Praze.
Národ a Škola ve Velkém Meziříčí.
Národopisný Sborník československý v Praze.
Naše Doba v Praze.
Obzor literární a umělecký v Praze.
Osvěta na Král. Vinohradech u Prahy.
Rozhledy v Praze.
Sborník české společnosti zeměvědné v Praze.
Sborník historického kroužku Vlasti v Praze.
Slovanský Přehled v Praze.
Věstník českých profesorů v Žižkově u Prahy.
Vlast v Praze.
Vesmír v Praze.
Památky archaeologické a místopisné v Praze.
Živa, časopis přírodnický v Praze.
Československé Letopisy Musejní v Čáslavi.
Právník. Časopis věnovaný vědě právní a státní. V Praze.
Věstník slovanské filologie a starožitností v Praze.
Slovenské Pohľady v Turč. Sv. Martině.
Hlas v Ružomberku v Uhrách.

3. Spolky a společnosti:

Archiv zemský v Brně.
Akademický čtenářský spolek Zora v Brně.
C. k. knihovna v Olomouci.
Zemská knihovna v Brně.
Knihovna Národní Jednoty pro jihozáp. Moravu v Brně.
Knihovny všech středních a vysokých škol na Moravě.
Musejní spolek v Brně.

Musejní spolek v Ivančicích.
Musejní spolek v Olomouci.
Musejní spolek v Telči.
Musejní spolek v Třebíči.
Musejní spolek ve Val. Meziříčí.
Právnická Jednota moravská v Brně.
Přírodovědecký klub v Prostějově.
Zemský výbor markrabství Moravského.
Zemědělská rada markrabství Moravského.
Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
v Praze.
Akademický čtenářský spolek v Praze.
Akademická čítárna v Praze.
Akademický čtenářský spolek ve Vidni.
Spolek čtenářský a řečnický „Slavia“ v Praze.
Archiv král. hlav. města Prahy.
Bibliotheka umělecko-průmyslového musea v Praze.
Moravsko-slezská Beseda v Praze.
Klub historický v Praze.
Klub přírodovědecký v Praze.
Komité na přírodovědecký výzkum země České v Praze.
Museum království Českého v Praze.
Musejní společnost ve Slaném.
Královská česká společnost nauk v Praze.
C. k. universita Karlo-Ferdinandská v Praze.
C. k. vysoké školy polytechnické v Praze.
Zemský výbor království Českého v Praze.
Zemědělská rada království Českého v Praze.
C. k. ministerium kultu a vyučování ve Vidni.
Museálná slovenská společnost v Turč. sv. Martině.
C. k. Akademia umiejtności w Krakowie.
Bibliotheka wszechsłowiańska (S. J. Czarnowski) w Miechowie.
Głos we Warszawie.
Poznańskie Towarzystwo przyjaciół nauk v Poznani.
Przegląd Tygodniowy we Warszawie.
Towarzystwo ludoznawcze ve Lwowie.
Zakład narodowy imienia Ossolińskich we Lwowie.
Науково Товариство імені Шевченко ve Lvově.
Императорская Академія Наукъ v Petrohradě.

Българско книжно дружество въ Сръдецъ (Sofia).
 Српска Краљевска Академија v Bělehradě.
 Матица Српска v Novém Sadě.
 Glasnik zem. muzeja v Bosni v Sarajevě.
 Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu v Sarajevě.
 Zemalj. muzej Bosni i Hercegovini v Sarajevě.
 Maćica serbska v Budyšině.
 Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti v Záhřebě.
 Matica hrvatska v Záhřebě.
 Hrvatsko Arkeološko Društvo v Záhřebě.
 Hrvatsko Naravoslovno Društvo v Záhřebě.
 Zemaljski Arkiv v Záhřebě.
 Matica Slovenska v Lublani.
 Muzejsko Društvo za Kranjsko v Lublani.
 Deutscher Verein für die Geschichte Mährens u. Schlesiens v Brně.
 Naturforschender Verein v Brně.
 Naturhistorisches Landes-Museum von Kärnten v Celovci.
 Geschichtsverein für Kärnten v Celovci.
 Johanneum, Landes-Museum, ve Št. Hradci.
 Museum Francisco-Carolinum v Linci.
 Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen v Praze.
 K. k. deutsche Carolo-Ferdinandeische Universität v Praze.
 K. k. deutsche technische Hochschule v Praze.
 Kais. Akademie der Wissenschaften ve Vidni.
 Anthropologische Gesellschaft ve Vidni.
 Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst-
 und historischen Denkmale ve Vidni.
 Königl. Akademie der Wissenschaften v Berlině.
 Comenius-Gesellschaft v Berlině.
 Naturforschende Gesellschaft v Curychu.
 Königl. Bayerische Akademie der Wissenschaften v Mnichově.
 Schlesische Gesellschaft für vaterländische Cultur ve Vratislavi.
 Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften ve Zhořelci.
 The geological institution of the university of Upsala.

II.

Od r. 1903, počínaje III. ročníkem, dostávají Časopis:
 Императорскій Харьковскій Университетъ v Charkově.

Редакция Ученыхъ Записокъ Имп. Юрьевскаго Университета
v Jurjevě (Děrpť).

Императорскій Казанскій Университетъ v Kazani.

Библиотека Императорскаго Университета v Куjevě.

Общество любителей естествознанiя, антропологiи и этнографiи
v Moskvě.

Новороссійское Общество Естествознателей v Oděse.

Имп. археологическая Комисiя v Petrohradě.

Библиотека Имп. С. П. Университета v Petrohradě.

Историко-филологическiй факультетъ Имп. университета v Petro-
hradě.

С. Петербургское Общество Естествоиспытателей v Petrohradě.

Българско Природописвателно Дружество v Sofii.

Сръпско Учено Друштво v Bělehradě.

K. k. Naturhistorisches Hofmuseum ve Vidni.

K. k. Hofbibliothek ve Vidni.

Museum Carolino-Augusteum v Solnohradě.

Magyar Tudományos Akademia v Budapešti.

Redaktion der ethnologischen Mittheilungen aus Ungarn v Budapešti.

Schweizerisches Landesmuseum v Curychu.

Esthonische gelehrte Gesellschaft (Dorpat) v Jurjevě.

Königl. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften v Lipsku.

Museum für Völkerkunde v Lipsku.

Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens ve Vratislavi.

Kong. Danske Videnskabernes Selskabet v Kodani.

Kongl. Svenska Vetenskaps-Akademien ve Stockholmě.

Regia Societas Scientiarum Upsaliensis v Upsale.

Kongl. Norske Frederiks Universitet v Christianii.

Koninklijske Akademie van Wetenschappen v Amsterdamě.

The Royal Society v Londýně.

Académie des Sciences v Paříži.

Académie Royale des Sciences v Bruselu.

Academia Romana v Bukurešti.

Academia dei Cienci v Římě.

Real Academia de Ciencias v Madridě.

Kdyby někdo z jmenovaných nedostal Časopisu našeho, račte
laskavě reklamovati, abychom úředně věc vyřídili. Zároveň
žádáme, pokud možno, o laskavou výměnu publikací do redakce
„Časopisu mor. musea zemského“ v Brně. *Redakce.*

Literatura.

Starobylé náhrobní kameny, pamětní desky a erby na Vyškovsku. Příspěvky k heraldice, genealogii a epigrafice moravské. Napsal Alois Procházka. (S 9 obrázky v textu a s tabulkou.) V Blažovicích 1902. Nákladem vlastním. Stran 52 (velké osmerky).

Pan autor sám nazývá dílo své snůškou materiálu genealogického a heraldického a popisuje náhrobníky, pamětní desky a znaky, všeobecně téměř starší XVII. věku, shledané po hejtmanství Víškovském (v okresích Víškovském, Slavkovském (s exkursem do Bošovic na Hustopečsko) a v Bučovském). Práce jeho svědčí o zájmu a pílí archaeologové, jest záslužná a rozdělena do 2 částí, všeobecné (theoretické a návodné) a zvláštní, v níž podány výsledky sběratelské; napřed jsou popsány náhrobníky, a na konci jsou vyznačeny pamětní desky, nápisy a znaky. Přejeme si, aby každý okres měl tak snaživého a nadšeného popisovatele starých památek, jako Víškovsko, aby popsány, zjištěny a zachovány byly náhrobníky, pamětní desky, nápisy i znaky všech okresů moravských, aby pak z monografií všech byla složena veliká a vědecká práce odborná, jako důležitý doplněk kulturních dějin našich.

Autor popsal zachované náhrobníky z Víškova, z Pustiměře, z Ivanovic, z Krásenska, ze Slavkova, z Lovčiček, z Bošovic (mimo Víškovsko), z Bučovic, Bohdalic a Chvalkovic a opsal i pamětní desky, nápisy a znaky z Blažovic, z Ivanovic, z Pustiměře, z Račic, ze Slavkova, z Tučap, z Víškova a z Nových Zámkův u Bučovic. Přidané obrázky, autorem samým kreslené, jsou velmi pěkné a zřetelné, zvláště zdařilý jest obraz náhrobníku Beneše Pražmy Staršího z Bílkova a na Ejvanovicích, přidaný vzadu na konci spisku samého. Nejvíce zachovaných náhrobníkův jest v Bučovicích.

Část popisná a epigrafická jest cennější vývodů genealogických.

V práci jest několik nedopatření, dletem tiskových, dletem pravopisných; na příklad: M. Ter. Humpoleňská z Rybenska (správně

Humpolecká), Jan Očko z Vlašimi (z Vlašimě), Přemek z Víckova (z Víckova), Getrich Petrvalský (Jetřich), Jindřich z Zástřizlů (z Zástřizl), páni z Waldsteinu, z Lichtensteinu, z Cimburku (správněji a čestěji z Valštejna, z Lichtenštejna, z Cimburka). Nemilé jsou závady: z něž (z něhož), o kamenu, (o kameni), vyhosten (vyhoštěn), držitelý (instrumentál, správně držitel), římsa (římsa), bránou (branou), čitelný (čitelný). Vloudily se také běžné germanismy: schází (chybí), nachází se (jest), tah (rys).

Autor připsav práci svou rodičům, projevuje v úvodě přání, aby za příkladem jeho šly brzy okresy ostatní, k čemuž se připojujeme upřímně a prosíme o každou, byť i nepatrnou zprávu a popis. Časopis náš uveřejní rád a ochotně příspěvky, pilné práci Procházkově podobné.

Dílko Procházkovo, obětovně vydané vlastním nákladem, budiž snažně doporučeno. Adresa spisovatelova: Al. Procházka, správce školní v Blažovicích u Šlapánic na Moravě.

R.

Knihy a časopisy redakci zaslané.

- Československé Letopisy Musejní. I., č. 7. a 8. Red. V. V. Jeníček. V Čáslavi 1903.
- Ben-Hur. Povídka z dob Krista Pána od Lewisa Wallace, přel. Al. Koudelka. 2. vyd. V Brně 1903.
- Druhá zpráva Musejní Společnosti v Horáždovicích 1900—1902. Hlídka. Red. dr. Pav. Vychodil. Roč. XX., čís. 3., 4., 5. a 6. V Brně 1903.
- Listy Filologické. Red. J. Gebauer, J. Vlček, J. Král, F. Groh. Roč. XXX., seš. 1. V Praze 1903.
- Lovecký Obzor. Red. J. V. Rozmara. Roč. VI., čís. 4. a 6. V Pisku 1903. S příl. „České lesnické rozhledy“.
- Moravský Obzor. Red. Karel Holzbach. Roč. V., čís. 8., 16. a 19. V Kroměříži 1903.
- Národopisná Mapa uherských Slováků na základě sčítání lidu z r. 1900. Vydal Dr. Lubor Niederle. (Národopisného Sborníku Československého sv. IX.) V Praze 1903.
- Pravda. Dramatický výjev z nového zákona od J. Eschelbacha, přel. Jos. Weiss. V Brně 1902.
- Sborník České Společnosti Zeměvědné. Red. Dr. J. Metelka. Roč. IX., čís. 1. a 2.
- Slované a Němci v staré době, zejména Cl. Ptolemaia Velká Germania. Napsal Dr. Jan Slavík. V Třeboni 1903.
- Slovanský Přehled. Red. Adolf Černý. Roč. V., čís. 5. V Praze 1903.
- Spisy Julia Zeyera. VIII. Fantastické povídky; seš. 66.—71. V Praze 1903.
- Spisy Sofie Podlipské. VII. Dva rodokmeny. Seš. 66. V Praze 1903.
- Starý breviár Německého řádu. Rukopis chovaný v musejní knihovně opavské. Popisuje Th. Dr. Ant. Kubiček. V Brně 1902.
- Starohylé náhrobní kameny, pamětní desky a erby na Vyskovsku. Příspěvky k heraldice, genealogii a epigrafice moravské. Napsal Alois Procházka. V Blážovicích 1902.
- Vlastivěda Moravská. Vydává Musejní Spolek v Brně. Redakce: Fr. A. Slavík, Dr. Fr. Kameníček, hlavní redaktorové, Fr. Bartoš, Jan Burda, Dr. Fr. Dvorský, Rudolf Dvořák, Jos. Hladík, V. Houdek, Fr. J. Rypáček, Tom. Šílený, Dr. Fr. Šujan, odborní redaktorové.

I. Země a lid:

- Díl 1. Přírodní poměry Moravy. Seš. 1.—13. Napsali Dr. Frant. Kameníček, Josef Klvaňa, Josef Hladík, Dr. Frant. Šujan, J. Wimmer, V. Spitzner a Dr. Fr. Dvorský. V Brně 1897.
- Díl 2. Dějiny Moravy. Napsal Rudolf Dvořák.
Část I., seš. 14.—18. (x—1306). V Brně 1899.
Část II., seš. 19.—25. (1306—1526). V Brně 1900.
Část III., seš. 26.—33. (1526—1648). V Brně 1901.
Část IV., seš. 49.—59. (1648—1792). V Brně 1902.
- Díl 3. Morava za pravěku. Napsal I. L. Červinka. Seš. 34.—48. V Brně 1902.

II. Místopis:

- Díl 1. Brněnský okres. Napsal Fr. A. Slavík. I., seš. 14.—16., II., seš. 17.—20., III., seš. 26.—30. V Brně 1897.
- Díl 2. Bítešský okres. Napsali P. Lad. Zavadil a Jan Tiray. Seš. 31.—34. V Brně 1900.
- Díl 3. Bučovský okres. Napsal Čeněk Kramoliš. Seš. 42.—46. V Brně 1900.
- Díl 4. Jihlavský okres. Napsal Al. Jos. Pátek. Seš. 47.—54. V Brně 1901.
- Díl 5. Blanský okres. Napsal Jan Knies. Seš. 63.—69.
- Díl 6. Dějepis Brna. Napsal Dr. Fr. Šujan. Seš. 96.—107. V Brně 1902.

Jaskinie okolic Ojcowa pod względem topograficznym opisał
St. J. Czarnowski.

Извѣстія отдѣленія русскаго языка и словесности императорской
академіи наукъ. Тома VIII. книжка 1. С.-Петербургъ 1903.

Causeries françaises. Besedník francouzský, zábavný i poučný.
K prospěchu škol i samouků rediguje a vydává Josef Kubín,
c. k. professor v Jičíně. 1902. Roč. I., čís. 5.—10.

Oznámení.

Cena „Časopisu“ vycházejícího dvakrát ročně, počátkem m. ledna a počátkem m. července, za rok 2 K.

Lze jej koupiti ve Františkově mor. museu zemském v Brně.

Páni čeští členové Moravské Musejní Společnosti a páni kurátorové a konservátorové všichni dostávají „Časopis“ zdarma.

Noví páni členové přihlašují se písemně u pana sekretáře Emila Kořistky ve Františkově mor. museu zemském, v Musejní ulici, v čísle 2.

Roční příspěvek členský pouze 4 K.

Prosíme uctivě za výměnu časopisů vědeckých, a slušně žádáme sl. musejních spolkův a společností národopisných za posílání publikací jejich.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

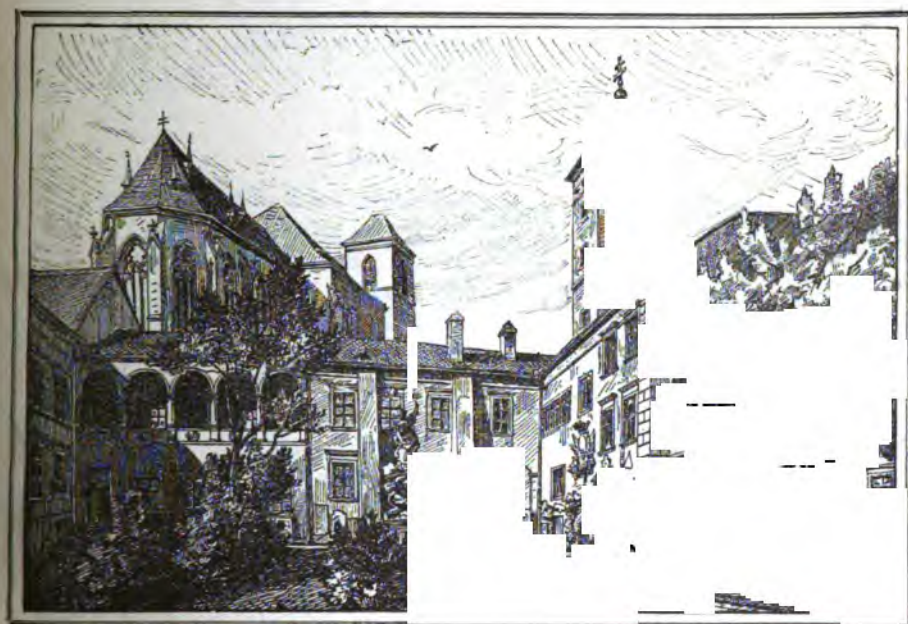
www.libtool.com.cn

ČASOPIS

MORAVSKÉHO MUSEA ZEMSKÉHO.

—
VYDÁVÁ

MORAVSKÁ MUSEJNÍ SPOLEČNOST.

REDAKTOROVĚ:

PROF. FRANT. J. RYPÁČEK.

DR. FRANT. ŠUJAN.

PROF. JIŘÍ JANDA.

ROČNÍK IV.

(1904.)

V BRNĚ.

TISKEM MORAVSKÉ AKCIOVÉ KNIHTISKARNY.

1904.

www.libtool.com.cn

OBSAH

ročníku čtvrtého (1904).

A. Rozpravy a pojednání.

Eduard Domluvil: Z urbáfe panství Luhačovského. II. Str. 124—139.

Rudolf Dvořák: Návštěvy císa. a krále Františka I. a jiných členů panovnické rodiny na Moravě. II. Str. 140—168.

Dr. Jaroslav V. Jahn: O některých zjevech dynamické geologie. II. (S obrázky a s tabulkou.) Str. 117—123.

Augustin Kratochvíl: Šlechtická jména z rychtářských knih v Ivančicích. I. Str. 58—70.

František Lipka: Soupis zvonů na Boskovsku. Řada I. (S obrázky.) I. Str. 18—42. — Řada II. (S obrázky.) II. Str. 169—183.

Dr. Jan V. Novák: Česká bibliografie J. A. Komenského. IV. Životopisy a články životopisné. Str. 43—57.

Dr. Jan Reichert: Platy a roboty poddaného lidu na statku Trnáveckém na Moravě r. 1572. I. Str. 1—17.

Frant. J. Rypáček: Památce Františka Sušila. Str. 184—190.

B. Zprávy vědecké.

Sbírka pravěkých starožitností Ant. Gottwalda, uč. v Prostějově. (S obrázky.) I. Str. 71—80.

Zprávy archaeologické. (S obrázky.) I. (Alois Procházka.) Str. 81—84.

Příspěvek k epigrafice Brněnska. (Alois Procházka.) I. Str. 85.

Poddanské poměry v Kloboučkách r. 1405. (Dr. Frant. Šujan.) II. Str. 191—194.

„Hrad“ u Bilovic na Prostějovsku. (S vyobrazením.) (Antonín Gottwald.) II. Str. 194—198.

Geranium lucidum L., nová na Moravě rostlina jevnosnubná. (Dr. Jar. Podpěra.) II. Str. 198—201.

C. Zprávy spolkové.

A. Zprávy z Mor. mus. společnosti:

Zprávy z vědeckého odboru českého. (Referuje prof. Fr. J. Rypáček.) I. Str. 86—92. II. Str. 202—211.

Lidové sbírky moravského musea zemského. I. Str. 92—93.

Zprávy o zasedáních kuratoria Moravské mus. společnosti. I. Str. 93—99. II. Str. 211—221.

Dr. Ladislav K. Hofman †. (Nekrolog Fr. J. Rypáčka.) I. Str. 99—101.

Stanovy Kommissie na přírodovědecký výzkum Moravy. II. Str. 221—225.

Z Kommissie na přírodovědecký výzkum Moravy: Informace badatelům. Str. 225—227.

Zpráva o činnosti Moravské musejní společnosti za rok 1903. Str. 228—264.

B. Zpráva o „Musejním spolku“ v Třebíči. (Ref. prof. Fr. Doležel.) I. Str. 101—104.

C. Vyhláška z kuratoria o nových nálezech a předmětech lidovědných na Moravě. I. Str. 104.

D. Literatura.

I. L. Červinka: Morava za pravěku. (Al. Procházka.) I. Str. 105—106.

Dr. Jan Slavík: Slované a Němci. (Dr. Fr. Šujan.) I. Str. 106—110.

Fr. A. Slavík: Moravské Slovensko od XVII. století (Fr. J. Rypáček.) I. Str. 110—112.

Dr. Martin Kříž. Beiträge zur Kenntnis der Quartärzeit in Mähren. (Josef Klvaňa.) I. Str. 112—115.

K. Absolon: Untersuchungen über Apterygoten auf Grund der Sammlungen des Wiener Hofmuseums. (Jos. Vališ.) I. Str. 115—116.

Československé Letopisy Musejní. Red. V. V. Jeníček. Ročník I. a poč. II. (Dr. Fr. Šujan.) II. Str. 265—266.

K. Absolon: Propast Macocha na Moravě. (Dr. Fr. Šujan.) II. Str. 265—267.

Flor. Koudelka: Über das erste Auftreten von Haustieren in Mähren. (Al. Procházka.) II. Str. 267—268.

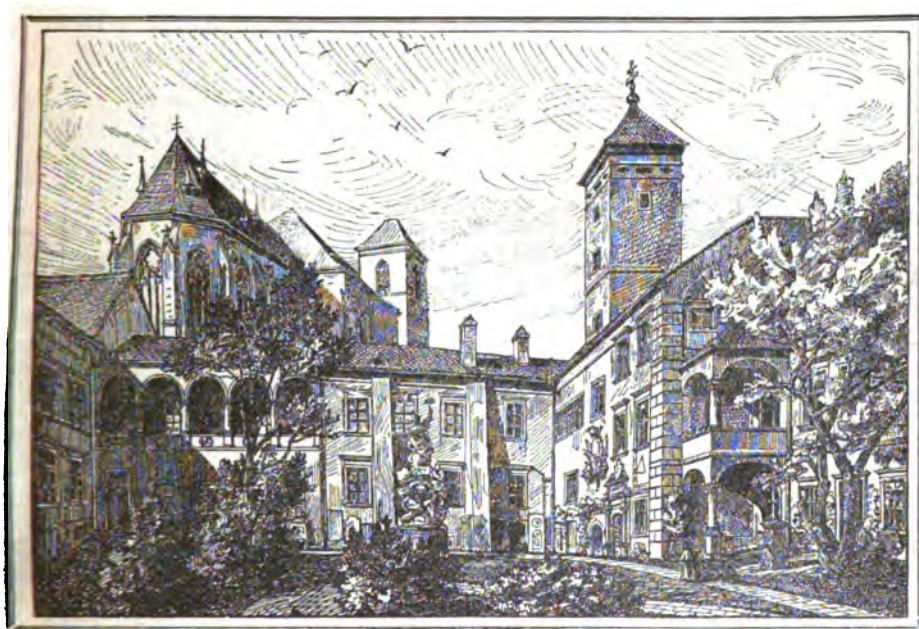
www.libtool.com.cn

ČASOPIS

MORAVSKÉHO MUSEA ZEMSKÉHO.

—
VYDÁVÁ

MORAVSKÁ MUSEJNÍ SPOLEČNOST.

REDAKTOROVĚ :

PROF. FRANT. J. RYPÁČEK.

DR. FRANT. ŠUJAN.

PROF. JIŘÍ JANDA.

ROČNÍK IV.

ČÍSLO 1.

V BRNĚ.

TISKEM MORAVSKÉ AKCIOVÉ KNIHTISKARNY

1904.

OBSAH

čísla prvního.

A. Rozpravy a pojednání.

- Dr. Jan Reichert: Platy a roboty poddaného lidu na statku
Trnáveckém na Moravě r. 1572. Str. 1—17.
Fr. Lipka: Soupis zvonů na Boskovsku. (S obrázky.) Str. 18—42.
Dr. Jan V. Novák: Česká bibliografie J. A. Komenského.
Str. 43—57.
Aug. Kratochvíl: Šlechtická jména z rychtářských knih v Ivan-
čicích Str. 58—70.

B. Zprávy vědecké.

- Sbírka pravěkých starožitností Ant. Gottwalda, učitele v Prostěj-
ově. (S obrázky.) Str. 71—80.
Zprávy archacologické. (S obrázky.) (Al. Procházka.) Str. 81—84.
Příspěvek k epigrafice Brněnska. (Al. Procházka.) . . Str. 85.

C. Zprávy spolkové.

- A) Zprávy z Mor. mus. společnosti:
Zprávy z vědeckého odboru českého. (Referuje prof. Frant. J.
Rypáček.) Str. 86—92.
Lidovědné sbírky moravského musea zemského. . Str. 92—93.
Zprávy o zasedáních kuratoria Mor. mus. společnosti. Str. 93—99.
Dr. Ladislav K. Hofman †. (Nekrolog Fr. J. Rypáčka.) Str. 99—101.
B) Zpráva o „Musejním spolku“ v Třebíči. (Referuje
prof. Frant. Doležel.) Str. 101—104.
C) Vyhláška z kuratoria o nových nálezech a předmětech
lidovědných na Moravě Str. 104.

D. Literatura.

- I. L. Červinka: Morava za pravěku. (Al. Procházka.)
Str. 105—106.
Dr. Jan Slavík: Slované a Němci. (Dr. Fr. Šujan.) Str. 106—110.
Fr. A. Slavík: Moravské Slovensko od XVII. století. (Frant. J.
Rypáček.) Str. 110—112.
Dr. Martin Kříž: Beiträge zur Kenntnis der Quartärzeit in
Mähren. (Jos. Klvaňa.) Str. 112—115.
K. Absolon: Untersuchungen über Apterygoten auf Grund der
Sammlungen des Wiener Hofmuseums. (Jos. Vališ.)
Str. 115—116.

Platy a roboty poddaného lidu na statku Trnáveckém na Moravě roku 1572.

Podává dr. Jan Reichert.

Dle urbáře, chovaného v museu království Českého, byl roku 1572 vykonán soupis poddaných, usedlých na statku Trnáveckém. V urbáři naznačen u každé obce nejen počet usedlých a jméno majitelovo, ale i velikost usedlosti, kterou kde kdo měl dle práva zákupního. „Podle vlastního přiznání“ poznamenány tu stále platy a roboty, kterými každý jednotlivec byl povinen pánovi svému, a také povinnosti a roboty společné.

Statek Trnávecký skládal se z městečka Trnávky, ležícího pod hradem Cimburkem, a z dědin: Starého Města, Nové Vsi, Rozstání, Mezihoří, Petrůvky, Pěčíkova, Oměrásky (Umirásky), Bezděčí, Borové, Předního Arnoštova, Zadního Arnoštova a Vražného.

Hrad Cimburk a tím i také statek Trnávecký náležel od polovice 15. do polovice 16. století pánům z Boskovic, načež od r. 1571 pány statku se jmenují pánové Podstatští z Prusinovic, roku pak 1596 držel hrad a panství Trnávecké pan Adam mladší Věžník z Věžník.

Jak v městečku Trnávce tak i v ostatních dědinách poddaných měli tehdy jednotliví usedlíci jména skoro vesměs česká (Pavel Jonášů, Tomáš Ryšavého, Blažek Malej, Martin Novák, Petr Bočků a j.); pouze v malé dědině Vražném a částečně též v obojím Arnoštově vyskytují se některá jména německá (Fejt Khyr, Gregor Krejlich, Stefan Bildhons a j.), z čehož možno souditi, že obyvatelstvo panství Trnáveckého bylo tehdy nejen skutečně, ale i původem svým skoro vesměs české.

Poddané usedlosti v dědinách dělili, jako jinde na Moravě, podle velikosti pozemkové na celé lány, pololány a čtvrtlány (neb rolí), na tři čtvrti, půl třetí čtvrti, půl druhé čtvrti rolí, a držitelé nazývali se vůbec rolníky. Dále byli v dědinách zahradníci, kteří měli nepatrný pozemek, aspoň zahradu. Podsedníci neměli pozemkův, ale chalupy jejich stály na pozemku a prostoru obecním, veškeré obci náležejícím.

Povinnosti poddaných, kteří své usedlosti měli dle práva zákupního, řídily se rozsáhlostí a hodnotou pozemků, které kdo měl, takže čím větší grunt, tím větší byly z něho peněžitě a naturální dávky, jakož i roboty pěší a koňmo, což všechno bývalo v urbáři, jakožto právní listině, poznamenáno podrobně, že každý poddaný věděl dle urbáře, jaké povinnosti má k pánovi, a čeho na něm pán může požadovati. — Peněžitě stálé dávky roční, které každý rolník i zahradník byl povinen platiti, nazývaly se úrokem čili platem ouročním a odváděly se vrchnosti ve dvou ročních lhůtách; na statku Trnáveckém byl úrok svatojirský a svatováclavský.

K ročním stálým platům peněžitým náležela též daň soudová, kterou poddaní, rolníci z Trnávky, ze Starého Města a z Nové Vsi, dávali své vrchnosti ve dvou ročních lhůtách. Mezi ouroční povinnosti počítalo se také dávání vajec a slepic, jakož i pěší roboty žňová na pozemcích panského dvora. Mimo slepice a vejce dávali někteří poddaní na statku Trnáveckém hladnou husu za užívání pastev na panském, někteří pak za pronajetí řeky oves, a v dědinách některých dávali kuřata za právo odúmrti. Roboty byly dílem koňské a pěší; lidé museli síci na panských lukách, hrabati, sušiti seno i otavy, síci obilí, žíti, na vrstvu ukládati a svážeti do stodol, rýti panské zahrady, pleti, řepy kopati, konopě panské trhati, močiti, odvážeti, přísti přizi, loviti rybníky, opravovati tarasy u rybníků, ciditi strouhy, rozvážeti ryby, práti ovce a holiti, saditi přísadu panskou, choditi na malé i velké hony, hlásku na zámku vykonávati, s koňmi na panských polích orati, vláčet, obilí do stodol voziti, hnoje rozvážeti, dříví na palivo voziti na zámek, při stavbách vrchnostenských vykonávati pánovi pěší i koňskou robotu a jiné.

V městečku Trnávce (Trnavě Nové) bylo usedlých 43, z nich 3 pololánici, 14 čtvrtlánků, 25 zahradníkův a 1 mlynář.

Z pololánu dávalo se úročního platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 8 až 11 groších, 3 neb 4 slepice o sv. Václavě, 8 až 12 vajec o sv. Václavě, platu soudového o sv. Jiří a o sv. Václavě po 7 víd. 1 d. Žatva do roka po dva až čtyři dni.

Ze čtvrti role dávalo se platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 7 až 9 groších, platu soudového v těchže dvou lhůtách po 7 víd. 1 d., o sv. Václavě obyčejně 3 slepice, a vajec touže dobou 11. Žatva do roka po 2 dni.

Zahradníci dávali úroční plat ve lhůtě svatojirské a svato-václavské po 2 až 5 groších, platu soudového byli osvobozeni, ale dávali 2 slepice o sv. Václavě, vajec o témže čase 5 až 7. Žatva do roka po 2 dni.

Jíra, mlynář Podhradský, dával platu o sv. Jiří a o svatém Václavě po 5 gr. a slepic o sv. Václavě 8; ostatních platův byl osvobozen.

Mezi zahradníky byli někteří řemeslníci: jeden kolář, bednář, tesař, pekař, švec, punčochář, myslivec; ze čtvrtlánků byl jeden kovář, dva krejčí, dva řezníci, pekař; jeden pololáník byl řezníkem. Byli zde také čtvrtlánici Valenta, kuchař, Matěj, mejtný, Bartoň, kočí. Též se zde jmenuje profous Beneš, pololáník. Řezníci z krámu, který měli pouze dočasně, nikoli dědičně, dávali pánovi do roka po jednom kameni loje neptepuštěného.

Někteří lidé z Trnávky (7) měli louky dílem do vůle panské, dílem dědičně ke gruntu, a platili z nich zvláštní úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě. Tři zahradníci měli při svých gruntech vinohrady, které jim ke gruntu pánem byly puštěny dědičně, a platili z nich zvláštní úroky. Dva zahradníci měli kopaniny ke svým zahradám dědičně přivtělené. V Trnávce usedlý mohl sobě i z jiné dědiny přikoupiti rolí. Tak Jan, kovář z Trnávky, měl čtvrt role, ku které s dovolením panským přikoupil role od Jiríka ze vsi Bobrové.

Z městečka Trnávky bylo úhrnem do roka peněz úročních 21 zl., 1 den.; 2 kopy slepic; 12 kuřat; 4 kopy 28 kusů vajec platných; 84 dni žatvy.

Roboty a společné povinnosti.

Všichni rolníci a zahradníci z městečka Trnávky byli povinni vedle jiných lidí z vesnic, ke statku Trnáveckému přináležejících, na zámku Trnávce (hradě Cimburku) míti hlásku neboli hlásati, kdykoli na ně přišla pořádka. Též byli povinni tíž

lidé z Trnávky prání ovce panské ve dvoře Trnáveckém.¹⁾ Též byli povinni na vrstvu ukládati obilí panské ve stodolách, ke dvoru Trnáveckému příslušejících, když se vozi s pole domů. Lidé z Trnávky, čtvrtníci, jsou povinni spolu se Staroměstskými a Vraženskými na louce, kteráž jest pod starým rybníkem, síci travu na seno i na otavu, a potom se zahradníky z Trnávky spolu všichni takové seno a otavu posečenou shrabati a usušiti, Staroměstští pak odvéztí.

Seče-li se louka na seno neb na otavu, za každou seč dává jim pán půl bečky piva předního.

Zahradníci z Trnávky, ze Starého Města a z Vražného všichni společně jsou povinni na zahradě, která jest u kostela Trnáveckého, rýti, a což by se tam našlo, zahrabati, zadělati. Kdyby bylo potřebí a rozkázalo se jim, mají spolu s jinými lidmi z vesnic k tomu příslušejících v zahradě pleti.

Rolníci i zahradníci z Trnávky jsou povinni podle jiných lidí z některých vesnic k tomu příslušejících konopě panské namočiti a z močidla pomáhati vyvláčet, rozkáže-li se jim.

Rolník i zahradník každý jest povinen jeden loket příze, tenké nebo tlusté, ze lnu nebo z konopí pánu napřísti. Rolníci a zahradníci s jinými lidmi k tomu statku příslušejícími jsou povinni saditi přísadu panskou, též jsou povinni choditi na hony veliké i malé s jinými, rozkáže-li se jim (a jest toho potřeba); též jsou povinni s jinými k stavení pánu robotovati, což se jim rozkáže. —

Ve vsi Starém Městě²⁾ jest usedlých poddaných 31, láník 1, tříčtvrtníků 8, pololáníků 7, čtvrtlánici 4,³⁾ zahradníků 10; dvorák o 2 lánech 1, zároveň fojt.

Z lánu dávalo se úročního platu svatojirského a svatováclavského po 16 gr., platu soudového o sv. Jiří 4 víd. 1 den., a o sv. Václavě 3 víd. 1 den.; slepic o sv. Václavě 5, vajec touže dobou 16. — Koňmo dělati, co se jemu rozkáže, povinen pánu láník do roka 4 dni, žiti do roka 8 dní a devátý den dělati pěší robotu, co se jemu rozkáže. Z louky v Husákově, kterou má do vůle panské, dává platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 10 gr. —

¹⁾ V Trnávce byl panský dvůr se vším příslušenstvím, rolemi, lukami, zahradami, rybníky a j.

²⁾ Jest patrně starší osadou pod hradem Cimburkem než městečko Trnávka.

³⁾ Čtvrtláníkem byl také mlynář.

Z $\frac{3}{4}$ rolí byl úroční plat svatojirský a svatováclavský po 12 gr., plat soudový¹⁾ o sv. Jiří 3 víd. 1 d., o sv. Václavě 4 víd. 1 d.; slepic o sv. Václavě 3 a $\frac{3}{4}$; vajec 12. Koňmo měli dělati do roka 4 dni, žítí 6 dni, sedmý den dělati pěší robotou, co se jim rozkáže.

Z $\frac{1}{2}$ lánů role úrok svatojirský a svatováclavský po 8 až 9 gr., platu soudového o sv. Jiří 3 víd. 1 den., o sv. Václavě 4 víd. 1 den.; slepice o sv. Václavě 3, vajec 8. Koňmo, co se jemu rozkáže, povinen pánu dělati do roka 3 neb 4 dni, žítí 4 dni a pátý den dělati pěší robotou, co se jemu rozkáže.

Ze $\frac{1}{4}$ roli úrok svatojirský a svatováclavský po 4 gr., plat soudový, jako pololánici; slepic o sv. Václavě 1 a $\frac{1}{4}$, vejce 4. Žítí povinen do roka 2 dni a třetí den dělati pěší robotou, co se jemu rozkáže. Koňmo robotovati 4 dni byl povinen mlynář, který mimo to měl povinnost pánu jednoho vepře, kterého jemu pán dal, každého roku hodně vykrmiti.

Zahradníci dávali úroku svatojirského a svatováclavského po 2 až 4 gr., platu soudového neplatili, většinou také nedávali vajec ani slepic; povinni však byli žatvou 1 dne do roka.

Ze dvou lánů rolí dával dvořák, fojt, o sv. Jiří a o svatém Václavě, po 28 gr., slepice o sv. Václ. 2, vajec 8. Koňmo měl dělati, co se jemu rozkáže, do roka 30 dní, žítí 15 dní. Jiných dávek neměl jako fojt. Byl tu také mezi usedlými jeden krejčí, tříčtvrtník, a švec (zahradník).

Ze Starého Města bylo do roka úhrnem peněz úročních 17 kop 8 gr. 1 d., 1 kopa 13 a $\frac{1}{4}$ slepic, 10 kop 24 vajec; robot koňských 56 dní, robot žňových a jiných robot pěších 75 dní. —

Roboty a společné povinnosti.

Rolníci staroměstští, kteří měli koně, byli povinni spolu s novoveskými podle smlouvy mezi staroměstskými a novoveskými a urozeným panem Jindřichem Podstatským, pánem jejich, o to učiněné, zorávat 3 kusy role ku dvoru Trnáveckému přináležité a obilí s těchto rolí domů do stodol svéztí, a zahradníci odtud obilí ve stodole ukládati na vrstvu.

Všickni rolníci a zahradníci staroměstští kromě fojta dvořáka a Jana Tomaná ($\frac{3}{4}$ role), mlynáře Havla, kteří pánem jsou z toho

¹⁾ Jan Tomanů, tříčtvrtník, dle smlouvy s pánem nedával platu soudového.

propuštění, jsou povinni podle jiných lidí z vesnic ke statku příslušejících na zámku Trnávce hlásati, kdykoli na ně přijde porádka dle rozkazu. Kterí mají koně, jsou povinni dříví na palivo na zámek Trnávku voziti. Lidé staroměstští spolu s lidmi z Trnávky a s Vraženskými jsou povinni louku „pod starým rybníkem“, rolníci síci a zahradníci odtud spolu s jinými usušiti a shrabati. Staroměstští, kteří robotují koňmi, mají odvážeti seno a otavu do dvora Trnáveckého. Staroměstští všichni s lidmi z Trnávky jsou povinni prátí ovce panské,¹⁾ kteréž by byly ve dvoře Trnáveckém. Zahradníci staroměstští se zahradníky z Trnávky a z Vražného jsou povinni v zahradě u kostela Trnáveckého rýti a pleti, kdykoliv se jim rozkáže. — Staroměstští, kteří robotují koňmi, vozí konopě panské k močidlu; zahradníci pak odtud a s jinými k tomu náležitými namáčeji a vyvláčeji z močidla, a nové takové konopě od močidla domů odvázejí rolníci. — Staroměstští rolníci a zahradníci každý povinen pánu po jednom kloubu konopí každého roku natřítí, a přize, tenké nebo tlusté, ze lnu aneb z konopí každá hospodyně jeden loket napřísti. — Staroměstští, kteří robotují koňmi, povinni ryby, buď kapry neb štiky, plod, drůbež všelijakou z rybníka Rozstáňského, kdykoliv by se lovil, odvážeti do rybníků jiných na panství Trnáveckém aneb do haltýřův panských. (Rybník byl tehdy obrácen na pastvisko, jsou tudíž Staroměstští všemi robotami obráceni k nově zřízenému rybníku.) — Rolníci a zahradníci ze Starého města s lidmi z Trnávky povinni nasaditi a loviti panský rybníček za kostelem, jakož i druhý rybník za pivovarem. — Lidé staroměstští s jinými z vesnic k tomu příslušejícími povinni saditi přísadu panskou. Také na hony velké i malé, kdykoliv potteba a jim se rozkáže, povinni jsou choditi. Kus zvířecí, kterýž zůstává při dědině, povinni voziti. Též mají podle jiných k stavení pánu furovati a robotovati, kdy se jim a cokoliv rozkáže. —

V Nové Vsi usedlých 38, z nich mají půl třetí čtvrti rolí 3, tři čtvrti rolí 4, pololánků 13, půl druhé čtvrti rolí mají 2, čtvrt rolí 1, zahradníků 15, rychtář 1.

Z půl třetí čtvrti rolí dává se platu úročního o sv. Jiří a o sv. Václavě po 5 gr. 1 d., soudového 7 víd., 3 slepice o vánočních, 10 vajec o sv. Václavě; zatvy do roka 5 dní.

¹⁾ Při dvoře Trnáveckém byl ovčín.

Z tří čtvrtí role platu úročního o sv. Jirí a o sv. Václavě po 9 gr. 1 den.; soudového 14 víd.; 4 slepice o vánocích, 12 vajec o sv. Václavě; žatvy do roka 6 dní.

Z půllánu úrok svatojirský a svatováclavský po 6 až 7 gr. 1 d.; plat soudový 7 víd. 1 den., 3 slepice o vánocích, 8 vajec o sv. Václavě; žatvy do roka 4 dní.

Z půl druhé čtvrti rolí úrok svatojirský a svatováclavský po 5 gr. 1 d.; plat soudový 6 víd.; 2 slepice o vánocích, 6 vajec o sv. Václavě; žatvy do roka 3 dní.

Ze čtvrti rolí úrok svatojirský a svatováclavský, plat soudový, o vánocích slepice, a o sv. Václavě vejce; žatvy do roka 2 dní.

Zahradníci dávají úroku svatojirského a svatováclavského po 3 až 6 gr., soudového platu 7 víd.,¹⁾ 2 neb 3 slepice o vánocích, 4 až 8 vajec o sv. Václavě.

Rychtář Urban Valášek má tu dědičně rychtu zákupní a na ni hamfest²⁾ neboližto osvobození od urozeného pana Jindřicha Podstatského, pána svého. V kterémžto hamfestě jest obsaženo, že týž rychtář má přivézt (neb potomci jeho) pánu svému každého roku jednu hečku vína nákladem svým na Trnávku, odkudkoliv se jemu rozkáže. Kdykoliv by rychta byla na prodej, má se z toho zapraviti pánu, zač hy byla prodána, desátý díl. Z rychty dává se úroku o sv. Jirí 9 gr., o sv. Václavě 1 gr.; platu soudového 7 víd. 1 den. — Také týž rychtář a Jan Pucovský, pololánik, z louky u Plichtince, kterou měli do vůle panské, dávali platu o sv. Václavě 2 kopy a 4 slepice téhož času. Kdyby jim takové louky pánem zase byly odňaty, nejsou povinni ničím. — Jíra Pudil z pastviska pod Chornickým rybníkem, které měl do vůle panské, dával plat úroční. Ve vsi byli řemeslníci sedlák a kovár, oba zahradníci.

Summa peněz úročních i s lučnými, které dávali rychtář Urban a Pucovský, do roka činila 25 kop 26 gr., slepic půl druhé kopy a 11 $\frac{1}{2}$; 4 kopy 34 vajec, robot žňových 54 dní.

Roboty a jiné povinnosti lidí z Nové Vsi.

Vsichni lidé z Nové Vsi kromě dvou, totiž fojta, který má rychtu zákupní, a Jana Kováře, který jest na obci,³⁾ jichžto všech

¹⁾ Někteří zahradníci neplatili soudového.

²⁾ Listina s vlastnoručním podpisem, která zaručovala určité právo neb povinnost.

³⁾ Podsedník na půdě obecní.

rolníkův i zahradníkův usedlých mimo tyto dva jmenované jest osob 37, povinni jsou pánu každého roku o svatém Jakubě každý dáti (za pastvu) po jedné huse hladné; činí 37 husí.

Rolníci, kteří mají koně, jichž 23, povinni jsou dělati koňmi pánu do roka, kdy se jim rozkáže, 4 dni; činí robot koňských úhrnem 92 dní. Rolníci, kteří robotují koňmi, povinni podle uvolení svého a podle listu, urozeným panem Jindřichem Podstatským daného, každý pěší robotou po jednom dni v roku buď ječmen aneb oves žíti aneb vázati, což se jim koliv rozkáže. Zahradníci, jichž 15, povinni podle uvolení svého pánu každý do roka jeden den síci, kde se jim a cokoliv rozkáže, a povinni do roka dva dni žíti; činí 28 dní. Novoměstští z řeky, jim pronajaté pánem, kterou mají z vůle panské, dávají ovsu, platného jednou za rok o sv. Václavě, úhrnem 9 korcův. Rolníci novovesští, kteří mají koně, povinni spolu se staroměstskými tři kusy rolí, ke dvoru Trnáveckému přináležející, podle smlouvy s panem Jindřichem Podstatským zorávati a obíati s těch kusů rolí svézti do stodol. Rolníci i zahradníci novovesští s jinými lidmi k statku Trnáveckému přináležejícími povinni na zámku Trnávce hlásati, kdykoliv na ně přijde pořádka a jim se rozkáže. Lidé z Nové Vsi, mající koně, povinni dříví na palivo na zámek voziti, kdy se jim rozkáže. Též povinni s jinými ovce panské, které by byly na dvoře Trnáveckém, holiti, kdy se jim rozkáže. Koňmi robotující jsou povinni konopě panské při dvoře Trnáveckém utrené za močení od močidla odvážeti do dvora. Rolníci i zahradníci jsou povinni pánu po jednom kloubu konopí každého roku natřiti, a ženy jejich příze, tenké neb tlusté, ze lnu neb z konopí, každá jeden loket napřísti.

Rolníci i zahradníci jsou povinni rybník pod Chornicemi (Kornicemi) lovití, a kteří mají koně, ryby odvážeti buď do jiných rybníků na panství, aneb do haltýřův panských; též mají tarasy opravovati a strouhu cíditi. Totéž dělati mají při rybníku starém pod Novou Vsí, jakož i při rybníku Nestavském.

Na tomto rybníku lidé novovesští musí polovic tarasu opravovati a zároveň též příkop od kamenného rybníka až po zátoku cíditi. — Povinni louku „Ohradu“ dle smlouvy s jinými kliditi. Při sadě panském s jinými jsou povinni dle smlouvy saditi. Také povinni na hony malé i velké, kdykoliv toho potřeba, choditi a také kus zvířecí, kterýž tam u nich v dědině jest, na ten čas,

na hony voziti. Ku stavení pánu furovati a robotovati podle jiných, kdykoliv a cokoliv se jim rozkáže, také jest jejich povinností. —

Ve vsi Rozstání (Rostání) usedlých 29, z nich mají po třech čtvrtech rolí 5, po půl třetí čtvrti rolí 3, po půlláně 6, po čtvrti 6, po půl druhé čtvrti 1, po půl čtvrti 4, zahradníci jsou 3, fojt 1.

Ze tří čtvrti rolí platu úročního o sv. Jiří a o sv. Václavě po 12 gr. 1 den. až 13 gr. $6\frac{1}{2}$ d., 3 slepice o vánocích, 10 vajec; koňmo dělati do roka 12 dní.

Z půl třetí čtvrti rolí platu úročního o sv. Jiří a o sv. Václavě po 12 gr. 1 d., 3 slepice o vánocích, 10 vajec; koňmo dělati do roku 10 dní.

Z pololánu rolí úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 8 gr., 1 den., 3 slepice o vánocích, 8 vajec; koňmo robotovati do roka 8 dní.

Ze čtvrti rolí úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 4 gr. 1 d. až $9\frac{1}{2}$ gr., slepic o vánocích 1 a $\frac{1}{4}$ až 2, 4 vejce; koňmo robotovati do roka 4 dní.

Z půl druhé čtvrti úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 12 gr. 1 d., 1 slepice o vánocích, 5 vajec; koňmo robotovati do roka 6 dní.

Z půl čtvrti rolí úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 10 gr. 1 d., 3 slepice, 10 vajec; koňmo robotovati 10 dní.

Zahradníci dávají úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po $1\frac{1}{2}$ gr. 1 d., 1 slepici o vánocích; žatvy do roku 2 dní. Zahradníci, kteří neměli koní, nerobotovali koňmo, někteří nedávali ani slepic ani vajec. — Fojt Doležel měl půl třetí čtvrti role a rychtu nákupní, kterou listem neboli hamfestem měl osvobozenou a nerobotoval, toliko povinen pánu do roka jednu bečku vína o devíti vědrech přivézt, odkudž by se jemu rozkázalo. Dává platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 10 gr. 1 d., 10 slepic o vánocích, 10 vajec. Řemeslník byl v dědině pouze jeden, krejčí, zahradník.

Summa peněz úročních dělala do roka 17 kop 5 den., slepic 1 kopy a $25\frac{1}{4}$; vajec platných 3 kopy 45, robot koňských 126 dní, robot žňových 5 dní.

Roboty a jiné povinnosti lidí z Rozstání.

Vsichni rolníci a zahradníci, 27 osob z Rozstání kromě fojta a Váchy Koukala povinni dáti každého roku o sv. Jakubě po jedné huse hladné za pastvy; činí 27 husí.

Všichni usedlí kromě fojta povinni vedle jiných na zámku Trnávce hlásati, kdykoliv na ně přijde pořad. Všichni, kteří mají koně, kromě rychtáře, povinni voziti dříví na palivo na zámek. Povinni s jinými ovce panské na dvoře Trnáveckém prátí, kdy se jim rozkáže. Rolníci a zahradníci mají dle potřeby rybník Rozstáňský loviti, a Staroměstští z něho ryby rozvázeti. Rybník však ten byl téhož roku obrácen na pastvisko, proto Rozstáňští povinni jsou robotovati v jiném rybníku. Rozstáňští povinni s jinými na hony velké i malé choditi, s sebou na hony kus zvířecí voziti, který u nich v dědině jest na ten čas. Povinni k stavení pánu furovati a robotovati, kdy se jim a cokoliv rozkáže. Tři lidé rozstáňští, zastírajíce se smlouvou nějakou, mezi nimi a pánem jejich učiněnou, žádají, že mimo jmenované povinnosti nejsou povinni ničím. Uvolují se, že se chovati chtějí náležitě podle smlouvy. Jaká byla tato smlouva, nemohlo se viděti; neboť jí neměli s sebou, a nebylo jí před rukama. Jak se zdá, nebylo jí dháno za sepsání tohoto urbáte. —

Ve vsi Mezihorí usedlých 8, z nichž drží dva po $\frac{3}{4}$ roli, jeden pololáník, mlynář, rychtář, dva zahradníci, z nichž jeden ovčák.

Ze tří čtvrtí rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 9 gr., 4 slepice o sv. Václavě, 15 vajec; mimo to za pastvy dvě husy hladné o sv. Janě; ovsa z řeky pronajaté o sv. Václavě jeden korec; koňmo dělati, co se komu rozkáže, do roka 5 dní, žatvy do roka jeden den, sena přivéztí z louky „Ohrady“ 2 fůry, dřev na zámek Trnávku přivéztí o vánocích 1 fůru.

Týž úrok i povinnosti měl pololáník.

Mlynář na mlýně Mezihorském dával úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 1 kopě gr., 10 slepic. Dále povinen 1 vepře, kterého jemu dá pán, každého roku hodně vykrmiti.

Rychtář drží rychtu zákupní a dává platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 14 gr., 8 slepic o sv. Václavě, 15 vajec; dvě hladné husy za pastvu o sv. Janě; ovsa z řeky pronajaté o sv. Václavě 1 korec. Týž rychtář nemá hamfestu na tuto rychtu, ale jest svobodna a zákupní, a jinými povinnostmi mimo jmenované rychtář není povinen, o čemž sám dává zprávu. Kdyby rychta byla na prodej, povinen pánu dáti desátý díl z toho, zač by koliv se prodala. Též přivázeti má na zámek Trnávku každého roku bečku vína, odkud se mu rozkáže.

Zahradník dával úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 4 gr., dále husu za pastvu, 1 korec ovsu za řeku a povinen žatvou jeden den do roka.

Summa peněz úročních z Mezihoří 8 kop gr.

Rolníci a zahradníci dle smlouvy s uroz. panem Jindřichem Podstatským byli povinni s jinými síci louku „Ohradu“, hrabati seno a sušiti.

Též všichni rolníci a zahradníci byli povinni přizi, tenkou aneb tlustou, ze lnu neb z konopí pánu napřísti, a to jejich ženy každá po jednom lokti.

Kdykoliv potřeba rozkáže, jsou povinni choditi na velké i malé hony a kus zvířecí s sebou vzíti, kdyby na ně přišla potřeba. K stavení pánu furovati a robotovati mají podle jiných, kdykoliv a cokoliv se jim rozkáže. —

Ve vsi Petrůvce usedlých 9, z nich pololáníků 5, tři čtvrti rolí mají 4.

Z pololánu rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 10 gr., 3 slepice o sv. Václavě, 4 vejce, za pastvu jedna hus hladná, ovsu za pronajatou řeku 1 korec, koňmi dělati, co se jemu rozkáže, do roka 5 dní, žatvy do roka jeden den, sena přivážeti z louky „Ohrady“ s jinými 2 fůry, přivéztí o vánocích jednu fůru dřev na zámek Trnávecký.

Z tří čtvrtí rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 16 gr. 1 den., 3 slepice o sv. Václavě a $\frac{3}{4}$; 12 vajec, jedna hus hladná, ovsu jeden korec; koňmo robotovati 5 dní do roka, žatvy jeden den, sena přivážeti dvě fůry. Tři usedlí z Petrůvky měli louku do vůle panské, z níž platil každý peněžní úrok a slepice, úročních a lučních peněz dávali Petrůvečti do roka 11 kop 3 den.

Petrůvečti jsou povinni s jinými síci louku „Ohradu“, seno na ní usušiti, hrabati; přizi jeden loket každý pánu přísti, na hony choditi a k stavení pánu furovati a robotovati. — Podle uvolení svého platí Petrůvečti o sv. Václavě za šenk 4 kopy.¹⁾ — Povinni též kus zvířecí, kterýž zůstává v Mezihoří, kdy by přišli na pořádku, vzíti na hony. —

Ve vsi Pěčikově usedlých 21, z nich 5 láníků, pololáníků 7, $\frac{3}{4}$ rolí má jeden, zahradníků 7, rychtář láník; mimo to čtyři zahradníci, kteří se nově přistavěli na Plichtinci a počítali se též.

¹⁾ V Petrůvce byla hospoda.

ke vsi Pěčíkovu. Mezi lánky měl jeden dva lány. Z lánu úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 8 gr., o vánocích 5 slepic, 8 vajec; za žatvu trávy v rybníce Pěčíkovském jedna hladná hus a slepici, z pronajaté řeky o sv. Martině 1 korec ovsu, za odmrť při sv. Jakubě 2 kuřata.¹⁾

Z $\frac{1}{2}$ lánu úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 5 gr., 3 slepice o vánocích, 5 vajec; za žatvu trávy v rybníce jedna hus a slepice, z řeky o sv. Martině 1 korec ovsu, za odmrť 2 kuřata.

Z $\frac{3}{4}$ role úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 6 gr., 3 slepice o vánocích, 5 vajec; za žatvu trávy v rybníce jedna hus a slepice, z pronajaté řeky korec ovsu, za odmrť 2 kuřata.

Zahradníci dávají úroku po 3 a 4 gr., 2 slepice, 4 vejce; za travu v rybníce hus a slepici, z řeky korec ovsu, za odmrť 2 kuřata. Rychtář čili fojt drží lán a dává platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 2 kopách gr., z kovárný dává o sv. Jiří a o sv. Václavě po 3 gr., 4 slepice o sv. Václavě, korec ovsu z řeky pronajaté o sv. Martině, 3 vejce; za odmrť o sv. Jakubě dvě kuřata. Týž rychtář nemá hamfestu na tuto rychtu, ale jest svobodna a zákupní, a jinými povinnostmi mimo jmenované není povinen. — Kdyby rychta byla na prodej, povinen pánu z toho, zač by koliv se prodala, zapraviti desátý díl. — Má přivéztí bečku vína každého roku, odkudkoliv se jemu rozkáže, na Trnávku. — Čtyři zahradníci na Plichtinci, nově přistavění, neměli jiných platů, než že odváděli za pastvu po jedné husi hladné a plat z klučí.²⁾

Summa úročních peněz z Pěčíkova dělala ročně 13 kop 16 gr. —

Roboty a jiné společné povinnosti.

Rolníci, kterých v dědině 14, byli povinni půl druhého dne vláčetí, kde se jim rozkáže. Rolníci a zahradníci s Plichtinskými (25 lidí) povinni každý do roka pánu žatvou dva dni. Rolníci a zahradníci povinni dva dni mlátiti; platí se jim za to 1 gr. a strava. Povinni kliditi louku pode vsí, seno a otavu z ní svéztí. Zprávu dávají, že se jim za sečení luk dávala bečka piva a větel režné mouky. — Povinni loviti ryby z Pěčíkovského rybníka a odvážeti, je-li potřebí, taras přivéztí a udělati. Ke mlýnu

¹⁾ V Pěčíkově byla kovárna.

²⁾ Půda lesní, po vykácení dříví ještě nezalesněná.

Pěčíkovskému povinni robotami koňskými a pěšími, co ukáže potřeba. Povinni po dvou loktech příze napřísti, a dává se za loket 2 den.; mají choditi na hony malé i velké, když se jim rozkáže. O vánocích a o jiných slavnostech výročních mají rolníci, kteří mají koně, přivézt po jedné fůře dřev na zámek; povinni též do Suchého dvora obilí vsichni jeden den voziti. K stavení pánu robotami koňskými i pěšími do stodoly panské jsou povinni, když se jim rozkáže. —

Ve vsi Oměrásce (Umirásce) usedlých 7, z nich 3 lánici, 1 pololánik, 3 zahradníci. — Z lánu dává se úrok svatojirský a svatováclavský po 22 gr., 14 vajec o sv. Václavě, 1 hladná hus o sv. Jakubě za pastvu; ovsa jeden korec o sv. Jakubě za pronajatou řeku, robot koňských do rok 5 i více robot pěších, žatvy 2 dni, konopí trhati, oves hrabati, řepy kopati jeden den, pleti jeden den, příze napřísti po jednom lokti, k čemuž se dá ze zámku len aneb konopí.

Z pololánu úroku svatojirského a svatováclavského 6 gr., 1 hus, robot koňských do roka 5 dní, robot pěších 2 dni, ovsa hrabati, řepy kopati, pleti, co se rozkáže, po jednom dni; příze jeden loket.

Zahradníci úroku 4 den.; robot pěších 2 dni, oves hrabati, konopí trhati, pleti, co se jim rozkáže, jeden den, řepy kopati 1 den, hus za pastvy jedna, větel ovsa, přísti jeden loket.

Roboty a jiné společné povinnosti.

Robotníci s koňmi jsou povinni z louky „Ohrady“ přivézt 10 vozů sena do dvora panského.

Rolníci i zahradníci povinni louku „Ohradu“ slíci, usušiti, shrabati seno i otavu; otavu má pán odvéztí svými koňmi.

S Bezděckými, Novoveskými a Vraženskými mají loviti rybníky: Nestavský, Kamenný, Nohavičný, ryby z nich, kam se jim rozkáže, odvéztí. Též povinni holiti panské ovce, choditi na velké i malé hony; kus zvířecí, kterýž zůstává v Bezděči, kdyžby na ně přišla porádka, voziti. K stavení pánu jsou povinni s koňmi i pěši robotou. —

Ve vsi Bezděči usedlých 25, z nich 12 celolániků, jeden půl druhého lánu, 4 pololánici, $\frac{3}{4}$ rolí má jeden, 2 zahradníci, 1 rychtář, 4 podsedníci.

Z lánu úrok svatojirský a svatováclavský po 12 gr. 3 den. Další povinnost koňmi dělati, co se jemu rozkáže, do roka 5 dní.

Z pololánu úrok svatojirský a svatováclavský po 10 gr. 3 den., robota koňská 5 dní do roka.

Z $\frac{3}{4}$ rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 9 gr. 1 den., robota koňská 5 dní do roka.

Zahradník dává úroku o sv. Jiří o sv. Václavě po 5 gr. 3 den.

Podsedník na obci dává úrok svatojirský a svatováclavský po 2 gr.

Z půl druhého lánu úrok do roka 21 gr., 4 den., robota koňská do roka 10 dní.

Říha, rychtář, má rychtu zákupní a hamfest panem Adamem z Věžník daný, v kterémžto hamfestě obsaženo, že rychtář neb potomní jeho nástupci pánu svému každého roku bečku vína o desíti vědrech přivéztí mají svým nákladem na Trnávku. Kdyby rychta byla na prodej, z každého sta kop dá deset kop. Při jiném nadání, jakž ten list v sobě obsahuje, žádá zůstavenu býti. Dává úrok svatojirský a svatováclavský jako jiní, dále šenkovního¹⁾ o sv. Jiří a o sv. Václavě po 7 gr., slepice o vánocích a vejce. —

Summa peněz úročních z Bezděčí 59 kop 17 gr. 3 d. Bezděčtí drží luka do vůle panské a dávají z nich platy úroční.

Roboty a jiné společné povinnosti.

Rolníci, zahradníci a podsedníci kromě rychtáře a kováře povinni žatvou do roka dva dni; činí 46 dní.

Rolníci a zahradníci kromě rychtáře a čtyř podsedníků, úhrnem 20 osob, povinni hrabati oves do roka po jednom dni; činí 20 dní; jakož i konopí trhati, pleti a řepy kopati vždy po jednom dni do roka. Rychtář a 20 osob dávají za pastvu po hladné husi; činí do roka 21 husí; 20 usedlých povinnu z řeky dáti o sv. Martině po 1 korci ovsa, podsedníci dají po 1 vídeňském: 16 rolníků povinnu z louky „Ohrady“ odvéztí 36 vozů sena do dvora panského. — Rolníci, zahradníci a podsedníci mimo rychtáře mají příze z konopí neb lnu panského do roka napřísti po jednom lokti; činí 24 lokte. Od lokte jednoho se jim dávalo po vídeňském. Jak kdo sedí, povinen každý natřít po jednom kloubě konopí, a druhý zpotřítati, všichni kromě rychtáře a podsedníků.

¹⁾ V Bezděči byla hospoda.

Rolníci, zahradníci a podsedníci s jinými lidmi mají síci louku „Ohradu“, usušiti seno a otavu; otavu pán odvézti dáti má svými koňmi. — Lidé z Bezděčí s jinými povinni tři rybníky, Nestavský, Kamenný, Nohavičný, loviti a ryby do jiných rybníků panských odvážeti, tarasy na rybnících dělati aneb opravovati. — Na hony velké a malé mají choditi a tenata voziti, též kus zvířecí, kterýž zůstává při dědině, mají voziti na hony. K stavení robotami koňskými i pěšími pánu jsou povinni. —

Ve vsi Borové usedlých 7, z nich 2 mlynáři a 3 zahradníci. Mlynář ve mlýně dával úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 1 kopě 10 gr., 5 slepic o sv. Václavě, 2 vejce; žatvou do roka povinen 1 den.

Zahradník dával úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 4 gr., 2 slepice a 2 vejce; žatvou do roka povinen 1 den.

Všech 7 osob povinně za pastvu o sv. Václavě po jedné husi; na hony choditi dva dni do roka; rýti v panské zahradě po jednom dni; čini 7 dní, chmel štikati (osekati) s jinými jsou povinni.

Summa peněz do roka čini 5 kop 20 gr., 17 slepic, 14 vajec, žatvy 7 dní. —

Ve vsi Předním Arnoštově usedlých 29, z nich jeden má rychtu zákupní, a ostatní jsou buď rolníci, majíce role ne stejné rozsáhlosti, buď zahradníci a podsedníci, neb chalupníci (8).

Rychtář Urban má rychtu zákupní, dává platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 7 gr. Povinen pánu přivéztí bečku vína svým nákladem od vinohradův. Též jest povinen, kdyby byla polní výprava (jehož pán Bůh uchovej!), hodný kůň do vozu dáti, a za šťastného navrácení má jemu zase býti vrácen. — Do této vsi náleželo 8 chalupníků, o nichž se praví: Těchto 8 chalupníků na obci vystavěných platy peněžitými ani robotami není povinně, kromě že každý z nich jest povinen do roka pánu po dva dni žatvou a dva dni honem.

Majitelé rolí dávali úrok svatojirský a svatováclavský v ne stejné výši, slepice o vánocích a vejce a měli žatvy do roka obyčejně dva dni. Zahradník byl povinen platiti úrok 1½ gr., dávati 1 slepici, 4 vejce a do roka žiti 2 dni.

Summa peněz z Předního Arnoštova 12 kop 5 gr. 2 den., vajec do roka 1 kopa 20 kusů, 20 slepic, žatvy do roka 56 dní; na hon choditi 19 dní.

Společné povinnosti lidí z Předního Arnoštova.

Dávají zprávu, že všichni (19 osob) kromě rychtáře a podsedníků jsou povinni na třech dvořích, Trnáveckém, Rozstáňském a Suchém, vykydati hnůj z chlévů, na vozy nakládati, na poli rozkydati; oves, ječmen, pohanku s jinými dědinami u těchže dvorů vázati, konopě zmlátiti a sváti; zeli na poli sekati, jeden den drva sekati; tu že se jim dává půl bečky piva, a každému 4 bochníky chleba. Povinni louku na Husákově síci, usušiti, shrabati a svézti; jinými robotami koňskými nejsou povinni. — Žnou-li pánu, jak se uvolili, dva dni, dává se jim za to strava a pití. Všech 29 osob povinnno z konopí neb ze lnu napřísti po jednom lokti. Honí-li se okolo Arnoštova, jsou povinni choditi na hony. —

Ve vsi Zadním Arnoštově usedlých 28, z nichž rychtář Martin měl nákupní rychtu s právy a povinnostmi, jako rychtář v Arnoštově Předním. Ostatní usedlí rolníci platili platy úroční o sv. Jiří a o sv. Václavě, jiných platů neměli. Zahradníci nedávali úročních platů, byli však povinni po dvou dnech do roka žatvcu. Summa peněz úročních do roka: 8 kop 26 gr. 4 den.

Robota a jiné společné povinnosti.

Dávají podle uvolení svého, jak dali zprávu, že se jim dopouští na obci sekati dříví, 20 korcův ovsa, 1 kopu slepic, 3 kopy vajec. — Rolníci i zahradníci povinni na dvoře Trnáveckém, Suchém a Rozstáňském vykydati hnůj z chlévů, na mezi výkládati a na poli rozkydati, oves, ječmen, pohanku s jinými u těch tří dvorů vázati, konopě mlátiti a na humně sváti, zeli na poli sekati, před zámkem dříví dělati po jednom dni. Dává se jim půl bečky piva, a každému čtyři pecínky chleba. Louku v Husákově povinni síci, usušiti, shrabati a odvézti seno i otavu do dvora panského. Na žádost pána svého předeslého mimo všecku povinnost svou uvolili se, že budou po dva dni do roka žiti nyní i na časy budoucí. — Rolníci povinni napřísti po lokti přize, k čemuž se jim na zámku dává konopě a len. Povinni při roli panské za kostelem Trnáveckým všichni s jinými dělati plot, kdyby jim z jiných dědin na něj přinesli, čehož potřebi. Povinni choditi na hony velké i malé, jakož i pěšími robotami. —

Ve vsi Vražném usedlých 15, z nich drží po půl láně 2, tři čtvrti rolí 1, čtvrt rolí 4, půl druhé čtvrti rolí 4, zahradníci 4.

Z pololánu rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 12 gr. 1 den., 1 slepice a 24 vajec o sv. Václavě; koňmi robotují, co se jim rozkáže, do roka 9 dní.

Ze tří čtvrtí rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 6 gr. 3 d., 2 slepice a 12 vajec o sv. Václavě; koňmi robotují do roka 4 dni.

Ze čtvrti rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě 6 gr. 1 den., 2 slepice, 12 vajec o sv. Václavě; koňmo robotují 2 dni do roka.

Z půl druhé čtvrti úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě 9 gr. 2 d., 1 slepice, 16 vajec; koňmo robotují 6 dní do roka.

Roboty a společné povinnosti.

Rolníci a zahradníci jsou povinni žít do roka po dvou dnech; činí 30 dní, hrabati oves, řepy pánu kopati, konopí trhati, pletí po jednom dni do roka; činí vždy 15 dní. Za pastvy dávají o sv. Jakubě po jedné hladné husi; činí 15 husí. — Povinni s jinými na louce pod starým rybníkem síci trávu na seno půl dne a na votavu rovněž půl dne. Konopí po jednom kloubě mají ročně natřítí a druhý kloub potřítí; činí 30 kloubův. Příze z panského lnu neb konopí napřísti po jednom lokti; činí 15 loket. — S jinými lidmi povinni rybníky Nestavský, Kamenný a Nohavičný loviti, na nich terasy dělati a podle nich cíditi příkopy. — S jinými mají ovce panské holiti a choditi na hony velké i malé. K stavění pánu jsou povinni robotami koňskými i pěšími.

Soupis zvonů na Boskovsku.

Píše mus. konservator Fr. Lipka.

Řada I.

Zvonům věnuje se zřídka v listech odborných náležitá pozornost, ač by jí zasluhovaly právem. V oboru uměleckého řemesla není vděčnějšího nad zvonářství, důkazem toho jest velká řada jmen známých zvonářů, jakou se nemůže vykáhati žádné odvětví jiné. Zvony pak, památky po výtce významu náboženského, jsou hojně rozšířeny všude, i po venkově, ale jest jich hleděno málo, ačkoli jsou důležité nejen původem, ale i legendami z pravidla na nich poznamenanými a též authentická data z jejich historie obsahujícími, často velmi závažnými, jakož i zpracováním uměleckým.

Práce moje má býti příspěvkem k dějinám rozšířeného řemesla zvonářského. Protože mi šlo o soustavné vyhledání všech památek zvonářských v hejtmanství boskovském, není v pojednání po-
minuto, než malých, méně významných nebo nedostupných zvonů, na př. ve zvonících venkovských; zvonů zcela novodobých dotčeno pouze stručnou zmínkou, neboť není možno z pořadu vybírat jen huď staré, nebo lépe vypravené. Že jest výčet zvonův obsáhlý, není s podivem, skoro každý kostel má po 3—5 zvonech, ovšem cena jejich kolísá dle toho, kdy stavěn kostel, anebo jaké změny došel ten který zvon. Známo též, kolik kostelův i různých památek kostelních bylo zničeno; starých zvonů proto málo, bezpečně datovaných zvláště málo. Leč i význam a cena pozdějších zřídka bývá povědoma; ani na Boskovsku není výjimkou, že v mnohém kostele novém shledáváme zvony staré, odjinud přenesené. Hlavní z příčin toho úkazu jest částečná nepřístupnost jejich a nesnadné — mnohdy — čtení legend, na nich poznamenaných.

Na Boskovsku není zvláště vynikajících budov kostelních a proto ani zvonů nádherně vypravených, ale kusy ojedinělé mezi nimi zasluhují plného pozoru. Psáno posud o nich nebylo nikde, nebyly popsány zevrubně, a co vůbec o nich známo, stalo se jediné zásluhou Řehoře Volného, že ve své „Topografii“ leckdy za popisu kostelních památek připojil i krátkou zmínku (nikoli dle jednotlivých hledisek, pouze někdy nahodile a namátkou), kolik zvonů choval kostel, letopočty jejich (z pravidla chybné), nebo nápis buď neúplný, nesprávný, nebo docela pokládaný za nečitelný. Jako však není kostela bez zvonu, tak není též zvonu bez zajímavosti. Kde nepoučuje legenda o dějinách jeho (obyčejně odjinud zcela nepovědomých) anebo neobsahuje zbožné průpovědi, má letopočet, jméno původce neb i donatora, vzpomíná tehdejších událostí atd., zajisté jinak zajímá celkovou komposicí, plastickými znaky a ornamenty různého slohu, reliefsy více nebo méně zdařilými, jakož i velikostí, tvarem i zvukem. Charakteristickými vždy zůstávají nápisy; jim proto dlužno věnovati pozornost zvýšenou. Co do stáří nenalézáme mezi zvony na Boskovsku — mimo několik výjimek — hojných příkladů z příčiny prosté, že buď kostely nejsou staré, nebo že starší zvony přelity, třeba několikrát, čímž původní ráz jejich setřen nadobro. Nešťastné přelévání zvonů možno nazvati z pravidla ničením starých památek, nikoli restaurováním jejich. Kde mi možno bylo vypátrati něco z minulosti zvonů, připojil jsem k popisu, tak nynější pojmenování jednotlivých, zkazky o nich a j. v.

Boskovice.

Na velké věži farního chrámu visí 4 zvony, vesměs označené obvyklými nápisy. Tyto, jakož i krátký popis všech zvonů těch otiskl jsem už při popise kostelů v Boskovicích¹⁾, zbývá mi k tomu dodati několik podrobností a malou ukázkou z minulosti, vůbec „co možno o zvonech a zvonění povědět“ (Braniš, Zvon). Připomínám údajů historických, aby bylo zřejmo, jak časté změně podlehl starý zvon, mnohdy pokládaný za novodobý, což platí také o jiných zvonech v okolí.

Nejstarší zpráva známa jest z r. 1566, kdy za panování Vítá Edra ze Štávnice vyšel oheň od Klimše, sládka, a strávil

¹⁾ V „Časop. vl. muzejn. spolku Ol.“, roč. XVII.

s 85 domy kostel i s věží, na níž se rozlily všechny zvony. O 2 léta později, za času Jaroše Morkovského z Zástrizl opravován kostel nákladem nové vrchnosti, a též porizovány i nové zvony (později). Největší zvon v celém hejtmanství, „sv. Jakub“, dle latinského nápisu na přední straně na plášti poznamenaném, pocházel právě od Jaroše¹⁾. Týž vládka po sobě zanechal jak na hradě Boskovicích tak i v městě vzácné památky své záliby v umění. Pohřeb jeho v podobě nádherného mausolea (i dvou synů jeho) v ryzím slohu renaissančním postaveného ve zmíněném kostele, nasvědčuje, že i veliký zvon, jím porizený, nezůstal bez výzdoby neméně okázalé. Na škodu nevíme, jak byl vypraven, jen ze zaznamenané zprávy na něm (nyní) se dovídáme, že byl opět přelit nákladem Leopolda hr. z Dietrichštejna po ohni r. 1772, pak na novo přelit nákladem Marie hr. z Dietrichštejna a jejich sester Antonie, vdané za Vladimíra hr. Mitrovského, a Terezie, vdané později za Alfonsa hr. Mensdorffa-Pouillyho. Tehdy měl mimo dotčený nápis²⁾ ještě tento: A Leopoldo Franc. Stanke, Silesio Oppaviensi, Olomucii refusa Anno MDCCCIII. Naposled zvon opět přelit r. 1886, protože praskl, zvonatem Emilem Webrem v Brně a nákladem Alfonsa hr. Mensdorffa.

1. Velký zvon, „Sv. Jakub“, váží 40 centův a má 1·58 m v průměru. Pod úzkou stuhou, jež se vine nejhořeji pod korunou kolem zvonu, na níž jest sepsán žalm 32., jest široká bordura z listů dubových. Na plášti na přední straně znak Dietrichštejnský mimo nápis obšírný (s mnohými chybami), na str. korrespondující relief sv. Jakuba Většího, apoštola, uprostřed věnce a pod ním opět lat. nápis se jmény nakladatelovým a zvonatovým, jak řečeno svrchu. Při spodním obvodě drobný, prostý, ale markantní ornament a široký vlys, komponovaný z listů vinné révy a z hroznů, naturalisticky, kolkolem ovrubují otvor zvonu.

2. V pamětní knize místního kronikáře Ant. Pardubského, býv. rychtáře, chované v archivě obecním, dočítáme se, že dne 8. juni 1719 (o Božím Těle) okolo 10. hod. po blízku kostela (v domě jednoho žida naproti knězově zahradě) vznikl oheň, ale tehdy chrám Páně od ohně i vši zlé příhody chráněn (buď Bohu chvála) a milostivě zachován, krom že na věži (jak připsal kaplan

¹⁾ Spisovatel monografie „Páni z Boskovic“ A. V. Šembera a jiní čtli před přelitím Jaroslai, nyní čte se mylně Bohuslai.

²⁾ „Páni z Boskovic“, str. 159.

P. Polzer) kostelní zvon prostřední skrz a pro časté zvonění — proti škodlivému povětří v poledne 9. se rozpukl. Nebo přede dvěma lety dne 13. juni zvonili poprvé hrubými zvony proti mračnům, i v druhém kostele (dominikánském) svolil P. vicarius Prokop dvěma hrubými zvony taktéž proti mračnům vyzváněti. R. 1722 dne 17. juli opět poprvé, ale na malé věži malým zvonkem zvonili, což před tím nikdy nedělali (to naučení z města Prostějova jest). A r. 1720 dne 1. augusti přivezen byl prostřední zvon s lauret. P. Marií, 20 centův a 96 liber těžký, lity zvonařem Sigmundem Kerkerem v Brně. R. 1734 dne 4. sept. taženy nové zvony, zde v městě Boskovicích zvonili jimi poprvé nebožtíku Jirimu Mazánkovi a jeho synu Šimonovi, naposledy starými. A po 3 letech od téhož zvonaře dne 3. máje tažen na věž nový zvon jménem Smutný.

Nynější prostřední zvon, ze staršího nákladem Františka Valtra kn. z Dietrichštejna pořizený a podnes jmenovaný „Loret. P. Maria“, mikulovským zvonařem Janem Henckelmannem po ohni r. 1772 přelit nákladem syna jmenovaného knížete, Leopolda hr. z Dietrichštejna, a to na počest sv. Jana Křtitele. Průměru má 1·23 m, a relief jmenovaného světce. Hodno pozorů jest při spodním okraji několik medailí, vesměs do polovice zapuštěných, nejasných, značně otřelých.

3. „Poledník“, 1·01 m v průměru, 10 centů těžký, slit brněnským zvonařem Klem. Stechrem r. 1803 za děkana Karla Hitschmanna.

4. „Umráček“, 0·40 m průměru, od Karla Stechra.

5.—6. „malé“ zvonky na vížce sanktusníkové, jeden lil roku 1777 Liborius Martinů v Brně, druhý Leopold Frant. Stanke v Olomouci r. 1827.

1. Bratrský zvon na dřevěné věži filiálního kostelíčka Všetech Svatých (na hřbitově) jest z boskovských zvonů nejstarší, má legendu lat. (Slovo Páně zůstane na věky), letopočet 1567 a jméno zvonaře (Adam z Meziříčí). Průměr jest 0·46 m.

2. zvon tamže, větší, dle českého nápisu za faráře Cyrilla Klátila přelit r. 1718 brněnským zvonařem Sigmundem Kerckrem z nákladu zádušního. Má průměr 0·65 m a reliefs P. Marie a sv. Jana Nep. Dle ladění byl s prvním asi stejného původu i stáří.

Zvonek (uvnitř kostelíka) na zdi u vchodu do sakristie, má ozdobný rámec s renaissančními zákrutami (s otřelou značkou na spodě), slušné práce zámečnické.

Křestním listem opatřeny jsou 2 velké zvony ze zrušeného kostela dominikánského v Boskovicích. Původcem (pouze materiálu jejich) jest věhlasný maecenáš Ladislav z Boskovic. Dle lat. nápisu na nich poznamenaného dal Ladislav r. 1511 uliti dělo, 1744 liber těžké, a přechovávati je na hradě Boskovicích¹⁾. Poslední majitelka vládyckého rodu Zástřizlovského, Zuzana Kateřina Liborie, na sklonku životním věnovala dvakrát po 10.000 zl. na stavbu nového kostela (a spolu kláštera) dominikánského a, když nastala potřeba zvonů, snad pro vhodnost materiálu a z nedostatku peněz (zůstal kostel vůbec nedostavěn) dala z téhož děla liti dva zvony a je pověsiti na jedné z věží nového kostela. Klášter za nedlouho zrušen, a kostel úplně poškozen. Pověst vypravuje, že srdce zvonů, když snesena byla na pažit, sama začala dojemně tlouci. Od těch časů jsou na věži nového kostela v blízkém Borotíně.

„Malými“ zvony začíná se ve farním kostele zvoniti na všechny bohoslužby, na tichou mši sv. napřed jedním, po čtvrt hodině oběma. Jedním se zvoní pozdvihování, jedním se „potahuje“, než-li jde kněz zaopatřovat. Podobně se zvoní na zádušní mše na hřbitově, oběma zároveň, když se blíží pohřeb ke hřbitovu. Jen těmito před pohřbem vyzvání se chudině.

„Hrubými“ sezvání se do kostela na slavné služby Boží, v neděli na „hrubou“ (velkou mši) a o svátcích zasvěcených. Zvoní se v tomto pořadí: vždy počne poledník, potom připojuje se prostřední a posledně hrubý, po krátkém zvonění všechny umlknou, a zvoní se samotným poledníkem, potom samotným prostředním a pod. i hrubým, pak všemi zároveň najednou. Jedním, dvěma nebo všemi zvony vyzvánějí se hrany den před pohřbem, o pohřbě, za processi a za jiných liturgických úkonův. Samotným poledníkem třikrát za den o všedních dnech, o svátku prostředním a hrubým každého pátku o 3 hodinách, každou sobotu klekání, před velkými svátky klekání a pozdvihování o velké mši. Místo umiráčkem se zvoní hrubým zvonek při úmrtí kostelního

¹⁾ Tak dlužno opravití údaj Czerného v „D. polit. Bezirk M. Trübau“ str. 118.

patrona, duchovního správce kostela, jakož i za jiných případů zvláštních. Jednotlivými údery na velké zvony se dává znamení na poplach o požárech.

Všeni zvony na velké i malé věži zároveň najednou zvoní se o velikonočním gloria.

Borotín.¹⁾

Jak řečeno výše, dány velké zvony ze zrušeného kostela domin. v Boskovicích na nový kostel v Borotíně, roku 1788 vystavěný (Volný, Top. 211). Ačkoli doba vzniku jejich snahám uměleckým nebyla zvláště příznivá, jsou díla velice zdařilého a vyznamenávají se krásným zvukem. Byly v Brně lity (dle Czerneho, str. 118., už přelity); jméno zvonařovo není poznamenáno nikde. Úprava jest taková:

1. „Hrubý“, průměru 1·28 m, ozdoben na uchách hrubými maskami lidskými. Pod korunou řada drobných ornamentů, pak úzká páska nápisová, pod ní seřazeny ve vlysu širším střídavě andílčí hlavinky s rozpatými křídly a s nimi střídavě ovocné festonky. Kolem zní nápis:

REGINA SACRATISSIMI ROSARII, ORA ET INTERCEDE
PRO NOBIS.

Na přední straně pláště poznamenána následující zpráva:
HÆC CAMPANA EX QUODAM ÆNEO 1744 LIB
TORMENTO QUOD LADISLAUS DE BOSKOWICZ
ANNO 1511 FUNDI CURAVERAT · ET IDEM TORMENTUM
ILLĀ D. D. SUSANA CATH. LIBORIA DE ZASTRZIZL
PRO CAMPANIS DONAVERAT SUMPTIBUS UNIUS ET
EX INDUSTRIA CUIUSDAM ALTERIUS, QUID · NOMINA
SUA TACUERE IN TERIS UT MISERICORDIA DEI
ADSCRIBI MERENTUR IN CÆLIS, BRUNÆ FUSA
REGINÆ SS · ROS · CONSECRATUR.

¹⁾ Osada jest už v sousedním okrese Jevířském, zřejmě z příčin pochopitelných, že za soustavného popisu zvonů nebylo lze dbáti ohraničení takového.

S druhé strany doplňuje chudou figurální výzdobu relief P. Marie růžencové. Při spodním lemě jednořádkový nápis mezi prostými linkami:

TORMENTUM FUERAM QUO URBES STERNUNTUR ET
HOSTES, NUNC URBES, PATRIAM SERVO, DEUMQUE COLO.

Zvon visí uprostřed lešení a váží 36 centův.

2. „Poledník“ s předešlými stejné úpravy, skoro 1 m v průměru, má mezi dvěma řadami ornamentu kolem koruny nápis:
MAGNE PATER SANCTE DOMINICE MORTIS HORA NOS
TECUM SUSCIPE ET HIC SEMPER NOS PIE RESPICE.

Na přední straně pláště:

HÆC CAMPANA EX EODEM TORMENTO
PARTIM EX ELEEMOSYNIS ET PARTIM EX
SUMPTIBUS CONTÛS BRUNÆ FUSA
SANCTO PATRI DOMINICO OFFERTVR.

V poslední řádce chronogrammem označený letopočet (1708) snad ukazuje na přelítí zvonův. Na straně protější taktéž relief (mnich s křížem). Na spodě při okraji nápis:

 A PATRIA NOSTRA PESTEM · BELLUM QUE FAMEM
QUE TEMPESTATĒ PELLE REPELLE PROCUL ·

3. Nejmladšího data jest „umíráček“, kolem osy otáčivý, s reliefem ukřižování na plásti, pod tím pouze:

IN CRUCE SALUS.

Nahoře mimo hrubý ornament: Wojt. Hilera vdova v Brně. Při dolní obrubě poznamenáno: Nákladem farníků roku 1890. Průměr jeho měří 0·40 m.

4. Jiný zvonek s předešlým stejného průměru visí na sanktusníkové vízce, nesnadno dostupný, „pozdvihováček“. Nejhořeji ovinut dvěma pásy copového ornamentu, mezi nimi tento nápis:

S. ALBERTE ORA PRO NOBIS ·

Na plásti relief světce s berlou v ruce a obraz Madonnin v rámci, jako ve Vanovicích (viz níže). Na spodku zvonu jmenovaný zvonař převzal obraz Madonnin — jeť to pouhá replika — od mistra staršího, jak bývalo často zvykem, jen že ve zdrobněném rozměru. Při obrubě: větévka vrbová a nápis:

CLEMENS STECHER IN BRÜN 1814.

Bohuňov.

Nynější kostel vystavěn v letech 1820—1821 a chová ze starého kostela (s dřevěnou vížkou a skrovných rozměrů) kamennou desku s dvěma plastickými znaky (počáteční písmeny ukazují, že patří Janu Jindřichovi Rožnovskému ze Křtěnova a V[oršile] Šleglovské z Šicendorfa) a mimo ni na průčelní věži 2 staré zvony. Při kostelíku připomíná se fara už kolem r. 1390.

1. Větší zvon má 0·755 m v průměru a výšky asi 0·70 m. Jednořádkový nápis pod korunou praví:

 TENTO ZWON GEST KE CTI A CHWALE BOZI LITEG
IONES WANIEK ZWONAR W SLAUPNICY · 1821.

Na plášti jsou reliefs: sv. Michal s jedné a sv. Maří Magd. u kříže na straně opačné. Pod oběma reliefs konsolka. Ornament chudý, práce figurální vykonána nepečlivě. Jest to týž zvon, na kterém Ř. Volný četl letopočet 1496. Dle domácího protokolu farního před prelitem měl nápis¹⁾:

A + GERONIS + BRUNA + |X96 + O +
REX + GLORI + VENI + CUM + PACE +

a vážil 5 centův.

Zdá se, že druhý zvon jest původu ještě staršího. Jest bez ozdob a má v průměru 0·555 m a výšky 0·49 m a 6 uch primitivně pletených. Váží 3 centy. Pod korunou mezi linkami pás gotických liter v tomto pořadí:

+ m e i d b t s b e p r a v e s s p e r f n o s n n a h r e i s i s a m.

Pod tím (na plášti) neurovnaná řada podobných liter, počinající dvěma typy nejasnými:

? ? * l i b a i r b.

Typy výrazu nesterpně ostrého jsou v pozitivě odlity i se spalíčky, plastika jejich jest už značně otřelá. Jednotlivé litery vzdáleny jsou od sebe na 1½ cm, výška jejich jest 2½ cm,

¹⁾ S pochybností četl jsem záznam o letopočtě 1496, ale doklady o správnosti nalezl jsem za hranicemi vymezeného území — v sousedním hejtmánství moravsko-třebovském — kam jsem několikrát vyšel ohledat též zvonů za účelem srovnání vhodných legend, podobných typů, jmen zvonářů a stejných letopočtů. Totožnou legendu zjistil jsem na největším zvoně ve V. Opatovicích [u Jevíčka], jmeno lijce a dělítka souhlasí; po bedlivém ohledání našel jsem i letopočet 1496 pod soškou P. Marie negativně vylitý: 5941. Konečná číslice 5 má formu převrácené litery V, číslice 4 starodávňý tvar ∞.

horní pás (v obvodě) má přes 1 m délky, spodní 0·325 m. Litery nedávají slov, legenda tudíž enigmatická. Litecká práce jest velmi nedokonalá.

Letovice.

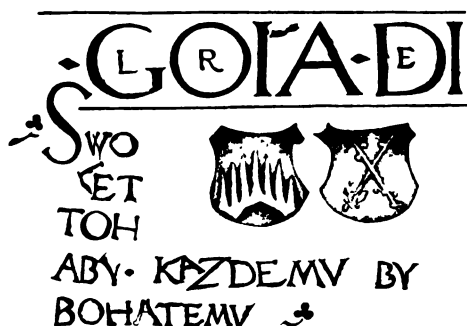
Malebné Letovice zachovaly leckterous památku z dob minulých, mnohou historicky významnou a umělecky cennou. Nejvíce památek takových chová posud farní chrám. Mimo četné náhrobníky v něm zasluhují pozornosti i dva zvony nejen značného stáří, významných a důležitých nápisův, celkové výpravy, ale i značných rozměrův. Jsouť největšími zvony v okolí. Visí na velké věži, přistavěné ke kostelu teprve pozdější dobou, nebo zbytky staré zvonice, asi přízemek, stojí posud opodál před kostelem.

1. „Hrubý“, sv. Prokop, hotový koloss, 1·58 m v průměru, má primát nad ostatními zvony. Zavěšen jest nad schody na věž a jest úpravy této: nejhořeji 6 massivních uch s hrubými pletenci, kol kolem na čepci legenda mezi dvěma prostými linkami, nad nimi i pod nimi komplikovaný ornament: svrchu roh hojnosti s delfíny, vespod pletené koše dekorační se třemi andílky (motivy se opakují stále). Nápis zní:

HOC · OPVS · FACTVM · EST · AD · CLORIĀ · DEI · ET · IN
HONORE · ASSVMPCIONIS · MARIE · SANCTI · PROCOPY
PATRONI ✻

Na plášti větší relief ukřižování, po stranách kříže Matka Boží a sv. Jan, s obou stran reliefu dva znaky k sobě nakloněné. Pravý (herald.), sedmizubý hřeben, připomíná pana Křištofa z Boskovic a levý, ostrev, matku Křištofovou, paní Magdalenu z Dubé a z Lipého a manželku Ladislava z Boskovic. Jest známo, že Ladislav zemřel r. 1520 na Letovicích a že po smrti jeho ujala se panství Magdalena spolu s nezletilým Křištofem, potomním pánem na Letovicích do r. 1544, kdy je prodal Křištofovi hr. z Hardeka a z Kladska. Křištof z Boskovic (k původu popisovaného zvonu) byl příznivcem jednoty bratrské, a za těch časů právě měla jednotu bratrská na Boskovsku nejvíce vyznavačův. Bratři a kališníci měli rozhodnou převahu nad katolicismem, a stále se rojily nové sekty náboženské. Nikoli bez významu bylo přátelství Křištofovo s Janem Dubčanským ze Zdenína na blízké

tvrzi Chrudichromech¹⁾ mezi Letovicemi a Boskovicemi. Založil Jan Dubčanský sektu Habrovanských či Lileckých, která se dne 23. února 1528 dogmaticky ustavila v nedalelé vsi Routce. Listy Janovy byly první českou knihou na Moravě tištěnou a vydány

Obr. 1. Letovice: ukázka výzdoby zvonu.

právě v letech 1523—33 na žádost i nákladem Kristofa z Boskovic, též Arkleha Vranovského a Dobše Rosického z Boskovic. V Letovicích samotných ujal se za pozdějších majitelů též německý protestantismus. Že krásný zvon jest bratrský, potvrzuje i další nápis památný na plášti pod znaky:

✱ SWOLENI · SIE + STALO + WSSY + OBCZE
MIESTECZKA +
LETOWICZ + ABY + ZIADNY + KNIEZ + NEBRAL + OD
TOHO · ZWONV POKVD · GEHO STAWA · WTEN WZON ·
ABY · KAZDEM V BYLO · ZWONIENO · CHVDEM V · Y ·
BOHATEM V ✱

Ostatek jest bez ozdob, jen spodek zvonu vrouben několika prostými linkami. Na druhé straně pláště ještě jiný záznam:

MIT DER · HILF · VND · GNOT · VN
SERS · HERN · 'HESV · CRIST · DVRCH · MI
CH · SIMON + HAVBICZ + VON · BRIN · DYS
WERK · GEMACHT + IM · M·DXXVIII · IAR ✱

O tomto velikánu mezi okolními zvony vypravuje pověst, že jej ze země vyryla svině na pastvisku u blízkého Meziříčka.

¹⁾ Viz Čas. mor. m. z., roč. I.: „Z obecní truhlice Chrudichromské“.

2. zvon, „střední“, měří 1.22 m v průměru, má podobně 6 uch a nejhořeji nápis o dvou řádcích:

SPERATE IN DOMINO ET IN MEMORIA AETERNA IVSTVS,
AB AVDITIONE MALA NON TIMEBIT PSAL CXI OMNI
TEMPORE POPVLI EFVNDITE CORAM ILLO CORDA VESTRA
DEVS SPES NOSTRA EST PSAL LXII •

Pod legendou se vine řada stylisovaných listův akanthových, hrotem obrácených dolů. Na plášti lví hlava v kruhu a čtverhranná tabulka s nápisem:

IA ZWON WOLAM POSLAVCHEY
ZWVK HLASYTEY WVSSYCH (TE
K KAZANI SLOWA BOZÍHO (ZNIEYTE
WYPRAWTE SE Z STANKV SWYHO
NESPIETE W WASSY LENOSTI
ZAWRZTE ZIWOT ZBOZNOSTI

Ve spodním pravém rohu tabulky zapuštěna pamětní mince, pod tabulkou uprostřed vavřínového věnečku znak letovský, dvě ostrve křížem na sebe položené, na kartuši s literami S. L. (t. j. sigillum letovicense). Při spodním okraji korresponduje akanthový list hrotem nahoru obráceným kol kolem a nápis:

ANO • 1597 CONFECTA EST HAEC CAMPANA PROPTER
LAVDEM ET GL^{RI}AM S^{AN}CTAE AC INDIVIDVAE TRINITAT
(ulomeno, doplněk zněl: IS CVRA ET OPERA RE) IPVB •
LETOVIENSI PER YOANNEM BENESSOVIVM CIVEM TRZEBOV
• MOR •

Na druhé straně pláště opět relief ukřižování, menšího rozměru, než-li u zvonu předešlého.

3. zvon, „poledník“, zavěšen nad předešlým příliš vysoko. Jest snad též z roku 1528.

4. zvonek, rovněž nedostupný na vížce sanktusové, jmenuje se „sedmáček“.

5. zvonek ve spodním okně kruhovém na velké věži, (kdysi) požární, označen jest polovypuklinou sv. Floriana a letopočtem: ANNO 1729.

Lysice.

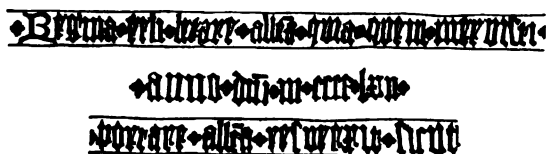
Na hranici velké věže kostelní zavěšeny jsou tři zvony, obecně nyní jmenované Pán Ježíš, Panna Maria, sv. Josef, jinak též hrubý, poledník, malý. Nejmenší zvonek, umíráček, na malé vížce, jest přelit ze staršího teprve před rokem.

1. Největší zvon, 1·05 m v průměru, mimo relief ukřižování rozměru zcela maličkého označen pouze legendou kolem bez jasného znamení, kde počíná a kde se končí nápis:

REGINA CELI LETARE A. QVIA Q·M MERVISTI PORTARE
A. RESVREXIT SICUT DIXIT A. OEAIIS^o

Přenesen byl do Lysic z kostela Drnovského a zaměněn jiným menšího rozměru.

2. Jest nejstarším datovaným zvonem v okolí, pochází z roku 1462, dle zřetelného letopočtu, poznamenaného na plášti pod jednořádkovým nápisem, vinoucím se v kruhu kolem zvonu. Jest jinak zcela hladký a také i tím hodný pozor, že povídá nejstarší znění častěji užívané legendy¹⁾:

Obr. 2. Lysice: faksimile legendy na zvoně.

Má 0·74 m v průměru a železné srdce ornamentované (z nové doby).

3. zvon jest zcela novodobý, ulitý (snad ze staršího z roku 1510) brněnským zvonařem Emilem Webrem r. 1876, s příslušnou legendou českou a s reliefy Panny Marie a sv. Floriana na plášti. Má 0·58 m v průměru a prostý ornament.

Dříve měl kostel Lysický 6 zvonů, z nichž 3 odvezeny v 17. věku do Duban.²⁾

¹⁾ Srovnej jak předešlou legendu tak i legendy u jiných zvonů v Drnovicích, Sebranicích.

²⁾ J. Tenora: Kunštátský okres, str. 114.

Drnovice.

Za návštěvy Drnovic vynořuje se historických vzpomínek více než u jiných osad na Boskovsku. Se jménem Drnovic nerozlučně jest spojena vzpomínka na proslulý rod domácí, jehož rodnou kolébkou byla zdejší vodní tvrz. Mimo ni měli páni z Drnovic též svůj pohřeb v kostele, kde posud náhrobní kámen, značně už porušený, má znak drnovský, a na průčelní věži zvon jest označen týmhž znakem a jménem Ctibora Drnovského z Drnovic. Zvon jest z nejstarších bratrských na Boskovsku, znak spojený se jménem věhlasného autora „Knihy Drnovské“ dodává památce ještě většího významu. Bylť pan Ctibor nejslavnějším členem všeho rodu, obratným zástupcem právním a nevšedním znatelem domácích řádův a zvyklostí, spis jeho pak jest sbírkou nálezů soudních, důležitosti nemalé nejen právníkům, ale i dějepisci, a stal se podkladem moravského zřízení zemského (z roku 1535).

Na velké věži kostela nade vsí na stráni položeného visí 3 zvony:

1. a největší z nich jest nyní zcela nový, 0·82 m v průměru, ničím nevynikající. Mezi palmetkami nahoře označen jest jménem výrobce (Ad. Hillera vdova a syn v Brně), dole poznamenáno pouze: Obec Drnovice 1900; mimo to na plášti relief Nejsv. Trojice. Zvon tento přelit, nebo, jak se praví, pouze vyměněn za starý a mnohem větší. Dřívější měl tuto legendu: *refuregit sicut dixit a. regina celi letare aleluja quia quem meruisti portare aleluja*, jakož i letopočet 2171. Soudě dle legendy z části shodné s podobnou na největším zvoně v nedalekých Sebranicích, jakož i dle stejných typů, mám za to, že oba zvony, drnovský i sebranský (viz níže), vyšly z dílny jednoho zvonáře a že jsou stáří přibližně stejného.

2. zvon, střední, má 6 uch renaissančních a 0·74 m v průměru a mimo slabou výzdobu figurální na plášti (relief ukřizování s Matkou Boží a sv. Janem po stranách kříže, v zadu sv. Jan Křtitel¹⁾) dvojí nápis. Nahoře:

 LIBORIVS MARTINVS IN BRVN ANO 1762.

Dole: AVE MARIS STELLA MATER ALMA A PEST FAME
BELLO NOS PRAESERVA

 S : IOHANNES BAPTISTA ORA PRO NOBI

¹⁾ Zvon tento pochází z kostela Lysického, zasvěceného sv. Janu Křtiteli.

3. zvon, zcela hladký, 0·5 m v průměru. Na každém ze šesti uch smyčka. Mezi čtyřmi linkami tato legenda:

AVE SANCTISSIMA MARIA MATER DEI 1519

Na plášti:

Obr. 3. Drnovice: znak a nápis na zvoně.

Na železném srdci vtisknuta v kruhu nová značka

VS.
D.

4. Pozdvihováček na malé vížce jest zabedněn vně, proto nepřístupen.

Sebranice.

Tamější kostel jest též původu prastarého, ale v nynější podobě nevyniká ničím. V západním průčelí hoden jest pozoru portálek z doby přechodní, zakrytý sádkou v nedávné době ke kostelu přistavěným. Vnitř kostela jest pohřeb pánů Puczhartů Voděradských z Voděrad (po nedaleké tvrzi tak jmenovaných) a na kostelní věži, příliš hmotné (po srovnání s ostatním stavením), visí 3 staré zvony.

1. „Velký“ zvon uprostřed lešení pověšený, jest úplně hladký a měří v průměru 1·13 m. Jedinou výzdobou na něm jest plastické ukřižování Páně, po stranách kříže Matka Boží a sv. Jan (drobné a málo zdařilé) a nápis adorační v gotické minuskuli, který se vine pod korunou kolem zvonu. Zřejmě zkratky, poněkud i částečné zkomolení liter (na př. i místo r ve slovech ora pro nobis) zatemňují význam legendy: meruisti portare a. refuregit sicut digit, ora pro nobis deum a. regina celi letare a. quia quem aleluja. Železné srdce zvonu jest původní. Na něm otisknuta zajímavá značka.

2. zvon, „střední“, průměru 0·93 m, má na čepci dvouřádkový nápis. 1. řádka:

LETHA · 1590 · DILO TOTO GEST SE KONALO

KECTI AKCHVALE PANA BOHA WSSEMOHAVCYHO CYMZ BY

2. řádka:

LIDE KV SPOLECNOSTI CYRKEVNI KSWEMV SPASENI
POWOLAWANI A ZHROMAZDIOWANI BYLI.

Obě řádky odděleny od sebe linkami, pod nápisem souvislý pás akanthových listů hrotem dolů obrácených. S jedné strany pláště poznamenáno drobnými literami:

K G F F C
S S W Z M Z E P A W E L

Na straně korrespondující:

ZALM ⊙99⊙MISME LID GEHO
AOWCE PANSTWY GEHO WCHAZEY
TESS DO BRAN GEHO KWIZNA
NI DO SYNI GEHO KCHWALE(NI)
HO WPISNICH⊙
IAN PIR

Nápadný jest rozdíl v modelaci liter na hoře pro jejich souměrnost a pravidelnost, a dole pro ledabylou polohu i tvar liter na plášti. Na srdci taktéž značka, prostší předešlé.

3. zvon, „polední“, průměru 0·70 m, zcela hladký, má pod korunou nápis gotickou minuskulí (pěknými ostrými literami), přerušovaný dělítky (zvonkem):

oreg 𐌱 glorie 𐌱 weni 𐌱 cum 𐌱 pace 𐌱 Wenceslaus de olomunci 𐌱
Asi XV. stol.

Na spodě srdce otištěna neztetelně značka. Ucha všech tří zvonů jsou pletencová.

4. Nejmenší zvonek jest na sankt. vížce nad krovem kostelním z r. 1547.

Svitávka.

Starobylé městečko patřilo od nepaměti klášteru Hradišti u Olomouce, a za správy opatů téhož kláštera vznikl na místě kostela stářím sešlého nynější chrám, na jehož věži visí zvony:

1. Největší, „sv. Jan“, uprostřed pověšený, 1·145 m v průměru, jest z nejstarších, datovaných zvonů v okolí. Pod korunou vine se nápis starého gotického písma o dvou řádcích pod sebou mezi rovnoběžnými pruty a s rozmanitými dělítky:

1. ř.: Anno + dominy + my + o quiunt o +
tre ☉ hec + lampau * fuša + est + ablaudem + bey + omnipotentis
☉ et ☉ ionys + baptysste + patrony + eccl^e * in +
2. ř.: ☉ smytawca + qui ☉ eam + lampanam + adwet +
utynam + deum + laudaret + syt + laus + dco.

Ucha zvonu jsou přepásány silnými pláty železnými, a zvon na jedné straně silně promáčknut.

2. Prostřední zvon, „Pán Kristus“, 0·69 m v průměru, má lidské masky na uchách a na čepci 2 řádky nápisu, nad ním ovruba drobnějších, pod ním hrubších ornamentů renaissančních. Nápis zní:

1. ř.: AO DOMINI 1750 SVB REGIMINE REVERENDISSIMI
AC AMPLISSIMI DNI DNI PAVLI FERDINANDA WACZLA =
2. ř.: VIK P : T : ABBATIS · GRADISENSIS ET VISITATORIS
GENERALIS IN HONOREM S. IOANNIS PAPTISAE ET S:
DONATI:

Na plášti zvonu 2 plaquetty, Kristus s dvěma andílky, s druhé strany sv. Jan Křtitel, pod oběma ornament konsolkový. Při dolní ovrubě vine se drobný ornament v určitých přestávkách. Zvon jest uvnitř uražen a vně silně promáčknut po velkém požáru. Byla jím zachváčena kostelní zvonice, oba žhavé zvony spadly na spodní klembu věžní a tím nastala deformace jejich.

3. „Umíráček“ má 0·29 m v průměru a mimo relief Krista Pána jakožto pastýře nápis:

1791 GEGOSSEN · VON · C(lemens) · ST(echer) · IN · BRINN ·

Nad nápisem i pod ním ornament copový.

Knihnice (Kněnice).

Starobylá tato osada, založená kněžnou Ofkou, měla faru i s kostelem už za stol. XI. Ale na starobylost Knihnic nedochováno po naše časy upomínek, památky zachované jsou vesměs původu mladšího. Tak nynější kostel sv. Marku zasvěcený, bez architektonické ceny, vystavěn místo kostela věkem sešlého v letech 1805—6. Na průčelní věži kostelní není zvonů, jenom 2 malé zvonky, na nichž vybíjejí čtvrti a hodiny. „Hrubým“ zvonům vystavěna opodál kostela dřevěná, nevysoká zvonice na

mírném návrší, kde jsou 3 staré zvony. Z nich byly 2 přelity v nové době, před tím, už r. 1556, přelívány všechny.

1. „Mužský“, největší zvon, visí uprostřed lešení, má v průměru 1·14 m a na uchách andílčí masky. Pod korunou nápis:

TENTO ZWON PRZELITY GEST KE CZTI S. MARKA
EWANGELISTY PANIE S NAKLADEM WSSECH FARNIKV A
DOBRODINCZV W MIESTECZKV KNIHNIC · 1718.

Nápis ovrubuje s obou stran ploský ornament. Pěkný jest relief (na přední straně pláště) sv. Marka s patričním emblemem a s malebnou draperií rouchovou. Pod tím:

SVB REGIMINE
R̄M̄I AC AMPLI D. D̄N̄I
BENEDICTI B̄ONISCH
LIH ABBATIS GRADISENS
SIS ETC. HVIVS ECCLAE
KNIHNICENSIS PATRONI
S. S·TH̄LIAE DOCTORIS ~

Na druhé straně polovypuklina ukřižování, po stranách kříže Matka Boží a sv. Jan.

EXISTENTE PAROCHO
P. MARTINO CZECH P G
SS · TH̄LIAE DOCTORE ·
GEORGIVS FRANCISCVS
REIMER FECIT OLOMVCY.

Při spodu zvonu 5 linek a drobný ornament.

2. zvon, „ženský“, s uchy pletenými, prosté, ale velmi zajímavé úpravy. Průměr = 0·86 m. Nahore nápis majuskulní, dvouřádkový, linkami dělený.

1. ř.: ☉ TENTO X ZWON X SLIT X DOMIESTECKA X
KNIHNIC X ZAPVRMISTRA X KALANDRI X A WONDRV
2. ř.: ⚔ SSKI X RICHTARZE X NENECHAWEI X PLACZICIHO X
BEZPOTIESSANI X LETHA PANIE X 1556.

Jiný nápis na plášti zvonu na tabulce čtverhranné, nad níž jsou zapuštěny 3 medaille, střední s P. Marií, po straně avers a revers, poněkud nezřetelný:

MIST RFI LIP
ZWI SSKOWA
LIL SWONTE
NTO S POMOCI
BOZI.

Tabulka jest orámována, na srdci vtištěna značka zvonařská.

3., „dětský“, má 0·61 m v průměru a přeplněn takovou výzdobou: nejhořeji mezi prostými linkami nápis:

NAKLADEM FARNIHO CHRAMU PANE KNIHNICZKEHO · S ·
MARKA EWANG ·

Pod tím nepetržitá řada girland, na nichž sedí ptáčkové (dva typy, vždy střídavě). Na plášti zvonu reliefs a nápisy. Z předu: ovální pole vyplněné barokní kartuší s dvěma znaky (na nichž patrná technická vyspělost zvonařova) a mezi insigniemi opatskými iniciály N(ohert) V(mlauf) A(bbas) G(radiscensis):

SUB REGIMINE REUERENDIS
PERILEKIM (?) AC AMP. D. D. NORBERTI
UMLAUF SS. THLÆ DOCTORI GRADICENSIS
PATRONI ECC : KNIHNICENSIS.

V zadu pod malým reliefem Madonniným :

REFUSA ET HONORIS
UIRGINIS MARLÆ DICATA XUIIUNII

Poslěz jednořádkový nápis mezi dvěma pruty na obvodě zvonu :

A : 1740 EXISTID TEMP : PAROCHO . P : MAVRICIO
WAGNER GRADIC · SS · THLIAE DOCT : OLAUS¹⁾ OBERG
FUDIT OLOMUCY.

4.—5. zvonek, jak svrchu dotčeno, visí na kostelní věži, z nich jeden jmenuje se „umíráček“.

6. zvonek, asi 0·35 m výšky, 0·34 m průměru, ze staré zrušené radnice (s dřevěnou věží) přechovává se též na radnici nové s jinými památkami obecními a s rozměrným obrazem sv.

¹⁾ Zdá se, že závěr předešlého nápisu patří sem: NICOLAUS a t. d.

Isidora z bývalého probostství knihnického. Má mimo relief spravedlnosti (na plášti) mezi linkami chudě ornamentovanými letopočet ANNO 1701.

Vanovice.

Osada jest z nejstarších na Boskovsku, jmenuje se v písemnostech už za XII. století. Má 2 kostely: starožitný kostelík sv. Václava, příslušející k farnosti borotínské, a krásný, nový kostel ev. ref. církve. Na nízké věži katolického kostela visí 3 zvony, z nichž 2 velké, jak se zdá, jsou po několikráte přelity, a oba vykazují stejnou dispozici.

1. „Hrubý“ visí uprostřed, průměr má 0·905 m, na uchách hrubé masky lidské, pod korunou obvyklý ornament a legendu:

S. WENCESLAE ORA PRON OBIS.

Na plášti s jedné strany orámovaný, plastický obraz Madonnin, hodný pozoru, s druhé strany zcela plochý, rytině nenepodobný relief sv. Václava (s praporem v ruce). Koncepce zmíněného obrazu není původní, těžko s určitostí tvrditi, která z četných rytin aneb obrazů Madonny byla lící vzorem. Označený zvonář nebyl mistrem plastiky figurální; známy jsou případy, že rytiny pro plastickou výzdobu zvonů často aplikovány a že byly jako modely (pro odlitky) ještě pozdějším zvonářům (viz doklad Borotín). Madonna zobrazena sedící (pouze po kolena), korunovaná, dítě taktéž, na straně levé. Mezery v rozích nad hlavami jejich vyplněny: H-P (H-Ů) a 9V (9V).

Při spodním okraji poznamenáno jméno zvonářovo:

 SIGMUND KERCKER IN BRINN 1738.

Na srdci jest neztetelná značka, a zdobeno doličky.

2. zvon, „polední“, má 0·73 m v průměru, legendu:

 S : MICHAEL ORA PRO NOBIS.

Týž obraz Madonnin (v menším měřítku), v zadu sv. Michael draka porážející a dole:

S. K. IN BRINN 1738.

3. jest „umíráček“ ve výši as 4 metrů pověšený, průměru 0·30 m, s barokním ornamentem na čepci. Nápis:

PAROCHO IONAE CHIDLO MARIA LETOWIZ.

Mimo to relief P. Marie ve svatozáří, na spodě pak letopočet 1732.

Od r. 1782 byla ve Vanovicích evangelická modlitebna, a na výstavě národopisné v Praze (1895) v oddělení ev. vystaven model zvonice tamější, na níž funkci zvonů zastávaly kovové podkovy. Na nynějším, novém, moderním, ale docela prostém kostele evang. na jedné věži visí též 3 zvony. Mají nápisy:

1. velký: Milostivou pomocí Boží a obětavostí
oudů cirkve Páně Vanovské opatřena tato
r. 1864 postavená věž těmito třemi zvony
v srpnu l. P. 1870. Ž. 128, 4.

Na druhé straně: Víra naše jest to vítězství, kteréž přemáhá svět. E. Jana 5, 4.

2. zvon, prostřední: Lásky všecko snáší, všemu věří, všeho se naděje. 1. Kor. 13, 7.

Na druhé straně: Zvon tento zjedná od pobožných žen ev. ref. sboru Vanovického 1870. Přisl. 31, 30.

3. zvonek: Naděje nezahanbuje. Řím. 5, 5.

Nákladem šlechtných mládevců ev. ref. sboru ve Vanovicích 1870. Ž. 119, 9.

Na všech zvonech vyobrazeny mimo květinové girlandy bible, kalich, kříž, kotva, paprsky a slova: Tři tyto zvony lity od Hynka Hilzera ve Víd. Novém Městě 1870.

Doubravice.

Po hradě stejného jména, po němž se psal starý rod domácí, sotva zhyla stopa blíže městečka, zmizela i tvrz zaniklá bez památky, a starý kostel nahrazen stavbou nynější. Starší zvony na kostelní věži přelity po zhoubném požáru roku 1760 a všechny v nápisech vzpomínají této události, co ještě plasticky na reliefech akcentováno mraky dýmovými. Na věži průčelní, s mohutnou podezdívkou, zavěšeny 4 zvony.

1. uprostřed lešení, „hrubý“, má v průměru 1·06 m a na uchách masky lidské (8). Pod korunou drobný copový ornament, pod ním řádka nápisu:

 EO TEMPORE GLORE SUNT DESTRVCTAE ☉
AST DEN VO HONORÍ PATRONORVM ECCLESIAE
REPARATAE.

Pod nápisem okřídlené hlavinky andílčí a draperie. Na plášti zvonu 4 polovypukliny, a na přední straně ukřižování Páně

s Maří Magdalenou kříž objímající, pak po bocích 2 postavy světcův a v zadu kartuše bohatě, ale nevkusně upravená. Náprsní štítek copově vykrojený (motiv „kroucené“ uši) má odznaky kovoljcovy a nápis, totiž znamení zvonce, na němž naznačen ještě jiný, miniaturní, nad ním dělo vypálené (v dýmu vystřelený projektil) a přilbice s hledím spuštěným. Skupina shoduje se s povahou doby, v níž vznikla. Nápis na kartuši zní:

DIE SE
GLOCKEN HAT
GEGOSSEN
VALLERIUS
OBLETTER
IN OLMITZ
ANNO
1762.

Týmž letopočtem počíná se nápis na páse při spodním okraji zvonu:

ECCE CRUCEM DOMINI FUGITE PARTES PAPTISTAE
ET S : DONATI PATRON : TEMPESTATIS ☉ IN HONOREM
S : IOANNIS PAPTISTAE.

Pod nápisem ornament, na srdci letopočet 1857. s druhé strany B * K.

2. „Poledník“, 0·91 m v průměru, jest s předešlým stejné úpravy. Nahore řádka s nápisem;

QVANDO CALOR NOCET DESTRVENDO ☉
TVNC IPSE CALOR PRODESE DEBVIT REPARANDO.

Pod tím místo hlav prostý ornament (copový), a na pláští opět 4 reliefy: sv. Barbora s patričnými odznaky (nad hlavou její 2 andělé s monstranci), emblem zvonářův, navštívení andělské a (ze všech nejrozměrnější) umírající sv. František Xaverský. Čtverhranný obraz ukazuje vnitřek chatrče, na loži starce z otevřené knihy na zemi čtoucího, v pravém rohu s kříže, který drží dva andělé, dopadá na světce záře, v pozadí moře, a na něm lodice. Při okraji kolem zvonu nápis:

A : D : 1762 ANGELUS DOMINI NUNCIAVIT MARIAE
ET CONCEPIT DE SPIRITU SANCTO ☉ IN HONOREM
S : FRANC : XAVERII ET S : BARBARAE PATRON :
MORIENTIUM.

3. „Ranník“, 0·725 m v průměru, s malíčkými maskami (8) na uchách, nahore pod korunou označen nápisem:

S : IOANNES ET PAVLE PATRONI TEMPESTATIS ANNO
D : 1762 ■ ORA PRO NOBIS.

Nad nápisem i pod ním ornament, na plášti zvonu 3 reliefsy, sv. Pavel, sv. Jan a anděl strážný. Dole:

■ ECCE MITO TIBI ANGELVM QVI CVSTODIAT
TE IN OMNIBVS VIIS TVIS.

4. „Křepák“ (má špatný hlas), 0·545 m v průměru, s osmi maskami na uchách, měl s „ranníkem“ stejný zvuk, proto propilován úmyslně — hleděno zvonu dáti jiný ton — a pak praskl. Nápis nahore:

■ S. IOANNES NEPOMUCENE ET CATHARINA
ORA PRO NOBIS.

Reliefsy na plášti, sv. Josef, sv. Jan Nepomucký (v barokní kartuši) a sv. Prokop. Dole:

■ IN HONOREM S. PROCOPI PATRONE TEMPESTATIS
AD : 1 7 6 2

5. zvonek, „umíráček“, nepřístupný, umístěn v okénku vně kostela.

6. sanktusník na malé vížce nad krovem přebytátním.

Visky.

Ve vytčeném území jest nejstarší kostel ve Viskách (mimo chrám v Bořitově¹⁾), ovšem platí o něm, co jsem předeslal s počátku, že nevyniká nijak architektonicky. Památný jest dvěma řadami združených románských okének nad sebou (pouze vnitř věže patrných) a portálkem téhož slohu, ale významu podřízeného. Románskými okny nestal se kostel pověstným po celém okolí, nýbrž příčinou toho jest starožitný zvon, a to pro podivný nápis na něm poznamenaný. Dle pověsti poutník z dalekých zemí východních příšlý přečte záhadný ten nápis, a tehdy svedena bude světová bitva, tak že potoky krve poženou nedaleký mlýn na Pastvisku. Před lety otiskl jsem v „Čas. vl. muzejn. spol. Ol.“ věrné faksimile nápisu, jež mezi interessenty vyvolalo značný rozruch²⁾.

¹⁾ Zevrubně pojednal jsem o tom v „Časopise mor. musea zemského“, ročník III., čís. 1.

²⁾ „Kostel ve Viskách“, roč. XVII.

1. zvon hladký, jen pod korunou označen jest pověstným nápisem. Zvonař, patrně analfabet, užil mimo slovo panbu forem pozitivně modelovaných pro odlitek nápisu a ještě pak mnohé typy převrátil hlavou dolů. Mimo to nápadný jest archaický, podivný a různý tvar pro jednu a touže literu. Legenda, jak zřejmo prvním pohledem, jest česká, ale z největšího dílu pokládá se za nerozluštitelnou z příčin jmenovaných. Má dle mínění p. J. Slováka smysl tento:

milos + mati sv. ☸ marya ✱ pano ✱ mil + niluj poslituj ☺
chress + panbu ☸ bud ☺ s namy ☸ matus ☺ bohuss ☸

Je-li čtení legendy na víseckém zvoně správně, jak řečeno v transkripci, možno z povahy jazykové klásti původ zvonu as do stol. XIV. Svědčí o tom také útvar písma. Pro moment historický důležité bylo by zjistiti, je-li Matuš Bohuš jméno zvonařovo či donatorovo.

Obr. 4. Vísky: zvony.

2. zvon, prostřední, s předešlým stejné velikosti, visí uprostřed a má pod korunou nápis kolkolem:

☛ HAC CAMPANA CANITA SANCTI MICHAELIS
HONOREM QVI ECCLESIAE WISSEK AVXILIATVR OPE+++

Pod nápisem plastická výzdoba, střídavě andílčí hlavinka s festonkem a s listem akanthovým. Na plášti a na přední straně Zástrizlovský znak, na druhé polovypuklina ukřížování Páně s P. Marií a sv. Janem po stranách. Dole:

1689. FVSA EST DOMINANTE ILLVSTRISSIMÂ D : D :
SVSANÂ CATHARINÂ LIBORIÂ DE ZASTRIZL,
HAEREDITARIÂ DÑĀ IN BOZKOWITZ, MALENOWITZ ET
GESSENICZ.

3. zvon, nejmenší, jest úplně hladký, bez ozdob a bez nápisu.

Ostrov.

Tri staré zvony, mezi nimi jeden s letopočtem 1550, přelity roku 1862 a měly legendy:

1. Slovo páně zůstane na věky. Kdo sedá k stolu, nemodlí se k Bohu, jest přirovnáván k volu. Amen. Filip 1550.

2. Ave Maria, gratia plena, dominus tecum.

3. Laurenti et Donate, orate pro nobis.

Nynější zvony ostrovské mají nápisy:

Větší: Zdráva Maria, milosti plná, Pán s Tebou.

Mensí: Sv. Cyrille a Methode, orodujte za nás.

Křetín.

Na kostelní věži zavěšeny 3 zvony:

1. a největší z nich, průměru 0·80 m a výšky 0·715 m, má na uchách lidské masky (6), pod korunou vlýs z růží, a nej-horeji nápis:

KV CTI A CHVÁLE SV: FRANTIŠKA SERAFINSKÉHO.

Na přední straně pláště znak hraběcí rodiny Desfours-Walderode, pod korunou, drženy po stranách lvem i koněm. Z opačné strany pláště poznamenáno pod reliefem jmenovaného světce:

NEJEN (DO) CHRÁMU K SVATÉ POBOŽNOSTÍ
VĚŘÍCÍ SVYM ZVUKEM BUDU VOLATÍ,
NEJEN MOC A CHVÁLU BOHA NA VYSOSTÍ
SILNÝM HLASEM BUDU HLÁSATÍ;
I VE PRSA HŘÍŠNA ZAVZNI ZVUKY MOJE:
„NECHŤ BYS UŠEL TRESTU ČASNÉMU
„POMNI, ŽE PO SMRTI HŘICHY TVOJE
„NEUJDOU TEŽ SOUDCI PŘÍSNÉMU!“

Na obvodě vlys (stylisovaný svačec). Při okraji, stejně pak u obou zvonů následujících:

ULIL KAREL BELLMANN C. K.

DVORNI ZVONÁŘ V PRAZE 1853 .

2. Střední, průměr 0·63 m a výšky 0·595 m, má na čepci pás čtyřlístých roset. Na přední straně pláště poznamenáno pro paměť: POŽÁREM KLDENÝM RUKOU ZLOČINNOU CHRÁM PÁNĚ KŘETÍNSKÝ ZRUŠENÝ, VĚŽ KOSTELNÍ SE ZVONY ZNIČENÁ DNE XIV. ZÁŘÍ LETA PANĚ 1852 .

Na zadní straně relief sv. Františky a nad tím nápis:

KU CTI A CHVÁLE SV: FRANTIŠKY ROM:

3. zvon, nejmenší, má průměr 0·5 m a výšku 0·44 m a kolem koruny věnec stuhou otočený. Na plášti nápis:

DOBROČINNOSTI SLOVUTNÉHO A VYSOCE ROZENEHO
PANA FRANTIŠKA HRABĚTE DESFOURS WALDERODE
A MONTE I ATHIENVILLU, CHOTI JEHO FRANTIŠKY
A SYNA THEODORA, POBOŽNÍCH PATRONU KOSTELA
KŘETÍNSKÉHO, CHRÁM PÁNĚ OBNOVEN, A ZVONY
MNOHEM DUKLADNEJI ZŘÍZENY BYLY.

LETA PÁNĚ 1853.

Na zadní straně pláště relief a nad ním:

KU CTI A CHVÁLE SV. THEODORA.

Dolní okraj zvonu vrouben geometrickým ornamentem chudým, takovým též u předešlého.

Dne 14. září 1852 zapálen úmyslně křetínský zámek, a požár zachvátil i kostelní věž. Zkáze ušel nejmenší zvonek na vížce sanktusníkové a týž, protože více vížka nebyla znovu opravena, dán na obecní zvonici do Študlova.

Zakončuji 1. serii (60) zvonů z Boskovic a z okolí jejich zmínkou o zvonech Křetínských nikoli bez úmyslu. Činím tak pro všeobecnou charakteristiku popsaných památek v území vy-
psaném. Oč více interessuje starožitníka kterýkoli ze jmenovaných zvonů, než-li tyto poslední. Úzké, ornamentální pásy na nich jsou komposice velmi slabé, všechny reliefs světců s nedůstoj-
nými posunky rukou, čeho nevyrovnává ani rodinný znak exo-
tické slechty. V nápisích není řádky bez mluvnických pokleskův,
a při tom nebylo opomenuto vytknouti nápisem na nejmenší zvoně, že jsou nyníjší „zvony mnohem důkladněji zřizeny“, než-
dřívější, tudíž starší.

Česká bibliografie J. A. Komenského.

Podává Dr. Jan V. Novák.

(Pokračování.)¹⁾

IV. Životopisy a články životopisné.

První životopis Komenského jazykem českým sepsaný pochází od Frant. Palackého. Vydán po prvé v Časopise Českého Musea 1829, III., str. 19—55. Opět otiskn v Radhošti I., str. 245—282, po třetí ve Spisech drobných (1902), díl III., str. 366—394. Spisovatel tu po prvé klade důraz na české spisy Komenského a objasňuje nejednu stránku povahy jeho, před tím málo ceněnou nebo dokonce podezřívanou. (Bližší ocenění viz ve čl. pisatele těchto řádků, „Palacký o J. A. Kom.“ v Památníku Pal. z r. 1898, str. 299—308). Zevrubnější odůvodnění nových zpráv Palacký ponechal si do německého časopisu musejního, jež té doby vydával rovněž (Monatschrift der Gesellschaft des vaterländ. Mus. in Böhmen, 1829, září, str. 255—268, říjen, str. 330—343), český překlad s n. „O J. A. Kom. a jeho spisech“ ve Spisech drobných (1902) III., str. 395—412). Úkolem stati jest vyvrácení některých mylných názorův o Komenském ze starší doby šířených závistníky a nepřítelci jeho i ve spisech, a to zvláště pro článek Hormayrův ve spise „Oesterr. Plutarch“ (V., 1807, p. 189—196), i podává tím spisovatel první významnou obranu o J. A. Komenském.

Zprávy životopisné Palacký čerpal, jak sám ukazuje, jednak ze starších dat, jednak ze spisů českých, ač mu mnoho z nich zůstalo neznámo. Korrespondence neměl, vydal toliko v Č. Č. M. 1831 list Karla st. z Žerotína, dne 30. listopadu 1629 z Vratislavě Komenskému do Lešna poslaný; tento dostal se mu asi do ruky z kor-

¹⁾ Viz ročn. I., č. 2., ročn. II., č. 1., ročn. III., č. 1.

espondence Žerotínovy, tehdy v Čechách chované. Znaže však odjinud význam listů na poznání osob a doby (Archiv Český), horlivě se staral Palacký jakožto jednatel Musea království Českého o získání listů, r. 1841 prof. J. Purkyněm v Lešně nalezených, neb aspoň o zjednání opisův jejich do Musea a o zakoupení českých rukopisův. Snahy ty došly splnění teprve po desíti letech (viz o tom vyjednávání v Č. Č. M. 1871).

Stručný životopis Komenského se zmínkou o Didaktice jest pak od K. Amerlinga v Poslu z Budče 1849, str. 5.

Rukopisných pokladů z Lešna získaných užil po prvé A. Gindely ve článku „Über des Comenius Leben und Wirksamkeit in der Fremde“. (Sitzungsber. der philos.-histor. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien, 1855, str. 482—550), jenž svým bohatstvím nových zpráv a přehledností došel obecného uznání. Sepsán byl sice jazykem německým, ale hlavně dle pozůstalosti v Museu král. Českého chované, může se tedy právem počítati k české bibliografii. K jubileu narozenin Komenského přepracoval Gindely dílko to dle souvěkých pramenův a pomůcek, ale dotištění se nedočkal (vyd. 1892 ve Znojmě u Fourniera a Haberlera, s podobiznou Kom., obrazem hesla a rytinou ze spisů didaktických, str. 109).

Počátkem let šedesátých počíná se u nás častější zmínka o Komenském, aspoň v časopisech. Bylo to bezpochyby výsledkem práce Gindelyovy, mimo to některých učených statí, jež vyšly v Časopise Musejním od F. B. Květa a K. Bol. Štorcha. Tak v evangelickém časopise „Hlasy ze Siona“ (ročn. I., 1861, str. 272) podává se evangelickému lidu zcela stručné vyličení života Komenského, pokud toho potřeboval za častých zmínek o něm činěných. Jen o viděních činí se tu výklad obšírnější a odmítá se domněnka, jako by vydavatel uveřejněním jejich byl projevil nějaký úmysl zlý.

R. 1863 vyšel v časop. „Libuša“ (str. 57—61) dosti podrobný a správný nástin života Komenského; spisovatel není jmenován, snad to byl Fr. J. Zoubek. Opatřen jest pěkně vyvedenou podobiznou.

R. 1865 postaven Komenskému pomník v Brandýse n. O., za té příležitosti zejména časopisy politické uveřejnily řadu statí, které se týkaly slavnosti (okolo dne 6. září), ale nemají hlubšího významu. Tuto jmenujeme pouze stať z „Lumíra“ r. 1865 (str.

585 sl. s názvem „Pod Klopoty“). Původce její podepsán pouze E. M. V. Úvod je zajímavý proto, že se činí zmínka o nalezení názvu „Klopoty“, jež našel r. 1838 A. V. Šembera, hledaje kosti Karla st. z Žerotína. Spisovatel líčí dále slavnost brandýsskou, sděluje řeč Sladkovského za odhalení pomníku, kteráž i ve zvláštních otiscích byla vydána v Praze, a doplňuje data životopisná, pokud řečník o nich pomlčel, jakož i působení Komenského pro školu a lid. Na konec činí se tu zmínka o obraze v obrazárně kláštera Strahovského, jenž představuje Komenského, ale zpravodaji nezdá se příliš zdařilým.

Jubileum smrti, jež slaveno r. 1871, přineslo především nové vydání stejného díla českého, Didaktiky (viz bibliografii českých spisů, č. 15a, vyd. 3., Čas. mor. musea zem., I., str. 91), již s rukopisem v Museu chovaným nově srovnal Dr. Jindřich Beránek. K tomu připojen byl za úvod stručný životopis Komenského, obsahující jen přehledně hlavní data. Vydán byl tehdy také o sobě jako „Nástin života a působení J. A. Komenského“, v Praze 1871, u Theod. Mourka, str. 16.

K jubileu úmrtí Komenského také Fr. J. Zoubek vydal nákladem „Besedy Učitelské“ v Praze obsírnější životopis (1871, v komisi Dra. Grégra a F. Dattla, str. 128). Řídil se v něm sice také Palackým, jak dí v předmluvě, ale užil nejen korespondence potud známé, kterou probral znovu, nýbrž i listu Komenského P. Montanovi, zatím nalezeného a pro bibliografii důležitého, a programmu gymnasia Lešenského na r. 1855 od A. Zieglera, jímž doplněny zvláště zprávy o pobytě a působení Komenského v Lešně. Pouhými těmi zprávami a doplněnou bibliografií Zoubek na ten čas minil svůj životopis obmeziti, chystaje zevrubnější práci toho druhu k jubileu narozenin Komenského.¹⁾ O ni pak usiloval až do smrti, ale nedočkal se roku oslavy, aniž dokončil životopis široce založený. Sahala práce jeho jen ku počátku pobytu Komenského v Pruském Elbinku r. 1642. Dílo jeho doplněno bylo pisatelem těchto rádkův a vydáno péčí „Besedy učitelské Budče“ na Smíchově nákl. J. Otty v Praze 1892 (str. 288 s přílohami: podobiznami Zoubkovou a Komenského, rytinou ze spisů didaktických a mapou cest Kom.).

¹⁾ Doplněná a opravená data opět sestavena v něm. životopise Zoubkově, „J. A. Comenius“, nach seinem Leben und seinen Schriften“, Leipzig, Hesse 1876, str. 108.

Výklad Zoubkův široce založený sahá po str. 151. a dotýká se nejen spisů Komenského, ale zahrnuje i zprávy z literatury a historie jiné a opatřen jest četnými poznámkami, jež svědčí o snaze Zoubkově podati, pokud možno, hojně zpráv a informovat se o době zevrubně. Užito i listů zatím nově nalezených. Část připojená obmezuje se hlavně na významné stránky spisů Komenského a doplňuje novými zprávami odjinud vzatými starší životopis Zoubkův. V bibliografii použito bylo kromě zápisků po Zoubkovi zachovaných především německého spisu prof. Jana Kvačaly, jež právě tehdy byl dokončen a jsa výsledkem několikerych nálezů nových trosek rozsáhlé korespondence Komenského, stál na nových základech a rozšířil značně poznatky dříve získané. Zároveň prof. Kvačala vydal autobiografické zprávy ze spisů Komenského, jimiž získáno velmi mnoho pro životopis jeho (*Monatshefte der Comenius-Gesellschaft* v Berlíně, sv. I. a II. 1892 a 1893).

Vydání korespondence z dob dřívějších známé podnikl k jubileu narozenin *Adolf Patera* (*J. A. Kom. Korespondence*, v Praze, nákl. České Akademie 1892, str. XV + 300). Základem byly mu rukopisy v Praze chované, k nimž připojil několik listů, získaných ze Švédska a z Německa, jakož i otiskl některé kusy již vydané. (Viz recenzi tohoto vyd. v *Jagičově Archivě für slav. Philol.* XX., str. 410 sl.) *Prameny Gindelyovy* a *Zoubkovy* učiněny takto sice obecně přístupnými, ale mnoho nových zpráv na poznání života i doby nebylo tím získáno, neboť *Patera* obmezil se většinou na přímé styky Komenského s jinými učenici.

Novou sbírku listů Komenského a vrstevníků jeho, pokud se dotýkaly života i snah Komenského, sebral životopisec jeho *Jan Kvačala*, jež vydal ji o dvou svazcích nákladem České Akademie r. 1898 a 1902 (Díl I. str. XLVIII + 373, díl II. str. XXX + 351). Vydavatel této sbírky propátral všechny přední knihovny a archivy v Evropě, i podařilo se mu získati na těchto cestách bohatou kořist. Díl I. obsahuje 305 kusů, z největší části neznámých, jež vyhledány byly nejvíce v Anglii; jen málo listů již otištěných pojato do toho dílu. Díl II. má nejprve doplňky ke korespondenci dílu I., potom 42 zpráv potud většinou neznámých ze života Komenského, posléze 10 menších spisů latinských, prof. Kvačalou většinou shledaných. Obšírnými registry,

zevrubními rejstříky a případnými poznámkami podán touto korespondencí velmi platný příspěvek na další posouzení Komenského a významu jeho v tehdejší světě učeném.

Jednotlivé příspěvky ke korespondenci vydány byly již dříve. Tak známou autobibliografii Komenského znali v Čechách již od r. 1867 (F. Schulz, List Komenského Montanovi, Nár. Listy r. 1867, č. 243; obsírněji pojednal o ní bibliotekář I. J. Hanuš v král. České společnosti nauk r. 1868, podává výklad o jednotlivých knihách v ní připomenutých; obsah toho v Sitzungsber. t. r. I., 73). Prof. Fr. Prusík uveřejnil v Kroku (ročn. VII., str. 216 sl.) dva listy Komenského, o návštěvě Amsterodamu získané. Prof. Jos. Šmahla v několika článcích podal též nové trosky velikolepé sbírky listů, jež již sotva se asi shledá v celém rozsahu (tak v České Škole r. 1890, str. 589, dva listy o zkáze Lešna do Anglie poslané; tamže r. 1891, str. 151, korespondenci Komenského s Hartlibem (o nemoci jeho, kameni), již Hartlib strádal ke konci života; tamže r. 1896, str. 129, čtyři listy o stycích Komenského s Raviem, Tassiem a Jungiem; v Učitelských Novinách r. 1892, str. 121, dva zajímavé listy Komenského o knihách jeho, v jednom vybízí nakladatele Endtera, by zdobil učebnice obrázky (položen byl před vydáním Atria z r. 1659), ve druhém mluví Corneliu J. Witserovi o Bráně Lešenské, vyd. v Amsterdamě r. 1666; tamže podány r. 1893, str. 281, čtyři listy, týkající se života Komenského, dva z Lešna, od seniorův a P. Figula L. de Geer z r. 1646 a 1647, mimo to ještě dva listy Komenského Jungiovi). Také A. d. Patera mimo připomenutou již Korespondenci vydal několik listů Komenského se týkajících, tak v ČČM. 1891, str. 56, (s n. Příspěvky k životopisu J. A. Kom.) spolu s J. Kvačalou několik listů Komenskému poslaných r. 1651, mimo to list o soudě Drabíkově r. 1671. V ročn. 1899, str. 59, pak počal uveřejňovati korespondenci Komenského s Drabíkem z posledních let života jeho (1664—1670).

Mezi staršími životopisy nám významnými připomenouti třeba ještě Lindnerův (J. A. C., sein Leben und Wirken), jenž předaslán byl německému překladu Veliké Didaktiky a do češtiny přeložen Nejedlym (vyd. v 39. sv. Biblioth. paedag. v Praze, 1876). Založen je hlavně na spisech a působení v oboru didaktickém. (Výňatek o pobytě Kom. v Anglicku a Švédsku též v Učit. Listech 1877, str. 130.)

K jubileu narozenin vydal také Ferd. Menčík nástin životopisný, jenž vyšel nejprve ve Světozoru 1892, č. 1. sl., a potom vydán byl i o sobě (v Praze, u F. Šimáčka, 1892, str. 47). Podává tu některé rytiny ve dvorní knihovně chované (podobizny Karla st. z Žerotína, p. Vavtince de Geer, hraběte Axela Oxenstjerny, V. Hollara rytiny Komenského, dolejší polovici obrazu ze sebraných spisů did. a vnitřek kostela v Naardeně s hrobkou Kom.; mimo to facsimile tit. listu České Didaktiky, psaného vlastní rukou spisovatelovou a chovaného v Museu král. Českého). Některé nové zprávy našel tu Menčík vlastním pátráním, tak na př. že Komenský po Lešenském požáru 1656 uchýlil se k Václavu Theod. z Budova do Modelsdorfa u Lehnice, odkudž posláno do zřícenin města Lešna, a vykopány tu rukopisy, naházené do jámy v knihovně. Také o hrobě některé zprávy má Menčík přímo z Naardena sdělené, ač i jinak byly známy (z Prusíkova Kroka).

R. 1892 počal také vycházeti s velikou péčí připravovaný životopis Komenského od Jos. Šmahy, nákl. Fr. Bayera v Přerově; vyšly však toliko dva sešity (stran 64). Založen byl značně obšírně, a spisovatel mínil text objasniti rytinami, z nichž málo známy jsou podobizna Jana Jindř. Alsteda, učitele Komenského v Herborně, obraz školy Bratrské z Kazatele domovního, podobizna lutherského theologa Jana Val. Andreae, pak podobizna Komenského z Anglie pocházející, v neobvyklém rouše anglikánského kněze; také titulní list rukopisu Labyrinta, ve Vratislavské knihovně městské chovaného, a ruk. Truchlivého v Táboře tuším nalezený tu podán. Šmahovi dle ukázek záleželo především na tom, aby po svém způsobu podal jen zprávy nové a seznámil čtenáře s obsahem spisů, jež byly málo známy. Proto věnuje velikou část vydaného sešitu 2. obsahu málo známého spisku „O sirobě“ (str. 32—61), v 1. seš. pak doplniti hledí data životopisná již známá jednak těmi, jichž se dopátral, jednak nově čerpanými zprávami ze spisů Komenského, jež obyčejně cituje na okraji.

Již z ukázek v obou těchto sešitech podaných jest patrné, že by Šmahův životopis Komenského, kdyby jej byl dokončil, pro obsáhlost jeho studií byl dosáhl mezi jubilejními spisy místa významného.

Pripomínáme tuto z nich ještě některé. Evangelický theolog Boh. Mareš vydal v Pardubicích (u Hoblíka, str. 36) stručné vyličení běhu života Komenského, určené hlavně evangelickému lidu, Ant. K. Viták vydal v Poličce (u Popelky, str. 21) velmi stručný životopis, v němž hned na titule zve Komenského vykupitelem národu českého, V. Budovec vydal v Praze (nákl. J. Holuba, str. 24) „Vypravování o Komenském“, zajímavější podanými při tom obrázky nežli textem; obsahuje obraz Uherského Brodu a Nivnice, mlýna v Nivnici, kamž kladeno bylo domnělé rodiště Komenského, pomníku v Přerově postaveného, chaloupky, v níž prý Komenský skládal Labyrint světa, a pomníku pod Klopoty, Bílé Třemešné, kde dlel na statku pí. Esthery Sadvské ze Sloupna, Lešna, Šaryšského Potoka a vyšší školy v této uherské obci.

Z odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách ke třistaleté památce narozenin Komenského vyšel spis Jos. Kliky s n. „Komenského život a práce“. (V Praze, u Wiesnera 1892, str. 106.) Určen jest ovšem zvláště učitelům a založen dle předmluvy spisovatelovy především na díle Zoubkově německém (1876), vedle čehož dbáno také obsahu spisů Komenského a nových studií o činnosti jeho. Kruhům školským latiny neznalým podán hlavně překlad názvů latinských děl Komenského, čímž se spis ten vyznačuje prospěšně. Objasnění a doplnění textu slouží řada obrazů, na př. mapy Moravy dle Komenského, hesla jeho, školy v díle Orbis pictus, znázornění duše tamže, abecedy tamže, mimo to několik podobizen z různých dob životních. Hlavní důraz klade se ovšem na spisy paedagogické, z nichž podávají se i rozborů. Z Ústředního spolku učitelského vyšel i životopis F. Piskače (v Praze, 1892).

Roku 1893 redakcí Jos. Kliky podniknut první pokus vyličití veškerého působení Komenského. Stalo se to článkem, vyšlým ve „Stručném slovníku paedagogickém“; článek vydán o sobě t. r. a opatřen byl i řadou rytin (str. 88). Stručný výpis života podává tu pisatel těchto řádků, theologické snahy vyličil V. Ptáček, filosofii J. Kapras, činnost paedagogickou J. Klika, naposledy připojeny znamenitější úsudky různých spisovatelův o Komenském. Orientaci v literatuře slouží tu onde připojená bibliografie, jež ovšem naprosto nemůže se pokládati za úplnou.

Ročník 1892 Časopisu Matice Moravské věnován byl památce Komenského; v něm život jeho vyličen Fr. Bílým, známým vydavatelem Labyrinta na potřebu školní. Uvádí nás v něm spisovatel do rodné krajiny Komenského, ukazuje prostředí, v němž se vyvinul, mluví o hlavních dílech jeho a zásluhách o lidstvo veškero (str. 130 sl.). Také „Zlatá Praha“ (1892, str. 225 sl.) a „Komenský“ přinesly životopisy (tento od F. Slaměníka). Rodičům vídeňských dítek, vychovávaných ve škole Komenského, podal krátké poučení o něm předseda spolku školu tu zachováajícího, Jos. Maruška (vyd. v Praze 1892, nákladem vlastním, str. 13).

V „Besedě Učitelské“ (1892, str. 205 sl.) podává přehled života a zmínku o spisech didaktických Boh. Patera. Lidu českému sepsal knížku „O slavném Čechu Komenském“ v VIII. ročn. „Přítele Domoviny“ Jos. Klika (1892). V „Matici lidu“ napsal obsírnější spis o Komenském (ročn. XXVII. 1893, č. 3., str. 160) Jan Mrazík. Předesílá vyličení stavu náboženského za doby různověří v Čechách, obsírnější zmínku věnuje zvláště Jednotě bratrské, k vypsání osudů životních připojuje zmínky o spisech a u děl významnějších podává i stručné obsahy, na konec zmiňuje se povšechně o zásluhách v oboru školství a osvětném vůbec (kratší spis pro lid vyd. spisov. 1892 na Smíchově u Neuberta, str. 38). Českému lidu v Americe žijícímu vydal k jubileu narozenin příležitostný spisek B. Bittner (v Chicagu 1892).

Mezi spisy pro mládež zmiňujeme se o spisku Boh. Krájana (vyd. v Praze, nákladem Spolku Komenského 1892, str. 48), v němž dosti dovedně bez obtížných dat sebráno, co v životě Komenského jeví se poučného mládeži, a o spisku K. Zákouckého, Sirotek Nivnický, vyd. v Praze 1892 (u Fr. A. Urbánka).

Ve XIV. svazku Ottova Slovníku Naučného (str. 618—633) podal pisatel těchto řádků stručný nástin života i významu Komenského, pokud se hodil do rámce takového díla veřejnosti široké určeného.

Nové zprávy o Komenském byly předmětem přednášky Fr. J. Zoubka v Lipsku dne 19. července 1888 (zpráva v Bes. Učit. t. r.). Podán tu přehled nových výzkumův o životě i spisech Komenského.

Obrátíme-li se k jednotlivým osudům životním, známo jest, že o rodišti Komenského veden ode dávna spor, poněvadž dle jména by náležel do Komny, ale sám jmenuje se Hunno-Brodensis nebo Nivanus. Proto také o té stránce v různých životopisech se rozhoduje různě. Palacký a po něm Zoubek přidržovali se Nivnice dle G. K. Riegra (*Alte und neue böhm. Brüder*, 1734—40), o němž soudili, že to nejlépe věděl, maje o Bratřích vůbec dobré zprávy (viz Fr. J. Zoubek ve *Světozoru* 1884, č. 12, otisk. i v *České Škole* t. r., str. 157). Také v *Časopise vl. muzejního spolku Olomuckého* r. 1885, (str. 141 sl.), Zoubek zastává se Nivnice, dokazuje pravdivost svého tvrzení též z pseudonymu Komenského „Huldricus (Ulricus) de Neufeld“. Dokazoval prof. Fr. Koželuh v časopise tom (ročn. I., 1884, str. 10 sl.) dříve dle lidového podání, že Komna jest rodištěm Komenského a že rod jeho jmenoval se „Miličové“ (odtud zlatinělé „Amos“), naopak prof. Jos. Kachník přijímal za rodiště Nivnici (tamže, ročn. II., 1885, str. 68 sl.), dovolávaje se i svědectví lékaře Ant. Schönweitzze, že se Komenský narodil v horním mlýně, č. 85—86. V ročn. VI. (1889, str. 136) prof. Fr. Dvorský do-
tvrzoval ze spisu „Lux e tenebris“, že Komenský chodil do školy ve Strážnici a že to byla škola vyšší (?), jež bývala na místě nynější koleje piaristické. Z monogramů na tiscích Komenského dokazoval jméno „Nivanus“ a české „Bratr Milič“. Také Huldricus vysvětluje z českého jména „Milič“.

V časopise „Učitel“ 1890 (také ve zvláštním otisku z t. r.) učitel L. A. Hrazděra jal se dle některých dat z archivu uherskobrodského dokazovati, že Komenský pochází z Brodu a mohl se opravdu jmenovati „Milič(ka)“. Proti jménu tomu vystoupil archivář V. Brandl v *Hlase* 1890, č. 265, 287, 288; ukazuje na nemožnost odvozovati „Amos“, biblické jméno, od lat. „amor“ a spojovati to s českým jménem „Milička“. Také prof. A. Truhlář v recenzi spisu Hrazděrova (*ČČM.* 1891, str. 108) podává nový výklad monogramův a neshoduje se s vývody jeho ve všem. Zatím podnikl J. Kučera důkladnější pátrání v archivě bojkovském a uherskobrodském a podává výsledky toho v *Čas. Mus. Olom.*, VIII., 1891, str. 64. Jsou to zejména zápisy o Martinovi Komenském, jenž se pokládá za otce Komenského, o matce Anně a sestrách. Mimo to stanoví dům na Dolním náměstí v Brodě, kde se Jan Amos dle toho mohl na-

rodití. Mimo to vystupuje i proti výkladu (Dvorského i Truhlářovu) monogramů na spisech Komenského. O těchto monogramech píše také K. Tvarůžek (tamže 1893, str. 26). Tamže dokazuje k tomu A. Cillich (str. 79 sl.), že r. 1598 v Komně nebylo ani Miliče ani Miličky; hned však v témže ročníku (str. 120 sl.) podává K. Konrád svědectví Václava Klejcha, že Komenský se opravdu narodil v Komně. Nedlouho potom (tamže, str. 148) prof. J. Kvačala proti Hrazděrovi a Kučerovi zastává se Nivnice jakožto rodiště, o monogramech pak tvrdí správně, že se týkaly tiskaře. Také se zmiňuje o studiích Komenského v Přerově. V následujícím ročníku (1892, IX., str. 30) F. Tischer podává zprávu, že na mapě diecese Olomucké od J. V. z Freyenfelsa z r. 1762 při vsi Komně přidána poznámka: „Comeny patria“. Téhož roku (v Časop. Mat. Mor. str. 58—61) ředitel Fr. A. Slavík vyslovuje pochybnosti o tom, zdali se Komenský narodil v Uh. Brodě, poněvadž rozdílnost dat by nesvědčila o pravdivosti všeho toho, co shledáno o Martinovi Komenském a rodině jeho, že by se nutně týkalo rodiny Jana Amosa. Tamže (str. 61) vyslovuje pochybnosti o jméně „Milič“, poukazuje na nestálost staročeských jmen rodinných.

Tamže (str. 1 sl.) s n. „Komenského rodná krajina“ podává Fr. A. Slavík pěkný popis nejen celého okolí, z něhož Komenský pocházel jistě, ale především též líčí tehdejší vzezření míst, jež si osobují slávu rodiště jeho. Výňatek ze článku v Ditesově „Paedagogium“ o otázce rodiště podal J. Klika s n. „Nové pochybnosti o Brodě Uherském jako rodišti Komenského“ (Paedag. Rozhl. 1893, str. 192). O hrobě rodičů J. A. Komenského na hřbitově uherskobrodském dle vlastního přípisku Komenského z r. 1670 jednal již A. Gindely v ČČM. 1860, str. 510.

Ukázka z německého životopisu Kvačalova, nejpřednější to publikace k jubileu narozenin Komenského, vyšla v českém překladě v Časop. vl. muz. spolku Olom. (1892, str. 58) s názvem: „Komenský na Herbornském učení“. Téhož období týká se též stať A. Truhláře v „Česk. Museu Filolog.“, V., str. 301 sl., v níž pojednává o českých studujících, kteří byli té doby v Herborně spolu s Komenským, a sděluje nově nalezené verše Komenského k disputaci Matouše Tita Hulinského.

Do nedávna neznámá svatební smlouva Komenského, týkající se prvního manželství jeho (r. 1618), uveřejněna byla

v Lumíru 1898, str. 144, a to z knihy „Zapisování smluv sva-
tebních města Přerova“ z r. 1614, str. 47.

Druhá smlouva svatební (z r. 1624) byla známa již dříve,
i otiskána již v Lumíru 1852, str. 136 sl., z knih města Brandýsa
nad Orlicí (opět v Dějích a pamětech Brandejsa n. O., vyd. od
Fr. Bř. Kadlčíka v Praze 1885, str. 287 sl.). V této knize vůbec na
několika místech spisovatel dotýká se Komenského, popisuje
slavnost odhalení pomníku, sděluje spor o rodišti a jméně jeho,
uvažuje o pobytě jeho a zvláště o otázce obydlí jeho v Bran-
dýse atd.

Činnost Komenského ve správě duchovní jest předmětem
statí V. Ptáčka „Pastýř beránků, pastýř beze zlučů“ (Evanjel.
Listy 1892, str. 83). Zprávy podrobnější o působení ve Fulneku
zakládají se hlavně na kronice Fulnecké od Fel. Jaschke (viz
v Bačkovského Učitelských Novinách 1902), jenž sděluje mnoho
jednotlivých zpráv zvláště dle kroniky tamějšího kláštera augu-
stiniánského.

O proroctvích Kristiny Poňatovské, s níž Komenský měl
styky v Podkrkonošsku a za prvních let pobytu Lešenského,
podrobnosti některé sděluje Ferd. Menčík v Národních Listech
r. 1892. Před tím již jednal o těchto proroctvích Fr. J. Zoubek
v ČČM. 1872, str. 3 sl.

Poměry na gymnasiu Lešenském jsou známy blíže, jak řečeno
již svrchu, od r. 1855, kdy o nich pojednal ředitel A. Ziegler
ve zvláštním programmě toho ústavu. Hlavně podle něho se-
stavena stať Fr. J. Zoubka „O škole Lešenské za času Ko-
menského“ v učit. kalendáři „Sborníku“ na r. 1863, str. 46. (Viz
též Jos. Křemen v Besedě Učit. 1891, str. 156 sl.)

Podrobnosti, týkající se pobytu Komenského v Londýně,
známy byly netoliko ze životopisu Zoubkova, ale i z listu latin-
ského, poslaného přátelům do Lešna, jehož obsah podal Fr. J.
Zoubek (dle jediného známého exempláře v Lipsku chovaného),
otišt. v Korrespondenci Paterové, str. 38—41, jazykem českým
v ČČM 1876, str. 131—139. Další zprávy podal Jos. Šmaha
v České Škole 1887, str. 9, pojednává zvláště o zajímavé osob-
nosti Hartlibově a o přátelství jeho s Komenským, jež se vyznačuje
nad jiné známosti jeho s tehdejšími učiteli zvláštní vřelostí, o po-
volání Komenského do Londýna (dle vlastního sdělení jeho
v Sebr. spisech didakt.), posléze o pracích v Londýně.

Nabídky cizími učenici Komenskému činěné, styky jeho s tehdejšími světem učeným a podněty odtud čerpané jsou předmětem článku Fr. J. Zoubka (v Osvětě 1887, str. 456 sl.) s n. „Komenský jíti měl také do Ameriky“.

Doplněny jsou zprávy tyto novými nálezy Jos. Šmaha ve článku „Kom. loučil se s Londýnem písemně“ atd. (v České Škole 1889, str. 213). Podává se tu nově nalezený tištěný list pro příznivce učení vševědného, zůstavený Komenským u Hartliba (ze dne 10. června 1642), vykládá se o cestě jeho z Londýna přes Hollandsko do Švéd, o pozvání jeho do Ameriky a o spojení s učenici francouzskými tehdy navázaném.

V jiném článku Šmahově („Hartlib šíří vychovávací zásady Kom. mezi Angličany v 17. stol.“ v České Škole 1887, str. 261 sl.) poukazuje se zvláště na působení Hartlibovo na Milтона, Komenského působení na J. Duraea (Duruy) a jiné muže vynikající.

O činnosti Komenského mezi Poláky a působení na tento národ pojednal již Fr. J. Zoubek (v Slovanském Paedagogu 1874, str. 151 sl.).

Z oznámeného již Lindnerova životopisu některé části byly vydány zvláště, taktéž o pobytě Komenského v Elbinku podáno v překladě J. K. Nejedlého v Poslu z B. 1877, str. 53.

Poměry Komenského k Uhrům studoval podrobně zvláště prof. Jos. Šmaha, jenž (ve Škole a Životě 1885 a 1886, str. 9 sl.) podává o nich výklad zevrubný, probíraje tu především styky s kněžnou Zuzanou, chotí Jiřího I., roz. Lorántfovou, jejíž osudy životní tu podávají se úhrnem. — V témže ročníku (Škola a Ž. 1886, str. 129 sl.) jedná se o dvorské škole Pavla Keresztúra v Karlovském Bělehradě, kterou zřídil tento miláček knížete Jiřího I. Rákócze svým synům a jiným vynikajícím mladíkům, a to po zásadách Komenského, a jež trvala až do roku 1680 (dle zpráv Mikuláše Bethlena). — V násl. ročníku (Škola a Ž. 1887, str. 95 sl.) jedná Šmaha o osudech záhy zemřelého Zikmunda Rákócze, do něhož Komenský skládal největší naděje, a o překážkách zařízení úplné školy vševědné, již Kom. v Šaryšském Potoce mínil zříditi. Tamže (str. 161) pojednal o školdozorcích nad touto školou, o návrzích, jež Komenský v té příčině učinil a jimiž se stal tvůrcem instituce světských školdozorcův a t. zv. paedagogiarchátu v Uhrách. — O pozdějším spojení s Uhry, již

v době pobytu amsterodamského (1656—1657) Šmaha pojednal v Učitelských Novinách (1896, str. 129), vykládaje o vydání „Školy trojtrídni“ v Amsterdamě r. 1656, pak o vydání spisků r. 1657 s novým připsáním kněžně Zuzaně.

Ve „Škole a Živ.“ 1888, str. 25 sl., podává i přehled otisků spisů Kom. v Uhřích, pak mluví o Szilagyiově didaktickém návodě ku Bráně, vyšlém již před pobytem Kom. v Uhřích.

Úhrnný článek o škole Potocké a činnosti Komenského při ní jest od V. Ptáčka (v Evanjel. Listech 1892, str. 58 sl., a 1893, str. 55). Dotýká se tu stavu školy té před Komenským, jednání s ním o novou úpravu školy dle zachované korespondence, o činnosti jeho v Uhřích a o jejích výsledcích.

Jak Angličané si vážili knih Komenského, ukazuje J. Šmaha ve stati „Komenského knihy a Angličané od r. 1655—1661“. Sebrány tu doklady z korespondence různých osob, jak se tehdy Angličané horlivě pidili po těchto knihách (Č. Škola 1890, str. 421 sl.).

Z vážnosti ke Komenskému vysvětliti lze také účastenství, jež Angličané jeví s rozptýlenou Jednotou bratrskou, podporující časem vydatně schudlé její členy (korespondence o tom a zprávy dříve známé doplněny jsou od Šmahy zprávami z let 1657—1662 v Č. Škole 1891, str. 24 sl.)

O poměrech Komenského v době vyvrácení Lešna jedná Fr. J. Zoubek ve článku „Kom. a vyvrácení Lešna Polského l. 1656“ (Osvěta 1886, str. 894 sl.). Předepisují se starší osudy Lešna, zajímavé hlavně pro vzrůst jeho přistěhovalci z Čech, pak vykládá se osud Komenského v době zkázy města, a co mu pouze zbylo ze zřícenin domu jeho.

Jak byl přijat Komenský Vavřincem Geerem v Amsterdamě a jak chován byl v domě jeho, vykládá J. Šmaha (v České Škole 1891, str. 421 sl.) dle zprávy Hartlibovy Pellovi poslané dne 11. března 1657—1658.

Probíraje se Komenského polemikami theologickými, o nichž níže bude řeč, Fr. J. Zoubek připadl na rozmanité zprávy o životě jeho potud neznámé, jež uveřejnil přehledně v Besedě Uč. 1882, str. 285 sl. a 301 sl. Kromě zpráv o rodišti a Labyrintě světa jedná se tu především o pokusitelích, kteří doráželi naň i v posledním útulku jeho. O socinistech a jejich lákání Komenského jedná J. Šmaha v Holubově kalendáři učit. na r. 1892.

Dle „Historie revelationum“ (1659) a některých jiných zpráv také prof. J. Goll podal příspěvky k životopisu Komenského (také se jedná o nalezení hrobu jeho, v Č. Č. M. 1874, str. 259 sl.)

Komenský poznal v době pobytu svého v Anglii (1641—42) náboženské rozbroje této země, i poslal tam r. 1660 řád Jednoty s napomenutím ke svornosti (o tom J. Šmaha ve stati „Kterak hodlal Kom. smířiti tři strany církevní v Anglicku“, Č. Škola 1887, str. 147 sl.).

O činnosti Jakuba Redingra, Švýcara, někdejšího správce školy v Holandsku na prospěch revelací Komenským vydaných jedná Jos. Šmaha v Poslu z Budče 1893, str. 179.

O hrobě Komenského, jenž nalezen byl dle zápisů teprve novější dobou v Naardeně a o němž zápisy několikrát vydány (také od Fr. X. Prusika v Kroku VIII.) v době starší vykládají „Hlasy ze Siona“ 1871, str. 172, a 1872, str. 71. Ve „Slovanském Paedagogu“ (1874, str. 39) od Fr. J. Zoubka (?) podán výklad o hledání a nalezení hrobu Komenského podnětem Budče Pražské, o účastenství při tom prof. Jar. Golla.

K nepříznivým úsudkům o Komenském podnět zavládlo častěji již uveřejněné proroctví Kotterových, Poňatovské a Drabíkových (viz P. Špička, „Po stopách Drabíkových proroctví“, ve Sborníku histor. kroužku Vlasti 1895 a ve Vlasti, ročn. VIII., č. 1. a 2.). Výtky jemu z toho činěné odmítá J. Č. v Č. Škole 1892, str. 121 sl. — Fr. J. Zoubek ukazoval již dříve, že nepříznivý a nesprávný soud Bayleův o Komenském vznikl z odporu proti Petru Jurienovi, jenž proroctví Drabíkova uznával za pravá (v Bes. Učit. 1877, str. 319). Jinou ukázkou z těchto proroctví Zoubek podal v Osvětě 1887, str. 650, s n. „Jak veršoval po česku Kristus Pán“.

O poměru Komenského ke královské společnosti v Londýně a k masonům pojednal Zoubek v Č. Č. M. 1883, str. 77 sl. Ukazuje tu, že Komenský byl filosofem křesťanským, ideu akademie všénárodní přejal od Bakona, i podává ji v 18. kapitole spisu „Via lucis“, (s tím souvisela i snaha o nový jazyk učený); pak poměr k nově založené společnosti Londýnské a k masonům, kteří budovali na myšlenkách jeho. Při tom Zoubek vyvrací mínění Criegernovo, že by snad byl Komenský něco si osvojil od nich.

Za posledních let životních Komenský horlivě se staral o šíření víry křesťanské mezi Turky; tomu sloužiti měl dávno již požadovaný překlad Pisma sv. na jazyk turecký. Tehda jej připravoval jakýsi Warner, zároveň pak tištěn v Amsterodamě překlad bible na jazyk armenský (v Amsterodamě 1666), což budilo rovněž zájem Komenského. (O tom promlouvá Jos. Šmaha v Č. Škole 1891, str. 69 sl.)

O Leibnizovi známo, že složil pochvalný náhrobní nápis na Komenského; blíže objasnil poměr obou mužů Jos. Šmaha ve článku „Leibniz šíří Kom. zásady, zvláště o názorném vyučování, po Německu a Rusi“ (v Č. Škole 1888, str. 441 sl.). Podává tu soud Leibnizův o spisech Kom., ukazuje, že v realismu byl zákem jeho, že po přání jeho pečoval o založení akademií po Německu, pak seznámiv se s cárem Petrem Velikým, že radil též ke sbírání věcí na vzdělávání mládeže potřebných, na vyhledávání dobrých učitelův a na zakládání škol na Rusi.

Šlechtická jména z rychtářských knih v Ivančicích.

Podává Aug. Kratochvíl.

Mezi písemnými památkami archivu města Ivančic (nyní v museu téhož starobylého města) velmi důležité jsou dva svazky rychtářských register. První svazek má nápis: „Rychtářské registra města Ejvančic, do nichž se kupové domů a gruntův ejvančických zapisují. Založené za rychtáře toho času Šimona Modera léta Páně MDXXCVI“. Druhý svazek: „Rychtářské registra. Založené za rychtáře toho času Adama Krebse léta Páně 1608“. R. 1698 byly knihy tyto převázány za rychtáře Matěje Maliny.

V Ivančicích zakupovala se zvláště před dobou Bělohorskou drobná šlechta, aby synové její se vzdělávali na znamenité zdejší škole bratrské. Také za svědky o kupech byli žádáni šlechticové, tak že v registrech jmenovaných nacházíme mnoho jmen šlechtických, hlavně ovšem z blízkého i z dalekého okolí města Ivančic. Doufáme, že uveřejněním jmen těchto šlechticův vůbec i šlechticův v městě Ivančicích zakoupených zvláště prospějeme pp. spolupracovníkům „Vlastivědy Moravské“, a tím že také podáme malý příspěvek k rodopisům moravským.

* * *

Jan Stříbský z Kružce koupil mlýn, kterýž od starodávna slove Nový mlýn anebo Štěpnický mlýn, r. 1586. (R. r. I. 1.) (Dnes se mlýnu říká chybně Skřípský, něm. Steinmühle.)

Léta Páně 1586 v úterý, den svatého Martina . . . v přítomnosti urozených vládyk pana Jana Procka Cetenského z Cetně a pana Ctibora Zárubského z Hofferic, pana Jana Ctibora Brauma

z Chomutovic, úředníka na Krumlově, pana Nykodema Vacetinského z Vacetína a na mlejně na Rovni blíž města Ejvančic mezi urozenými vládýkami panem Janem Adamem Volbramem z Štěkře s jedné a panem Matyášem Pekárkem z Poněšic s strany druhé stala se jest smlouva trhová celá a dokonalá, a to taková, že jest nadepsaný pan Jan Adam Volbram prodal mlejn svůj vlastní a nezávadný v gruntech Ejvančických ležící i na místě Pavla Alše a Jindřicha Albrechta bratři svých . . . za 2000 zl. Matyáši Pekárkovi. (R. r. I. 1.)

Mikuláš Sudlička z Borovnice, úředník na Rosicích, vzal si Magdalenu, vdovu po † Janu Adamovi ze Štěkře; neboť r. 1589 svolil na místě své manželky a pastorků let nemajících, že verunk od Matyáše Pekárka z Poněšic sirotkům se má položit za r. 1588. (R. r. I. 3.)

L. P. 1590 uroz. pan Václav Huvar z Lobenštejna přijal od Matyáše Pekárka verunk k ruce p. Jana Adama Volbrama ze Štěkře. (R. r. I. 3.)

L. P. 1592. V městě Ivančicích v přítomnosti urozených vládýk, pana Jindřicha Hokovského z Hokova, úředníka na Krumlově, pana Jiříka Tandaryáše z Radešovic, úředníka panství Židlochovského, pana Jana Stríbského z Krušce a na mlýně blíž města Ivančic, pana Karla Sokolovského z Sokolova, též v přítomnosti pana purgmistra a rady města Ivančic . . . stalo se porovnání . . . (R. r. I. 32.)

R. 1589 kázal napsati do rychtářských register Jan z Lipého a na Krumlově listinu, kterouž uznává věno a nadvěno Doroty z Šanova, vdovy po † Jiříkovi Nosislavském z Nosislavě, na domě na předměstí Ivančickém. (R. r. I. 64.)

L. P. 1589 v úterý, den památný sv. Prokopa, stalo se narovnání v domě rychtářově mezi urozeným Mikulášem Cetenským z Cetně a na Vinaticích na místě Václava a Pavla, synů po Janu Prockovi z Cetně, a slovným p. Adamem Glozovským, městěninem Dolních Kounic a plnomocníkem uroz. paní Maruše Vlkovny z Konecchlumí, o dům po † Janu Prockovi z Cetně, a to taková . . . , aby se dům prodal a $\frac{1}{2}$ peněz dala se jmenovaným bratřím a $\frac{1}{2}$ paní Maruši Vlkovně. (R. r. I. 65.)

R. 1590 uroz. paní Maruše Haugvicová z Biskupic a na Heflině a Novém dvoře sobě, erbům a budoucím potomkům

svým s jistým dovolením J. M. pana Jana z Lipého . . . koupila dům ležící v městě Ivančicích v rynku za 1400 zl. s povinností „ . . . z strany toku vody, kteráž pod grunty domu tohoto vychází, i s tím, což by oni též sousedé podle téhož zápisu z strany pomoci nákladu o túž vodu činiti povinni byli, a J. Mti. aby též také podle již jmenovaného zápisu k vykonávání státi ráčila“. (R. r. I. 85.)

R. 1591 v pondělí po neděli Misericondias urozený pan Jan Šanovec z Šanova a na Reinprechfeldě v arciknížectví Rakouském oznámil za přítomnosti též urozeného pana Jana Vaneckého z Jemničky a na domě při městě Ejvančicích, že dům nahoře psaný,¹⁾ čožkoli na něm zaplaceného jest, po nebožce urozené paní Dorotě z Šanova, sestře své milé, od sebe i na místě bratří a sester svých vlastních odvozuje a odevzdává p. Tomáši Maternovi . . . za služby nebožce sestře prokázané. (R. r. I. 102.)

Urozená paní Lidmila Mila Vanecká z Olbramovic etc. . . . koupila dům, ležící na „Frischperku“, jináč na „Ostřihomě“, při městě Ejvančicích sám o sobě s zahradou při témž domě a stodolou naproti již psanému domu s zahradou ležící od urozené paní Doroty z Šanova za 600 zl.; zapsáno do knihy rychtářské roku 1591 v pondělí před památkou sv. Pavla na víru obrácení. (R. r. I. 107.)

R. 1595 Lidmila „jsoucí ten čas od Pána Boha v nedostatku zraku postavena“ odevzdává dům napřed řečený urozenému panu Janovi Vaneckému z Jemničky, svému manželovi, erbům a potomkům. (R. r. I. 107.)

L. 1591 uroz. pan Frydrych Vchynský ze Vchynic koupil dům i s zahradou při témž domě ležící na předměstí Ivančickém sobě, erbům svým s jistým dovolením J. M. pána našeho milostivého od též urozeného pana Václava mladšího Hodického z Hodic za 1000 zl. Stalo se u přítomnosti urozeného pana Víta Hodického z Hodic a na Miroslavi, pana Tobiáše Mohrespergera z Mohresperku, pana Antonína Pilara z Bystřice.

¹⁾ R. 1591 (v pondělí po památce Sv. 3 Králů uroz. paní Dorota z Šanova koupila dům ležící na předměstí v „Přikopě“.

Téhož dne oznámil před rychtářem uroz. pan Frydrych Vchynský ze Vchynic, že dům napřed řečený odevzdává a daruje své manželce, uroz. paní Anně Lapáčkové z Zerzavého.¹⁾ Stalo se u přítomnosti urozených pana Václava Hodického ml. z Hodic a pana Vítá Hodického, vlastních bratrů, pana Tobiáše Mohrespergera z Mohresperku, pana Antonína Pilara z Bystřice. (R. r. I. 120.)

R. 1592 uroz. pan Jan Nos z Vojkovic koupil dům na předměstí Ejvančickém, jdouce z Oslav. ulice, na rohu s vinohrady, loukou, poli za 1400 zl. (R. r. I. 128.)

R. 1596 v pátek před památkou sv. Ondřeje . . . předstoupila uroz. paní Anna Lapáčková z Zerzavého spolu s panem manželem svým, též uroz. panem Divišem Pivcem z Hradčan a z Klimštejna před úřad Ivančický a odevzdala a darovala manželu svému, erbům, dědicům a potomkům napřed řečený dům. (R. r. I. 121.)

Léta Páně 1597 uroz. pan Jan Nos z Vojkovic dům svrchupsaný dává své manželce, uroz. paní Anně Hadburkovně z Sobošic i erbům jejím. (R. r. I. 129.)

Uroz. pan Jan Arnošt z Miltic koupil dům ležící na předměstí Ejvančickém v Široké ulici za 250 zl. r. 1592. (R. r. I. 129.)

Urozený pan Václav mladší Ulstorfer z Němčího s dovolením J. Mti vysoce uroz. p. Jana z Lipého na Krumlově a Hodoníně . . . koupil r. 1592 mlejn na gruntech Ejvančických na předměstí se třemi štěpnicemi, s vinohradem, s lánem a jednou čtvrtí rolí . . . od uroz. pána Matyáše Pekárka z Poněšic a erbův jeho za 2800 zl. . . . u přítomnosti urozených, pana Václava Huvára z Lobenštejna a na svobodném dvoře v Budkovicích, pana Jana Stržbského z Kružce, pana Jana Nosa z Vojkovic a na domě při městě Ejvančicích. (R. r. I. 131.)

R. 1594 při vánocích na tento verunk položil pan Jaroš Ulstorfer na místě a po smrti nebožtíka dobré pověsti pana Václava Mladšího Ulstorfra, syna svého . . . 40 zl. Roku 1595 přijal verunk (na týž mlejn) pan Pavel Volbram, maje psaní od pana Jana Volbrama ze Štěkře. (R. r. I. 132.)

¹⁾ Ze Rzavého.

Uroz. paní Maruše Pohnanka z Pohnání koupiti ráčila dům ležící na předměstí Ivančickém na rohu sám o sobě od uroz. paní Magdaleny Gbelské z Gbelska za 500 zlatých u přítomnosti uroz. p. Jana Hejdy z Poříčí a na Okrašovcích, p. Jana Jiřího z Budče a na Novém Mezříčku, p. Jana Vaneckého z Jemničky a na domě při městě Ejvančicích, p. Jiřího Žbánovského ze Žbánova, úředníka Rosického, p. Jindřicha Hokovského z Hokova (r. 1593). (R. r. I. 143.)

Léta Páně 1598 uroz. paní Marketa (Maruše) Pohnanka z Pohnání a na mlejně Rovném při městě Ejvančicích . . . oznámila, že její dobrá svobodná vůle a mínění jest toto: Že uroz. paní Johance Elišce Pohnance z Pohnání, urozeného pana Jana Jiřího Bořity z Budče na Novém Mezříčku paní manželce, své milé a vlastní paní sestře, majíc k ní lásku a přichylnost přirozenou, z té lásky, kdyby Pán Bůh ráčil ji vejšpsanou paní Marketu z tohoto světa povolati, dobrovolně a mocně dává a daruje . . . té sestře své, erbům a budoucím potomkům jejím dům svůj v Kounické ulici na rohu sám o sobě se vším k tomu příslušenstvím . . . s tím závazkem, kdyby paní Marketa dříve zemřela, má Johanka zaplatiti 150 zl. Bratřím do sboru zdejšího Ivančického na stavení téhož sboru, kdež se slovo Boží českým jazykem káže. (R. r. I. 143.)

Uroz. paní Maruše Zubovna z Myslečovic koupila dům ležící v rynku za 900 zl. (R. 1584.) (R. r. I. 155).

Pan Ondřej Konešínský z Konešína, ty časy úředník Lomnický, u přítomnosti uroz. vládyk, pana Jana Stríbského z Krušce a p. Václava Huvara z Lobenštejna . . . koupil mlejň ležící na gruntech Ejvančických na předměstí, kdež se ke Kounicům jde, se vším příslušenstvím . . . od uroz. p. Jaroše Ulstorfera z Němčího jakožto otce pana Václava mladšího Ulstorfera, dobré paměti, někdy držitele téhož gruntu mlejna . . . za 2700 zl. (r. 1595). (R. r. I. 178.)

Antoň de Rygol, zedník, koupil dům ležící podle Kounické brány za 200 zl. (r. 1595). (R. r. I. 182.)

R. 1608 uroz. pan Jan Vanecký z Jemničky dům svůj a všechny pozemky dává a daruje z lásky manželské druhé své manželce, uroz. paní Marianě Sluzské z Chlumu. (R. r. I. 202.)

Pan Matěj Semptický z Semptice, úředník na Říčanech, koupil dům sám o sobě za 100 zl. (r. 1597). (R. r. I. 233.)

Pan Matěj Semptický z Semptic, úředník na Říčanech, koupil sobě dům na rynku za 1150 zl. v přítomnosti urozeného pana Albrechta Hrušovského z Hrušova, úředníka Krumlovského, (1597). (R. r. I. 234).

Uroz. pan Diviš Pivce z Radčan a z Klimštejna na Svobodném a na svob. dvoře v Kostelci koupil nivu rolí („niva Věžníková“) za 220 zl. r. 1598 s dovolením uroz. pana Albrechta Hrušovského z Hrušova, úředníka panství Krumlovského. (R. r. I. 258.)

R. 1599 po † Diviše Pivce, ujce uroz. p. Zikmunda Onše z Březovic a na dvoře v městě Kostelci nad řekou Rumží, odevzdává a zapisuje se dům a niva (Divišova) uroz. panu Zik. Onšovi z Březovic místo syna Jáchyma Onše z Březovic. (R. r. I. 283.)

R. 1599 přenechal za dluh mlýn svůj Jan Stržbský z Kružce uroz. p. Jindřichu Krikoskému z Krikosína a na dvoře svobodném v Plumlůvkách blíž Kobylího. Stalo se u přítomnosti uroz. p. Jindřicha Levy z Brozáněk a uroz. p. Jana Nosa z Vojkovic a na dvoře při městě Ejvančicích. (R. r. I. 284.)

R. 1600 uroz. paní Johanka Eliška Pohnanka z Pohnání koupila od uroz. p. Bořity z Budče dům v Kounické ulici (zahradu si ponechala uroz. paní Marketa Pohnanka z Pohnání, sestra Johančina). (R. r. I. 310.)

Urozená paní Kateřina Hrubčická z Čechtína koupiti ráčila sobě i erbům svým... dům se zahradou při něm ležící..., od uroz. p. Zikmunda Onše z Březovic a na dvoře v městě Kostelci nad řekou Rumží, píše práva menšího zem. v mark. Mor., za 700 zl. Prodávajícího zastával Jan Čejka z Olbramovic. píše práva menšího markr. Mor. (vlastnoručně podepsán). (R. r. I. 318.)

Tam nacházíme i dovolení JMti pana Karla z Žerotína.¹⁾
Dovolení zní:

Karel z Žerotína urozené paní, paní Kateřině Hrubčické z Čechtína, paní tetě mé zvláště milé:

Službu, jakož mi ráčíte psáti, že Jste sobě ráčily dům v městě Ejvančicích, kterýž jest nebožka paní Pivcová držela,

¹⁾ Tehdy byl Karel st. z Žerotína poručníkem nedospělého Bohobuda z Lipého a na Krumlově.

koupiti, žádajíc mne, abych Vaší Mti toho kupu přál a k tomu, aby do register městských vepsán byl, své dovolení dal. Kdež na žádost Vaší Mti tak činím a k tomu kupu i aby Vaší Mti do register městských zapsán byl, povoluji. A v čem bych sice jiném Vaší Mti sloužiti a jaké přátelství prokázati mohl, chci vše rád pro Vaší Mti. učiniti.

Pokudž byste pak znáti ráčila, že o touž věc úřadu Ejvančickému psaní učiniti by potřebí bylo, a že by toto povolení mé nepostačilo, i to rád učiniti Vaší Mti takové psaní odeslati chci. A s tím se Vaší Mti od Pána Boha na všem dobře míti vynášuji.

Dtum na Krumlově 31. Mai. Léta 1600.

(R. 1601 dům tento [proti „Zboru“] darovala Kateřina Hrubčická i s erby svými bratrovi Jakubovi Narcisovi, správci zboru bratrského tu při městě Ejvančicích, spolu i s jeho pomocníky v správě téhož sboru, učitelům a kazatelům, tolikéž i všem jejich potomkům, kteříž by zde na místě jich touž správu zboru drželi . . . s tou podmínkou, že do své smrti při příjezdu do Iv. v něm může bydleti). (R. r. I. 318.)

Pan Matěj Semptický z Semptic, úředník na Říčanech, koupil sobě, své manželce Kateřině Šoffovně z Vlčic a potomkům mlýn s pěti koly na předměstí . . . po nebožce . . . uroz. paní Anně Tobišovské z Fišpeku . . . se vším příslušenstvím . . . od uroz. p. Frydrycha Bule z Boritova a na Bohušicích (poručníka dětí p. Jana Tob. z Fišpeku, Frydrycha a Jana Jindř. Tobišovských) za 3200 zl. (R. r. I. 343.)

R. 1608 byl již Matěj Semptický¹⁾ mrtev, a vdova po něm si vzala Vavřince Plucara, jemuž roku 1608 uroz. pan Hans Frydrych a pan Jindřich, vlastní bratři Tobišovští z Tobišova, prodali svých 607 zl. za hotovou summu 450 zl. (R. r. I. 344.)

R. 1609 stala se smlouva mezi Vavřincem Plcarem a uroz. p. Václavem Schoffem z Vlčic a na dvoře svobodném v Tuřanech, a to taková, že V. Plcar sirotkům po † Matěji Semptickém (Magdaleně a Kateřině) 1000 zl. mor. vyplatí z toho mlejna. (R. r. I. 344.)

R. 1603 koupil Tomáš Pleva nivu „pod starými horami“ od uroz. p. Zikmunda Onše z Březovic, místodržícího nej-

¹⁾ Náhrobek jeho jest v Říčanech.

vyššího písařství markr. Mor. a na místě páně od zmocněného jeho pana Jana Čejky z Olbramovic a na Polici, purkrabího zem. mark. Mor., i na místě erbův páně, jakožto dědictví připadlého po † uroz. p. Divišovi Pivci z Hračan a z Klimštejna za 100 zl. počtu mor. (R. r. I. 369.)

Uroz. pan Štastný Lubovský z Lubovic koupil r. 1601 „mlejn, slove „Nový mlejn“, za 1100 zl.... od Foltýna Uherčického (zápis r. 1604). (R. r. I. 406.)

R. 1604 zapsal Štastný Lubovský z Lubovic svůj mlýn „Nový“ své manželce uroz. paní Mandaleně Klouzalce z Runařova. (R. r. I. 406.)

Mandalena Klouzalka vdala se po druhé za uroz. p. Jana Bedřicha Tobišovského z Tobišovic a r. 1609 16./6. u přítomnosti svého manžela a uroz. pana Hanuše Tatouse z Vraního a na domě ve městě Ivančicích a pana Václava Kavína, v lékařství doktora, prodala též mlýn pustý a poborený se všemi pustými grunty za 120 zl. dřívějšímu majiteli Foltýnovi Uherčickému. (R. r. I. 407.)

Uroz. paní Kuna Krušinova z Hostěřan koupila r. 1605, v pátek před nedělí Jubilate, sobě a svým erbům dům s zahradou na předměstí Ivančickém naproti zboru bratrskému s vědomím vrchnosti (pan Matouš Rudinský z Rudinštejna, úředník na Krumlově,) od uroz. pi. Kateřiny Hrubčické z Čechtína a na domě v Dunajovicích za 750 zl. (R. r. I. 429.)

Uroz. paní Marketa Pohnanka z Pohnání poručila svůj dům na předměstí Iv. za novou branou uroz. paní Johance Hodické z Náchoda a na Miroslavi, své dceři, (1605). (R. r. I. 430.)

Táž paní Marketa poručila svou zahrádku na předměstí Iv. při zdi městské panu synu a zeti svému milému p. Vítovi Hodičkému z Hodic a na Miroslavi (1605) (R. r. I. 430.), a když pán Vít zemřel, odevzdala paní Marketa tu zahrádku uroz. panně Bohunce Hodické z Hodic, vnučce své milé, (r. 1616, 29. Apr.). (R. r. I. 430.)

Táž paní Marketa poručila ur. paní Johance Elišce Bořitové z Pohnání a na Novém Mezříčku, své sestře, zahradu ležící mezi sady a struhami (1605) (R. r. I. 431.), a když Johanka Eliška zemřela, darovala tu zahrádku mezi struhami ur. p. Johance Hodické z Náchoda, nyní na dvoře v Hartí-

kovicích, dceři své milé, (r. 1616, 29. Apr.), (a po její smrti měla připadnouti bratřím do zboru). (R. r. I. 431.)

J. M. vysoce uroz. p. Pertolt Bohobud z Lipého a na M. Krumlově daroval ve čtvrtek před nedělí Palmarum 1606 uroz. p. Matoušovi Rudinskému z Rudínštejna, ten čas úředníku svému Krumlovskému, a erbům jeho, dům svůj se zahrádkou na předměstí Iv. proti zboru. (R. r. I. 437.)

Uroz. p. Jan Nos z Vojkovic s manželkou Annou prodal za summu 325 zl. dům, ležící ve Bzí ulici — Urbanovi Fůmfovi. (R. r. I. 449.)

Uroz. p. Hanuš Hoffmann, arcivév. Matyáše služebník, koupil 2 louky za 85 zl. a daroval je bratřím ke zboru. (R. r. I. 450.)

Uroz. p. Frydrych Bule z Bořitova a na dvoře svobodném ve Votěchovičkách, koupil dům ležící v Široké ulici na předměstí zdejším za 3000 zl. (1607) od Šimona Pyrky, t. č. starosty. (R. r. I. 458.)

Uroz. p. Václav Vanecký z Jemničky a na Valči a Vantči koupil s povolením J. M. vysoce uroz. p. Pertolta Bohobuda z Lipého (NB. uroz. p. Pavel Volbram ze Štěkře byl úředníkem tehdy na Krumlově) od uroz. p. Mariany Sluzské z Chlumu, vdovy po uroz. p. Janovi Vaneckém z Jemničky a na domě při městě Ivančicích, slove na „Frišperku“, dům se zahradou mezi dvěma cestami, se stodolou, s domem „Tesařovským“ a zahradou, vinohradem, s domem „Smržovským“, se zahradou a vším příslušenstvím za 2100 zl., r. 1608.

Téhož dne zapsal p. Vanecký vše své manželce, uroz. pí. Kateřině Vanecké, roz. Kokorské z Kokor. (R. r. II. 9. a 10.)

Uroz. p. Bernart Lebl z Kořína koupil (1608) dům v ulici Oslavanské od Petra Kuchty za 200 zl., ale r. 1610 jej prodal Hanuši Vebrovi. (R. r. II. 23.)

Uroz. p. Hanuš Tataus z Vraního koupil dům ležící v ulici, jdouc z Židovského rynku k bráně Kounické, za 600 zl. od uroz. paní Kateřiny Bulové z Petyнку r. 1609.

R. 1611 pojal za manželku Elišku Tistovu z Libštejna, sestru uroz. vládky p. Frydrycha Tisty z Libštejna a na dvoře svobodném v Mutěnicích, úředníka na Buchlově, a zapsal jí dům právě koupený. (R. r. II. 28.)

Uroz. pí. Kateřina Vojsková roz. z Náchoda ráčila sobě koupiti dům ležící na předměstí Iv. proti zboru od uroz.

p. Rudinského z Rudinštejna, t. č. úředníka Vyskovského a Pustiměřského, za 1000 zl. a t. dne odevzdala a darovala jej uroz. panně Apoleně šlechtičně z Hedic, hraběnce z Volbramic, dceři J. M. uroz. p. p. Jiřího svob. p. z Hedic, hr. z Volbramic a na Plavči, Rudolci a Tavíkovcích, k dědičnému týmž domem vládnutí. (R. r. II. 35.)

Uroz. pí. Justina Zahrádecká, vdova, roz. Jankovská z Vlašimě, koupila r. 1609 dům na předm. Iv. za 2800 zl. po uroz. Frydr. Bulovi z Bořitova a před tím na témž domě r. 1609 a stodolu za 185 zl. po témž zemřelém. (R. r. II. 36.)

Pan Ondřej Konešinský z Konešína a na domě v městě Iv. koupil dům v Oslavanské ulici za 550 zl. r. 1610. (R. r. II. 55.)

Pan Jan Greyml z Königsfeldu, měšténin a spolu radní město Brna, koupil (1609) mlýn pustý „Nový“ od Valentina Uherčického za 300 zl. (R. r. II. 56.)

Léta Páně 1602 v sobotu před památkou sv. Kateřiny uroz. p. Bořek Dohalský z Dohalic koupil dům v Široké ulici za 1250 zl. Svědky smlouvy byli uroz. p. Šťastný Lubovský z Lubovic a na Novém mlýně při městě Iv., pan Jan Bochman z Gerlice na dvoře ve Vejmyslicích. (R. r. II. 57.)

Léta Páně 1611 uroz. p. Jan Nos z Vojkovic s manželkou Annou Hadburkovnou z Sobošic prodal dům svůj „v Potůčku“ na podměstí Iv. uroz. p. Markvartovi Václavu Barskému z Baště a jeho manželce Kateřině Prokovně z Sedmihyrtu. Svědky byli urození vládykové Hanuš Tataus z Vraního a v městě Ejvančicích, a Bernart Žerotský z Boru a na dvoře svobodném v Mělčanech. (R. r. II. 78.)

Ur. pan Jan Urban Domanský z Domanína koupil mlýn ležící na předměstí Ivančickém za ulicí Kounickou, od slovnutného pana Vavřince Plucara z Kounic za 3800 zl. r. 1611. (R. r. II. 109.)

R. 1612 27./11. uroz. p. Domanský zapsal v případě své smrti mlýn právě koupený své manželce Aleně roz. Osovské z Lelova. Kdyby přečkala snad svého manžela, měla vyplatiti z toho mlýna 500 zl. Eliášovi Domanskému, bratru manželovu aneb jeho dítkám. (R. r. II. 109. a 110.)

Ur. pí. Kateřina Hostákovská roz. Olbramka z Štětkře, t. č. na dvoře svobodném v Biskupicích, koupila

r. 1612 sobě dům na předměstí Iv. v Široké ulici za 3250 zl. (Kup se dál na svob. dvore v Biskoupách ve středu před sv. Marketou. Ještě r. 1624 doplácel na dům tento uroz. p. Oldřich Hostákovský z Arklebic 750 zl.) (R. r. II. 134.)

Léta 1614 12./11. prodal uroz. p. Jan Urban Domanský z Domanína uroz. p. Bohuslavu Hostivarskému z Kostelce nad Vohří a na domě ve městě Iv. mlýn blíže pod městem Iv. ležící se vším příslušenstvím za 3800 zl. Stalo se u přítomnosti uroz. p. Bohuslava Sobka z Jezera. (R. r. II. 163.)

Uroz. p. Bohuslav Hostivarský z Kostelce nad Vohří koupil dům na Horním rynku podle horní brány za 1300 zl. r. 1614. (R. r. II. 178.)

Uroz. paní Kateřina Vojsková, roz. paní z Náchoda, ráčila si koupiti zahradu ležící za novou branou od Matěje Šilhánka za 260 zl. dne 1615 7./5. (R. r. II. 197.)

J. M. vysoce uroz. pan Pertolt Bohobud z Lipého, radda a komorník, ráčil koupiti od úřadu města Iv. podle naučení z plného soudu od J. Mti nejvyšších pánův úředníkův a soudcův zemských markrabství tohoto Mor. témuž úřadu Iv. učiněného, po zemřelém uroz. p. Bohuslavu Hostivarském z Kostelce nad Vohří a někdy na mlejné blíž m. Iv. tyto nížepsané grunty a svršky (mlýn na řece ke Kounicům tekoucí) za 3500 zl. dne 29./7. 1616. (R. r. 206. a 207.)

Uroz. a statečný rytíř pan Pavel Volbram z Štěkre a na domě v městě Iv., purkrabí zemský mark. Mor., koupil od uroz. a stat. rytíře p. Václ. Vaneckého z Jemničky na Valči, Vanči a Suchohrdlech grunty purkrechtní: dům s zahradou, slove na Fryšperku, mezi dvěma cestami, též s stodolou, též s vinohradem, za 2200 zl. r. 1616.

Poručníky zemřelého p. Vaneckého byli: uroz. p. Zdeněk z Roupova na Budkově a Horních Letonicích, J. M. arcikn. Maximiliana komorník, a Vilém Munka z Ejvančic na Moravci, Radlase a Novém Ořechovém.

R. 1620 2./6. daroval vše své manželce uroz. pí. Mandaleně roz. Sudličkovně z Borovnice. (R. r. 211. a 212.)

Uroz. p. Valentin Augustus Schenbek z Schenbachu koupil dům v Široké ulici za 1100 zl. 15./6. 1620. Stalo se za přítomnosti uroz. pp. Kristofa Čišvice z Borové, úředníka

na Tulešicích, a Mikuláše Theodora z Ekherštejna, úředníka na Oslavanech. (R. r. II. 263.)

A. Parolen, žid, koupil dům křesťanský na rohu Žid. ulice na přímělu J. M. uroz. pí. Marie z Lipého roz. Zárubky z Hustiřan (N. B. regentem panství Krumlovského byl ur. a stat. rytíř Jan Katharyn z Katharu) a vedle dekretu kard. z Dietrichštejna 10./7. 1622. (R. r. II. 269.)

Jiřík Stauner Kamenský, proflantlejtnant, koupil dům hostinský svobodný, slove u Černého lva, od Jana Agrikoly za 1500 zl. 23./10. 1620. (R. r. 275.)

Uroz. a statečný rytíř pan Jiří Charvát z Karlstattu, J. M. C. nařízený lejtnant, koupil jest sobě s povolením uroz. a stateč. rytíře p. Jana mladšího Taufalda z Taufaldu, úředníka na Krumlově, dům ležící za horní branou a s mnohými poli a lukami za 3100 zl. od uroz. a stat. rytíře Voldřicha Hostákovského z Štěkře (R. r. II. 289.)

Ur. a stat. rytíř pan Vavřinec Gludt, J. M. C. lejtnant nad jednou kompanií kyrysarů pod nejvyšším hr. z Merode, koupil sobě s povolením na místě J. M. uroz. a stat. rytíře p. Floriana Griespeka z Griespachu, panství Krumlov. hejtmána, od uroz. a st. rytíře p. Viléma Šmerhovského z Lidkovic dům s grunty ležící při městě Iv. za 1025 zl. 11./1. 1629. T. r. a dne zapsal vše ur. p. Johance Gludtové roz. Čišvicové z Borové, své manželce. (R. r. II. 333.)

R. 1630 jmenuje se uroz. a stat. rytíř Petr Gočalkovský z Gočalkovic hejtm. panství Krumlovského. (R. r. II. 356.)

Uroz. a statečný rytíř pan Jiří Adam Falkenhain z Glossku na Červ. Martínkové, Sudicích a Bělé, J. M. C. a kard. z Dietrichštejna radda a komorník, J. M. K. prokurátor v mark. Mor., a urozená paní Eva Štastná Hostivarská z Kostelce, manželka jeho, koupili „mlýn nový“ zpustlý s mlejnicí zpustlou a se vším příslušenstvím, uvolivše se „jak vrchnosti naši milostivé tak i obci této všecky a všelijaké platy a povinnosti od starodávna povinnované z téhož mlýna a gruntů spravovati“, od slovnutného Jiříka z Kounic za 560 zl. (R. r. II. 392.)

Ur. vládka pan Jan Komínek z Engelhauzu, J. M. C. služebník a t. č. hejtmán panství Říčanského a hradu Veverí, koupil sobě dům v městě Iv. 15./9. 1626.

R. 1638 dala mu vrchnost dům „Tománkovský“ v Růžové ulici; dopis vrchnosti byl od uroz. a stat. rytíře Vincence Martina Visengera z Vyzovic, hejtmana panství Lichtenštejnského. (R. r. II. 418.)

T. r. uroz. a stat. rytíř p. Adam Vrochyně z Reptu zapsal Janu Komínkovi z Engelhauzu louku, kterou koupila od Erasta jeho mateř, uroz. pí. Kateřina Vrochyňová z Žlunic. Pan Adam pro náboženství máje se vystěhovati ze země, přenechal ji Komínkovi z Engelhauzu. (R. r. II. 419.)

R. 1639 uroz. a stat. rytíř Ondřej z Ostašova na Tavíkovcích a Mysliborících, J. M. C. rada a hejtman kraje Znojemského, koupil od uroz. p. Adama Vrochyně z Reptu dům ležící na předměstí Iv. Svědky byli uroz. p. Vilém Albrecht Muňka z Ejvančic a uroz. p. Jan Komínek z Engelhausu. (R. r. II. 420.)

R. 1647 dne 20. list. uroz. p. Jiří Vilém Dubský z Třebomyslic, pán na Slaveticích, převzal za dluhy „nový“ mlýn od slov. Jana Beneše Panského. (R. r. II. 476.)

R. 1651 24./1. uroz. p. Daniel František Nesslinger z Sternfeldu koupil mlýn „nový“ od slovatného Jiřího Schillinga za 600 zl. (R. r. II. 476.)

R. 1654 8./8. uroz. p. Jiří Stanislav Pešát z Moravan, pán na Žadovicích a Skalce, koupil dvůr na předměstí Iv. s lukami a poli, a též s polem, v němž hrnčíři brali hlínu, od Jana Agrikoly. (R. r. II. 517.)

Urozená paní Johanna Prudentia Beřkovská, roz. Pergarka z Pergu, koupila si s dovolením vrchnosti dům v Iv. od ur. pí. Jeleny Elisabethy Kostelecké roz. Frošaurky z Frošbachu r. 1659 za 3000 zl. (R. r. II. 533.)

R. 1661 28./9. koupil kníže Ferdinand Jan z Lichtenštejna od uroz. p. Daniela Františka Nesslingra ze Sternfeldu nový mlýn za 500 zl. (R. r. II. 550.) a r. 1661 7./11. daroval jej klášteru sv. Bartoloměje v Krumlově. (R. r. II. 553.)

R. 1668 22./9. uroz. p. Jarolím De Gallotti prodal uroz. p. Vilému Babkovi z Meziříčka Pešátův dům na předměstí Iv. proti sboru za 700 R. (R. r. II. 589.)

Zprávy vědecké.

Sbírka pravěkých starožitností Ant. Gottwalda,

učitele v Prostějově.

V soupise tomto podávám stručný výčet starožitnin, hlavně z okolí Prostějovského, jen málo z jiných míst moravských, a připomínám pouze věci ze své sbírky soukromé, kterých se mi podařilo zachrániti za posledních pěti let. Nepočítám sem starších svých nálezů, které jsou uloženy ve sbírkách „Musejní a průmyslové jednoty“ v Prostějově.

A) Palaeolith.

Kosti diluviálních zvířat z cihelen u Prostějova, Smržic a Třebčína.

Prostějov. V městské cihelně našel jsem před lety v hloubce několika metrů pás černé popelovité hlíny s drobnými kousky hlíny červeně vypálené.

Předmostí. Pazourkové nožíky z cihelny Chromečkovy.

B) Neolith

Bedihošť. Z polí u cukrovaru sekyrka, střepy s ornamentem zlábkovaným.

Brodek. Z bývalého hliníka kus hruškovité nádoby s tečkovaným ornamentem, přesleny, retušovaný hrot pazourkový.¹⁾

Čechovice. Z „Čechovska“ pazourkové nože, škrabadla, pilka, šipka, jádra, sekyrky, přeražené mlaty (jeden celý), četné vývrty, otloukadlo, hojně kusů broušeného krevele, mnoho přeslenů, cívka, závaží tvaru komolých kuželů neb jehlanů, stlačených neb protáhlých kulí, drobné kužele podélně propíchnuté, drtidla, mlýny, brusy, držadla lžic, keramika nejmladší.²⁾

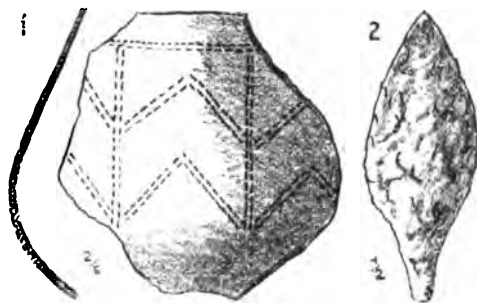
Čechůvky. Z „Kopanin“ vzorky střepin nejstaršího rázu (z jemného nádobí) z plavené hlíny s rytými čarami a doličky.

Dětkovice. Ze „Skaličnicků“ pazourkové nože, nucleus, sekýrky, dlouhá škrabadla kopytového tvaru, zlomky kulovitých nádob z plavené hlíny, ornamentované rovnými čarami hluboko rytými nebo krivými, přerušovanými obyčejně důlky, někdy i s řádky kolmých čárek. Střepey hrubších nádob s otisky prstů neb nehtů mají často pupíky a ucha.

Dobroměřice. Z bývalé cihelny vzorky střepů páskovaných.

Krasice. Z příbytkových jam ve „Žlíbku“ páskované střepey.

Mostkovice. Z jámy v cihelně „nad stezkou“ pazourkové nože, válcovité závaží, $\frac{1}{2}$ polokulovité misky, keramika volutová.

Obr. 1. Z hliníka u Brodka.

Ohrozim. Z „Čubernice“ množství štípaných, hlazených a vrtaných kamenných nástrojů, hlavně ve zlomcích, hojně vývrtův a přeslenů, hlazený krevel, pazourková a achátová sekýrka, závaží, cívka, zlomky lžic, keramika nejmladší.²⁾

Předmostí. Z „Dvorských“ vzorky střepin páskovaných.

Těšetice u Olomouce. Z okolí hřbitovního pod popelnicovým polem střepy nejstaršího rázu.³⁾

Určice. Z „Mitrova“ mělká miska, tyl sekýrky, nucleus, úlomky nádob nejmladšího druhu.

Ždětín. Z „Malé strany“ sekýrky, přeslen, nejmladší keramika.²⁾

C) Jednotlivé nálezy.

Bedihošť. Z pole při nádraží brousek na přibrušování bronzových jehlic.

Čunín. Z polí k Sukdolu mlat.

Hrubčice. Z polí nedaleko Biskupic jemně vybroušená pazourková sekyrka,¹⁾ od kostela kopytovitý nástroj.

Kokory. Přeslen.

Krumsín. Na „Kamenici“ vykopána sekyra, pazourkový nožík.¹⁾

Mostkovice. Z řetiště Hloučely nucleus, z polí mlat.¹⁾

Ohrozm. Z „Horky“ drobný mlat.

Olšany. Od mlékárny kopytový nástroj.

Podivice. Z okolních polí mlaty, sekyra.

Prostějov. Od městské porážky tyl mlatu,¹⁾ kostěný hrot, přeslen.

Prusinovice. Přeslen.

Seloutky. Z polí pod „Chlumem“ půl Obr. 2. Pazourková sekyra z Hrubčic. kamenného kladiva.

Slatinky. Kamenná sekyra.

Soběsuky. Z polí k Vícovu mlat.

Stichovice. Vybroušený krevet.¹⁾

Syrovce. Z cihelny mlat.

Určice. Přeslen, sekyrky.

Vícov. Z polí na Ždětín položených přeražený mlat,¹⁾ jiný z polí na Soběsuky. Z lesa měděná sekyra ($\frac{1}{2}$ s ostřím).

Čelechovice. Bronzová jehlice.

Krumsín. Bronzová jehlice s kulovitou hlavou a s krčkem vřetenovitě naduřelým.

Štěpánov u Olomouce. Od „Benátek“ velký palstav.

D) Kultura skrčených koster.

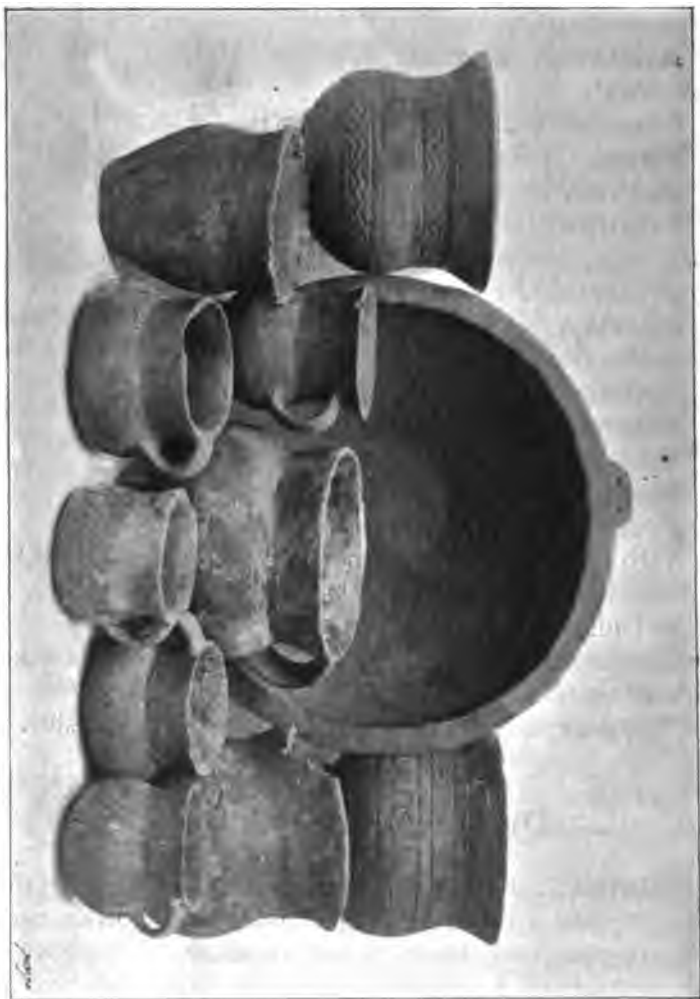
Bilovice. Z „Hradu“ nad Běleckým mlýnem množství různých kostěných šidel a dlát, přeražené mlaty, sekyry, cívka, přesleny, přeražená provrtaná koule žulová, nucleus, pazourkové nože, závaží jehlancové i podobné smáčknuté koule, nádobka, střepy s důlky nehtem vytlačenými, přilepená žebra hladká neb napříč zasekávaná, trojúhelníková pole plýtky rozbrázděná, jednou ozdoba větvičková, četné pupíky a ucha rourovitá.

Čechůvky. Z „Kopanin“ zlomky mis se zvoncovitými poháry.²⁾

Držovice. Z poli k Vrahovicům strepy z mis od zvoncovitých pohárův.⁸⁾

Hradčany. Z kulturních vrstev nad lomem pazourková pilka, strepy.

Ohř. 3. Z hrobtv u Hrubčice.

Hradisko u Kroměříže. Z cihelny vzorky střepův.

Hrubčice. Z kulturních vrstev a jam v trati na „Nebnazích“ hrníček, pazourkový nůž, sekyra, přeslen, kamenný brousek,

části nádob.¹⁾ Z hrobů v „Košíkách“ hrníčky, hrnek, džbáněček, zvoncovité poháry, z nichž jeden hladký, miska, pohárek s důlko-
vaným krajem.³⁾ Mimo hroby kamenná sekyrka a pazourkový nůž.

Charváty. Z jam v hliníku hrnek, části mis, nástroje
kostěné, provrtaný medvědí špičák.

Kobeřice. Z „Padělků“ nad terasou půl sekyromlatu s obou
stran vrtaného, pazourkový nůž, střepey.

Lešany. Ze „Syravátek“ vzorky stěpův.

Mořice. Z panského lánu stěpiny, pazourkový nožik.

Mostkovice. Z jam v cihelně „nad stezkou“ úlomky zvon-
covitých pohárů, mis, kamenné sekyrky, přeražené závaží, orna-
mentovaný přeslen.³⁾

Oplocany. Z jam na „Svárově“ hliněný závěs v podobě
zátky, krevel, zlomky nádob.

Otaslavice. Z hradiska na „Obrově noze“ pazourkové nože,
kamenné sekyry, vývrty, přibroušená kost, přesleny, závaží jehlan-
cová, drtidla, keramika jako na „Hradě“ u Bilovic.

Seloutky. Z trati nad „Žlíbkem“ necelá miska, střepey,
zoubkovaný přeslen, bulízníkové dláto.¹⁾

Smržice. Z písečníka bezuchý hrnek, ze zahrady u mlýna
hrubá miska.

Vrahovice. Z jámy v zahradě pod drahou kusy hrnků,
kraje mis, jeden s dvěma řadami teček, kolečkem rytých.

Vranovice. Z „Dílů“ miska a nádobky skrčených koster,
pazourky, kostěný hrot. Z jam blíž hrobů stěpiny, pazourkový
nůž, přibroušená kost.

Vrchoslavice. Z hrobu při zakládání chmelnice hrníček.

Žešov. Od bývalého hliníku z hrobu kamenná ploténka.³⁾
Ze sídliště zlomky nádob, vykroužené kolečko ze stěpu, ko-
stěné sídlo.

E) Kultura popelnicových polí.

a) Lužický ráz.

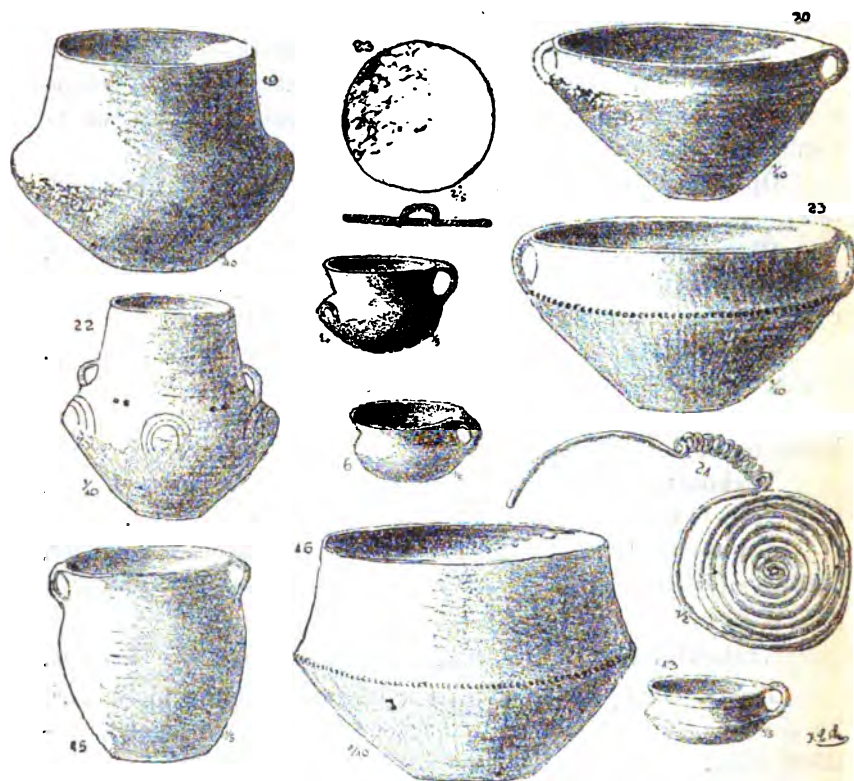
Hrubčice. Z „Ostrova“ vzorky stěpů s křivkami podkovitě
rytými, bronzová poklička, kamenná sekyra, mlýny.

Kostelec. Z polí u silnice do Hluchova (z hrobů) šálky,
misky, malé okřínky (jeden s krokvicemi), popelnice, mísy, látka,

bronzový sekáček, zajímavé tvary přechodní z rázu lužického do rázu slezského.

Mostkovice. Z hrobů ze „Saraského kopce“: popelnice, osudí, slzničky, květináky, misky a misky, bronz. jehlice, náramky, knoflíky, koraly.*) — Ze sídliště „Za humny“ zlomky nádob.

Oplocany. Z cihelny na „Svárově“ z hrobu velmi zajímavého velká popelnice okřínová se čtyřmi vytaženými cípy na břiše

Obr. 4. Z popelnicového pole u Mostkovic.

na uchopení pro dvě osoby, dvojchá mísa s okraji dovnitř zahnutými a šikmo vroubenými, mísa šálečková s ouškem, mísa s okrajem velmi silustlým a vyvaleným a haňatý džbán s rovným vysokým krkem a vyhrnutým okrajem.

*) Obšírné pojednání o rozsáhlém pohřebišti tomto ve Věstníku musejní a průmyslové jednoty v Prostějově r. 1899, str. 39. I. L. Červinka.

Slatěnice. Z pisečnika osudíčko.

Těšetice. Z pole „Hliníka“ popelnice, mísy, misky, osudí, osmičková točinka, pokličky, knoflík, jehlice.³⁾

Určice. V úvozním břehu k Seloutkám u kříže vybrána z hrobu velká nádoba tvaru bezuché látky se čtyřmi vytáhlými cípy, při okraji prsty na celém povrchu svisle ryhovaná.

Vranovice. Z hrobů na „Dílech“ popelnice, osudí, látky, mísy, šálek, jehlice.¹⁾

Obr. 5. Z hrobů u Vranovic.

b) Slezský ráz.

Čechůvky. Z „Kopanin“ nástroje kostěné, parohové a kamenná motyka, bronzový nůž, přeražený mlat, přesleny, hliněný závěs, úlomky nádob.

Domamyslice. Z „Kopaninek“ pazourkové nože, kamenné sekery, kostěné nástroje, přesleny, bronz. jehlice, knoflík, prsten, velká brejlová točinka, dva zlomky kadlubů, závaží, vybroušená kolečka ze střepů, části kotoučů, mlýny, význačné střepy.

Držovice. Z „Dílů odvrhovičnických“ přesleny, pazourkové nožíky, přibroušené kosti, bronz. šipka, závaží, lžíce, drtidla, mlýny, střepy též i lužického rázu.

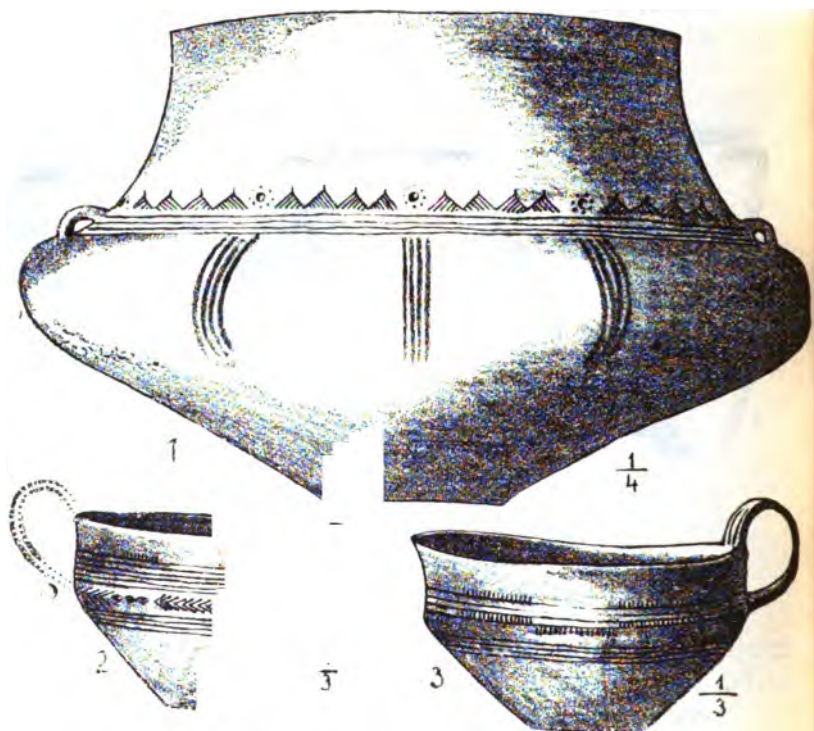
Krumslín. Z hrobů na „Kamenici“ popelnice, mísy, misky, květináče, poklička, osudí, jehlice.¹⁾

Kostelec. Ze sídliště na „Trněnce“ kostěné hladítko, kamenná sekera, bronzové jehlice, přesleny, kadlub na liti srpu, význačné zlomky různých nádob.

Křenovice. Z „Hradiska“ střepy, přesleny, závaží.

Lešany. Z „Dluhoštic“ pazourkový nůž, kamenná sekyrka, úlomky nádob.

Olšany. Ze „Zlatnisek“ broz. jehlice, závěs hliněný, závaží, střepy.¹⁾ Od „Lánského kříže“ přeražený mlat, kamenná sekyrka, závaží, vzorky střepů.¹⁾

Obr. 6. Z popelnicového pole u Krumsína.

Slatinky. Z „Močilek“ a z polí „Za humny“ zlomky nádob.

Slatěnice. Z trati „Nad vinohrádky“ kamenná motyčka, přibroušené kosti, úlomky nádob.

Smržice. Ze „Šimanova“ přesleny, bronzové jehlice, pazourkové nože, kamenná sekyrka, přeražený mlat, parohové kladivo, keramika též rázu lužického, stopy kultury hallštatské.

Tovačov. Z „Hraďoucha“ přeslen, kostěné nástroje, zlomky nádob.

Žerůvky. Z hliníka úlomky nádob též rázu hallštatského.

F) Kultura galská.

Malé Hradisko. Ze „Starého hradiska“ kraje nádob.

G) Kultura doby císařství Římského.

Čechůvky. Z „Kopanin“ stluštělé okraje nádob, po celé výšce hustě svisle ryhované, rázu stradonického.

Držovice. Z polí k Vrahovicům střepy z nádob z plavené hlíny, na kruhu pracovaných, barvy šedivé (jako z hrobů v Košíkách u Hrubčic), pak stlučené okraje z nádob z hlíny tuhou silně promíchané, někdy radou dílků v podobě obráceného C zdobené.

Hrubčice. Z „Ostrova“ přesleny, hliněný koral, opracovaný, paroh, brousky, železné nože, zlomky železných nástrojů, střepy, se stultými okraji, s hustými kolmými ryhami, s obráceným C, jiné s koncentrickými polokruhy, s vlnovkou, s ornamenty z drobných teček; vzácně i meandr.

Z „Košíků“ popelnice na nejširším vydutí čtyřnásobnou vlnovkou zdobená, bronz. kroužek, přelomený náramek, kus železného drátu, skleněné koraly zelené a modré.

Křenovice. Z „Hradiska“ úlomky nádob, stultlé kraje rázu stradonického.

Olšany. Ze „Zlatnisek“ přeslen, od „Lánského kříže“ přesleny, brousek. Z obou sídlišť střepy hrubčickým nejpodobnější.¹⁾

Oplocany. Dva bronzové penízky nalezené na poli. Constantius II. (337—361). Na lici hlava v pravo: DN CONSTAN TIVSPFAVG. Na rubě probodá vojín kopím povalenou osobu FEL TEM REPARATIO a dole SMTS. — Valens (364—378). Lic: CONSTAN TINOPOLIS, hlava v levo. Rub: okřídlená postava v levo, v pravici pozdvihuje žezlo (?), levou rukou opírá se o štít na zemi stojící. Dole písmena neznatelná.

Tovačov. Z „Hradoucha“ okraje nádob.

Vicoměrice. Z „Kratin“ různé střepy.

H) Kultura hradištná.

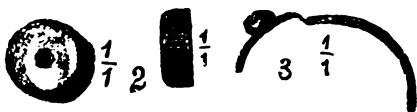
Domamyslice. Z „Dílů“ bronzová záušnice.¹⁾

Držovice. Z cihelny nádoby z hrobů, železné nože, obušek, ostruhy, přesky.¹⁾ — Z „Dílů odvahovičnických“ železná sekyrka, střepy.

Čechůvky. Z jam v hliníku okraje nádob.

Olšany. Ze „Zlatnisek“ vzorky střepů.¹⁾

Vitonice. Z cihelny nádoby z hrobů, červený pohár, skleněné koraly, náušnice.¹⁾

Obr. 7. Z hrobů u Vitonic.

I) Nálezy středověké.

Brumovice. Nádobka, zlomky nádob.

Držovice. Nádobka tvaru hradištného.

Loštice. Poháry bezuché a s oušky.

Ohrozim. Ze zahrady nádobka tvaru hradištného.

Otaslavice Horní. Za kopání základů nalezen šálek a pohár nerozeznatelný od loštických.

Seloutky. Z břehu v zahradě spodek nádoby s vlnovkami.

Stínava. Z nálezů pod žudrem zlomky obrovských nádob, pokliček, nádobám hradištným velmi podobných, železný nůž, přeslen.

Vejšovice. Z „Kopce“ střepy, přeslen.

Vicov. Z „Hradu“ zlomky obrovských nádob.

* * *

Z nalezišť jmenovaných chovám ve své sbírce celkem na **3700 různých kusův.**

Na konci soupisu připomínám pouze zpráv o svých nálezech dosud uveřejněných, neoznačuje článkův ani popisův, které o nich podal c. k. konservator I. L. Červinka ve „Věstníku klubu přírodovědeckého“ 1899, v Archeologickém výzkumu na Prostějovsku, ve „Vlastivědě Moravské“ a v „Čas. mor. musea zemského“. Některá naleziště, jakožto nová, nejsou dosud jmenována nikde.

V „Pravěku“, ústředním listě pro praehistorii a anthropologii zemí českých, r. 1903: 1. Nové nálezy na Prostějovsku (v čís. 2.). 2. Tři soudobá sídliště neolithická na Prostějovsku (v čís. 5., 6.).

„Časopis vlast. spolku muzejního v Olomouci“ r. 1901, v čís. 69.: 3. Pohřebiště u Těšetic u Olomouce; kulturní jámy u Mostkovic; pohřebiště u Žešova, pazourkové sekyrky

* * *

Zprávy archaeologické.

Podává Alojs Procházka.

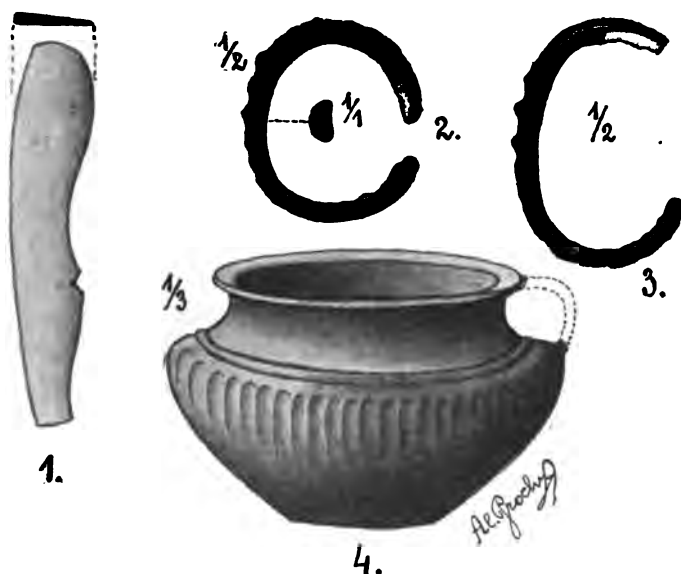
Horákov.

Mlynář p. Blažek měl po delší dobu celý obratel z mamuta, $1\frac{1}{4}$ kg těžký, vykopaný pod základy chaloupky u Havlů, zbourané za stavby silnice vesnicí. — Před několika lety našel p. Blažek na svém poli pod myslivnou směrem k Podolí dlouhou, tlustou a dobře vyhlazenou kamennou sekyrku, vážící $\frac{1}{2}$ kg. Oba předměty získal jsem v červnu 1903 do své sbírky.

Hroby v Podolí.

(Viz III. ročník tohoto časopisu, str. 154.!)

Od pp. naduč. Al. Hamřika a uč. Fr. Charvátu obdržel jsem věci z dalších dvou hrobů, r. 1903 s jara v Podolí objevených.

Obr. 1. Nálezy z Podolí.

Druhý hrob

žárový nalezen opět v cihelně. Byly v něm nádoby, ale nebyly zachovány. Zachráněny odtud jen tři bronzové předměty: dva

stejně obyčejné náramky ze silného drátu, ohnuté do podoby C, (obr. 1., č. 2. a 3.) a grňka (střenka) nože (obr. 1., č. 1.).

Nepatrné rozměry náramků, žárem na povrchu strupovitě drsných, svědčí, že se tu jedná o milodary hrobu dětského.

Třetí hrob

vykopán v základech k novému domku v cihelně. Měl několik nádob (mimo dvě) na střepy rozpadlých. Zachráněny jsou: uchatá miska s kanelovaným okrajem a černě leštěný hrnec, zdobený dvojicí ryh kolem hrdla a na vrchní části břicha žlábký šora dolů vedenými (obr. 1., č. 4.).

Obě nádoby jsou dosti charakteristické, aby umožnily datování hrobu, který nutno zařadit mezi zároveň hroby popelnicových polí rázu slezského, jaké v nejbližším okolí podolském byly objeveny na př. u Obřan.

Čtvrtý hrob

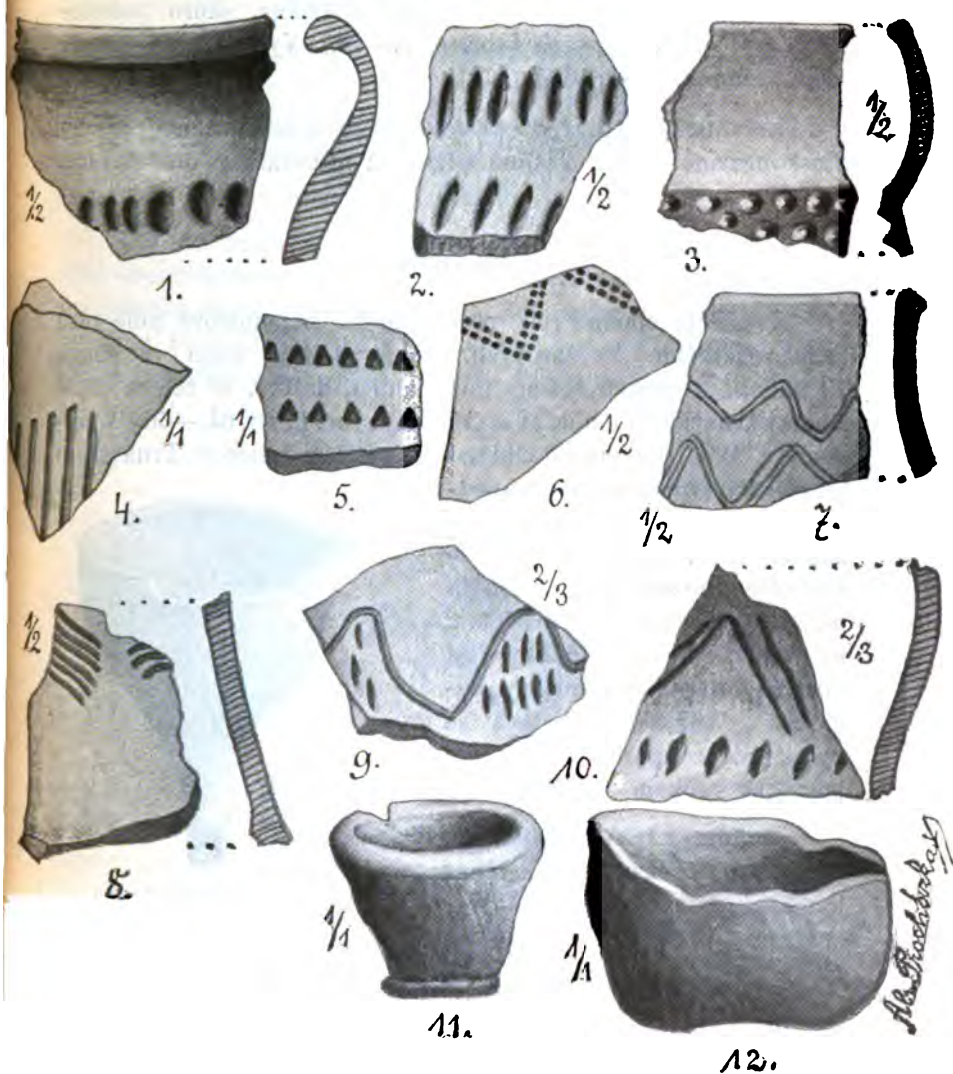
objeven byl v září v cihelně, a obsah jeho dostal p. uč. Em. Synek v Holubicích. Hrob měl jedinou popelnici, která skrývala s hrst rozdrobených kostí, hlínu a dva předměty kovové: železné kopí s výběžkem při tulejce a prsten ze slabého bronzového plechu vykrojený a neuzavřený. Nad prstem jest rozšířen do kruhového terče, pod prstem jest otevřen, a konce jeho jsou volně přeloženy přes sebe.

Analogický tvar ke kopí z tohoto hrobu mám ve své sbírce z hrobu z cihelny u N. Rousinova; kopí jest zajímavé, že tulej jeho je stažena bronzovým kroužkem, zdobeným na povrchu šikmo rytými čarami.

Blažovice.

Dne 17. listopadu r. 1903 za hloubení dolů pro stromky na „zahradě“ (část trati „Na dílech“) rolníka J. Putny (č. 31.) našel syn majetníkův pravěkou jámu sídelnou. Zasahovala až na 1·40 m do žluté hlíny a měla v objemu několik metrův. Černá hlína její skrývala množství střepův a zvířecích kostí zpřerážených a rozštípaných. Asi uprostřed hloubky vězely u vzdálenosti na 4 dm od sebe dvě drobné a zcela primitivní nádoby vytlačené

palcem, jež možno pokládati spíše za dětskou hříčku nežli za opravdové nádoby. Jedna je kuželovitá (obr. č. 11.) a sotva

Obr. 2. Nálezy v Blažovicích.

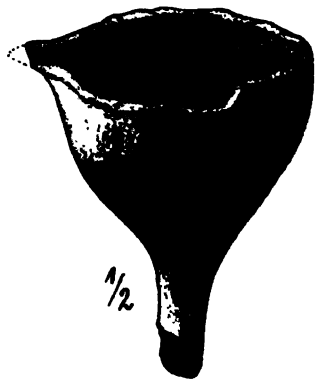
větší náprstku, druhá větší (č. 12.) o stěnách kolmo ode dna vystupujících. Obě jsou vypálením červené.

Směs střepů rozříditi lze na zbytky nádob volně v ruce vyrobených i na kruhu točených; převládají však prvější. Většina nádob byla tuhována, mnohé pečlivě vyleštěny, skoro polovice všech jest ornamentována (obr. č. 1.—10.). Vybráno též několik střípků nádobí arretinského.

Keramické zbytky řadí bývalou tuto chýši mezi památky kultury římskoprovinciální, v krajině zdejší již několikrát konstatované.

Pustiměř.

V obecní cihelně ruší práce cihlářů popelnicové pole rázu lužickoslezského. Z žárových hrobů zdejších mám ve sbírce 19 nádob, z bronzů vzácný nůž, jehlici, drátky, ze železa četné zlomky kroužkův a jehlic. (Viz „Pravěk“, roč. I, str. 64.—66.) V červenci r. 1903 dodána mi cihlářským mistrem Liborem Třnavským keramická zvláštnost, v dosavadních nálezech moravských neznámá (obr. 3.). Z hrobu ze zbytků nádob ostatních vydobyta nádobka souhlasná s nynějšími nálevkami. Okraj nádobky jest opatřen na jednom místě „hubičkou“, kulaté dno stává se uprostřed rourkou s otvorem jako brk širokým.

Obr. 3. Nádobka z Pustiměře.

Zajímavá tato nádobka jest vypálena do červena a téhož loupajícího se povrchu, jímž vy-
značuje se většina nádob z tohoto pohřebiště.¹⁾

* * *

¹⁾ V minulém ročníku tohoto časopisu uvádím ve svém článku „Nové praehistorické nálezy na Brněnsku“ v odstavci o Kobylnicích, na str. 154., že „z jedné jámy vydobyť byl prostý prstének vyřezaný z jantaru“. Dostav později prstének do rukou na bedlivější prohlídku, shledal jsem, že jest ulit ze skla. V tom smysle dlužno tedy opravití zmíněnou větu.

Příspěvek k epigrafice Brněnska.

Kobylnice.

Pod firmou na kovárně zazděn je zlomek kamenné desky s třířádkovým nápisem:

ZAVROZENHO PANA IANA GBEL
SKYHO Z GBELSKA A NA KOBYL
NICZICH LETA PANIE.

Úlomek našli v močále, na bývalém tvrzišti, zaplaveném nyní obecním rybníčkem. Odtud r. 1893 vybrána byla též nádoba hradištného typu, chovaná ve škole. Zmíněný nápis jest památkou po panu Janu Kbelském z Kbelska, jenž koupil Kobylnice r. 1563. (Vlastivěda Mor., Brněnský kraj, str. 142.) *Al. Procházka.*

Zprávy spolkové.

A) Zprávy z Moravské musejní společnosti.

Zprávy z vědeckého odboru českého.

Vědecký odbor počal třetí období své činnosti v pondělí dne 16. listopadu 1903. Přednášku měla třída první téhož dne ve své schůzi první.

Předseda p. prof. dr. František Kameníček uvítal přítomné a prohlásil, že dosavadní předsednictvo odborové odstupuje podle řádu a že si přeje, aby zvoleno bylo předsednictvo docela nové. Po krátké přestávce a po návrhu pana ředitele E. Ouredníčka za souhlasu p. zemského inspektora školního V. Royta zvoleno akklamací předsednictvo předešlé; jest tudíž pan prof. dr. Frant. Kameníček předsedou a prof. Frant. J. Rypáček tajemníkem.

Po volbě přednášel p. professor II. čes. gymnasia státního Rudolf Dvořák, konservator mor. musea zemského, o finančních břemenech markrabství Moravského za panování císaře Františka (1792—1835). Pan přednášející vylíčil názorně a přehledně, hlavně podle sněmovních akt, jak rostla finanční břemena lidu moravského jednak vlivem dlouholetých válek s Francouzi zvláště, jednak také neblahým hospodářstvím státní správy vůbec, čímž finance říšské klesaly rok za rokem. Morava snášela finanční břemena měrou mnohem větší, nežli království a země ostatní; neboť zde na Moravě vláda nalézala nejmenší odpor stavovský. Proto na př., když mírem Vídeňským r. 1809 Rakousko pozbylo značné části svých území, chtěla si vláda tehdejší hraditi finanční úbytek tím, že čtvrtinu daní, které měly platiti Štyrsko, Korutany a Horní Rakousy, chtěla uvaliti

Moravě, ale upustila od zvláštního požadavku teprve, když stavové moravští konečně odporovali rozhodně. Dosavadním malým odporem stavovským lze vysvětliti, že Morava, rozsahem i počtem obyvatelským nevelika přilíží, neměla daní o mnoho méně, nežli všechno rozsáhlé království Uherské, jehož stavové houževnatě se vzpírali všem břemenům. Pan přednášející rozebrav a vysvětliv všechny druhy tehdejších daní i způsoby placení jejich rozličnou ménou, dokázal zřejmě, že původní míra daňová, která r. 1792, s počátku vlády Františkovy, nedosahovala ani dvou millionů zlatých, za 15 let dalších byla více než trojnásobná, ano na sklonku vlády císařovy, r. 1835, došla výše pateronásobné.

Přednáška, zakončená zmínkou o úpadku státním z r. 1811, byla přijata s pochvalou všeobecnou, a jako pilná studie bude uveřejněna v „Časopise Matice Moravské“ (v ročníku XXVIII. roku 1904). — — —

Trida druhá měla první schůzi ve čtvrtek dne 10. prosince roku 1903.

Předseda p. ř. prof. Václav Řehořovský uvítal shromážděné a potom připomněl bolestné a nenahraditelné ztráty, která stihla národ i vědu dne 23. července 1903, kdy skonala dvorní rada dr. Eduard Weyr, ř. v. profesor matematiky na české polytechnice v Praze, jenž patřil mezi nejznamenitější matematiky evropské. Vylíčil stručně studie nebožtíkovy, učitelskou dráhu i činnost a vědecké práce, uveřejňované rozličnými jazyky a akademii. Jest zajisté hodno zvláštní zmínky, že první svou práci vědeckou napsal Weyr jako jinoch šestnáctiletý r. 1868 a že tuto práci uveřejnila akademie Vídeňská. Poslední dobou působil Weyr také na české universitě a zabíral tudíž znamenitou svou činností obě vysoké školy české. Matematikem byl Weyr velmi bystrým a učencem jména světového, učitelem výborným, tak že přednášky jeho byly vždy důkladně promyšleny, výklady přesné, mluva jadrná a stručná, důkazy jasné i za případů nejsložitějších. Vroucí a výstižná slova p. předsedova byla vyslechnuta s účastí, a povstáním vzdána čest proslulému badateli. —

Potom p. kurator dr. Vladimír Novák, prof. české vys. školy technické, přednášel „o rozsahu fyzikálních měření délkových“. Velmi poutavá přednáška vyzněla v podstatě takto. Studující vývoj soustav ve fyzice, shledáváme často tento postup.

Po prvé, kvalitativním pozorování dělíme řadu zjevů dle různosti jejich znaků, prohloubením studia ve smysle kvantitativním ukáže se později, že různost zjevů má vlastní podstatu pouze v různém stupni, jímž vystupuje společná vlastnost. Příkladem jest tu dělení hmoty dle skupenství. Měření těchže vlastností hmoty v různých skupenstvích ukázala nesprávnost starších definic o skupenství hmoty, dle nichž na př. kapaliny nemají určitého tvaru a vzdušiny jsou vyznačeny úplnou volností tvaru a objemu. Za tohoto a za podobných případů zahrnují některé veličiny rozsahem svým velikou řadu zjevů. Přihledněme k rozsahu měřených veličen, zvláště jsou-li základem měření fysikálního.

Ve fysice jsou tři veličiny základní, prostor, hmotu a čas, a z nich se odvozují ostatní veličiny. Jednotkou prostorovou jest určitá míra krychlová, odvozená z jednotky délkové, a poněvadž hmota i čas souvisí s jednotkou prostorovou, lze do naší přednášky zahrnouti rozsah fysikálních měření vůbec. Přehledem k tomu budiž tabulka:

	23	<u>Kilometr (20)</u>	
	22		
Některé mlhoviny	21		}
	20		
Vzdálenosti ostatních stálic	19		
	18	až sem sahá měření parallaxy	
	17		}
	16	billion myriametrů, 1" parallaxy	
Vzdálenosti slunce od nej- bližších stálic	15		
	14		
	13	<u>Kilometr (10)</u>	
	12		}
Vzdálenosti oběžnic	11		
	10	million myriametrů	
Vzdálenosti satellitů od oběžnic	9		
	8		
	7	kvadrant	
	6		}
	5		
Vzdálenosti zeměpisné	4	myriametr, cm (6)	
	3	<u>Kilometr (0)</u>	

Obyčejné měření délkové	{	2	hektometr	}	C
		1	dekametr		
		0	metr		
		— 1	decimetr		
		— 2	centimetr		
Měření mikroskopické	{	— 3	millimetr		
		— 4			
		— 5			
		— 6	mikron		
Délka světelné vlny		— 7	<u>Kilometr (—10)</u>		
Střední dráha molekul plynn		— 8		}	D
Střední vzdálenost molekul plynn		— 9			
Rozměry atomů		— 10	ångström		
		— 11			
Děje v atomech	{	— 12			
Elektron; až sem měřeny		— 13			
délky světelné vlny		— 14			
		— 15			
		— 16			
		— 17	<u>Kilometr (— 20)</u>		

Tabulka jest sestrojena dle mocnin deseti (základu desetinné soustavy), základní jednotky délkové, metru. Celkem se vystačí asi +21. mocninou a — 14. mocninou deseti. Tabulka bude přehlednější, zavedeme-li rozdělení po 10^{10} a vyjdeme-li od 10^3 metru (od kilometru). Tím vyskytnou se 4 oddělení, A, B, C, D. Do oddílu A náležejí vzdálenosti hvězd, do B vzdálenosti interplanetární, v C jsou měření laboratorní a v D vzdálenosti molekulové.

Měření největších vzdáleností záleží v pozorování veličin velmi nepatrných. Vzdálenosti 10^{21} metru pouze se odhadují dle měření spektrálních; měření vzdálenosti stálic dle parallaxy sahá pouze do 18. mocniny. desítky, 1" parallaxy se shoduje se vzdáleností 1 billionu myriametrů (10^{16} metru); vzdálenosti planet od slunce měří se milliony myriametrův. Oddíl B lze rozdělit na tři části: 11. a 12. mocnina 10m určují vzdálenosti planet od slunce, druhá sekce (mocniny 10. až 8.) ustanovují vzdálenosti satellitův od příslušných planet a velikost slunce, v třetí sekci jsou obsaženy rozměry oběžnic a vzdálenosti měření na povrchu

jejich. Oddíl C obsahuje měření polohopisných plánův a pod., měření laboratorní (v užším smysle) a měření mikroskopické. Oddíl D počíná se délkou světelné vlny a končí se —14. mocninou 10, až kam dosahuje přesnost, kterou lze srovnávat délky světelných vln.

Ačkoli představy o molekulách i atomech jsou ryze theoretické, lze různými způsoby měřiti některé veličiny fyzikální, kterým na př. dáváme názvy: střední dráha molekul plynu, střední vzdálenost molekul plynu, velikost atomu a j. Velikost jmenovaných veličin spadá do —8. až —10. mocniny 10metru. Nejnovější teorie elektriny, opřená o četná fakta experimentální, sjednaná kvantitativními pokusy s paprsky Roentgenovými a zářením nových látek radioaktivních, žádají dalšího dělení atomu. Tím se nezavádí do vědy rozpor. Byť chemie nevyžadovala dělení takového, nutno přece, aby to bylo připuštěno v teorii elektriny. Prostředky chemickými nelze rozkládati atomy, za to však fyzikálně, v prostorech hodně zředěných, kde po dlouhé dráze atom se nesetkává s jiným, lze velikým spádem potenciálním dáti atomu tak velikou energii kinetickou, že temperatura atomu stoupá do deset tisícův a do set tisíců stupňův. Tím nabýváme mnohem menších částecek atomových (e l e k t r o n ů), které jsou nositeli elementárního množství elektrického.

Ohromné rozměry délek, obsažených v prvních dvou odděleních (A, B), vymykají se obvyklým představám našim, tak že jest s výhodou, abychom je při celkovém obraze vzdáleností označili měřítkem mnohem menším. Poněvadž při takovém obraze nejedná se pouze o vzdálenosti, ale také o poměry časové, menšíme vzdálenosti v poměru $1 : 10^{10}$ a příslušné doby v poměru $1 : 10^5$. Tímto měřítkem jeví se sluneční soustava takto: Slunce jest koule s průměrem 14 cm; země o velikosti malého broku obíhá kolem slunce u vzdálenosti 15 metrův; kolem země, t. j. malého broku, krouží špendlíková hlavička — měsíc — u vzdálenosti 4 cm. Celá soustava sluneční jest obsažena v kouli s průměrem 1 km, nejbližší stálice jest pak u vzdálenosti 4000 km. Země při tom obíhá kolem slunce za $5\frac{1}{4}$ min., pošunujíc se na své dráze kruhové o 30 cm za vteřinu, při tom se otáčí kolem své osy za 0.9 sek. Měsíc probíhá za vteřinu dráhu 1 cm, světlo pak dráhu 3 km.

Podobně zvětšováním délek a zmenšováním jednotky časové lze upravití děje molekulové. Johnstone Stoney uvádí pro tyto děje měřítko 10^{10} větší co do délkových rozměrův a za jednotku časovou navrhuje dobu, za kterou probíhá světlo dráhu 1 mikronu (0.001 mm). Tím převedou se chemické reakce, na př. explose, na děje podobné kývání sekundového kyvadla. Atomy mají v tomto měřítku velikost čtvernožcův, a různé vlastnosti jejich, mocenství a pod., lze vykládati různým tvarem, různým počtem končetin a t. d. Stoney zavedl zvláštní označení pro pozitivní mocniny desítek metru (metro—) a pro negativní mocniny (metret—) a zavedl označování mocnin zvláštní číslovkou, která okamžitě ukazuje počet cifer neb decimálních míst, kterými se vypisuje veličina příslušná.

Na schematické tabulkovém se ukazuje vývoj pojmu záření. Dokud pojem tento zahrnoval jen záření světelné, obsaženy byly délky vln záření viditelného v mocnině —7., a to mezi čísly 4—8. Pozorování postupně rozšířila spektrum na obě dvě strany. Paprsky ultrafialové mají délku světelné vlny okrouhle 1.10^{-7} m, při paprscích Roentgenových jest síťka elektromagnetického impulsu asi 1 ångström, t. j. 10^{-10} m. Přesnost délkového měření vln světelných, zejména srovnáváním, sahá až do 10^{-14} m. Na druhou stranu rozšířen pojem záření o záření tepelné (infračervená část spektra), o paprsky zbytkové (Rubensovy) a o paprsky Blondlotovy. Paprsky zbývající po mnchonásobném odraze na křemeni mají délku vlny 8 mikron, na sylvině 6.15^{-5} m, paprsky Blondlotovy dle úvah Sagnacových mají délku vlny asi 0.2 mm. Posledními dvěma druhy záření utvrzeno spojení mezi zářením viditelným a vlnami elektrickými.

Veliké vzdálenosti oddílu A a B lze vyjádřiti též rychlostí světla. Světelný rok shoduje se přibližně s billionem myriametrů (přesněji jest doba tato o 3 neděle větší než rok). Vzdálenost mlhovin (21. mocnina 10) probíhá světlo za 106.000 let, od nejbližších stálic přichází k nám světlo za 9 h. 15 m., million myriametrů proběhne světlo za 33 vteřin, kvadrant asi za $\frac{1}{8}$ sek. —

Poučná a velmi poutavá studie byla přijata s hlučným potleskem.

Potom vykonána volba nového praesidia na třetí období. Poněvadž dosavadní předseda nemínil přijmouti úřad znovu, byl po návrhu p. prof. dra. Vl. Nováka zvolen ř. prof. p. dr. Jar.

J. Jahn předsedou a po návrhu p. prof. dr. Nachtikala p. prof. dr. Vlad. Novák tajemníkem. Odstupujícím pánům funkcionářům poděkováno srdečně.

Prof. Fr. J. Rypáček,
tajemník třídy první.

* * *

Lidovědné sbírky moravského musea zemského.

Soustavné zakládání sbírek lidovědných počalo se koncem roku 1896. Poněvadž sbírky tyto opětovně byly podporovány se všech stran země naší, nabyly takového rozšíření, že došly pochvaly všech návštěvníkův a laskavého uznání četných podporovatelův.

A právě podporovatelé, jimž někdy není popřáno, aby si prohlédli dílo, o jehož zdokonalení pracují usilovně, projevíli žádost, aby se alespoň dověděli o nynějším stavu sbírek těchto. Často také shledáváme úplnou nevědomost o existenci těchto sbírek; proto každý zajisté bude povděčen za podání rozhledu po nich.

Oběma směry chceme vyhověti výčtem stavu, jak se jevil koncem měsíce září roku 1903.

1. V 8 zasklených skříních jsou 32 figuriny s různými národními kroji moravskými v barvách stkvělých. K figurinám jsou přidány podobizny osob, v kroji fotografovaných. Mimo to jest tu úplný kroj, který nemohl býti vystaven pro nedostačnou místnost.

2. Ve třech albech jest uschováno 88 barevných podobizen ve velikosti 12 : 18 cm; jsou to podobizny osob fotografovaných v příslušném kroji.

3. Dle vzoru saského fotografického musea lidovědného v Drážďanech bylo založeno fotografické museum lidovědné moravské, zabírající podobizny osob v moravských krojích národních ve velikosti 13 : 18 cm, nákresy osad, typických usedlostí selských, obyčejův o slavnostech národních, kostelů, škol, pomníkův a jiných věcí ze všech krajů markrabství Moravského; celkem 852 kusy.

4. K fotografickému museu náleží také sbírka 237 pohledů na moravské hrady a zámky, u velikosti 19 : 24 cm.

5. Doplnkem moravského fotografického musea lidovědného jest sbírka 578 věrných pohlednic umělecky a účelně udě-

laných a sebraných ze všech krajín moravských, hlavně ovšem též pohlednic městských.

6. Několik technických nákrešů selských dvorův

7. Úplně zařízená moravskoslovenská a hanácká jizba selská. Také jest tu úplné zařízení německých jizeb selských z okolí Víškovského a z Kravařska, ale německé jizby tyto nemohly býti vystaveny pro nedostatečné místnosti.

8. Veliká sbírka kraslic.

9. Úplná sbírka valašských křivákův a dřevěných fajek (dýmek).

10. Dvě skříně s krajkami a výšivkami. Mimo to veliká sbírka podobných prací, ukazujících umělecký smysl jednotlivých kmenů lidových, z nichž některé kusy vzbuzují obdiv znalců, nemohla dosud býti vystavena pro nedostatečné místnosti musejní. Jest žalostno, že velmi cenná sbírka tato jak s hlediska kulturně historického, tak i za účelem vzorkovým dosud ani střídavě nemohla býti vystrojena! Sbírká má celkem 339 kusův.

11. Sbírká domácích náčiní a nejružnějších výrobků domácího průmyslu o 430 kusech, složená v truhlách a skříních, čeká rovněž svého vystrojení.

12. Česká a německá mapa země Moravské, na nichž rozličnými barvami jsou vyznačena sídla jednotlivých kmenů v zemi, a to vším rozsahem svým.

Pouhé toto nastínění buď na uspokojivé vědomí všem, kdož se dosud obětovně a vlastenecky přičinili o zdokonale ní a doplnění těchto sbírek, zvláště naše kněžstvo a učitelstvo. Činnost obou těchto vážených stavů byla tu vždy vydatná.

Kdož teprve z nastínění tohoto seznají rozsah a důležitost sbírek těchto, buďtež povzbuzeni k horlivé návštěvě a k účinné podpoře jejich!

* * *

Zprávy o zasedáních kuratoria Mor. mus. společnosti.

Schůze dne 8. června 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Oznámeny nové dary pp. konservatorů, Františka Bartoše, c. k. škol. rady na Mlatcově, (předměty národopisné), Ed. Domlivila, prof. ve Velkém Meziříčí, (kraslice), dra. Frant. Dvorského, prof. v. v. v Brně, (popelnice a bronzové předměty ze Silůvek

a zkameněliny moravské i dalmatské), Em. Hausottra, říd. uč. v Kunvaldě, (vyšívavý lajblík z Kravařska), Karla Langra, odb. učitele v Mikulově a Vojt. Schierla, uč. v Hustopeči, (sbírky pohlednic do lidovědného oddělení), Hugona Zimmermanna, prof. v. zahrad. školy v Lednici, (výkresy typických stavení selských); dále darovali stav. rada Al. Franz v Brně dva staré poháry, štábní lékař dr. Wagner sbírku pozemních konchylí, sl. Marie Wlatschilová v Brně kraslice. Pp. dárcům poděkováno. — Potom p. kurator ř. prof. dr. J. J. Jahn přečetl statutní návrh kommisie na přírodovědecký výzkum markrabství Moravského; návrh pečlivě vypracovaný po debatě podrobně schválen souhlasně, a panu referentovi projeveny srdečné díky shromážděných za obsáhlý elaborát. — Mimo to jednáno o upravení uličky u vchodu do Františkova musea, o pojištění sbírek musejních, o koupi některých sbírek do musea. — Konservatory na budoucí tříletí jmenování opětně pp. mistodrž. vicepraesident a předseda lidověd. oddělení moravského ryt. Jos. Januška, hosp. správce Frant. Killinger na Velkém Dvoře, Frant. Kretz, red. v Uh. Hradišti, odb. uč. Leop. Nopp ve Strážnici, ř. prof. čes. tech. Mich. Ursíny v Brně, red. Hanuš Welzl v Brně; nově jmenován p. red. měšť. školy v Novém Jičíně Ant. Bauer. — Řádným členem mus. společnosti stal se p. V. Stoll, red. plynových a elektrických podniků v Brně.

Schůze dne 22. června 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Hlavním předmětem jednání bylo zakoupení obrazů do obrazárny zem. musea. Po návrhu p. kuratora dr. A. Fischla bylo usneseno většinou, aby výboru zemskému byl doporučen obraz domácího malíře K. H. Thumy, při čemž po návrhu pana kuratora archiváře dr. Bretholze byly vyjádřeny díky a plná důvěra pp. konservatorům a znalcům uměleckým ř. prof. Fel. Jeneweinovi a prof. Em. Pirchanovi za jejich věcné a správné posudky. — Dle zprávy kuratora p. ř. prof. dr. Jahna o zakoupení palaeontologickopraehistorické sbírky soukromé uloženo panu kustodovi Palliardimu, aby s majetníkem se srozuměl a podal zprávu kuratoriu. — Náhr. kur. a konservator p. red. Welzl, podav zprávu o odboru na získávání hudebních rukopisů, navrhl za odbor, aby především byly sbírány osnovy hudebních děl moravských a potom teprve také cizích skladatelů, čímž má býti v národopisném oddělení utvořen odbor lidové hudby. Návrh

schválen, jakož i dodatečný návrh místopředsedy p. profesora Rzehaka, aby se také k tomu sbíraly staré nástroje hudební. — Konservatory jmenování opětně na tříletí pp. prof. Ed. Horský v Uh. Brodě, gymn. řed. Kar. Kořínek v Třebíči a prof. Jan Svozil v Prostějově.

Schůze dne 21. září 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Před pořádkem rokovacím za plného souhlasu přítomných vzletně vzpomněl předseda uplynulých osmdesátin čestného člena a velezasloužilého předsedy odboru lidovědného p. místopř. vicepraesidenta Josefa ryt. Janušky, jehož horlivá a mnoholetá činnost v naší společnosti musejní zaslouhuje uznání nejvděčnějšího. — Zemskému museu darovali pp. konservatorové a jiní příznivci tyto dary: prof. Ed. Domlůvil ve Val. Meziříčí národopisné předměty, Karel Exler v Pterově praehistorické nálezy, uč. Jan Fila v Šerkovicích předměty keramické, inspektor Arn. Hanisch v Třebíči mor. nerosty, pí. Aurelie Můčková vějíř, zem. bibl. rada dr. V. Schram rytiny a fotografie, Děpolt Schrattenbach dvě medaile a 10 stříbrných mincí, Kar. Slováček v Lednici a řed. Adolf Sterz ve Znojmě praehistorické předměty, prof. Jan Wiesbaur v Lukově zkameněliny, starostenský úřad v Drásově starý náhrobní kříž z kovaného železa, odb. uč. Alois Czerny v Mor. Třebové, uč. Karel Gerlich v Modřicích, odb. uč. Leop. Nopp ve Strážnici, MDr. Mořic Remeš v Olomouci, říd. učitel Hugo Sáňka v Rudici, škol. rada Fr. A. Slavík na Královských Vinohradech, majetník knihtiskárny Jindř. Slovák v Kroměříži a prof. dr. Rud. Sommer fotografie a pohlednice do sbírek národopisných. Pp. dárcům poděkováno. — S díky přijata zpráva zemského výboru, že navrhne sl. zemskému sněmu, aby po žádosti kuratoria z peněz zemských bylo věnováno zemské knihovně na zakoupení vědeckých děl 4000 K, splatných ve čtyřech lhůtách ročních. — Po návrhu kuratoria p. prof. dr. Vlad. Nováka podána zemskému výboru opětná žádost, aby na sněmě vymohl zvláštní dotaci na počáteční práce mor. výzkumné kommisce přírodovědecké, utvořené v naší společnosti. — Po návrhu kuratoria p. prof. dr. Šujana zvolena zvláštní adaptační kommisce, aby prohledla místnosti musejní a podala návrhy o budoucím uspořádání sbírek v museu našem, až bude vystavěna nová zemská budova

a až se do ní vystěhuje zemská knihovna. — Konservatory na příští třiletí opětne byli jmenováni pp. Jan Haupt, fotograf v Jihlavě, Emil Hausotter, říd. uč. v Kunvaldě, Hugo Langer, učitel v Starém Městě, Karel Langer, odb. uč. v Mikulově, dr. Frant. Spina, prof. v Mor. Třebové, Zikm. Stöffel, říd. uč. v Pálavě, Ant. Vrbka, uč. ve Znojmě; nově jmenováni konservatory pp. prof. Arnošt Krejčí v Hodoníně, prof. Robert Neumann v Brně, prof. Jan Wieshaur v Lukově. — Po návrhu kuratora p. dr. Fischla zvolena kommisie (kurator p. prof. E. Bayer, konservator p. prof. Fr. Černý, kuratorové p. dr. Alf. Fischel a p. prof. Jos. Matzura), aby se radila o založení sbírky rukopisův a autografů vynikajících mužů, hlavně spisovatelů moravských. Za řádné členy přijati pp. Kaj. Nehammer, pošt. kontrolor, Hanuš Schreiner, regisseur, dr. F. M. Urban, bankér v Brně, Ferd. Netoušek, odborný učitel v Drnholci.

Schůze dne 12. října 1903. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Zemskému museu darovali p. místodrž. vicepraesident Jos. ryt. Januška a sl. Marie Erlachrová pohlednice do sbírek národopisných, p. konservator uč. Ant. Vrbka ve Znojmě stříbrný tolar, zkameněliny a starou šavli důstojnickou. Pp. dárcům poděkováno. — Vytřízeno mnoho dobrých zdání, žádaných zemským výborem, má-li býti udělena zemská podpora různým žadatelům. Po návrhu kuratorů p. prof. dr. Jahna a p. prof. dr. Šujana a po zprávě národopisného odboru doporučeno zemskému výboru, aby na sl. sněmě byly vymozeny dotace na prozkoumání jeskyň moravských, na studie z lidovědy moravské a na rozšíření místního musea v městě moravském. Za jednání o těchto dobrých zdáních mluveno znovu o různých velikých sbírkách starožitnických na Moravě, aby sbírky tyto byly prohlednuty a po případě získány museu zemskému. Zároveň projevono přání, aby sl. zemský výbor byl požádán, aby v záležitostech vědeckých a musejních dle možnosti vždy bral radu s kuratorem mor. musea zemského. — Památka zesnulého a zasloužilého konservatora pana uč. Vojt. Schierla v Hustopeči po vzpomínce p. praesidentově uctěna povstáním. — Za řádné členy mus. společnosti byli přijati pp. dr. Bohdan Haas, adv. koncipient, cvič. učitel č. průpravný, Jan Kranich a prof. dr. Bedřich Macháček v Brně.

Schůze dne 9. listopadu 1903. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Pan praesident uvítal nové kuratory zemským sněmem volené pp. t. prof. dr. Jar. J. Jahna (opětně), prof. P. Josefa Kašpara (opětně), maj. domu Edmunda Lasekra a prof. Emila Soffého. Zároveň poděkoval dobrovolně odcházejícím pp. kuratorům Viktorovi ryt. Baurovi, poslanci a velkostatkáři, a Josefu Jelinkovi, staviteli a předsedícímu zemského výboru v Brně, za činnost jejich v minulém období. Oběma poděkováno písemně. — Potom slovy vroucími vzpomněl zesnulého, výtečně nadaného amanuensa zem. knihovny p. dra. Ladislava K. Hofmana, jenž příliš záhy byl odňat vědě a práci jako nadějný učenec a zvláště vzdělaný odborník historický. Shromáždění stojíc vyslechlo krátký nekrolog. — Z darů museu darovaných budiž vytčen na prvním místě dar J. J. panujícího knížete Jana Liechtensteina, stálého dárce musejního, jenž daroval dva staré, bohatě ozdobené řetízky stříbrné, nalezené v obci Čerčíně. Další dary dali pp.: posluchač něm. techniky J. Bojanowsky předměty praehistorické, řed. J. Fleischer v Lukově sbírku nerostů, farář P. Jan Jelínek v Bojkovicích několik rytin a starý rukopis, MUDr. Arnošt Landesmann v Brně autograf zesnulého otce svého básníka Jeronyma Lorma, soukromník Dépolt Schrattenbach v Brně stříbrné mince, říd. uč. Felix Stýblo v Chrlících nerosty. Pp. dárcům poděkováno. — Zpráva lidovědného odboru přijata s díky na vědomí (bylo usneseno, aby byla uveřejněna v časopisech.); po návrhu p. kuratora dr. Fischla bylo uloženo odboru, aby vedle slovenské a hanácké jizby selské byly také vystrojeny selské jizby německé, které dosud nebyly zařízeny pro nedostatek příhodných místností. — Zemský bibliothekář p. cís. rada dr. Schram podal zprávu o knihovně a navrhl, aby bylo zvláště poděkováno za vzácné dary sl. předsednictvu c. k. zem. soudu a p. prof. Frant. Urbánkovi. K tomu dodal p. praesident, že cenné a vzácné knihy po nebožtíkovi amanuensovi dr. Hofmanovi darovala rodina jeho bibliothece zemské s přáním, aby darovaná díla v knihovně zemské jako celek byla jmenována „knihovnou Hofmanovou“. — Na vykonání předběžných prací nově zařízeného odboru naší společnosti, totiž kommisce na přírodovědecký výzkum moravský, zvolen zatímtní výbor přípravný z odborných badatelů (pp. kurator t. prof. dr. Jahn, náhr. kur. prof. dr. Leneček, konservator t. prof. Lička a vice-

praesident prof. Rzehak). — Vykonáno přidělení kurátorův neb konservátorův (vždy jeden český a jeden německý) k rozličným oddělením sbírek musejních, aby jmenovaní funkcionáři s p. bibliothekářem a s p. kustodem se starali o zvelebení sbírek a dozor nad nimi. Knihovně přidělení pp. kurátorové arch. dr. Bretholz a prof. dr. Šujan; k oddělení mapovému pp. praesident prof. dr. Kameníček a kurátor prof. Matzura. K různým odborům přírodovědeckým (geologie, mineralogie, zoologie, ornithologie, entomologie, botanika) p. vicepraesident prof. Rzehak a pp. kurátorové prof. Bayer, ř. prof. dr. Jahn a odb. uč. Schirmeisen a pp. konservátorové odb. uč. Czizek, zdravotní rada dr. Fleischer, prof. Janda, soukromník Stohandl a prof. dr. Vandas. K archaeologii, praehistorii a ethnografii p. konservátor prof. dr. Dvorský a p. vicepraesident prof. Rzehak. K oddělení lidovědnému (vedle stálého předsedy p. místodrž. rady ryt. Janušky) p. kurátor prof. Matzura a p. náhr. kur. a kons. prof. Rypáček. K výtvarnému umění p. konserv. ř. prof. Bertl a p. kur. dr. Fischel. K drobnému umění a uměl. průmyslu pp. kurátorové dr. Dolanský a dr. Fischel. K sbírce mincí, medailí a pečetí pp. kurátorové prof. Kašpar a dr. Fischel. — Na rozmnožení členů společnosti a příjmův musejních požádá praesidium pp. konservátorův, aby ve svých sídlech a v okolí hleděli získati nové členy, jak už někteří horliví pp. konservátorové učinili z vůle a z ochoty vlastní. — Poněvadž přístup do musejní budovy nevypadá pěkně, ana Musejní ulice působí dosti nevole navštěvovatelům zem. knihovny i sbírek musejních, zakročí praesidium u obce Brněnské i u zem. výboru, aby vchod do musea byl slušný a vědeckému ústavu zemskému přiměřeně upraven. — Usneseno také, aby do novin byly častěji dávány zprávy o museu a o sbírkách jeho a aby v časopisech brněnských dle možnosti bylo oznamováno, kdy jsou přístupny sbírky i zem. knihovna. — Konservatory byli jmenováni pp. Zbyněk Branczik, úředník bankovní, a inž. Ant. Smrček, ř. prof. české vysoké školy technické v Brně. — Schválena zpráva p. kurat. dr. Fischla o rukopisech a autografech vynikajících Moravanův. — Projeveno nové přání, aby sl. zemský výbor ve věcech museálních, knihovních a uměleckých vždy se tázal o dobré zdání mus. kuratoria. — Za řádné členy byli přijati pp.: Dr. Rudolf Baumhackel, bibliothekář něm. vys. školy technické v Brně, Frant. Brzický, papírník v Boskovicích, Alois Fiala,

říd. uč. v Kosticích, Frant. Jarůšek, říd. uč. v Boskovicích, JUDr. Josef Kirchmann, advokát v Boskovicích, Karel Lipka, strojník v Boskovicích, hrabě Alfons Mensdorff-Pouilly, velkostatkář v Boskovicích, Frant. Miča, c. k. okr. kommissar v Brně, Emil Schwarz, advokát v Brně, Karel Slovák, odb. uč. v Boskovicích, sl. Vil. Soxhletová, uč. v Brně, Karel šl. Sternischtie ml., továrník v Brně, Ludvík Šafář, odb. uč. v Boskovicích, a Josef Urban, obchodník papírem v Brně.

* * *

Dr. Ladislav K. Hofman †.

Zemská knihovna moravská ztratila úředníka a pracovníka neobyčejně schopného, ba vzorného. Skonalť dne 3. listopadu 1903 po delším utrpení v 27. roce životním amanuensis dr. Ladislav K. Hofman, nedávno knihovně přidělený. Volba Hofmanova za amanuensa, českými členy kuratoria Mor. mus. společnosti vytrvale hájená a podporovaná, byla opravdu dobrá; neboť knihovna zemská počala v Hofmanovi míti odborníka vzácného a všestranně vzdělaného, zvláště také výborného znalce jazyků západních i slovanských. Vědě vůbec a české vědecké literatuře zvláště odešel v nadšeném nebožtíkovi talent a učenec naději nejsmělejších, který by byl v dějepytě a v literární historii jako bystrý kritik, jako soudný biograf a duchaplný essayista podal díla jádrem i slohem znamenitá. Bohužel naděje naše jsou pohřbeny záhy, ba příliš záhy. Když jsme s ním krátce před skonem mluvili v nemocnici u sv. Anny, ač byl již ztracen životu, pracoval, konal výpisky, sbíral látku, až se upracoval. Odcházeli jsme od smrtelného lože jeho s pohnutím a s bolestí vědouce, že ztráta mladého tohoto horlivce a ušlechtilého člověka jest neodvratna a že v málo okamžicích národu, práci a vědě zhasne vycházející hvězda tušené velikosti.

Několik stručných dat biografických. Zvěcnělý byl synem českého venkova. Narodil se v Mezirůči u Opočna v Čechách dne 15. čce. 1876, studoval na gymnasiu v Hradci Králové, na české universitě v Praze, kde byl správcem příruční seminární biblioteky prof. dr. Jar. Golla, a jako doktor filosofie doplňoval vzdělání své u slavných historiků v Paříži a v Berlíně. Vstoupil pak do praxe do c. k. universitní knihovny Pražské a r. 1903 počal úřadovati v zemské knihovně v Brně, kde dny jeho životní brzy byly

sečteny. Záhy počal pracovati literárně a přispíval do „Českého Časopisu Historického“, do „Naší Doby“, do Ottova Slovníka naučného, do „Přehledu“, do „Akademie“ a naposled také do „Časopisu Matice Moravské“. Do „Čes. Čas. Hist.“ napsal studii „O organizaci historického studia na vysokých školách pařížských“, rozpravu „Husité a koncilium basilejské v letech 1431—1432“. K jubileu Ad. Mickiewicze napsal výbornou literární studii do VII. ročn. „Naší Doby“ a do „Akademie“ (Adam Mickiewicz a socialism), v „N. Době“ relief něm. historika berlínského Maxa Lenze, jehož byl zesnulý posluchačem v Berlíně. Přeložil Le Bonovu „Dušidavu“, Fouilleovu „Kritiku mravních soustav“ a Volkonského „Čtení z ruských dějin a z literatury“. Poslední uveřejněné práce Hofmanovy jsou obšírné a kritické úvahy o V. A. Francevových „Očerkach po istorii češskago vrozrožděnija“ (v „Časopise Mat. Mor.“, v ročn. XXVII., v seš. 42., 1903) a s nápisem „Bismarck“ o Lenzově „Geschichte Bismarcks“ (v „Čes. Čas. Hist.“, v ročn. IX., seš. 4., 1903). Chystal také kritické dílo o králi Bedřichovi Velikém. Všechno marno.

Přítel básník napsal o zesnulém (v „Přehledě“, II. 1.): „L. K. Hofman, duch takové mnohostrannosti, takového zájmu o český život v jeho všech poměrech a vztazích, schopný tak velikých koncepcí a takové jemnosti stylové — možno se smířiti s myšlenkou, že umíral věda, že netekl to, co mohl říci, že neprovedl, k čemu měl schopnost, že obrovská práce, ohromné napjetí ducha, sebrání tolika materiálu bylo marné, tisíckrát marné? Byl pln noblessy a jemnosti povahy; přílišné jemnosti Stále více nořil se do své doby, stále nové momenty ho upoutávaly; on se svým mimořádným talentem byl by urovnal ohromný materiál, dovedl by ho kriticky ovládnout, byl by jistě stvořil práci ojedinělou kdyby právě byl měl čas — “ A Polka, která se v Paříži seznámila s nebožtíkem v přednáškách proslulého prof. A. Denisa, píše (tamže, II. 2.): „Jak ukrutná, neúprosná jest smrt! Tak mladý život, tolik pile, vzdělání a šlechtných citův a ideálů — vše jest dnes u konce! — Byl velice milý Kolik myšlenek a plánů neuskutečněných odešlo s tou ubohou, šlechtnou duší!“ A dokládá, že poetický znalec byl nadšeným ctitelem Jul. Slowackého, že znal práce jeho z paměti a že citoval nejpěknější partie z děl Mickiewiczových.

Pracoval horečně, ba nervosně, chtěje krátkých let životních užiti chvatně, aby vykonal aspoň část lvího úkolu, který učinil svým cílem.

O Hofmanovi můžeme říci právem, že byl milou, jemnou, ušlechtilou, uměleckou i básnickou duší, a že u něho nutno klásti důraz na to, co chtěl vykonati a co byl by vykonal, kdyby mu byl Bůh popřál dalších dnův. O něm plně platí slova : Vita brevis, ars longa !¹⁾

Za krátkého pobytu v Brně stal se miláčkem všech lidí dobrých, kteří ho poznali jako člověka skromného a nevypínavého i jako pracovníka neunaveného a vzácného ; přízeň k němu ukázala se o pohrbu, jehož se účastnilo kuratorium i úřednictvo a členstvo Mor. mus. společnosti, professorové středních škol brněnských a mnoho ctitelův jiných, zvláště také professorové university Pražské dr. Jar. Goll a dr. Jos. Pekař a nejbližší přátelé zesnulého z Prahy. Ave, anima pia !

Fr. J. Rypáček.

* * *

B) Zpráva o „Musejním spolku“ v Třebíči.

V říjnu r. 1894 byla za účelem obeslání národopisné výstavy v Praze také v Třebíči pořádána výstavka národopisná a retrospektivní, a tu se ukázalo zřejmě, že v Třebíči a v okolí jest dosti předmětů zajímavých, které dlužno uchrániti před zkázou a před zavlečením do ciziny. Tenkrát vznikla myšlenka založiti v Třebíči museum pro město a okolí.

Ale z nahodilých překážek nestalo se tak hned, nýbrž až r. 1898, kdy upraveny stanovy nového spolku. V září r. 1898 započato sbíráním vhodných předmětův. Jelikož však nebylo obci možno poskytnouti spolku vhodných místností, byly sbírky umístěny částečně v bytě kustodově, částečně v různých kabinetech c. k. státního gymnasia, ba také u soukromníkův. Teprve r. 1903 v červenci upravila obec k účelům musejním dvě světnice v bývalé nemocnici na Martinském náměstí blíže farního kostela. Místnosti tyto ovšem dlužno považovati za prozatímné, neboť nedostačují již nyní. Doufáme však, že obec brzy se postará o důstojnější a rozsáhlejší místnost. Spolek se nemůže na velké vydání odva-

¹⁾ Podobiznu zvětnělého přinesla „Zlatá Praha“ (ročn. XLI., č. 6., str. 72.), tam také na str. 72. připomenuto pravé rodiště Meziříčí u Opočna, kdežto všechny nekrology mají Černilov u Hradce Králové.

žovati, vždyť příjem jeho činí sotva 250 K ročně. Za ně kupuje vhodné věci do musea od nemajetných neb neuvědomělých, ač zámožných občanův.

Úsilím výboru a obětovností jednotlivých občanů z Třebíče a z okolí, jakož i snahou některých pánův učitelů rozmnoženy sbírky, takže koncem srpna 1903 měly již 1457 čísel.

Sbírka předmětů praehistorických a novějších vykopanin má 43 čísla, sbírka oděvův a výšivek 26, nábytku, náradí a ozdob 79, nádob hliněných, kovových a dřevěných 152, zbraní 14, věci plastických 15, listin 42, knih tištěných 86, psaných knih 16, map a plánů 7, obrázků 45, znaků, pečeti a kolků 87, různých 7, přírodnin 31 číslo. Ve sbírce numismatické jest 735 kusů mincí kovových, 24 kusy peněz papírových, 36 medailí a 11 jetonův.

Vytkneme některé zajímavější věci ze sbírky musejní.

Jsou to kosti ze slona, nosorožce a jelena z hliníků třebických a z Pyšela u Náměště nad Oslavou, kostěný nůž, nalezený na trati Hradišti mezi Dobrou Vodou a Kozichovicemi u Třebíče, střepey z popelnic z Kozichovic, četné sekyrky a mlaty kamenné z Výčap, Vokarce, Nihova. Senohrad a Klučova, přesleny ze Senohrad, žernov z Čučic, hornická kladívka z Čučic, ostruhy z Rokštýna, Krahulova, Štěměch a z Trnavy, podkovy z Třebíče a z okolí, hroty šípů z Čučic a z Podklášteří, železný srp z Třebíče, kamenný hmoždír a kelimek na tavení kovů vykopaný na louce pod zámek třebickým, část z nálezů mincí ze Smrka z dob Václava II. a z Kojetic z doby krále Vladislava II. Z doby pustošení Třebíče králem uherským Matyášem jest mosazný dvojité, na předměstí Stareckém nalezený kříž.

Výšivky a části původního kroje lidového na Třebicku jsou již velice vzácné; co chová museum, jsou mimo některé kusy kroje městského, hlavně výšivky a úbory z jižních Čech a ze Slovače.

Za to sbírka nábytku a náradí jest dosti slušná, zejména zasluhují povšimnutí trubly cechovní, ferule, razítka a odznaky tovaryšské. Z menších ozdobných věcí jest ve sbírce několik cenných tabaterek, kapesních hodinek a ozdob jiného druhu. Též nástěnné hodiny, zámky, umělé klíče, náčiní kuchyňské, lampy, svícny a kahany zasluhují zmínky.

Museum má pěknou sbírku starých nádob cínových, z nichž některé jsou ornamentovány velmi vkusně. Starý porculán vídeňský

má 12 čísel. Dále jsou ve sbírce nádoby ze Znojma, Vranova, Kravska, Týnce nad Sázavou, z Holic a odjinud. Lidová keramika jest také dobře zastoupena četnými džbány, talíři a miskami z blízkého okolí a ze Slovače.

Skleněného zboží není dosud mnoho, ale za to některé kusy jsou vkusně broušené a leptané.

Sbírka listin chová smlouvu Buriana Osovského z Doubravice z roku 1562 o prodeji Dolního mlýna mlynáři Antonínovi, smlouvu Smila II. Osovského z roku 1566 o přenechání valchy při témže mlýně soukeníkům třebickým, jakož i cechovní artikule, vydané týmž pánem z let 1592—1605. Dále jsou ve sbírce řády a zápisy cechu soukenického, řeznického, tkalcovského, bednářského, obuvnického, mlynářského a pekařského, různá vysvědčení o zachovalosti, listy za vyučenou, proklamace a jiné staré tiskopisy.

V knihovně jsou s malými výjimkami knihy z 15.—18. století, a to české, německé a latinské. Z prvních zasluhuje zmínky Bible Kutnohorská a Bible Svatováclavská, Hájkova Kronika a Poselkyně Beckovského, Zikm. z Püchova Kosmografie Česká, Koldinova Summa práv městských, Komenského Brána jazykův. Některé psané knihy modlitební a písně mají pěkné iniciálky a malované ozdoby okrajové. Dlužno připomenouti rukopisu Beckovského legendy o sv. Jiří a o sv. Vítovi. Z legendy přechází spisovatel, jak obyčejem u něho, na dějiny chrámů na Hradčanech. Celek jest však valně poškozen, a chybí mnoho listův.

Sbírka obrázků chová 5 rytin Alb. Dürera, a to 3 originály, z nichž nejpěknější jest mědirytina „Dudák“ z roku 1514, dále rytina Aldegreverova „Sophonisba“ z r. 1553, konečně malé malované obrázky svatých na pergameně s vyřezávaným krajovým krajem, četné olejové obrázky svatých, jakož i podobizny.

Z mincí jsou hodny pozoru peníze římské, nalezené u Starče, Ptáčova a Trnavy. Nejčastěji bývají vykopány v Třebíči i v okolí české mince z dob krále Václava II. a nástupcův jeho po krále Vladislava II. a drobné penízky Leopolda I.

Doufáme, že nyní, kdy spolek má stálou místnost na uschování sbírek, občanstvo přispěje na rozhojnění jejich, ačkoli ještě asi mine drahně roků, nežli museum třebické bude vybudováno tak účelně a pěkně, jako mnohá musea v městech českých.

Výbor musejního spolku má předsedou prof. Josefa Uličného, náměstkem (zároveň kustodem) prof. Frant. Doležela, jednatelem Al. Jakubského, pokladníkem mag. pharm. Josefa Měšťana; ve výboře jsou mimo to Jan Jelínek, řídící učitel a okr. šk. inspektor v. v., dr. Jul. Kofránek, advokát a zem. poslanec, Jan F. Kubeš, starosta města Trebiče, R. Wolf, stavitel, a Frant. Zavřel, řídící učitel v. v.

Prof. Frant. Doležel,
t. č. kustos.

* * *

C) Vyhláška z kuratoria

o nových nálezech a o předmětech lidovědných
na Moravě.

Poněvadž poslední dobou se staly případy, že Mor. Mus. Společnost vůbec včas se nedovídala o mnohých nálezech archaeologických a značná část nalezených předmětů zůstala buď soukromým majetkem nebo byla prodána do ciziny, dovoluje si kuratorium upozorniti vlastenecké obyvatelstvo moravské, zvláště sl. obecní úřady, aby laskavě po každém objevě buď podávaly zprávy o nových nálezech zrovna správě zem. musea Františkova nebo pp. konservatorům Mor. Musejní Společnosti, v jejichž obvodě nález byl učiněn.

Také jsou vždy vítány zprávy o vzácných předmětech prodejných, hlavně lidovědných, řemeslných a nábytkových.

Mor. Musejní Společnost ochotně nahradí příslušné výlohy.

Za kuratorium Moravské Musejní Společnosti:

Prof. Dr. Frant. Kameníček,
praesident.

Prof. Ant. Rzehak,
vicepraesident.

Emil Kořistka,
sekretář.

Literatura.

Morava za pravěku. Napsal I. L. Červinka. Svazek 2. části I. „Vlastivědy Moravské“. Nákladem mus. spolku brněnského r. 1902. Str. 368, 154 obrázky v textu, 52 tabulky, 4 mapky. Cena 9 K.

Neměli jsme dosud díla, které by souborně poučovalo o prae-historických nálezech moravských podnes objevených. Kdo posud chtěl nabyti jasnějšího obrazu o badáních v tomto odvětví kulturních dějin moravských, shledával pracně četné články, roztroušené po časopisech a po knihách odborných a neodborných, domácích i zahraničních.

Nedostatku tomuto pomůže znamenitě kniha p. Červinkova. Mu-sejní spolek brněnský na sestavení obrazu pravěké Moravy šťastně zvolil zvláště činného a výborného znalce praehistorie moravské za naší doby, p. inženýra a c. k. konservatora I. L. Červinku. Pan konservator nevěnoval se tu snadné úloze: seznati z literatury a, pokud se dalo, i z vlastního názoru nálezy moravské, roztrfíditi je a zařaditi, aby vydaly svědectví o vlasti naší a obyvatelích jejích za pravěku. Nesoustavnost za vyhle-dávání nálezů, roztrfštění jejich po četných sbírkách a sbírečkách, ne-jasnost a nesprávnost dobré polovice popisův o nálezech a tím i bez-cennost jejich na vědecké užití byly překážky, které přiměly autora, aby předložil veřejnosti knihu, nikoli jen přísně vědeckou, po níž by sáhl jen odborník, ale takovou, kde by praehistorická archaeologie byla popularisována, aby vyhověla obojímu druhu čtenářů: aby odborníkovi podala přehled a charakteristiku známých nálezů, laikovi a ochotníkovi, na něž u nás především jest odkázána záchrana starožitností, aby po-skytla poučení a návod. Život pravěkých obyvatelů moravských vylíčen jest v knize hlavně dle výsledků badání v zemích okolních, předně dle sousedních Čech, a dokumentován nálezy domácími.

V úvodě vyloženy jsou pojem a úkoly praehistorické archaeologie, jakož i rozdělení praehistorie na jednotlivé periody kulturní. Potom ná-sleduje stať o pěstění této vědy na Moravě, seznam museí, soukromých sbírek, soupis větších článkův a pojednání sestavených dle jednotlivých časopisův a autorův a seznam knih samostatných, pojednávajících o pra-věku moravském.

V oddílech líčících podrobně jednotlivá období kulturní podává autor vždy nejprve povšechný ráz dobový, popisuje pak materiál ná-strojů, zbraní, šperků, tvary jejich a účel, pojednává o keramice, vypo-čítává v abecedním pořádku naleziště jednotlivých předmětů, sídlišť,

hrobův i opevněných míst, poznamenáváje vždy majetníka nálezu (a kde bylo referováno o nálezu), načež končí úvahou o lidství za doby líčené a o kultuře jeho. Zajímavé a poučné jsou zvláště stati o popelnicových polích, o kulturách galské, římské i popelnicových polí (i dějepise), o rázu hradištném. Výklady své objasňuje autor množstvím zdařilých obrázkův a plánů v textě i na tabulkách; více než třetina 19 tab., 50 obr.) z nich vyvedena je dovednou rukou autora samého. Mapky znázorňují rozlohu sídlišť neolithických, oblast kultury pokolení skrčených koster, popelnicových polí a rozsah nálezů kultury galské a římsko-provinciální. Vysvětlivky k tabulkám a rejstřík nálezů vyčerpávají obsah knihy.

Neptýjemně za čtení působí některé chyby, vloudilé do textu, jako na př. na str. 125. uprostřed: „zvonci pohárovými“ místo „zvoncovými poháry“. Na str. 151. udáno u slavkovského depôtů nálezů „Horákovana“, jmenuje se však „Horákova niva“. Nesprávný jest údaj při Kobeticích na str. 13., kde předměty a hroby kultury pokolení skrčených koster připsány jsou sídlišti v „Nových polích“, byly však zjištěny na kopci „Dřínovci“. Sídlisko v „Nových polích“ jest neolithické s malovanou keramikou. (Viz podrobnější zprávu v „Pravěku“, roč. I., č. 2., na str. 106. a 109.)

Důležitou a pečlivě psanou knihu tuto, přijatou již s pochvalou předními našimi odborníky dr. L. Niederlem (Český Časopis Historický, 1903,) a J. Palliardim (Časopis vlast. muz. sp. olomuckého, 1902, str. 136.) náležitě a svědomitě schvalujeme každému, kdo se zajímá o starožitné památky naše; zejména měla by „Moravu za pravěku“ mít každá učitelská knihovna škol obecných a měšťanských, kdež jest jí především potřebí jako „první pomoci“ pro nahodilé nálezy.

Al. Procházka.

Slované a Němci v staré době, zejména Cl. Ptolemaia Velká Germania. Dr. Jan Slavík. V Třeboni 1903.

Kniha nadpisem vábná, úvodem ještě vábnější. Spisovatel vytkl si úkolem „rozluštění Ptolemaiova místopisu v Germanii“. Stanovil si také slibnou metodu „důkladné a pozorné dějepisné sdělení starých spisovatelů řeckých a římských, jakož i z dob věku středního pročítati a nijak se nevázati na dosavadní výklady dějepiscův“. Tou methodou spisovatel nabyl prý jasného obrazu o věci a proto výsledky své vydal tiskem — v objemné knize o 406 str. s mapou, která znázorňuje osídlení velké Germanie dle Cl. Ptolemaia.

Kniha je plodem práce mnoholeté, podává více než v úvodě slibuje, uvádí citáty přehojných pramenů starých i spisovatelův a badatelů novějších, ale výkladem jich dospívá k výsledkům — nemožným.

V I. části o Ptolemaiovi a jeho pramenech spisovatel hájí Pt. proti přehnaným výtkám o nespolehlivosti jeho a dokazuje, že Pt. o staré Germanii, ač jí neviděl, dosti byl poučen z rozličných pramenů: ze spisů, které na naše časy se nedochovaly, jako byly na př. spisy G. Plinia, Catonovy, Bassa Aufidia etc., dále od osob, které válek

Rímanů s Germany se účastnily, pak od cestovatelův a ze spisů podnes zachovaných. Odkud Pt. každou jednotlivou zprávu měl, dnes na jisto určití možno není, ale užil jich svědomitě. Zásluhy Pt. spisovatel vystihl dobře. Pak určil hlavních devatero cest obchodních, které asi vedly starou Germanií. Polemika proti odpůrcům jest ostrá.

V II. č. o velké Germanii bylo by spisovateli teprve dokázati, že Pt. určil hranice G. jen theoreticky jako jistý celek geografický, bez ohledu na obyvatelstvo! Poukázati na Tacita, Plinia a Caesara nestačí. V III. č. je přeložen Pt. **popis** G., a to: poloha jednotlivých míst dle poledníků a rovnoběžek, obyvatelstvo G. (jednotlivé kmeny) a města dle čtyř pátův. Ve IV. č. o městech v Germanii spisovatel soudí správně, že Pt. uvedl jen 94 pevných míst, která byla kupcům známa a o nichž se dověděl. Z polohy míst bezpečně známých stanoví, oč rovnoběžkové a polednikové stupně Ptolemaiovy liší se od stupňů počítání našeho, a dle toho poměru u každého místa přepočítává polohu Pt. na polohu naši. Kdyby dle toho poměru byl naznačil polohu míst v Germanii (V.), byl by vykonal kus záslužné práce, ale on určení Pt. libovolně mění, takže mapa jeho od mapy Pt. velice se uchyluje. Ukazují jen na místa Eburodunon a Eburon. Pt. v popise G. v knize II., hlava 11., klade Eburodunon na $38^{\circ} 11'_{23}$ vých. délky a na $48^{\circ} 11'_{23}$ sev. šířky, Eburon na 41° v. d. a $49^{\circ} 11'_{24}$ s. š. Na mapě Pt. (IV. mapa Evropy) jsou ta místa: Eburodunon 39° v. d., $48^{\circ} 7'_{23}$ s. š., Eburon na 41° v. d., $49^{\circ} 17'_{28}$ s. š. Slavík však na své mapě Eburodunon i Eburon umístil na též poledník $34^{\circ} 15'$, uchýlil se od Pt. o celé dva stupně v. d., což je nepřipustno. Podobně vedl si při jiných místech, takže mapu Pt. nerekifikoval, nýbrž ji změnil.

U každého místa (94) kromě polohy vykládá také původ a význam názvu, což je nejslabší stránka práce Slavíkovy. Ukazují jen na místo Kasurgis (str. 68). Umisťuje je na $49^{\circ} 57'$ s. š. a $32^{\circ} 14'$ v. d. na pravý břeh vltavský proti Záběhlicům. Vznik místa vykládá dle kroniky Hájkovy, že si je dal založiti nějaký Beem, příšlý z Bavor. Tam prý sobě dala vystavěti hrad Kaša, sestra Libušina, hrad Kašín. „Jak Kasurga tak Kaša mají též kořen Kas. My nalézáme jej v lat. casa (chýše), něm. Haus. Míst téhož druhu máme dostatek: Košice, Košf, Košátky, Kašovice. Kasurgis rovná se našemu Kasuře, jak ve XIV. st. nazývána (!) byla Kosor (71 ř. 15 etc.).“ „Kašovici bydlili také v této krajině, a hradisté jejich slulo již za Ptolemaia Kasurje = Kasurgis; později Kašín.“ Podobnou argumentaci vykládá místo Redintuion: „Můžeme číst slovo to v našem jazyku Redintyn = Redětín (Radotín u Zbraslavi). Tento týn dle jména byl hradistém Redů neb snad Radů (71 ř. 42 etc.).“ To není methoda ani genetická ani historická, nýbrž Pluskal-Moravičanská, kterou lze na světě dokázati všechno. Proto podařilo se Sl. vyložiti místa: Budorgis, Nomisterion, Hegetmatia, Lupfurdon, Aregelie, Luppia, Askalington, Mesovion, Leufana, Marionis, Lirimiris, Treva, Tulifurdon, Karrodun, Arsonion, Askaukalis, Skurgon, Rugion, Stragon, Kalaigia, Lugidunon, Budorigon,

Kolaukoron, Susudata, Kistvia, Kojnoéon, Marionis II., Bunion, Virun atd. Zkrátka skoro všechna místa ve staré Germanii jsou dle Slavíka slovanského znění a slovanského původu! Polemika s Kiepertem o Marobudon je málo důstojná.

Vážněji jedná o horách v Germanii (VI.). Za to část VII. o kmenech dle Pt. v Germanii sídlivších nelze vážně přijati. Spisovatel samými hypothesami vysvětluje slova (názvy 61 kmenů) a dohaduje se sídel jejich, ale podává obraz ještě nejasnější, než je Ptolemaiov. Ptolemaia proti Müllenhoffovi (str. 154 ř. 34) hájí důstojně. V č. VIII. o Bojích a Markomanech Slavík dokazuje proti R. Dvořákovi, L. Niederlovi a jiným, že zprávy nám o Bojích zachované mluví vždy o obyvatelství na území jiném než království Českého. Obsáhlými dedukcemi (str. 185—221) prokázal jen, že Bojové i Markomané bydleli západně Čech, tedy v Bavorsku, ale nedokázal, že nebydleli také v Čechách ani na Moravě. V důsledku domněnky, že Boheim nebyly Čechy, nýbrž jen Bavyry, vyvozuje, že Durinkové (č. IX.), když r. 530 byli z Durynska vypuzeni, odtáhli do Čech k Pražanům a přinesli jim název Boemi. Také války Karla Velikého nebyly prý vedeny v Čechách proti Čechům, nýbrž na západě Čech proti Srbům, rovněž prý války r. 849. Češi-Bémové (č. X.) jsou dle Slavíka v Čechách autochtony. V jinojazyčných zprávách jsou jmenováni Bémové a země jejich Boemia čili Bohemia. Jméno to přinesli prý slovanskí Durynkové z Boemie. „Příchod Boema s družinou stal se po r. 530 po Kr. (str. 244, ř. 31.).“ Důkazem má být Hájek (str. 245, ř. 5.). Také Charvati a Srbové přišli prý z Bavorska do nynější své vlasti r. 630. „Krokem byl označován onen vystěhovalec, který byl vůdcem Bémů a který zmocnil se vlády v krajích kmenů Kašů, Tetů a Libušů, jež jsou pak uváděny co dcery jeho: Kaša, Teta a Libuša, kde se byli Bémové usadili (str. 250, ř. 24. etc.).“

Slavík napsal část VIII.—X. proto, by ukázal, jaké národnosti bylo obyvatelstvo staré Germanie (č. XI.). Germáni za doby staré (před Kristem) byli prý rozličné národnosti, většinou však slovanské. Slované v Germanii podmanili si Němci již před stěhováním národů. O stěhování národů (XII.) v l. 370—410 Slavík nechce nic věděti. Do konce II. stol. po Kr. byli již Kelti, Němci i Slované v onom území, v kterém je od VI. stol. po Kr. nalézáme (str. 286., ř. 43.). Pro stěhování Němců = Skythové kočující ze Sarmatie do západní Evropy od VII. stol. před Kr. do II. st. po Kr. Slavík uvádí mnohé zprávy spisovatelů řeckých a římských, ale nevykládá jich, jak znějí, nýbrž jak chce. Když se mu některá zpráva nehodí, řekne prostě, že pramen se mylí, nebo že přepisovač zprávu asi špatně přepsal. Často zprávu pramene jednoduše změní řka, že by tak měla zníti. To je zdroj všech vad usuzování Slavíkova.

Rovněž v části o Svěbech (XIII.). Teprve tady se dovídáme, proč vlastně Slavík svou knihu napsal. Germáni, Svěbové zvaní,

byli prý Slované. Sídleli od Bodamského jezera na sever a východ k ústí Labe, Odry, Visly, Němna až po Karpaty a ústí Váhu do Dunaje. Důkazem jsou tam slovanská jména kmenů, míst a řek svěbských. Postačí uvést jen jeden důkaz, že Ariovist byl Slovan. Ariovist byl rex Botorum (str. 330.—31.). „Co tehdy znamená rex Botorum? Zde as třeba čísti místo Botorum — Bodorum, t. j. král Bodů. Bodové byli obyvatelé při jezeru bodanském a sídleli odsud ku severu v krajině, která se Boda později něm. Baden jmenovala (str. 331., ř. 33. etc.).“ „Bode, Boden znamená vodu.“ „Jménem Bodové nazývání pak obyvatelé při vodě.“ „Takto přicházíme k tomu, že Ariovist jsa nazýván tu králem Svěbů, tu Bodů (Botorum), byl vládcem v krajině badenské při Rýnu neb při jezeru bodamském (str. 332., ř. 14.)“. Podobny jsou také důkazy ostatní, a tak Slavík přesvědčivě dokázal, že Slované již v V. stol. před Kr. sídleli od Dněpru až k Rýnu, kde sousedili s Kelty, ale byli od Němců podrobeni čili z pozemků svých platili Němcům, kteří se k nim přistěhovali!! Polemika proti Müllenhoffovi, Dahnovi a ostatním je nesprávná. Zmínka o Venetech, Vindech (XIV.) je správná.

Část XV. o Skythech jest opět ukazem, jak nešetrně Slavík s prameny nakládá. Když se mu některá zpráva nehodí, řekne, že Herodot, Plinius, Strabo atd. se přepsali, a hned je také opravuje. Tak snadno dokáže, že Skythové kočující = Němci v l. 420—350 před Kr. ze Skythie přišli k ústí Dunaje a rozdělili Slovany na západní (Svéby) a východní, kteří prý už za Herodota sídleli mezi Dněstrem a Bugem až k Černému moři (Skythové oráči).

V části poslední XVI. Kimmerii dovidáme se o pravlasti Arijců při horním toku Indu, Oxu a Iaxartu, odkud počalo hnutí skythské. Arimasové vyhnali Issedony, tito Skythy a Skythové Kimmerie = Němce. Kimmeriové ustoupili z části do Malé Asie, z části do severní Evropy. Hnutí skythské nastalo prý před X. stoletím před Kr. Už v 16. století před Kr. přišli prý Skythové do Evropy. Dělili se na Skythy královské (panující), Skythy oráče (Slované) a Skythy kočovníky (Němci). Třetí se usadili v Sarmatii, která se rozkládala severně čáry od Pripetského jezera k severnímu břehu Kaspického moře. Odtud Němci pak stěhovali se na západ do Germanie a na jih k ústí Dunaje mezi Slovany. Tak šťastně dospíváme k tomu, co Slavík říci chtěl. Radím každému, kdo knihu čísti chce, by četl pořádkem opačným od části XVI. k I., neboť tak najde v knize alespoň slabou stopu metody genetické a historické, kdežto při četbě od I. k XVI., ubíráme se stále cestou samých hypothes — nemožných a nesrozumitelných.

V Doslově Slavík uvádí výsledky, k nimž ho práce jeho dovedla: 1. Slované od pradávna bydleli od Rýna k Visle až za střední Dněpr a k Černému moři. 2. V té době Němci sídleli ve střední Sarmatii so jménem Kimmeriů, odkud návalem iranských kmenů (kolem r. 1000 př. Kr.) byli přinuceni stěhovat se na západ (Germania) atd.

Těch resultátů Slavík nedokázal. Zasluguje úcty, že tak úplně seznámil se s prameny a pomůckami práce jeho se týkajícími, ale užil jich způsobem nevědeckým a nepřipustným, a proto dospěl k množství — nemožností etymologických, historických a ethnografických. Resultátů Slavíkových nedokáže nikdo na světě. Také by nebylo oč státi, neboť v dedukcích Slavíkových čteme, že Slované byli porobeni už ve Skythii (Skythové oráči — Skythům panujícím) i v Germanii (Svébové — Němcům). Co by z toho vyvozovali vrstevníci naši? *Dr. Fr. Šujan.*

Moravské Slovensko od XVII. století. Dějepisné paměti a studie podává Fr. A. Slavík. Na prospěch Matice Hodonské. V Hodoníně 1903. Tiskem a nákladem Karla Fencla. Svazek I.

Proslulý spisovatel „Moravy a jejích obvodů ve Slezsku po válce třicetileté“, původce i hlavní redaktor „Vlastivědy Moravské“, odchází do Čech na odpočinek z našeho Slovenska, kde působil po několik let jako organisátor a správce zemské realky v Hodoníně, zanechal tu nový projev činné lásky k Moravě a odevzdal nový dar cenný: „Moravské Slovensko“. Dosud vydán svazek první.

Nejprve autor v úvodě přehlíží stručně události líčeného kraje po konec věku šestnáctého a podává obraz o pustých osadách před válkou husitskou a po ní (jako výborný znalec staré topografie moravské má přichystané obšírné dílo o zaniklých osadách moravských) a hlavně připomíná osad zpustošených za krvavé a surové války Matyáše Korvina [1468—70], jenž byl pravou metlou země Moravské vůbec a ubohého mor. Slovenska zvláště. (Autor dle nářečí počítá nyní k moravskému Slovensku (tvar „mor. Slovensko“ jest zajisté správný; název „Slovácko“ rozdílem od uherského Slovenska není důvodný mluvnický) okresy Břeclavský, Hodonský, Kyjovský, Strážnický, Ostrožský, Hradištský, Napajedelský (mimo Tlumačov) a dále z okresů, 1 obec z Mikulovského, 7 obcí z Hustopeckého, 3 z Klobouckého (u Brna), 5 ze Ždánského, 8 z Kroměřížského, 2 ze Zdouneckého, 10 z Vyzovského a 8 z Valašskoklobouckého, úhrnem 2913 km², 281 obcí katastrálních, totiž 2 král. města, Uh. Hradiště a Kyjov, 38 jiných měst a městeček, 241 vesnic, 89 skupin chalupných, 185 samot s 300.000 obyv. a označuje hranice dialektické podle nejkrainějších osad; při tom zabírá i Zlín i rodiště Fr. Bartoše Mlatcovu do Slovenska).

Po stručném úvodě přechází spisovatel ku práci vlastní a líčí pohromy mor. Slovenska s počátku XVII. století dle Kameníčkových „Pramenů ke vpádům Bockajovců na Moravu r. 1605—6“ a dle Kameníčkovy studie o téže době, uveřejněné v Časopise musea království Českého 1895, nepomíjeje ani práce Tomkovy ani Tenorovy o téže předmětě. Ze zpráv tehdejších hlavně užito obsažené „Lamentaci“ a Paměti kněze Pavla Urbanidesa z Rohatce z Kameníčkových Pramenuv. V dalším pokračování užito úředních popisů všech obcí moravských z r. 1669—1679 (v zem. registratuře brněnské) a pamětí městských (Monumenta rerum Bohemico-Moravicarum-Silesiacarum I. ze sbírky Pešinovy v zem. archivě brněnském), hlavně pamětí měšťana

hradistského Jiřího Rudolfa Přenského z Veselí, jakož i Dvořákových „Dějín Moravy“. Autor po většině ponechává charakteristickou mluvu vlastních pramenův. Po zhoubném řádění pustošících Bočkajovců líčena jest doba války třicetileté, kde „utrpení lidu bylo zase veliké a dlouhé“, a nastaly pohromy nové, tabellárně zobrazené na straně 28. a 29. Nekatolíci, zvláště bratří čeští, byli vypověděni z vlasti. Při tom autor, jenž za mladších let psával o bratrech, přehlíží bratrské obce slovenské na Moravě a vzpomíná nejznamenitějšího rodáka J. A. Komenského, jemuž věnuje strany 30.—35., a praví, že Komenský se narodil „nepochybně v Komně“. Potom líčí trojí vpád Turkův a Tatarů z Uher r. 1663 a hrozné plenění, pálení a vraždění jejich a ukazuje tabellárně (na str. 40.—43.), že po tomto krátkém vpáde některé obce, zvláště na východní straně mor. Slovenska, měly více pustých domů, nežli měly po dlouhé válce třicetileté; registruje u jednotlivých panství a obcí, kolik lidí zabito neb zajato, kolik vypáleno osad a dvorů, kolik uloupeno koní, hovězího dobytka a ovcí a kolik spáleno kop obilí. Statistika věru úžasné smutná! Při tom dle pramenův archivních jest podán výsledek i poprava vyzvědačů Turky placených a pustošitele k nám vodících, ale pak úřady chycených. V oddíle nazvaném „Panství na moravském Slovensku“ podána nová zevrubná statistika (na str. 49.—62.), pečlivě vybraná z úředních popisů, chovaných v zemské registratuře brněnské; statistika tato jest hlavním téžiskem tohoto svazku. Počátkem XVII. stol. bylo na mor. Slovensku přes 15.000 domů, 100.000 obyv., přes 330.000 měr poddanských polí orných, 30.000 měr poddanských vinic; vrchnostenských polí (dle pozdějšího měření) byla osmina poddanských, ostatních pozemků téměř polovice. Po třicetileté válce (r. 1656) poddanských domův osedlých byly tři pětiny, pustých dvě pětiny; po tatarském vpáde (r. 1667) dle zpráv vrchnostenských bylo domův osedlých 8.500, lhotních 800, celkem osedlých 9.300 ($\frac{2}{3}$ všech), pustých 4.500 ($\frac{1}{3}$ všech). Počet obyvatelstva se 100.000 sklesl na polovici; neboť za pohromami válečnými připlížil se ještě mor, a vznikly nové útrapy za povstání pověstných kuruců, kterým velel hr. Emerich Tököly. Abecedním pořadím jmenována jsou tu jednotlivá panství, výměra polností z r. 1656, vinic, velikost obcí (dle lánů), pak počet domův osedlých, lhotních a pustých dle soupisů z r. 1667, jakož i počet domův, nově vzdělaných rolí, pustých rolí a vinic z r. 1673. Za tabellou panství vypočteny obce u jednotlivých panství, velikost jejich (dle lánů), počet domův osedlých, nově osedlých, nově pustých, starých pustých, výměra rolí nově vzdělaných i starých pustých a vinic. Na str. 63.—66. pojednáno o pustých osadách, z nichž dle autorových výpočtů zůstalo pustých koncem 17. století devadesát, za to nově založených bylo jen pět. Pěkným kulturním obrázkem jest pojednání o obcích, o velikosti jejich, o jménech obecních, o pečetech a znacích obecních, o řádech obecních, a na konci svazku jsou vytištěny Artikulové, kteříž se každého roku při obnovování ouřadů čítávají (ze zem. arch. brň.). Z artikulů těchto poznáváme zřízení obecní i tehdejší způsob života lidu

moravského; vydal je obcím svým na Strážnicku a Velecku Frant. sv. pán z Magny a na Strážnici r. 1631. Artikulové jednají obšírně o purkmistrovi a o konšelích a povinnostech jejich, pak o rychtáři a právech jeho a na konci o ostatních obyvatelích a povinnostech jejich.

Ke svazku jest přidána podrobná mapa mor. Slovenska, autorem navržená, a pěkné ukázky 10 pečeti obecních, kreslených prof. Arnoštem Krejčím. (Podotýkáme, že autor „Mor. Slovenska“ chystá obšírné dílo o pečetech moravských osad vůbec i s výkresy.)

V druhém svazku bude práce doplněna pojednáním o obyvatelství, o národnosti, o židech, o živnostech, o vinařském řádě, o poměrech poddanských s počátku 17. stol. po r. 1848, o školách a o farnostech, budou podány ukázky z lidových památek, bude promluveno o změně hospodářské i krajinné, a na konci bude statistický přehled domův a obyvatelů všech obcí slovenských s počátku 17. stol. po rok 1900.

Spis vydán na prospěch Matice Hodonské a věnován „Památkě našeho lidu, jenž v XVII. a XVIII. století mnoho vytrpěl a rodnou zemi i v nejhrošších dobách udržel národu svému, a všem, kteří v nové době působili ku zvelebení českých škol a tím k vyššímu vzdělání a k blahu moravského Slovenska i pro budoucnost“.

Zůstala některá nedopatření nahodilá, jakož i tiskové chyby, na př. Staré město u Hradiště (správně Staré Město), Jiří Záhradecký (Záhradecký), Lipov (Lipov), Prštné (správněji Pržné), Holíč (Holice), Skálí (Skalí), Velicko (správněji Velecko); na straně 16. pod čarou vpády Bočkajovců na Moravu r. 1695 (1605); Flejšhans (Flajšhans), Ludvík Geeru (L. z Geeru, de Geer), Valtrova Ves (Waltersdorf) u Podivína snad slula česky vlastně Novou Vsí, Broumovice (Brumovice); popele (gen., správně popelu), konšele (akk., správně konšely), krajina vyhlížela (lépe vypadala), udržel domy (lépe zachoval), myšlénka (myšlenka); v obsahu na obálce vpády Turků r. 1605 1663 a j.

Nepatrné tyto poznámky ovšem neubírají ceny práci jak pilné, tak s láskou a znalostí psané, jak jsme zvykli u všech prací muže, který svým nedlouhým působením na Moravě zanechal v ní památku trvalou a požehnanou a který jistě, ač bydlí mimo Moravu, zůstane věrným pracovníkem rodné zemi J. A. Komenského. *Fr. J. Rypáček.*

Beiträge zur Kenntnis der Quartärzeit in Mähren. Von Dr. Martin Kříž. (Mit 180 Illustrationen. Steinitz 1903. Selbstverlag.)

Výzkumu moravských jeskyň devonských mezi Sloupem a Lísni a světoznámého naleziště zbytků mamutích u Předměstí nedaleko Přerova věnoval dr. Kříž téměř všechnen život. S plní neúmornou prohlížel především vrstvy diluviální, a může se tvrditi směle, že tolik překopávek a tak bedlivých v diluviu jeskynním a předmosteckém, jako Kříž, vykonal sotva který jiný badatel v Evropě. Aby závěry jeho o mocnosti a směru i sklonu vrstev byly nejsprávnějšími, konal za kopání svého i nesčetná měření výšková a hloubková methodami měřicky nejpřesnějšími, vykopané vrstvy prohlížel nejbedlivěji a tak za čtyři desetiletí nahromadil nejen

překrásné a drahocenné sbírky, než i veliké množství vědeckých dat o poměrech geologických, palaeontologických a archaeologicko-anthropologických, jednajících o Předmostí a o devonských jeskyních moravských, a tato data jsou uložena v celé řadě obsáhlých a podrobných publikací.

Nyní, na konci své neúměrné a nákladné práce, podává dr. Kríž hlavní výsledky své činnosti ve spise, o němž podáváme zprávu. Jest to soustředěný souhrn vědomostí badatelových, psaný slohem jako vždy přístupným, poučujícím nás všestranně o poměrech moravských za doby diluviální a ve všem všudy neobyčejně cenný a záslužný. Především vykládá autor o hlinách a ložiskách žlutnic (cihlářských diluviálních hlin = Löss) a ukazuje povšechně, jak se utvořily a kdy. Pak popisuje obšírně památný pahorek žlutnicový Hradisko u Předmostí geologicky, palaeontologicky a archaeologicko-palaeontologicky. V kapitolách o Hradisku setkáváme se s celou řadou zajímavých pozorování a bystrých závěrů v vrstvách v údolí Bečvině a na Hradisku samém, na jehož vrcholku (30 m nad inundační rovinou okolní) usadila se jako aeolský (větem donesený) nános mohutná vrstva žlutnic a pohřbila nejen zbytky set mamutův, ale i stopy prvního, diluviálního člověka na Moravě. Vrstvy zjištěny tu 55 šachtami o povrchové ploše 76·50 m², a při tom vybráno 239·02 m³ hlíny. Některé šachty byly pouze 1 m hluboké, jiné sahaly do hloubky 6 – 7·50 m. Tak bylo lze velmi přesně zjistiti složení Hradiska (str. 58.—70.). Žlutnice se počaly usazovati po začátku diluvia za doby předledové kolem skaliska devonského o dvou vrcholech, a to vrstvy značně mocné. Vrstvy fosilní jsou ve žlutnici v různých horizontech (i v předledových), ale přes to lze zbytky zvířat, roztroušené po celém pahorku, zařaditi do téže doby, totiž do glaciálního oddílu diluvia, a vyznačiti za současné s osazením pahorku člověkem (str. 62.). Kulturní vrstvě patří ve žlutnicích hlavně ohniště s kostmi kolem rozmetanými, ale i splaveniny, z nich nejnížší místa vyznačují se barvou popelavou. Kulturní vrstva jest nejvýznačněji vyvinuta kolem záp. vrcholku devonského skaliska. Nejvýše leží slabá vrstva žlutnice postglaciální, ve které jest málo zbytků mamutích. Stepní období to nesevědčilo zvířeti, a zbytky jsou posledními jeho stopami před vyhynutím v našich krajích.

Zbytků živočišných ve žlutnicích, celkem 25 m mocných, nalezeno u Předmostí množství ohromné. Podrobný popis nálezů Krížových jest na str. 91.—183. Množství zbytků mamutích jest úžasné: zubů, klů, lebek, pánev, obratlů, žeber a hnátův. Zahynulof tu ohromné stádo mamutů, podle všeho buď epidemií nebo sněhovými bouřemi. Kríž odhaduje stádo na 500 kusův! Nápadně málo zbytků nalezeno z nosorožce. Arktických zvířat bylo tu dosti. Nalezeny zbytky lva, hyeny a levharta, ba i kozorožce. Prvá tři zvířata přicházela na lup z jihu, jako dnes tygr v Asii, až k 50° sev. šířky. Velmi zajímavý oddíl pojednává o archaeologicko-anthropologických poměrech u Předmostí na str. 184.—270. v kapitolách o kopání (překopána plocha 1718·50 m², vyzvednuto 4736·37 m³ hlíny, a kulturních vrstev prokopáno 1311·80 m³), o kulturních vrstvách

a o inventáři člověčí pozůstalosti. Přidány jsou ještě kapitoly o předhistorické době, o době historické a o nálezech jejich. Oddíl o historii literatury předmostecké odložen až po vydání práce K. J. Maškovy o vykopávkách v Předmostí. V oddíle o kulturních vrstvách zajímavý jsou přesvědčivé důkazy o současnosti člověka s mamutem a vyobrazení kreseb různých na kostech mamutích, nejzajímavější však samy zbytky člověka diluviálního, především památná lebka roku 1895 vykopaná, nalezená pod kulturní vrstvou pozdější.

Neméně obsažně popsány i jeskyně moravských vápenců devonských a předvěk jejich v oddíle dalším. Topograficky rozděluje Kříž, jak známo již od dřívější, jeskyně ty na tři skupiny. Do první řadí podzemní prostory u Sloupa, Holstýna, Ostrova, Vilémovic a Suchdola a též i potok Punkvu, do druhé jeskyně Jedovnické, Křtinské, Babické, Josefovské a potok Říčku, do třetí jeskyně v údolí Hádeckého potoka u Ochoze a Mokré s potokem Mokrou. Jmenované potoky odvodňují vždy příslušný systém podzemních dutin. V oddíle topografickém jsou na str. 275. — 330. velmi důkladně popsány jednotlivé oddíly tyto, a mohly by býti zkráceným „průvodcím“ po jeskyních moravských zcela dobře. Krásné a nové obrázky jednotlivých význačných partií jeskynních i krápníkových deprovázejí oddíl tento i půdorysy jeskyní. V systému prvním popsána ovšem i Macocha. U „malé Macochy“ při Babicích ukázáno, že jak údolí Křtinské vyhloubena byla již před dobou jurskou a že byla na 164 m hluboka, tedy hlubší než jest nyní Macocha velká. V geologické části popisují se vrstvy usazené v jeskyních těch, zjištěné a prozkoumané Křížem nesčetnými šachtami, štolami a poli odkopanými (str. 338 — 383.).

Celkem odkopal Kříž v jeskyních 4949 m³ usazenin. Zbytky zvířat v nich nalezených jsou neobyčejně zajímavé. (Popis str. 390. — 428.) Větší kosti jsou většinou roztlučeny jednak vplavením do jeskyní „komíny“ a kamením zároveň vodami snášeným, jednak rozdrásány dravci v jeskyních samých a člověkem. Kříž popisuje nálezy své velice zajímavě dle jednotlivých nalezišť. Rozeznáváti možno zvířata ryze diluviální, zvířata domácí, zvířata, jež z diluviální doby jsou namnoze až do dneška u nás, a zvířata doby nejnovější (kočka, krysa, bažant a p.). Velmi bohatým nalezištěm byla Kůlna u Sloupa. Mamut, nosorožec, medvěd jeskynní, hyena jeskynní, lev jeskynní, rosomák, zajíc běláček a sob ve vrstvě spodní zanechali tu nejvíce zbytků. Z domácích zvířat — ve vrstvě ovšem spodní — nejčastěji zastoupen tur domácí. Ostatně zjištěn tu zubr, los, jelen kůň a vlk jeskynní. Též v třetím systému jeskynním, hlavně u „Kostelíka“, „Švédského stola“ a v „Kůlničce“, nalezeno mnoho zbytků zvířecích jak diluviálních, tak i nynějších severních a stepních, ba i jižních (lev, hyena a levhart) a domácích.

Neméně zajímavé jsou archaeologické nálezy z Kůlny, Vypůstka, Byčí Skály a Kostelíka, o nichž podán zevrubný popis na str. 429. — 453. Jsou to stopy člověka z doby glaciální, tedy diluviálního (nástroje z pazourku a z kostí), ve vyšších horizontech: praehistorického

(nádoby, přesleny, ozdoby bronzové, zlaté, ano i části látek). Z doby palaeolithické asi nejzajímavějšími jsou zbytky kromě jiných rytin, hlavně rybí podoby, vryté do spodních čelistí koňských z Kostelíka (vyobr. na str. 450. a 451.) a misečky z pískovce vyhloubené, rovněž u Kostelíka nalezené.

Z nepopíratelného poměru mezi člověkem a zvířaty, hlavně v prvotných dobách, kdy byl člověk pouze lovcem, soudí zcela správně Kříž, že příchod diluviálního člověka do našich krajů připoután byl na zvířata, jimiž se živil, a odkud přišla zvířata, odtud že přišel i člověk. Sféře to rozvedeno v oddíle jednajícím o objevení a zmizení diluviálního (palaeolithického) člověka. Člověk diluviální lovil, jak ukazuje Kříž, zajíce ledního, zajíce obecní, lišku polární, kura alpského, soba, mamuta, zubra, tura, pižmoně — všechna zvířata, jež se k nám za doby ledové přistěhovala z krajů cirkumpolárních. Z toho soudí Kříž, že i člověk diluviální, za doby třetihorní v krajinách kolem polů žijící, za doby ledové přestěhoval se do Sibíře a do Sev. Ameriky s faunou arktickou a pak přišel i k nám. Jakmile po době ledové fauna arktická se táhla na sever, vracel se za ní i člověk diluviální. Potomci jeho jsou nyní Eskymáci, Čudové a Severoasiaté mongolského charakteru. Za potomky diluviálního člověka lovce, který žil v Alpách a v Pyreneích a nepozoroval změn klimatu diluviálního na alluviální, a vytrval tudíž, pokládá Kříž — Basky Pyrenejské a dovozuje to i z řeči jejich (str. 493.).

Po člověku diluviálním dle Kříže přišel do našich krajů zcela jiný člověk, indoevropský, z východu i s domácími zvířaty a s kulturou zcela svéráznou a vyspělou, který předl a tkal i nádoby si robil z hlíny, brousil kamenné nástroje i vrtal a pěstoval obilí. Příchod tohoto člověka z východu dovozuje Kříž i filologicky ze souhlasných anebo podobných názvů zvířat, z cereálií a z věcí užívaných při orání, tkaní a hrncířství národů žijících od Indského po Atlantský ocean, od Středozemního moře po Balt. Sám myslí, že původní sídla jeho byla východně Chvalinského a Aralského jezera a sahala po řeky Amu a Syr (str. 527.). Na konec zajímavého a přehledného díla svého sděluje Kříž ještě, jak obsáhlý má osteologický materiál srovnávací ve svých sbírkách, kterýmžto materiálem konal srovnávání a určování zvířecích zbytků vykopaných, a kterak je konal, což vše jest plno zajímavosti a svědčí o opravdovosti a důkladnosti, s kterou Kříž pracuje o svých badáních. Jos. Křivaň.

Untersuchungen über Apterygoten auf Grund der Sammlungen des Wiener Hofmuseums. Von K. Absolon. (Mit 2 Tafeln und 2 Abbildungen im Texte. — Separatabdruck aus den Annalen des k. k. naturhistorischen Hofmuseums. XVIII. Band. Wien 1903.)

Správa dvorního musea vídeňského svědila autorovi zpracování veškerého vědeckého materiálu apterygotů, uloženého ve sbírkách. Materiál pochází z nejrůznějších končin světových, sbírán byv za různých příležitostí mnohými badateli, a repraesentuje celek, jakým se může ho-

nositi jen museum takového jména, jakým jest právě dvorní museum ve Vídni. Referent měl příležitost přehlednouti kolekci a nepochybuje, že zpracování její bude tvořiti neobyčejně důležitý příspěvek ke studiu arthropodů, ježto jsou zastoupeny nejrozmanitější končiny, jako Borneo, Jan Mayen, Malá Asie, Kanárské ostrovy, Mexico, Sev. Brazílie, ostrov Sv. Heleny, Texas etc. etc., končiny, o nichž autor podotýká, že „v nich apterygoti dosud vůbec nejsou známi“. Dle soukromé informace referentovy jest zpracování veškeré sbírky rozvrženo na několik let, ježto celá klassifikace má se díti dle moderních srovnávacích method, kdy honba po popise nových druhů či rodů ustupuje do pozadí před snahou nejdůkladněji poznati formy dle všech morfologických znaků vnějších resp. i vnitřních. Zcela jest správně, že se tím sice práce stíží nepoměrně, za to má nepoměrně větší význam vědecký.

Záhadnému tvorů jeskynnímu Tritomurus jest věnována první část a první dvě tabulky. Tritomurus byv slavným Frauenfeldem r. 1854 stručně popsán, způsoboval vždy rozpory kollembologů; pojednáním Absolonovým věc tato již objasněna.

Ježto autor zároveň pracuje o obsáhlé monografii o apterygotech moravských a všude již aplikuje na toto thema, jsou tyto stati důležitý i pro literaturu o fauně členovců moravských, literaturu bohužel do dnešního dne ještě nebohatou a málo propracovanou. *Jos. Vališ.*

Knihy a časopisy redakci zaslané.

Československé Letopisy Musejní. I., čís. 11. Red. V. V. Jeníček. Věstník museí a archeologův československých. V Čáslavi 1903.

Ben-Hur. Povídka z dob Krista Pána od Lewisa Wallace, přel. Al. Koudelka. 2. vyd. seš. 4. a 5. V Brně 1903.

Dějiny města Litomyšle a okolí. Díl I. až do r. 1421. Napsal dr. Zdeněk Nejedlý. V Litomyšli 1903.

Hlidka. Red. dr. Pav. Vychodil. Roč. XX., čís. 7., 8., 10. a 11. V Brně 1903.

Kostel sv. Bartoloměje v Luži. Napsal Václav Vl. Jeníček. V Čáslavi 1903.

Listy Filologické. Red. J. Gebauer, J. Vlček, J. Král, F. Groh. Roč. XXX., seš. 3., 4. a 5. V Praze 1903.

Lovecký Obzor. Red. J. V. Rozmara. Roč. VI., čís. 8., 9., 11. a 12. V Písku 1903. S příl. „České lesnické rozhledy“. Roč. IV. č. 8., 9., 11. a 12.

Náš dorost. Zábavný a poučný časopis živnostenský. R. I. s. 2. V Brně 1903.

Posel Záhrobní. Spiritický časopis věnovaný záhadám duševním. R. III. č. 12. V Hraňově 1903.

Sborník České Společnosti Zeměvědné. Red. Dr. J. Metelka. Roč. IX., čís. 5., 6. a 7. V Praze 1903.

Slovanský Přehled. Red. Adolf Černý. Roč. V., čís. 1., 2. a 3. V Praze 1903.

Spisy Julia Zeyera. VIII. s. 74, Fantastické povídky. IX. s. 80. Poesie, XI. s. 89. Kronika o sv. Brandanu. Nákladem české grafické společnosti „Unie“. V Praze 1903.

Zpráva (IX.) zemské vyšší české reálky v Hodoníně za r. 1902/3. V Hodoníně 1903.

Zpráva (VIII.) zemské vyšší české reálky v Lipníku za r. 1902/3. V Lipníku 1903.

Zpráva (II.) české obecní reálky v Litovli za rok 1902/3. V Litovli 1903.

Zpráva (IX.) zemské vyšší reálné školy v Novém Městě za rok 1902/3. V Novém Městě 1903.

St. J. Czarnowski: Grodzisko na górze Okopy nad rzeką Prądnikiem pod Ojcowem. Osobna odbitka z Nru. 2. i 3. „Wiadomości numizmatyczno-archeologicznych“. Kraków 1903.

Извѣстія отдѣленія русскаго языка и словесности императорской академіи наукъ 1903. Тома 8. книжка 2. С.-Петербургъ 1903.

Causeries françaises. Besedník francouzský, zábavný i poučný. K prospěchu škol i samouků rediguje a vydává Josef Kubín, c. k. professor v Jicině. Roč. II., čís. 1., 2. a 3. V Jicině 1903.

Oznámení.

Cena „Časopisu“ vycházejícího dvakrát ročně, počátkem m. ledna a počátkem m. července, za rok 2 K.

Lze jej koupiti ve Františkově mor. museu zemském v Brně.

Páni čeští členové Moravské Musejní Společnosti a páni kurátorové a konservátorové všichni dostávají „Časopis“ zdarma.

Noví páni členové přihlašují se písemně u pana sekretáře Emila Kořistky ve Františkově mor. museu zemském, v Musejní ulici, v čísle 2., a u pp. konservátorů téhož musea.

Roční příspěvek členský pouze 4 K.

Prosíme uctivě za výměnu časopisů vědeckých, a slušně žádáme sl. musejních spolkův a společností národopisných za posílání publikací jejich.

Upozornění.

Poněvadž „**Moravská Musejní Společnost**“ jest jedinou právní nástupkyní bývalé „c. k. mor.-sl. společnosti na zvelebení orby, přírodnictví a vlastivědy“ a „Musejní sekce c. k. mor. společnosti hospodářské“, prosíme, aby všechny zásilky knih a časopisů byly posílány **jen** s adresou: **Moravská Musejní Společnost** (zemská knihovna) **v Brně**.

Za kuratorium:

Prof. Dr. Fr. Kameníček,
praesident.

www.libtool.com.cn

ČASOPIS

MORAVSKÉHO MUSEA ZEMSKÉHO.

VYDÁVÁ
MORAVSKÁ MUSEJNÍ SPOLEČNOST.

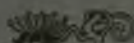

REDAKTOROVÉ:

PROF. FRANT. J. RYPÁČEK,
DR. FRANT. ŠUJAN. PROF. JIŘÍ JANDA.

ROČNÍK IV.

ČÍSLO 2.

V BRNĚ.

TIŠKEM MORAVSKÉ AKCIOVÉ KNIHTISKÁRNY

1904.

OBSAH

čísla druhého.

A. Rozpravy a pojednání.

- Dr. Jar. J. Jahn: O některých zjevech dynamické geologie.
(Sobrázky.) Str. 117—123.
Ed. Domluvil: Z urbáře panství Luhačovského. Str. 124—139.
Rudolf Dvořák: Návštěvy cis. a krále Františka I. a jiných
členů panovnické rodiny na Moravě. . . . Str. 140—168.
Fr. Lipka: Soupis zvonů na Boskovsku. (Sobrázky.) Str. 169—183.
Frant. J. Rypáček: Památce Františka Sušila. Str. 184—190.

B. Zprávy vědecké.

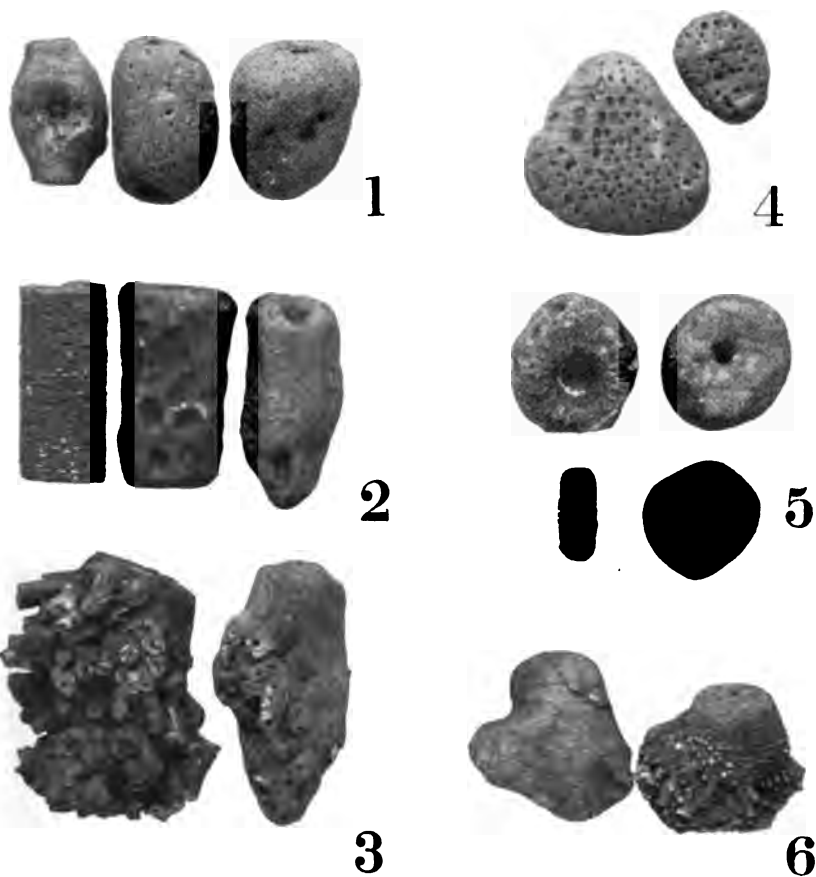
- Poddanské poměry v Kloboučkách r. 1405. (Dr. Frant. Šujan.)
Str. 191—194.
„Hrad“ u Bilovic na Prostějovsku. (S obrázkem.) (Ant. Gottwald.)
Str. 194—198.
Geranium lucidum L., nová na Moravě rostlina jevnosnubná.
(Dr. Jos. Podpěra.) Str. 198—201.

C. Zprávy spolkové.

- Zprávy z Mor. mus. společnosti:
Zprávy z vědeckého odboru českého. (Referuje prof. Frant. J.
Rypáček.) Str. 202—211.
Zprávy o zasedáních kuratoria Mor. mus. společnosti. Str. 211—221.
Stanovy Kommisie na přírodověd. výzkum Moravy. Str. 221—225.
Z Kommisie na přírodovědecký výzkum Moravy: Informace
badatelům. Str. 225—227.
Zpráva o činnosti Moravské musejní společnosti za rok 1903.
Str. 228—264.

D. Literatura.

- Českoslovanské Letopisy Musejní. Red. V. V. Jeníček
(Dr. Fr. Šujan.) Str. 265—266.
K. Absolon: Propast Macocha na Moravě. (Dr. Frant. Šujan.)
Str. 266—267.
Fl. Koudelka: Über das erste Auftreten von Haustieren in
Mähren. (Al. Procházka.) Str. 267—268.
-

Obr. 1. V levo myzostomou znetvořený stonek lilijicový; uprostřed a v pravo podobně znetvořené stonky omleté a korodované. — Obr. 2. V levo stonek lilijicový se zachovanými ozdobami na povrchu; uprostřed podobný stonek silně korodovaný a omletý; v pravo podobný stonek omletý a korodovaný. — Obr. 3. V levo kořen lilijicový; v pravo podobný kořen silně omletý. — Obr. 4. Dva oblázky, bývalé stonky neb kořeny lilijicové, omleté a neznámými živočichy provrtané. — Obr. 5. Úlomky stonků lilijicových, silně omleté. — Obr. 6. V pravo kořen lilijicový, v levo podobný kořen silně omletý.

Všechny vyobrazené kusy pocházejí z bílého koněprusského vápence f₂ Barr.

Všechny obrázky představují $\frac{2}{3}$ přirozené velikosti.

www.libtool.com.cn

O některých zjevech dynamické geologie.

Podává Jaroslav J. Jahn.

Český massiv prahorní jest ohraničen na jv. a v. okraji mohutným zlomem, t. zv. „boskovickou brázdou“, jež v tektonické příčině má ráz korytovité propadliny. Tento význačný zlom táhne se od nejjižnějšího výběžku českého massivu přes Křemži, Znojmo, Rosice, Boskovice atd. a zabíhá daleko do Čech až přes Žamberk n./Orl.

Boskovická brázda zvláště jest vyznačena výskyty spodního permu, t. zv. červené jaloviny. Usazeniny tyto se počínají na jihu u Mor. Krumlova a táhnou se odtud obloukem 140 km dlouhým přes Rosice, Boskovice, Mor. Třebovou až do Čech. Při mapování ve vých. Čechách podařilo se mi nově zjistiti výběžky tohoto pruhu permského až u Brandýsa n./Orl. a u Potštýna, z dřívějších dob pak jsou známy usazeniny permské i od Lukavice sev. Rychnova n. Kněžnou.

Spodní perm brázdy boskovické a pokračování jejího ve vých. Čechách skládá se jednak z rudohnědých, železitých, jednak ze šedých slepenců, brekcí a pískovců, z arkos, břidlic, lupků (z části bituminických, hořlavými zvaných), po různu s nepatrnými slojemi uhlí, zřídka z vápenců (na Žampachu a v okolí Hnátnice v Čechách).

Za doby nejnovější pokládá se červená jalovina za útvar pu-
stinný, a to jednak terrestrický, spousty skalní drti, jednak za usazeniny z velikých jezer v rozsáhlých oblastech bez odtoku vodního¹⁾. O tomto původě červené jaloviny svědčí význačná červená

¹⁾ E. Kayser: Lehrbuch der geologischen Formationskunde. Ve Stuttgartě, 1902; Fr. E. Suess: Bau und Bild der böhmischen Masse. Ve Vídni—Lipsku, 1903, str. 162; Fr. E. Suess: Exkursion nach Segengottes bei Brünn, str. 162; K. A. Weithofer: Verhandl. der k. k. geolog. Reichsanstalt, 1902, str. 416.

barva většiny usazenin spodního permu našeho, morénovité hromady spoust kamení ostrohranného, pocházejícího ze sousedních pohoří (t. zv. slepence permské), častá příčná (diagonální) vrstevnatost usazenin červené jaloviny, řídké výskyty zkamenělin, vesměs zjevy, jež možno pozorovati všude ve spodním permu boskovické brázdy.

J. Walther, jenž prvý ukázal na pustinný původ usazenin tohoto rázu²⁾, Ed. Fraas³⁾, E. Kayser¹⁾ i Fr. E. Suess¹⁾ připomínají ještě jako význačné vlastnosti takovýchto útvarů, různé zjevy na vrstevných plochách pískovců a břidlic původu pustinného, totiž stopy zvířat plazivých (hieroglyfy) a kráčejších (ichnity), vlnovité rýhy (ripple marks), vtisky dešťových kapek a trhliny, vzniklé vysycháním bahna (fossil sun cracks).

Veškerý zjev tyto jsem pozoroval i na vrstevných plochách usazenin permských v brázdě boskovické a geologické sbírky české techniky brněnské chovají stkvostné ukázky veškerých výše vyčtených zjevů z permských pískovců a z břidlic z okolí brněnského.

Různé ichnity, zvláště stopy obojživelníkův a ještěřů (saurichnity) jsou známy z moravského permu již dlouho, na př. od Padouchova a Rosic.

Hieroglyfy, úplně podobné stopám plazivých zvířat z vídeňského a karpatského pískovce, pozoroval jsem opět v okolí Padouchova (na červených břidličnatých pískovcích) a u Jablonan (na sedozelené hlinité břidlici).

Velmi hezké a zřetelné vlnovité rýhy vyskytují se v množství velikém na vrstevných plochách červených břidlic a pískovců permských u Zbejšova, mezi Neslovicemi a Padouchovem i na vrstevných plochách zelenošedých břidlic v okolí Jablonan. Tyto rýhy vznikají na plochých pobřežích mořských i jezerních pohybem vln na písčitém nebo bahnitěm dně jezerním nebo mořském. Vznik podobných vlnovitých ryh můžeme i dnes pozorovati na pobřeží moří, rybníků, jezer a na plochých březích řek a louží,

¹⁾ Viz str. 117 ¹⁾.

²⁾ Die Denudation in der Wüste und ihre geologische Bedeutung. Abh. der kgl. sächs. Ges. der Wiss., math.-naturw. Cl. Nr. III. V Lipsku, 1891. — Das Gesetz der Wüstenbildung. V Berlíně, 1900.

³⁾ Die Bildung der germanischen Trias. Jahresh. des Ver. für vaterl. Naturk. Württembergs, 1899.

pohání-li vítr vlnky vodní k bahnitému neb jemně písčitému břehu. Také na svazích přesypů (dun) ve větém písku (na př.

Obr. 1. Sítovité trhliny a vřsky krup na vrstevné ploše graptolitové břidlice. Koněprusy, e.₁a.
($\frac{1}{3}$ přirozené velikosti.)

v okolí Pardubic, Kolína a j.) i na sněžných pláních tvoří vítr podobné vlnovité rýhy.

Pripomínám, že jsem typické vlnovité rýhy pozoroval též na vrstevných plochách paradoxidové břidlice u Tejšovic v Čechách; proto nelze břidlice tyto pokládati za usazeniny more příliš hlubokého¹⁾.

Vtisky dešťových kapek, shodné s vtisky, jež po krátkých, prudkých lijácích možno dnes často pozorovati na hladkém povrchu ještě vlhké, bahnité a písčité půdy, objevují se velmi hojně na vrstevných plochách břidlic a pískovců v okolí Zbejšova, Neslovic, Padouchova i Jabloňan.

Podobné stopy dešťových kapek pozoroval jsem i na drábovských křemencích (d_2) ve středočeském siluru.

Na vysychajících loužích a bažinách s bahnitým dnem pozorujeme zhusta síťovité trhliny. Pokryje-li se takováto rozpuštěná plocha novou usazeninou, vyplní se i trhliny sedimentem, čímž vzniknou otisky těchto trhlín, totiž vyvýšená, síťovitě se protínající žebra (lišty). Takovéto trhliny, vysycháním půdy vzniklé, a otisky jejich velmi zhusta nacházíme na permských břidlicích a pískovcích v okolí Zbejšova, Padouchova i Jabloňan.

Tytéž trhliny jsem pozoroval i na drábovských křemencích (d_2) a na křemencích i břidlicích stupně H ve starším palaeozoiku středočeském i na pískovcích českého cenomanu.

Zvláštní pozornosti zasluhují trhliny, vzniklé vysycháním bahnitého sedimentu, objevující se přehojně na vrstevných plochách graptolitových břidlic (e_1a) u Koněprus v českém siluru. (Viz dvě fotografie jejich, zhotovené laskavě panem prof. Dr. Vl. Novákem). Okrouhlé důlky (s nimiž na dolejší vrstevné ploše patrové vrstvy se shodují knoflíkovité vyvýšeniny), jež jsou patrný na vyobrazeních našich mezi síťovitými trhlínami, pokládám za vtisky krup značnějšího objemu. Prudkým nárazem krup do vysychajícího bahna vysvětlují si místy se objevující, téměř kruhovitě seřadění trhlín kolem takového vtisku. Trhliny tyto i vtisky krup dokazují, že graptolitové břidlice nejsou usazeninou hlubinnou, za niž byly pokládány dosud.

¹⁾ Gumbel praví, že slabé stopy vlnovitých ryh byly pozorovány na dně mořském do hloubky 180 m. (Geologie von Bayern. I. Kassel, 1888, str. 226).

Na jižním svahu vrchu Zlatého Koně u Koněprus ve středověském siluru jsou veliké lomy bílého, t. zv. koněpruského vápence (f_2), jehož pro vzácnou čistotu jeho (až 99·9% Ca CO_3) užívají jako vápence saturačního do cukrovarů, jako přísady na tavení rud ve vysokých pecích a ovšem i jako suroviny na výrobu výtečného vápna.

V jednom z těchto lomů, patřícím akciové společnosti na výrobu vápna a cementu v Berouně, otevřen jest ve značné mocnosti crinoidový vápenec stupně f_2 . Vápenec tento jest prostoupen mohutnými puklinami, na vrstvách kolmými, jež jsou

Obr. 2. Otisk síťovitých trhlín (lišty) a vtisků krup na vrstevné ploše graptolitové břidlice. Koněprusy, e₁a. (2/3 přirozené velikosti.)

vyplněny žlutou okrovitou hmotou („hlinou“), kteráž jest podobně jako „červena zemlja“ či terra rossa¹⁾ v Krase hlinitě železitý zbytek z rozloženého vápence po vyloužení Ca CO_3 .

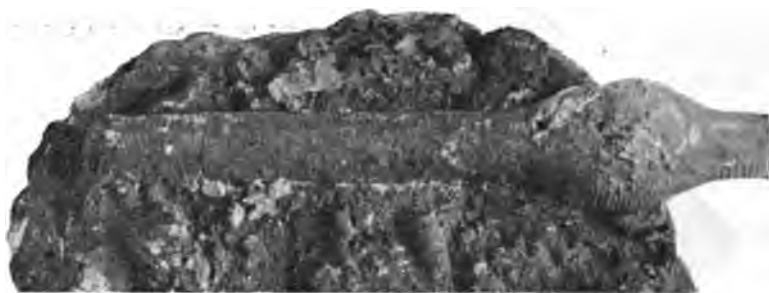
Opere-li děšť tuto okrovitou hlinu, objeví se stěny řečených puklin pokryty obrovskou spoustou vyvětralých zkamenělin, převážně stonků, kořenův a vzácně i kalichů lilijicových, jichž možno tu za krátkou dobu nasbírat na litry.

¹⁾ Připomínám, že nejen na Zlatém Koně, ale i v obvodě bílých vápenců f_2 u Váp. Podola ve východních Čechách, ano i v obvodě vápenců devonských a jurských u Brna opět jsem pozoroval také červenou zemi, nelišící se ničím od typické terra rossa z Krasu přímofského a istrijského.

Podle velikosti, výzdoby vnějších stěn článkův i tvaru ústřední trubice náležejí tyto stonky několika rodům. E. Kayser určil je omylem jako *Crotalocrinus*, ku kterémuž rodu rozhodně nepatří žádný ze stonků těchto.

Mnoho stonkův i kořenů těchto znetvořeno jest endoparasitickými červy, myzostomidy, jež, zavrtavše se do stonkův a kořenů, způsobily nadušení i různé znetvoření jejich¹⁾. Otvor, jímž parazit vnikl do stonku, obvykle jest zachován zřetelně.

Mezi těmito vyvětralými stonky a kořeny lilijicovými ve jmenovaném lomě jest jich veliké množství, na nichž zřetelně jest patrna omýlací činnost vody mořské: mnoho stonků jest obroušeno tak, že ozdoby vnějších stěn článků jejich zmizely úplně, veškerý hrany jsou okulaceny, mnohdy nelze ani článků

Obr. 3. Stonek lilijice, naduřelý myzostomou; otvor, jímž cizopasný červ vnikl do stonku, lze na obraze viděti zřetelně. Koněprusy, f.₂.
(²/₂ přirozené velikosti.)

rozeznati, ano četné stonky jsou omlety do nepravidelných až kulatých valounkův a oblázků, na nichž bychom marně hledali stopy původu jejich stonků lilijicových.

Kořeny lilijicové jsou zhusta omlety rovněž, větvičky kořenové jsou ulámány a lomné plochy okulaceny tou měrou, až posléze kořeny jsou obroušeny do nepravidelných valounů, na nichž sotva ještě rozeznáme články větviček a otvory ústřední trubice jejich.

¹⁾ Viz můj popis zjevů těchto v pokračování díla Barrandeova, v VII. díle, II. části, na str. 138—139. Na tab. 74. téhož díla jsou vyobrazeny takovéto stonky, myzostomidy znetvořené. Barrande, neznaje původu tohoto nadušení, dával takovýmto stonkům různá jména druhová.

Takovéto obroušené kořeny a stonky lilijicové nezřídka jeví stopy korrose vodní, ano i výsledky hlodavé činnosti neznámých živočichů (závrtky a dírky). Zcela podobné stopy živočišné erose pozoroval jsem často na vápencových oblázcích na pobřeží istrijském a kvarnerském (u Pulje, Opatije, Bakar a j.).

Veškery tyto zjevy svědčí o tom, že stonky a kořeny lilijicové na onom místě tehdejšího moře devonského byly vydány rušivé (omýlající) činnosti vln mořských, že na místě, kde jest nyní řečený lom, stával za doby spodního devonu mohutný útes korálový, pokrytý nesčetnými lilijicemi; stonky a kořeny odumřelých lilijic spadly do příboje, jenž narážel na svahy útesu, a mohutnou silou jeho byly omlety do nepravidelných valounů, na nichž dnes nejsou více patrný ani původní sloh ani povaha kostry lilijicové.

Na přiložené tabulce uveřejněny jsou (laskavostí pana prof. Dr. Vl. Nováka pořízené) fotografie neomletých i omletých kořenův a stonků lilijicových, vesměs z pásma f_2 od Koněprus. Některé stonky jsou navrtány a znetvořeny myzostomidy, jiné ukazují stopy vodní, neb i živočišné erose.

Originály veškerých vyobrazení, v pojednání tomto obsažených, daroval jsem sbírkám Musea král. Českého v Praze.

Z urbáře panství Luhačovského.

Podává Eduard Domluvil.

Svémi lázněmi nabývají Luhačovice značné důležitosti národní. Proto snad budou zajímaví výpisky z knihy: „Urbarium aneb sepsání platův, jak peněžitých tak obilních, husí, slepic a vajec, vycházejících každoročně na panství Luhačovském“. Založeno bylo roku 1679; několik let po záhubném vpádě „tatarském“ (r. 1663), kdy páleny statky. Patrně proto založeno nové urbarium.

Zajímava jsou i jména tehdejších osadníkův, jak po sobě následovali po dvě pokolení. Lze poznati z nich i z pozdějších knih pozemkových a srovnati, kolik rolník platil za XVII. století a kolik platí nyní. Srovnání takové ukazuje, že nářek na zlé časy a na veliké poplatky není příliš oprávněn ani veliká nespokojenost mnohých našich rolníků s povoláním rolnickým. Vždyť tehdy vedle dávek zapsaných v urbáři a povinných pánům, dával rolník ještě jiné dávky, jako poplatky za nastoupení statku, platy za vyřízení úřední, desátky duchovenstvu, příspěvky na výživu učitelův a j. Pohodlí nynějšího, kdy jest již po tvrdé robotě, prostředků vzdělávacích, jež nyní rolník může dáti dětem, toho všeho nebyvalo prve. Dotýkám se toho, ježto časté nářky odnímají chut k povolání rolnickému starým i mladým, způsobují nevážnost ku zděděnému statku, netrpělivost v práci a zvykání životu lehkému z omrzelosti, aby rolníci zapomněli svých útrap.

Bylo a jest potřebí, aby dorost nabýval školního vzdělání vyššího, ale přece i zde jest nutno varovati, neboť i nepovolání bývají nuceni do škol středních, které se přepřlňují, a z toho schopnějším vznikají překážky v pokroku; jiní zase prací rolnickou zhrdajíce, utíkají do dílen, takže rolníkům nad míru již ubylo

pracovních sil. Komu připadne pak zděděná země orná, pozbudou-li i rolníci lásky k rolnictví a k rodné hroudě?

Poskytujeme proto lidu čtení, jež posiluje pracovitost, spokojenost; neboť srovnávání povinností předků s našimi povinnostmi jest tu dobrým poučením.

Přikročíme již k výpisům z urbáře Luhačovského a proberme se jednotlivými osadami, totiž Luhačovicemi, Lidkovicemi, Kunovicemi, Kaňovicemi, Řetechovem a Pradlisky, Provodovem, Podhradím, Pozlovicemi, Petrůvkou, Žilínem, Kladnou a Přečkoviciemi.

Podáváme názvy usedlostí a jména majetníkův jejich, jména tratí a povinností poddanské.

I. Luhačovice.

V Luhačovicích byly 4 lány, 2 $\frac{3}{4}$ lány, 23 půllány, 16 podsedků, 1 mlýn, 9 chaloupek.

1. grunt Kotkovský, lán Jury Adama Bublového, Pavel Bubla, 2. Vejmolův, půllán*), 3. Vítkovský, půllán*), Mikul Janičků, Mikul Janičků, 4. Nárožného, půllán, Dostál, 5. Mikuláškovský, půllán, Martin Blažej, Jan Marušník, 6. Marušníkovský, $\frac{3}{4}$ lán*), 7. Vejmolovský, půllán, Václav Vejmola, 8. Eliášovský, půllán*), 9. Blažejkovský, půllán, Mikula Outrata, 10. Sedíkovský, půllán*), 11. Valukovský, lán, Jan Vandík, Mart. Mikláček, 12. podsedeček Vaškovský*), 13. grunt Haškovský, půllán, Václav Malaník, 14. podsedeček Mikuláškovský*), 15. Outratíkovský, Mikula Nohavků, Jan Macík, 16. Návozního*), 17. Juráckovský, Tomáš Juráčků, Mart. Masař, 18. Macháckovský*), 19. Šváchovský, Jan Paščík, 20. grunt Tkadlčovský, půllán*), 21. Durdovský, půllán, Tomáš Milím, Tom. Kudláček, 22. Novákovský, půllán*), 23. Zalesákovský, lán, Jan Obádal, 24. pods. Králův, Pitřů, 25. grunt Vavryšovský, půllán, Martin Vavryš, Pavel Vavryš, 26. Guglíkovský, půllán*), 27. Valachovský, $\frac{3}{4}$ lán, Jura Vejmola, 28. Sedovský, půllán, Kolář, 29. mlýn Slanovodský, Petr Sedlář, 30. pods. Boraňovský*), 31. Mikšovský, Jan Valach, 32. Odrobiňovský*), 33. gr. Kočího,

*) Hvězdička značí, že jméno majetníkov jest v urbáři otřeno a nečitelné.

půllán, Mikula Odrobiňa, 34. Kladenského, lán*), 35. pods. Poučovský, Jan Vavryš, 36. gr. Slováčkovský, půllán*), 37. pods. Kročovský, Andráš Vavryš, Mikul Vavryš, 38. Hujčovský*), 39. Kotkovský, Jan Taláš, Mikul Taláš, 40. gr. Kubáčkovský, půllán*), 41. Adamovský, půllán, Jan Adamců, Jan Nohavka, 42. Nevšovský, půllán*), 43. pods. Zháňalovský, Martin Bednarík, 44. gr. Kovárovský, půllán*), 45. Nohavkovský, půllán, Mikuláš Nohavčík, Mikul. Dostál, 46. Bystřického, půllán*).

Chaloupky na obci vystavěné měli: 1. Václav Machalík, 2. Václav Hetenčík, 3. Martin Vavryš, 4. Vašek Svinář, 5. Jan Jurica, 6. Martin Blahoš, 7. Jan Rapola, 8. Říha, 9. Jura Ducheček.

Hoferských kopanic užívali: Vašek Masař, Mikula Mikšů, Kucharík.

Z kopanice na Solném a u Hrabového platil Vašek Svinář 30 kr. Obec Luhačovská byla povinna dávat 1 tele o velikonočních aneb 1 rýnský za ně. Taková byla tehdy cena peněz: za rýnský koupil jsi tele!

Ze země Tomáše Machačíka, kdo jí bude užívat, dá o sv. Martině platu 45 kr.

Názvy polních tratí: role za Okrouhlou, ze Zderkova, kopanice u Solného; roli za Polem (snad panským?), ve Zderkově; kopanice v Solném; kopanice Šváchovská, kopanice „Prečkovská u kepinek“; roli v Kruhu, „na Ovčírnej“ a na „Zástupově;“ kopanice na obci slove „na Brance“.

Platy z „kopanic“ jmenují se téměř na každém gruntě; název „role“ se vyskytuje zřídka. (Kopanica, místo na horách, které se neore, jen se kopá). Podnes říkají, že „jdou na kopanice“, ačkoli se pole nevzdělávají motykou, nýbrž pluhem.

Při založení urbáře byly nepochybně některé kopanice odděleny od některých gruntův a přiděleny menším; tak na příklad platil Václav Malaník z kopanice od gruntu Zháňalovského; jiný zas platil z kopanice Šváchovské „naddané“. Vrchnost tehdy asi zvelebovala dědinu. Mluví se o kuse roli nově vykloučeném anebo při podsedku Návozního: „z chaloupky vystavěné, kdo jí bude držeti, má dáti z ní 4 kr.“; snad nákladem vrchnosti byla přistavěna na pozemku toho podsedku.

Povinnosti osadníkův.

	O sv. Jiří	Hlásky Svatojan- ské	O sv. Václavě	O sv. Martině za hus krmnou	Hlásky vánoční	m. žita	m. ovsa	slépí	vajec
z lánu	1 r. 6 kr.	4 kr. 2 d.	1 r. 6 kr.	9 kr. 1 d.	4 kr. 2 d.	2*)	4	6	32
z 3/4 lánu	49 kr. 1 1/2 d.	4 „ 2 „	49 kr. 1 1/2 d.	9 „ 1 „	4 „ 2 „	1 1/2	3	5	24
z půllánu	33 „	4 „ 2 „	33 kr.	9 „ 1 „	4 „ 2 „	1	2	4	16
z podsedku	9 kr. 1 1/2 d.	4 „ 2 „	9 kr. 1 1/2 d.	—	4 „ 2 „	—	—	2	4
z chaloupky	—	—	—	1 r. (z ko- panice)	—	—	—	—	—

Povinnosti osadníkův nejsou všude vyměřeny stejně, neměli bezpochyby kopanice či polnosti stejně veliké: nebylo v tom asi nespravedlivé libovůle úředníkův ani pánův. Při některém gruntě byla ještě zvláštní role nebo kopanice, z níž se také platil zvláštní poplatek, vždy o sv. Martině; některý grunt platil i z role panské nebo z kopanice hoferské neb i z kopanice od jiného gruntu přidělené, jak řečeno výše. V urbáři není zmínky o fojtství (dědičném rychtářství), s nímž se obvykle setkáváme v dědinách jiných panství. V dědinách ovšem, v nichž vrchnost měla zámek a obydlí, nebyl všude zřízen fojt, ježto vrchnost bez prostředkování fojtova osadníkům snadno udílela rozkazy o robotách a jiné. Snad nebylo fojtství v dědinách panství Luhačovského, protože všechny vesnice se rozkládaly blíže Luhačovic.

Grunty, na nichž rodina seděla po více pokoleních. Při založení urbaria r. 1679 nazvány byly grunty po dřívějších držitelích. Téměř při všech spatrujeme nové držitele; jen na podsedku Juráckovském zapsán jest jako nový držitel Tomáš Juráček; na gruntě Vavryšovském zapsán jest Martin Vavryš a po něm Pavel Vavryš; na gruntě Adamovském Jan Adamců; na gruntě Nohavkovském Mikuláš Nohavčík a na gruntě Vejmo-

*) V klidných dobách bývala m. žita za 22 gr. — 1 r.; ovsa za 16 gr.; v dobách válečných a neúrodných ceny stoupaly hrozně — bylo pak sypané daní převelikou!

lovském Václ. Vejmolá. Na celém láně Kotkovském následoval po Adamovi Bublovém (syn asi) Pavel, a podobně na dvou podsedcích následoval syn po otci.

Jiné poznámky.

Plat o sv. Jiří a o sv. Václavě byl asi placen z domu a ze země původně mu přidělené; vyskytuje se u všech usedlostí všech obcí. Poplatky vypsáné v tabulce předchozí vyskytují se nejčastěji; nebyly u všech gruntů docela stejné. Tak na jednom půlláně platilo se Svatojanské vánoční hlásky po 9 kr. 1 den. Plat z „kopanic“ byl dáván snad z nějakých nově přidělených kopanic; byl velmi různý. Plat za hlásky, též na všech gruntech povinný, byl asi výkupné za povinnost noční stráže a hlásání, jež osadníci konávali na hradě Starém Světlově, jehož zříceniny se spatřují blíže Podhradí u Luhačovic, a na tvrzi v Luhačovicích, když totiž Luhačovice odděleny byly od panství Světlovského, a zřízeno z nich nové panství. — Plat za krmenou hus též byl na všech gruntech.

Chaloupky neplatily platův, toliko o sv. Martině 1 rýnský, a některé z nějaké kopanice jim přidáné.

II. Lidkovice (Ludkovice)

měly 1 lán, 2 $\frac{3}{4}$ lánů, 15 půllánů, 10 podsedků, 3 čtvrtky, 1 mlýn, 7 chalup.

1. Podsedeck Burdovský, Jura Pastyřík, Jan Sláchal, 2. pods. Machačovský*), 3. pods. Obdržalovský, Lukáš Samuelů, Jura Kovár, 4. pods. Sedláčkovský*), 5. čtvrtlán Hrabíňovský, Lukáš Hrabíňů, Jan Vašků, 6. pods. Hajsankovský*), 7. gr. Hurbanovský, půllán, Jan Urbanců, Mikul Urbanec, 8. pods. Nedomovský*), 9. grunt Buchtovský, půllán, Vávra Halamů, Jan Halamů, 10. čtvrtlán Nedomovský*), 11. grunt Divokých, $\frac{3}{4}$ lán, Mikula Slabůšek, Pavel Prča, Urbanec, 12. gr. Komínkovský, lán*), 13. gr. Vaculovský, půllán, Martin Vaculků, Mikula Vaculků, 14. gr. Sobolovský, půllán*), 15. gr. Machaňovský, půllán, Václav Maleč, 16. gr. Blektovský, půllán*), 17. gr. Mikšovský, půllán, Daněl Novák, Václav Mikula, 18. gr. Trvajsíkovský, půllán*), 19. mlýn Dolní, Jan Suchánek, 20. gr. Hymovský, půllán*), 21. pods. Krajbuchtovský, Václav Juričků, Mart. Juričků, 22. pods. Pavelkovský*), 23. pods. Schovajsovský, Jan Juričků, Jura Juričků, 24. gr. Pasty-

Hkovský, půllán, Pastýřik, 25. čtvrtlán Provodovský, Mikula Jušelů, Jan Jušela, 26. pods. Masarovský*), 27. gr. Hurbanovský, půllán, Matouš Kravarík, Václav Raska, 28. gr. Brončovský, půllán*), 29. gr. Čavrnkovský a Bílkovský, půllán, Jan Schovajšů, 30. gr. Mrázkovský, půllán*), 31. gr. Ondřešovský, půllán, Mikula Zmola, 32. gr. Tkadlčovský, $\frac{3}{4}$ lán*); chaloupky na obci vystavené měli: 1. Jan Bělák, Mikula Macků, 2. Macek Kramářik, 3. Jan Kovář, 4. Mikul Petrovský, Tomáš Masků, 5. Mikula Masků, 6. Ondra Samuelů, 7. Martin Jurků.

Názvy tratí polních: v Sýkoři (panská louka), na Krhových, pod Brezí. Při osadě píše se také o „kopanicích“ u mnohých gruntů; téměř při každém však zaznamenány jsou i platy „z vinohrádků“; jednou se uvádí plat ze „štěpničky“, dvakráté též z „chmelnice“. Při mnohých místech připomíná se také plat „z humenca“.

K Lidkovicům náležely dvůr a poušť Opatovsko s „vinohrady“ ještě r. 1609 plodnými (Volný), odtud tedy asi plat z „vinohrádků“. Vinohrádky slovou tak podnes a jsou poli.

Povinnosti osadníkův.

	O sv. Jiří	Hlásky Svatojan- ské	O sv. Václavě	O sv. Martině za hus krmnou	Hlásky vánoční	m. žita	m. ovesa	slépic	vaječ
z lánu	1 r. 6 kr.	4 kr. 2 d.	1 r. 6 kr.	9 kr. 1 d.	4 kr. 2 d.	2	4	4	36
ze $\frac{3}{4}$ lánu	nečtitelno	nečtitelno	nečtitelno	nečtit.	nečtit.	$1\frac{1}{2}$	3	$3\frac{1}{2}$	28
z půllánu	33 kr.	4 kr. 2 d.	33 kr.	9 kr. 1 d.	4 kr. 2 d.	1	2	3	20
z podsedku	9 kr. $1\frac{1}{2}$ d.	4 „ 2 „	9 kr. $1\frac{1}{2}$ d.	9 „ 1 „	4 „ 2 „	*	*	1	8
ze čtvrti	23 kr. $1\frac{1}{2}$ d.	4 „ 2 „	23 kr. $1\frac{1}{2}$ d.	9 „ 1 „	4 „ 2 „	$\frac{1}{2}$	1	$2\frac{1}{2}$	12
ze mlýna	33 kr. a 1 r. 12 kr.	4 „	1 r. 45 kr.	9 „ 1 „	nečtit.	*	*	1	26

Z chaloupky platilo se o sv. Martině 1 r. a z rolí několik kr.; byly to role „panské“. Toliko u jedné — první chaloupky — zapsán i plat Svatojanský a Svatováclavský a obojí obvyklé hlásky.

Jak vzpomenuto v názvech tratí, vyskytují se v Lidkovicích skoro při každém gruntě platy z „vinohrádků“; byly dávány o sv. Martině, ale skoro každý v jiné výměře. Na jednom podsedku placeno 1 r. 20 kr., na jiném z dvou vinohrádků 32 kr. a z koupeného „svobodného“ vinohrádku 25 kr. Někteří platili plat „z humenca při domě z panské země jemu daného“ 12 kr.

*) Nedávali sypaného.

Rodiny na gruntech déle usedlé. Na gruntě Hurbanovském seděli po sobě Jan Urbanců a Mikul Urbanec, na Buchtovském seděli po sobě Vávra Halama a Jan, na Vaculovském Martin Vaculků a Mikula Vaculků, na Schovajsovském po Janovi Jura Juříčků, na Pastyřkovském dva Pastyřkové po sobě; čtvrt Provodovskou drželi po sobě Mikula a Jan Jušelfů; také Urbancové drželi grunt svůj déle, otec a syn.

III. Kaňovice

měly 11 púllánů, 9 podsedků, 2 mlýny, 2 čtvrtky, 2 chaloupky.

1. čtvrt Prčovská, Martin Prča, 2. gr. Prčovský, púllán*), 3. gr. Trajbovský, púllán, Jan Duda, Pavel Duda, 4. gr. Kalačovský, púllán, Jan Kalač, Mikula Kalač, 5. čtvrt Koukelovská, Mart. Lenoch, Martin Švehlák, 6. mlýn pod rybníkem, Václav Hrbáček, Jura Šustek, 7. pods. Doležalovský, Vasek Sobolčík, Jan Mizerů, 8. gr. Cacíkovský, púllán, Jan Podsedník, Jan Mikulů, 9. pods. Šimkovský, Mikula Kovárů, Mikula Sláchal, 10. pods. Vaškovský, Václav Krástel, 11. gr. Plaškovský, púllán, Jan Hrabec, Jura Kalač, 12. gr. Mikla Vaškova, púllán, Jura Prachýl, Mikula Ušela, 13. mlýn Trajbovský, Mikuláš Mizera, Jan Prachlík, 14. gr. Petrůvský, púllán, Václ. Lukšů, 15. čtvrt Dudovská, Martin Prča, Mikula Janíčků, 16. gr. Machaňovský, púllán, Martin Kovár, Lukáš Miklíčků, 17. pods. z gr. Lískovského, Václ. Mlčků, Jan Krňák, 18. gr. Kalinovský, púllán, Mart. Hrabec, Václ. Krástel, 19. pods. Blanařovský, Jura Mikulů, Matouš Ušela, 20. pods. Bojarovský, Pavel Miklíčků, Jura Mikula, 21. pods. Chýlovský, Vasek Mališka, Václav Mlček, 22. gr. Janšovský, púllán, Daněk Vajdík, Jura Vajdík, 23. gr. Ryškovský, púllán, Macek Pavláčků, Mikula Ušela, 24. pods. z gr. Machaňovského, Lukáš Miklíčků, Pavel Kalač; chaloupky na obci: 1. Mikla Petrovského, 2. Jana Macků.

Názvy trati polních: ve Lhotách, pole; v Rozsoší (vyskytuje se pětkrát), louky Společná, Rybnická; role „na obci na šusti“.

Při každém gruntě se vyskytují platy z „klučovanin“, při některém druhý plat „z nové klučí“, kterýž plat opět ukazuje na zvelebování polností kaňovských. Klučovaninami slovou totiž části lesa vyklučovaného a pastvíska nově zoraná, kde se prve neoralo ani neselo. O též svědčí asi též, že při většině míst po povinnosti sypaného (žita osypového a ovsá) se zaznamenává povinnost

sypaného „z losku“; byly to asi role „losem“ k místům později přidané. Z každého losku platila se měrice ovsa.

Povinnosti osadníků v. Na žádném gruntě se nevyskytují platy — ve všech jiných obcích obvyklé — za Svatojanské a vánoční hlásky, ani plat za husy; místo platů z kopanic, jaké se jmenují při Luhačovicích a Lidkovicích, dával každý majitel o sv. Václavě plat z „klučovanin“: půllán 58 kr. 1 denár, nebo jeden rýnský 2 denáry; podsedek 23 kr. 1 d. nebo 16 kr. 1 d.; čtvrt 23 kr. 1 d. nebo 1 rýnský 28 kr. atd. Při mnohých gruntech zapsány jsou platy z „nové kopanice“ na gruntě půllánovém 23 kr. 1 d., na podsedku 25 kr. 2 d. Někdy přidán plat z „nové kluci v Rozsoši“ a při některých gruntech z „losku“ 1 měrice ovsa. Platy o sv. Jiří a o sv. Václavě, osypové žito a oves, slepice a vejce na všech gruntech.

Nejdéle na gruntech byly rodiny Dudova a Kalačova.

IV. Řetechov a Pradliska

měly 11 půllánů, 5 podsedků, 1 mlýn, 6 čtvrtí, 4 chaloupky.

1. Gr. Juřinovský, půllán, Jura Mačalů, 2. gr. Duchoňovský, půllán, Václav Baďurík, 3. gr. Pavelkovský, půllán, Štěpán Tomášů, 4. pods. Mračíkovský, Lukáš Dohnálků, Jura Dohnálkova, 5. gr. Hajsankovský, půllán, Martin Mlčků, Anna Mlčková, 6. gr. Kovářovský, půllán, Martin Švachr, Jan Blahoš, 7. čtvrt Mačákovská, Jan Dohnalík, Bernat Dohnalík, 8. čtvrt Plchovská, Jan Plchů, 9. pods. Máčkovský, Vašek Mačalů, 10. čtvrt Ševcovská, Mikuláš Ďurďů, Jan Talaš, 11. gr. Mahdinského, půllán, Jura Mokrý, Jan Mokrý, 12. gr. Palovský, půllán, Martin Juřenů, 13. gr. Pomykalovský, půllán, Jura Oskorusák, Jan Tomášík a Jan Blahů, 14. pods. z půllánů Mankovského, Lukáš Juřenů, Jan Pala, 15. pods. druhý z půllánu Mankovského, Mikula Mlčků, Jan Hurta, 16. gr. Mlčkovský, půllán, Jan Mlčků, Tomáš Mlčků, 17. gr. Sedláčkovský, půllán, Jan Palů, Mikul Mlčků, 18. pods. Soukupovský, Pavel Soukup; v Pradliskách: 19. gr. Hrbáčkovský, mlýn, Václav Hrbáček, 20. gr. Machovský, půllán, Jan Mačalíků, 21. čtvrt Myjovská, Pavel Kamenář, Jan Kapsa, 22. čtvrt Sandovská, Jan Tomášík, 23. čtvrt Hajšelovská, Jan Večeřa, Pavel Ličák; chaloupky na obci měli: 1. Mářa Palova, Tomáš Mlčků, 2. Mikuláš Zavenda, 1694, 3. Václav Plšek, 1694, 4. Jan Miklů, 1694.

Názvů tratí polních jest velmi málo; blíže určují se toliko vinohrádky ku třem gruntům náležející: „při Ludkovicích“ nebo na „Lidkovsku“.

Povinnosti osadníkův.

V této osadě se naskytují nové povinnosti: platy z hor, za louky, za zahrádky a z tykův; platy o sv. Jiří a o sv. Václavě, hlásky Svatojanské a vánoční, o sv. Martině za hus dávaly se jako v osadách prve jmenovaných. Dávali také slepice, vejce nikoli. Z pŕllánu Duchoňovského dával Václav Baďutík: o sv. Jiří 33 kr., Svatojanské hlásky 4 kr. 2 d., o témž čase z hor 13 kr. 1½ d., o sv. Václavě 33 kr., o sv. Martině za hus krmnou 7 kr., o témž čase z kopanice 1 zl. 24 kr., z louky 4 kr., ze zahrádek 2 kr. 1 d., z tykův 11 kr. 2 d., vánoční hlásky 4 kr. 2 d., o témž čase z hor 13 kr. 1½ d., 2 slepice. Za plat z „tykův“ směli osadníci asi chytati ptáky (čihati na ptáky) při „tyku“ (strom osekaný a vějicemi ověšený). V Pradliskách jmenuje se ten plat též „za hus z tykův“. Plat z „tykův“ nebyl brán ze všech pŕllánů; nedávali ho ani podsedníci ani čtvrtníci (mimo jednoho). Platy z luk, zahrádek a z hor jsou zapsány na každém místě; plat za hus krmnou 7 kr. byl placen též z každé usedlosti. Za plat z „hor“ směli osadníci bráti něco dřev a steliva.

Pŕllán Mankovský byl rozdělen, ježto se rozmnožilo obyvatelstvo, na dva podsedky, z nichž každý o sv. Martině platil za hus jen 3 kr., ½ d.; též jiné platy pololánkovy dávány polovičně. Kopanice pololánků také nebyly asi stejně veliké. Z jedné placeno bylo 3 r. 6 kr. 2 d., z jiné 1 r. 24 kr.

Také zde střídají se držitelé míst; jediný pŕllán držel snad vnuk po dědu, a pět míst přešlo s otcův na syny. Jedno místo držela vdova po muži.

R. 1694 přibýly tři nové chaloupky na obci.

V. Provodov

měl 2 lány, 4 ¾ lány, 2 pŕllány, 1 mlýn, 6 podsedkův.

1. Grunt Martinkovský, pŕllán, Mikuláš Šebesta, Martin Machů, 2. gr. Planskovský, ¾lán, Václav Provazník, 3. gr. Polachovský, lán, „na panskou stranu se užívá“, Václ. Beran, 4. Drlíčkovský, ¾lán, Václav Polachů, Martin Polach, 5. pods.

Kovárovský, Daněk Tkadlec, 6. pods. Polachovský, Václav Plašek, Mikul Pleca, 7. pods. Pavlačíkovský, Václav Kovářů, 8. pods. Prachařovský, Macek Prachař, 9. gr. Nejezchlebovský, $\frac{3}{4}$ lán, Jan Haramija, Martin Mikulášů, 10. gr. Blahovský, půllán, Martin Bláha, Jan Ševčík, 11. gr. Vlastovicovský, lán, Mikuláš Vlastovica, Jura Vlastovica, 12. gr. Durďovský, $\frac{3}{4}$ lán, Mikula Pavlačka, Jan Pavlačka, 13. pods. Mlčovský, Pavel Opršal, Martin Tkadleček, 14. mlýn Machalíkovský, Jakub Mlynář, Pavel Mlynář, 15. pods. Petrovský, Jan Ševčík, Tomáš Kolarík.

Názvy tratí polních se nepřipominají.

Povinnosti osadníkův.

Ač Provodov měl více usedlostí větších, nevyskytuje se na žádném gruntě ani plat za kopanice ani za jiné polnosti. Za to jsou platy Svatojirské a Svatováclavské větší. Též nedávali plat za hus o sv. Martině, nýbrž dávali skutečnou hus krmnou, z celé obce 8 kusů, ježto podsedky nedávali husi; za husy „tykové“ vycházelo z obce ročně o sv. Martině 1 r. 14 kr. 2 d. Povinnosti z podsedků: o sv. Jiri 30 kr., Svatojanské hlásky 4 kr. 2 d., 2 slepice, 8 vajec; toliko dva podsedníci platili též o sv. Martině 14 kr. za hus, asi „tykovou“.

Čtyři místa přešla s otců na syny.

VI. Podhradí

mělo 1 půllán, 6 podsedků, 21 čtvrti, 2 chaloupky.

1. Čtvrť Bernatovská, Jura Sklenář, Jan Sklenář, 2. čtvrť Hurtovská, Pavel Boraň, vdova Verimová, 3. čtvrť Držpečíkovská, Vašek Opršal, Mikula Maculků, 4. čtvrť Baďurovská, Andráš Mračko, Mikula Vavryš, 5. čtvrť Machalovská, Jura Kabalčík, 6. čtvrť Vlkovská, Jan Šustků, 7. čtvrť Šustovská, Vacula Jurečků, Martin Kolář, 8. čtvrť Nedbalovská, Martin Kravařík, Rosina Šimonova, 9. čtvrť Blahovská, Mikula Masarů, 10. čtvrť Novosadská, Mikula Masarů, 11. gr. Vaňkovský, půllán, Martin Skrivánek, 12. čtvrť Jurinkovská, Mikula Jurník, Pavel Zvarík, 13. čtvrť Kutilovská, Vašek Štěpánů, Václ. Zvarík, 14. čtvrť Machalovská, Tomáš Záhorský, vdova Záhorská, 15. pods. Mizerovský, Mikula Gajdoš, 16. pods. Plečíkovský, Martin Kopečný, 17. pods. Kvačkovský, Martin Kopečný, 18. čtvrť Haramijovská, Mikuláš Zvarík, 19. čtvrť Netopilovská, Jura Hubáčků, 20. čtvrť

Zamechovská. Martin Sucheček, 21. čtvrt Moravovská*), 22. pods. Jarošovský, Martin Bílek, Martin Opršal, 23. pods. Gbelkovský, Jura Páralka, Michal Páral, 24. čtvrt Zelkovská, Vacula Bilků, Jan Kolář, 25. čtvrt Figurovská, Vašek Doradil, 26. čtvrt Sochorovská, Vašek Doradil (jiný než předešlý), 27. čtvrt Zavalovská, Jan Šimonů, 28. pods. Dudkovský, Jan, zeť Sklenářů, Ondra Plšek; chaloupky na obci měli: 1. Václav Martinců, švec, Jura Burníčků, 2. Jan Kučmez (1694, nové chaloupky).

Názvy trati polních: kopanice „ze žlebi“ (žleby) a „od hradu“.

Povinnosti osadníků v.

Ze čtvrti se platilo: o sv. Jiří a o sv. Václavě po 16 kr. 1 d., z hor o sv. Janě a o vánocích po 14 kr., o sv. Martině za hus krmnou 17 kr. 1½ d. mimo jiné platy; z podsedků se platilo o sv. Jiří a o sv. Václavě po 9 kr. 1 d., z hor o sv. Janě a o vánocích po 14 kr., za hus krmnou 17 kr. 1½ d. Kdežto čtvrtníci dávali žita osypového půl měrice a ovsa 2, nedávali podsedníci sypaného (mimo dva).

Jeden osadník — Mikula Masařů. — obdělával dvě čtvrti; 2 vdovy držely grunt po muži. Také v této osadě byly platy z kopanic velmi rozdílné.

Plat z hor tu byl také jako v Řetechově, ale nebylo ho v Luhačovicích, v Lidkovicích ani v Kaňovicích.

VII. Pozlovice

měly 5 lánů, 1¾ lán, 14 půllánů, 4 mlýny, 9 podsedků, 1 čtvrt, 8 chaloupek.

1. Grunt Hurkovský, půllán, Jan Babušův, 2. pods. Buťanovský, Jakub Mykysků, 3. pods. Polešovský, Vávra Mykysků, 4. pods. Boraňovský, Jan Skrivánek, 5. pods. Kuchařovský, Jan Podsedník, 6. pods. Rouskovský, Jura Matusků, 7. pods. Šmídovský, Bartoš, Martin Babušik, 8. pods. Macháckovský, Mikuláš Lenošik, 9. pods. Vrzonovský, Jan Hýl, 10. gr. Macháckovský, lán, Jan Macháčků, 11. gr. Lešovský, půllán, Pavel Macháčků, 12. pods. Holešovský, Martin Macháčků, 13. gr. Obdržalovský, půllán, Mikula Pašelfů, Martin Šaňulík, 14. gr. Trčalovský, půllán, Martin Rapula, Zuzana Rapulka, 15. gr. Halapartovský, lán, Jan Kolář, Martin Jurečků, 16. gr. Hubáckovský, lán, Matěj Hubáček,

Josef Hubáček, 17. gr. Tetuchovský, půllán, Martin Bobík, Václ. Bobík, 18. gr. Jurinovský, půllán, Martin Malapík, Pavel Malapík, 19. gr. Mahdinovský, půllán, Pavel Podhradský, Jan Podhradský, jinak Machačík, 20. gr. Berglikovský, $\frac{3}{4}$ lán, Pavel Zmola, Jan Zmola, 21. gr. Jakubčíkovský, lán, Jan Matulík, Václ. Matulík, 22. gr. Krčovský, půllán, Václav Becků, 23. gr. Zháňalovský, půllán, Pavel Podhradský, Tomáš Machařík, 24. gr. Machovský, lán, Martin Ťukal, 25. gr. Krížkovský, půllán, Martin Pluskota, Jan Pluskota. 26. gr. Jandovský, půllán, Pustý, 27. gr. Duchkovský, půllán, Jura Podsedník, 28. gr. Malaňovský, půllán, Pavel Malaňů, Jan Divcký, 29. čtvrt Dosúdilovská, Jura Krčica, vdova Kateřina Tvarůžkovská, 30. gr. Šibenkovský, půllán, Mikula Mikulců, 31. mlýn na Štávnici, Martin Dohšů, 32. mlýn Skřivánkovský, Jura Janiga, Jura Janík, 33. mlýn Sedlářovský, Jan Sedlář, Dora Sedlářka. 34. mlýn Žákovský a mlýnec „Odelhotská“, Pavel Martinců, Mikula Martinců; chaloupky na obci měli: 1. Jura Zych, Tomáš Zych, 2. Káča Tedřenová, Jan Hanák, 3. Mikula Kozina, Václav Nedbal, 4. Daniel Malamů, 5. Mikula Skřivánek, 6. Jura Janošek, 7. Václav Mikulička, 8. Václav Petrašík.

Z názvů tratí polních jmenuje se kopanice „vej-pustina“.

Povinnosti osadníků v.

Záležely v platu Svatojirském a Svatováclavském, v hláskách vánočních, o sv. Martině plat za hus krmnou, a o témž čase plat z kopanic; z lánu 2 měrice žita osypového, 4 měrice ovsa, 4 slepice, 52 vejce; půllán dával polovičku sypané povinnosti, 3 slepice a 26 vajec; z podsedku nebylo sypaného. Ze tří mlýnů platilo se o sv. Jirí a o sv. Václavě více než z celých lánů: po 2 r. 30 kr. 2 d., za hlásky a za hus tykovou platili mlynáři jako jiní osadníci 10 vajec; z rolí rozdílně; sypaného nedávali. Z kopanic a rolí platili mlynáři skoro jako za lány; bývali tedy zámožnějšími občany. (Nepatrný byl mlýn v Provodově: z něho dáváno o sv. Jirí a o sv. Václavě po 15 kr. $\frac{1}{2}$ d., za hlásky po 4 kr. 2 d. a jiného nic).

Jeden lán (drželo) obdělávalo panství.

Na jednom láně byl vnuk po dědovi.

Pozlovice byly snad nejzámožnější obcí na panství a dle Slavíkovy „Moravy a jejích obvodů“ měly i svou školu, již si

vydržovali osadníci (ročně dávali 18 zl., 5 mandelů pšenice a tolikéž ovsa). Co utrpěly Pozlovice spolu s Luhačovicemi a Lidkovicemi vpádem Tatarů, viz „Moravu atd.“ na str. 82.; že panství drželo jeden lán samo, byl asi ještě následek „tatarského“ vpádu a ztráty na lidu.

VIII. Petrůvka

měla 3 lány, $2\frac{3}{4}$ lány, 8 půllánů, 3 podsedy, 1 čtvrt, 3 chaloupky.

1. gr. Šustkovský, lán, Jan Šustek, Václav Šustek, 2. gr. Martochovský, půllán, Mikula Novosad, 3. gr. Tománkovský, půllán, Valenta, Jan Valenta, 4. gr. Boraňovský, půllán, Tomáš Martochů, 5. čtvrt Řepkovská, Václav Kršek, 6. gr. Boraňovský, $\frac{3}{4}$ lán, Jan Michalík, 7. gr. Hubáčkovský, půllán, Jura Daňků, Martin Ťukal, 8. pods. Václava Veteše, Martin Michalík, Mik. Kršků, 9. pods. nový, r. 1679 udělaný, Pavel Kovářů, Jan Kovarik, 10. gr. Rojkovský, půllán, Jura Kovářů, Martin Kovářů, 11. gr. dvou lánů Lysých, Václ. Lysých, Jan Lysý, 12. gr. Halamovský, $\frac{3}{4}$ lán, Tomáš Remšů, Jan Remšů, 13. gr. Kovářovský, lán, Jan Vergelík, 14. gr. Januškovský, půllán, Jan Boraň, Martin Janičků, 15. gr. Čajkovský, půllán, Jura Paták, 16. gr. Voraňovský, půllán, Martin Remšů, 17. pods. Miklovský, Mikuláš Šustků; chaloupky na obci měli: 1. Martin Vlaščík, 2. Mikula Kovářů, Jura Řaň, 3. Štěpán Bučků, Martin Bučků.

Názvy tratí polních: kopanice „v Sudinkách“, louka „na Stanovišti“, kopanice „v Sobnovém“ nebo „v Sobnových“.

Povinnosti osadníkův.

Mimo jiné obvyklé platy: plat za hus tykovou. Na jediném místě na celém panství vyskytuje se při podsedku Miklovském plat o sv. Jití a o sv. Václavě: „za roboty koňské“ po 28 kr.

Také při této obci od r. 1668 byly udělaný nové kopanice, a tak zvelebována vesnice.

Vrchnost dávala obci, co ji náleželo: z jedné chaloupky, jež stála „polovic na obci a polovic v sedlckém gruntě“, brala vrchnost jen polovic (30 kr. poplatku). Rodina Lysých držela největší grunt, jenž byl udělán ze dvou lánů; platila Svatojirského platu 1 r. 36 kr. 1 d. a dávala 16 měr ovsa, kdežto z lánu

se platilo o sv. Jiří 40 kr. 1 d. a 8 m. ovsa. R. 1679 přibyl nový podsedeck.

Rodiny Lysých, Šustkova a Kovářova zachovaly se na gruntech nejdéle.

IX. Žilín

měl 1 lán, 6 půllánů, 4 podsedky, 1 čtvrt, 2 chaloupky.

1. gr. Hlavovský, půllán, Jan Bořanů, Václ. Tomanů, 2. gr. Švechlákovský, lán, Martin Švechlák, 3. gr. Kratěňů, půllán, Martin Kratěňů, Mikula Kratěňů, 4. gr. Hlavovský, čtvrt, Jura Johasů, 5. gr. Prňovský, půllán, Jura Bečků, Martin Bečků, 6. gr. Matuskovský, půllán, Jura Matusků, 7. gr. Šibenkovský, půllán, Matouš Foušeli, 8. gr. Masařovský, půllán, Martin Slovák, 9. pods. Petra Kačerovského, Jan Tomanů, Martin Mšenák, 10. pods. Odrobiňovský, Václ. Mikulčík, Václ. Smolík, 11. pods. Vlkovský, Eliáš Švehlák, Jan Sklenář, 12. pods. Slanovského, Mikula Daňků; chaloupky na obci měli: 1. Martin Useňák, 2. Martin Žák; hoferské kopanice: 1. Martin Krňa, 2. Jan Halouska, 3. Vávra Useňák, 4. Martin Novosad, 5. Jura Holý, 6. Mikuláš Daňků (snad horejší podsedník Mik. Daňků).

Názvy trati polních jsou hojnější než jinde; na Solném na Sudinkách, na Sudince, pod Důbravú, v Sobnově, v Malém Sobnově, v Uhlisku, za Kopci, na Střešňovi.

Na některých místech platilo se vedle obecného platu za hus krmnou po 17 kr. ještě i za hus tykovou 11 kr. 2 d.

Nejdéle se zachovaly rodiny Kratěnova, Matuskova a Bečkova na půllánech.

X. Kladná

měla 1 lán, 1³/₄ lán, 1 půllán, 2 podsedky, 2 čtvrti, 1 chaloupku.

1. gr. Hajčanovský, lán, Jan Kudláčků, 2. gr. Kalašovský, půllán, Jura Mikulášků, 3. gr. Jursíkovský, ³/₄ lán, Václ. Boraňů, Pavel Stolarů, 4. pods. Pechanovský, Jan Mikulců, Mart. Mikulců, 5. čtvrt Machalovská, Eliáš Macháň, Jakub Syrový, 6. čtvrt Macháňovská, Jura Kovár, 7. pods. Jury Kudláčového, Mikuláš Kudláčků; chaloupky na obci měli: 1. Jan Tkadlec; hoferské kopanice: 1. Martin Řepnica, 2. Martin Mikulců, 3. Halouska, 4. Lukáš Kolár.

Názvy tratí polních jako v Žilině (Kladná souvisí s Žilínem): na Sudinkách, na Třešňovém, pod Dúbravú; panská louka pod Kladnou na rybníku.

Kdežto v jiných osadách mluví se obyčejně o kopanicích, setkáváme se v Kladné častěji s platem z „rolí“ 1 r. 10 kr. o sv. Martině. — Déle seděli na statcích Mikulcové a Kudláčkové.

XI. Přechkovice

měly 2 lány, 8 půllánů, 6 podsedků, 5 chaloupek.

1. gr. Macháckovský, půllán, Jan Švehla, 2. gr. Bartoňcovský, půllán, Tomáš Bartoňců, Martin Bartoňčík, 3. gr. Mackovský, půllán, Martin Lidkovský, 4. gr. Johasovský, půllán, Jan Němec, Pavel Němeček, 5. gr. Vašeckovský, půllán, Mikuláš Chlpík, 6. gr. Juríkovský, lán, Václ. Juríků, Matouš Jurík, 7. gr. Blahošovský, lán, Jan Blahoš, Pavel Blahoš, 8. gr. Botkovský, půllán, Jan Hulej, Václav Hulej, 9. gr. Kubovský, půllán, Martin Fuglíček, Jan Fuglík, 10. gr. Mlynářovský, půllán, Mikuláš Ševčík, Martin Švec, 11. pods. Kalinovský, Martin Podsedník, 12. pods. Martinovský, Martin Švec, Martin Brymzák, 13. pods. Jaročovský, Václav Mačík, Tomáš Mačík, 14. pods. Jury Botkového, Valent. Gajdoš, 15. pods. Martina Bivola, Martin Ouličnik, 16. pods. Jakuba Hajného, Tomáš Hlavíků; chaloupky na obci vystavěné měli: 1. Jan Petřica, Pavel Petřica, 2. Martin Tkadlec, 3. Jan Prnák, Tomáš Němečků, 4. Tomáš Svitačík, 5. Jakub Jakubců; kopanice hoferské drželi: 1. Mikel Blahoš, 2. Tomáš Hlavík, 3. 5. Jan Mikuláš Kalů, Jan Švehlák, Martin Mičů, 4. Kateřina Podsedníková, Matuščík, Martin Dolíval, Jan Švehláků, 6. Jura Polášků, 7. Jan Jurů, 8. Martin Švehlík, 9. Martin Krupica, Mikel Blahošů.

Názvy tratí polních: Pod Sečami, nad Rybníkem, na Baďurce, nad Kouty, na Vrše, v Raclavově, na Kamenné, v Nepřejově, nad Žlebkem, pod Řezníkovem, Vrchní.

Povinnosti osadníků

mimo podsedníky vykazují nový plat „z gruntů“, jež platili o sv. Martině, držitelé lánův a půllánů, po 23 kr. 1 d., grunt Mlynářovský byl i mlýnem; platu z něho 1 r. 30 kr. o sv. Martině. I tato vesnice byla zvelebována novými kopanicemi; k jednomu

podsedku připojena nová louka „na močáře“, udělaná z lesa. K jiné kopanici byla udělána nová menší.

Déle trvaly rodiny: Bartoňcova, Juříkova a Blahošova.

Ze všeho vidno, jak vrchnost poddané dědiny své zvelebovala rozmnožováním gruntů či statků selských a zakládáním nových polí a luk.

Jest povinností také nynějších, již svobodných rolníkův, aby zděděné statečky po otcích zvelebovali a jich neopouštěli lehkomyslně neb omrzele. Jeť rolnický stav hlavním základem našeho národa.

Náš selský lid zachoval svou půdu za dob nejhorších, za dob hrozného utrpení a strádání nevýslovného. Měli by potomci našich selských hrdin opouštětí statky své a role, potem i krví otcovskou zalité a vzdělané?

Ni pídi, ni hroudy!

Návštěvy císaře a krále Františka I. a jiných členů panovnické rodiny na Moravě.¹⁾

Napsal Rud. Dvořák.

Osobnost císaře Františka I. hned s počátku docházela u dějepisců posouzení velmi různého, ani podnes není o ní mínění jednotného. Jedni líčí ho jako panovníka slabého, jehož hlavními vlastnostmi byly „náklonnost k malichernostem, odpor proti jakékoli větší námaze, nepravý stoicismus, za nimž se skrývala lhostejnost k vyšším zájmům, nedůvěra k vlastní osobě, ale stokrát větší k jiným lidem, strach před každou vynikající, mohutnou osobností; ač veškerou podstatou svou byl povrchní a mělký, a to zvláště za pozdějších let, po této stránce byl málo lidmi prohlednut, ježto svým nenápadným vnějškem, zdánlivou dobromyslností a šosáckými způsoby dovedl své okolí výborně klamati a některými vlastnostmi, jako užíváním nejhrubšího vídeňského dialektu, pohrdáním cizinské vzdělanosti a také úmyslnou nedbalostí v pravopise uměl si dáti nátěr pravého, nezkaženého Vídeňáka, tak že zvláště nižší vrstvy lidu viděly v něm sobě rovného a cítily se tím povzneseny. K vedení státních záležitostí byl neschopen, dovedl posouditi jen vnějšek a stránku formální, do obsahu, účelu a významu důležitých myšlenek ani výkonů nevnikl nikdy“ a pod.²⁾

Jiní zase viděli ve Františkovi nedostizný vzor panovnický. Ukazovali na to, že „přes těžké zkoušky, které přestál šťastně,

¹⁾ Stať jest sepsána dle zpráv, obsažených v příslušných ročnících čas. „Brünner Zeitung“. — Ku přirovnání jest užito ovšem i prací novějších, z domácích zejména D'Elverta, Schrama, Trautenbergra a j. Na některé z nich se také odkazuje zvláště.

²⁾ Springer, Gesch. Österr. seit dem Wiener Frieden, I, 111 a j.

za dvacetiletého pokojného panování zjednal cis. státu takový stupeň moci, blahohytu a vážnosti v celé Evropě, že právě toto období stalo se nejstkvělejším a nejšťastnějším v dějinách vlasteneckých. Moudrost jeho položila pevný základ ku štěstí národův uprostřed bouří, spravedlnost jeho byla mocnou ochranou práva a silným štítem proti libovůli. Uprímná, hluboká zbožnost, spojená s neoblomnou přichylností k víře otců, přísné šetření spravedlnosti, neobyčejná péče o blaho národů, konečně proslulá lidumilnost a blahosklonnost získaly mu neodolatelně všechny poddané, z nichž každý měl k němu vždy volný přístup¹⁾

Za takového rozdílu názorův nepochybíme zajisté, hledáme-li pravdu prostřed. Dlužno uvážiti, že po 23 léta, od nastoupení Františkova na trůn po druhý mír pařížský, země našeho mocnářství byly zmitány hlučnými událostmi válečnými, jimiž všeliká činnost zákonodárná i vnitřní vývoj národů, hmotný i duševní, byly buď zastaveny nadobro neb aspoň ochromeny. Z takového bidného stavu dovedl by povznéstí stát jen panovník neobyčejných schopností vladatských, organisatorský veleduch rázu Augustova, jenž by činnosti veškerého obyvatelstva dovedl vykázati nové dráhy. Takovým geniem ovšem císař František nebyl, ale proto přece netřeba odsuzovati ho bezohledně, jak ukázáno výše. Obyčejně se zapomíná při povahopise jeho, rozlišovati osobní vlastnosti jeho a život soukromý od činnosti jeho vladatské. O neobyčejné oblíbenosti u všech poddaných nelze pochybovati. Prosté občanské vychování, jehož se mu dostalo při dvore v Toskaně i potom ve Vídni u císaře Josefa, vstúpilo mu hluboký cit pro mravnost i náboženský smysl pro přísný život rodinný, jež nedaly vzniknouti nezřízené nádhře dvorské a rozkošnictví. Jevil také velikou horlivost za vykonávání vladatských povinností. Dovedl pracovati po celé hodiny u psacího stola. Audienční sál byl více než kdy před tím přístupen všemu obyvatelstvu; císař vyslechl každého trpělivě a potěšil skutky neb aspoň přívětivými slovy, v nenuceném nářečí vídeňském, tak že lidé byli nadšeni vlídností jeho. Ale mravenčí pilnosti nedostávalo se tvůrčího nadání, vyššího rozhledu, smělé energie a porozumění novým proudům myšlenkovým. Důvěra jeho v novoty

¹⁾ Nekrolog v čas. „Brünner Zeitung“, r. 1835, č. 59 a 64. — Mnoho výtek Františkovi I. činěných odmítá H. Meynert ve svém díle „Kaiser Franz I.“, ve Vídni 1872.

ve zřízení státním a v životě veřejném byla hned z mládí podryta dokonale jednak neúspěchem oprav císaře Josefa, jednak nenávistí k revoluci francouzské. Slova konstituce nesměl nikdo za přítomnosti jeho ani vysloviti.¹⁾

Že císař František skutečně pečoval o blaho poddaných národů, důkazem toho jsou četné cesty, které zvláště od času, co říši byl zabezpečen trvalý mír, pravidelně konal po všech zemích svých. Nebyly to nikterak cesty zábavné, nýbrž konané za účelem, aby se seznámil s přáními a potřebami svých národů, s povahou a stupněm vzdělání jednotlivých krajín. Kdož stáli císaři po boku, věděli, že každá cesta byla spojena s obtížemi. Především třeba uvážiti tehdejší zdoluhavost a nepohodlí cest, konaných vozmo; nebyloť ještě železnic. Na četných stanicích, neposkytujících největšího pohodlí, bylo třeba přepřáhati a často i přenocovati.²⁾ Na stanicích, poledních i nočních, císař, nepřeje si potřebného pokoje, věnoval se téměř neustále státním záležitostem. Audience, přijímání a zkoumání prosebných spisův, návštěvy veřejných ústavů školních, dobročinných a j., průmyslových závodů, sbírek a úřadů, nahlížení do správy zemské zabývalo z největší části čas jeho, a kromě toho vyřizovány věci, posílané císaři denně z Vídně. Císař cestoval obyčejně s manželkou, s některým arcivévodou a s četnou družinou z dvoranstva i z generality.

První návštěva Františkova na Moravě nestala se za příležitosti korunování za krále českého v Praze, ačkoli stavové moravští na sněmě projevíli přání, aby mohli novému panovníkovi

¹⁾ Charakteristické jest vypravování Hormayrovo. Osobní lékař Stifft chválil kdysi císařovu „dobrou konstituci“. Císař pravil: „Co zde mluvíte? Jsme staří, dobří známí, ale Stiffte, tohoto slova at nikdy od Vás neslyším! Říkejte si „trvanlivá povaha“, nebo, jménem božím, třeba, „dobrá komplexa“, ale není „dobré konstituce“. Nemám konstituce a nikdy ji nebudu mít.“ Stejně řekl František profesorům lublaňského lycea: „Přidrže se toho, co jest staré, neboť jest to dobré, a naši předkové se při tom měli dobře, proč bychom my neměli? Jsou nyní nové ideje v proudu, jichž nemohu schvalovati a neschválím nikdy. Vzdalujte se jich a přidržujte se pozitivního, neboť nepotřebuji učenců, nýbrž dobrých občanův. Vzdělati mládež za takové, jest Vaším úkolem. Kdo slouží mně, musí učití tomu, co poručím já. Kdo tak nemůže činiti, nebo mně přijde s novými ideami, může jíti, nebo ho odstranit.“ — Springer, Gesch. Österr. I., 119.

²⁾ Cesta z Vídně do Brna trvala 11—12 hodin; r. 1804 císař vyjel 22. srpna o 7. hodině ranní a dorazil do Brna téhož dne k 6. hodině večerní. — Brün. Zeit. 1804, str. 537.

holdovati v hlavním městě moravském. Císař totiž slavil především korunování ve Frankfurtě za císaře římského (14. července 1792), odtud přijel do Prahy, kamž stavové moravští na holdování i na korunovací vypravili zvláštní deputaci, a po skončených slavnostech dne 17. srpna odjel zrovna do Vídně. Moravané uviděli panovníka po prvé na sklonku r. 1798. Císař přijel dne 27. prosince s manželkou Marií Terezií, s palatinem uherským, arcivévodou Josefem, a s vévodou Albrechtem Saskotěšínským do Brna a ubytoval se v budově guberniální. Stalo se tak za účelem uvítání spojeného vojska ruského, jehož první oddíl (25.000 m.) za vedení gen. hr. Rosenberga právě tehda dorazil do Brna. Dne 28. a 29. prosince ruské sbory pomocné defilovaly před cis. manžely před celnici, na místě zvláště proto zřízeném. Průvod vyšel od Veselé brány a ubíral se přes Velké náměstí k bráně Židovské a trval po každé, poněvadž sbor vezl s sebou všechna děla, polní náčiní i přenosný špitál, po několik hodin. Zahájili jej 4 pluky kozáků, za nimi šli myslivci, granátníci, mušketýři, a na konec opět myslivci. Dne 25. prosince císař s ostatními hosty odebral se na rovinu královépoľskou, kde část ruského císařského sboru manevrovala na všeobecnou spokojenost. Brněnské obyvatelstvo, které dosud nikdy nespatriťlo vojska ruského, sledovalo cvičení s velikou pozorností; při tom zvláště se vyznamenali myslivci, kteří za kozáky na zemi ležíce, stríleli, nabíjeli a po břiše se posouvali; mezi kozáky byli rozděleni také kalmukové, šípy ozbrojení. Císař dal všem na jevo spokojenost; prostí vojínové obdrželi po 1 zl., poddůstojníci po 2 zl., důstojníci nižší celou měsíční gáží, vyšší důstojníci zvláštní dary, vrchní velitel hr. Rosenberg vyznamenán zlatou tabatěrkou v brillantech s obrazem císařovým. Dne 30. prosince 1799 cis. manželé opustili Brno, a o novém roce vytrhla z Brna první kolona ruského vojska, za níž následovaly ostatní, aby se odebraly na pochod proti nepříteli. O několik neděl později Morava hostila proslaveného hrdinu ruského, maršálka Suvarova, který do Brna dojel 24. března, ale pobyl jen několik hodin, neboť spěchal na bojiště italské; lid moravský na všech stanicích připravil mu nadšené uvítání.

Válečný spolek Rakouska a Ruska byl tehda ztvrzen také svazkem příbuzenským. Byl totiž umluven sňatek mezi arcivévodou palatinem Josefem a velkokněžnou ruskou Alexandrou

Pavlovnou. Proto Morava a zvláště Brno viděly mnoho vzácných hostí. Dne 23. září večer přijela do Brna choť velkoknížete Konstantina, roz. princezna saskokoburská, se statnou družinou (hraběnka Romanova), a ubytovala se u „tří knížat“; druhého dne o 9. hod. ráno nastoupila cestu do Petrohradu. Hned potom, 25. září večer přibyl z Vídně arcivévoda palatin Josef, ale pobyl jen tolik, kolik bylo třeba na výměnu koní, přinesl první do Brna zprávu o dobytí Mannheima arciv. Karlem, čímž rozšířen jásot po celém městě, načež neprodleně dal se na cestu do Petrohradu, kdež 30. října slaven sňatek napřed obřadem pravoslavným, pak římskokatolickým. Noví manželé na zpáteční cestě z Petrohradu do Vídně stanuli v Brně (6. ledna 1800 k 6. hod. večerní), kdež byli očekáváni s velikým napětím; neboť zatím rozšířily se zprávy o neobyčejné slíčnosti ruské velkokněžny a o nesmírném bohatství její výbavy. Veliké množství lidu shromáždilo se před hostincem „u tří knížat“, kde se ubytoval palatin Josef s manželkou. Zemský guvernér hr. Ugarte dal osvětliti město, což poskytlo hostem krásný a překvapující pohled. U městské brány uvítání byli měšťanským pěším sborem v plném lesku, s hudbou a vlajícím praporem. Hosté jsouce unaveni cestou, povečeřeli jen v malé společnosti hr. Ugarte, zem. velitele gen. Latoura a gub. rady svob. pána Rodena, který jim byl poslán vstříc na slezské hranice a po celé cestě Moravou pečoval o pohodlí jejich. Osvětlení města potrvало do 11. hodiny večerní, a jásající lid táhl městem za veselé hudby měšťanského sboru, který také druhého dne paradoval před hostincem a byl odměněn darem 100 dukátův. Hosté dali si ukázati prapor sborový a zarazili do něho šest hřebův. Před odjezdem do Vídně, který nastal o 9. hod. ranní, prohledli si za průvodu vojenské jízdy několik ulic a hlavní náměstí a projevíli velikou spokojenost nad srdečným uvítáním. Svob. pan Roden, který je provázel na hranice rakouské, obdržel na památku stkvostné hodinky brillanty posázené. Všude velebili krásu, půvabný vzrůst a dobrotu arciv. Alexandry. Brněnské obyvatelstvo bylo dojata velmi bolestně, když sotva za rok došla zpráva, že krásná paní zemřela v Budíně (16. března 1801) po těžkém porodě.¹⁾

¹⁾ Brün. Zeitung v čísle ze dne 25. března (str. 186) uveřejňuje na úvodním místě báseň, události věnovanou.

Neméně významnou událostí Brnu byla o dvě léta později návštěva slavného vojevůdce arciv. Karla, který právě před tím na bojišti jihoněmeckém dobyl znamenitých úspěchů na Francouzích. Obliba Karlova u obyvatelstva vzrostla tím více, když bylo známo, že úspěchy zbrani rakouských i ruských byly potom zmařeny vinou nerozvážné politiky víd. státníků, zejména ministra hr. Thuguta, čímž rozmrzený arciv. Karel se vzdal velitelství. Když arcikníže přijel dne 10. září 1802 o 11. hod. dop., vynikající osobnosti, mezi nimi členové někdejší mor. legie, vyšli mu vstříc a provázeli ho do města. Za hřmění děl s pevnosti Špilberské uvítán byl na prahu „biskupského dvora“, kdež se ubytoval, kníž. arcib. olom. hr. Colloredem, pak úřady s hr. Ugartem, tehda povýšeným za nejv. kancléře dvorského, a zeniským velitelem pol. zbrojm. hr. Latourem. Po hostině arcivévoda šel do Lužánek, kdež mu holdovala četná šlechta s dámami. Na zpáteční cestě nalezl již město nádherně osvětlené, i prohledl si je za průvodu gub. rady Rodena. Bohatou výzdobou a osvětlením vynikaly zejména portál gub. a zem. domu, portál radniční, Parnass na Zelném trhu a budova „taferny“, kdež byl sál redutní a „národní“ městské divadlo. Tisíce lidu oživovaly náměstí a ulice brněnské. Druhého dne ráno konána veliká voj. cvičení. Potom arcivévoda navštívil Špilberk a po hostině odebral se do stav. sálu rytířského, kde uvítal ho nejv. zem. sudí hr. z Bukůvky a odevzdal mu opis stkvělé řeči, kterou měl městský farář a kan. Böhlm, když prapory mor. legie byly vystaveny v sále stavovském. Potom na večer účastnil se arcivévoda slavnosti pořádané nejv. kanc. hr. Ugartem a nazejtří o 5. hodině ranní za hřmění 108 děl s hory Špilberské opustil Brno, odkudž odebral se do Prahy. Podobně nadšeného uvítání dostalo se mu, když na cestě z Prahy do Vídně stanul v Jihlavě a ve Znojmě (2. a 3. listopadu 1802). Z jásotu lidu bylo patrno, že Karel jest nejoblíbenějším členem cís. domu. Neboť roku potomního, když druzí bratři císařovi, arciv. Jan a Ludvík navštívili Brno a Olomouc (6. a 7. října), byli uvítáni v Brně téměř výhradně obvyklým způsobem úředním; o něco srdečnějším bylo přijetí jejich v Olomouci, kde město na počest jejich bylo vyzdobeno a večer osvětleno.

Roku potomního císař František po druhé navštívil zemi Moravskou. Bylo to bezprostředně po vydání významného pa-

tentu ze dne 11. srpna 1804, jimž ohlásil, že přijímá titul děd. císaře rakouského. Císař minil konati velikou prohlídku vojenskou u Tuřan, kdež také byly shromážděny všechny pluky z Moravy. Dne 22. srpna přihyl do Tuřan arciv. Karel s bratry arciv. Josefem, uh. palatinem, s arciv. Ludvíkem, pak s Albertem, vévodou saskotěšínským, a ubytovali se v býv. jezuitské residenci tuřanské. Druhého dne, 23. srpna, k 6. hod. večerní přijeli do Brna císař František s manželkou Marií Terezií a bydleli v domě dikasteriálním. Vseliké okázalé uvítání bylo zamítnuto. Nazejtří dopoledne arciv. Karel představil císaři mor. slez. guvernera hr. Dietrichsteina, ostatní čelnější pol. úředníky soudní, a knížetebiskupa brněnského Schrattenbacha. Odpoledne císař provázen generalitou prohledl si Špilberk, večer s císařovnou i s arciv. Karlem byl přítomen představení v král. měst. národním divadle, kdež byli uvítání s jásotem.

Dne 25. srpna konány byly za přítomnosti císařovy přehlídky pluků v táboře tuřanském a manevry.

V neděli 26. srpna císařští manželé odebrali se pěšky na mši sv. u sv. Jakuba, kterou sloužil tamější farář a kanovník Böhmer; také zpět do bytu šli pěšky na veliké potěšení četné shromážděného lidu. Odpoledne navštívili Lužánky, kdež uvítání byli šlechtou a četným obecnstvem. Večer se šlo do divadla, kde dávana byla opera „Lodoiska“.

Dne 27. srpna císař s arcivévodou Karlem byli opět přítomni přehlídce a manevrům v táboře tuřanském; odpoledne byla prohlídka káznice a chorobince. Dne 28. srpna konána nová cvičení v táboře tuřanském. Odpoledne císař zajel do vojenské nemocnice v Zábrdovicích a projevil spokojenost nad dobrým zařízením, pořádkem a čistotou; večer navštívil maskarní ples v sále redutním. Dne 29. srpna byla všeobecná audience. Císařovna navštívila klášter alžbětinek a uršulinek. Dne 30. srpna byl veliký „revue-maneuvre“ v táboře u Tuřan. Dne 31. srpna oba císařští manželé prohledli továrny Mundiho, Hopfovu a Bräunlichovu a barvírnu Schöllovu. Projevy císařovy za příležitosti této prý svědčily o důkladné znalosti továrnictví, obchodu a hospodářství. Dne 1. září byl opět veliký polní manevr u Tuřan za hlučné účasti lidu. Císař vzdal plukům plnou pochvalu. V neděli 2. září císařští manželé byli opět přítomni pobožností u sv. Jakuba. Dne 3. září opakovaly se manevry u Tuřan. Dne 4. září

stavové moravští na oslavu cis. manželů pořádali v ređutním sále a v divadle veliký maskarní ples, kamž měli přístup lidé rozličných stavův a živností. Téhož dne arcivévoda palatin Josef navštívil Spilberk, kde si dal ukázati uvězněné zločince. Dne 5. září byla opět veřejná audience, potom prohlídka kasáren, tabákového i pečetního závodu, gymnasia a školy normální. Potom guvernér hr. Dietrichstein provázel císaře do všech kancelářů guberniálního domu a do úřadu bankálního; večer císař s císařovnou strávili v divadle, kdež je obecenstvo uvítalo voláním „Vivat“ a tleskáním.

Dne 6. září císařští manželé navštívili Offermannovu továrnu na jemné sukno, kde zejména si prohlédli nově vynalezený umělý stroj na stříhání sukna. Toho dne arcivévodové Karel i Ludvík odjeli do tábora u Prahy, kde rovněž měla býti konána cvičení vojenská za přítomnosti císařovy.

Dne 7. září o $\frac{1}{2}$ 8 hod. ráno oba manželé císařští zase dle přání projeveného v tichosti odjeli z Brna na Salmovo panství do Rájce; cestou prohlédli si Býčí skálu v Josefském údolí, o čemž tam podnes jest zachován nápis, a proslulou jeskyní sloupskou. Přenocovavše v Černé Hoře a prohlédnuvše si ještě továrnu hr. Blümegena v Letovicích, nastoupili další cestu do Čech. Za svého pobytu v Brně zapsali se do vděčné paměti lidu četnými skutky dobročinnými. Čelnějším osobnostem dostalo se hojných odměn a vyznamenání. Guvernér hr. Dietrichstein dostal zlatou tabatěrku, brillanty posázenou, s poprsím císařovým, choť jeho zlatý řetěz s jehlicí, gub. rada Roden zlatou tabatěrku s podpisem císařovým, jakožto důkaz zvláštní přízně.

Pobyt císařův na Moravě r. 1805 poji se k velmi smutným událostem. Po kapitulaci rak. generála Macka u Ulma (20. října) vpadl Napoleon do Horních i Dolních Rakous a obsadil Vídeň (13. listopadu). Císař František s císařovnou Marií Terezii odebrali se počátkem listopadu do Prešpurka a odtud do Brna, Napoleon pak z Vídně obrátil se s veškerou mocí válečnou na Moravu. Bylo to po prvé za válek francouzských, co naše země byla zaplavena vojskem nepřátelským. Před postupující mocí francouzskou císař František dne 17. listopadu opustil Brno, hlavní tábor spojené armády rakouskoruské byl položen do Šlapanic a potom do Víškova, kdežto Brno již dne 19. listopadu octló se bez boje v mocí francouzské. Brzo potom armáda spo-

jenců položila se tábořem u Olomouce, kam se odebral také císař František a spolu s cís. Alexandrem ubytoval se v arcib. paláci. Následovala osudná bitva Slavkovská (2. prosince 1805), po které Napoleon cís. Františka pozval na osobní schůzi. Císař, který před bitvou strávil noc na zámku slavkovském, po bitvě spolu s cářem Alexandrem nastoupil cestu přes Heršpice¹⁾ a Uhřice do Žarošic, kdež přenocovali, císař rakouský na radnici, cár ruský u sedláka Isidora Valy, šest generálů na faře. Nouze byla v celé osadě taková, že vznešeným hostům na faře spokojiti se bylo s mísou nesolených hramborův. Ze Žarošic byl poslán kníže Liechtenstein k Napoleonovi s nabídkou miru. Dne 4. prosince s rána došel cís. Františka, který zatím s cářem dorazil do Čejče, list maršálka Berthiera, jímž Napoleon povolil příměří na 24 hodiny a zval císaře na osobní schůzi. Císař vsedl do vozu spolu s adjutantem hr. Lambertim a s oběma kníž. Liechtensteinem a Schwarzenbergem a sešel se ještě téhož dne odpo. s Napoleonem u Spáleného mlýna mezi Žarošicemi a Násedlovicemi. Dvuhodinovou rozmluvou dohodli se oba panovníci o příměří²⁾. Potom cís. František odebral se do Holíče, pohraničného města uherského, a rozloučil se tam 6. prosince s cářem, který odtud s veškerým vojskem nastoupil cestu domů. V Prespurce učiněn byl konečný mír (26. prosince), a dne 16. ledna 1806 vrátil se císař do Vídně, kdež byl obyvatelstvem srdečně uvítán.

Za příznivějších okolností pro zemi Moravskou stala se čtvrtá návštěva cís. Františka na Moravě a zejména v Brně. Bylo to 19. dubna 1808 o 4. hod. odpo., když hlavní město mor. vítalo příjezd panovníkův; po boku jeho nebylo císařovny Marie Terezie; zemřelať již před rokem (13. dubna 1807). Císař oženil se s Marií Ludvikou, dcerou arcivévody Ferdinanda d'Este (16. ledna 1808), a tato doprovázela ho také na cestě Moravou. Dle výslovného přání císařova odpadlo všeliké slavnostní uvítání. Lid však, který očekával příchod cís. manželův, uvítal je tisícihlasým jásotem. Večer město bylo vkusně osvětleno, a císařští manželé

¹⁾ V Heršpících sestoupili v domě chudého rolníka Jana Malzánka a byli pohostěni kmínovou polévkou a hrambory; za dvě hodiny odjížděli do Žarošic. Sedlák, jenž byl za své pohostinství odměněn několika dukáty, musil je na druhý den odevzdati Francouzům. — A. Slovák, Bitva u Slavkova, str. 101.

²⁾ Podrobnosti této památné schůze viz u Slovák, o. c., str. 116 a 117.

projížděli ulicemi o 9. hodině, aby si prohlédli osvětlení. Druhého dne ráno shromáždilo se v guber. domě duchovenstvo, generalita, vyšší důstojníci a úředníci, aby vzdali císaři poctu. O 12. hod. konán cercle vyšší šlechtě, k němuž měli také přístup radové všech úřadův. Večer uspořádán stavy mor. volný ples v sále redutním. Tanec zahájilo 12 dívek bíle oděných, které na konec odevzdaly císařovně pamětní báseň jménem všeho měšťanstva. Potom šlechta pořídila allegorický obraz „Auroru“, jak trpytíc se na nebi a otočena zefyry zahání protivící se zimu a přináší zemi s jarem opět světlo, život a radost. Císařovna záříc krásou a duchem, rozmlouvala vesele s přítomnými. Dne 21. dubna o polednách navštíveny Lužánky, večer pak v divadle stavové znovu připravili přiměřenou slavnost. Po oba dny císař dával audience všem, kteří se hlásili, a navštívil krajský úřad, radnici, vězení a jiné veřejné budovy, císařovna ústav šlechticů, kláštery ursulinský, alžbětinský a starobrněnský. Dne 22. dubna ráno oba opustili Brno a odjížděli do Znojma. Tam uvítání byli před branou městskou kraj. i voj. úřadem, magistrátem, duchovenstvem, měšťanstvem a velikým množstvím lidu. Administrator městské fary Jind. Schutter složil uvítací báseň, kterou v čele družiček bíle oděných podaly dvě dívky císaři i císařovně, tištěnou na bílém atlase, a jedna dívka ji deklamovala zvůdně, nad čímž císařovna projevila velikou spokojenost. Přenocovavše ve Znojmě, císařští hosté odjeli pak do Vídně.

Toho roku bylo ještě několik návštěv členů rodu panovníckého na Moravě. Svat císařův, arciv. Ferdinand, který po hr. Latourovi byl jmenován velícím generálem mor. slezským, přijel 20. srpna na několik dní do Olomouce, aby se přesvědčil o pokrocích nově zřízené zem. obrany moravské. Zeměbranecká mládež uvítala jej i jiné hosty, mezi nimiž byl také guvernér mor. slezský hr. Prokop Lažanský, hudbou a zpěvy, mezi kterými byly také národní písně (nepraví se však, české-li nebo německé), k nimž hudbu složil Josef Schwarz. Dopoledne určeno bylo shromáždění akad. občanů, k nimž rektor lycejni Dr. Sched měl slavnostní řeč a vyzýval je, aby se hlásili hojně k zemské obraně. Všichni se přihlásili, volajíce „Ať žije císař!“ Potom šla deputace k arcivévodovi a guvernerovi, ti to odebrali se do shromáždění, kdež byli uvítání hlasitým „vivat“, promluvili se studenty o věcech týkajících se zemské obrany a určili příští den na zápis.

Na podzim toho roku (7. září 1808) konalo se slavnostní korunování císařovny Marie Ludviky v Prešpurce za královnu uherskou. Odtud císařští manželé s arciv. Rudolfem, který nedlouho před tím (24. června 1805) byl zvolen koadjutorem arcib. olom., odcestovali přes Holič do Olomouce, kde však císařovna onemocněla, tak že zpáteční cesta její musela býti odložena. Teprve když se uzdravila, provázena císařem a svým bratrem zem. velitelem arciv. Ferdinandem, odcestovala (28. listop.) do Brna, kamž dorazili o 5. hod. večerní. Všeliké hlučné slavnosti odpadly, a císařští manželé ubytovali se v diskasteriálním domě, v bytě guvernera hr. Lažanského. Druhého dne císař s arciv. Ferdinandem konali přehlídku pěších pluků brněnských i praporu zemské ochrany, potom císař navštívil Špilberk a biskupský seminář. Večer dávano v divadle městském představení kusu, složeného na oslavu uzdravení císařovny. Dne 30. listopadu o 8. hodině ranní odcestovali císařští manželé z Brna do Vídně.

Počátkem srpna vydala se cís. Mar. Ludvíka s arciv. Leopoldinou na cestu přes Jihlavu do Brna. Arcivévoda Ferdinand přijel ji vstříc k českým hranicím, kde zřízen byl na její počtu triumfální oblouk, v Jihlavě pak i v Brně uvítalo ji stkvělé osvětlení. Dorazivše do Brna 2. srpna o půl 4. hod. odpo., poobědvaly obě paní u arciv. Ferdinanda. Večer projeli hlavními náměstími a ulicemi a odebraly se pak do připravených komnat v domě dikasteriálním. Pobývši v Brně několik dní, císařovna byla přítomna též hlučné slavnosti v Lužánkách, 5. srpna konané, kdež uvítána byla dvěma řadami dívek bíle oděných, jež házely jí kvítí na cestu. Dne 7. srpna o 8. hod. ranní opustila Brno a v průvodě arciv. Leopoldiny i bratra svého arciv. Ferdinanda odebrala se do Kroměříže, aby navštívila staříckého kardinála arcibiskupa Colloreda. Na cestě ve všech městech a vesnicích, kudy ješla, obyvatelstvo čteně se shromažďovalo a podávalo panovnici důkazy lásky a úcty. V Kroměříži uvítal ji kardinál se všemi členy olom. kapitoly i kroměřížského kostela kollegiálního, a také četná šlechta, dílem z Brna, dílem z tamější krajiny, očekávala jejího příchodu; v čele jejím byl arciv. koadjutor Rudolf, který schválně přijel z Vídně. Po oba dny pobytu císařovny (7. a 8. srpna) pořádány byly národní slavnosti. Největší pozornost věnovala císařovna kardinálovi, který se slzami v očích

se s ní rozloučil dne 9. srpna, tuše, že jí už neuvidí.¹⁾ Císařovna odjela potom do Brna, kdež jen několik hodin pobyla u arciv. Ferdinanda a dala se potom na cestu do Vídně.

R. 1811 císařovna opětně přijela (27. dubna) do Brna na návštěvu bratra svého, arciv. Ferdinanda, u něhož pobyla několik dní a pak se vrátila do Laxenburka. Podobnou návštěvu vykonal u bratra svého v Brně téhož roku v červenci arcivév. Maximilian.

R. 1812 císařští manželé nastoupili dne 14. května z Vídně cestu do Drážďan, kde se sešli s cis. manžely francouzskými, Napoleonem a Marií Ludvíkou, dcerou Františkovou. Na cestě přenocovali v Mor. Budějovicích, ale jinak nepobyli na Moravě. Cesta měla také účel politický, ježto oba císařové jednali v Drážďanech o společnou výpravu proti Rusku, která byla smluvena již dávno. Napoleon odebral se pak na osudnou výpravu, manželka jeho s cis. rodiči odcestovala do Prahy, kamž také přišli četní arcivévodové a jiní hodnostáři, aby ji uvítali. Tehda (19. června) v král. divadle stavovském dávana byla za přítomnosti hostí Štěpánkova vlastenecká činohra „Obležení města Prahy od Švédů, čili česká věrnost a statečnost“. Z Prahy potom cis. František odjel přímo do Vídně, manželka jeho však s císařovnou francouzskou pobýly nějaký čas ještě v Karlových Varech. Císařovna rakouská odtud v průvodě korunního prince Ferdinanda odjela do Jihlavy (14. srpna); z města vyjeli ji na hranice vstříc tři štábní důstojníci pěšího pluku, posádkou tam ležícího. Za střelby z hmoždířův a za blaholu zvonů panovnice vjížděla do Jihlavy. V předměstí stála školní mládež, u Špitálské brány vítal ji magistrát s purkmistrem Veselým, který města doporučoval do přízně její. V městě samém pak studující gymnasiální a žáci hlavní školy, členové střeleckého spolku a všech cechů stáli špalírem až k domu knížete Dietrichsteina, kde se ubytovala císařovna. Před domem očekávalo ji důstojnictvo, krajský úřad a duchovenstvo. V domě pak 20 dívek bíle oděných sypalo kvítí od schodův ke komnatám. V první komnatě dvě dívky měly přiměřené uvítání v podobě dialogu, jež císařovna vyslechla blahosklonně. Večer bylo osvětleno náměstí, a před bytem císařovniným postavena veliká pyramida s vhodnými ná-

¹⁾ Zemřel již roku potomního (12. září 1811) v Kroměříži, maje 85 let.

pisy. Dne 15. srpna odjeli hosté do Znojma, kam dorazili o $\frac{1}{2}$ hod. odpol. Také zde konalo se uvítání za hlaholu zvonův a střelby z hmoždířů, a průvod šel špalírem školní mládeže, měšťanských cechů, střelecké společnosti a veškerého kurátního i řeholního kněžstva na Horní náměstí, k domu Raskovu, kde byl císařovně připraven byt. Před domem vítal ji krajský hejtman Jakub Praksch s ostatními úředníky. Přes 80 dívek bíle oděných sypalo po cestě kvítí, a dvě z nich podaly císařovně i korunnnímu princí básně zvláště složené. Osvětlení města bylo již připraveno, ale císařovna je zamítla, a přenocovavši ve Znojmě druhého dne odjela o 6. hodině ranní.

Hlučné události r. 1813 konaly se z veliké části v Čechách, kdež kongress pražský a osobní schůze cis. Františka s cátem ruským a králem pruským připravovaly osvobození Evropy od vrchní vlády Napoleonovy. Morava těmito návštěvami přímo nebyla dotčena, a poznala účinek jejich teprve, když přišly první zprávy o vítězstvích spojencův. Z členů rodiny císařské poznali Moravané tehdy Marii Karolinu, královnu sicilskou a poslední z dcer veliké císařovny Marie Terezie. Přijela do Brna se synem Leopoldem 29. ledna 1814, a ubytovala se na Velkém náměstí v paláci Kounicově. Velicí zem. generál arciv. Ferdinand s gub. radou hr. Frant. Žerotínem vyjeli ji vstříc na hranice slezské. Za dvoudenního pohybu navštívila divadlo, redutní sál a ústav šlechticů. Dne 1. února o 7. hod. ranní odcestovala do Vídně, arciv. Ferdinand provázel ji do Rajhradu, hr. Žerotín do Wolkersdorfa, brněnský krajský hejtman očekával ji v Mikulově a doprovodil na hranice rakouské.

Velkolepé přípravy na kongress vídeňský byly příčinou, že r. 1814 a 1815 Morava uviděla velmi mnoho vzácných hostů, kteří tudy jeli do Vídně a potom zase domů. Dne 14. září přibyl do Brna arciv. palatin Josef, ale po dvouhodinném odpočinku a po výměně koní spěchal dále do Haliče na uvítání cáte ruského. O několik dní později (20. září) přijela z Prahy přes Jihlavu velkokněžna Kateřina Pavlovna, ovd. princezna oldenburská, a ubytovala se v ústavě šlechticů; byla velkolepě uvítána dělovými výstřely s hradeb městských, vojskem, měšťanskými sbory a úřady. O tři dny později (23. září) o 5. hodině odpol. dorazil do Brna král pruský Bedřich Vilém III. pod jménem hr. Ruppina a ubytoval se v připraveném bytě na Velkém

náměstí. Před domem očekávali jej náčelníci civilních i vojenských úřadův a doprovodili ho do bytu. Po celém náměstí ozýval se jásot lidu, král pristoupil k oknu a pozdravoval shromážděný lid, jenž odpovídal hlasitým „vivat“. Ráno o 7. hod. odcestoval do Vídně. Zatím 20. září přijeli do Jihlavy král dánský a velkokněžna Marie, děd. princezna výmarská; onoho uvítal a doprovázel na hranice rakouské mor. slez. gub. rada hr. Ludv. Taaffe, tuto krajský komisař hr. K. Pachta.

Nejstkvělejšího přijetí dostalo se však cíři Alexandrovi. Pribyl do Brna 24. září o 9. hod. večerní, provázen arciv. palatinem Josefem. S hradeb městských zahřměl 101 výstřel dělový, když vjížděl do brány, generalita vyjela mu na koních vstříc na hranice městské. Celá posádka, skládající se z 3 praporů granátnických, 1 praporu cis. pěchoty a z dvou divisi jízdy, pak oba sbory měšťanské byly rozestaveny jednak v předměstích jednak v městě samém a uvítaly hudbou, vlajicemi prapory a trojnásobnou salvou z pušek „nejjasnějšího knížete, který spolu s naším zbožňovaným panovníkem vrátil sklíčenému světu dlouho postrádaný mír, blaho a pokoj“.¹⁾ Předměstí i město byly nejstkvěleji osvětleny, nepřetržité „vivat“ zaznívalo ulicemi, jež byly přeplněny obecnstvem. Cár sestoupil u své sestry, velkokněžny Kateřiny Pavlovny, v ústavě šlechtičen, kdež byl uvítán voj. i civ. úřady a po dvouhodinném odpočinku nastoupil s velkokněžnou v jednom voze další cestu do Vídně. Hřmění děl, salvy rozestaveného vojska a bouřlivé „vivat“ obecnstva radostí opojeného provázely je. V průvodě jejich na hranice rakouské jeli plnomocný dv. komisař hr. Ignác Chorinský, zat. zem. velitel podmarš. baron Schustek a gub. rada hr. Žerotín, který byl přidělen velkokněžně. Na každé stanici, kde se přepřáhovalo, stálo oddělení jízdy i pěchoty pohotově k doprovodu cárovu. Ve Wolkersdorfu očekával cíře král pruský, kdežto císař František vyjel z Vídně za tábořský most, načež všichni tři panovníci v plném lesku slavili vjezd do císařské residence.

* * *

Uplynuli hluční dnové kongressu vídeňského, vznešení hosté, z nichž mnozí zase na zpáteční cestě navštívili Moravu a její hlavní město, rozjeli se do svých domovů, našim zemím po

¹⁾ Brün. Zeit. 1814, str. 1537.

dlouholetých bouřích a útrapách popřána řada let klidu a pokoje. Po úmrtí Marie Ludviky oženil se císař František s princeznou bavorskou Karolínou Augustou (24. září 1816). Roku 1817 podnikli cis. manželé krátkou cestu na Moravu. Dne 23. června dorazili z Holiče do Kroměříže a ubytovali se v zámku kardinála arcib. kníž. Trautmannsdorfa. Druhého dne odjeli do Olomouce, kamž dorazili o 8. hod. večerní. Tam císař po celý den potomní (25. června) dával audience, pracoval o státních záležitostech a prohlížel několik veřejných ústavův. Dne 26. června o 6. hod. ranní odjel na Šternberk do Bruntála, kdež jej očekávali arciv. Antonín a Ludvík, kdežto císařovna toho dne zůstala ještě v Olomouci, navštívila některé kostely a ústavy dobročinné a dne 27. června odjela do Opavy, kdež se setkala s císařem a společně potom se vydali na další cestu do Haliče.

R. 1818 konána byla v Brně památná slavnost. Stavové moravští s velikým nákladem, brazeným jednak ze zemských prostředků, jednak ze sbírek soukromých, se usnesli,¹⁾ že zřídí pomník na oslavu válečných událostí z let 1813, 1814 a 1815 na pustém dosud a nepřístupném vrchu Kalvarijském, který byl proměněn na libezné sady a vyzádán proň na císaři název Františkova. Pomník dokončen byl r. 1818, a císař František, nemoha se slavnosti základního kamene účastniti sám, ježto se chystal na kongress do Cách, ustanovil svým zástupcem o slavnosti korunního prince Ferdinanda. Tento vydal se tedy na cestu do Brna a dorazil tam v průvodě nejv. hofmistra, pol. marš. hr. Bellegarda, dne 3. října 1818 o 12. hod. polední. Guverner mor. slez. hr. Ant. Bedř. Mitrovský a zemský velitel hr. Klenau již den před tím očekávali ho v Mikulově, kdež přenocoval v zámku kníž. Dietrichsteina. V Brně ubytoval se korunní princ v domě guberniálním. Po obvyklých počtách a návštěvách večer byl přítomen divad. představení. Slavnost sama, kterou tuto nemíníme vyličovati, konala se 4. října²⁾. Potom korunní princ vydal se na cestu do Olomouce, na níž s výšiny Žuránské prohledl si bojiště slavkovské. V Olomouci,

¹⁾ Usnesení sněmovní ze dne 29. října 1816 a 22. října 1817. Stavové mor. z fondu domestik. věnovali na tento pomník, jenž má podobu obelisku, 104.518 zl., slezští 21.518 zl., sbírky soukromé do konce r. 1816 dosáhly výše 60.000 zl. Zprávy o tom v Brün. Zeit. k r. 1816 na rozl. m.

²⁾ Jest obšírně vypsána u W. Schrama, Brünner Chronik, str. 37—40.

kamž dorazil 6. října o 5. hod. več., bylo slavnostní osvětlení a jiné obvyklé slavnosti a návštěvy. Dne 8. října Ferdinand dojel do Kroměříže, kdež byl uvítán arcib. kníž. Trautmannsdorfem. Po třech dnech (11. října) odjel na Napajedla a Uh. Hradiště do Holíče, kde přenocoval, pak na Hodonín do Lednice, kdež pobyl den u kníž. Liechtensteina, načež 15. října se vrátil do Vídně.

Toho roku Moravané ještě jednou, a to naposled, uviděli cíře ruského Alexandra. Vrátiv se totiž zároveň s cis. Františkem z Čách do Vídně, vyjel odtud 23. prosince o 4. hod. ranní a nepřetržitou jízdou dorazil o 1. hod. odpo. do Pohořelic, kdež poobědval v domě poštovském; poštmistrovou obdaroval brillantovým prstenem. O 5. hod. večer dojel do Brna, očekáván jsa zem. guvernerem hr. Mitrovským a velicím generálem hr. Klenauem před Židovskou branou. Všeliké jiné vítání bylo zamítnuto, a jakmile bylo přepřaženo, šla cesta dále přes Olomouc, V. Újezd, Hranice a N. Jičín do Příbora, kam přibyl cíř 24. prosince o $\frac{1}{2}$ 7 hod. ranní; odpočinuv si několik hodin v připraveném domě soukromém, o 11. hod. dopol. vyjel na Frýdek do Těšína, kde poobědval s gen. Bertolettim, těšínským krajským hejtmánem Rechtenbachem a j. Odtud šla cesta dále na Skočov a Bilsko do Haliče. O den dříve touže cestou z Vídně do Petrohradu ubíral se velkokníže Michael.

Cis. František s cis. Karolinou Augustou navštívili potom Moravu teprve r. 1820. Přijeli do Brna s arciv. Marii Klementinou, dcerou císařovou, provdanou za Leopolda, prince salernského, 1. května o 6. hod. večerní. Po obvyklém uvítání ubytovali se v domě guberniálním. Několik hodin před tím přijel arciv. Rudolf, nedlouho před tím zvolený za olom. arcib. a povýšený za kardinála¹⁾. Po celý týden císař dával audience úřadům vojenským i civilním a magistrátu brněnskému, navštěvoval rozličné ústavy, zejména humanitní, a závody průmyslové, vězení špilberské, vojenské skladiště, kasárny, konal vojenskou přehlídku na olomoucké silnici, prohlédl si nové sady a pomník na Františkově a stavovský sál sněmovní, kdež mu holdovali stavové moravští. Dne 8. května o 6. hod. ranní cis. manželé odjeli na Pardubice do Prahy, kamž dorazili o 7. hod. večerní, kardinál arciv. Rudolf vrátil se do Olomouce.

¹⁾ Arcib. Trautmannsdorf zemřel 20. ledna 1819, 24. března vykonána byla jednosvorně volba arciv. Rudolfa kapitulou olomouckou, o půl roku později (28. září) povýšení za kardinála.

Nová hnutí demokratická v rozličných státech evropských, zejména vzpoury lidu ve Španělsku a na Sicilii, vzbuzené touhou po právech ústavních, pohnuly všemocného kancléře rak. Metternicha, že svolal opětně kongress mocnářův a státníkův evropských, tentokráte do Opavy, aby se uradili o potlačení všelikých podobných pokusů revolučních. Na kongress, jenž se konal od 23. října do 24. prosince 1820, přišel vedle císaře Františka též cár ruský, král pruský a zástupcové Francie i Anglie.¹⁾ Císař rakouský přijel do Opavy již 18. října a ubytoval se v domě stavovském. Dne 20. října v poledne přibyl korunní princ pruský, téhož dne o 5. hod. odpo. cár ruský, jemuž nejvyšší komorník císařský hr. Vrbna vyjel vstříc na hranice. Za vjezdu do města uvítán byl cár 101 výstřelem z děl a špalírem městské posádky vojenské. Navštívil cis. Františka, odebral se do připraveného bytu u hr. Larische. Dne 26. října, když již byly zahájeny porady, konala se veliká hostina u cis. Františka, které se účastnili cár, korunní princ pruský a všichni přítomní ministři. Dne 5. listopadu dorazila do Opavy císařovna Karolina Augusta, která z Vídně vyjela 3. listopadu, toho dne ještě přenocovala v Brně v domě guberniálním a pak ještě pobyla v Olomouci. Den před jejím příjezdem všichni účastníci sjezdu byli přítomni slavnému rekviem, jež se konalo za proslulého vojevůdce knížete Schwarzenberga, který nedlouho před tím (15. října) zemřel v Lipsku. Dne 7. listopadu přijel do Opavy král pruský Bedřich Vilém III. se státním ministrem kníž. Wittgensteinem. Císař František vyjel mu vstříc po silnici hlubčické téměř k hranicím, korunní princ do Hlubčic, nazpět jeli všichni společně v jednom voze; v městě uvítání obvyklou střelbou z děl, špalírem vojska a četným obecenstvím; král ubytoval se v domě bar. Gastheimba. Druhého dne byla hostina všech tří mocnářův u cis. Františka. Večer bylo slavnostní osvětlení; na triumfální bráně, ztřízené již před příchodem císařovým, stkvěla se jména přítomných tří mocnářů, na druhé straně jméno císařovny Karoliny Augusty. Také budova hlavní stráže, zámek Liechtensteinův a jiné domy byly stklostně vyzdobeny. Večer císař František s císařovnou navštívili divadlo. Druhého dne (9. listop.) císařovna prohlédla si museum opavské, jehož sbírky od poslední její návštěvy

¹⁾ Poněvadž tehda rak. Slezsko tvořilo s Moravou jediný obvod správní, pojednal jsem také o této návštěvě císařské obsírněji.

(r. 1817) se značně rozmnožily. Večer přijela dědičná princezna výmarská Marie, sestra cářova, s manželem; cář vyjel jim vstříc; byli ubytováni v domě barona Henneberga. Dne 15. listopadu přijel kardinál a arciv. Rudolf z Olomouce se svým nejv. hofmistrem podmarš. hr. Laurencinem, a ubytoval se v domě něm. rádu; druhého dne přijal deputaci stavů slezských s knížetem Liechtensteinem, vrchnostenským zástupcem městským, a professory škol opavských. Večer přibyl mor.-slezský velitel baron Kienmayer, o den později hr. Bellegarde, president dvorské rady vojenské, který se ubytoval v domě Pohlově na Horním náměstí. Dne 19. listopadu měl kardinál v hlavním kostele farním slavnou mši sv., které přítomni byli také král a korunní princ pruský. Král odcestoval 21. listopadu přes Nisu a Vratislav do Berlína, za ním (23. listop.) odjel také Wittgenstein, korunní princ zůstal ještě v Opavě do příštího dne. Dne 27. listopadu dědičný princ výmarský s chotí navštívili museum opavské a projevíli potěšení, že vzniklo výhradně z dobrovolných příspěvkův. Dne 5. prosince přijel velkokníže Mikuláš (potomní cář), ubytoval se u bar. Gastheimba, ale po několika dnech (16. pros.) odcestoval do Berlína. Hosté se pomalu rozjížděli, ale cis. manželé rakouští setrvali do skončení porad sjezdových, a teprve 26. prosince odjeli z Opavy do Víškova, kdež přenocovali na zámku arcibiskupském, a odtud přes Brno, kdež nepobyli dlouho, do Vídně. Za nimi tamže odcestoval cář Alexandr, kancléř Metternich a jiné vynikající osobnosti, neboť hned potom (v lednu a v únoru 1821) konali zástupci mocností evropských nové porady v Lublani, zejména o potlačení vzpoury neapolské, která brzo potom byla povelena pluky císařskými.

R. 1822 navštívil Moravu mladší syn císařův, arciv. František Karel. Přijel do Brna 4. července, pobyl tam několik dní a 8. července vydal se na cestu do Rájce a prohledl si proslulé jeskyně sloupské, Macochu, železné huti Salmovy a zříceniny Nového Hradu u Blanska. Dne 11. července vrátiv se do Brna, navštívil bojiště slavkovské, odtud druhého dne odjel do Kroměříže a do Olomouce, kdež pobyl dva dny, pak přes Litovel, Mohelnici a Mor. Třebovou do Čech¹⁾.

¹⁾ Za tehdejšího pobytu arciv. Frant. Karla v Praze dávana byla Štěpánkova komická opera „Berounské koláče“; hrána byla potom (28. října) také v městském divadle brněnském po česku; pěvec W. Michalesi vyvolil si

R. 1823 byl císař František po osmé na Moravě, ale návštěva jeho neplatila naší zemi, a proto nepobyl dlouho. Vyjel z Holiče dne 19. září na Strážnici, Ostroh, Uh. Hradiště, Kroměříž do Hranic, kdež byl uvítán zem. guvernerem hr. Mitrovským a veškerým úřednictvem krajským; tam přenocoval a druhého dne na Frýdek a Těšín odcestoval do Haliče. Od té doby po více než deset let nevstoupil na půdu moravskou.

R. 1827 arciv. František Karel navštívil Brno (31. srpna), ubytoval se v hostinci „u slunce“ před Židovskou branou, kdež byl uvítán úřady, vykonal přehlídku místní posádky a odcestoval do Prostějova, kdež konány vojenské slavnosti, a odtud 27. září do Opavy; vracuje se odtud, pobyl (9. října) opět na krátko v Brně, a odtud odjel do Vídně.

Léta 1830 a 1831 zachovala se dlouho v smutné paměti lidu, neboť tehda hrozným způsobem ráčila u nás cholera. Tehda také co nejméně se cestovalo, a všude na hranicích zemských i říšských zřízeny byly karantény, hranice moravské proti Uhrám i Haliči byly uzavřeny kordony vojenskými, které byly zrušeny teprve, když se osvědčily marnými proti dalšímu vnikání nakažlivé nemoci do země. Když cholera zachvátila také Vídeň, císař nedbaje domluv, aby se odebral na místo méně ohrožené, zvolil si po všechn ten čas za své sídlo Schönbrunn a odtud řídil s velkým sebezapřením všechna opatření zdravotní¹⁾. R. 1833, když již pomínulo nebezpečí nákazy v našich zemích, císař s manželkou vydal se (25. července) na cestu do Čech, kdež konal osobní schůzi s králem pruským Bedřichem Vilémem III. v Terezíně (14. srpna) a potom s cářem ruským Mikulášem I. v Mnichově Hradišti (9.—19. září); schůze účastnili se též kancléřové obou říší Metternich a Nesselrode, neboť šlo o dohodnutí mezi Ruskem a Rakouskem v palčivé tehda otázce východní. Hned potom cis. František s cis. Karolinou Augustou vydali se na cestu do Moravy.

ji za benefici a upozorňoval brněnské obecnstvo, „dass obiges böhmisches Stück dasselbe ist, was in Prag bei Anwesenheit S. K. Hoheit des Erzherzogs Franz Karl mit so grossem Beifall gegeben wurde“. Kus ten se líbil také v Brně a byl opakován 5. listop. a 2. prosince. Již před tím (22. července 1822) dáván byl po česku v Brně překlad Kotzebuovy frášky se zpěvy „Kníže na hradě aneb na zapřenou“.

¹⁾ Památným jest výrok jeho z té doby: „Nepřijdu nikam, kam bych nemohl vzít s sebou všechny své dítky“ (t. j. poddané).

Tentokrát na okázalé uvítání mocnáře konány byly mimořádné přípravy. V sezení rozšířeného výboru zemského, jež se konalo dne 29. srpna 1833, zem. hejtman a guvernér hr. Karel Inzaghy navrhl, aby deputace stavů mor. vyjela cís. manželům na koních vstříc a doprovodila je do města k obydlí, dále aby uspořádán byl ples neb jiná slavnost, kde by císařští hosté měli příležitost poznati krásné venkovské kroje moravské; kromě toho usneseno, aby jiná deputace stavovská uvítala císaře na hranicích moravských, a tamže aby se zřídila triumfální brána. Hned také do deputace, jež měla koňmo panovníkovi vstříc vyjeti, byli zvoleni: hrabata Troyer, Mitrovský, Schaßgotsche, Herberstein z Bukůvky, Kalnoky, Dubský, Podstatský-Liechtenstein; svob. páni Albr. a Ant. Wittmann, Schell, Mundi; rytíři Linhart, Paburg a Tersch. Deputaci stavů, kteří měli jeti na hranice a u brány triumfální uvítati mocnáře, ponecháno bylo jmenovati zem. hejtmanovi. Dále bylo usneseno pořízení 12 nových stejných čabrak jezdeckých členům deputace, kteří pojedou koňmo vstříc, a odevzdání dobročinnému spolku brněnskému 1000 zl. v den plesu, aby je rozdělil chudým. Veškeren náklad na zařízení měl se hraditi ze stav. fondu domestikálního.

K takovému usnesení sněmovnímu, jež vyžadovalo mimořádného nákladu z peněz zemských, bylo však třeba nejvyššího schválení. I oznámil zem. hejtman v nejbližším sezení rozšířeného výboru zemského, jež se konalo 18. září 1833, tedy bezprostředně před příjezdem císařovým, „poněvadž čeští stavové císaři v Praze neporádali slavností a také nynější doba k takovým podnikům nikterak není vhodná, dále poněvadž císař musí svým časem nejvíce setřiti, že se má upustiti od zamýšlených slavností (t. j. od plesu a představení v zemských krojích). Toliko chtějí-li stavové na dobročinný účel něco vynaložiti — ale jen z vlastního popudu a bez nejmenšího nátlaku —, nebude v tom kladeno překážek“.

Potom bylo oznámeno zem. hejtmanovi tajným kabinetním direktorem, dvor. radou Martinem, přepisem z 16. září 1833, že císař s opravdovou zálibou přijal zprávu, že stavové mor. hodlají za příležitosti pobytu Jejich Veličenstev v Brně darovati chudým 1000 zl. k. m., že tento lidumilný a dobročinný úmysl schvaluje plnou měrou a že uznává věrnost a přičylnost stavů, nicméně

že si nepřeje ani zvláštní deputace na hranice ani průvodu jejich do Brna koňmo.

Po přání J. V., aby se příchod jeho oslavil dobročinným skutkem, usneseno věnovati 40.000 zl. konv. m. na zvláštní nadaci, zv. nadaci Františkovou a Karolininou. Věnováno: ústavu slepých 20.000 zl., ústavu hluchoněmých 10.000 zl. a opatrovně 10.000 zl. s podmínkami: a) požitky nadace má výhradně připadati rodilým Moravanům; b) stavům přísluší právo jmenovati chovance bez jakéhokoliv obmezení; c) nadačních míst má se obsazovati jen tolik, kolik lze uhraditi z úroků jistiny, a poněvadž z domestiků nic se nemůže dopláceti, pro případ nedostatečných důchodů má počet nadačních míst býti zmenšen; d) kdyby jakoukoliv příhodou nadace se měla zrušiti, stavové si vyhrazení vlastnictví nadační jistiny, aby ji vhodně vynaložili na jiný účel dobročinný; summa 40.000 zl. k. m. má se přiraziti na daň urbaniální, zapůjčiti zatím z domestikálního fondu a (což však by teprve při nejv. schválení bylo vyšetřeno) nahraditi ve 2 neb 3 ročních lhůtách zmíněným způsobem bez úroků; těchto 40.000 zl. by činilo asi 8% daně urbar.; f) zem. výboru se ukládá pořízení nadační listiny, přidělení jistin, určení počtu míst nadačních, zadávání jejich atd., zkrátka vše co se týče řízení administrativního. Také oněch 1000 zl. pro chudé, jakož i výlohy, které dosud jsou učiněny k zamýšlené plesové slavnosti v sále redutním, mají se přiraziti k dani urbaniální.

Dne 20. září 1833 cis. manželé vyjeli z Prahy, o dva dny později překročili hranice moravské a přenocovali ve Čtyřicetilánech u Svitav; 23. září o 9. hod. večerní dorazili do Brna a ubytovali se v domě guberniálním. Druhého dne o 8. hod. ranní byly císaři představeny úřady vojenské a sbor důstojnický, gremium zem. úřadu, apell. a zem. soud, komorní správa, na konec přijati stavové a vyšší duchovenstvo. O 11. hod. dopol. cis. manželé projíždějí městem, prohlédli si výzdobu náměstí a ulic, což jim za příjezdu pro únavu a pozdní čas večerní nebylo možno. Večer byla vojenská hudba, zpěvy a jiné slavnosti před domem guberniálním.

Dne 25. září dopoledne císař dal si představití krajský úřad brněnský, fiskální úřad, policejní ředitelstvo, brn. magistrát se zástupci obec. výboru, provinciální státní a stav. zem. účtárnu, stavební ředitelstvo, vrchní pošt. úřad, substituci báňského soudu,

učit. sbory ústavu theologického i filosofického, gymnasia a „německých“ školních ústavů, rozličné duchovenské společnosti, výbor mor.slez. hospodářské společnosti a dobročinného spolku brněnského, na konec přijal také deputaci olom. university¹⁾ a tamějšího magistrátu. Zatím císařovna navštívila dětskou opatrovnu. Večer bylo město osvětleno, a císařští manželé si je prohlíželi s vozu.

Dne 26. září císař navštívil nemocnici u sv. Anny, kdež okusil i stravu nemocným určenou, a provinciální trestnici, císařovna klášter alžbětinský. Odpoledne představilo se 24 dvojic venkovského lidu v národních krojích z kraje brněnského, olomouckého, hradištského a znojenského a utvořili před domem guberniálním malebný obraz. Potom císař dával všeobecnou audienci.

Po oba následující dny dopoledne konány byly manevry u Tuřan za vrchního řízení zem. velitele hr. Klebelsberga. Dne 29. září císař dal před guber. domem defilovati pěti vozatajským divisím, rozloženým v okolí Brna, a konal přehlídku jejich s balikonu. Císařovna toho dne navštívila klášter a nemocnici milosrdných bratří.

Dne 30. září konány zase rozsáhlé manevry u Tuřan, Podolí a Pozořic, s kterých cis. manželé teprve ke 2. hod. odpol. se vrátili do Brna; 1. října popráno plukům odpočinku, večer uspořádán byl stavy mor. stkvělý ples v městském sále redutním, kde císař s císařovnou pobýli po dvě hodiny; 2. října císař zabýval se státními záležitostmi, císařovna navštívila klášter ursulinský u sv. Josefa; večer prohledli si ve stavovském sále vystavenou nádhernou skleněnou mozaiku Eduarda Svozila, představující uherského krále a korunního prince Ferdinanda na koni v královském ornátě.

Dne 3. října byly opět manevry u Tuřan, kdež císařovna pobyla i odpoledne, kdežto císař vrátil se do Brna, aby vyřídil četné záležitosti státní. Večer navštíveno divadlo, o 9. hod. konala se serenada ozbrojeného sboru měšťanského před okny domu guberniálního, zakončená národní hymnou. Druhého dne (4. října) byly okazale oslaveny jmeniny císařovy, ve všech kostelích byly slavnostní mše sv., před dómem i jinde paradovala městská

¹⁾ Obnovena byla povýšením tamějšího lycea (r. 1827).

posádka vojenská. O 11. hod. cis. manželé navštívili Františkovo museum. U vchodu byla zřízena úhledná brána z listí, květín a ovoce; v museu byla na počest císařských hostů na rychlo uspořádána výstava průmyslových výrobků řízením gub. sekr. Rud. sv. p. Forgáče. Vystaveno bylo zboží vlněné, lněné, kožené, železné i hrnčířské, přístroje fysikální a technické, tapety a j. Císařovna byla touto výstavkou míte překvapena a koupivši některé předměty ve veselé náladě napsala na list hydrografického papíru po německu: „Dnes jest velmi potěšitelný den pro mne“, což císař potvrdil svým podpisem. Potom prohlédli si sbírky musejní.

Po návratě do domu guberniálního byla přijata deputace stavů moravských, jež podala prosbu za schválení „nadace Františkovy a Karolininy“. Odpoledne císař udílel všeobecné audience.

Dne 5. října císař přítomen byl poradnímu sezení guberniálnímu, jež trvalo od 9. do 1 $\frac{1}{2}$. hodiny; zatím císařovna navštívila ústav šlechticů „Maria Schul“ a klášter kapucinský. Odpoledne představilo se opět deset dvojic mladých venkovanů v národních krojích. O 6. hod. císařští hosté po druhé si prohlédli Svozilův mozaikový obraz a pak jeli do divadla, kdež pořádáno bylo slavnostní představení s prologem. Druhého dne dávány ještě dopoledne audience, odpoledne věnováno prohlídce zdarilé ovocné výstavy v pomologickém oddělení mor.slezské hospodářské společnosti. Císařovna toho dne také navštívila Františkov a prohlédla si obelisk tam postavený. Dne 7. října císař s císařovnou rozloučili se s Brnem a nastoupili další cestu krajem brněnským a znojemským do Lince, kde všude obyvatelstvem byli nadšeně vítáni. Ve Znojmě císař přijal od purkmistra pamětný spis, na oslavu návštěvy panovnické vydaný, jehož dobrý výtěžek věnován byl tamější městské nemocnici, a daroval k tomu účelu 100 zl.

Návštěva měla pro zemi Moravskou a zvláště pro Brno v leckterém směru blahodárné následky. V sezení sněmovním, konaném brzo potom (16. října 1833), zem. hejtman a guvernér hr. Inzaghy ukázal na značný úspěch, jakého dosáhla výstava moravských průmyslových a uměleckých výrobků na rychlo uspořádaná. Podnik vzbudil všeobecné účastenství; vše, co bylo dokonalého v mor. umění i v dílnách továrních, bylo zasláno; císař i císařovna vyslovili se o výstavce s velikou pochvalou;

nával ze všech tříd obyvatelstva svědčil o příznivém jejím přijetí. I bylo vysloveno přání všech znalcův, aby výrobky mor. umění a pile průmyslové byly vystavovány častěji. Úspěch pohnul stavy mor., že netoliko nahradili náklad (ve výši 592 zl.), jehož vyžadovala výstava, nýbrž se usnesli, že má i budoucně ob čas býti pořádána taková umělecká a průmyslová výstava na povzbuzení a oživení mor. umění a pile průmyslové nákladem stavovským. Bylo však vymíněno, že podnik takový má výhradně vycházeti od stavův a že veškeré přípravy k němu mají se konati jménem stavovským. Zem. výboru bylo nařízeno, aby sestavil dobře promyšlenou osnovu o zařízení, rozsahu a ostatních modalitách takové výstavy a aby ji předložil příštím stavovskému shromáždění na schválení. Dle usnesení zem. hejtman vybídl brněnského továrníka Bedřicha Schölla, jakožto znalce umění a průmyslu chvalně známého, aby, přibíra si zkušené techniky, vypracoval podrobný návrh. To se stalo také, a návrh byl odevzdán nejprve zem. výboru a potom předložen stavům, shromážděným v řádném sezení dne 16. října 1834, kteří jej s nepatrnými změnami schválili svorně, tak že pro budoucnost měl míti platnost stanovní. Ostatně přijaty byly ještě návrhy zem. výboru: 1. aby tato vlastenecká výstava byla jménem stavů konána rok co rok; 2. aby běžná vydání na ni byla hrazena z fondu domestikálního, k čemuž se mělo žádati nejv. schválení na císaři; 3. aby na stavy slezské bylo učiněno vyzvání, aby se připojili k podniku; 4. na umístění výstavy určila se jídelna s třemi pobočnými pokoji v redutní budově; 5. na vedení výstavy a přípravných prací zvolen komitét, jehož předsedou měl býti referent zem. výboru, písařské práce pak svěřeny někomu ze stavovské kanceláře; 6. zemskému výboru vyhrazeno poukazování a povolování peněz na tento účel. —

* * *

Poslední návštěvu svou na Moravě cis. František vykonal r. 1834, nedlouho před smrtí, a tehdejší pobyt jeho na půdě naší byl ze všech nejdelší.

Dne 30. srpna 1834 o 1/2 8. hod. cis. manželé dorazili na hranice moravské nedaleko města Mikulova. Vrchnost mikulovská (kníže Dietrichstein) zřídila tam čestnou bránu s přiměřeným nápisem a přivítala vznešené hosty v čele svého úřednictva i četně shromážděného lidu. Rolníci svátečně oděni na koních,

horní rovinku obloukovitě, místy i 5 m hluboký příkop, jehož hloubky ubývá znenáhla, až na jih úplně mizí v místech, kde před několika lety otevřeny byly lomy kamenné a kde vede jediná cesta na „Hrad“.

K místu tomuto připínají se různé pověsti o bílé paní a mříži. Lid věří pevně, že tu stával někdy veliký, pevný hrad, o jehož bohatství ve sklepích prý ukrytých se mluví velmi mnoho.

R. 1886, kdy po prvé jsem přišel na „Hrad“, byl celý vrch právě vysázen, a všude byly viditelné drobné střípky na povrchu, jakož i ve vyhozených krtinách, nejvíce pak v cípě severním. Ve valu, kde jest méně trávy, dosud všude nacházíme stěpy a vypálenou mazanici.

Na stráni blíže opuštěných lomů nad studánkou, při cestě z Běleckého mlýna do Ždětína, kopal jsem před lety na pokus a později dal jsem společně s p. konservátorem I. L. Červinkou prokopati kulturní vrstvu poměrně nepatrnou vzhledem k rozloze všeho hradiska, za to však velmi vděčnou. V černé popelovité hlíně, uhlím silně promíšené, našli jsme množství kostí, porouchaných i celých nástrojů kostěných, zlomky nádob, hojně tvrdé mazanice, silně vypálené, nástroje kamenné a jiné.

Z nich popisují pouze ty, jež jsem odtud získal sám.

Kostěných nástrojů vykopáno nápadně mnoho (68 kusů). Z nich jest úplně celých jen 19; ostatní jsou více méně poškozeny, porouchány a většinou zpřelámaný. Výroba mnohých, velmi čistě a ve všech částech na povrchu vybroušených, vyžadovala namáhavého broušení; některé byly zhotoveny jen zběžně.

Jednotlivé kusy vybroušeny jsou z parohu, z rozštípaných kostí dlouhých, z žeber ssavcův a také z kůstek ptáčích.

Největší je počet šidel, často velmi ostře zahrotělých, hojná jsou též dláta, méně přicházejí hladidla a škrabadla, a pouze jedenkrát vyskytla se jehla, pak závěsek a silná kost, ryhami, pazourkovým nožem udělanými, nepravidelně a hustě posetá.

Šidla různé velikosti a šířky mají rozmanitý tvar. Vedle drobnějších, zhotovených z kostí ptáčích (na obr. č. 5., 10., 14.), setkáváme se s většími, plochými, z přeštípuutých píšťal v rukojeti rovnými, ke hrotu buď s obou stran stejně zříznutými neb s jedné strany šikmo obloukovitě vybroušenými (na obr. č. 4.). Mnohá šidla jsou pozoruhodná svým tvarem (na obr. č. 2., 3., 14.).

Pečlivě vybroušena jsou hlavně sídla úzká (na obr. č. 1., 10.), z nichž jedno jest trojhranné s ryhou (na obr. č. 7.).

Ostre udělaných hrotů z přelámaných sídel mohlo být dobře užíváno jako šipek; tuším, že tomu tak bylo zajisté.

Velikostí vynikají dvě dláta z přeštipnutých kostí dlouhých s ostrím neporušeným (na obr. č. 9.), jemným zpracováním pak jiné z parohu (na obr. č. 11.). Menší úzké dlátko vyskytlo se jen jednou (na obr. č. 12.).

K nástrojům těchto druží se dva porouchané širší, ale nedlouhé výrobky kostěné s ostrím zachovaným, jež pokládám za sekyrky.

Z předmětů kostěných vykopal jsem tu ještě jehlu (na obr. č. 6.) s mělkou ryhou při boku, opatřenou šikmým a protáhlým otvorem, velmi dovedně vypracovanou ve všech podrobnostech.

Zmínky zasluhuje ještě pilovitě ozubená plochá kost, užívaná na ryhování nádob a závěsek (na obr. č. 13.).

Z kamenných nástrojův objevily se řídké odštěpky pazourkové a 6 nožů, dvě pěkně broušené sekyry bez ostří, jedna pískovcová, druhá amfibolitová, větší přeražený mlat, s obou stran vrtaný, rovněž z amfibolitu, malý z břidlice, mimo nepatrný úštipěk celý (na obr. č. 8.), polovice koule žulové, úplně pravidelně vybroušené, s vrtaným otvorem násadním, a pazourkové otloukadlo s četnými stopami nárazů, svědčícími o dlouhém upotřebení.

Předměty hliněné (kromě závaží podoby komolého jehlance a zlomků) se vyznačují vzácným závažím tvaru smáčknuté koule s podlouhlou a silně vytřelou děrou (na obr. č. 17.), dále přesleny (9 celých a 6 polovic) tvarů koláčkových, kuželových, hruškových i kloboučkových barvy černé, hnědé nebo temně červené a polovice cívky (na obr. č. 16.)

Střepů z nádob větších i malých s ohledem na malou plochu prokopené vrstvy kulturní byla spousta. Převahou byly hladké. Nepatrné okrasy sestávají z prostých neb dvojitých řad vodorovně pod okraji prsty vytlačených důlků neb z vypíchaných kulatých jamek, jež někdy jsou vpraveny do přilepených pásův.

Některé nádoby měly pole plýtkými brázdami na trojúhelníky rozdělená a vyčárkovaná, vystouplá a přilepená žebra hladká neb na příč zasekávaná, jedlové větvičky ryté, vyvýšené dvojité pásy poloválečkovité, a pod nimi nalepené „bochníčky“ velikosti

as dvouhaléře. Jedinému stěpu jest ozdobou hrubě vymodelovaný tvar podkovový. Ozdoby takové měly veliké nádoby baňaté, k nízkému hrdlu zvolna se zužující.

Hrníčky a misky jsou bez ozdob.

Pupíky, jež byly buď vytaženy ze stěn hrnců nebo přilepeny na ně, jsou polokulovité nebo sedlovité.

Ouška menších nádob vznikla propíchnutím pupíků, nebo byla vytažena z okrajů hrnkův a druhým koncem přilepena k boku.

Ucha velikých nádob jsou vesměs tunelová, hladká a jen někdy zdobena záseky nožkem udělanými.

Kromě stěpin vykopán jediný nepatrný a zhruba vyhnětený hrníček (na obr. č. 15.) a $\frac{3}{4}$ misky.

Veškero nádobí mělo kraje rovné nebo mírně ohrnuté; hotoveno bylo z hlíny s pískem promíchané, bylo dobře vypáleno, barvy hnědé, černé i špinavě červené s povrchem hlazeným.

Tytéž okrasy, pupíky a ucha jeví se na červených, slabě vypálených zlomcích nádob, nejmladšímu neolithu příslušejících z Čechovska¹⁾ a hlavně z Čubernice,¹⁾ kde již na svahu západním se vyskytují i nepatrné stěpy dobře vypálené, barvy hnědé, zrovna takové jako na hradisti tomto.

Přihlížíme-li k ornamentice, k barvě i k vypálení nádob, shledáváme, že nádobí zdejší je zcela shodno s nádobím z hradiska „Obrový Nohy“ u Otaslavic.

Pokládáme-li dle dosavadních a velmi četných nálezů dlouho obývaná sídliště na Čechovsku a na Čubernici za ryze neolithická, vřazujeme zdejší ohrazené sídliště jako mladší do starší doby bronzové, přičítajice vykopané stařiny, zbudování valu a dlouhý pobyt pokolení skrčených koster.

* * *

Geranium lucidum L., nová na Moravě rostlina jevnosnubná.

Píše Dr. Jos. Podpěra.

Na exkursi, kterou jsem podnikl počátkem května, abych prozkoumal mechovou vegetaci zajímavé ostrožny vápence jurského, Kotouče u Štramberka, objevil jsem na stinných vápencových skalách — asi v polovině jihozápadního sklonu Kotouče —

¹⁾ „Pravěk“, roč. I., č. 5. a 6.

kakost, který na Moravě posud nebyl pozorován. Nález jest památný s hlediska botanicko-geografického. Dovoluji si proto a zmiňuji se několika slovy o významě nálezu svého.

Jak známo, sestoupila za periody glaciální¹⁾ význačná společnost či asociace rostlin, obývajících sev. Alpy vápencové, na sever do zemí sudetských a jihoněmeckých a zachovala se tu na příhodných místech i po oteplení, které nastalo po druhé periodě ledové. Tvoří znamenitý útvar rostlinný, který nalézáme na Moravě v bohatém rozvoji na Pálavských kopcích u Mikulova, kde však mohutně na ráz útvary působí prvky pannonské, v údolí Dyjském, kde na rule pěkně prospívá *Alyssum saxatile*, *Cotonoaster*, *Pirus Aria* a mnoho jiných průvodců květeny praealpinské. Zajímavý ostrov tvoří též údolí Punkvino u Blanska a Adamova; tu především zasluhuje zmínky kapradina *Scolopendrium vulgare* (jelení jazyk). Ku stanoviskům, které nejdále jsou posunuty na sever, náleží Kotouč. Květena této osamělé ostrožny vápencové jest památnou výzktem polokřovitého devaterníka (*Helianthemum rupifragum* Kerner), který tu tvoří zeměpisnou raču v Alpách všeobecně rozšířeného *Helianthemum alpestre* Jacq. K němu druží se meridionální *Poa badensis* Haenke, hojně porůstající skály vápencové; jest podobnou račou na Alpách hojně rostoucí trávy, *Poa alpina*.

Na jare, kdy jsem navštívil Kotouč, přímo zarázela žlut všeobecně tu rozšířeného dvojštitku (*Biscutella*), společně s devaterníkem, s typickou mochnou jarní, *Poa badensis* a *Vincetoxicum*, dávajících ráz.

Všechny tyto rostliny patří útvaru výslunných praealpinských skal vápencových; ale ani tu nechybí stinný ráz, charakterisovaný nejlépe lomikamenem (*Saxifraga aizoon*).

V nízkém a řídkém křoví dubovém, habrovém a lískovém, které tu obrůstá svahy méně skalnaté, všude jest nápadným *Parietaria* množstvím, v kterém se tu naskytá. Nad křovím zvedají se tu a tam buky zastíněné, bohatě mechem obrostlé skály, které jsou domovem nového kakostu moravského. Roste tu na stinných skalkách ve velikém množství, provázen jsa

¹⁾ Sr. J. Podpěra: O vlivu periody glaciální na vývoj květeny zemí českých, Věstník klubu přírodovědeckého v Prostějově za rok 1903, str. 10. (1904).

vysokými trsy popence *Glechoma hirsuta*, na severní Moravě posud nepozorovaného. W. K. (*Nepeta rigida* Beck, Fl. v. N. Oe. 1004.)

Všimněme si zeměpisného rozšíření kakostu lesklého (*Geranium lucidum* L.) a spojitosti našeho stanoviska s ostatními stanovisky evropskými.

Geranium lucidum L. jest roztroušeno po všech horách evropských. Od Britannie, kde jest zastoupeno lokální račou (G. Raii Lindl), přes Belgii (Namur, Hainaut, Liège) můžeme ho sledovati do Francie, do všeho Španělska, do velehor italských, i do poloostrova Balkánského, do Sedmihradska a Karpat! Obývá i na poloostrově Skandinavském a v zemích alpských roste v Dol. Rakousích, v jižním Štyrsku, v jižním Tyrolsku, v Kraňsku a dále na jih v Istrii a v Dalmacii. Nechybí ani na velehorách asijských.

Severně Alp však pozorujeme řadu roztroušených stanovisek zvláště na Juře jihoněmecké od Elsaska po Durynsko. V Čechách se nenaskýtá.

Nejbližše našemu stanovisku jsou lokality dolnorakouské, kde posud byl pozorován velice zřídka. Tak u Glognice a Melka.

Důležité jest pro naši rostlinu, abychom srovnali právě stanoviska jihoněmecká s naším.

Vytkl jsem z předu, že v našich krajinách uchovala a smísila se s květenou nově přistěhovalou nebo částečně snad i s květenou tepla milovnou, která přetrvala dobu ledovou, jako zbytek periody ledové, družina rostlin praealpinských, které v bohatém rozvoji obývají sev. Alpy vápencové. Ve společnosti jejich sestoupilo zajisté i *Geranium lucidum*, neboť právě s ním sdílejí podobná stanoviska mnohé rostliny vápna milovné téhož původu a mají s ním totéž zeměpisné rozšíření. Příklady jejich uvedl jsem již předu.

Geranium lucidum L. patří do sekce *Robertia*, Nyman Sylloge florae europaeae (1855) (*Robertium* Picard), vyznačující se kalichem již za květní doby přímým, sevřeným, pouzdry svrasklými, semeny hladkými.

Těm, kterým nejsou přístupny jiné květeny, nežli květena našich zemí, popisují rostlinu:

Kořen kolový, přezimující neb jednoletý. Lodyha přímá (až 30 cm vys.), zcela lysá, listy dlouze řapikaté, srdčité okrouhlé, prstnatě pětídílné; úseky z předu třemi laloky

vykrajované, na lici drobounkými (pod lupou patrnými) chloupky roztroušeně posázené, lesklé. Lodyha bohatě rozvětvená. Listy kališní, vejčité, krátce zahrotělé, třížebře, mezi žebry napříč svraštělé. Listy korunní velmi úzké, 8—10 mm dlouhé a 1·5 mm široké, růžové, delší kalicha. Nitky lysé. Pouzdra na hřbetě síťovitě svrasklá, slabounce pýřitá, 8—10 mm dlouhá. Semeno žluté, 2 mm dlouhé, hladké. Stopky květní jemně pýřité, stonek místy červeně naběhlý, snadno lámavý.

Z našich druhův jest nejbliže příbuzným kakost smrdutý (*Geranium Robertianum* L.). Od tohoto se kakost lesklý poznává snadno lodyhou a listy lysými, listy lesklými 5—7 dílnými, z předu třemi laloky vykrajovanými, kališními listy napříč vráskovanými; rostlina nezapáchá. Myslím, že náš kakost není posledním nálezem botanickým, kterého poskytly tyto proslavené útesy vápencové.

Neboť se mi podařilo, že jsem našel mnoho přímo překvapujících druhů mechových, jako *Timmia bavarica* Hessel., mající podobné rozšíření zeměpisné, *Funaria dentata* Crom., *Seligeria Doniana* Sm., *Eurynchium tenellum* Br., *Hymenostomum tortile* Schwägr., které vesměs na Moravě nebyly pozorovány, vedle mnohých a velmi zajímavých věcí kritických, které právě hodlám zpracovati. Z lišejníků vzpomínám velmi tu rozšířený *Endopyrenium trapeziforme* Müll., *Thalloëdema candidum* (Web.), *T. coeruleo-nigricans* Lightf., četné zástupce rodů *Collema* a *Leptogium*.

Zprávy spolkové.

Zprávy z Moravské musejní společnosti.

Zprávy z vědeckého odboru českého.

V druhé schůzi třídy první (dne 14. prosince 1903) předseda p. prof. dr. Frant. Kameníček případnými slovy vzpomněl skonu univ. prof. Martina Hattaly, a přítomní povstáním uctili památku zvěčnělého jazykozpytce.

Potom doplňkem k loňské přednášce o inkolátě pojednal p. předseda „o nobilitaci na Moravě před Obnoveným Zřízením Zemským“. Otázka o nobilitaci nebyla dosud objasněna řádně a plně; v Brandlově Glossariu není hesel ani o inkolátě ani o nobilitaci. Pan přednášející, připravuje třetí díl svých „Sněmův a sjezdův“, z různých archivův a z ustanovení sněmovních sebral velmi hojnou látku, aby osvětlil záležitost nobilitační. Nobilitace týkala se povyšování nesvobodníků za svobodné, povyšování svobodných za šlechtice, za rytíře mladších rodů (do třetího kolena) a starších rodů, jakož i povyšování rytířů za pány mladších rodů (do třetího kolena) a konečně do rodů starších. Rozdíly stupňové u nižší šlechty: svobodný dvorák, dědinník, svobodný man, nápravník, panoš, zeman, vládyka, rytíř. Řádný původ šlechtický dokazoval se čtyřmi štíty (dvěma po otci, dvěma po matce, zvláště štítem otcovským). Jméno „chlap“ bylo protivou jména „šlechtic“, ale chlap mohl býti panovníkem povýšen za svobodníka, panoše, vládyku jednoštitného. Jméno tu bylo věci vedlejší. Člověk stavu šlechtického mohl býti zbaven šlechtictví, zabýval-li se zaměstnáním nedůstojným stavu svého a nechoval-li se čestně, rytířsky. Šlechtic mohl býti přijat do stavu rytířského; kurie rytířská přísně rozhodovala o žádosti

za přijetí na sněmě nebo na soudě zemském. Přijatý sliboval podáním ruky nejv. hofrychtéři markrabství Moravského (po rok 1550), r. 1550 zrušen slib podáním ruky, a nařízena přísaha, změněná r. 1601. O přijetí do kurie rytířské (dle ustanovení z r. 1575) rozhodovalo nejméně 30 přítomných rytířův, a z rozhodnutí jejich nebylo odvolání. Po r. 1628 (po vydání Obnoveného Zřízení Zemského) dělo se přijímání po vůli panovníkově (nebo také s počátku po vůli kard. Dietrichštejna). R. 1629 vydal panovník výklad, že povyšování do stavu rytířského i do stavu panského jest regale jeho. (Všechny osoby přijaté do kurie rytířské od r. 1536 vyjmenuje p. přednášející v III. díle svých „Sněmův“.) — Stav panský měl přednost v nejv. úřadech zemských a dělil se, jak již pověděno, na rody mladší a starší; po prvé rozdíl mladších a starších rodů panských se připomíná r. 1480. Z jednání sněmovního v Olomouci r. 1538 vysvítá zřejmě, že tehdy bylo na Moravě asi 90 rodů starších. Pánové z království Českého (i naopak) byli na Moravu přijímáni bez odporu, ale cizí osoby musily pokorně prositi za přijetí, buď na sněmě nebo na soudě zemském. Vynikající rytíři byli po žádosti povyšováni do mladších rodů panských a teprve po třech pokoleních mohli býti přijati mezi rody staré. R. 1546 byla nařízena zvláštní přísaha rytířům mezi pány přijatým. Starší rodové z cizích zemí po důkladném dokázání starobylosti byli přijímáni hned mezi rody staré. Stav panský r. 1612 ujednal přísná pravidla o přijímání. Zásluhy o zemi a osobní váha měly přednost i proti přímělově panovníkově, a žádalo se osm štítů (4 po otci a 4 po matce); za rozhodování o přijetí muselo býti na sněmě nebo na soudě aspoň 20 pánů hlasujících. Význačno bylo přijetí p. Jiřika z Hodic (po 4 letech!) mezi rody staré, hlavně za vojenské zásluhy proti Bočkajovcům a na přímělu vladarovu, ale stav panský učinil tehdy takové klausule o budoucím přijímání, že přijetí do stavu panského bylo velmi obtížno, ano téměř nemožno. Výkladem panovníkovým z r. 1629, jak u rytířů, bylo prohlášeno, že povyšování do stavu panského jest regale panovníkovo.

Přednáška p. předsedova, založená na studiích archivních, byla velmi poučná a poutava, a vyzníval z ní zřejmý důkaz, jak samostatní byli stavové moravští před Obnoveným Zřízením Zemským. Tajemník třídní za souhlasu přítomných poděkoval p. předsedovi a přál mu, aby za plného zdraví brzy skončil dílo

své o „Sněmích a sjezdech“, z něhož nám podal část významnou z dob státu stavovského na Moravě. —

V třetí schůzi třídy první (dne 11. ledna 1904) p. prof. muž. paedagogia Frant. V. Austrata přednášel „o nátlaku nářečí a mluvy obecné na spisovnou češtinu za našich dnův“. Pripomněl úvodem, že výklady jeho vyrostly z denního pozorování a že stavba jazyka našeho přes trvalé upevňování nebyla uchráněna vlivů rušivých (z jazyků cizích, z dialektův a z mluvy obecné). Ještě stále jest i bude otevřena cesta dalším změnám, což jest přirozeno, ba nezbytno každému organismu, zvláště jazykovému. Vypočítal potom a doklady provedl mnoho případů, kde nářečí a mluva obecná za doby nynější jsou v příkrém odporu s řečí spisovnou (s pravopisem jejím i s technikou psací) a vážně ohrožují svrchované panství její. Zmínil se o nepevném postavení *y*, podotýká, že by neradil nikomu, aby předpovídal, že se nikdy nepodaří vypuditi *y* z řeči spisovné. Promluvil o neustáleném délkování a usuzoval z postupu dosavadního zanikání *jotace*, že *jotace* nestane ani před souhláskami retnými ani retozubnými. Posoudil zaváděné tvary *biji*, *biji* a podobné. Radil, aby se nekladly překážky odsouvání infinitivního *i*. Upozornil na vliv výslovnosti za spodobování souhlásek, kterážto výslovnost stále více pobízí pisatele, aby psali foneticky. Zabýval se otázkou těsnějšího spojení předložek se jmeny. Ukázal na hojnější přejímání tvaru genitivního za akkusativní, jehož počátek jest již ve staré slovenštině, upozornil na vnikání tvaru akkusativního do nominativního a t. d. Shledal nápadným vřazování jmen místních do rodu ženského¹⁾ (Olomouc, Kroměříž, Třebíč), vytkl slova *chut*, *obět* a podobná, jakož i genetivní tvary *Píši*, *Váni*, Posoudil sklonění jmen místních (Boleslav, Břeclav), jakož i tvary *uhlího*, *dřívího*. Upozornil na vymírání jmenných tvarů přídavných jmen, na úplné ptecházení příd. jmen přivlastňovacích do skloňování dle vzoru *dobrý*. Vytkl, že mizí přípona *á* ve středním rodě plur. příd. jmen a zájmen, že klesá znalost správné tvorby různých pádů zájmena *jenž*, číslovek *tři*, *čtyři*, a dal na úvahu poměr-*í* a-*ejí* v 3. osobě plur. četných sloves. Promluvil o chybách proti tvarům, jako *peku*, *pec*, *péci*, *možu*, *lžu*, *bychom*, a připomněl

¹⁾ Přefeknutím (vlastně vynecháním řádku za čtení přednáškového) pravil p. přednášející „do rodu mužského“, což bylo také referováno v denních novinách, a vznikla z toho polemika.

neznalosti tvorby a úpadku v užívání participií. Konečně se zmínil o tom, jak nešťastným soupeřem jest genitiv s akkusativem po slovesech záporných a jiných. Poučným, znaleckým a časovým výkladem svůj skončil p. přednášející poznámkou, že si nepřeje, aby spisovný jazyk bez všeho se vzdával nátlaku tvarů do něho se deroucích, ale chce-li se uchrániti nemilých poruch, že musí strážcové jeho lépe bdíti a dbáti ryzosti řeči mluvené i spisovné. Tam, kde chránění i bránění jest marno, má jazyk spisovný povolit včas, nežli změny jeho přerostou přes hlavy.

Přednáška, čteně navštívená, byla přijata s potleskem, a bude uveřejněna v programmě č. m. paedagogia. Za krátkého rokování podotkl p. prof. dr. Jan Korec, že spisovný jazyk ovšem podléhá zvyku, ale musí se brániti chybám, aby v něm nenastal anarchismus ani kolísání v mluvnici. Jazyk spisovný nemá příliš podléhati nátlaku mluvy obecné, ale má z ní přijímati fraseologii a správnou skladbu. Pan prof. Fr. Černý připomněl, že na jazyk spisovný působily různé vlivy již dávno, již za dob nejstarších; neboť od 13. stol. nářečí a mluva obecná doléhají na spisovnou češtinu jak v hláskosloví, tak v tvarosloví, a vzpomněl zvláště Husa a Blahoslava. Pan přednášející odpověděl krátce na učiněné poznámky, které byly doplňkem vývodův jeho. —

V druhé schůzi třídy druhé (dne 14. ledna 1904) přednášel třídní předseda p. prof. dr. Jaroslav J. Jahn „o některých geologických novinkách z Čech a z Moravy“ a provázel výklady své nejen ukazováním na mapy, ale i četnými demonstracemi svých nálezův. Pan přednášející objasnil nejprve pojem „českého massivu“, k němuž patří západní část Moravy, a pojem „sudetské oblasti“, k níž patří část východní téže země. Pojednal pak obsírně „o boskovické brázdě“ (brněnské puklině), jež od sebe dělí obě jmenované oblasti a předložil poutavé nálezy z permu v této brázdě, jako „ripple marky“, stopy dešťových kapek, trhliny vzniklé vysycháním půdy. Potom promluvil o východočeském pokračování „boskovické brázd“ v okolí Kyšperka, Žamberka a Potštýna a oznámil nová pozorování, které tam konal jako říšský geolog. Zvláště obsírně vyložil pokračování moravského permu ve východních Čechách a prahorní „horsty“ z okolí žamberského. Potom vykládal o rozdílech ve vývoji palaeozoických útvarů v oblasti sudetské a v českém massivu a promluvil o některých nových a zajímavých nálezech v moravském devoně,

kterých nálezy byly předloženy. Na konci ukázal nález z českého devonu, totiž stonky a kořeny lilijic z koněpruských vápencův, omleté příbojem vln, které svědčí o tom, že u Koněprus býval mohutný útes, vydaný rušivému působení mořských vln. Také předložil stonky a kořeny lilijic z téhož naleziště, znetvořené cizopasnými červy a jiné odrůdy, které mají zřejmé stopy ani-mální erose.

Přednáška živě promluvená byla odměněna hlučným potleskem. (Viz první článek v tomto čísle). —

V třetí schůzi třídy druhé (dne 28. ledna 1904) přednášel (s demonstracemi) p. Jan Vaňha, ředitel zemské výzkumné stanice hospodářské, „o vývoji a polymorfismu parasitské houby *Sporidesmium solani varians* (n. sp.) jako příčině nové zhoubné a velmi rozšířené choroby bramborové, totiž hnědé skvrnitosti listové“. Pojednal nejprve o rozšíření nemoci listové u nás i v cizině a podal podrobnou charakteristiku její. Jest to nemoc listův i celé nati bramborové, často zcela podobná všeobecně známé a rozšířené nemoci, kterou způsobuje vrátenatka bramborová, s níž byla zaměňována, a proto ušla pozornosti badatelův. Asi v červenci a v srpnu vznikají na listech bramborových černé skvrny, které rostou stále a zachvacují celé listy, listy zhnědnou a zaschnou, čímž odumře zároveň předčasně celá nať, a pole vypadají jako spálená. Tím jest přerušena nejdůležitější, ba životní funkce listů, činnost jejich assimilací, a tudíž tvoření a ukládání škrobu, pro nějž také pěstujeme brambory. Předčasným zánikem nati přestávají se též tvořiti hlízy, a škoda jest pak dvojnásobná, kvantitativní i kvalitativní; neboť brambory zůstávají malé a výtěžek jest nepatrný. Příčinou choroby jest houba, kterou pro velikou rozmanitost její nazval p. přednášející „*Sporidesmium solani varians* (n. sp.)“. Převeliké rozšíření nemoci, která často zachvacuje celé kraje, jest odůvodněno tím, že podnět k ní se roznáší větrem, hmyzem a polní zvířít; ani sucho ani mokro ani mráz neškodí jí valně. Nemoc tuto, vlastně podobný zjev jako na bramborách, pozoroval p. přednášející též na listech vinné révy, fazolu keřnatého, šťovíka stepního, na listech stromů peckovitých a r. 1892 též na listech cukrové řepy, z Ruska zaslané. Pan přednášející promluvil o prostředcích na potírání choroby této, o včasném a častém postřikování bramborové nati 10/0 roztokem modré skalice a páleného

vápna, pak o spalení a odstranění nati a listů po sklizni, o hluboké orbě na bramborišti a o střídání plodin. Pojednal pak zevrubně o vývoji *Sporidesmia* a také o neobyčejně rozmanité fruktifikaci jeho. Tvary fruktifikace jeho jsou tolik zvláštní a někdy tolik odlišné, že byly dosud považovány za zvláštní samostatné druhy hub a různě pojmenovány, jako *Sporidesmium exitiosum*, *Alternaria*, *Macrosporium*, *Cladosporium*, *Clasterosporium*, *Helminthosporium*, *Pleospora*, *Phoma*, *Septoria* a j. Pan přednášející dokázal čistými kulturami, že všechny jmenované různé tvary pocházejí z jediného mikroorganismu a že jsou tudíž jedno a totéž. Houba *Sporidesmium* se rozšiřuje hlavně třemi způsoby fruktifikačními: 1. tvoří *Macrospory*, mnohobuněčné výtrusy nejrozmanitějších tvarů a velikosti (asi 10—90 μ dlouhé a 6—30 μ široké), které vznikají na povrchu listů, kdežto podhoubí roste endofyticky; 2. výtrusy konidiové (dříve zvané *Cladosporium*), které jsou mnohem menší, ale velmi četné, takže snadno a rychle rozmnožují houbu; jsou též velmi rozličných tvarů a velikosti (asi 3—25 μ dlouhé a 2·5—11 μ široké) a vznikají též na povrchu listů, snadno větrem se roznášejíce; také snesou velmi dobře sucho i zimu, a protože houba žije i na odumřelých částech rostlinných, zachovává se velmi snadno i za nepříznivých okolností a šíří se rychle; 3. pyknidie, kulaté a duté černé plodnice, zapuštěné dovnitř listů neb uvnitř chloupků listových ukryté, v nichž vznikají malé bezbarvé výtrusy elliptické asi 3·6—3·7 μ dlouhé a 1·9—3·6 μ široké. Všechny vývoj houby této a bohatý polymorfismus její byl věrně znázorněn na šesti lithografovaných tabulkách četnými a přehlednými výkresy. Mimo to ukazoval p. přednášející zachycené listy bramborové a praeparáty pod mikroskopem, naznačující fruktifikaci houbovou.

Odborná přednáška o předmětu, velmi důležitém v našem polním hospodářství, odměněna byla hlučnou pochvalou; p. ředitel se zabývá zvláštním zjevem tímto již po několik let. —

Čtvrtá schůze třídy první konala se mimořádně v sobotu, dne 6. února 1904, za neobyčejné účasti řádných členů vědeckého odboru, odborníkův i dam. Přednášel vzácný host a slovatný badatel p. dr. Jaroslav Goll, řádný profesor české university a redaktor „Českého Časopisu historického“ z Prahy. Předseda třídní s radostí uvítal proslulého učenice a výborného učitele veškeré mladé naší generace historické, jenž se nabídl sám, že

v odboru chce přednáseti o poslední vynikající práci věhlasného francouzského dějepytce Arnošta Denisa. Dobře pravil p. předseda, že odbor náš jest upřímně vděčen panu professorovi za vítanou ochotu a přízeň a že veliká a živá účast pp. členův i hostův svědčí o zájmu vědeckém a o vývoji odboru našeho, který může býti zdravým zárodem budoucí moravské společnosti naukové.

Pan prof. Goll, poděkovav stručně za uvítání, po pět čtvrtí hodin zvláštním svým a jímavým způsobem aforistickým duchaplně rozprávěl o nové, třetí práci Denisově z dějin českých. Po „Husovi a válce husitské“ (z r. 1878) a po „Konci samostatnosti české“ (z r. 1890) vydal Denis r. 1903 u Emila Lerouxu v Paříži třetí vážné dílo o našich dějinách: „Čechy po Bílé Hoře“ (La Bohême depuis la Montagne Blanche) o dvou velmi objemných svazcích a o šesti knihách. Pan professor obral si za předmět své kritické rozpravy hlavně pátou a šestou knihu druhého svazku, ličící události od r. 1848 po rok 1901 (revoluci r. 1848, reakci Bachovu a snahy po federalismu), tudíž nejnovější dobu dějin našich. Pan professor dovodil jasně, že za hranicemi nemáme lepšího přítele nad Denisa, který nás dobře zná a má nás rád a jako pravý a upřímný přítel nezamlčuje našich chyb, nechválí pouze, ale také kárá z lásky k nám a povídá nám pravdu, někdy hodně peprnou. Znamenitý historik francouzský našel v panu professorovi rovného sobě posuzovatele a glossatora. Bystrá rozprava p. professorova nebyla jen obyčejným referátem o význačné práci historické, ale byla sytým a zevrubným rozhledem po velikém díle velikého badatele, všestranným a hlubokým rozbořením práce nás se týkající, nás poučující i varující, a duchaplným a poutavým obrazem nejnovějšího našeho života národního i politického, jak nám jej podal slavný francouzský náš přítel, soudný historik filosof a volný ušlechtilý člověk, optimista i humanista, jak se jeví ve všem díle svém a zvláště na konci jeho. (Rozprava p. professorova o práci Denisově byla uveřejněna v 1. a 2. svazku Čes. Čas. Hist. r. 1904).

Znamenitá, jadrná, aforisticky význačná rozprava poslouchala se s napětím stále rostoucím a na konci právem byla odměněna vděčným a hlučným potleskem všeobecným, plně zaslouženým. Pan třídní předseda poděkoval za přednášku s přáním, aby nebyla poslední, s čímž z duše souhlasilo vybrané a zvláště četné shromáždění. —

Ve čtvrté schůzi třídy druhé, konané dne 11. února 1904, (mimořádně) v posluchárně c. k. fyzikálního ústavu české vys. školy technické, p. prof. dr. Jar. J. Jahn demonstroval řadu zajímavých výbrusů hornin, promítnutých projekčním drobnohledem asi při 300 zvětšení. U každého praeparatu byly studovány úkazy chromatické polarisace ve světle rovnoběžném. Poněvadž krystally horninám přimíšené jsou ve výbrusu sbroušeny s rozmanitým sklonem k optickým osám, dávaly jednotlivé projekce pěkný obraz optických vlastností určitých nerostův. —

V páté schůzi třídy druhé (dne 10. března 1904) přednášel p. prof. Jiří Janda „o ptactvě na solných loužích jezera Neziiderského“. Úvodem vyložil klimatické, fyzikální a chemické poměry u slaných louží na východní straně jezera Neziiderského, pak pojednal o poměrech hospodářských a vylíčil život ptáčích na jmenovaných loužích. Jako poutavý, ještě dosti nevysvětlený moment vyznačil 1. stálý pobyt některých druhů ptáčích na solných vodách a 2. periodický pobyt, podmíněný vývojem. Ze zástupců první skupiny žijí některé druhy obojetně, paralelně za stejných dob na obojí vodě, sladké i slané (*Anas boschas*), jiné druhy vyhledávají jen slanou vodu (*Recurvirostra avocetta*). Z druhé skupiny, vyskytující se nejhojněji, lze sledovati hnízdění při sladké vodě, dokončení vývoje, případně přepření při solné vodě (*Anser cinereus*). Hlavní příčinou tohoto způsobu životního u poslední skupiny zdá se jakost potravy, vyžadující určitého zpracování chemického (tvrdá semena). Mimo vlastní avifaunu domácí hostí louže tyto také nápadné hosty od severu za doby stěhovavé, a to především, jak přirozeno, druhy mořské. Pan přednášející koncem srpna a počátkem září r. 1903 ulovil druhy: *Haematopus ostrilegus*, *Charadrius alexandrinus*, *Tringa subarctica*. Význačným druhem hnízdících u sladkých louží, roztroušených mezi slanými, připomenut *Himantopus rufipes*, zde sahající nejdále na sever. Znalecká přednáška, doklady podepsaná (bylyť ukázány praeparáty všech ptáků důležitějších) a přehlednou mapkou situační, poutala všeobecně. —

V páté schůzi třídy první, konané dne 14. března 1904, přednášel p. prof. Čeněk Syrový „o poetické ceně Eddy s ukázkami vlastních překladův“. Pan přednášející pověděl stručně, jak jsou dochovány básně starší Eddy a jak básnická

cena jejich značně utrpěla nedokonalým zapsáním. Všechny rukopisy jsou psány křesťanskými kněžími, a to za doby aspoň 150—200 let po rozšíření křesťanství po Islandě (r. 1000), tak že mythy, které jsou podkladem mnohých přirovnání, celých strof a episod, již vymizely z ústního podání, a proto nebylo rozuměno versům i celým strofám, věrnou pamětí dochovaným. Tím lze vysvětliti značné číslo nejasných míst Eddiných. V podobě, jak se zachovala, jest Edda zbytkem velikého básnictví islandského, jehož předmětem byly jednak báje o bozích, jednak zkazky o činech slavných hrdin. Za obou případů byla básníkovi dána látka, a nebylo mu volno vymýšleti příhody nové. Všechnať učenost mythologická i znalost pověstí epických byla všeobecně rozšířena v lidu. Odtud vznikl dramatický ráz básní Eddiných. Nevypravuje tu básník — jeť příběh znám každému posluchači —, nýbrž předvádí jednotlivé výjevy, které dialogicky nebo monologicky velikými rysy směle nadhazuje před očima uvědomělých posluchačův. Ukázkou přečetl p. přednášející vlastní překlad Thrymskvithy a Volundarkvithy, pořízený přesně dle originálu. Potom pojednav zběžně o látkách ostatních básní (při čemž byla zvláště vytčena ohromnost severské fantasie), upozornil hlavně na světový názor pohanských Norů, jenž fatalismem a lhostejností k smrti se liší příkře od názoru křesťanského. Podav pak stručný nárys mínění o původě mythologie, pověstí a básní samých a vytknuv hlavní charakteristické vlastnosti básnické mluvy Eddiny, skončil přirovnáním básní Eddiných k básním Homerovým, které plynouce ze stejného nadání básnického, mají se k sobě jako usměvavé nebe jasné Hellady k mlhavým a rozervaným obzorům severským.

Přednáška i vhodné překlady byly přijaty s pochvalou všeobecnou. —

V šesté a poslední schůzi třídy první přednášel dne 18. dubna 1904 p. dr. Bohumil Navrátil, koncipista zem. archivu moravského, „o svém vlastním výzkumě vatikánském r. 1903—4“. Pan přednášející vyložil s počátku rozsah svého výzkumu římského: časově totiž obmezil se studiem protireformace na Moravě, věcně stopoval prameny i pro veliké moci za vytčené periody, pokud se týkaly Moravy, a síly jejich pomocné i pro teritoriální detail o Moravě. Probíral se pak jednotlivými fondy archivu vatikánského a jiných sbírek římských, z nichž

vybíral po pět měsícův. Charakterisoval oddělení nunciatur ve Vatikáně a naznačil, co z nich bylo vybráno pro minulost moravskou za doby protireformační. Odtud přešel k registrům brevi, vyložil cenu jejich pro střední věk i pro dobu novou, dotkl se moravské látky tohoto fondu pro druhou polovici 16. a pro počátek 17. století a všude připojil vlastní vývody z probrané látky. Jmenovitě promluvil o poměru nalezené látky ke zdrojům zachovaným na domácí půdě naší na Moravě, s důrazem vytkl poměr vatikánské látky, obsahující korespondenci biskupův Olomouckých, ke korespondenci biskupské, chované v Kromětzi, a z poměru tohoto vyvozoval potom závěry o vzájemné ceně obou zdrojů, podav četné glossy ku kritice pramenné. Dalšími prameny, z nichž vybíral a o nichž promluvil — pokud z nich těžil pro Moravu — jsou fondy: concilio di Trento, principi, vescovi, archivio s. Angelo, fondo Borghese (fond tento jest velmi cenný pro moderní dějiny i pro Moravu za 16. stol. a pro činnost kard. Dietrichštejna). Opustiv archiv vatikánský, seznámil posluchače s knihovnou Leoninskou a s vlastní bibliothekou vatikánskou, jakož i s vlastními pracemi zde konanými, jmenovitě ve fondě „Barberini“, v němž nalezl Dietrichsteiniana. Ze státních ústavů římských prohlédl knihovnu „Vittorio Emanuele“ a „Corsini“, kde nalezeny moravské prameny; zvláště v knihovně „Vittorio Emanuele“ jest korespondence jezuitských generálů k nám na Moravu, kterážto korespondence vyžadovala výkladu obšírnějšího, aby byl oceněn i pramen i poměr jeho k dosavadní produkci o jesuitech moravských.

Přednáška, založená na vlastním pozorování a pilných studiích římských, věcná i cenná, byla přijata se zájmem velmi živým.

Potom p. předseda poděkovav p. přednášejícímu a projeviv plné uznání badatelské práci jeho, skončil třetí období přednáškové a přál novému, čtvrtému období mnoho zdaru na rozvoj vědecké práce moravské.

Prof. Fr. J. Rypáček,
sekretář úřady první.

* * *

Zprávy o zasedáních kuratoria Mor. mus. společnosti.

Schůze dne 7. prosince 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Před rokováním o denním pořádku vzpomněl náhradník kuratoria p. red. Welzl nepříznivých úsudkův o činnosti Mor. mus. společ-

nosti, uveřejněných v „Pozoru“ dne 6. prosince a založených na informacích nesprávných, a navrhl, aby praesidium opravilo nespolehlivé zprávy a úsudky tyto. Usneseno jednosvorně, aby oprava, p. praesidentem navržená, byla schválena a dána do listův; opravu uveřejnila „Mor. Orlice“ dne 12. prosince. — Zprávy zem. výboru o udělení zem. podpory konservatorovi p. uč. Janu Kniesovi za účelem palaeontologických výzkumů byla přijata s uspokojením. — O žádosti knihovní správy Musea království Českého za přenechání rukopisů vynikajících mužů, případně kopií usneslo se kuratorium o tom, že vyhoví dle možnosti a zjedná kopie nemnohých rukopisů (rukopisy byly z musea zemského dány do zem. archivu moravského), k čemuž se nabídl náhradník kuratorův p. prof. Rypáček. — Dary knihovně zemské a sbírkám musejním: c. k. mor.-sl. vrchní soud zemský daroval několik ročníků časopisů „Wiener Zeitung“ a „Troppauer Zeitung“, Musejní spolek brněnský své publikace, kurator p. prof. Matzura pohlednice, náhr. kuratorův p. prof. Dr. Leneček staré brýle, konservator pan odb. uč. Czerny z Mor. Trebové nerosty, konservatorové p. gymn. řed. Klvaňa z Kyjova, p. vrch. zvěrolékař Koudelka z Vískova a p. prof. Spitzner z Prostějova pohlednice lidovědnému odboru, konservator p. naduč. Vogler z Hlubočan technický nákres selského dvora, pí. Eliška Janušková starý nástroj na výrobu svíček, p. báňský adj. Leminger z Brna nerosty. — Po referátech p. vicepraesidenta prof. Rzehaka a p. kuratora prof. Bayera usneseno, aby zemskému výboru byly doporučeny žádosti dvou mor. musejí místních za povolení zemské podpory. — Zpráva odboru lidovědného o vystrojení něm. jizby selské přijata na vědomí. — Po zprávě p. kustoda Palliardiho usneseno, aby zem. výboru bylo zvláště doporučeno zakoupení význačné a bohaté sbírky lidovědné a historické, která jest dosud majetkem soukromým. — Kurator p. prof. dr. Jahn referoval o přípravných pracích, vykonaných kommissí na přírodovědecký výzkum Moravy. Kuratorium přijalo zevrubnou zprávu na vědomí a usneslo se o tom, aby v nejbližší mimořádné schůzi kuratoria se vykonala volba odborných pracovníků do jednotlivých oddělení jmenované kommisie. — Konservatory na tříletí byli jmenováni pp. prof. v. v. Frant. Urbánek a řed. zem. výzkumné stanice na pěstování rostlin Jan Vaňha, oba v Brně. — Za řádné členy Mor. mus. společnosti byli přijati p. Zdeněk Elger šl. Elgenfeld, prof. č. vys. školy tech., pí. Marie

Hirschová, pp. dr. Jakub Koretz, vrch. finanční rada, dr. Jan Koutný, gymn. professor, Oskar Leo, inženýr, Adolf Lessmann, poštovní official, dr. Meth. Marvan, regent bisk. chlap. semináře, Bedřich Meindel, úředník v. v., dr. Jindřich Montzka, prof. tkal. školy, Jindřich Prokupek, vrch. official, Karel Schatt, uč., Ant. Váňa, red. č. paedagogia mužského, Hugo Vondráček, pošt. konc. praktikant, pí. A. Weissová-Dittrichová, p. Lud. Wokurek, sekretář úraz. pojišťovny v Brně, p. Rud. Maurer, uč., a p. Václ. Sojka, hospodářský správce, v Králově Poli, p. Frant. Brejla, říd. uč. v Chrudichromech, p. Břetislav Chromec, příručí roln. záložny v Hustopeči, a pan St. Vlk, majetník štěparského závodu ve Vanovicích.

Schůze (mimořádná) dne 21. prosince 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Pan praesident oznámil, že do redakce „Čas. mor. musea zem.“ byl přibrán konservator p. prof. Jiří Janda. — Do sbírek musejních přispěli konservatorové prof. Laus z Olomouce (nerosty), mag. farm. Lipka z Boskovic (fotografiemi), red. Maška z Telče (tiskem, palaeontologickými předměty a fotografiemi), red. Oborný z Lipníka (tisky a fotografiemi), prof. dr. Sommer z Olomouce (národopisnými předměty), far. Zháněl z Troubska (národopisnými předměty) a stav. Strnad ze Zástavky (stříb. mincemi). — Po zprávě kuratora p. prof. dra. Jahna a po krátkém rozhovoru schváleny některé dodatečné změny stanov kommisie přírodovědecké, a do jednotlivých odborů zvoleno po dvou odbornících; mimo to zasedají v kommissi dočasný praesident a vicepraesident kuratoria (p. prof. dr. Kameníček a p. prof. Rzehak). První členové kommisie zvoleni kuratoriem ze členů Mor. mus. společnosti, bydlících na Moravě. K vědeckým pracím mohou býti voláni odborníci, bydlící mimo Moravu. Budoucně za vystouplé členy z kommisie volí kommisie sama členy nové. Usneseno, aby byly vydávány monografie; všechny nasbírané přírodniny budou odevzdány do musea zemského. — Usneseno dle zprávy kuratora p. prof. dra. Šujana, aby zem. výboru byly podány návrhy o vykopání a převezení ostatků Jos. Dobrovského a Jos. Chytila ze starobrněnského hřbitova Svatováclavského na hřbitov ústřední, kteréžto převezení by se dělo za přiměřené a důstojné slavnosti. — Usneseno po referátě konservatora p. prof. Ličky, aby podporováno bylo zřízení samostatného musea zemědělského, k němuž

dalo podnět české oddělení mor. rady zemědělské. — Po zprávě p. kuratora dra. Fischla povolen úvěr 150 K na zakoupení mincí. — Za konservatora a zpravodaje ve věcech uměleckých zvolen p. Josef Klír, akad. malíř a asistent č. vys. školy technické. — Za řádné členy přijati pp.: Leopold Grimm, prof. č. vys. školy technické, a Alois Orliczek, místodrž. účetní revident.

Schůze dne 18. ledna 1904. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Z došlých příspěvů nejdůležitější byla zpráva c. k. mor. místodržitelství, dle níž dosavadní státní subvence 6000 K zvýšena na 8000 K (na léta 1904—6). — Sbírkám musejním darovali: J. Exc. hr. Wilczek spis o kovových bubnech z jihovýchodní Asie, pp. konservatorové prof. dr. Dvorský stříb. mince, insp. Hanisch z Třebíče, řed. Hladík z Příbora, uč. Knies z Rogendorfa, prof. dr. Spina z M. Třebové, naduč. Stoffel z Pálavy, prof. Svozil z Prostějova a nakladatelství Pavla Hartmanna, Hosche a Schleifa a Aug. Weebra z Nov. Jičína fotografie a pohlednice. — Po zprávě zem. bibliothekáře p. cis. rady dra. Schrama usneslo se kuratorium, aby sl. zem. výboru byl doporučen ternový návrh o jmenování bibl. amanuensa, jak se uradila knihovní kommissee. — Usneseno po návrhu knihovní kommissee, aby žádáno bylo za zvýšení dotace na vazby a nákup knih, aby polovice zvýšené státní podpory (1000 K) byla věnována účelům knihovním. — Potom kurator p. prof. dr. Jahn a vicepraesident p. prof. Rzehak referovali o výsledku ustavující schůze výzkumné kommissee přírodovědecké (schůze byla konána 17. pros. 1903). Ve schůzi této byli zvoleni předsedou p. prof. dr. Jar. J. Jahn, místopředsedou p. prof. Ant. Rzehak, tajemníky p. prof. ing. Josef Líčka a p. fin. sekretář Emerich Steidler. Do jednotlivých odborných oddělení zvoleni za předsedy a místopředsedy pánové: 1. do oddělení geodaeticko-zeměpisného prof. Líčka a prof. Karel Frank, 2. do oddělení geologickopalaeontologického prof. Rzehak a prof. dr. Fr. Dvorský, 3. do oddělení mineralogickomontanistického prof. dr. Fr. Dvorský a odb. uč. Karel Schirmeisen, 4. do botanického oddělení prof. dr. Karel Vandas a sekr. Steidler, 5. do zoologického oddělení prof. dr. Otakar Lenetěk a prof. Emil Bayer, 6. do meteorologického oddělení gymn. řed. Josef Klvaňa a prof. dr. Bedřich Macháček, 7. do zemědělskolesnického oddělení prof. František Schindler a ředitel Jan Vaňha. Za redaktory publikací zvoleni

pp. prof. Em. Bayer a odb. uč. Karel Schirmeisen. Kuratorium přijalo zprávu na vědomí a schválilo návrhy o rozdělení podpor a o zjednání pracovních místností spolupracovníkům. — Nabídka p. konservatora zdrav. rady dr. Fleischra, že chce soustavně sporádati sbírku entomologickou, přijata s radostí, rovněž i nabídka konservatora p. prof. dra. Vandasa, že sporádá dárované sbírky † prof. dra. Ed. Formánka. — Pan praesident odůvodnil návrhy, aby zem. výbor byl požádán, aby se postaral o vhodné a důstojné místnosti sbírkám zem. musea. Kuratorium schválilo návrh praesidentův. — Usneseno po návrhu p. náhradního kuratora red. Welzla, aby oddělení na zjednávání rukopisů hudebních děl se připojilo k odboru lidovědnému. — Po referátě konservatora p. prof. dra. Vandasa doporučeno zem. výboru zakoupení velikého soukromého herbáře z Prahy. — Rovněž schválen návrh p. kuratora Schirmeisna, aby byla koupena nabídnutá sbírka konchylíí z pozůstalosti † konservatora V. Schierla. — Za konservatory zvoleni na tříletí pp.: inž. a red. I. L. Cervinka v Uh. Hradišti, Jan Kučera, uč. v Uh. Brodě, Jos. Merhaut, redaktor v Brně, Dr. Jan V. Novák, gymn. prof. v Praze, a Joža Uprka, akademický malíř v Hroznové Lhotě. — Za řádné členy přijati pp.: Dr. Václav Bartoniček, lékař, dr. Berthold Jellenik, lékař, Vladimír Krondl, prof. č. reálky, Alfred Zeisel, stavitel, všichni v Brně, Lud. Kop, professor, Ant. Paleček, ředitel, Ant. Podrábský, professor české zem. reálky v Hodoníně, Hugo Gallus, kamenník, JUDr. Leopold Götz, advokát a z. a ř. poslanec, JUDr. Vil. Kreiml, advokát v Mikulově, Fr. Wichterle, továrník v Prostějově, Frant. Doležel, gymn. professor, Jan Pochop, gymn. professor, Jan Zavřel, říd. uč. v. v. v Třebíči, dr. Jan Reichert, gymn. řed. v. v. na Král. Vinohradech, a Jos. Stöhr, řed. měst. školy ve Vítkově.

Schůze dne 8. února 1904. Předsedal praesident pan prof. dr. Kameníček.

Oznámeno, že zem. výbor svolil, aby herbát Formánkův na prohlídku byl přenesen do kabinetu konservatora p. prof. dra. Vandasa (do č. vys. školy technické) a že též zem. výbor povolil zem. podporu ročních 1000 K na dobu čtyř let na opatření a doplnění odborné knihovny příruční v zem. museu a zároveň že povolil ročních 500 K za správu knihovny „Vereinu für Geschichte Mährens und Schlesiens“, chované v zem. knihovně. — Sbírkám darovali pp.: kurator prof. dr. Jahn sbírku zkamenělin čes. siluru,

univ. prof. dr. Otak. Lorenz svůj autograf a podobiznu. — Zpráva knihovní za rok 1903, předložená p. zem. knihovníkem, přijata na vědomí a schválena. Ku zprávě navrhl kurator p. dr. Fischel, aby na prospěch vědeckých studií a zmenšení výdajů na drahá díla vykonána byla centralisace knihoven brněnských tak, aby o knihovnách obou technik a o knihovnách klášterních a jiných měla evidenci knihovna zemská a umožňovala přehled po knihách, které jsou v Brně, aby případně knihy zvláště drahé nebyly kupovány do všech knihoven, nýbrž jen do knihovny jedné a odtud půjčovány badatelům. Dále navrhl p. náhr. kuratorův red. Welzl, aby knihovna, možno-li, byla otevřena (o všedních dnech) do osmé hodiny večerní. Oba návrhy přikázány knihovní kommissi. — Po zprávě mus. kustoda Palliardiho a po návrhu p. kuratora prof. dra. Jahna usneslo se kuratorium o žádosti na zem. výbor, aby na sněmě vymohl druhého kustoda v IX. třídě hodnostní (odb. přírodověd.). — Po návrhu konservatora pana prof. Bertla udělena podpora mladému mor. malíři. — Zpráva předsednická, že byly podány žádosti některým moravským korporacím o příspěvek výzkumné kommissi přírodovědecké, přijata na vědomí. — Na prohlednutí nabízené archaeol. sbírky z okolí brněnského zvolen p. prof. dr. Dvorský. — Za konservatory na třiletí byli jmenováni pp.: M. U. Dr. Karel Katholický, primář zem. nemocnice a zdravotní rada, Augustin Kratochvíl, kaplan v Popovicích u Rápotic, Frant. Slaměník, řed. měšť. škol v Přerově, a Jan Spáčil Žeranovský, redaktor v Hradci Králové. — Za řádné členy byli přijati pp.: A. Hollausch, c. k. inženýr, J. U. Dr. Ludvík Krupka, advokát, J. Svoboda, c. k. cejchovní, a Jos. Wondrak v Brně, M. U. Dr. Fr. Netušil, lékař v Husovicích, Karel Patzelt, učitel, a obch. a průmysl. spolek v Mor. Třebové. — Před rokováním představil p. praesident nového amanuensa knihovního p. dra Hertvika Jarníka a oznámil, že zemský výbor udělil úředníkům musejním p. Arn. Hanáčkovi a p. Jos. Suschitzkému titul oficiální.

Schůze dne 7. března 1904. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Do sbírek darovali pp. školní rada Frant. Bartoš na Mlatcově a vdp. probošt Karel Landsteiner v Mikulově autografy, Klem. Čermák, řed. měšťanské školy v Čáslavi, a Antonín Smrček, prof. č. vys. školy techn. v Brně, vlastní spisy, sl

Marie Erlachrová z Brna pohlednice, konservator p. prof. Emil Moser ze Št. Hradce medaili Sonnenfelsovu, p. Aug. Naumann z Komárova cechovní nářadí. — Po referátě konservatora p. prof. dr. Dvorského usneslo se kuratorium, že zakoupí soukromou archaeol. sbírku s praehistorickými nálezy z Brněnska. — Zpráva o činnosti odboru lidovědného (za rok 1903) i pracovní program dalsí, navržený p. místodrž. vicepraesidentem ryt. J. Januschkou jakožto předsedou) byly schváleny, a neúnavnému p. předsedovi poděkováno za stálou pili a starost o předměty lidovědné. — Také schváleny zprávy kommisie na přírod. výzkum moravský o předběžných poradách a o dotaci jednotlivým odborům. — Po referátech p. kuratora prof. Kašpara a p. prof. dra. Vandasa doporučeno zem. výboru, aby dány byly podpory místnímu museu a autorovi vědeckého díla. — Usneseno po návrhu konservatora p. prof. Černého, aby vydán byl stručný průvodce po sbírkách musejních. — Za konservatora byl jmenován na tříletí p. Jos. Talský, odb. uč. v. v. v Olomouci. — Za řádné členy přijati pp. L. Kasperek, úř. pojišťovny, JUDr. Aug. Kunze, c. k. soudní adjunkt v Brně, a Ant. Stach, ředitel zimní školy hospodářské v Boskovicích.

Schůze dne 11. dubna 1904. Předsedal praesident pan prof. dr. Kameníček.

Čteny a schváleny zpráva o činnosti Mor. mus. společnosti a zprávy pokladní a účetní za rok 1903. Po dlouhém jednání schválen také rozpočet na rok 1905, a valná hromada položena na den 24. dubna 1903. — Sbírkám darovali pp. katecheta dr. Karel Eichler hudební rukopisnou skladbu mor. skladatele uč. Sedláčka, odhadce a revisor Jos. Erlacher ukázkou uhlí z Mladějovic, konservator prof. dr. Sommer z Olomouce tisky a fotografie, konservator řed. Sterz ze Znojma lithografie a dřevorytiny, tovární řed. Zikm. Weinberger výšivky moravské a dvorní herec Zikm. Wohlmuth z Mnichova svoji podobiznu (reprodukcí) s autografem. — Přijata na vědomí zpráva zem. výboru, že museu Komenského v Přerově povolena podpora 1200 K. — Po referátech kuratora p. prof. Kašpara a konservatora p. zdrav. rady dra. Fleischra zakoupeny staré mince a sbírka biologická. — Za konservatory byli jmenováni na tříletí pp. Emil Moser, prof. v. v. ve Štyrském Hradci, dr. Boh. Navrátil, koncipista mor. archivu zemského, Alois Orliczek, místodrž. účetní revident, a Benj. Popelka, redaktor v Brně.

Řádná valná hromada dne 24. dubna 1904.

Praesident p. prof. dr. Kameníček, omluviv nepřítomného vicepraesidenta p. prof. Rzehaka, uvítal shromážděné a projevil radost z četné účasti pp. řádných členů Mor. mus. společnosti. Za verifikatory protokolu jmenoval za souhlasu shromážděných p. gymn. fed. Ouředníčka a p. fin. koncipistu dra. Fritsche. Po návrhu konservatora p. prof. Černého souhlasně schválena zpráva o činnosti Mor. mus. společnosti bez čtení, ana byla pp. členům rozdána tištěná před valnou hromadou. Zpráva účetní za r. 1903 a navržený rozpočet na rok 1905 schváleny souhlasně bez rokování. Pp. revisorům tajemníkovi Mášovi a odhadci Erlachrovi projevila valná hromada díky za zevrubnou revisi účtů musejních. Pan konservator prof. Líčka a p. uč. Maurer za souhlasu valné hromady poděkovali kuratoriu za vydatnou činnost. Pan kurator prof. dr. Jahn a po něm p. kurator dr. Fischl odůvodňovali návrh kuratoria, aby Dietrichštejnský palác na Zelném trhu, v němž jest dosud zemský soud, byl zemí koupen na umístění musejních sbírek. Návrh byl schválen jednoslovně s dodatky p. rady dra. Bocka. Zem. výboru bude podáno memorandum, aby palác byl upraven na potřeby musejní, protože je vedle dosavadní budovy musejní, anebo, nebude-li možna úprava, aby na místě jeho byla vystavěna vhodná a nová budova musejní. O věci má se hned jednati s ministerstvem. Na popud rady dra. Bocka, aby kupovány byly do zem. knihovny právnické knihy více než dosud (na to také naléhal p. dr. Eckstein), prohlásil p. praesident, že kuratorium se již usneslo o žádosti, aby zem. sněm povolil 5000 K za tím účelem. Než-li se dostane zemské subvence, vyhoví p. zem. bibliothekář dle možnosti, a knihovní kommisie musejní se pak doplní znalci právnické literatury. Památka mrtvých pp. členů, bývalého kuratora dra. Dluhoše, býv. konservatora faráře Blaschke, okr. hejt. Bobretzkého, dv. rady Czecha, odb. učít. Riessa a horlivého konservatora uč. Schierla uctěna povstáním. Přijat návrh náhr. kuratora p. red. Welzla, aby kuratorium budoucně svolalo valnou hromadu do místností prostornějších, případně i do zem. domu. Na konci p. praesident poděkoval úřednictvu, novinám i činným pp. konservatorům a skontil valnou hromadu, která se vyznačovala klidným a rychlým jednáním.

Schůze dne 16. května 1904. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Hned s počátku schůze uvítal p. praesident p. zem. škol. inspektora vl. radu Vincence Jarolímk, jmenovaného ministerstvem osvěty a vyučování za kuratora. Děkuje za uvítání slíbil nový p. kurator, že dle možnosti bude podporovati snahy Mor. mus. společnosti. Sbírkám musejním věnovali: dp. farář bělotínský J. Baďura dvě staré podkovy, p. konservator řed. A. Bauer z N. Jičína fotografie, pan kurator dr. A. Fischel 8 pohledů na města (mezi nimi akvarel Ethlerův), p. konservator dr. Ant. Fleischer velmi vzácnou a obsáhlou sbírku hmyzu v 8 krabicích (několik tisíc exemplářů), p. vrchní horní J. Kůnl ze Zástavky sbírku zkamenělin, p. velkoobchodník hud. nástroji J. Lidl starý nástroj hudební, sl. Lud. Machalová, hosp. správkyně ústavu hluchoněmých, vyšivaný sátek a ozdobnou jehlici, p. konservator odb. učitel L. Nopp ze Strážnice housle, reliefní obraz řezaný ze dřeva a výšivky, p. konservator dr. Z. Schönhof kraslice, pan prof. dr. Fr. Slavík z Prahy 18 publikací do příruční knihovny kustodovy, p. prof. P. J. Wiesbaur z Lukovce mor. nerosty. Původní rukopisy a autografy podali po žádosti pp. prof. Jos. Bartocha z Olomouce, univ. prof. dr. Frant. Pastrnek z Prahy, univ. prof. dvorní rada dr. J. Wiesner z Vídně. — Po návrhu pp. kuratorů dr. Fischla a prof. J. Kašpara koupeny staré mince moravské, po návrhu kuratora p. prof. dra. Jahna sbírka zkamenělin křídového útvaru, po referátě p. konservatora dra. Fleischra sestavy z biologie hmyzu a po návrhu p. kuratora odb. uč. Schirmeisna nový mikroskop. — Schváleny návrhy knihovního komitétu (ref. p. zem. bibl. cí. rada dr. Schram a bibl. amanuensis dr. Jarník), jakož i návrhy kommisie na přírodovědecký výzkum Moravy, podané předsedou p. prof. dr. Jahnem a místopředsedou p. prof. Rzehakem. Na vědomí přijata zpráva p. vicepraesidenta prof. Rzehaka o ustavení přednáškového odboru německého (p. kurator arch. dr. Bretholz předsedou a p. odb. uč. Jos. A. Manda tajemníkem I. třídy (hist.-fil.), p. vicepraesident prof. Rzehak předsedou a p. náhr. kur. prof. Leneček tajemníkem II. tř. (math.-přírod.). Za řádné členy přijati pp. Th. Dr. Frant. Bulla, prof. bohosloví, B. Feiwei, sl. E. sl. Gstöttnerová, pp. dr. Frant. Hoch, c. k. auskultant, Kar. Janouš, prof. I. čes. gymnasia státního, vládní rada Vincenc Jarolímek, c. k. zem. šk. inspektor, Jiří Jiríček,

prof. obch. akademie, Moj. Lepař, c. k. soudní sekretář, A. Lonč, úředník pojišťovny, A. Lutz, prof. něm. reálky, A. Mahner, obchodník, Frant. Pavelek, prof. vyšší české školy průmyslové, pí. Adela šl. Teuberová, choť továrníkova, pp. O. Weinberger, kand. práv, C. Winkler, knihkupec v Brně, dr. Z. Fiala, okresní lékař v Rymatově, dr. S. Heller, advokát ve Val. Meziříčí, sl. knihovni spolek v Králově Poli, sl. kuratorium hist. musea městského v Plzni a sl. Musejní společnost ve Val. Meziříčí.

Schůze dne 6. června 1904. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Po některých sděleních p. praesidentových jednalo se o jednacím řádě vědeckých odborů přednáškových. K vypracovanému návrhu řádovému podal p. kurator dr. Fischel resoluci tohoto znění: Kuratorium pro svou činnost vědeckou má na poradě kommissi osmičlennou (výbor přednáškový), do níž každá volební kurie vysílá 4 členy. Kommissie podává kuratoriu návrhy vědeckých přednášek a demonstrací, při nichž platí zásada rovnoprávnosti. V rozpravách s přednáškou souvisejících má se užívati řeči, kterou byla promluvena přednáška sama. Poněvadž tou dobou jsou již utvořeny přednáškové odbory vědecké, český i německý, které mají své zvolené funkcionáře, tvoří přednáškovou kommissi do nejbližších nových voleb tyto funkcionáři (předsedové a tajemníci, celkem 8 osob). Po dlouhém rokování, jehož se účastnili hlavně p. praesident prof. dr. Kameníček, p. vicepraesident prof. Rzehak, pp. kuratorové arch. dr. Bretholz, dr. Fischel, odb. uč. Schirmeisen, zem. šk. insp. dr. Schober, prof. dr. Šujan a pp. konservatorové prof. Černý a red. Welzl, přijata resoluce Fischlova většinou hlasův. — Sbírkám musejním přispěli: p. vl. rada Al. šl. Janeček dvěma skupinami podobizen nejzasloužilejších výborů vlast. zem. pomocného spolku červeného kříže, p. konservator uč. K. Gerlich z Modřic praehistorickými předměty, p. spisovatel a redaktor Fr. S. Procházka z Prahy původním rukopisem, p. konservator říd. uč. H. V. Sánka z Rudice nerosty, sl. A. Šebestová z Kobylí zkamenělinami, mincemi a fotografiemi, pí. A. Titlová z Vidně rukopisem svého zesnulého manžela, dvor. kapelníka E. Titla, p. J. Wozniakowsky, důlní správce z Brna, zkamenělinami a albem lithografi J. Alta. — Zpráva p. kustoda Palliardiho o koupi a převzetí starožitnické sbírky p. uč. Procházky z Blažovic přijata na vědomí. —

Za řádného člena přijata sl. Krista Trávníčková, uč. v Brně. — Za jednání mluvilo se také o člancích napsaných o kuratoriu a uveřejněných v „Lid. Novinách“. Po krátkém rokování usneslo se kuratorium, že nepošle opravy úřední, ale do zápisníka Mor. mus. společnosti zapsána resoluce, podaná p. kuratorem prof. dr. Šujanem: Na články v „Lidových Novinách“ r. 1904, v čís. 98., 99. a 101., kuratorium Moravské musejní společnosti jednomyslně prohlašuje, že pokládá jen valnou hromadu za oprávněnou, by činnost kuratoria svobodně a nestranně posuzovala. Poněvadž letošní valná hromada kuratoriu žádných výtek nečinila, nýbrž naopak uznání své jednomyslně vyslovila, kuratorium neuznává potřeby, by na nepodepsané články v kterýchkoliv listech odpovídalo.

* * *

Stanovy

Kommissie na přírodovědecký výzkum Moravy.

§ 1.

Moravská musejní společnost se sídlem v Brně zřizuje kommissi na přírodovědecký výzkum Moravy.

Kommissie má za úkol:

1. poznání rázu krajinného, orografických a hydrografických poměrů moravských, hlavně na základě geodetických prací — oddělení geograficko-geodetické;
2. výzkum archaeologických a praehistorických nálezů moravských — oddělení archaeologicko-praehistorické;
3. výzkum geologických poměrů, soupis stavebních a ozdobných hornin, soupis lomů na užitečný kámen — oddělení geologicko-palaeontologické;
4. soupis nynějších a bývalých moravských dolů na užitečné nerosty a horniny (uhlí, rudy, zeminy, sejpy), popis nerostného bohatství moravského — oddělení mineralogicko-montanistické;
5. výzkum květeny moravské — oddělení botanické;
6. výzkum zvířeny moravské — oddělení zoologické;

7. výzkum meteorologických poměrů moravských — oddělení meteorologické;

8. výzkum půd a vod i s hlediska chemického, výzkum polního a lesního hospodářství — oddělení hospodářsko-lesnické.

§ 2.

Výsledky prací, kommissí vykonaných, uveřejňovány buďtež v monografiích, vydaných kommissí (museem), s přiměřenými vyobrazeními a mapami v obou jazycích zemských. Překlady opatří za zvláštní honorář buď autoři sami nebo vhodní překladatelé. Nestací-li prostředky kommisie (musea), může býti členům jejím dovoleno, aby uveřejnili práce své i jinde v kterékoli řeči.

§ 3.

Všechn přírodnický materiál, nasbíraný prací kommisie, odevzdán buď do zemského musea Františkova v Brně. Za to budiž dovoleno, aby členové a pracovníci kommisie užívali knihovny a sbírek musejních ke studiím srovnávacím.

§ 4.

Fond na uhrazení vzniklých výloh záleží:

- a) z ročních subvencí, jež za tím účelem udělí vláda, zemský sněm, po případě korporace i soukromníci;
- b) z vlastních příjmů (co se utrží za uveřejněné spisy atd.).

§ 5.

Výzkumná kommisie skládá se z odborníků národnosti české i německé, na Moravě bydlících (členů Moravské musejní společnosti), zpravidla ze stejného počtu Čechův a Němcův. Kommisie radí se o podrobnostech výzkumných a vykonává bezprostředně práce, s výzkumem spojené, svými členy nebo spolupracovníky, jimiž mohou býti odborníci také mimo Moravu žijící.

První členy komise (počtem 18, mezi nimi jsou eo ipso současný předseda i místopředseda mus. kuratoria) volí kuratorium zemského musea Františkova.

Při tom budiž dbáno, aby mezi řečenými členy kommisie byli zástupci, pokud možno, všech dříve vytčených oddělení vědeckých. Každého třetího roku vystoupí 6 členů z kommisie

(mimo předsedu a místopředsedu kuratoria zemského musea Františkova), a zbývající členové doplní se volbou. Vystoupí členové mohou být voleni opětně. Za prvních šesti let ustanoví se vystoupení losem, později vystoupne 6 členů vždy po tříleté činnosti.

Kommissee volí ze sebe na tři léta předsedu, náměstka, střídavě Čecha a Němce, a dva tajemníky (Čecha a Němce). Tajemníci řídí spolu i pokladnu kommissee, pořizují rozpočet, obstarávají výroční účty a korespondenci kommissee a pečují o svolání schůzí jejích. O všech návrzích usnáší se kommissee absolutní většinou přítomných. Předsedající hlasuje jako každý jiný člen kommissee a vedle toho dirimuje za rovnosti hlasův. Za schůze musí kromě předsedajícího být přítomno alespoň 6 členů kommissee.

§ 6.

Kuratorium zemského musea Františkova řídí všecken podnik, zvláště pak opatřuje mu důchody a zastupuje jej na venek.

Sprostředkuje spojení se všemi korporacemi, poskytujícími subvence výzkumu zemskému.

Usnáší se o všech návrzích kommissee, čelících na získání a upotřebení důchodův a přírodnických sbírek.

Spravuje pokladnu zemského výzkumu a reviduje účty, tajemníky kommissee sestavené.

Rozhoduje o sporech ve výzkumné kommissi, jakož i také o otázce rozpuštění jejího.

§ 7.

Do oboru činnosti kommissee, odstavcem 5. již všeobecně vytkého, náleží zejména:

- a) Vypracovati programm prací výzkumných pro 8 hlavních oddělení, voliti spolupracovníky, způsobilé k výzkumu, určovati honoráře za práce výzkumné, honoráře redaktorům a tajemníkům. Všechny návrhy o honorářích předkládá kommissee kuratoriu zemského musea Františkova, jež o nich rozhodne.

- b) Vypracovati instrukce pro zkoumatele, voliti ze sebe na tři roky předsedy a místopředsedy (dle národností) všech 8 hlavních oddělení. Přednostové tito odpovídají za vykonání úkolů, v programmě pracovním vytčených, jakož i za správné upotřebení peněžitých prostředků; každý předseda má pečovati o včasné dokončení výroční zprávy ve svém oddělení.
- c) Kuratoriu zemského musea Františkova činiti návrhy o získání a upotřebení peněžitých prostředků, potřebných na vykonání navržených prací; návrhy tyto mají býti každého roku podány o výroční schůzi kommissee za příčinou vypracování rozpočtu.
- d) Raditi se o všech otázkách, týkajících se vědecké stránky úkolův a způsobu, jak mají býti vykonány.
- e) Podávati kuratoriu zemského musea Františkova návrhy, jak mají býti ukládány, opatrovány a užívány vědecké sbírky, získané výzkumem.

§ 8.

Výzkumná kommissee volí ze sebe redakci publikací, kommissí vydávaných. Redakce podle zpráv předsedův 8 hlavních oddělení sepíše o výroční schůzi stručnou hlavní zprávu výroční do tisku a občasnými zprávami v denních a zejména vědeckých časopisech, zvláště také v obou časopisech mor. musea zemského, seznamuje širší obecenstvo s pracemi výzkumnými. Vše se děje v obou zemských jazycích.

§ 9.

Každoročně v lednu koná kommissee výroční schůzi, v níž se pojedná o rozpočtu na rok příští, o účtech za minulý výzkumný rok, a předsedové 8 hlavních oddělení podávají zprávy o vykonaných pracích výzkumných za roku minulého.

Rozpočet zabírá: 1. výzkumné práce v přírodě; 2. odměny redaktorům a tajemníkům kommissee i autorům a překladatelům, jakož i výdaje za korespondenci; 3. tisk výzkumných monografií. Kuratorium zemského musea Františkova rozhoduje o všech

návrzích, přijatých kommissí, za schůzí výročních, pokud se návrhy týkají peněžných prostředků.

§ 10.

Mimo to pořádá kommisce občasné schůze veřejné (mimo prázdniny), kdež odborníci, díla výzkumného účastní, přednášejí o výsledcích svých prací dosavadních a předkládají předměty, nasbírané za prací výzkumných. Zároveň v těchto schůzích předkládají i úředníci musejní předměty přírodnické, museem nově získané (sbíráním, koupí neb dary). Zprávy o těchto schůzích se uveřejní v obou časopisech musejních a v denních i v odborných listech. O uveřejnění jejich pečuje redakce výzkumné kommisce.

* * *

Z Kommisce

na přírodovědecký výzkum Moravy:

Informace badatelům,

jimž udělena byla podpora na práce vědecké.

1. Kommisce pro přírodovědecký výzkum Moravy uděluje badatelům roční podpory — pokud stačí dotace — ve všech osmi hlavních odděleních.

2. Žádosti za podpory, doložené stručným životopisem a seznamem vědeckých prací, po případě pracemi samými, buďtež podávány pravidelně v měsících říjnu a listopadu předchozího roku, na který se žádá podpora, kuratoriu zemského musea Františkova v Brně, které je ihned odevzdá předsedovi kommisce k dalšímu řízení. V případech nepředvídaných možno podati žádost v kteroukoli dobu roční.

K žádosti budiž vždy připojen písemný revers, že badatel, dostane-li podporu, odevzdá všechny přírodnické nálezy zemskému museu Františkovu a že předloží příslušné vědecké zpracování redakci kommisce. Vydá-li badatel — ovšem s dovolením kommisce — knihu nebo práci o dotčených výzkumech sám, musí na titulním listě neb aspoň v předmluvě poznačiti: „S podporou

kommissie pro přírodovědecký výzkum Moravy" nebo vytknouti jakýmkoli jiným způsobem, že se mu na tu práci dostalo podpory kommissie. V reversu budiž poznamenáno výslovně, že zadatel zná stanovy kommissie pro předovědecký výzkum Moravy a také instrukce pro badatele, a že se jimi chce spravovati.

3. Ve všech jiných otázkách a dotazech badatelé obračejtež se přímo buď na předsedu nebo na tajemníka kommissie; v otázkách speciálně vědeckých dle povahy věci na přednosty příslušných oddělení.¹⁾

4. Badatelé, kteří dostali podpory na práce vědecké a byli o tom zpraveni úředně, dostanou povolené částky na zvláštní prostou ztvrzenku (na půl archu), již dlužno poslati předsedovi kommissie pro přírodovědecký výzkum Moravy ve lhůtě, kommissí ustanovené, nejdéle však ve třech měsících po obdržení zprávě. Po této lhůtě podpora se již nevyplatí a zadá se po případě badateli jinému.

5. Podpory se vyplácejí, jak stačí pokladna, buď najednou nebo po částech, ale musejí býti splaceny v roce, na nějž byly povoleny. Kommissie rozhodne vždy hned při udělování, vyplatí-li se podpora najednou, nebo po lhůtách a po jakých, což se také oznámí zadatelům zároveň s vyřízení jejich žádostí.

6. Badatelé moravští mají přední nároky na podpory, ale proto nevylučují se badatelé jiní. Kommissie může o své vůli nabídnouti podporu vynikajícím badatelům, třeba ani nepodali žádosti.

7. Badatelé, kteří dostali podpory od kommissie, jsou povinni podati zprávu o postupu práce své vždy, kdykoli budou o to požádáni buď předsedou kommissie nebo přednostou příslušného oddělení nebo tajemníkem.

8. Každý podporovaný badatel má za povinnost, podati bez vyzvání přesnou zprávu, jak užil dotace, nejdéle do 1. pros. toho roku, na který dostal podporu. Nemohl-li pracovati pro

¹⁾ Seznam osob předsednictva, přednostův jednotlivých oddělení a členů kommissie pro přírodovědecký výzkum Moravy na tříletí 1904/1907 jest vytištěn zvlášť, a lze ho dostati zároveň s instrukcemi v kanceláři musejní.

nemoc neb jakoukoli důvodnou a vážnou překážku, může mu býti povoleno kommissí na zvláštní žádost, řádně doloženou, aby práci vykonal roku následujícího, a tak až do tří let. Po třech letech od data udělení podpory badatel, který neučinil zadost povinnostem svým vůči kommissi, budiž vyzván, aby vrátil podporu.

9. Na místě obšírnější zprávy badatelé podporovaní mohou poslati vědecké práce (s malým a stručným doprovodem), nikoli jakékoli, nýbrž takové, jež odpovídají obsahem svým přesně předmětům vědním, jimž podpora byla udělena, a jak se byli badatelé také zavázali. Za vědecký obsah prací odpovídají badatelé vůči veřejnosti sami. Kommissie však má právo, neuzná-li práce za dostatečnou, žádati zpracování lepší. V případném sporu mezi kommissí a badatelem, rozhodnou požádání odborníci mimo kommissi. Nesrovnalosti osobní srovná předsednictvo nebo kura-torium jako nejvyšší instance. Předběžné zprávy o nových ob-jevech badatelé podporovaní jsou povinni podati jen předsedovi kommissie, který se postará o vydání jejich v časopisech musejních a ve zvláštních separátech, které mohou býti opatřeny třeba hned.

10. Kdyby podporovaný badatel zemřel dříve, než mohl podati zprávu o svých výzkumech, kommissie má právo žádati na pozůstalých vědecký materiál, který nebožtíkem byl nastrádán v otázce, na kterou dostal podporu.

11. Jediné kommissie má právo, měniti účel, na nějž podpora byla udělena; proto každý podporovaný badatel, chtěl-li by užití podpory k jiné práci, než původně udal a než kommissie schválila, musí za to zvláště požádati. Od rozhodnutí kommissie není odvolání.

12. Badatelé, kteří neužili podpory způsobem řádným, nebo nepodali zprávy ve lhůtě ustanovené, nebo dokonce odepřeli po-dati zprávu, mohou býti — za patričného ztení ke článku 8. instrukce — i právně přinuceni, aby vrátili podporu.

V Brně, 22. dne m. dubna 1904.

* * *

Zpráva o činnosti

Moravské musejní společnosti za rok 1903.

Plní povinnost uloženou stanovami, kuratorium Moravské musejní společnosti předstupuje opětně před veřejnost, aby podalo zprávu o činnosti za rok 1903 a o výsledcích dosažených.

Jako vždycky bylo nejhorlivější snahou kuratoria, aby řádně spravovalo, zvelebovalo a na veřejné užívání uzpůsobovalo musejní sbírky i Zemskou knihovnu s Museem spojenou a vůbec každým způsobem podporovalo vzdělání vědecké, literární a umělecké; užito každé příležitosti, aby se vyhovělo úkolům těm a dosáhlo vytčených cílův.

Byť omezené prostředky nepřipouštěly ani letos dokonalého vyplnění všech přání a nadějí, nicméně může kuratorium s uspokojením ukázati výsledky své činnosti, jsouc si vědomo, že dosáhlo toho, co za daných poměrů bylo dosažitelné, a že opět o dobrý kus pokročilo v plnění svého úkolu.

Roku 1903 byly ukončeny přípravy na zřízení Kommissie pro přírodovědecký výzkum Moravy, jež jest organicky spojena s Musejní společností; v kuratoriu schváleny stanovy, sepsané p. kurátorem Drem. J. J. Jahnem, professorem české techniky, vysoký sněm pak povolil Kommissi zatímni podporu 2000 K.

Vznik Kommissie otvírá Společnosti nové pole, z něhož lze očekávati hojné výtěžky vědě i praksi a též Museu, poněvadž všecken materiál při pracích Kommissie získaný se odevzdá jemu.

Po návrhu kurátorova náměstka p. redaktora Welzla ujednalo kuratorium, že založí sbírku hudebních děl předních skladatelů domácích, jakož i starých nástrojů hudebních. Proto se utvořil při odboru moravské lidovědy podružný odbor a počal již pracovati. Předmětem sbírání jsou napřed výtvoři skladatelů moravských, potom i díla umělců cizích.

Podobně byla založena po návrhu kurátora p. Dra. Fischla sbírka rukopisův a autografů vynikajících spisovatelů moravských, kterou se má platně posloužiti badatelům a všem, kdo se zájmem sledují vývoj duševního života v zemi, a zároveň buditi a chovati v obyvatelstvě sympathie ku práci našich veleduchův.

„Časopisu mor. musea zemského“, vydávaného Společností v obou jazycích zemských, dostávalo se i letos členům zdarma, odborným spolkům vědeckým pak výměnou.

Redakce těchto publikací účastnili se záslužně: při českém časopise pp. kurátor prof. Dr. Š u j a n a náměstek kurátorův prof. R y p á č e k; při německém pp. místopředseda prof. R z e h a k a kurátoři prof. M a t z u r a a odb. učitel S c h i r m e i s e n. Spolupracovali a přispěli odbornými články do českého časopisu pp. Leoš Janáček, Jan Knies, Frant. Lipka, Dr. Jan V. Novák, Fr. V. Peřinka, Alois Procházka, Frant. J. Rypáček, Hugo V. Sánka, František Šilhavý a Josef Veselý; do německého pp. Alois Franz, Jindřich Laus, Fr. Matouschek, Vincenc Neuwirth, Ant. Rzehak a Hanuš Welzl.

Filologicko-historická i mathematicko-přírodovědecká třída věd. odboru, jež zřídili členové české kurie za účelem pořádání přednášek, pokračovaly letos ve své činnosti. Předsedou první třídy byl praesident p. prof. Dr. K a m e n í č e k, tajemníkem náměstek kurátorův p. prof. R y p á č e k; předsedou druhé kurátor p. prof. Dr. J a h n, tajemníkem kurátor p. prof. Dr. N o v á k. Přednášky konali: ve třídě filologicko-historické pp. prof. Dr. Fr. Dvorský, prof. Rudolf Dvořák, prof. Dr. Fr. Kameníček, prof. Dr. Jan Korec, univ. prof. Dr. Jos. Pekař a prof. Tomáš Šilený; ve třídě mathematicko-přírodovědecké pp. prof. Jiří Janda, prof. Dr. Vladimír Novák a docent Dr. Fr. K. Studnička.

Roku 1903 konalo se 13 schůzí kuratoria a valná hromada.

Poněvadž letos došla tříletá lhůta, na kterou sněm volí své kurátory, byla za uplynulého zasedání sněmovního vykonána nová volba, i zvolení znovu na tři léta prof. Dr. Jaroslav J a h n a prof. Jos. K a š p a r, nově pak za odstouplé kurátory Viktora ryt. Baura a přisedícího z. výboru Josefa Jelinka pp. Edmund Laseker a professor Emil S o f f é. Kuratorium užilo příležitosti, aby odstoupujícím kurátorům ryt. Baurovi a přisedícímu zem. výboru Jelinkovi uznáním zásluh, jež si ve svém úřadě získali o Společnost, vyslovilo vroucí díky.

I za uplynulého roku správního mělo kuratorium příležitost, aby dle znění úkolů stanovami vytčených podávalo vys. vládě i zemskému sněmu návrhy, zprávy a dobrá zdání odborná.

Odůvodněná **žádost** o zvýšení státní podpory podaná vys. správě **vyučovací** došla potěšitelného výsledku, že roční dotace **na** tři nejbližší **léta ze 6000 K byla zvýšena na 8000 K.**

Veleslavnému výboru zemskému byla podána řada žádosti o koupi sbírek, zvláště bohaté a systematicky sporádané sbírky lidovědné, o koupi obrazův a plastik moravských umělcův, o vytvožení stipendií atd.; podána dobrá zdání o žádostech venkovských museí o zemskou podporu a j.

Rok za rokem rostoucí obtíže, které nyní omezené a z části špatně osvětlené místnosti musejní působí uchovávání a účelnému vystavování zvláště předmětů nově získávaných, pohnuly kuratorium i letos, aby obrátilo zřetel velesl. zemského výboru ke stavu, jenž se stává neudržitelným, a aby požádalo za opatření budovy ústavu musejního důstojné.

Kurátory, pokud se týče, konservátory jednotlivých sbírek byli pp.: v knihovně kurátoři prof. Dr. Šujan a zemský archivář Dr. Bretholz; ve sbírce map praesident prof. Dr. Kameníček a kurátor prof. Matzura; v odděleních přírodovědeckých pro geologii, mineralogii, zoologii, entomologii, botaniku vicepresident prof. Rzehak, kurátoři prof. Bayer, prof. Dr. Jahn a odborný učitel Schirmeisen, konservátoři odb. učitel Czižek, zdravotní rada dr. Fleischer, prof. Janda, soukromník Stohandl a prof. Dr. Vandas; pro archaeologii, praehistorii a národopis konservátor prof. Dr. Dvorský a vicepraesident prof. Rzehak; v odboru mor. lidovědy mimo předsedu místodržitelského vicepraesidenta ve v. ryt. Januschku kurátor prof. Matzura a zástupce kurátorův prof. Rypáček; pro výtvarná umění konservátor prof. Bertl a kurátor Dr. Fischel; pro drobné výrobky průmyslové kurátoři Dr. Dolanský a Dr. Fischel; pro mince a medaille kurátoři prof. Kašpar a Dr. Fischel.

Aby archaeologické nálezy vyskytující se v markrabství získávány byly zemskému museu, vydalo kuratorium na veřejnost svolání s prosbou, aby o nich Společnost byla zpravována včas, tak aby ji bylo možno bez odkladu zaříditi opatření k zajištění nálezu.

Kuratorium také minulého roku za účelem zvelebení praehistorické sbírky zevrubně jednalo s několika majiteli větších

sbírek, pro nedostatečnost prostředků však zatím nedošlo na koupi.

Návštěva sbírek musejních byla i minulého roku velmi potěšitelná: navštívilo je celkem 26.829 osob (o 1.141 více než loni). Jsou otevřeny zdarma každé středy, čtvrtka a soboty od 10 do 12 a od 2 do 4, v neděli od 10 do 12 hodin.

Oceňujíc plně zásluhy, jež si předseda odboru lidovědného p. Josef ryt. Januschka zjednal zvláště o tento odbor i o Františkovo museum vůbec, užilo kuratorium příležitosti jeho 80. narozenin, aby mu vyslovilo nejsrdečnější blahopřání.

Namáhavé práce spojené se zkoumáním účtů Společnosti podjali se ochotně i minulého roku zvolení pánové, tajemník českého odboru zemědělské rady moravské Jan Máša a odhadce J. Erlacher, jimž za to přísluší vroucí díky.

Počet členů byl koncem roku 1902	521
za minulý rok přibýlo	131
ubýlo pak úmrtím nebo přestěhováním	21,
má tedy Moravská musejní společnost koncem r. 1903 členů .	631.

Neúprosnou smrtí byli nám vyrváni pp. členové: Konr. Blaschke, farář v Mladějovicích, Karel Bobretzky šl. Arvenau, c. k. okr. hejtman, Ignác Czech šl. Rechtensee, c. k. dvorní rada, Karel Riess, odb. učitel, všickni z Brna, a zasloužilý konservátor Vojt. Schierl, učitel v Hustopeči.

Čest budiž jejich památce!

Prve než budou podány zprávy o činnosti jednotlivých odborův a knihovny, má kuratorium za povinnost dáti projev citům vděčnosti a uznání za ochotu a činnou podporu, jež našlo vždycky u vys. úřadův i příznivců spolkových.

Upřímným díkem jest zavázáno vys. sněmu i sl. zemskému výboru markr. Moravského za blahovolnou hmotnou podporu svých snah, jakož i vys. c. k. ministerstvu vyučování za vymožení zvýšené roční dotace. Nejvřelejší díky časopisům denním i odborným, jež ochotně uveřejňovaly zprávy o jednáních Společnosti, jakož i všem spolupracovníkům a příznivcům, kteří ji účinně podporovali v úsilí jejím.

Kuratorium, oceňujíc plnou měrou horlivost a vytrvalost úřednictva, jak musejního tak knihovního, pokládá za vhodné vysloviti mu naprostou pochvalu a uznání.

A. Sbírký.

I. Oddělení přírodovědecké.

a) Mineralogie, petrografie, palaeontologie.

Přednostové oddílu: pp. prof. Dr. J. J. Jahn a prof. Ant. Rzehak.

Také letos opět zaznamenáváme hojné rozmnožení tohoto oddílu, z laskavých darův. Nerosty a kameny zvláště moravské věnovali pánové:

konservátor Alois Czerny, odborný učitel v Mor. Třebové,
konservátor Dr. František Dvorský, professor v. v. v Brně,
konservátor Arnošt Hannisch, inspektor panství v Třebíči,
konservátor Jindřich Laus, professor v Olomouci,
Otakar Leminger, c. k. důlní adjunkt v Brně,
konservátor P. Jan Wiesbaur, professor v. v. v Lukovci.

Velmi cenné zkameněliny darovali: ct. ředitelství rosické důlní společnosti v Zástavce a pp.:

Jul. Fleischer, ředitel v Lukovci,
konservátor Dr. Martin Kříž, notář ve Ždánici,
konservátor Hugo V. Sánka, nadučitel v Rudici,
konservátor Hugo Zimmermann, professor v Lednici.

Koupí přibýly vltaviny z Dukovan a zbytky diluviálních zvířat z naplavenin brněnských, z Bohonic, Slatiny a Vejvanovic.

b) Botanika.

Přednostové oddílu: pp. F. K. Stohandl a prof. Dr. Karel Vandas.

Jako v dřívějších zprávách i v této zprávě vyznačujeme veliké zásluhy, jež si o rozmnožení našeho herbáře získali pp. konservátor F. K. Stohandl, soukromník v Brně, a předčasnou smrtí nám vyrvaný konservátor Vojtěch Schierl, učitel v Hustopeči.

c) Zoologie.

Přednostové oddílu: pp. prof. Emil Bayer a odborný učitel Karel Schirmeisen.

Zvláště potěšitelné obohacení tohoto oddílu máme očekávat od slovných koleopterologů pp. konservátorů MUDra. Antonína Fleischra, c. k. zdrav. rady v Brně, a Romualda Formánka, c. k. pošt. rady v Brně, kteří projevili ochotu, že ze svých bohatých sbírek zemskému museu věnují dle možnosti úplnou soustavu moravských broukův. Máme sice již ve sbírce Kupidově a Schwabově zcela pozoruhodné množství brouků; pocházejíce však z první polovice minulého století, sbírky tyto nejsou již zachovány, jak bychom si přáli, požadavkům pak, které nyní činíme na praeparování, napichování, určení, jmenování nálezů atd., nevyhovují nikterak, a tak vlastně pro vědecké studium jsou bez ceny vůbec. Za tou příčinou vítáme dar obou pánů konservátorů se zvláštní radostí a vyhověli jsme všem jejich přáním po vypravení slíbených sbírek a položili dotčenou potřebu do rozpočtu na r. 1904. Můžeme nyní doufat, že se nám za několik let dostane sbírky, obsahující brouky moravské téměř v úplnosti a poskytující bohatého materiálu k odbornému studiu.

Sbírka ptactva rozmnožila se o vejce druhu *Tinanus rufescens* (orebice argentinská), darované p. Jos. Bartoněm, odb. učitelem v Králově Poli, a koupí 104 koží ptáků severoamerických.

II. Praehistorie a národopis.

Přednostové oddělení: pp. prof. Dr. Fr. Dvorský a prof. Ant. Rzehak.)

a) Praehistorie.

Hlavní prací letošního roku bylo nové vystavení sbírky praehistorické. Během letních měsíců byly vyklizeny staré skříně, a v říjnu se mohlo počít s postavením zbývajících ještě nových. Celkem jsou pro praehistorii po ruce tři skříně dvojité (dvoustranné), jedna přístěnná a tři poloviční, které asi vystačí nynějšímu rozsahu sbírky. Mimo to bylo opatřeno vystavení úplných dvou praehistorických hrobův.

Staré zásoby musejních předmětů byly vesměs prohlednuty, dle potřeby konservovány a z části již také vystaveny. Taktéž se děje nyní s věcmi pocházejícími z Musejního spolku, takže, půjde-li práce tak dále, nové vystavení oddílu praehistoricko-národopisného bude moci býti skončeno za nejbližší doby.

Bohužel i letos opakujeme stesk již často projevený, že totiž z četných nálezů praehistorických, které se na Moravě

stanou do roka, zemskému museu se nedostává skoro ničeho, jak svědčí seznam přírůstků dále následující. Hlavní příčinou toho jest ovšem nedostatek peněz a pracovníků, jenž museu nedovoluje podnikati výkopy samostatně a systematicky. Co se najde nahodile, dostává se do rukou nesčetných sběratelů soukromých nebo také do místních museí, která, vyrůstajíce jako houby po dešti, sbírají napořád a bez plánu, cokoli se najde v jejich obvodě.

Darovali pak tomuto oddílu pp.:

K. Bojanowsky v Horních Herspicích, nález z Holásek,
konservátor Dr. Fr. Dvorský, professor v. v. v Brně, nález ze Silůvek,

konservátor Karel Exler v Přerově, střepy s vlnovkami (typu hradištného), nalezené při stavbě vodního potrubí v Přerově,
A. Slováček v Lednici nádobu z doby těneské, nalezenou v cihelně lednické,

konservátor Adolf Sterz, ředitel v. v. ve Znojmě, dvě nádoby ze Šatova,

konservátor Ant. Vrbka, učitel ve Znojmě, nástroje kamenné a kostěné, nalezené v okolí znojenském.

Koupí nabyto nálezů z Vedrovic a z Vlasatic.

b) Národopis.

Tomuto oddílu věnoval pan konservátor Ant. Vrbka, učitel ve Znojmě, skupinu kos užívaných dnes v různých krajích evropských a východních.

III. Moravská lidověda.

Předseda odboru: p. Josef rytíř Januschka. Přednostové odboru: pp. prof. J. Matzura a prof. Fr. J. Rypáček.

Činnosti odboru moravské lidovědy byla namnoze újmou nedostatečnost místností, o níž byla řeč ve zprávě minulé. Toho litujeme tím více, že jinak odbor u povolauých strana jmenovitě u pp. konservátorů dochází vždy nejochotnější podpory.

Prohlídka místních museí ve Val. Meziříčí, v Novém Jičíně, v Kunvaldě a v Jihlavě, kterou i letos podnikl předseda odboru spolu s tajemníkem zemského musea, nejen poskytla odboru velezáduoucí informace o jejich stavu a zařízení, nýbrž umožnila nad. to získání leccčehož zemskému museu cestou nejkratší

a nejjistější a přivodila přátelské ujistění vzájemné rady a pomoci, jejichž příznivé výsledky se namnoze již objevily.

Do sbírky krojů vystavených na figurínách byly po dlouholetém úsilí opatřeny úplné kroje: valašský z Rožnova a lašský z Kozlovic u Frenštátu.

Sbírka kolorovaných vyobrazení lidu a krojů, docházející všeobecně pochvalného uznání, byla rozmnožována i letos; založen třetí album pro 27 obrazův. Taktéž bylo fotografické museum lidovědné doplňováno dále, a zahájeno letos jmenovitě sbírání pohledových dopisnic z celé země prostřednictvím pp. konservátorův, i sešlo se tak 630 listků, z velkého dílu darovaných. K založení fotogr. musea vedla myšlenka, aby se podaly a na budoucnost zachovaly obrazy kulturního stavu země, pak aby se periodickými výstavami vhodných obrazů (v rámcích), uspořádanými dle krajů nebo dle druhů šířila v obyvatelství známost o vlasti a také oživovala a upevňovala láska k ní.

Roku 1903 přičinil se konservátor nadučitel Vogler o technické změní starého německého statku v Hlubočanech a daroval elaborát Františkovu museu.

S úmyslem znázorniti vývoj moravských měst zahájeno bylo sbírání starších plánův a pohledův. Pro omezenost místa nebylo odboru ani minulého roku možno, aby vystavil dvě německé světnice selské, pro něž materiál je sebrán, dlužno vyčkati, až se příhodné místnosti uprázdni vystěhováním knihovny.

Na rok 1903 bylo rozpočteno opatření starého ručního stavu tkalcovského na plátno se vším příslušenstvím od trdlení konopí až do hotového kusu látky na stavu; ochotnou podporou kaplana P. Cyrilla Baty ve Fryštáku bylo zjednáno všechno, ale poučný ten předmět však též nemohl býti vystaven z nedostatku místa.

Z téhož důvodu nebylo na ten čas pomýšleno na opatření náčiní vinařského, jež kuratorium označilo za žádoucí.

Daroval i pp. k. školní rada František Bartoš na Mlatcově župici, kordulku; ředitel měšť. škol Antonín Bauer v Novém Jičíně pohlednice; učitel měšť. škol Alois Czerný v Mor. Třebové fotografie, pohlednice; gymnasijsní profesor Eduard Domlůvil ve Val. Meziříčí kraslice, obušek, pohlednice; sl. Marie Erlachrová v Brně pohlednice; lepidopterolog Karel Exler v Přerově fotografie; stavební rada Alois Franz v Brně kraslice;

učitel Karel Gerlich v Modřicích pohlednice; inspektor panství Arnošt Hanisch v Třebíči pohlednice; mistodržitelský vicepraesident Josef rytíř Januschka pohlednice; Eliška Janušková, majitelka realit v Brně, nástroj na lití svíček; správce hospodářství František Killinger ve Velkém Dvoře pohlednice, fotografie; ředitel gymnasia Josef Klvaňa v Kyjově pohlednice; vdova po řediteli listovního úřadu Marie Kožeschniková v Brně modlitební knížku; spisovatel František Kretz v Uh. Hradišti pohlednice; učitel měšť. škol Karel Langer v Mikulově pohlednice, fotografie; mag. farmacie František Lipka v Boskovicích fotografie; administrativní ředitelka ústavu hluchoněmých Ludmila Machalová v Brně akvarely, výšivky; ředitel reálky Karel J. Maška v Telči pohlednice; professor průmyslové školy německé Josef Matzura v Brně fotografie, pohlednice; učitel měšť. škol Leopold Nopp ve Strážnici šatku, pohlednice; knihkupec Vilém Povondra v Kroměříži pohlednice; gymn. professor Vincenc Prasek v Olomouci pohlednice; lékař Dr. Moric Remeš v Olomouci pohlednice; nadučitel Hugo V. Sánka v Rudici fotografie, pohlednice; učitel Vojtěch Schierl v Hustopeči pohlednice; školní rada a ředitel František Augustin Slavík na Král. Vinohradech pohlednice; majitel knihtiskárny Jindřich Slovák v Kroměříži pohlednice; professor školy obchodní Dr. Rudolf Sommer v Olomouci pohlednice; professor reálky Václav Spitzner v Prostějově pohlednice, fotografie; nadučitel Zikmund Stöffel v Pálavě pohlednice; učitel na ústavě hluchoněmých Viktor Stolz v Brně obrazy na skle; sl. Malvina Wlatschilová v Brně kraslice; farář P. Ignác Zháněl v Troubsku pohlednice; professor zahradnické školy Hugo Zimmermann v Lednici pohlednice.

Koupenny: Fotografie, kraj z Vel. Kunčic, stav tkalcovský z Fryštáku, pohlednice, modely valašské pily a dvou mlýnův, kraj z Rožnova.

IV. Drobné výrobky a zbraně.

Přednostové oddělení: pp. Dr. Josef Dolanský a Dr. Alfred Fischel.

Darem přibyl: od J. J. panujícího knížete Liechtensteina tři cenné ženské řetězy stříbrné, nalezené při bourání zahradního sklepa ve dvoře čerčinském; od obecního zastupitelstva drásového krásný kovaný kříž náhrobní z první polovice 17. století;

od p. Aloisa Franze, c. k. stav. rady ve v. v Brně, dva malované pohárky skleněné z polovice 19. století; od p. konservátora Karla Gerlicha, učitele v Modřicích, majoliková konvice továrny krásenské; od p. Dra. Katholického, c. k. zdrav. rady v Brně, skleněné zbytky nalezené při stavbě domu č. 5. na Pekařské ulici; od pi. Můčkové, vdovy po dvorním radovi v Brně, papírový vějíř z třicátých let 19. století; od p. cis. rady Dra. Viléma Schrama, zemského knihovníka v Brně, tři nádoby nalezené při stavbě domu č. 18. v Orelské ulici; konečně od p. konservátora Ant. Vrbky, učitele ve Znojmě, šavle občanské gardy z roku 1848.

Zakoupeny byly kachle a zbytky kachlí, hliněné nádoby a skleněné střepy ze 16. a 17. století, nalezené při hourání domů č. 9. a 13. v Orelské ulici a č. 26. na Velkém náměstí; dále výrobky továrny vranovské, slovenská keramika 18. století, z části pomalovaná odznaky cechovními, sklenice s emailovou malbou z r. 1718, cínový pohár s městskou pečeti prostějovskou, nalezený u Nosi-slavě v potoce, a stříbrné pečetičko obce Bystřické z roku 1499.

V. Mince a medaille.

(Prednostové oddělení: pp. Dr. A. Fischel a professor Jos. Kašpar).

Do sbírky mincí věnovali pp. konservátor Jos. Jelinek, farář v Bojkovicích, pozlacenou bronzovou medailli; konservátor Emil Moser, professor ve v. v Št. Hradci, stříbrnou medailli; Josef Němec, ředitel měšť. školy v Brně, 42 haléřů z nálezů dědického; Theodor Schrattenbach, soukromník v Brně, medailli stříbrnou a bronzovou, větší počet menších mincí stříbrných, 11 francouzských a ruských mincí měděných, nalezených na bojišti slavo-kovském, 24 stříbrných penízků, nalezených při stavbě tabákové továrny hodonské, a český denár nalezený ve Stillfriedě v Dol. Rakousích; Frant. Strnad, stavitel v Zástavce, 2 stříbrné penízky nalezené tamže; konečně Felix Stýblo, nadučitel v Chrlicích, pozlacenou medailli bronzovou.

Zakoupeny byly: 2 mince zlaté, 11 tolarů, 1 půltolar, 1 pozlacená medaille, 2 bronzové, 20 haléřů nalezených v Břečkově a dvě bankovky.

Správa Musejního spolku brněnského, vykonávajíc usnesení valné hromady z r. 1901, vedle něhož sbírky náležející spolku měly býti odevzdány na uschování (s výhradou práva vlastnického)

zemskému museu, odevzdala sbírku, která ve čtyřech schránkách obsahuje menší penize stříbrné i měděné a něco papírových.

VI. Výtvarné umění.

(Přednostové oddělení: pp. prof. Jos. Bertl a Dr. Alf. Fischel.)

Za rok 1903 zaznamenáváme zvláště hojně a cenně rozmnožení sbírek uměleckých. Neméně než 22 cenných olejových maleb, 12 vodových, 3 kresby a dvě mramorová poprsí životní velikosti přešly dílem darem, dílem koupí do majetku zemského musea.

Mezi dárci vyniká velkomyslný příznivec našeho ústavu J. J. panující kníže Jan Liechtenstein, jenž věnoval opětně olejové malby: „Otvírání závěti“ Eckhoutovo, „Krajčárky“ Schwaigrovy, „Zelný trh“ Schendlův a „Invalidy“ Bedř. šl. Friedlándra, pak 9 akvarelův a perokresbu Ludv. Ehrenhafta.

Dále darovali pp.:

prof. Ed. Domluvil akvarel Jaroňkův a

prof. Emil Moser dva akvarely.

Zakoupeny byly:

Vys. sněmem moravským, jenž snahy kuratoria o zvelebení sbírek podporuje měrou nejrozsáhlejší, olejová malba „Vítězství vědy“ † prof. Jul. Bergra; „Jízda králů“ Jože Uprky, „Útěk zimy“ Ed. Veitha, „Podobizna“ (vlastní) † malíře Josefa Zeleného; dvě kresby: „Vnitřek kostelní“ a „Dvůr Františkova musea“ Gabr. Muradové-Michalkowské; dvě mramorová poprsí: básníka Sealsfielda od Alfr. Dresslera a malíře A. Muchy od K. Korschana.

Kuratorium zakoupilo do galerie:

podobiznu † zemského archiváře mor. Josefa Chytila (od neznámého) a podobiznu sochaře Karla Volka od Františka šl. Felbingra.

Zaslouží zvláštní zmínky, že hojný přírůstek r. 1903 a zvláště koupě vys. sněmu přinesly s sebou velmi potěšitelné rozmnožení děl umělců moravských.

S díkem připomínáme podpory, které poskytli kuratoriu pp. konservátori prof. Jenewein, prof. Pirchan i akad. malíř Klir.

VII. Knihovna kustodova.

Kuratorium shledávajíc, že bez literárních pomůcek nelze konati práce musejní, usneslo se ve schůzi dne 8. června m. r.

že vys. sněmu podá žádost o podporu na koupi knih pomocných a určovacích do příruční knihovny kustodovy.

Slav. zemský výbor, který vždy nejblahovlněji vyhovuje potřebám musejním, předložil tuto žádost sněmu s návrhem doporučujícím, a sněm povolil na čtyři léta po 1000 K na kustodovu knihovnu při zemském museu.

Tento obnos, užije-li se ho účelně, dostačí zajisté na opatření nejnutnějších knih a umožní konečně vykonání mnohých prací, které dosud z naprostého nedostatku odborné literatury musily byti stranou.

Ohledem na bohatší prostředky, které byly zajištěny na rok následující, nebylo ve správním roce 1903 kupováno nic.

D a r e m přibýlo : od p. profesora Arnolda Luschina šl. Ebengreutha ve Št. Hradci vlastní jeho publikace o denárech přemyslovských (nález rakvický), od Musejního spolku v Brně Vlastivěda Moravská, kterou vydává, pokud vyšla, a od J. E. hr. Hanuše Wilczka st. ve Vidni dílo Fr. Hegera „Alte Metalltrommeln aus Südost-Asien“.

B. Knihovna.

Roku 1903 moravská zemská knihovna byla rozšířena měrou velmi značnou, a opět pokročeno v jejím vypravení. Počet osob, které ji navštívily a vypůjčily knihy, stoupl na 8894 (loni 8013). Roku 1900 pouze 6177 a roku 1898 dokonce jen 4363. Dle toho za dobu šesti let se návštěva více než zdvojnásobila. V uplynulém roce bylo 2365 osobami domů vypůjčeno 3478 svazkův. Mnoho děl bylo zasláno mimo Brno, a to do míst: Boskovic, Dobr. Pole, Habrovan, Št. Hradce, Uh. Hradiště, Chvalkovic, (u N. Hvězdlic), Jihlavy, Klobouk, Val. Meziříčí, Vel. Moravice, Náměště (u Brna), Olomouce, Ostroha, Pohorelic, Prahy, Přerova, Prostějova, Rájce, Sovince, Svitav, Mor. Třebové, Vidně, Žďára. Naopak zase zemská knihovna zprostředkovala badatelům brněnským výpůjčky z Drážďan (z král. veřejné knihovny), z Kotvíka v Dol. Rakousích (z knih. klášterní), ze Št. Hradce (ze štyrské zemské knihovny), z Karlsruhe (z velkovévodské dvorní a zemské knihovny), z Krakova (z universitní), z Olomouce (ze studijní), z Prahy (z universitní) a z Vidně (z dvorní a z universitní knihovny).

Mimo pravidelné práce knihovní spojené s půjčováním, katalogisováním a zakupováním knih, jakož i s podáváním vědeckých informací a korespondencí, kteréžto práce se množí den za dnem, bylo lze vykonati i dvoji práci mimořádnou. Především byly rozloženy četné a objemné svazky souborné, počtem přes 30, obsahující kratší články, letáky, jednotlivé listy atd. a v tištěném katalogu zapsané s jediným číslem jako *Miscellanea*. Tituly všech jednotlivých kusů byly zapsány o sobě, každý kus zvláště číslován i brožován, a tak umožněno pohodlnější jejich užívání. Počet těchto kusů jest 639. Stranou tohoto nového soupisu zůstala sbírka 1718 jednotlivých písní a modliteb, pocházejících z let 1852—1863, která by se ještě měla zpracovati. Po soudě knihovníkově bylo by vhodno z knihovny je vyřaditi a odevzdati museu do lidopisného oddělení. Druhá důležitá práce bylo založení přesného seznamu duplikátův a četných děl neúplných, jež mají cenu velmi nepatrnou a z velkého nedostatku místa by měly býti prodány co nejdříve. Seznam tento pořízený amanuensem Drem. Hofmanem obsahuje neméně než 1744 čísel. Většinou nabyta jich knihovna v posledních letech výměnou nebo darem. Konečně budiž vzpomenu, že listkový katalog podobizen obsažených v knihách zemské knihovny byl prací officiala Suschitzkého rozšířen znovu, takže obsahuje již 11.020 podobizen slovných osobností. Nákup knih a přibyték darovaných byl roku 1903 velmi značný. Přibyla celkem 2704 díla v 3671 kusech. K tomu přistupuje 450 periodických publikací nepolitických (vědeckých časopisů, školských programů, zpráv různého druhu, ročenek a schematicismů), z nichž 265 německých, 122 českých a 63 v jiných 13 řečech, pak 16 listů politických (8 českých a 8 německých). Na zakoupení knih a časopisů vydáno celkem 6817 K 80 h, na vazbu jejich pak 1094 K 20 h; na jiné potřeby (kancelářské, písařské práce, telefon, remunerace atd.) připadla suma 717 K 92 h.

Knihovna Komenského založená při zemské knihovně v červnu 1900 a roku 1902 mající 284 svazků, vzmohla se uplynulého roku již naza 488 svazků, začej děkujeme se hlavně zasloužilému paedagogu prof. Urbánkovi, vynikajícím badatelům prof. Dru. J. V. Novákovi z Prahy, školnímu radovi řediteli Fr. A. Slavíkovi na Vinohradech a jiným dárcům. Z Comenian zakoupených zaslouží zvláštní zmínky: J. A. Comenii *Faber fortuna e*

sive ars consulendi sibi ipsi itemque regulae vitae sapientis (Amsterdam 1657), J. A. Comenii Lexicon atriale latino-latinum (Amsterdam 1657), J. A. Comenii De iterato Soci-niano Irenico iterata ad christianos admonitio (Amst. 1661), J. A. Comenii Janua linguarum reserata aurea (pražský tisk z r. 1669) a Natural philosophie reformed by divine light or a synopsis of physics by J. A. Comenius (Londýn 1651). Pripomínáme též Ein new Teutsches Abctäferle z roku 1630 (dvojlist v 8°).

Sbírka map se rozmnožila o 9 listů, mezi nimiž jsou dary pp. staveb. rady Aloisa Franze, prof. Dra. Lenečka a prof. Sommera (z Olomouce). Sbírka podobizen pamětihodných osob, nejvíce moravských, byla obohacena 37 podobiznami (dary přispěli pp. prof. Puchreiter, akad. sochař, Frant. Wurzinger, c. k. pošt. official, a knihovnik). K pohledům na moravská místa přibýlo 146 kusů, v tom dary pp. MUDra Bedřicha Drože (Žďár), prof. Mosra (Št. Hradec) a mag. pharm. Frant. Lipky (Boskovic).

Seznam osobností, úřadů a ústavů, které knihovně věnovaly knihy nebo časopisy, jest připojen k této zprávě; i tuto však budiž zmíněno zvláště, že rodina a amanuensa Dra. Ladislava Hofmana, jehož úmrtím knihovna utrpěla těžkou ztrátou, z piety k památce zesnulého věnovala podobiznu jeho a cennou sbírku 472 svazkův.*)

Knihovní výbor, složený z pp. kurátorů prof. Bayera, Dra. Bretholze, prof. Matzury, prof. techn. Nováka, odborného učitele Schirmeisna, prof. Dra. Šujana, náhradního kurátora prof. Dra. Lenečka, konservátora prof. Součka a zemského knihovníka cís. rady Dra. Schrama, konal za účastenství předsedy prof. Dra. Kameníčka pět sezení, v nichž netoliko rozhodl o opatření knih a časopisů, nýbrž radil se předběžně také o jiných důležitých věcech a připravil zdárné jejich vyřízení kuratoriem. Sem patří návrhy týkající se jmenování nového amanuensa, vymožení vyšší subvence na koupě a vazbu knih a prodeje duplikátův.

*) Nebožtík byl muž vynikajícího nadání, píše, vědění i povahy. Až vyjdou sebrané spisy jeho, jejichž vydání pořídí Kam. Krofta a Jul. Glücklich, uveřejní knihovnik v obou zem. jazycích životopis mladého učence.

Seznam osob, úřadův a ústavů, které Zemské knihovně moravské věnovaly knihy r. 1903.

Ph. C. K. Absolon (Praha), Moric ryt. Bauer, univ. prof. Dr. J. Beck (Freiburg), Dr. Frant. Czermak, tajemník Naturforsch. Vereinu, František Černý, professor c. k. vyšší reálky, odb. učitel Alois Czerny (Moravská Třebová), MUDr. Bedř. Drož, železniční a panský lékař (Žďár), prof. Vl. Demel (Těšín), knihtiskari Ig. Burkart, Bedřich Irrgang, K. Winiker, pap. knihtiskárna benediktinů rajhradských, prof. Ed. Domluvil (Val. Meziříčí), redaktor Frant. Eckardt, pl. Luisa šl. Ehrlerová, choť plukovníkova, adv. Dr. Alfred Fischel, A. Franz, c. k. stav. rada na odp., člen panské sněm. a předseda obchodní komory brn. Jul. ryt. Gomperz, Gesellschaft der Kunstfreunde ve Vídni, Dr. Jindř. Herbatschek (Videň), prof. Hetschko (Těšín), mag. pharm. Gust. Hummer, zemský stav. ředitel Holl, gymn. prof. J. Janda, farář Jan Jelínek (Bojkovice), Frant. Kraetzl, lesní u kniž. Liechtensteina (Ostroh), kaplan Aug. Kratochvíl (Popovice), c. k. notář Dr. Mart. Kříž, prof. Alb. Kučera, c. k. fin. koncipista Kakš, nadučitel Jan Knies (Rogendorf), vrch. okr. zvěrolékař Flor. Koudelka (Viškov), zemský výbor markr. Moravského, praesidium c. k. zemského soudu, zemský archiv, prof. Dr. O. Leneček, mag. pharm. Frant. Lipka (Boskovice), K. Lick, pokladník spořitelny (Svitavy), Dr. Leop. Liehmann, m. okr. lékař, ak. malíř prof. Em. Moser (Št. Hradec), prof. reálky Dr. Raim. Müller (Těšín), c. k. fin. koncipista Ferd. Müller, prof. Vinc. Neuwirth (Olomouc), prof. Dr. Jan V. Novák (Praha), Arne a Teréza Novákoví, praesidium c. k. vrch. zemského soudu, ředitel A. Oborny (Lipník), spisov. Vlad. Jos. Procházka (Tišnov), předsednictvo říšské rady, Dr. Moric Remeš, prakt. lékař v Olomouci, A. Rzehak, prof. něm. vys. šk. techn., Jan Rzehak, maj. domu, redakce polit. časopisů: Brněnských Novin, Hlasu, Lidových Novin, Moravské Orlice, Moravských Novin, Našince, Obrany práce a dělnictva, Pozoru, Slovanských Listů, Brünner Zeitung, Deutsches Blatt, Mährisch-schles. Correspondent, Brünner Morgenpost, Tagesbote aus Mähren und Schlesien, Volksbote, Deutsche Wacht (Jihlava), Znaimer Wochenblatt, odb. uč. K. Schirmeisen, c. k. cvič. učitel Ed. Schubert, knih. úředník Dr. Ant. Schubert (Videň), bank. úř. Schrott,

gymn. prof. Dr. Šujan, paní šl. Schröttrová, vdova po c. k. **podpluk.**, redaktor Leop. Schwarz, prof. Stanislav Souček, školní rada Fr. A. Slavík (K. Vinohrady), prof. Dr. Fr. Slavík, (Praha), advokát Dr. Jaroslav Seidl, prof. Dr. Rud. Sommer (Olomouc), praesidium c. k. místodržitelství ředitel Otakar Stoklaska, cis. rada Alex. šl. Suchanek, Děp. Suchanek, veditel c. k. místodržitelské účtárny na odp., Viktor Stolz, učitel v ústavě hluchoněmých, zemský knihovník cis. rada Dr. Schram, prof. Frant. Urbánek, adv. Dr. Eugen z Veřečs (Ráb), slečna Hermína Vallazzová, Vegetarier-Verein v Brně, ředitel J. Vaňha, spisovatel Frant. Vymazal, gymn. ředitel Jul. Wallner, ředitel Aug. Wenzlitzke, redaktor H. Welzl, c. k. pošt. oficiál Wurzinger a farář Ign. Zháněl (Troubsko).

Účetní závěrka Moravské musejní

Číslo	Příjem pokladny Musejní společnosti	Obnos	
		K	h
1	Zbytek z roku 1902	1000	—
2	Státní podpora	6000	—
3	Zemská podpora na zakoupení obrazův .	21800	—
4	Zemská podpora	20100	—
5	Nájemné	104	20
6	Členské příspěvky	2217	04
7	Úroky z nadace JUDra. Teindla . . .	2268	—
8	Výtěžek z tiskopisův a různé příjmy . .	138	27
	Součet příjmův .	53627	51
	Srovnáno s vydáním	49801	05
	Zbývá . . .	3826	46
	a to:		
	na sochu spisovatele Sealsfielda K 1000		
	a na zakoupení určitých archaeo- logických sbírek <u>K 2826·46</u>		

společnosti za rok 1903.

Číslo	Vydání z pokladny Musejní společnosti	Obnos	
		K	h
1	Kancelářské potřeby	1112	26
2	Správní výdaje	4462	56
3	Zachovávání budov	555	43
4	Členské příspěvky společností	71	20
5	Pojistné budov	574	09
6	Nepředvidané výdaje	1550	14
7	Zákoupení a vystavení nových sbírek	5936	19
8	Pořízení v knihovně	8631	72
9	Knihovna Komenského		
10	Náklad na vydání časopisův	4353	37
11	Nákupy obrazův	20800	—
12	Nedostatek z roku 1902	1754	09
Úhrnem		49801	05
Mimo to ze zemské pokladny bylo vyplaceno :			
1	Služné	21523	30
2	Požitky služebníkův	1095	24
3	Výslužné	1800	—
4	Denní platy	1279	—
5	Zachovávání budov	2108	74
6	Daně	117	—
Úhrnem		27923	28
Součet vydání		77724	33

Rozpočet Františkova zemského

Číslo	Vyličení potřeby	Rozpočet r. 1904		Rozpočet r. 1905	
		K	h	K	h
1	Služné	23360	—	29600	—
2	Požítky služebníků	1137	—	1237	—
3	Výslužné	1800	—	1800	—
4	Denní plat	1740	—	1700	—
5	Kancelářské potřeby	923	—	1100	—
6	Správní výdaje	4450	—	4770	—
7	Zachovávání budov	3000	—	3100	—
8	Členské příspěvky společností	80	—	80	—
9	Pojistné budov a sbírek	580	—	650	—
10	Daň a ekvivalentní poplatek	450	—	125	—
11	Nečekané malé výdaje domácí	680	—	800	—
12	Zakoupení a postavení nových sbírek	10780	—	11700	—
13	Pořízení v knihovně	8000	—	9000	—
14	Knihovna Komenského	400	—	400	—
15	Na správu knihovny dějepisného spolku	—	—	500	—
16	Na vědecké přednášky	—	—	500	—
17	Naklad na vydání časopisův	4000	—	4000	—
18	Kommissi na přírodovědecký výzkum	—	—	5000	—
Součet potřeby		61380	—	76062	—

musea na rok 1905.

[illegible]

**Seznam členův
Moravské Musejní Společnosti koncem roku 1903.**

a) Kuratorium.

Praesident:

Dr. Fr. Kameníček, c. k. gymn. prof. a doc. č. v. školy technické v Brně.

Vicepraesident:

Ant. Rzehak, prof. c. k. něm. vys. školy technické v Brně.

Zástupcové c. k. ministerstva osvěty a vyučování:

Jan Slavík, c. k. zem. inspektor školní v Brně.

Dr. Karel Schober, c. k. zem. inspektor školní v Brně.

Zástupcové sněmovní:

Dr. Jaroslav J. Jahn, ř. prof. c. k. č. vys. školy technické v Brně.

Josef Kašpar, prof. lycea „Vesnina“ v Brně.

Edmund Laseker, majitel domu v Brně.

Emil Soffé, prof. c. k. německé reálky státní v Brně.

Členové volení valnou hromadou:

Emil Bayer, gymn. prof. v Brně.

Dr. Bert. Bretholz, zem. archivář v Brně.

Dr. Josef Dolanský, advokát v Brně.

Dr. Alfred Fischel, advokát v Brně.

Josef Matzura, prof. v. průmysl. školy něm. v Brně.

Dr. Vladimír Novák, prof. c. k. č. vys. školy technické v Brně.

Karel Schirmeisen, učitel měst. školy v Brně.

Dr. Frant. Šujan, c. k. gymn. prof. v Brně.

Náhradníci kuratorští volení valnou hromadou:

Dr. Otakar Leneček, prof. něm. v. obch. školy v Brně.

Josef Merhaut, redaktor v Brně.

Frant. J. Rypáček, c. k. gymn. prof. v Brně.

Hanuš Welzl, redaktor v Brně.

Revisorové:

Josef Erlacher, přísedný odhadce statků v Brně.

Jan Máša, sekretář českého odb. zeměd. rady v Brně.

b) Konservatorové:

Frant. Bartoš, c. k. šk. rada a fed. ve v. na Mlatcově.
Antonín Bauer, ředitel měst. škol v Novém Jičíně.
Josef Bertl, prof. c. k. č. vys. školy tech., architekt v Brně.
Zbyněk Branczik, bankovní úředník v Brně.
Aug. Burghauser, c. k. vrch. ev. geometr v Brně.
Theodor Cejnek, hlav. redaktor „Mor. Orlice“ v Brně.
Frant. Černý, prof. české reálky státní v Brně.
I. L. Cervinka, inženýr v Uh. Hradišti.
Alois Czerny, učitel měst. školy v Mor. Třebové.
Karel Czižek, učitel měst. škol v Brně.
Dr. Emil Dluhoš, advokát v Brně.
P. Ed. Domlivil, c. k. gymn. prof. ve Val. Meziříčí.
Jindřich Dvořák, redaktor v Brně.
Rud. Dvořák, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Frant. Dvorský, c. k. prof. na odpoč. v Brně.
Rud. Dworzak, c. k. místodrž. vrch. inženýr v Brně.
Karel Exler ml., lepidopterolog v Přerově.
Dr. Jiljí Filek sl. Wittinghausen, gymn. prof. v Brně.
Dr. Ant. Fleischer, c. k. zdravotní rada v Brně.
Romuald Formánek, c. k. poštovní rada v Brně.
Karel Gerlich, učitel v Modřicích.
Dr. Gustav Hain, rada c. k. zem. soudu v Brně.
Arnošt Hanisch, inspektor panství v Třebíči.
Jan Haupt, fotograf v Jihlavě.
Emil Hausotter, nadučitel v Kunvaldě.
Jos. Hladík, ředitel c. k. učit. ústavu v Příboře. (Zástupce Musejního Spolku brněnského.)
Ed. Horský, prof. č. zem. reálky v Uh. Brodě.
Viktor Houdek, c. k. ministerský rada ve Vídni.
Leoš Janáček, c. k. učitel hudby a fed. varh. školy v Brně.
Jiří Janda, c. k. gymn. prof. v Brně.
Josef rytíř Januschka, c. k. místodrž. vicepraesident v Brně.
P. Jan Jelínek, farář v Bojkovicích.
Frant. Killinger, hosp. správce ve Velkém Dvoře.
Dr. Maurus Kinter, arcibiskupský rada. archivář v Rajhradě.
Josef Klíř, akad. malíř a asistent c. k. české vys. školy tech. v Brně.
Josef Klvaňa, gymn. fed. v Kyjově.
Jan Knies, školní správce v Rogendorfu.
Karel Kořínek, c. k. gymn. ředitel v Třebíči.
Florián Koudelka, c. k. vrch. okr. zvěrolékař ve Viskově.
Arnošt Krejčí, prof. zemské vyšší reálky české v Hodoníně.
Frant. Kretz, redaktor v Uh. Hradišti.
Dr. Martin Kříž, c. k. notář ve Ždánicích.
Jan Kučera, učitel a mus. kustos v Uh. Brodě.
Hugo Langer, učitel v Starém Městě.

Karel Langer, odb. učitel v Mikulově.
Jindřich Laus, prof. něm. paedagogia v Olomouci.
Dr. Otakar Leneček, prof. něm. v. obchodní školy v Brně.
Karel Lick, pokladník ve Svitavách.
Josef Lička, c. k. ř. prof. č. vys. školy tech. v Brně.
Frant. Lipka, mag. farmacie v Boskovicích.
Alois Machatschek, prof. st. reálky v Brně.
Frant. Mareš, ředitel lycea „Vesnina“ v Brně.
Karel J. Maska, řed. zem. v. reálky v Telči.
Josef Merhaut, redaktor v Brně.
Emil Moser, prof. v. v. ve Št. Hradci.
Dr. Boh. Navrátil, koncipista mor. zem. archivu v Brně.
Robert Neumann, c. k. prof. v Brně.
Leopold Nopp, učitel měst. školy ve Strážnici.
Dr. Jan V. Novák, c. k. gymn. prof. v Praze.
Adolf Oborny, řed. něm. zem. reálky v Lipníku.
Jar. Palliardi, c. k. notář v Mor. Budějovicích.
Jan Panek, řed. měst. školy v Zábřehu.
Emil Pirchan, prof. v. v. a akad. malíř v Brně. (Zástupce „D. Verein für Geschichte Mährens und Schlesiens“.)
Benjamin Popelka, redaktor v Král. Poli.
Vincenc Prasek, c. k. gymn. prof. v Olomouci.
Adolf Raab, hosp. kontrollor v Král. Poli.
Dr. Mořic Remes, lékař v Olomouci.
Frant. J. Rypáček, c. k. gymn. prof. v Brně.
Hugo V. Sáňka, řídící učitel v Rudici.
Med. dr. Zikmund Schönhof, lékař v Brně.
Petr Schreiber, učitel měst. školy ve Svitavách.
Med. dr. J. Sedlaczek, obvodní lékař v Modřicích.
Dr. Frant. Slavík, c. k. prof. v Praze.
Frant. Aug. Slavík, šk. rada a ředitel reálky v. v. na Král. Vinohradech.
Ant. Smrček, prof. na c. k. české vysoké škole technické v Brně.
Dr. Rud. Sommer, prof. vyšší obchod. školy v Olomouci.
Stanislav Souček, c. k. gymn. prof. v Brně.
Jan Spáčil-Zeranovský, redaktor v Hradci Králové.
Jar. Frant. Spina, gymn. prof. v Mor. Třebové.
Václav Spitzner, prof. zem. v. reálky české v Prostějově.
Adolf Sterz, ředitel v. v. ve Znojmě.
Zikmund Stöffel, nadučitel v Pálavě.
Frant. Karel Stohandl, soukromník v Brně.
Dr. Karel Strobl, c. k. fin. koncipista v Brně.
Jan Svozil, prof. zem. reálky v Prostějově.
Josef Uličný, c. k. gymn. prof. v Třebíči.
Josef Uprka, akad. malíř v Hroznové Lhotě.
Frant. Urbanek, c. k. prof. n. o. v Brně.
Mich. Ursíny, c. k. prof. č. vys. školy technické v Brně.
Dr. Karel Vandas, prof. c. k. české vysoké školy technické v Brně.

Jan Vaňha, ředitel zemské výzkumné stanice na pěstování rostlin v Brně.
Alois Vogler, nadučitel v Hlubočanech.
Ant. Vrbka, učitel ve Znojmě.
Jindřich Wanke, nadučitel ve Valteřovicích.
Hanus Welzl, redaktor v Brně.
P. Jan Wiesbaur, prof. v. v. a kustos v Lukovci.
Josef Žák, c. k. učitel hudby něm. paedagogia v Brně.
P. Ignác Zháněl, farář v Troubsku.
Hugo Zimmermann, prof. v. zahradnické školy v Lednici.

c) Členové čestní.

Jeho C. a Kr. Výsost arcivévoda Rainer ve Vídni.
Jeho král. Výsost princ Filip hr. Flanderský ve Fulneku.
Jeho Jasnost kn. Jan II. Liechtensteinský ve Vídni.
Jeho Exc. baron Jan Chlumecký, c. k. tajný rada a ministr v. v. ve Vídni.
Em. rytíř Proskowetz z Proskova a Marstorffa st. na Kvasicích.
Josef rytíř Januschka, c. k. místodrž. vicepraesident v. v. v Brně.

d) Členové řádní.

Absolon Karel, kandidát filosofie na Král. Vinohradech.
P. Adamec Antonín, kons. assessor a regens alumnátu v Brně.
Adamec Jan, ředitel zem. střed. hosp. školy v Přerově.
Altmann Arthur, stud. chem. v Brně.
Ambroschitsch Ota, redaktor v Brně.
Andrle Frant., cvičný učitel žen. paed. v Brně.
Dr. Andrle Theodor, advokát v Brně.
Auspitz Rud., majitel cukrovaru ve Vídni.
Autrata Frant. V., prof. ústavu učít. v Brně.
Baillou Jul. baron, c. k. místodrž. rada v. v. v Brně.
Bakeš Frant. X., velkostatkář v Ořechovickách.
Baltazzi Arist., velkostatkář v Napajedlích.
Balzar Arthur, zem. účetní rada v Brně.
Dr. Baratta Dragono Rich. baron, velkostatkář v Budišově.
Bartoň Josef, učitel měst. školy v Král. Polí.
Bartoš Frant., c. k. školní rada a ředitel ve v. na Mlatcově.
Barvič Joža, knihkupec v Brně.
Bauer Antonín, ředitel měst. škol v Novém Jičíně.
Bauer Viktor rytíř, zem. posl. a velkostatkář v Brně.
Dr. Baumhackel Rudolf, přednosta knihovny německé techniky v Brně.
Bayer Emil, gymn. prof. v Brně.
Bayer Frant., odb. učitel v Přerově.
Dr. Beer Eduard, c. k. koncipista finanční prokuratury v Brně.
Dr. Beer Oskar, kand. advokacie v Brně.
Dr. Belcredi Ludvík hrabě, velkostatkář a poslanec v Lisní.
Beneš Frant., zem. posl. a insp. panství v Předklášteří.

Berger August, knihkupec v Brně.
Bertl Jindřich, ředitel sirotčince v Brně.
Bertl Josef, prof. č. vys. školy technické, architekt v Brně.
Bertlová Vilma, lyceální učitelka v Brně.
Beyer Eugen, továrník v Brně.
Bezdiček Josef, gymn. prof. v Brně.
Biach Zikmund, komorní rada v Brně.
Dr. Bilovský Frant., c. k. auskultant v Brně.
Dloch August, továrník v Brně.
Bloch Leopold, továrník v Brně.
Bobretzky Vilém, šl. Arvenau, c. k. v. kontrolor techn. kontr. v Brně.
Dr. Bock Zikmund, c. k. rada zem. soudu v Brně.
Branczik Zbyněk, bankovní úředník v Brně.
Br. Brandstätter Ondřej, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
Braun August, učitel měst. školy v Brně.
Brecher Mořic, prof. zem. reálky v Brně.
Brejla Frant., řídící učitel v Chrudichromech.
Dr. Bretholz Berthold, zemský archivář v Brně.
Březa Antonín, bankéř v Brně.
Broekhoffová Marie, choť c. k. nadporučíka v Brně.
Broll Isidor, účetní v Brně.
Bronec Em., c. k. gymn. prof. v Kroměříži.
Brzický Frant., papírník v Boskovicích.
Dr. Bulín Hynek, advokát v Brně.
Burda Jan, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
Burelová Emilie, soukromnice v Brně.
Burghauser August, c. k. vrchní geometr v Brně.
Burian Boh., učitel měst. školy v Konicích.
Dr. Burkart Eduard, majitel knihtiskárny v Brně.
Butschowitzer Isidor, řed. továrny v Brně.
Čechmánek Robert, c. k. pošt. official v Olomouci.
Čejnek Theod., hlavní redaktor „Mor. Orlice“ v Brně.
Cerný Frant., prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
Červinka Alfons, odborný učitel v Tišnově.
Červinka Inn. L., inženýr v Uh. Hradišti.
Classen Ant., továrník v Brně.
Czech Vilém šl. Rechtensee, c. k. berní inspektor v Brně.
Dr. Czermak Frant., maj. domu a tajemník v Brně.
Czerny Alois, uč. měst. školy v Mor. Třebové.
Czižek Karel, uč. měst. školy v Brně.
Dr. Deutsch Adolf, c. k. adjunkt fin. prokuratury v Brně.
Dlouhý Frant., c. k. prof. č. paedagogia v Brně.
Dr. Dluhoš Emil, advokát v Brně (†).
Dolejš Karel, c. k. professor č. v. průmyslové školy v Brně.
Dr. Dolanský Josef, advokát v Brně.
Dr. Dolenský Frant., c. k. soudní tajemník v Brně.
P. Domluvil Ed., c. k. prof. ve Val. Meziříčí.

- Donath Edvard, prof. n. vys. školy techn. v Brně.
Drápalík Ant. B., gymn. professor v Brně.
Dr. Drbal Frant., advokát v Kloboučích.
MDr. Drož Bedřich, obvodní, panský a železniční lékař ve Žďáře.
Ducková Zdeňka šl., choť c. a k. generála v Brně.
Dvořák Flor., prof. č. v. průmysl. školy v Brně.
Dvořák Jindř., redaktor v Brně.
Dvořák Rudolf, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Dvorský Frant., c. k. prof. v. v. v Brně.
Dworzak Rud., c. k. míst. vrchn. inženýr v Brně.
Dr. Eckstein Jakub, advokát v Brně.
Eder Robert, c. k. vrchní inženýr v Šumperce.
Med. Dr. Ehler Ferdinand, sekundární lékař v Brně.
Ehrenfest Jindř., řed. náměstek úvěr. ústavu v Brně.
Dr. Ehrenhaft Josef, koncipista severní dráhy v Brně.
Dr. Ehrmann Jindř., advokát v Brně.
Elger šl. Elgenfeld Zdeněk, prof. c. k. č. vys. školy techn. v Brně.
Dr. Engel Arnošt, advokát v Brně.
Engelmann Al., uč. ústavu hluchoněmých v Brně.
Engelmann Frant., tesařský mistr v Brně.
Dr. Engelmann Karel, sekretář I. moravské spořitelny v Brně.
Dr. Epstein Marek, emer. advokát v Brně.
Erlacher Jos., přísež. odhadce statkův a revisor v Brně.
Exler Karel ml., lepidopterolog v Přerově.
Falkowsky Karel, městský inženýr v Brně.
Fiala Alois, nadučitel v Kosticích.
Fiala Karel, odb. učitel v Brně.
Dr. Fiala Stanislav, c. k. finanční konc. praktikant v Husovicích.
Fila Jan, učitel v Šerkovicích.
Dr. Filek Jiljí šl. Wittinghausen, c. k. gymn. prof. v Brně.
Fišara Karel, řed. obch. akademie v Brně.
Dr. Fischel Alfred, advokát v Brně.
Fischer Frant., c. k. policejní kommissar v. v. v Dačicích.
Fischer Vladimír, inženýr v Brně.
Dr. Fleischer Antonín, c. k. zdravotní rada v Brně.
Formánek Romuald, c. k. poštovní rada v Brně.
Fousek Ferd., učitel v Husovicích.
Frass Bed. ryt. Friedenfildt, maj. realit ve Znojmě.
Frank Karel, uč. měst. školy v Brně.
Frank Karel, prof. zem. reálky v Brně.
Franz Alois, stavební rada v. v. v Brně.
Franz Bedřich, bankovní úředník v Brně.
Dr. Frenzel Karel, chemik v Brně.
Freude Emil, uč. měst. školy v Brně.
Freude Felix, filolog v Brně.
Freude Hugo, učitel v Brně.
Freund Richard, kand. práv v Brně.

Freyschlag Josef N. ml., obchodník v Brně.
Dr. Friedmann Emil, advokát v Brně.
Dr. Friedmann Rud., konc. fin. prokuratury v Brně.
Fritsch Kar. Vil., c. k. fin. koncipista v Jihlavě.
Dr. Fritsch Vilém, c. k. fin. koncipista v Brně.
Fuchs Adolf, řed. náměstek list. úřadu v. v. v Brně.
Dr. Fux Hugo, c. k. adjunkt fin. prokuratury v Brně.
Gaertner Eduard, soukromník v Brně
Gajdeczka Josef, c. k. gymn. prof. v Brně.
Gerlich Karel, učitel v Modřicích.
Gerischer Emil, učitel v Brně.
Dr. Gerstmann Hugo, c. k. koncipista fin. prokuratury v Brně.
Giugno Martin, maj. domu v Brně.
Golda Josef, c. k. off. hl. cel. úřadu v Brně.
Gottlieb Ign., továrník v Brně.
Gottlieb Rudolf, továrník v Brně.
Dr. Gottl Bedřich, c. k. prof. něm. vys. školy techn. v Brně.
Gottwald Ant., učitel v Prostějově.
Dr. Gottwald Arnošt, advokát ve Znojmě.
Grimm Leopold, prof. c. k. české vysoké školy technické v Brně.
Grossmann Ign., měst. účetní v Brně.
Grünfeld Arnold, cís. rada, továrník v Brně.
Dr. Haas Bernard, koncipista měst. rady v Brně.
Dr. Haas Theodor, adv. koncipient v Brně.
Haberhauer Eduard, městský stavební rada v Brně.
Haberhauer Theod., maj. tkalcovny a bělidel v Radiměři.
Dr. Hain Gustav, c. k. rada zem. soudu v Brně.
Hajek Karel, nadučitel v Modřicích.
Dr. Halla Edmund, advokát v Bučovicích.
Dr. Hammer Hanuš, presektozem. nemocnice a m. prof. v Brně.
Hanisch Arnošt, inspektor panství v Třebíči.
Dr. Hatschek Hugo, c. k. vrch. fin. rada.
Haupt Jan, fotograf v Jihlavě.
Dr. Haupt Štěpán baron, velkostatkář v Brně.
Hausotter Alexandr, oficiál severní dráhy v Petrovicích.
Hausotter Emil, nadučitel v Kunvaldě.
Hayek Pavel, předseda spr. rady kred. banky v Brně.
Hayek Zikmund, ředitel pivovaru v Brně.
Hásková Zdeňka, suppl. professorka lycea „Vesnina“ v Brně.
Heidenreich Frant., účetní v Určicích.
Heimrich Jan N., zemský poslanec a továrník v Bohdalově.
Dr. Helcelet Ctibor, advokát ve Víškově.
Herma Josef, starosta ve Všechovicích.
Dr. Herz Hugo, c. k. soudní adjunkt v Brně.
Heydušek Otakar, c. k. soudní adjunkt v Prostějově.
Hiller Vojtěch, inženýr v Brně.
Hirschová Marie v Brně.

Dr. Hirsch Mořic, advokát v Brně.
Hladík Jos., řed. c. k. učit. ústavu v Příboře.
P. Hlavinka Al., farář a kons. auditor v Kučerově.
Dr. Hoch Antonín, c. k. fin. koncipista v Brně.
Hoch Jan, ředitel rol. školy ve Vel. Meziříčí.
Dr. Hodáč Fr., advokát v Brně.
Dr. Hogenauer Emil, advokát v Brně.
Hogenauer Karel, c. k. rada vrch. zem. soudu v Brně.
Holitzky Jind., c. k. prof. prům. školy, architekt v Brně.
Holman Bohuš, prof. č. obch. akademie v Brně.
Homolka Frant., správce bisk. velkostatku v Chrlčicích.
Hönig Maxim., c. k. prof. něm. vys. školy techn. v Brně.
Honsig Jul. šl. Jägerhain ml. v Brně.
Horský Ed., prof. zem. reálky v Uh. Brodě.
Houdek Viktor, c. k. ministerský rada ve Vídni.
Hrach Ferd., architekt a c. k. prof. vys. školy techn. v Brně.
Hradil Josef, prof. ve Šternberce.
Hübler Gustav, učitel v Brně.
Hudeček Lad., učitel v Bochoři.
Dr. Hummer Josef, c. k. notář v Brně.
Chetka Karel, kand. práv v Brně.
Chlumecký Hugo rytíř, c. k. místodrž. rada v. v. v Brně.
Chochole Karel, c. k. fin. koncipista ve Vídni.
Chromec Břet. Sv., příručí v rolnické záložně v Hustopeči.
Dr. Jahn Jar. J., c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Janáček Leoš, c. k. uč. hudby a řed. varh. školy v Brně.
P. Jančík Jan, farář ve Veselí n. M.
Janda Jiří, c. k. gymn. prof. v Brně.
Janík Břeněk, speditour v Brně.
P. Janetschek Klement, farní správce a klášterní archivář v Brně.
Dr. Janiczek Ota, advokát v Brně.
Janotta František, zem. adjunkt stavební v Brně.
Januschka Jos. rytíř, c. k. místodrž. vicepraesident v. v. v Brně.
Jaroš Antonín, úředník bankovní v Brně.
Jarůšek Frant., nadučitel v Boskovicích.
Jelinek Ant., stavitel v Brně.
P. Jelínek Jan, farář v Bojkovicích.
Jelinek Josef, stavitel a zem. poslanec v Brně.
Jenemann Viktor šl. Werthau, c. a k. nadporučík ve Znojmě.
Jenewein Felix, c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Jeník Josef, účetní cukrovaru v Pohorelicích.
Jeřábek Václav, řed. c. k. č. v. reálky v Brně.
Jiříček Jan, c. k. školní rada a prof. v. v. v Brně.
Dr. Johanny Vojtěch, soukromník v Mor. Ostravě.
Dr. Jokl Ferdinand, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
P. Jokl Řehoř, bibliotekář řádu augustinského v Brně.
Juliček Vil., továrník v Olomučanech.

Jurkovič Dušan, architekt v Brně.
Dr. Jutrovič Frant., c. k. fin. koncipista v Brně.
Kalina Tomáš, prof. čes. reálky v Brně.
Kakš Jan, c. k. fin. koncipista v Brně.
Dr. Kameníček Frant., c. k. gymn. professor a docent v Brně.
Dr. Kaniak Jindř., advokát v Mor. Krumlově.
Kancný Bed., c. k. soudní rada a zem. posl. v Brně.
Karafiat Leopold, knihkupec v Brně.
Karafiat Richard, knihkupec v Brně.
Karafiat Vilém, knihkupec v Brně.
Karásek Jaroslav, gymn. prof. v Brně.
Kašpar Josef, prof. lycea Vesnina v Brně.
Killinger Frant., hosp. správce ve Velkém Dvoře.
Dr. Kinter Maurus, bisk. rada, bibliothekář a archivář v Rajhradě.
Dr. Kirchmann Josef, advokát v Boskovicích.
Klíčník Arnold, optik a mechanik v Brně.
Klír Josef, akad. malíř a asistent c. k. české vys. školy tech. v Brně.
Dr. Klob Bedřich, koncipient v Brně.
Klvaňa Josef, gymn. ředitel v Kyjově.
Klusáček Leopold, hospodářský rada v Brtnici.
Knittel Jakub, maj. domu v Brně.
Knies Jan, správce školní v Rogendorfé.
Med. Dr. Kocaurek Robert, řed. nemocnice císař. Frant. Jos. v Brně.
Kocourek Albin, c. k. prof. II. něm. gymnasia v Brně.
Kočvara Vinc., c. k. gymn. proff. v Brně.
Koenig Václav, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Kohn Zibřid, advokát v Brně.
Kolbinger Josef, c. k. fin. koncipista v Brně.
P. Koller Ludvík, farář ve Smržicích.
Koller Rudolf, prof. c. k. tkalcovské školy v Brně.
Komárek Frant., prof. c. k. č. žen. paedagogia v Brně.
Komers Aug., c. k. professor v. v. v Němčicích.
Kompit Josef, ředitel kůru v Brně.
Dr. Koretz Jakub, c. k. vrchní finanční rada v Brně.
Kofínek Karel, c. k. gymn. ředitel v Třebíči.
Koristka Emil, tajemník Mor. mus. společnosti v Brně.
Kostka Gustav, oficiál obecní rady v Brně.
Dr. Koudela Josef, advokát a zem. a říš. poslanec v Brně.
Koudelka Flor., c. k. vrch. okr. zvěrolékař ve Víškově.
Dr. Koutecký Jar., advokát ve Strážnici.
Dr. Koutný Jan, gymn. prof. v Brně.
P. Kovář Jan, kooperator v Ivančicích.
Kölbis Adolf, učitel v Hor. Heršpicích.
Königswarter Heřm. baron, velkostatkář v Šebetově.
Dr. Koželuha Frant., kand. advokacie v Brně.
Kozlová Eliška, ředitelka odborných škol „Vesniných“ v Brně.
Kranich Jan, c. k. cvičný učitel v Brně.

P. Kratochvíl Aug., kaplan v Popovicích.
Kratochwill Gustav, officiál hypoteční banky v Brně.
Kratochwill Josef, učitel v Brně.
Krček Frant., c. k. okr. školdozorce v v. v Brně.
Krejč Robert, prof. soukr. obch. školy v Brně.
Krejčí Arnošt, prof. zemské české reálky v Hodoníně.
Kreppler Richard, c. k. vrchní báňský rada v Praze.
Kretz František, redaktor v Uh. Hradišti.
Kriebel Ota, učitel v Brně.
Krichenbauer Zbyněk, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Křiwaček Arnold, advokát v Brně.
Křiwdá Karel, ředitel panství v Poltářech.
Dr. Kříž Martin, c. k. notář ve Ždánicích
Dr. Krška Karel, c. k. náměstek stát. zástupce v Brně.
Kubeck Jan, továrník v Červené Vodě.
Kučera Jan, učitel v Uh. Brodě.
Kuffner H. šl., majitel cukrovaru v Břeclavi.
Kulp Vojtěch, říš. poslanec v Kroměříži.
Kuratorium Ottendorfovy knihovny pro lid ve Svitavách.
Dr. Kunze August, c. k. soudní adjunkt v Brně.
Kunz Ant., c. k. prof. a okr. inspektor v Brně.
Med. Dr. Kunzer Frant., zubní lékař v Brně.
Kutscha Ant., hosp. správce v Ivanovicích.
Lamatsch Rupert, majitel uměleckých mlýnů v Přizřenicích
Lang Ant. M., nadučitel v Žabovřeskách.
Langer Hugo, učitel ve Starém Městě
Langer Karel, učitel měst. školy v Mikulově.
Laseker Edmund, majitel domu v Brně.
Laus Jindřich, prof. něm. paedag. v Olomouci
Lazarová Marie, c. k. cvič. učitelka žen paedag. v Brně.
Lebloch Václav, statkář v Bilovicích.
Leischner Emil, c. k. okr. hejtman v Brně.
Leminger Otakar, c. k. báňský adjunkt v Brně.
Dr. Leneček Otakar, prof. něm. v. obchod. školy v Brně.
Leo Oskar, inženýr v Brně.
Lepař Zdeněk, c. k. fin. tajemník v Brně.
Lessmann Adolf, c. k. pošt. officiál v Brně.
Dr. Licht Hugo, advokátní koncipient ve Vídni.
Dr. Licht Štěpán, advokát a říšský poslanec ve Vídni.
Líčka Josef, c. k. prof. č. vys. školy tech. v Brně.
Lick Karel, pokladník a kanc. představený ve Svitavách.
Lídl Josef, obchodník v Brně.
Liebel Julius, prokurista v Brně.
Lichtenstein Rudolf kníže, c. k. tajný rada a velkostatkář v M. Krumlově.
Lipka Frant., mag. pharmacie v Boskovicích.
Lipka Karel, strojník v Boskovicích.
Líska Ant., ředitel mlékařské školy v Kroměříži.

Dr. Loew Bedřich, c. k. auskultant v Brně.
Lošťák Josef, c. k. zem. šk. inspektor v Brně.
Lotočká Anna, c. k. cvičná učitelka v Brně.
Loudon Arnošt bar., c. a k. komoří, tajný rada v Bystřici p./H.
Dr. Löwy Zikmund, c. k. vrch. fin. kommissar v Brně.
Dr. Ludwig Alois, c. k. soudní tajemník v Brně.
Lukinac Alexandr, c. k. fin. kommissar v Brně.
Lusar Leopold, cis. rada, lékárník v Brně.
Lustig Leopold, továrník v Brně.
P. Lux Kristin, farář v Ostrovačicích.
Dr. Macháček Bedřich, c. k. gymn. prof. v Brně.
Machatschek Alois, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
Magnis Ant. hrabě, velkostatkář ve Strážnici.
Manda Josef Ad., odb. učitel v Brně.
Mareš Frant., ředitel lycea „Vesnina“ v Brně.
Dr. Marvan Method, regens bisk. semináře chlapeckého v Brně.
Máša Jan, sekretář č. odb. zem. rady mor. v Brně.
Maška Karel J., ředitel zem. reálky v Telči.
Med. dr. Mathon Jar., primář zem. nemocnice v Prostějově.
Matoušek Vilém, úředník v Brně.
Matzek Jindřich, zem. úč. revident v Brně.
Matzura Josef, c. k. prof. něm. prům. školy v Brně.
Mauer Mat., zemský rada v. v. v Brně.
Maurer Rudolf, učitel v Král. Poli.
Dr. Mayer Jan, c. k. gymn. prof. v Brně.
Meindel Bedřich, úředník n. o. v Brně.
Melzer Hanuš, c. k. soudní tajemník v Brně.
Mensdorff-Pouilly Alfons, hrabě, velkostatkář v Boskovicích
Merhaut Josef, redaktor v Brně.
Dr. Merores Bedřich, koncipient fin. prokuratury v Brně.
Městská obec v Uničově.
Miča Frant., c. k. okr. komisař v Brně.
Mikulaschek Josef, řed. cukrovaru v Brně.
Mikusch Hanuš, stud. chem. v Brně.
Mikuschka Theod., pokl. vzáj. pojišťovny v Brně.
Dr. Montzka Jindřich, prof. c. k. tkalcovské školy v Brně.
Morgenstern Albert, majitel sladovny v Brně.
Moser Emil, prof. v. v. ve Štyrském Hradci.
Mrasek Karel, úředník úraz. pojišťovny v Brně.
Müller Ferd., c. k. fin. koncipista v Brně.
Murn August, dílovedoucí v Brně.
Musejní společnost v Uh. Brodě.
Musejní Spolek v Brně.
P. Mussil Othmar, čestný kanovník a prof. theologie v Brně.
Dr. Nachtikal Frant., c. k. prof. české průmyslové školy v Brně.
Naske Alois, ředitel měst. školy v Brně.
Dr. Navrátil Boh., koncipista mor. arch. zem. v Brně.

Navrátil Frant., c. k. místodrž. rada v Brně.
Nehammer Kajetán, c. k. pošt. kontrollor v Brně.
Némec Josef, ředitel měst. školy v Brně.
Netopil Frant., učitel měst. školy v Brně.
Netoušek Ferdinand, odb. učitel v Drnoholci.
Neudeckrová Emma, choť c. a k. nadporučka v Brně.
Neumann Jul Konrád, vrch. účetní v Brně.
Neumann Robert, c. k. prof. v Brně.
Nesvadbík Frant L., c. k. prof. české reálky v Brně.
Niessner Vilém, úředník nemoc. pokladny v Brně.
Dr. Nikisch Lud., c. k. fin. rada v Uh. Hradišti.
Nitsche Josef, c. k. účetní assistent v Brně.
Noháček Jindřich, odborný učitel v Králově Poli.
Nopp Leopold, učitel měst. školy ve Strážnici.
Novák Boh., prof. české průmysl. školy v Brně.
Dr. Novák Jan V., gymn. prof. v Praze.
Dr. Novák Vladimír, c. k. prof. české vys. školy technické v Brně.
Novotná Marie, choť c. a k. setníka v Brně.
Obecní rada král. města Jihlavy.
Obecní rada král. města Olomouce.
Oberländer Zikmund, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
Oborny Adolf, ředitel něm. reálky v Lipníku.
Odehnal Frant., nájemce dvora v Hrotovicích.
Orliczek Alois, c. k. účet. revident v Brně.
Otevřel Augustin, rolník ve Skastčích.
Ottel Klement, ředitel obchod. školy v Olomouci.
Ouředníček Eduard, c. k. gymn. ředitel v Brně.
Palleta Kamil, c. k. vrchní celní správce v Brně.
Palliardi Jar., c. k. notář v Mor. Budějovicích.
Dr. Palkovský Edm., advokát v Mor. Ostravě.
Panek Jan, ředitel měst. školy v Zábřehu.
Pavelka Fr. Jiří, tajemník české techniky v Brně.
Pavlica Josef, rolník a zem. poslanec v Hroznové Lhotě.
Pavlíček Frant., c. k. prof. české průmyslové školy v Brně.
Peček František, c. k. pošt. assistent v Brně.
Dr. Peka Jar., sekretář c. k. fin. prokuratury v Brně.
Dr. Perek Václav, advokát a zem. poslanec v Prostějově.
Dr. Petr Karel, m. ř. prof. čes. univ. v Praze
Petráček Jan, c. k. gymn. prof v Brně
Petrowan Josef, hosp. správce v Jestřebicích.
Phull Aug. jun. baron, továrník v Brně.
Pilát Gustav, c. k. místodrž. účetní official v Brně.
Pirchan Emil, prof. v. v., akademický malíř v Brně.
Piša Arnošt, knihkupec v Brně.
Pokorný Ign., c. k. vládní rada a řed. v. v. v Jihlavě.
Pokorný Jan V., rolník a zem. posl. v Ivanovicích.
Pollak Osv., c. k. fin. kommissar v Brně.

Dr. Pollatschek Kar., c. k. vrch. fin. kommissar v Brně.
Dr. Pollenz Jakub, advokát v Brně.
Popelka Benj., redaktor „Mor. Novin“ v Král. Poli.
Pospíšil Jan, rolník a zem. poslanec v Oslavici.
Prasek Vinc., c. k. gymn. professor v Olomouci.
Dr. Pražák Ot. baron, říš. a zem. posl., advokát v Brně.
Přihoda Josef, starosta v Dačicích.
Procházka Alois, učitel v Blažovicích.
Prokop Karel, c. k. gymn. professor v Brně.
Prokupek Jindřich, vrchní official obecní rady v Brně.
Proskowetz Eman. rytíř, člen panské sněmovny ve Vídni.
Putzker Viktor, soukromý úředník v Brně.
Raab Adolf, hospodářský kontrollor v Král. Poli.
Raisky Mat., c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
Raisky Viktor, c. a k. nadporučík dělostřelecký v Olomouci.
Dr. Rantdula Vítězslav, advokát v Brně.
Ředitelství kamerálních statků v Johannesberce.
Ředitelství statků v Lesonicích.
Regner Alfred ryt. Bleyleben, c. k. dvorní rada v Brně.
Řehořovský Václav, c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Reidl Frant., učitel v Brně.
Reinhold Jaroslav, gymn. prof. ve Viškově (+).
Dr. Reissig Karel ml., advokát v Brně.
Med. dr. Remes Mořic, lékař v Olomouci.
Rentel Rudolf, zem. stav. rada v Brně.
Richter Karel, zem. poslanec ve Vel. Újezdě.
Rohrer Rudolf M. ml., maj. knihtiskárny v Brně.
Rohrer Rudolf M. st., náměstek purkmistrů v Brně.
Rosický Václav, prof. ústavu učít. v Brně.
Royt Václav, c. k. zem. školní inspektor v. v. v Brně.
Rozkošný Jan, předseda zem. výboru, říš. a zem. posl. v Křenovicích.
Růbal Jan, úředník v Brně.
Ruiss Tom., rolník v Branšovicích.
Rupp Hanuš, uč. kreslení na škole tkalcovské v Brně.
Rupp Ota, c. k. prof. něm. tech. v Brně.
Ruprich Alfred, majitel obch. školy v Brně.
Dr. Růžicka Josef, advokát v Brně.
Rypáček Frant. Jar., c. k. gymn. professor v Brně.
Rzehak Ant., prof. c. k. něm. vys. školy techn. v Brně.
Rziman Alexandr, hospodářský správce v Násedlovicích.
Šafář Ludvík, odborný učitel v Boskovicích.
Saida Frant., maj. usedlosti v Černovicích.
Dr. Samsour Jos., prof. církevní historie v Brně.
Šánka Hugo, říd. učitel v Rudici.
Schatt Karel, učitel v Brně.
Schick Eugen, bank. úředník v Brně.
Schiller Moř. Frant., továrník v Brně.

Schirmeisen Karel, učít. měst. školy v Brně.
Dr. Schlesinger Theod., lékař nemoc. pokladny v Husovicích.
Dr. Schmeichler Ludvík, soukr. docent v Brně.
Dr. Schmetzer Ota, c. k. auskultant v Brně.
Schmid Alois, c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
Dr. Schneider Jan, děkan v Křižanovicích.
Schneider Jindřich, účetní revident v Brně.
Dr. Schober Karel, c. k. zem. inspektor školní v Brně.
Med. dr. Schönhof Zikmund, lékař v Brně.
Schott František, sekretář obecní rady v Brně.
Dr. Schram Vilém, c. rada, zem. bibliothekář v Brně.
Schreiner Hanuš, div. režisér v Brně.
Schreiber Petr, uč. měst. školy ve Svitavách.
Schroth Ota, úř. filiálky „Víd. banky“ v Brně.
Dr. Schulz Vilém, advokát v Brně.
Schürl Karel, zem. inspektor dobytčářský v Brně.
Schwaiger Hanuš, c. k. prof. akademie výtvarných umění v Praze.
Schwarz Alois, ředitel měst. lycea v Mor. Ostravě.
Dr. Schwarz Arnošt, kand. advokacie v Brně.
Schwarz Josef, c. k. prof. průmysl. školy v Brně.
Dr. Sedlák Jan, c. k. gymn. prof. v Brně.
Med. dr. Sedlaczek J., obvodní lékař v Modřicích.
Dr. Sedláček Jan, advokát v Uh. Hradišti.
Dr. Seidl Jaroslav, advokát v Brně.
Seka Hugo, c. k. soudní sekretář ve Znojmě.
Dr. Selch Emerich, prof. v. obchodní školy v Brně.
Seydel Karel, majitel panství v Bohuticích.
Seyfried Hanuš, učitel měst. školy v Brně.
Šich Jaroslav, účetní v Brně.
Šílený Tomáš, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Šílený Václav, říšský a zem. poslanec v Brně.
Šilhavý František, revisor záloženský v Brně.
P. Šilinger Tomáš, kněz řádu augustiniánského a red. v Brně.
Dr. Simon Jak., gymn. prof. v Brně.
Singer Bedřich, zemský poslanec v Brně.
Dr. Skutetzky Hub., ředitel cukrovaru ve Víškově.
Slabý Josef, učitel v Žabovřeskách.
Dr. Sláma Frant., c. k. rada zem. soudu a říšský poslanec v Brně.
Slavík Frant. Aug., šk. rada a ředitel reálky v. v. v Král. Vinohradech.
Dr. Slavík Frant., c. k. prof. v Praze.
Slavík Jan, c. k. zemský inspektor školní v. v. v Praze.
Slovák Karel, odborný učitel v Boskovicích.
Smrček Ant., prof. c. k. české vysoké školy technické v Brně.
Sobotka Jan, prof. c. k. české university v Praze.
Soffé Emil, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
P. Sojka Tomáš, katecheta v Třebíči.
Sojka Václav, správce hospodářský v Brně.

Dr. Sommer Rudolf, prof. vyšší obchod. školy v Olomouci.
Dr. Souček Hugo, c. k. berní inspektor v Brně.
Souček Stanislav, gymn. prof. v Brně.
Soxhletová Vilma, učitelka v Brně.
Spáčil Žeranovský Jan, redaktor v Hradci Králové.
Spiegel-Diesenberg Ferd. hrabě, velkostatkář ve Višňovém.
Spielmann Fil., c. k. pošt. oficiál v Brně.
Dr. Spina Frant., gymn. professor v Mor. Třebové.
Dr. Spitz Berthold, referent ředitelský v Brně.
Spitzner Václ., prof. zem. reálky v Prostějově.
P. Špícka Frant., děkan a konsistorní rada v Mor. Ostravě.
Dr. Šromota Frant., advokát a starosta v Hranicích.
Msgr. Šťastný Vladimír, bisk. rada a prof. v. v. v Brně.
Stávek Josef, zvěrolékař v Šlapanicích.
Stehlík Alois, učitel v Žabovřeskách.
Steidler Emerich, c. k. fin. sekretář v Brně.
Med. dr. Stein Julius, lékař v Brně.
Dr. Steinhardt Nathan, učitel náboženství v Brně.
Sternischtie Karel šl. ml., továrník v Brně.
Sterz Adolf, ředitel v. v. ve Znojmě.
Stohandl Frant. Karel, soukromník v Brně.
Stoklaska Otakar, řed. měst. dív. lycea v Brně.
Stoll Vincenc, ředitel v Brně.
Stolz Viktor, uč. ústavu hluchoněmých v Brně.
Stöffel Zikmund, nadučitel v Pálavě.
Dr. Stránský Adolf, adv., říšský a zemský poslanec v Brně.
Sternischtie Emil, vrch. inženýr v Brně.
Dr. Strobl Karel, c. k. fin. koncipista v Brně.
Strzemcha Pavel, ředitel reálky zemské v Brně.
Dr. Subak Jul., prof. obch. školy v Terstě.
Suchanek Alex. šl. Hassenau ml., bankéř v Brně.
Suchanek Děpolt, c. k. místodrž. úč. v. v. v Brně.
Suchanek Viktor šl. Hassenau, bankéř v Brně.
Dr. Sucharda Antonín, prof. c. k. vys. školy techn. v Brně.
Suchy Ludvík, účetní nemocenské pokladny v Brně.
Dr. Šujan Frant., c. k. gymn. professor v Brně.
P. Šup Prokop, kněz řádu benediktinského v Rajhradě.
Šústal Josef, c. k. evič. učitel v Brně.
Dr. Šústek Bernard, kapitulár řádu sv. Augustina v Brně.
Světlik Jan, maj. realit v Rosicích.
Svoboda Theodor, cís. rada a přednosta dopravní v Brně.
Svozil Jan, prof. č. reálky v Prostějově.
Swechota Josef, prof. z. v. reálky v Jihlavě.
Syrový Čeněk, prof. obch. akademie v Brně.
P. Tenora Jan, kons. auditor, farář ve Chvalkovicích.
Dr. Tesař Hugo, advokát v Brně.
P. Tesař Petr, farář v Tlumačově.

Thenius Ota, c. k. účetní asistent v Brně.
Tomaschek Rudolf, městský inženýr v Brně.
Trapp Břeněk, c. k. úředník poštovní v Brně.
Tůma Jan V., c. k. gymn. ředitel v Brně.
Tuskánová Helena, lyc. prof. škol Vesniných v Brně.
Tutschek Karel, knihkupec v Brně.
Uličný Josef, c. k. gymn. professor v Třebíči.
Ulmann Ludvík, komorní rada v Brně.
Uprka Joža, akad. malíř v Hroz. Lhotě.
Urban Ant., papírník v Brně.
Dr. Urban Bedřich, bankéř v Brně.
Urbánek Frant., c. k. prof. na odp. v Brně.
Urbanowsky Alfred, koncipista obecní rady.
Ursíny Mich., c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Vallazza Karel, učitel měst. školy v Brně.
Dr. Vandas Karel, prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Vaňha Jan, řed. z. výzkumné stanice v Brně.
Válek Josef, prof. č. obch. školy v Brně.
Vána Ant., ředitel c. k. českého paedagogia mužského v Brně.
Váša Pavel, prof. c. k. č. průmysl. školy v Brně.
Vepřek Klement, c. k. prof. č. reálky v Brně.
Med. Dr. Veselý Fr., soukromník v Brně.
Vítek Emanuel, učitel v Král. Poli.
Vlach Frant., lékárník v Bučovicích.
Vlk Alois, c. k. gymn. professor v Brně.
Vlk St., majitel štěpařského závodu ve Vanovicích.
P. Vodička Karel, kněz řádu minoritského v Č. Krumlově.
Vogler Alois, nadučitel v Hlubočanech.
Vondráček Hugo, c. k. pošt. konceptní praktikant v Brně.
Voříkovský Vil. ryt. z Kunratic, c. k. místodrž. rada v Brně.
Vrána Václav, hostinský v Přibyslavicích.
Vrbka Ant., učitel ve Znojmě.
Vrazil Jan, prof. č. v. reálky v Brně.
Wallner Julius, c. k. gymn. ředitel v Brně.
Walter Adolf, správce velkostatku v Rajhradě.
Wanke Bed., učitel v Brně.
Wanke Jindř., nadučitel ve Valteřovicích.
Weber Frant., zemský inspektor rybářský v Brně.
Weczerza Frant., odb. učitel v Brně.
Weiss Albert, redaktor v Brně.
Dr. Weiss David, lékař v Brně.
Weiss Jakub, jednatel v Brně.
Dr. Weiss Karel, úředník „Dunaje“ v Brně.
Weissová-Dittrichová Anna v Brně.
Weithofer Ant., nadučitel v. v. v Brně.
Welzl Hanuš, redaktor v Brně.
Wentruha Jindř., c. k. rada zem. soudu v Brně.

Wenzlitzke August, ředitel v Brně.
Wenzlitzke Josef, ředitel v Brně.
P. Wiesbaur Jan, prof. v. v. a kustos v Lukovci.
Windt Berthold, účetní v Brně.
Winkler Vil., c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
Wischniowsky Viktor, úředník pojišťovny v Brně.
Dr. Wlach Albert, advokát v Brně.
Wlczek Karel, učitel měšť. škol v Brně.
Wohlmuth Zikmund, továrník v Brně.
Wokurek Ludvík, sekretář úraz. pojišťovny v Brně.
Dr. Wolf Emil st., advokát v Brně.
Wolf Rajmund, stavitel v Třebíči.
Dr. Wolf Richard, advokát v Brně.
Wrbik Frant., prokurista mor. eskomptní banky v Brně.
Wurzinger Frant., c. k. pošt. official v Brně.
Dr. Zahradník Karel, c. k. dvorní rada a prof. č. techniky v Brně.
Dr. Zahradník Rudolf, c. k. okr. hejtman v Kyjově.
Zapotoczny Frant., nadučitel v Dolních Heršpicích.
P. Zavadil Lad., farář v Křižanově.
P. Zavřel Ign., farář v Přerově.
P. Zháněl Ign., farář v Troubsku.
Zimmermann Hugo, prof. v. zahrad. školy v Lednici.
Získal Jos., prof. v Hořicích.
Zuska Frant., prof. č. v průmysl. školy v Brně.
Dr. Zweig Gustav, advokát v Prostějově.
Dr. Žáček Jan, zem. a říš. posl. a předsedící zem. výb. v Olomouci.
Žák Josef, c. k. učitel hudby v Brně.
Železný Zdeněk, c. k. účetní revident v Brně.

* * *

e) Úřednictvo zem. musea:

Emil Kořistka, sekretář.
Dr. Vil. Schram, cís. rada a c. k. konservator, zem. bibliothekář.
Alfred Palliardi, kustos.
Dr. Hertvík Jarník, amanuensis.
Arnošt Hanáček, official.
Jos. Suschitzky, official.
Rudolf Erlacher, pomocný úředník.
Ferdinand Nešpor, sluha.
František Kupský, sluha.
Adolf Audy, sluha.

Literatura.

Československé Letopisy Musejní. Věstník muzeí a archeologů československých. Redaktor a vydavatel Václav Vl. Jeníček V Čáslavi 1902—3. I. r. č. 1.—11., II. r. 1904 č. 1. a 2.

Nový časopis vytkl si pěkný účel „soustřediti činnost našich společností a kuratorií musejních a znázorniti obraz muzeí československých“. Jako společné dílo činovníkův a kuratorií musejních i archeologů československých vedle pojednání vědeckých obrací hlavní zřetel k otázkám museologickým. Cílý redaktor pan V. V. Jeníček dovedl řídití časopis směrem naznačeným, a podařilo se mu získati celou řadu osvědčených pracovníkův. Vedle V. V. Jeníčka přispěli do I. ročníka: K. V. Adámek, V. Batík, F. J. Čečetka, Kl. Čermák, Ad. Černý, I. L. Cervinka, Fr. Dobiáš, L. Domečka, Jos. Fidler, A. Frič, F. X. Harlas, A. Kmet, J. Kopáč, Fl. Koudelka, Fr. Kretz, J. Kučera, K. Lábler, F. V. Peřinka, J. B. Pešek, J. Pospíšil, B. Skrbek, J. Škorpil, B. Tomíček, F. Velimský, J. Zeman, J. V. Želízko a j. •

V oboru museologickém záslužný a praktický je přehled Jeníčkův o rozvoji a správě českých muzeí v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku v l. 1901—1903 (I. str. 250—260), V. Batík pěkně naznačil dvacetiletou činnost musejního spolku „Palacký“ v Poličce; J. Kučera poutavě popsal výstavku národopisnou v Uh. Brodě 1894, vznik muzea r. 1898 a musejní společnosti 1899 v Uh. Brodě i sbírky krajinského muzea brodského. K. Lábler vznik Průmyslového muzea v Chrudimi, J. Pospíšil vznik muzea Matice Opavské, L. Domečka podrobnou zprávu o činnosti Historického muzea v Hradci Králové (1899—1901), J. Fidler vznik a činnost městského muzea ve Vys. Mýtě a V. V. Jeníček stručný letopis musejní činnosti v Plzni a podrobnou zprávu o výzkumné činnosti archeologického a musejního spolku v Čáslavi. Velmi důležitý a poučný je článek K. Adámka o některých úkolech muzeí východočeských, které úkoly měly by se státi pracovním programem také pro krajinská muzea na Moravě. Velmi důležitá jsou pojednání Jeníčkovy a Peřinkovy o archivech našich, k nimž vhodně druží se výstražné volání Praskovo na Moravě v Selském Archivě

a v některých listech (Mor. Orl.). Pěstovati zájmy městských archivů je druhou hlavní částí programu Č. L. M. Archeologie, kulturní a literární historie v Č. L. M. byla také slušně obohacena, zvláště důkladná a podrobná je studie Červinkova o pěstování předhistorické archeologie na Moravě. Biografie a nekrology všechny jsou psány s pietou a poctivě snaží se vystihnouti zásluhy slavených mrtvých i živých (V. V. Tomek, Fr. Tischer; R. Virchow, V. Pařík, V. Brandl, V. Schulz, E. Holub, Fr. L. Rieger a T. Bělek). Časové zprávy hojně poučují o činnosti jednotlivých muzeí a musejních společností, o výstavách, o schůzích a sjezdech zástupců musejních a pěstují i uhlazený a příjemný styk osobní. Poznámky vhodným, ale vždy slušným způsobem projevují přání a návrhy na ochranu zájmů musejních a podávají zprávy o důležitých nálezech musejních za hranicemi našimi. Velmi slušná a vždy jen věcná je část, která přináší posudky a literární zprávy, z nichž odbornými vědomostmi, nestranností a mírností vynikají posudky J. B. Peška. Také četná vyobrazení v textu i v přílohách jsou význačná, jasná i pěkná. Celkem Č. L. M. prvním ročníkem (str. 1. – 264.) poctivě plnila úkol svůj a platně přispěla ku poznání minulosti naší, pobádajíc odhalovati a zachraňovati památky po předcích, čím zasloužily si uznání a zasluhují podpory.

Také prvním a druhým číslem ročníku II. důsledně kráčeji cestou, na které nejlépe prospějí národu našemu. Dr. F. X. Harlas jako znalec poučuje srozumitelně, jakou cenu má starožitný předmět. Článkem „Archeologický a musejní spolek Včela Gáslavská“ časopis počíná plnit slib, že bude publikovati vše, co naše musea chovají. Počátek učinil spolkem vlastním a přináší úplnou monografii vzniku a trvání, statistiku a rozbor činnosti jeho za l. 1864—1904. Fr. V. Peřinka pěkným článkem upozorňuje na zasloužilého idealistu Frant. Sal. Pluskala (Moravičanského). Cyrill Merhout uvažuje, kterak snadným způsobem dalo by se zříditi vesnické museum v každé škole nebo faře. Jos. B. Pešek milým způsobem hledí zachytiti osobitost milovaného přítele Dra. Lad. Hofmana. Zprávy zaznamenávají úmrtí zasloužilého spisovatele Bedřicha Bernaua a hojně poučují o muzeích a archivech. Literární a umělecký obzor oznamuje práce Papáckovu, Čermákovu a Potěšilovu. Novou je rubrika „Z časopisů“, v níž se poukazuje na články historické nebo museologické v časopisech. Ročník II. již chce býti věstníkem muzeí a archeologů československých i věstníkem městských archivů

Dr. Fr. Šujan.

Propast Macocha na Moravě. Dle výzkumných výprav z r. 1901 a 1903 sepsal K. Absolon, se 6 přílohami, 2 mapkami a 10 obrázky v textu. V Praze 1904. Nákladem klubu českých turistů.

K. Absolon, chvalně známý badáním a monografiemi o mikrofauně Krasu moravského, chystá veliké dílo vědecké, v němž na základě prací všech badatelů dosavadních i prací svých vlastních chce podati dokonalý obraz Krasu moravského dle požadavků nejnovějších. Zatím

nákladem Klubu českých turistů vydal část díla toho: *Propast Macocha na Moravě*. V úvodě pěkným slohem uvádí čtenáře do Krasu moravského a naznačuje geologickou zajímavost i důležitost jeho. O této badalo mnoho učenců, mezi něž velmi čestně postavil se také mladý badatel K. Absolon se svými přáteli. R. 1901 a 1903 podnikli výpravu do Macochy, by přispěli k objevení toku Punkvy. Pokusil se o to Dr. Wankel r. 1854 a 1856 i mnozí po něm, ale nepodařilo se jim. Absolon s přáteli k úkolu tomu náležitě se připravili studiemi i nákladem. R. 1901 „jeskynní sextetto“ znova prozkoumalo geografický výzkum všech míst do té doby zkoumaných. Získalo naději, že práce se podaří úplně, ale nejisto kdy? Nejvíce zkoumali propadání ve sloupských jeskyních. Zkusili mnoho. Nejdále pronikli 12. září 1901, méně šťastna byla výprava r. 1903.

Pak zkoumali Macochu. Tento prozkum je hlavním předmětem spisu Absolonova, proto je vypsán velmi podrobně. Absolon s 3 přáteli a s jedním dělníkem sestoupili do Macochy po lanech a po žebříku lanovém 23. září 1901 se spodního můstku. Sestup líčen velmi živě a zajímavě. Expedice měla úkol vědecký: poznati zvířenu, květenu a geografickou povahu Macochy, poříditi fotografické snímky a věrnými kresbami znázorniti scenerie, jež nelze fotografovati.

Vydatnější byla druhá výprava, kterou Absolon s 5 přáteli a se 6 dělníky vykonali 10.—14. srpna 1903. Tato výprava byla zbudována na silnějších základech, proto byla pro vědecký výzkum vydatnější. Ve výzkumech byla pokračováním výpravy první z r. 1901. Prof. Straňák s některými pomocníky prozkoumali floru macošskou (str. 53—58). Pešina se Straňákem provedli všechny potřebné fotografie. Absolon usiloval nad lidské síly o geograficko-geologický prozkum Macochy a jeskyní macošných i o prozkum fauny. Podařilo se mu objeviti novou jeskyni, již na počest Klubu českých turistů nazval jeskyní Pasovského. Výprava za 4 dny a 3 noci vykonala mnoho práce záslužné, jejíž výsledky podrobně budou vylíčeny v díle připomenutém. Ve spise tomto Absolon stručně nastínil jen některé výsledky, ale učinil to velmi pěkně a zajímavě. Osvědčil se nejen bystrým badatelem, nýbrž také důmyslným a obratným podnikatelem i uhlazeným stilistou. Dobrá kniha jeho jest opatřena také názornými obrázky a dělá čest autorovi i nakladateli.

Dr. Fr. Šujan.

Über das erste Auftreten von Haustieren in Mähren.

Von Fl. Koudelka, k. k. Bezirks-Obertierarzt u. k. k. Konservator in Wischau. Zvláštní otisk (16 str. 8°) z čís. 1. roč. XXIX. Österr. Monatschrift für Thierheilkunde.

Otázka o původě domácích zvířat jest z nejdůležitějších a nejzajímavějších problémů vědeckých, jejichž řešením se zaměstnává učený svět. V nadepsaném článku svém p. konservator, chvalně známý pracemi

svými z oboru praehistorie mor., srovnává úsudky známých učencův o této otázce, Ad. Nehringa, C. Kellera, Adamce a j., s výsledky výzkumů dra. M. Kríže na Moravě. Všímáno si zde hlavně zvířat, k nimž se poutá zájem zvěrolékařský: koně, skotu, ovce, kozy, prasete, psa. Po stručném přehledě hledisek jednotlivých předních odborníků následuje obšírnější referát o původě zmíněných zvířat z posledního díla dra. M. Kríže: „Beiträge zur Kenntnis der Quartärzeit in Mähren“. Pro nás význam článku tkví v propagandě výsledků naší práce vědecké do širších řad zahraniční intelligence, v tomto případě světa zvěrolékařského.

Al. Procházka.

Knihy a časopisy redakci zaslané.

- Československé Letopisy Musejní. Věstník museí a archeologů československých. II., čís. 1., 2. a 3. Red. V. V. Jeníček. V Čáslavi 1904.
- Hlidka. Roč. XX., čís. 9. a 12. Roč. XXI., čís. 1., 2., 3., 4., 5., 6. Red. dr. Pav. Vychodil. V Brně 1904.
- Knihovna našeho lidu. Roč. VIII., čís. 1. Z výletu do Bosny. Napsal Maxmilian Weinberger. V Brně 1904.
- Národopisný Sborník Československý. Sv. X. Redaktor Jiří Polívka. V Praze 1904. Obsah: 1. M. A. Smolková: O starobylém pletení na „krosienkách“ čili „krosiencích“ u lidu uhersko-slovenského. 2. T. Nováková: Východočeské lomenice.
- Obchodní listy. List českého obchodního musea pro otázky tržební, průmyslové, národohospodářské a sociální. Red. Jaroslav Tůna. R. VII. 20. února 1904. V Praze.
- Seznam knih vydaných nákladem knihtiskárny benediktinů rajhradských v Brně 1831—1903.
- Slovanský Přehled. Roč. VI., čís. 4., 5., 6., 7. Red. Adolf Černý. V Praze 1904.
- Sušil František. Životopisný nástin od Dra. Pavla Vychodila. Seš. 6. V Brně 1904.
- Vatra. Časopis studentstva Moravy, Slezska, Slovenska. Roč. I., čís. 1., 2., 3. V Brně 1903 a 1904.
- Věstník Národopisného musea československého. Vydává rada národopisného musea československého v Praze 1904.
- Veřejné Zdravotnictví. R. 1904, č. 1. Redaktor O. Kypr.
- Zpráva zemské hospodářské výzkumné stanice pro pěstování rostlin v Brně. Hnědá skvrnitost listů bramborových. Referuje prof. J. Vaňha, ředitel ústavu. V Brně 1904.
- Zpráva o činnosti zemské hospodářské výzkumné stanice pro pěstování rostlin v Brně v roce 1903. Podává prof. Jan Vaňha, ředitel ústavu. V Brně 1904.

-
- Извѣстія отдѣленія русскаго языка и словесности императорской академіи наукъ 1904. Тома 9. книжка 1. С.-Петербургъ 1904.
- Czaszka z jaskini Oborzysko Wielkie na lewym brzegu Prądnika pod Ojcowem. Sprawozdanie S. J. Czarnowskiego.
- Jaskinie wąwozu Korytaniei nad rzeką Prądnikiem pod Ojcowem. Zbadał pod względem archeologicznym i opisał S. J. Czarnowski z 7 tablicami. W Krakowie 1904.
- Glasnik hrvatskoga naravoslovnoga društva. Godina XIV. Prva i druga polovina. Urednik Dr. Oton Kučera. Zagreb 1903. Godina XV. Prva polovina. Urednik Dr. Oton Kučera. Zagreb 1903.

Knezova knjižnica. Zbirka zabavnih in poučnih spisov. Izdaja Slovenska Matica. X. svezek. Uredil Fr. Levac. V Ljubljani 1903. Letopis Slovenske Matice za leto 1903. Uredil Eugen Lahi. V Ljubljani 1903.

Slovenska bibliografija I. del: Knjige (1550—1900). Sestavil Dr. Franc Simonič, kustos c. kr. vseučiliške knjižnice na Dunaju. Izdala in založila „Slovenska Matica“. V Ljubljani 1903. Slovenske narodne pesmi. Uredil Dr. K. Streckelj, profesor slovlilologie na vseučilišču v Gradcu. Izdala in založila Slovenska Matica. V Ljubljani 1903.

Zabavna knjižnica. XVI. svezek. Pri Jugoslovanih. Spisal Josif Lavtižar. Založila in na svetlo dala Slovenska Matica. V Ljubljani 1903.

Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. V. svezek. Uredil L. Pintar. Na svetlo daje Slovenska Matica v Ljubljani 1903.

Causeries françaises. Roč. II., čís. 8. Rédigée a vydává Josef Kubin, c. k. professor, v Licih 1904.

Oznámení.

Cena „Časopisu“ vycházejícího dvakrát ročně, počátkem m. ledna a počátkem m. července, za rok 2 K. Lze jej koupiti ve Frantiskově mor. muzeu zemském v Brně.

Páni čestní členové Moravské Musejní Společnosti a páni kurátorové a konservátorové všichni dostávají „Časopis“ zdarma.

Noví páni členové přihlašují se písemně u pana sekretáře Emila Koristky ve Frantiskově mor. muzeu zemském, v Musejní ulici, v čísle 2., a u pp. konservátorů téhož muzea.

Roční příspěvek členský pouze 4 K.

Prosíme uctivě za výměnu časopisů vědeckých, a slušně žádáme sl. musejních spolkův a společností národopisných za posílání publikací jejich.

Upozornění.

Poněvadž „Moravská Musejní Společnost“ jest jedinou právní nástupkyní bývalé „c. k. mor.-sl. společnosti na zvelebení orby, přírodnictví a vlastivědy“ a „Musejní sekce c. k. mor. společnosti hospodářské“, prosíme, aby všechny zášilky knih a časopisů byly posílány **jen** s adresou: **Moravská Musejní Společnost** (zemská knihovna) v Brně.

Za kuratorium:

Prof. Dr. Fr. Kameníček,
prezident.

www.lfbtool.com.cn

ČASOPIS

MORAVSKÉHO MUSEA ZEMSKÉHO.

—
VYDÁVÁ

MORAVSKÁ MUSEJNÍ SPOLEČNOST.

REDAKTOROVÉ:

PROF. FRANT. J. RYPÁČEK.

PROF. DR. FRANT. ŠUJAN.

PROF. DR. JAR. J. JAHN.

ROČNÍK V.

(1905.)

V BRNĚ.

TISKEM MORAVSKÉ AKCIOVÉ KNIHTISKARNY

1905.

www.libtool.com.cn

OBSAH

ročníku pátého (1905).

A. Rozpravy a pojednání.

- I. L. Červinka: Nálezy v cibelně u Slavkova. I. (S obrázky.) Str. 30—43.
Jos. Kraus: Zřízení panské panství Letovského z roku 1561. I. Str. 70—101.
Fr. Lipka: Soupis zvonů na Boskovsku. Řada III. I. (S obrázky.) Str. 54—60.
Fr. A. Slavík: Staré znaky a pečeti městské a vesnické na Moravě.
(S obrázky.) I. Str. 1—29. II. Str. 133—166.
Jan Vyhlídal: Knížka lékařská od Nového Města z r. 1780. I. Str. 44—53.
II. Str. 167—178.

B. Zprávy vědecké.

- Archaeologická kořist za rok 1904. (S obrázky.) (Alois Procházka.) I. Str. 102—107.
Sídliště u Lešan na Prostějovsku. (S obrázky.) (Antonín Gottwald.) I. Str. 107—111.
Rozhodnutí sporu mezi klášteřem Luckým na Dyji a čtyřmi poddanými obcemi r. 1701. (Dr. Jan Reichert.) I. Str. 112—115.
Zpráva o archaeologických výzkumech za rok 1904. (S obrázky.) (I. L. Červinka.) II. Str. 179—197.
Nové nálezy archaeologické. (S obrázky.) (Al. Procházka.) II. Str. 197—200.
Hromadné nálezy mincí. (Al. Procházka.) II. Str. 200—204.
Zpráva o rodině Vyzovských, z které pocházela první manželka Jana Amosa Komenského. (J. Panek.) II. Str. 205—212.

C. Zprávy z Kommissie na přírodovědecký výzkum Moravy.

- Nové naleziště štramberského vápence ve Vlčovicích u Přibora. (S obrázky.) (Dr. M. Remeš.) I. Str. 116—120.
Stopy diluviálního člověka a fosilní zvířena jeskyní Ludmírovských. (S obrázky.) (Jan Knies.) II. Str. 213—254.

- Nové nálezy v tithonském vápenci u Skaličky. (Dr. M. Remes.) II. Str. 255—263.
Poznámky k diluviálním nálezům v jeskyních mladečských a stopám glaciálním na severovýchodní Moravě (K. J. Maška.) II. Str. 263—266.
„Lochy“, umělé jeskyně na Moravě. (S obrázky.) (I. L. Červinka. II. Str. 266—278.

D. Zprávy spolkové.

Zprávy z Moravské musejní společnosti:

- Zprávy z první třídy odboru vědeckého. (Referuje Frant. J. Rypáček.)
I. Str. 121—122. II. Str. 279—286.
Zprávy o zasedáních kuratoria Moravské musejní společnosti. I. Str. 122—125.
II. Str. 286—287.
Zpráva o činnosti Moravské musejní společnosti za rok 1904. II. Str. 287—330.

E. Literatura.

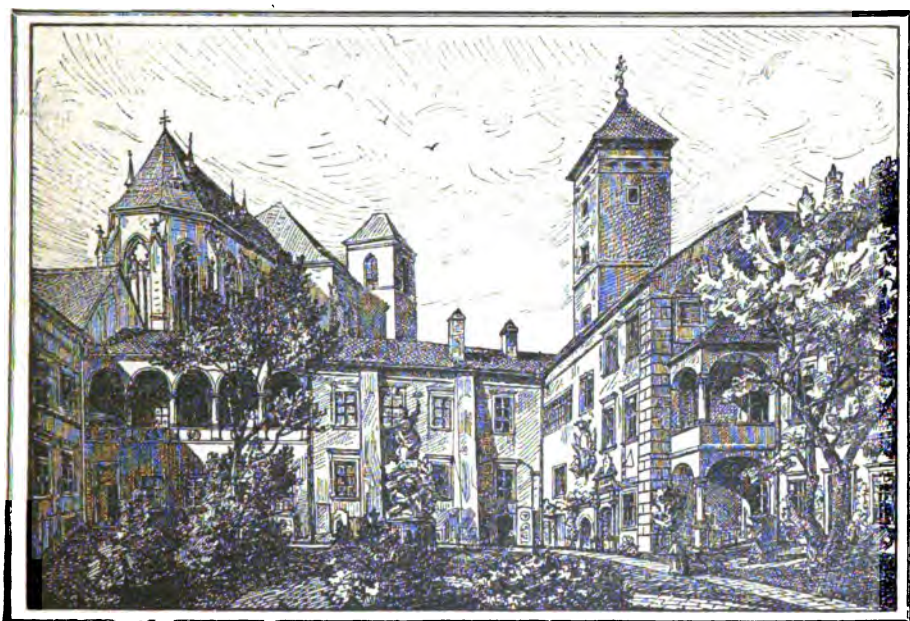
- Vlastivěda Moravská. II. Místopis: Ivančický okres. Napsal Augustin Kratochvíl. (Dr. Fr. Šujan.) I. Str. 126—127.
Zdeněk Lepaf: Hölzlova Generální mapa království českého. (Dr. Frant. Šujan.) I. Str. 128—129.
MUDr. Bedřich Drož: Dějiny kláštera a města Žďáru na Moravě. (Fr. J. Rypáček.) I. Str. 129—131.
Fr. Bílý: Od kolébky našeho obrození. (K. Janouš.) I. Str. 131—132.
Dr. Frant. Kameníček: Zemské sněmy a sjezdy moravské. (Dr. Frant. Šujan.) II. Str. 331—333.
Dr. Karel Absolon: Kras moravský a jeho podzemní svět slovem i obrazem. (Dr. Oldřich Kramář.) Str. 333—335.
-

www.lib.mol.com.cn

ČASOPIS

MORAVSKÉHO MUSEA ZEMSKÉHO.

—
VYDÁVÁ
MORAVSKÁ MŮSEJNÍ SPOLEČNOST.

REDAKTOROVÉ:

PROF. FRANT. J. RYPÁČEK.

PROF. DR. FRANT. ŠUJAN.

PROF. DR. JAR. J. JAHN.

ROČNÍK V.

ČÍSLO 1.

V BRNĚ.

TISKEM MORAVSKÉ AKCIOVÉ KNIHTISKARNY

1905.

OBSAH

čísla prvního.

A. Rozpravy a pojednání.

- Fr. A. Slavík: Staré znaky a pečeti městské a vesnické na Moravě. (S obrázky.) Str. 1—29.
I. L. Červinka: Nálezy v cihelně u Slavkova. (S obrázky.)
Str. 30—43.
Jan Vyhlídal: Knížka lékařská od Nového Města z r. 1780.
Str. 44—53.
Fr. Lipka: Soupis zvonů na Boskovsku. III. (S obr.) Str. 54—69.
Jos. Kraus: Zřízení panské panství Letovského z roku 1561.
Str. 70—101.

B. Zprávy vědecké.

- Archaeologická kořist za rok 1904. (S obrázky.) (Al. Procházka.)
Str. 102—107.
Sídliště u Lešan na Prostějovsku. (S obrázky.) (Ant. Gottwald.)
Str. 107—111.
Rozhodnutí sporu mezi klášterem Luckým na Dyji a čtyřmi poddanými obcemi r. 1701. (Dr. Jan Reichert.) Str. 112—115.

C. Zpráva z Kommissie na přírodovědecký výzkum Moravy.

- Nové naleziště štramberského vápence ve Vlčovicích u Příbora.
(S obrázky.) Dr. M. Remes. Str. 116—120.

D. Zprávy spolkové.

- Zprávy z Mor. mus. společnosti:
Zprávy z odboru vědeckého. (Fr. J. Rypáček.) Str. 121—122.
Zprávy o zasedáních kuratoria Mor. mus. společnosti. Str. 122—125.

E. Literatura.

- Vlastivěda Moravská. II. Mistopis: Ivančický okres.
Napsal Augustin Kratochvíl. (Dr. Fr. Šujan.) Str. 126—127.
Zdeněk Lepař: Hölzlova Generální mapa království českého.
(Dr. Fr. Šujan.) Str. 128—129.
MUDr. Bedřich Drož: Dějiny kláštera a města Žďaru na Moravě. (Fr. J. Rypáček.) Str. 129—131.
Fr. Bilý: Od kolébky našeho obrození (K. Janouš.)
Str. 131—132.

Staré znaky a pečeti městské a vesnické na Moravě.

Podává Fr. A. Slavík.

I.

Staré znaky a pečeti obecní¹⁾ jsou důležitou památkou pro vývoj osad, stavu městského, obecní samosprávy, a svými předměty ve znaku přispějí i lidovědě a umění. Svědčí o významné době, kdy se obci dostalo vedle práva tržišního a jiných svobod také „práva pečeti“ a znaku, a tím větší vážnosti a výhody před jinými osadami. „Mají erby a pečeti městské i jistého významu historického do sebe, kde se majestátů a listů na erby a pečeti tyto svědčící více nezachovaly, ježto alespoň v nich zachovala se jakás takás paměť na jejich první zakladatele a původní způsob jejich živnosti (jako to ku př. na pečetech obcí, druhdy kovkopectvím, vinařstvím se živících a t. p. jest pozorovati.“²⁾

Neměla-li obec své vlastní pečeti a znaku, musila rozličné potřeby písemní obstarati si jinde: buď při smlouvě nějaké „tomu všemu na potvrzení a pro lepší jistotu fojt a konšelé i všecka obec . . . prosili osobně pána svého, že jest svú pečeť přivěsil na svědomí k tomuto listu, sobě i svým erbům bez škody“;³⁾ nebo „když nějaká potřeba nastalá, buďto smlúvy sva-tební, kšafy jinak poručenství aneb jisté všeliké kontrakty k pe-

¹⁾ O znacích rodů šlechtických, řádů duchovních a j. viz podrobnou „Českomoravskou heraldiku“ od Martina Koláře a Augusta Sedláčka, vyd. od České Akademie císa. Františka Josefa, a příručnou všeobecnou „Heraldiku“ s četnými obrázky od V. Krále z Dobré Vody.

²⁾ Ant. Rybička, Pomůcky k heraldice a sfragistice domácí, v Památkách archaeologických a místopisných r. 1874, díl IX., str. 720.

³⁾ Archiv Český, XVI., str. 229: smlouva vsi Držovic s panem Heroldem z Kunštátu a na Plumlově r. 1481 o louku Trávník a pastviště, na kterýchž pan Herolt udělal rybník.

četění přicházejí, že toho všeho při jinších okolních sousedských městečkách a dědinách s velikou svou prací, ale také zameškáním obchodu svého a protiva nemalým ouplatkům vyhledávati museli.“¹⁾

Žádaly tedy větší obce, aby povýšeny byly na městečka neb města, a dostaly tak mimo jiné výhody i právo pečeti a znak.

Zajímavo jest pak, že na Moravě záhy také mnohé vesnice nabyly toho práva; ano i díly měst a vesnic, když patřily dvěma neb více vrchnostem a tvořily zvláště obec o sobě, měly také svůj vlastní obecní úřad, svou obecní pečeť a znak.

Do polovice XVIII. století měla již veliká většina vesnic na Moravě a v jejích obvodech ve Slezsku právo pečeti a svůj obecní znak.²⁾

1. Právo pečeti obecní.

Právo pečeti a znaku dostaly městské obce, i poddané, jako šlechta od panovníků, vesnice pak od své vrchnosti.

Vesnice některé dostaly obecní pečeť „menší“, jiné větší „hlavní“.

Hlavní pečeti měli právo (podle listu r. 1672 obci Vili-movu u Litovle daného), že mohli pečeti „ke všechným a všelijakým, však pravým, pravdivým a viryhodným listům: od rodův, řemesel, vysvědčením, attestacím, na užitky neb škody se vztahujícím, rukojemstvím, dobrým vůlím, smlouvám svatebním, pořádně snúbeného manželstva, jako i právních spisův obecních, památek,

¹⁾ List l. 1666 daný obci Dubanům u Prostějova, v Selském archívě r. 1902, listinář č. 37.; protiva = proti.

²⁾ V Čechách bylo poněkud jináče: „Obce naše vesnické zřídily si teprve od let padesátých své erby, které málokde historický význam mají. Zajímavé jsou erby Jindřichovo-hradeckého panství, které těmto vesnicím jeden hrabě Slavata z Chlumu a Košumberka udělil“. (M. Kolář Českomoravská heraldika, vyd. Aug. Sedláček, I., str. 18.) Hrabata Slavatové po pánech Hradeckých z Hradce vládli na Jindřichově Hradci a zároveň na Telči r. 1604—1691. Na obou panstvích, Hradeckém a Teleckém, dostaly od těchto pánů vesnice právo pečeti. Jinak bylo na blízkých panstvích města Jihlavy: na Moravě měly r. 1749 všecky obce svou pečeť a znak (Reg. zem. v Brně, podd. odd., č. 258.); ale v Čechách t. zv. „Jihlavské české dědiny“ nikoliv. Také na mnoho jiných panstvích v rozličných krajinách v Čechách t. č. neměly vesnice svých pečeti a znaků; jsou tehdy jen málokde. (Tereziánský katastr v zemském archívě v Praze.)

potvrzení, ujistění, zaopatření, slibování svědkův, zavazování, dobrého i zlého zachování se týkajících, a in summa k jiným rozličným dokumentům, jakž by ty jmenované a od koho kdykoliv buď domácně neb přespolečně s nastalou potřebou lidskou žádostivě pohledávány byly, s jistým pokaždé při vrchnosti se ohlášením, bez podvodu, nedadouce se nižádnému přelstít, nýbrž ve všem opatrně se chovajíce, bezpečně stále a neporušitelně užívati a udělovati. — Od kteréžto jejich pečeti propůjčování domácím po 12 groších bílých a cizímu něco víceji dle snesitelnosti skládati, k vrchnostiným pak případnostem zdarma dáti se ustanovuje.“

Menší pečeti na tom panství měly jiné vesnice s „jistým znamením, jako Cakov s mužem kosu na ramenách držícím, a Obramice s beránkem, co nové zjednané a na ten jistý způsob sobě odevzdané mají, aby těch a takových, dle jim obzvláštního uděleného nadání, toliko k narovnáním, vysvědčením, smlouvám svatebním a těm podobným domácím i přespolečným přitrefnostem, s milostivou vrchnostinou vůli bezfortelně užívati šetrily.

Ale v jiných větších zprědu jmenovaných dokumentech k Vilímovský od statku a sídla panského za hlavní jmenující pečeti se utíkati povinni byli. Pakliže by dotýčný dědiny Cakov a Obramice nad vyměření své hlavní pečeti předcházely, něčeho nepořádného a jim neslušného se dopustily, jako takej obec Vilímovská, anby k listům fortelným pečeti svou přiraziti dáti se opovážily, tehdy netoliko týchž pečeti, ale také i obdarování svých bez všechných milosti skutečně zbaveny býti mají.“

Tím nabyly takové obce práva, konati velikou část věci, které nyní přísluší farním úřadům a c. k. notářům.¹⁾

Města a městečka mívala pečeti „větší“ (sigillum majus) na důležitější věci a „menší“ (sigillum minus) na jiné „obyčejné“. „Erbu a znamení purkmistr a konšelé i vše obec města . . . potomci a budoucí jich užívati mají a moci budou při všech od nich svědčících zavřených i otevřených listech, též kontraktech, smlouvách i vidimusch,²⁾ plnomocenstvích, přiznáních, tolikéž na branách

¹⁾ V. Prasek, Obecní pečeti, v Selském archivu r. 1902, str. 104.—106., listinář, č. 36.: list, kterým Ondřej Leopold Volčinský sv. p. z Volčína dne 1. ledna 1672 obci Vilímovu u Litovle uděluje právo na hlavní pečeti s pelikánem na oceli vyrytou.

²⁾ Vidimus = stvrzení listův, úředně ověřené přepisy listů, privilegií a j.

městských, rathouze, věžích, baštách a jiných všech poctivých místech, buď ryté neb malované anebo vytesané, takž jakž podobných erbův a znamení jiná, jim podobná města v markrabství našem Moravském buď z práva aneb z obyčeje užívají.¹⁾

Ale když městská obec potřebovala stvrzení opisů svých privilegií a jiných listů, musila požádati o to jiného města, jako na př. r. 1627 město Unčov, tehdy české,²⁾ požádalo Olomouce, a tento potvrdil český „vidimus“ privilegií Unčovských, a „tomu na svědomí a jisté duověření my purkmistr a rada města“ dali přitisknouti pečeť městskou s orlicí ve znaku „v Olomouci 15. dne měsíce aprilis l. P. 1627“.³⁾

2. Znaky obecní vůbec.

Znaky obecní jsou velmi rozmanité, podobné znakům zemí, šlechtickým, duchovním řádův a cechovním, a to jak obecní znamení, tak i štít a u některých též ozdoba jeho.

I ve znacích obecních jako v jiných věcech lidových, v národních písních, ozdobách na domech, nábytku, vyšívaní nebo ve starých zpěvnících a vůbec v ornamentech lidového umění⁴⁾ můžeme pozorovati mysl lidu, lásku jeho k přírodě, zálibu jeho v představách a symbolech něžnější stránky povahy lidské a práce jeho. Volba znamení a část ozdobná shoduje se celkem s těmito památkami. Duch lidský, jaký se projevuje v národní písni, v bájích a pověstech o rozmanitých úkazech v životě a v přírodě, a výtvárně v památkách lidového umění, vryl svůj ráz i do obecní pečeti a znaku.

Znaky obecní pak mluví k nám též o minulosti a změně obcí a krajín; nesou buď vzpomínku na bývalé pány své, kteří jim vymohli povýšení na městečko nebo město, nebo sami udělili jim výhody práva pečeti a někdy jim propůjčili svůj vlastní rodový znak.

¹⁾ J. Beringer a Jar. Janoušek, *Město a panství Telč*, str. 75.—76.

²⁾ Má „Morava a její obvody ve Slezsku po 30leté válce“, str. 152. a 177.

³⁾ Zemský archiv v Brně, Bočkova sbírka, Unčov. Jiné české ověření listu, jež vesnicím Hunčovicům, Mezicům a Březové u Litovle „vědomě přitisknou městskou pečeť dotvrzuje“ purkmistr a rada král. města Olomouce dne 15. měsíce března l. P. 1701, podal Selský archiv r. 1904 v listinářu, č. 175.

⁴⁾ Srovnej „Moravské ornamenty“, vydal Vlastenecký muzejní spolek v Olomouci, díl I.—III.

Jsou to jmenovitě rodové, kteří měli ve znaku lva, zubří hlavu, orlici, křídlo, růži, ostrev, břevna, zavinutou střelu, cimbuří, hvězdu a j., na př.: ruku, jež drží 3 louče nebo svíce hořící, znak rytířů Říkovských z Dobřetic, Přestavlky u Přerova; lva pánů ze Žerotína Bzenec; zubří hlavu, znak pánů z Pernšteina: město Bystřice n. P. v pravé polovici znaku, městečko Nedvědice, vsi Kozlov, Věžná a rychty: Černovská, Doubravnická, Kobylnická, Malostovská, Nedvědicská, Olešnická, Štěpánovská, Zlatkovská; Plumlov ve vrchní části štítu; — půl zubří hlavy městečko Němčice; — orlici moravskou po markraběti morav.: Bystřice n. P. v levé polovici štítu a j.; — půl orlice a písmeno W, část znaku kláštera Luckého, Oleksovice a Strachotice; — křídlo, znak pánů z Lomnice: Olešnice, Velké Meziříčí; — račí klepeta od rytířů Chroustenských z Malovar Mětin; — žábu ve spodní polovici znaku od pana Jiřího Žabky z Limberka Tršice u Lipníka; — růži šlistou¹⁾ pánů Hradeckých: Dačice, Mrákotín, Pavlov, Slavonice, Studená, Telč, Želetava, rychta Lhotecká u Telče; — dvě ostrve o 6 sucích křížem položené, znak pánů z Lichtenburka, Letovice,²⁾ Žďár u Jihlavy nyní ve 3. poli znaku, díl Šatova u Znojma; — břevna: jedno síťované od arcibiskupství Pražského město Kojetín; 3 břevna, znak pánů z Kunštátu a z Poděbrad: Běhařovice u Hrotovic, Damborice, Jaroslavice, Jevišovice, Kunštát, Nivnice, Vizovice; — přes štít uprostřed na zdél strych, znak ryt. Mrakšův z Noskova, Budišov u Trebiče; — zavinutou střelu pánů z Kravař: Plumlov v dolní části znaku, Nový Jičín; — cimbuří pánů z Cimburka: Tovačov; — hvězdu 8rohou: Bojkovice část znaku Tetourův z Tetova; — 3 bílé lilie Kropáčů z Nevědomí: Bzenec, Lilence; — hřeben, znak pánů z Boskovic: Boskovice, Černá Hora; — kuzele od biskupství Olomuckého: Kroměříž, Libava, Budišov, Žďár vedle znaku zakladatele kláštera³⁾ a j. v.

¹⁾ Na některých pečetech a znacích omylem šlistá, na př. v Dačicích na věži kostelní (Město a panství Dačice od † professorů zem. reálky v Telči J. Beringra a Jar. Janouška str. 164.), Slavonice na pečeti (v. tab. II. č. 6.).

²⁾ V nové pečeti omylem vyryty jako šipy.

³⁾ Jak tu obce tak i kláštery mívaly na památku znak svého zakladatele nebo dobrodince, na př. klášter Zábřdovský po zakladateli panu Lvu z Klobouk mluvící znak jeho (shodný s jeho jménem) klobouk; klášter Žďárský 3 břevna pánů z Kunštátu a j. (Viz M. Kolářovu-A. Sedláčkovu Českomoravskou heraldiku, str. 20.—23.)

Znaky ukazují též, čím se nejvíce obyvatelé zabývali v hospodářství, co bývalo v jejich obvodu a v krajině, jako na př. vinařský nůž čili kosít, réva, stromy ovocné nebo lesní, jež se tam pěstovaly druhdy, ale později zanedbaly, až i zanikly, jako vinařství u mnohých obcí jižní a střední Moravy.

Také změna národnostní, účinek bývalých vrchností a časů na obyvatelstvo jeví se i ve znacích a v nápisech obecních pečeti a v jejich změnách.

V českých krajinách někde místo českého nápisu Pečeť dědiny . . ., Pečeť obecní . . . nebo latinského Sigillum pagi (vesnice), Sigillum oppidi (městečka), Sigillum civitatis (města) a p., množí se v XVII. a XVIII. století německé nápisy, zvláště na hranicích národnostních a na panstvích cizích pánů, a v nové době dvoujazyčně v některých obcích českých; naopak jinde místo německých mají obecní pečeti české. (Viz dále o pečetech a nápisech jejich.)

Někde buď po zhoubné 30leté válce přišli do zpustošených obcí z velké části noví obyvatelé, „pohodili“ časem starou pečeť a znak, dali si udělati novou, a dnes — nejen ve dvou poněmčených městečkách,¹⁾ ale i v některé obci české, — nevědí,²⁾ jaký znak měla stará obec; nebo dala si do obecní pečeti zcela jiný znak, než mívali staří obyvatelé týchž obcí, nebo zanechala vůbec staré památky obecní a na pečeť nedala znaku vůbec.

Změna ve smýšlení národním a v řeči za minulých dob působila i na změnu jmen obcí na pečetech, jako v obecném užívání, a někde i změnu znaku podle nesprávného výkladu jména nebo z jiné příčiny. (Blíže viz dále u změny znakův.)

Jinde způsobila změnu nebo zapomenutí znaku i nedbalost některého úřadu obecního nejen za starší doby, nýbrž i za nové. „Pohodili starou pečeť“, i privilegium, — jako na velikou škodu badání vlastivědného shledáváme často nešetrnost k památkám v archivech obecních a bývalých panských.

Někde si dali udělati podle staré pečeti novou; ale rytec nerozuměje znamením ve staré pečeti pozměnil neb i zkomolil

¹⁾ „Dem gefertigten Amte ist von einem Stadtwappen, weder einem neuen noch alten, nichts bekannt“ (24. září 1904).

²⁾ I městečko některé má „pečeť starou pohozenou“; pečeť nová nemá znaku. (Odpovědi na žádost za otisky starých a nových pečeti obecních se znakem r. 1904.)

znak, a později se nevědělo, co vlastně jest obecním znakem jejich.¹⁾ Teprve někde se to vysvětluje srovnáním znaku obecního se znaky bývalých pánů, nejlépe ovšem, kde se zachovala privilegia.²⁾

Kdyby nebylo pečeti obecních při popisu celé Moravy v Tereziánském katastru r. 1749, zmizela by paměť jejich z mnohých míst. Zapsáno jest v něm u každé obce, co měl který usedlý, které pozemky, ve kterých tratích a jak veliké, co měla obec, a na potvrzení toho přitiskli svou obecní pečeť.³⁾ Když nesouhlasili s tím, co bylo zapsáno, majíce spor s vrchností o některé pozemky, nedali obecní pečeti. Pečeti měly, ale odeprly ji r. 1749

¹⁾ Podle odpovědí několika obecních úřadů na žádost za otisk obecní pečeti staré a nové, a podle místopisů vydaných. Skoro všechny vyhověly ochotně této žádosti, a zdvořile jim za to děkuji.

²⁾ Tím se opraví též mylné udání v některých spisech, vzniklé nejasným nebo chybným vyobrazením znaku na pečeti, na př. městečko H. nemá kolem znaku hada, nýbrž jest to jen zohýbaný okraj štítu renaissančního; K. nemá na pečeti r. 1651 kalicha, nýbrž dle privilegia husí nohu; ve znaku P. nedrží ruka 3 palců, nýbrž podle znaku bývalých pánů na P. hořící louče nebo svíce, atd.

³⁾ Studuje v zemské registratuře v Brně vlastivědné prameny XVII. a XVIII. stol., všiml jsem si mimo jiné věci také obecních pečeti a znakův. Krátkou zprávu o vesnických znacích podal jsem r. 1892 ve své „Moravě a jejích obvodech ve Slezsku“ na str. 148.—149. a z okolí hlavního města Brna r. 1897 ve „Vlastivědě Moravské“, v Brněnském okrese na str. 29.—33. s obrázky.

Později doplnil jsem sbírku svou, požádal městských obcí, jejichž pečeti v Tereziánském katastru buď nejsou nebo nejasně byly vytačeny, aby mi poslaly otisky starých a nových pečeti se znakem. Tím možno jest učiniti přehled obecních znaků všech měst, skoro všech městeček a velké většiny vesnic na Moravě a v jejích obvodech ve Slezsku. Za laskavou ochotu při studiu v registratuře zemské, po léta mi prokázanou, děkuji srdečně p. radovi Kratochvílovi a pánům úředníkům jejím, a vzpomínám milé ochoty + pana rady Waltra.

Podle osnovy „Vlastivědy Moravské“ z r. 1890 přinášejí též ostatní okresy Místopisu Moravy zprávy a obrázky starých pečeti a znaků obecních; pak Ed. Peckovo Okresní hejtmanství Holešovské 1892, „Selský archiv“ V. Praska od r. 1902 a j. Srovnáme-li popisy v nich s pečeti v Tereziánském katastru, nalézáme u několika obcí rozdíl i změnu znaku na pozdějších pečetech.

Podle mých otiskův a několika městských originálů vykreslil professor české reálky zemské v Hodoníně Arnošt Krejčí znak Hrabětic a 11 tabulek starých pečeti, č. I.—XI. a prof. F. Fedrsel, druhdy na c. k. české reálce v Brně, 3 tabulky obecních pečeti v Brněnském okrese, č. XII.—XIV., začez oběma pánům kolegům pěkně děkuji i zde.

k Tereziánskému katastru obce: město Vizovice pro „les Hodišova“, Vranová-Veselí pro spor o obecní les „Vubčiny“; u Dřevohostic: Čechy a Tučín; na panství Hodonském: Bojanovice Dolní, Bořetice, Brumovice, Hovorany, Kobylí, Mutěnice, Němčičky; na Kralickém u Olomouce: Držovice a Vrahovice (že prý obecní pečeť ostatní sedláci schovali); všechny vesnice na panství Morkovském a Pačlavském; na Jihlavsku u Zhoře Stránecké 9 obcí nechtělo podepsati a pečetí přitisknouti, že prý „to ostatní v těch vesnických obcích zakázali, a nechtějí tedy nikterakž na sebe uvaliti kletbu a pomluvu jejich“.

Pečetí a znaků neměly tehdy na panství Blanském: Horice, Lhota Dlouhá a Dolní, Horní, Těchov, díly: Újezda, Šebrova a Vilémovic, a za ně přitisklo svou menší pečeť městečko Blansko, pak Suchdol a Veselice; u Rajhradu Čeladice; na panství Brtnickém, u Bystrice p. H. Kladníky, vesnice u Fulneka, většina obcí na Hukvaldsku, u Nového a Starého Jičina; u Kelče: Babice, Kunčice, Osíčko, Police, Dolní a Horní Těšice, Němčice a Zámrsky; na panství Křetinském všechny obce; na Křižanovském z 10 obcí nemělo 7 (kromě městečka Křižanova a vsí Kundratic a Ořechova); na panství Malenovském, Meziríčském nad Oslavou, na Moraveckém (městečko Strážek dalo místo nich svou menší pečeť, u své obce větší pečeť); chybějí též u panství Plumlovského, kapituly Olomucké a Velehradského. Na panství Krhovském měly pečeť jen Bačice, Hrotovice a Krhov; ostatních pět obcí nikoli, t. Litovany, Ratice, Udeřice, Vodonec a Zárubice, a na konci knihy r. 1749 jest napsáno: „Poněvače obec Litavská, Hudeřská, Račická, Vodonská a Zárubská své obecní pečetí nemají, tak se Krhovská obec požádala, aby takovou na místě nás přitiskla.“¹⁾

Aby následující přehled znakův a pečetí městských a vesnických byl jasnější, připojujeme k němu vyobrazení důležitějších obecních pečetí a znaků z celé Moravy v textě a v přílohách I.—X., zvláště pak XI. z moravských obvodů ve Slezsku a XII.—XIV. z okresu Brněnského.²⁾

Již z těchto ukázek jest patrné u srovnání se znaky zemskými, šlechtickými a j., že se s nimi shodují, majíce nejen stejná nebo podobná znamení, nýbrž i podobný štít, u některých též

¹⁾ Registratura zemská v Brně, rektif. odd. podd. č. 117. a j.

²⁾ I.—VII. podáváme k tomuto číslu Časopisu, VIII.—XIV. k přístímu.
Red.

ozdobu štítu. Barevná pole a znamení ve štítě měla města a městečka, jichž užívala při ozdobě radnice, obecních věcí a p.; ale vesnice pravidelně mají jen pečeť s určitým znamením vyrytou.

3. Štít.

Štít ve znaku obecním jest také buď jednoduchý neb ozdobný, rozdělený na 2, 3 a více polí.

Trojhranný štít, jenž panoval až do XIV. století, mají Pohorelice (vyobr. tab. IV., č. 1.);

dole zakulacený štít, vládnoucí až do konce XV. století, díl Švábenic (na tab. I. č. 7.), Bystrice n. P. (II. 7.), Mohelno, Slavonice, Vsetín (II. 4.—6.); Zvonovice u Viškova (III. 1.); rychty Ratkovská u Bystrice n. P. a Lhotecká u Telče (VIII. 1., 2.), Ujčovská a Věženská u Bystrice n. P., ves Radlice u Dačic (IX. 9., 10. a 13.); Čechyně u Rousinova (X. 10.); město Osoblaha a ves Vínov ve Slezsku (XI. 8. a 9.); Jihlava na staré pečetí s českým lvem, Mohelnice, Strážek, Třešť, ves Menhartice u Jemnice, Brťov u Opatovic, Kostice u Breclavě, Dolní a Horní Bobrová a j.;

renaissanční štít zahrotělý, od XVI. století rozmanitě na okrajích měněný a ozdobený, jest nejobyčejnější (v. tab. I.—XIV.);

vejčitý neb okrouhlý štít na př.: Němčice u Židlochovic, Hrušovany u Jaroslavic, Strachotice u Znojma (str. 20. a tab. V. 7., 8., 12.); Osek u Lipníka (pečeť bez nápisu, VIII. 7.); Sobotovice u Rajhradu (IX. 7.); Mokrá u Brna (XII. 6.); Veselíčko u Lipníka, Lipolec u Dačic, Žďár (str. 23.) a j.;

rozdělený štít na zděl kolmo | od vrchu štítu ke zpodu; strana pravá (1.) a levá (2.) neslove se stanoviska hledících na znak, nýbrž dle vyobrazení; na př.: Bzenec (viz I. 4.), Bystrice n. P. (str. 20. a II. 7.), Studená u Telče a Visky u Boskovic (VII. 7. a 9.), Šardice u Kyjova a Čechy u Plumlova (VIII. 3. a 8.), Řečkovice u Brna (XII. 1.), Střelice u Brna (XIII. 1.), Libava (str. 22.);

rozdělený na příč, vodorovně — : Jaroslavice (IV. 8.), Strachotice (V. 12.); Křepice u Židlochovic a rychta Věženská u Bystrice n. P. (IX. 2. a 10.), Osoblaha ve Slezsku (XI. 9.), Bohonice u Brna (XII. 2.), Biskupice (str. 17.), Nové Město (22.), Svitávka (23.), rychty na panství Pernšteinském a j. v.;

štít kosmon. pokosem \ dělený: Jakubov, bývalé městečko u Budějovic, Nové Město, Mikulov, Těšetice u Krumlova;

š i k m o n e b p o š i k e m / d ě l e n ý : Svitávka spodní díl štítu (viz privilegium na str. 20.), Lipník (str. 21.), Žďár ve 2. poli složeného znaku (viz obr. na str. 23.);

na 3 díly: Mikulovice u Znojma (str. 16.), Slavkov u Brna (str. 18. a II. 2., 8.), Lipník, Osek u něho (VIII. 7.), Sobotovice u Rajhradu, Starý Šaldorf u Znojma (IX. 7., 8.), Nezamyslice a j.;

rozečtvrcený štít $\frac{1. | 2.}{3. | 4.}$: Slavonice (II. 6.), Biskupice u Prostějova a Troubky u Přerova (VIII. 6. a 10.), Radlice u Dačic (IX. 13.), Žďár (str. 23.), Jihlava v pozdějším znaku, Cetkovice u Šebetova, Rudlice u Plavče, Vrbovec u Znojma a j.;

prázdný díl na štítě, vzácnost v heraldice, mají: Jakubov levou polovici, Opatovice u Jevíčka pravou polovici, Čejkovice u Hodonína na 2 štítcích nad obecním znakem a pod ním (IV. 4.);

štít nakloněný: Mohelno (II. 4.);

štítek na štítě na pť.: Vsetín (II. 5.), Rajhrad (V. 1.), rychta Ratkovská u Bystrice n. P., Žeravice u Uher. Hradiště (VIII. 1. a 5.), Velešovice u Rousinova;

štítek na prsou orla Brno (obr. na str. 13.), orlice Olomouc a Znojmo (str. 11.);

štítek na zdi mezi věžemi Jaroslavice (IV. 8. a str. 18.—19.);

štítek na věži, na pť. Krumlov, město Lichtenšteinské, (IV. 11.), Budišov u Trebíče;

štítek na zemi mezi 2 věžemi městskými: Tovačov (II. 1.);

mezi věžemi městské brány: Biskupice (str. 17.) Bzenec (I. 2., 5.), Koryčany, Napajedla, Šumperk (str. 19.) a j.

Ozdobné kusy heraldické, jaké byly obvyklé u šlechtických znaků, nalézáme jen u některých obecních:

strážce štítu mají: Loděnice u Krumlova (III. 7.), anděla Slavonice a Vsetín (II. 5., 6.), Hodonín; dva české lvy Lysice u Kunštátu; helm nad štítem Loděnice, Mikulov (viz privilegium na str. 21.), Tovačov (II. 1.);

přikryvadla helmu čili feflíky, fafrnochy na pť. Slavonice (II. 6.), Mikulov (viz dále popis z r. 1625 na str. 21.);

koruna královská neb císařská zdobí znak města Brna (viz str. 13.), Mikulova (21); knížecí koruna neb klobouk znak Lipníka (21) a j.;

koruna zděná nad štítem města Napajedel.

Mnohé nejstarší pečeti nejen vesnické nýbrž i městské nemají štítu zvláště, na př.: nejstarší pečeť města Bzence (I. 1.), Zlína, Dražůvek, Olbramovic (tab. II. 2., 9., 10.) atd.

4. Městské znaky.

U znaků hlavně městských jest důležité mítí privilegium obci dané, kde znak výslovně jest popsán, barvy částí jeho udány neb i celý vyobrazen.

Původně byly znaky městské jednoduché jako zemské a šlechtické; nejstarší městské jsou od XIII. století. Později se „zlepšily“ neb „polepšily“, t. j. přidávalo více ozdob, jako helm, štítonoši, koruna, štít se rozdělil na kříž a p.; potom se „rozhojnily“ nebo „rozmnožily“, t. j. ke starému znamení přibyla nová znamení a pole. Uvádíme aspoň tyto příklady:

Staré hlavní město král. Olomouc mělo nejprve na modrém štítě moravskou orlici červeně a bíle šachovanou se zlatou korunou, zl. zobákem, zl. nohami a s červeným jazykem, později na prsou orlice červený štítek s bílým břevnem, pokrytém písmeny FMT; nahoře u hlavy orlice černá písmena SP a dole u jejích nohou po stranách Q. O.¹⁾

Nové hlavní město král. Brno mělo za XIII. století obyčejné znamení hrazených měst, bránu zavřenou, po stranách 2 kulaté věže; na bráně štítek s českým lvem; na pečeti rychtářské ve XIV. století 2 břevna. Po švédském oblehání dostalo r. 1646 odměnou od císaře Ferdinanda III. „zlepšení městského znaku a pečeti“, totiž: na zlatém štítě dvouhlavého orla černého, na jeho prsou štítek se starým znakem — 2 břevna bílá na příč v červeném poli — mezi hlavami orlovými černá začáteční písmena císařova „F. III.“, nad štítem korunu (viz obr. 1.—3.).²⁾

Král. město Znojmo má moravskou orlici na modrém štítě; na prsou přidán je později modrý štítek se zlatým písmenem Z.

¹⁾ Paprocký Bartol., Zrcadlo slavného markrabství Moravského, str. 381.; W. Müller, Geschichte der königl. Stadt Olmütz, str. 212.

²⁾ Paprocký B., Zrcadlo, 386; dr. Fr. Šujan, Dějepis Brna ve Vlastivědě Moravské, str. 118., 119., 223.—224.; Lind K., Städte-Wappen von Oesterreich-Ungarn. Obrázky znaků města Brna laskavě sem propůjčil Musejní spolek v Brně.

Jihlava měla původně znakem českého lva; ale potom dle poněmčeného jména Iglau mylně vyloženo, že prý pochází od Igel, ježka, vyžádala si změny na „polepšení“ znaku: rozečtvrcený

Obr. 1. Pečeť král. hl. města Brna za XIII. století.

Obr. 2. Pečeť rychlářská města Brna za XIV. stol.

štíť, v jehož 1. a 4. červeném poli zůstal bílý český lev a k němu dán ve 2. a 3. bílém poli červený ježek.¹⁾

¹⁾ Paprocký B., Zrcadlo markrabství Moravského, 388

Král. město Unčov má ve zlatém štítě černou orlici.

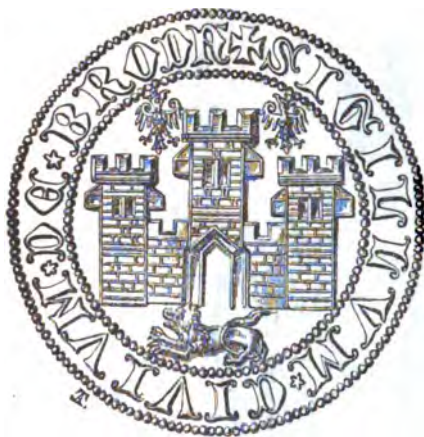
Král. město Uherské Hradiště dostalo podle svého významu: v modrém štítě bílou městskou hradbu, bránu s mříží nahoře pozlacenou a s cimbuřím a 2 věžema, nad nimi bílou hvězdu; mezi věžema stojí na cimbuří zbrojnoš, v pravici drže meč napřažený, v levici červený štítek s bílým českým lvem; na helmici vlají mu 3 péra, prostřední červené, krajní bílá.

Obr. 3. Znak král. hl. města Brna z r. 1646.

Uherský Brod má ve znaku ze XIV. století také městskou hradbu z kvadrátového kamene, bránu otevřenou se 3 věžemi dvéře v bráně nahoře zahřotělé, zeď mezi věžemi ozubenou s 2 stínkami; prostřední věž jest vyšší obou pobočních; všechny tři mají 2 okna, po jejich stranách výstupky a nahoře 3 stínky zděné; po stranách věže prostřední vznášejí se dvě orlice, hledící jedna ke druhé; dole před otevřenou branou strážuje lev, hledě v pravo a maje hlavu ostražitě do předu obrácenou. Na ozdobné pečeti městské z XV. století jsou tytéž věci, ale pozměněné:

brána jest nahore zakulacena, dvéře okované, přidána zapaditá mříže vyzdvižená, brána a věže jen dole z kamene kvadrátového, výše již ohlazené; věže bez výstupků, a přidělány v nich: v prostřední věži nad otevřenou branou okno, v postranních níže střílny dole kulaté; krajní stínky na věžích se zahruly, a nad nižšími pobočnými se vznášejí dvě moravské orlice šachované bez koruny, hledíce k sobě; před branou leží lev, maje hlavu k zemi nachýlenou (obr. 4. a 5.).¹⁾

Obr. 4. Pečeť města Uherského Brodu ze XIV. století.

Obr. 5. Pečeť města Uherského Brodu z XV. století.

Bzenec, u Uher. Hradistě, jenž byl městem již za XIII. století, měl nejprve ve znaku v modrém štítě jen městskou bránu otevřenou, s ozubenou zdí a se 2 věžema čtverhrannýma, každou se 3 stínkami a červenou střechem a 2 makovicemi (vyobrazeno dle otisku pečeti z roku 1416 na tab. I., č. 1.); rozhojněn byl znak mezi věžema Krištofem Kropáčem z Nevědomí (r. 1497 až ok. r. 1530) znakem jeho, 3 bílými liliemi, a p. z Žerotína (1542—1625) znakem Žerotinským: na třech pahrbcích, z nichž prostřední jest vyšší než vedlejší 2 stejně vysoké, černý lev korunovaný (tab. I., 2.). Na pečeti rychtářské byla ruka s mečem (č. 3.), na pečeti horenského práva Bzeneckého (č. 4.) na rozděleném štítě v pravém poli

¹⁾ Obě vyobrazení starých pečetí jsou z „Paměti král. města Uher. Brodu“ od J. Kučery.

větev s 2 hrozny, v levém s 1 hroznem a listem, nad štítem v pravém poli 2 vinařské nože, kosíře. Z nich pojata byla do novější pečeti a znaku ruka s mečem a dána do otevřené brány městské (č. 5.). Tak vyvinul se nynější znak složený, v němž na modrém štítě spatrují se všechny 4 znaky sdružené.

V tamní vinorodé krajině má známku horenského práva i ve znaku blízké městečko u Bzence Polešovice. Povýšeno bylo za městečko k žádosti kn. Ekarta ze Šváb, opata kláštera Velehradského a Žďárského, a dostalo majestátem Rudolfa II. v Praze r. 1595 erb: „Štít modré neb lazurové barvy, v němž pospodu do polou zeď se čtyřmi stínky červené neb rubínové barvy, na té zdi hrozen vína zelený se dvěma listy též zelenými, za kteroužto zdi uprostřed dvě palmy vzhůru postavené a od sebe rozdělené vynikají, jakožto všecko vtípem a uměním malířským uprostřed tohoto listu vymalováno a vysvětleno jest.“¹⁾

Z listův o povýšení vesnic na městečka.

Když za XIV.—XVI. století vysazeny byly za městečko na př. Jedovnice u Blanska, Nosislav u Židlochovic, Šatov u Znojma, Kokory u Přerova, Opatov u Jihlavy, Jířikov u Rymařova, Mikulovice a Horní Dunajovice s Domčicemi u Znojma, Lhota Veselská na panství Uhersko-Ostrožském a Biskupice u Hrotovic, popisují se v královských listech, v majestátech, jejich znaky takto:

Jedovnici vysadil na městečko král Jan r. 1335 a dal jí znak;²⁾ k žádosti Bernarta Drnovského z Drnovic na Rájci nadal ji císař Rudolf II. v Praze v sobotu po sv. Matěji l. 1579 „dvěma jarmarky a trhem téhodním . . . a propůjčil jí pečeť, totiž: štít červené barvy, v němž viděti půl jelena modré barvy.“³⁾

Nosislavi dal král Matyáš na Víškově r. 1486 „k žádosti a ustavičné prosbě urozeného Viléma z Pernštejna erb na listě malovaný, totiž: větev neb rév vinného kořene, se třemi zelenými listy a s jedním žlutým hroznem vína a se dvěma hrozny modrými, a s jedné strany té větve kopačka nebo motýčka vino-

¹⁾ Z archivu měst. Polešovic, opis majestátu.

²⁾ Vlastivěda Moravská, Blanský okres od J. Kniese, str. 95.

³⁾ Ant. Rybička, Pomůcky k heraldice a sfragistice domácích v Památkách archaeologických a místopisných, díl XI., str. 417.

hradská, a s druhé strany téže větve nůž, jinž ve vinohradech révy obřezují.¹⁾

Šatov u Znojma vyzdvihl za městečko král Vladislav II. v Olomouci r. 1497, vyhovuje žádosti Hendricha z Lichtenburka a z Bítova a Buriana, syna jeho, a nadal jej erbem: „jednou věží červenou se stíny bez krovu v bílém poli a nad branou té věže erbem přirozeným jich pánů Hendricha a Buriana“.²⁾

Kokory vysadil král Ferdinand I. majestátem, daným ve Vídni, ve čtvrtek po P. Marie Navštívení l. 1535, za městečko a dal jemu pečeť, totiž: „štít blankytný, v němž uprostřed jest husí noha“.

Opatov k žádosti Buriana z Valdštejna na Brtnici král Ferdinand I. majestátem daným, v Brně, v sobotu po sv. Ludmile l. 1540, nadal pečeti a znakem: „štít bílý a v něm půl divokého, chlupatého muže až po paždi, s dlouhou černou bradou, držícího v pravé ruce kámen k vrhu a majícího na hlavě věnec břečtanový“.

Jiříkov král Ferdinand I. majestátem, daným v Praze, v sobotu po sv. Bartoloměji, k žádosti Jiřího Žabky z Limberka, místokancléře království českého, v Praze l. 1547, nadal pečeti, a to: „štítem červeným, v němž jest brána, na kteréž vyniká půl muže kopače s motykou, majícího na hlavě věnec z hroznův“.

Mikulovice byly povýšeny za městečko Ferdinandem I. v Praze roku 1558, a dáno jim právo „napřed aby měli pečeť, zejména štít, spodní polovice téhož štítu bílé neb stříbrné barvy, v němž dva sypeny neboližto korci křížem přeložené se vidí, vrchní pak polovice téhož štítu rozdělena jest, pravá modré neb lazurové barvy, v níž dvě hvězdy a uprostřed týchž hvězd klíč zlatý neb zlaté barvy jest, levá pak strana červené barvy, v níž hrozen vína zelené se vidí“.³⁾

Lhotu Veselskou vysadil císař Maxmilian II. majestátem, daným ve Vídni, v pondělí den Rozesláni sv. apoštolův r. 1560, k žádosti Jana z Kunovic na Louce za městečko, nadal jí pečeti,

¹⁾ Archiv Český, díl XVI., 300; Selský archiv, 1902, listinař, č. 35.

²⁾ Páni z Lichtenburka měli v erbu svém dvě černé ostrve křížem položené ve zlatém poli.

³⁾ Archiv městský, opis starosty Václava Zavadila.

2

3

6

1

7

4

5

Znaky ukazují též, čím se nejvíce obyvatelé zabývali v hospodářství, co bývalo v jejich obvodu a v krajině, jako na př. vinařský nůž čili kosít, réva, stromy ovocné nebo lesní, jež se tam pěstovaly druhdy, ale později zanedbaly, až i zanikly, jako vinařství u mnohých obcí jižní a střední Moravy.

Také změna národnostní, účinek bývalých vrchností a časů na obyvatelstvo jeví se i ve znacích a v nápisech obecních pečeti a v jejich změnách.

V českých krajinách někde místo českého nápisu Pečeť dědiny . . ., Pečeť obecní . . . nebo latinského Sigillum pagi (vesnice), Sigillum oppidi (městečka), Sigillum civitatis (města) a p., množí se v XVII. a XVIII. století německé nápisy, zvláště na hranicích národnostních a na panstvích cizích pánů, a v nové době dvoujazyčně v některých obcích českých; naopak jinde místo německých mají obecní pečeti české. (Viz dále o pečetech a nápisech jejich.)

Někde buď po zhoubné 30leté válce přišli do zpustošených obcí z velké části noví obyvatelé, „pohodili“ časem starou pečeť a znak, dali si udělati novou, a dnes — nejen ve dvou poněmčených městečkách,¹⁾ ale i v některé obci české, — nevědí,²⁾ jaký znak měla stará obec; nebo dala si do obecní pečeti zcela jiný znak, než mívali starí obyvatelé týchž obcí, nebo zanechala vůbec staré památky obecní a na pečeť nedala znaku vůbec.

Změna ve smýšlení národním a v řeči za minulých dob přisobila i na změnu jmen obcí na pečetech, jako v obecném užívání, a někde i změnu znaku podle nesprávného výkladu jména nebo z jiné příčiny. (Blíže viz dále u změny znakův.)

Jinde spůsobila změnu nebo zapomenutí znaku i nedbalost některého úřadu obecního nejen za starší doby, nýbrž i za nové. „Pohodili starou pečeť“, i privilegium, — jako na velikou škodu badání vlastivědného shledáváme často nešetrnost k památkám v archivech obecních a bývalých panských.

Někde si dali udělati podle staré pečeti novou; ale rytec nerozuměje znamením ve staré pečeti pozměnil neb i zkomolil

¹⁾ „Dem gefertigten Amte ist von einem Stadtwappen, weder einem neuen noch alten, nichts bekannt“ (24. září 1904).

²⁾ I městečko některé má „pečeť starou pohozenou“; pečeť nová nemá znaku. (Odpovědi na žádost za otisky starých a nových pečeti obecních se znakem r. 1904.)

znak, a později se nevědělo, co vlastně jest obecním znakem jejich.¹⁾ Teprve někde se to vysvětluje srovnáním znaku obecního se znaky bývalých pánů, nejlépe ovšem, kde se zachovala privilegia.²⁾

Kdyby nebylo pečetí obecních při popisu celé Moravy v Tereziánském katastru r. 1749, zmizela by paměť jejich z mnohých míst. Zapsáno jest v něm u každé obce, co měl který usedlý, které pozemky, ve kterých tratích a jak veliké, co měla obec, a na potvrzení toho přitiskli svou obecní pečeť.³⁾ Když nesouhlasili s tím, co bylo zapsáno, majíce spor s vrchností o některé pozemky, nedali obecní pečetí. Pečetí měly, ale odepřely ji r. 1749

¹⁾ Podle odpovědí několika obecních úřadů na žádost za otisk obecní pečetí staré a nové, a podle místopisů vydaných. Skoro všechny vyhověly ochotně této žádosti, a zdvořile jim za to děkují.

²⁾ Tím se opraví též mylné udání v některých spisech, vzniklé nejasným nebo chybným vyobrazením znaku na pečetí, na př. městečko H. nemá kolem znaku hada, nýbrž jest to jen zobýbaný okraj štítu renaissančního; K. nemá na pečetí r. 1651 kalicha, nýbrž dle privilegia husí nohu; ve znaku P. nedrží ruka 3 palcátů, nýbrž podle znaku bývalých pánů na P. hořící louče nebo svíce, atd.

³⁾ Studuje v zemské registratuře v Brně vlastivědné prameny XVII. a XVIII. stol., všiml jsem si mimo jiné věci také obecních pečetí a znaků. Krátkou zprávu o vesnických znacích podal jsem r. 1892 ve své „Moravě a jejích obvodech ve Slezsku“ na str. 148.—149. a z okolí hlavního města Brna r. 1897 ve „Vlastivědě Moravské“, v Brněnském okrese na str. 29.—33. s obrázky.

Později doplnil jsem sbírku svou, požádal městských obcí, jejichž pečetí v Tereziánském katastru buď nejsou nebo nejasně byly vytlačeny, aby mi poslaly otisky starých a nových pečetí se znakem. Tím možno jest učiniti přehled obecních znaků všech měst, skoro všech městeček a velké většiny vesnic na Moravě a v jejích obvodech ve Slezsku. Za laskavou ochotu při studiu v registratuře zemské, po léta mi prokázanou, děkuji srdečně p. radovi Kratochvílovi a pánům úředníkům jejím, a vzpomínám milé ochoty ř. pana rady Waltra.

Podle osnovy „Vlastivědy Moravské“ z r. 1890 přinášejí též ostatní okresy Místopisu Moravy zprávy a obrázky starých pečetí a znaků obecních; pak Ed. Peckovo Okresní hejtmanství Holešovské 1892, „Selský archiv“ V. Praska od r. 1902 a j. Srovnáme-li popisy v nich s pečetmi v Tereziánském katastru, nalézáme u několika obcí rozdíl i změnu znaku na pozdějších pečetech.

Podle mých otiskův a několika městských originálů vykreslil professor české reálky zemské v Hodoníně Arnošt Krejčí znak Hrabětic a 11 tabulek starých pečetí, č. I.—XI. a prof. F. Fedrsel, druhdy na c. k. české reálce v Brně, 3 tabulky obecních pečetí v Brněnském okrese, č. XII.—XIV., začez oběma pánům kolegům pěkně děkuji i zde.

Znaky ukazují též, čím se nejvíce obyvatelé zabývali v hospodářství, co bývalo v jejich obvodu a v krajině, jako na př. vinařský nůž čili kosť, réva, stromy ovocné nebo lesní, jež se tam pěstovaly druhdy, ale později zanedbaly, až i zanikly, jako vinařství u mnohých obcí jižní a střední Moravy.

Také změna národnostní, účinek bývalých vrchností a časů na obyvatelstvo jeví se i ve znacích a v nápisech obecních pečeti a v jejich změnách.

V českých krajinách někde místo českého nápisu Pečeť dědiny . . . , Pečeť obecní . . . nebo latinského Sigillum pagi (vesnice), Sigillum oppidi (městečka), Sigillum civitatis (města) a p., množí se v XVII. a XVIII. století německé nápisy, zvláště na hranicích národnostních a na panstvích cizích pánů, a v nové době dvoujazyčně v některých obcích českých; naopak jinde místo německých mají obecní pečeti české. (Viz dále o pečetech a nápisech jejich.)

Někde buď po zhoubné 30leté válce přišli do zpustošených obcí z velké části noví obyvatelé, „pohodili“ časem starou pečeť a znak, dali si udělati novou, a dnes — nejen ve dvou poněmčených městečkách,¹⁾ ale i v některé obci české, — nevědí,²⁾ jaký znak měla stará obec; nebo dala si do obecní pečeti zcela jiný znak, než mívali staří obyvatelé týchž obcí, nebo zanechala vůbec staré památky obecní a na pečeť nedala znaku vůbec.

Změna ve smýšlení národním a v řeči za minulých dob působila i na změnu jmen obcí na pečetech, jako v obecném užívání, a někde i změnu znaku podle nesprávného výkladu jména nebo z jiné příčiny. (Bliže viz dále u změny znakův.)

Jinde způsobila změnu nebo zapomenutí znaku i nedbalost některého úřadu obecního nejen za starší doby, nýbrž i za nové. „Pohodili starou pečeť“, i privilegium, — jako na velikou škodu badání vlastivědného shledáváme často nešetrnost k památkám v archivech obecních a bývalých panských.

Někde si dali udělati podle staré pečeti novou; ale rytec nerozuměje znamením ve staré pečeti pozměnil neb i zkomolil

¹⁾ „Dem gefertigten Amte ist von einem Stadtwappen, weder einem neuen noch alten, nichts bekannt“ (24. září 1904).

²⁾ I městečko některé má „pečeť starou pohozenou“; pečeť nová nemá znaku. (Odpovědi na žádost za otisky starých a nových pečeti obecních se znakem r. 1904.)

znak, a později se nevědělo, co vlastně jest obecním znakem jejich.¹⁾ Teprve někde se to vysvětluje srovnáním znaku obecního se znaky bývalých pánů, nejlépe ovšem, kde se zachovala privilegia.²⁾

Kdyby nebylo pečeti obecních při popisu celé Moravy v Tereziánském katastru r. 1749, zmizela by paměť jejich z mnohých míst. Zapsáno jest v něm u každé obce, co měl který usedlý, které pozemky, ve kterých tratích a jak veliké, co měla obec, a na potvrzení toho přitiskli svou obecní pečeť.³⁾ Když nesouhlasili s tím, co bylo zapsáno, majíce spor s vrchností o některé pozemky, nedali obecní pečeti. Pečeti měly, ale odepřely ji r. 1749

¹⁾ Podle odpovědí několika obecních úřadů na žádost za otisk obecní pečeti staré a nové, a podle místopisů vydaných. Skoro všechny vyhověly ochotně této žádosti, a zdvořile jim za to děkují.

²⁾ Tím se opraví též mylné udání v některých spisech, vzniklé nejasným nebo chybným vyobrazením znaku na pečeti, na př. městečko H. nemá kolem znaku hada, nýbrž jest to jen zohýbaný okraj štítu renaissančního; K. nemá na pečeti r. 1651 kalicha, nýbrž dle privilegia husí nohu; ve znaku P. nedrží ruka 3 palcátů, nýbrž podle znaku bývalých pánů na P. hořící louče nebo svíce, atd.

³⁾ Studuje v zemské registratuře v Brně vlastivědné prameny XVII. a XVIII. stol., všiml jsem si mimo jiné věci také obecních pečeti a znaků. Krátkou zprávu o vesnických znacích podal jsem r. 1892 ve své „Moravě a jejích obvodech ve Slezsku“ na str. 148.—149. a z okolí hlavního města Brna r. 1897 ve „Vlastivědě Moravské“, v Brněnském okrese na str. 29.—33. s obrázky.

Později doplnil jsem sbírku svou, požádal městských obcí, jejichž pečeti v Tereziánském katastru buď nejsou nebo nejasně byly vytačeny, aby mi poslaly otisky starých a nových pečeti se znakem. Tím možno jest učiniti přehled obecních znaků všech měst, skoro všech městeček a velké většiny vesnic na Moravě a v jejích obvodech ve Slezsku. Za laskavou ochotu při studiu v registratuře zemské, po léta mi prokázanou, děkuji srdečně p. radovi Kratochvílovi a pánům úředníkům jejím, a vzpomínám milé ochoty † pana rady Waltra.

Podle osnovy „Vlastivědy Moravské“ z r. 1890 přinášejí též ostatní okresy Místopisu Moravy zprávy a obrázky starých pečeti a znaků obecních; pak Ed. Peckovo Okresní hejtmanství Holešovské 1892, „Selský archiv“ V. Praska od r. 1902 a j. Srovnáme-li popisy v nich s pečeti v Tereziánském katastru, nalézáme u několika obcí rozdíl i změnu znaku na pozdějších pečetech.

Podle mých otiskův a několika městských originálů vykreslil professor české reálky zemské v Hodoníně Arnošt Krejčí znak Hrabětic a 11 tabulek starých pečeti, č. I.—XI. a prof. F. Fedrsel, druhdy na c. k. české reálce v Brně, 3 tabulky obecních pečeti v Brněnském okrese, č. XII.—XIV., zatež oběma pánům kolegům pěkně děkuji i zde.

Znaky ukazují též, čím se nejvíce obyvatelé zabývali v hospodářství, co bývalo v jejich obvodu a v krajině, jako na př. vinařský nůž čili kosit, réva, stromy ovocné nebo lesní, jež se tam pěstovaly druhdy, ale později zanedbaly, až i zanikly, jako vinařství u mnohých obcí jižní a střední Moravy.

Také změna národnostní, účinek bývalých vrchností a časů na obyvatelstvo jeví se i ve znacích a v nápisech obecních pečeti a v jejich změnách.

V českých krajinách někde místo českého nápisu Pečeť dědiny . . . , Pečeť obecní . . . nebo latinského Sigillum pagi (vesnice), Sigillum oppidi (městečka), Sigillum civitatis (města) a p., množí se v XVII. a XVIII. století německé nápisy, zvláště na hranicích národnostních a na panstvích cizích pánů, a v nové době dvoujazyčně v některých obcích českých; naopak jinde místo německých mají obecní pečeti české. (Viz dále o pečetech a nápisech jejich.)

Někde buď po zhoubné 30leté válce přišli do zpustošených obcí z velké části noví obyvatelé, „pohodili“ časem starou pečeť a znak, dali si udělati novou, a dnes — nejen ve dvou poněmčených městečkách,¹⁾ ale i v některé obci české, — nevědí,²⁾ jaký znak měla stará obec; nebo dala si do obecní pečeti zcela jiný znak, než mívali staří obyvatelé týchž obcí, nebo zanechala vůbec staré památky obecní a na pečeť nedala znaku vůbec.

Změna ve smýšlení národním a v řeči za minulých dob působila i na změnu jmen obcí na pečetech, jako v obecném užívání, a někde i změnu znaku podle nesprávného výkladu jména nebo z jiné příčiny. (Blíže viz dále u změny znakův.)

Jinde způsobila změnu nebo zapomenutí znaku i nedbalost některého úřadu obecního nejen za starší doby, nýbrž i za nové. „Pohodili starou pečeť“, i privilegium, — jako na velikou škodu badání vlastivědného shledáváme často nešetrnost k památkám v archivech obecních a bývalých panských.

Někde si dali udělati podle staré pečeti novou; ale rytec nerozuměje znamením ve staré pečetí pozměnil neb i zkomolil

¹⁾ „Dem gefertigten Amte ist von einem Stadtwappen, weder einem neuen noch alten, nichts bekannt“ (24. září 1904).

²⁾ I městečko některé má „pečeť starou pohozenou“; pečeť nová nemá znaku. (Odpovědi na žádost za otisky starých a nových pečeti obecních se znakem r. 1904.)

znak, a později se nevědělo, co vlastně jest obecním znakem jejich.¹⁾ Teprve někde se to vysvětluje srovnáním znaku obecního se znaky bývalých pánů, nejlépe ovšem, kde se zachovala privilegia.²⁾

Kdyby nebylo pečeti obecních při popisu celé Moravy v Tereziánském katastru r. 1749, zmizela by paměť jejich z mnohých míst. Zapsáno jest v něm u každé obce, co měl který usedlý, které pozemky, ve kterých tratích a jak veliké, co měla obec, a na potvrzení toho přitiskli svou obecní pečeť.³⁾ Když nesouhlasili s tím, co bylo zapsáno, majíce spor s vrchností o některé pozemky, nedali obecní pečeti. Pečeti měly, ale odepřely ji r. 1749

¹⁾ Podle odpovědí několika obecních úřadů na žádost za otisk obecní pečeti staré a nové, a podle místopisů vydaných. Skoro všechny vyhověly ochotně této žádosti, a zdvořile jim za to děkují.

²⁾ Tím se opraví též mylné udání v některých spisech, vzniklé nejasným nebo chybným vyobrazením znaku na pečeti, na př. městečko H. nemá kolem znaku hada, nýbrž jest to jen zobýbaný okraj štítu renaissančního; K. nemá na pečeti r. 1651 kalicha, nýbrž dle privilegia husí nohu; ve znaku P. nedrží ruka 3 palcátů, nýbrž podle znaku bývalých pánů na P. hořící louče nebo svíce, atd.

³⁾ Studuje v zemské registratuře v Brně vlastivědné prameny XVII. a XVIII. stol., všiml jsem si mimo jiné věci také obecních pečeti a znaků. Krátkou zprávu o vesnických znacích podal jsem r. 1892 ve své „Moravě a jejích obvodech ve Slezsku“ na str. 148.—149. a z okolí hlavního města Brna r. 1897 ve „Vlastivědě Moravské“, v Brněnském okrese na str. 29.—33. s obrázky.

Později doplnil jsem sbírku svou, požádal městských obcí, jejichž pečeti v Tereziánském katastru buď nejsou nebo nejasně byly vytlačeny, aby mi poslaly otisky starých a nových pečeti se znakem. Tím možno jest učiniti přehled obecních znaků všech měst, skoro všech městeček a velké většiny vesnic na Moravě a v jejích obvodech ve Slezsku. Za laskavou ochotu při studiu v registratuře zemské, po léta mi prokázanou, děkuji srdečně p. radovi Kratochvilovi a pánům úředníkům jejím, a vzpomínám milé ochoty † pana rady Waltra.

Podle osnovy „Vlastivědy Moravské“ z r. 1890 přináseji též ostatní okresy Místopisu Moravy zprávy a obrázky starých pečeti a znaků obecních; pak Ed. Peckovo Okresní hejtmanství Holešovské 1892, „Selský archiv“ V. Praska od r. 1902 a j. Srovnáme-li popisy v nich s pečeti v Tereziánském katastru, nalézáme u několika obcí rozdíl i změnu znaku na pozdějších pečetech.

Podle mých otisků a několika městských originálů vykreslil professor české reálky zemské v Hodoníně Arnošt Krejčí znak Hrabětic a 11 tabulek starých pečeti, č. I.—XI. a prof. F. Fedrsel, druhdy na c. k. české reálce v Brně, 3 tabulky obecních pečeti v Brněnském okrese, č. XII.—XIV., začež oběma pánům kolegům pěkně děkuji i zde.

Znaky ukazují též, čím se nejvíce obyvatelé zabývali v hospodářství, co bývalo v jejich obvodu a v krajině, jako na př. vinařský nůž čili kosit, réva, stromy ovocné nebo lesní, jež se tam pěstovaly druhdy, ale později zanedbaly, až i zanikly, jako vinařství u mnohých obcí jižní a střední Moravy.

Také změna národnostní, účinek bývalých vrchností a časů na obyvatelstvo jeví se i ve znacích a v nápisech obecních pečeti a v jejich změnách.

V českých krajinách někde místo českého nápisu Pečeť dědiny . . ., Pečeť obecní . . . nebo latinského Sigillum pagi (vesnice), Sigillum oppidi (městečka), Sigillum civitatis (města) a p., množí se v XVII. a XVIII. století německé nápisy, zvláště na hranicích národnostních a na panstvích cizích pánů, a v nové době dvoujazyčně v některých obcích českých; naopak jinde místo německých mají obecní pečeti české. (Viz dále o pečetech a nápisech jejich.)

Někde buď po zhoubné 30leté válce přišli do zpustošených obcí z velké části noví obyvatelé, „pohodili“ časem starou pečeť a znak, dali si udělati novou, a dnes — nejen ve dvou poněmčených městečkách,¹⁾ ale i v některé obci české, — nevědí,²⁾ jaký znak měla stará obec; nebo dala si do obecní pečeti zcela jiný znak, než mívali staří obyvatelé týchž obcí, nebo zanechala vůbec staré památky obecní a na pečeť nedala znaku vůbec.

Změna ve smýšlení národním a v řeči za minulých dob působila i na změnu jmen obcí na pečetech, jako v obecném užívání, a někde i změnu znaku podle nesprávného výkladu jména nebo z jiné příčiny. (Blíže viz dále u změny znakův.)

Jinde způsobila změnu nebo zapomenutí znaku i nedbalost některého úřadu obecního nejen za starší doby, nýbrž i za nové. „Pohodili starou pečeť“, i privilegium, — jako na velikou škodu badání vlastivědného shledáváme často nešetnost k památkám v archivech obecních a bývalých panských.

Někde si dali udělati podle staré pečeti novou; ale rytec nerozuměje znamením ve staré pečeti pozměnil neb i zkomolil

¹⁾ „Dem gefertigten Amte ist von einem Stadtwappen, weder einem neuen noch alten, nichts bekannt“ (24. září 1904).

²⁾ I městečko některé má „pečeť starou pohozenou“; pečeť nová nemá znaku. (Odpovědi na žádost za otisky starých a nových pečeti obecních se znakem r. 1904.)

znak, a později se nevědělo, co vlastně jest obecním znakem jejich.¹⁾ Teprve někde se to vysvětluje srovnáním znaku obecního se znaky bývalých pánů, nejlépe ovšem, kde se zachovala privilegia.²⁾

Kdyby nebylo pečeti obecních při popisu celé Moravy v Tereziánském katastru r. 1749, zmizela by paměť jejich z mnohých míst. Zapsáno jest v něm u každé obce, co měl který usedlý, které pozemky, ve kterých tratích a jak veliké, co měla obec, a na potvrzení toho přitiskli svou obecní pečeť.³⁾ Když nesouhlasili s tím, co bylo zapsáno, majíce spor s vrchností o některé pozemky, nedali obecní pečeti. Pečeti měly, ale odepřely ji r. 1749

¹⁾ Podle odpovědí několika obecních úřadů na žádost za otisk obecní pečeti staré a nové, a podle místopisů vydaných. Skoro všechny vyhověly ochotně této žádosti, a zdvořile jim za to děkují.

²⁾ Tím se opraví též mylné udání v některých spisech, vzniklé nejasným nebo chybným vyobrazením znaku na pečeti, na př. městečko H. nemá kolem znaku bada, nýbrž jest to jen zobýbaný okraj štítu renaissančního; K. nemá na pečeti r. 1651 kalicha, nýbrž dle privilegia husí nohu; ve znaku P. nedrží ruka 3 palců, nýbrž podle znaku bývalých pánů na P. hořící louče nebo svíce, atd.

³⁾ Studuje v zemské registratuře v Brně vlastivědné prameny XVII. a XVIII. stol., všiml jsem si mimo jiné věci také obecních pečeti a znaků. Krátkou zprávu o vesnických znacích podal jsem r. 1892 ve své „Moravě a jejích obvodech ve Slezsku“ na str. 148.—149. a z okolí hlavního města Brna r. 1897 ve „Vlastivědě Moravské“, v Brněnském okrese na str. 29.—33. s obrázky.

Později doplnil jsem sbírku svou, požádal městských obcí, jejichž pečeti v Tereziánském katastru buď nejsou nebo nejasně byly vytlačeny, aby mi poslaly otisky starých a nových pečeti se znakem. Tím možno jest učiniti přehled obecních znaků všech měst, skoro všech městeček a velké většiny vesnic na Moravě a v jejích obvodech ve Slezsku. Za laskavou ochotu při studiu v registratuře zemské, po léta mi prokázanou, děkuji srdečně p. radovi Kratochvilovi a pánům úředníkům jejím, a vzpomínám milé ochoty † pana rady Waltra.

Podle osnovy „Vlastivědy Moravské“ z r. 1890 přinásejí též ostatní okresy Místopisu Moravy zprávy a obrázky starých pečeti a znaků obecních; pak Ed. Peckovo Okresní hejtmanství Holešovské 1892, „Selský archiv“ V. Praska od r. 1902 a j. Srovnáme-li popisy v nich s pečeti v Tereziánském katastru, nalézáme u několika obcí rozdíl i změnu znaku na pozdějších pečetech.

Podle mých otiskův a několika městských originálů vykreslil professor české reálky zemské v Hodoníně Arnošt Krejčí znak Hrabětic a 11 tabulek starých pečeti, č. I.—XI. a prof. F. Fedrsel, druhdy na c. k. české reálce v Brně, 3 tabulky obecních pečeti v Brněnském okrese, č. XII.—XIV., začež oběma pánům kolegům pěkně děkuji i zde.

www.libtool.com.cn

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

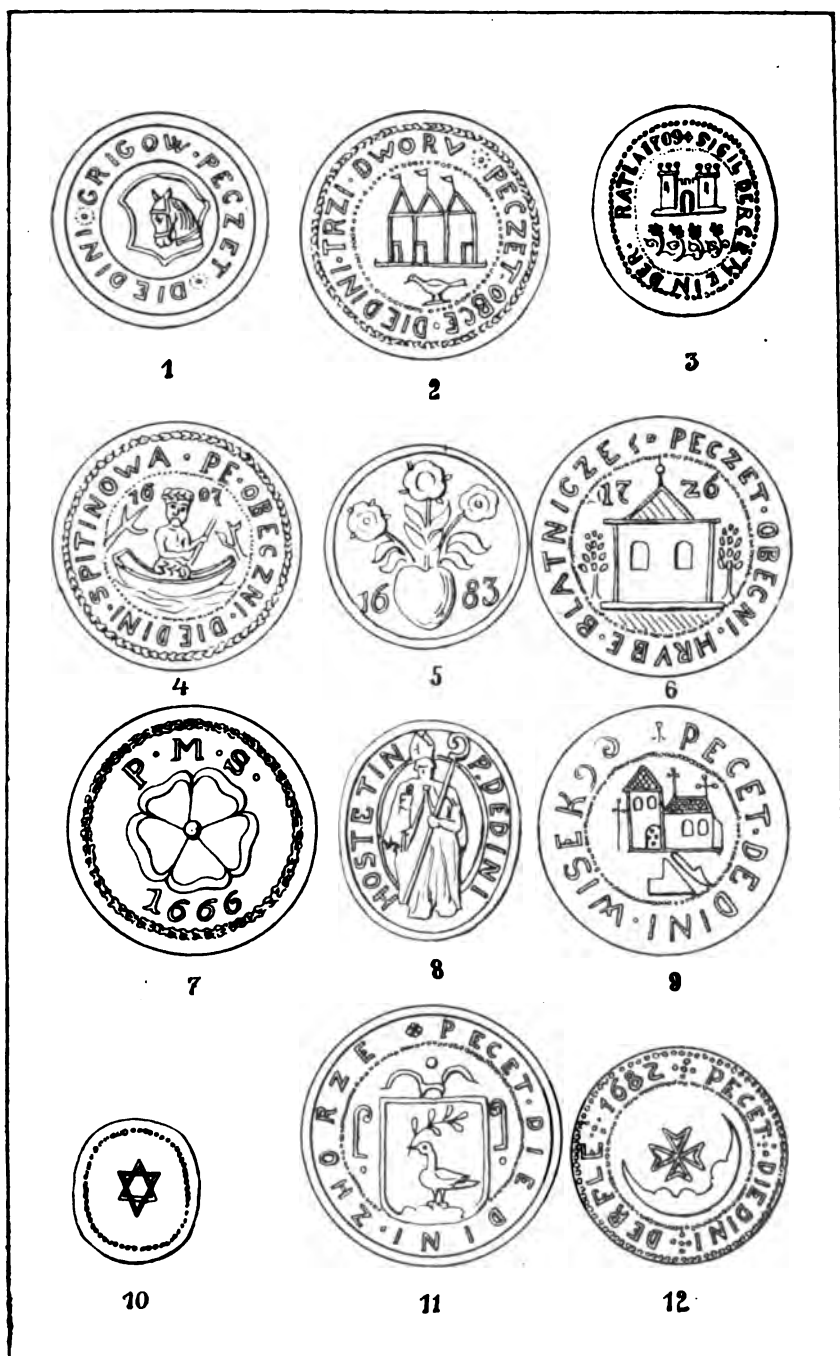

11

12

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

„na níž se spatruje štít všecken červený, v němž dva hrozny vina zelené od vrchu dolů visí“.

Horní Dunajovice a ves Domčice, „kteréz v jednom ohrazení jsou“, vysadil císař Maximilian II. ve Vídni r. 1565. „nadepsané dvě vsi za městečko, kteréž aby napotom Horní Dunajovice sloulo, a nadal je pečeti, zejména štítem modrým, v němž bažant k pravé straně obrácený stojí, a nad ním dva kosíře křížem položené, mezi nimiž tři hvězdy se spatrují“.¹⁾

Biskupice k žádosti Mikuláše Waltra z Waltersperka na Biskupicích nadal císař Maximilian II. v Praze r. 1570 erbem takto: „štít v půli rozdělený, svrchní polovice barvy červené, v níž dvě věže bílé, každá tři okna mající, nahoře u krovu stínky zděné a na každé věži krov skřidlicový modrý. Mezi věžmi štít tolikéž modrý, v němž dva štrychy červené, špicemi nahoru způsobem krokvice obrácené, na nichž dva lvové bílí, proti sobě vzhůru k skoku postavení, a tři růže žluté barvy mezi těmi štrychy, a to u vrchu téhož štítu po obou rozích a u spodku uprostřed jedna. Spodní pak polovice štítu bílé b. na způsob zdi, v níž brána veliká otevřená, v každé straně okno mající“.

Podobně vypsaný jsou v privilegiích jiných znaky obcí, jež byly v XVI. století povýšeny za městečka, jako: r. 1533 Miroslav u Krumlova, „při kteréž Wenzldorf a Pehemdorf jako v jednom ohrazení jsou“; r. 1534 Dambořice u Ždánic; r. 1535 Chropín u Kroměříže, Litenčice, Troskotovice; r. 1538 Budišov u Třebíče, Myslibořice, Olbramkostel, Pačlavice, Tvrdonice, Vlasatice; r. 1540 Prostoměřice; r. 1556 Vlachovice, Výmyslice; r. 1558 Lišeň; r. 1563 Němčice u Tovačova; r. 1589 Stará Říše a j.²⁾

Z listův o povýšení městeček za města nebo polepšení a rozhojnění znakův.

Polepšen nebo rozhojněn byl obecní znak, když městečko bylo povýšeno na město, nebo když nastoupila nová vrchnost, nový rod, a potvrzuje obci stará privilegia, přidal do znaku zna-

¹⁾ Výpisy Ant. Rybičky z privilegií v Památkách archaeologických a místopisných, IX., 725., 729., 732., 849; z privilegií Opatova podal též Fr. Šilhavý v Čas. Matice Moravské r. 1895, str. 273. Lhota Veselská = Lhota Hroznová (viz o ní dále str. 25.—26.).

²⁾ Památky archaeologické a místopisné, 1874, díl IX.: Ant. Rybičky Pomůcky k heraldice a sfragistice domácích, str. 717.—738., 847.—856., 923.—930.

mení svého rodu nebo jiné. Nadání takové dostaly na př. r. 1486 Rouchovany u Hrotovic, r. 1539 Štítary u Vranova, r. 1552 Horní Kounice u Hrotovic (městečkem již od r. 1318), r. 1557 Doubravice, r. 1581 Jivová, r. 1583 Svitávka u Boskovic, r. 1591 Strachotice (městečkem již od r. 1342; znak vyobrazen na tab. V., č. 12.), r. 1606 Oleksovice u Znojma; povýšeny za město na př. r. 1562 Němčice u Židlochovic, r. 1580 Bystřice n./P. (znak starý a polepšený na tab. II., č. 3. a 7.); polepšen znak starých měst, na př. r. 1535 Jaroslavice, r. 1562 Šumberka, r. 1625 Mikulova; rozhojněn na př. r. 1607 a po druhé ještě r. 1704 města Žďáru, r. 1628 Lipníka a j.

Když obec válkami aneb jinak pozbyla majestátů, král znova ji za městečko nebo město vysadil a nadal pečeti, na př. r. 1540 Šáfov u Vranova; když nehodou ztratila pečeť, jako na př. Telč při vyplnění města r. 1645, dostala nový znak změněný „pro rozdíl oné ztracené pečeti . . .“, skrze kterouž aby budoucně obyvatelům téhož města původem jakéhokoli lstivého oklamání zle poslouženo nebylo“.¹⁾

Podáváme z nich aspoň tyto popisy znaků časovým postupem:

Slavkov (viz tab. II., č. 8.) r. 1416 v privilegii německém jmenován ještě „Nawssedlicz“,²⁾ dostal od krále Václava IV. městskou pečeť a na ní znak na tři části rozdělený: ve spodní polovici štítu v červeném poli půl bílého noha,³⁾ v horní polovici kolmo rozdělený: v pravém poli žlutém čtvrt orla černého, v levém poli modrém čtvrt moravské orlice bílé a červeně šachované.⁴⁾

Tovačovu král Vladislav II. r. 1492 dal privilegium, „aby oni erbu svého zvyklého dvou věží městských, jedné červené barvy a druhé bílé barvy, mezi nimi jest erb jich dědičných pánů z Cimburka, a ty věže i s tím erbem na zeleném trávníce stojí v modrém poli, věčně používali a nésti mohli“ (II. č. 1.).⁵⁾

Jaroslaviciům (viz tab. IV., č. 8.) polepšil král Ferdinand I. ve Vídni r. 1535 k žádosti pana Viléma Kuny z Kunštátu „pečeť

¹⁾ J. Beringer a Jar. Janoušek, *Město a panství Telč*, str. 75.

²⁾ „Die Burger und Inwoner der Stat zu Nawssedlicz . . .“ V nejstarších pamětech slove též Nausedlicz, Nussedlicz, německy pak Austerlitz. (Codex dipl. Moraviae, II.—IX., XI., XII.)

³⁾ Noh (gryf), baječné zvíře, půl orla a v dolní části půl lva.

⁴⁾ Zemský archiv v Brně, Slavkov, č. 6631.

⁵⁾ Opis z archivu města Tovačova.

od krále Vladislava II. potvrzenou, totiž: štít a v něm zeď se stíny a z každé strany té zdi jedna věž též se stíny a krovky špičatými, a mezi těmi dvěma věžmi ze zdi vyniká praporec“, takto: „aby na té pečetí uprostřed zdi jměli štít bílý se třemi štrychy černými na příč“. ¹⁾

R. 1552 nově potvrdil král Ferdinand I. majestátem list krále Jana, daný v Brně 21. září 1318, kterým on řádu křížovníckému jejich ves Kounice Horní povýšil za městečko, a propůjčil jim erb a pečeť: „štít červený, v kterémž od spodku saň zelené, modré a šeravé hlavy nohama nahoru obrácena jest a muž oděnc na bílém koni, drže meč v pravé ruce * ráně, po té sání zla šlapá“.

Doubřavici u Blanska, městečku již od r. 1378, vymohl pan Jan Drnovský odjinud Rájecký z Mírova na králi Ferdinandovi I. ve Vídni r. 1557 novou pečeť, zejména „štít žlutý neb zlaté barvy, v němž jsou po vrchu tři štrychy červené na příč a čtvrtý štrych přes ty tři pošikem, a v spodku toho štítu zelenej dub stojí“. ²⁾

Šumberským učinil král Ferdinand I. v Praze r. 1562 mimo jiné „milost, jakž od předešlých králů českých nadanou měli pečeť městskou, totiž: štít všecken modré barvy, v němž jest jeden roh jelení s šesti parohy bílými“, polepšil jim král pečeť tuto v ten způsob: „aby měli štít všecken červené nebo rubinové barvy, u jehož spodku skála, na kteréž dvě věže bílé barvy proti sobě s třemi stínkami z kvadrátu postavené k vrchu štítu stojí; na jedné každé věži jest litera F na znamení jména královského, žluté barvy, a mezi těmi dvěma věžmi brána s mříží zapaditou, též bílé barvy, nad kteroužto znovu štít malý od spodku až k vrchu na poli rozdělený, jehož pravá polovice žluté barvy, v níž půl orla ptáka černého jest, levá pak polovice modré barvy, v níž roh jelení se šesti parohy bílé barvy, jak jsou toho erbu od starodávna užívali, se vidí“.

Bystrice nad Pernšteinem měla původně moravskou orlici (viz tab. II., 3.), když pak r. 1580 Rudolf II. vysadil ji za město a mohla „celé právo městské držeti a všelikých práv užívati“, přidán ve znaku městském díl znaku pánů z Pernšteina, a

¹⁾ T. j. znak pánů z Kunštátu.

²⁾ Vlastivěda Moravská, Blanský okres od J. Kniese, str. 71., Památky archaeologické, IX., str. 731.

má od té doby štít rozdělený: v pravé polovici jeho vidí se půl hlavy zubrovy černé s houžvi, skrze chřípě protaženou, v druhé pak levé polovici štítu půl orla ptáka rozkřídleného barvy černé, oboje ve zlatém poli, rozděleno od sebe kolmou čarou modrou (viz tab. II., číslo 7.).¹⁾

Svitávka když byla znova vysazena za městečko, dal Rudolf II. ve Vídni r. 1583 k žádosti Jana Ponětovského z Ponětova, opata kláštera Hradištského na podhradí Olomuckém a držitele Svitávky, „témuž městečku a obyvatelům v něm nynějším i budoucím pečeť, zejména štít, uprostřed černým štrychem na příč rozdělený; spodní díl téhož štítu od svrchní levé až k pravé straně pošikem dolů také černým štrychem, v němž rozdílne tři růže rozkvětlé, svrchní a spodní bílé nebo stříbrné a prostřední třetí červené nebo rubínové barvy; spodní pole téhož štítu zlaté nebo žluté a svrchu modré neb lazurové barvy. Druhá hořejší polovice téhož štítu jest žluté barvy, v němž u prostřed obraz svatého Štěpána, mučedníka Božího, stojí, v levé ruce k sobě stažené tři kameny své přirozené barvy, v pravé ruce ratolest palmovou drže.“²⁾

Strachotickým (Rausenbruck) potvrdil privilegia císař Rudolf II. majestátem, daným v Praze r. 1591, po žádosti kněze Šebestyána z Baden, opata kláštera Luckého u Znojma, a nadal městečko erbem nebo pečeti, a to (obr. na tab. V., č. 12.): „štítem okrouhlým u prostřed na příč rozděleným, dolejší polovice červená neb rubínová, v kteréž litera latinská versální W zlaté barvy se spatřuje, hořejší pak pole bílé neb stříbrné barvy, v němž orel pták své přirozené barvy, rozkřídlenými křídly až po prsa vzhůru postavený, k pravé straně obrácený, hlavu rovně držící, otevřené pysky zlaté s vyplazitým jazykem a korunu zlatou král. na hlavě mající, se vidí“.

Mikulovu obnovil a polepšil znak císař Ferdinand II. ve Vídni r. 1625 k žádosti Františka kardinála knížete Ditrichšteina, biskupa Olomuckého, takto: „štít modré nebo blankytné barvy.

¹⁾ Opis z městského archivu Bystřického n./P. Památky archaeologické, IX., str. 848.

²⁾ Časopis přátel starožitností českých v Praze r. 1904: Příspěvky k dějinám městečka Svitávky u Boskovic na Moravě od Frant. Lipky, str. 30. Památky archaeologické, IX., str. 727.

v němžto zámek zdí okrouhlou a stínkami ozdobenou obehnaný; při spodku jmenované zdě po pravé straně erb aneb štít rodu Ditrichšteinského, od spodku levé strany k pravé vzhůru na pokos rozdělený, dolejší polovice červené a hořejší žluté barvy, v kterémžto štítu dva nože bílé vedle sebe rovně vzhůru stojící, od sebe špicemi přiohnutými a střenkami žlutými se vidí; vedle štítu toho něco nížeji jest brána otevřená, k levé straně obrácená z kamene kvadrátového, v nížto hřebeny visuté a nad ní čtvero bílých po sobě stojících a jedno druhé převyšujících stavení, první dolejší o třech a každé ostatní o čtyřech oknech a pod červenými střechami jest viděti; vedle čtvrtého stavení vyniká na pravé straně věže bílá, tolikéž o čtyřech oknách, stínkami, okrouhlou bání a makovici ozdobená, kterýžto zámek všecken mezi skalami po levé straně trojnásobnými a po pravé straně čtvernásobnými sivé barvy vedle sebe stojícími a vždy jednu druhou převyšujícími se spatruje. Nad štítem kolčí helm a okolo něho přikryvadla, po levé straně červené a bílé a po pravé straně modré a žluté barvy; nad tím nade vším leží koruna zlatá král., z nížto vychází černý rozkřídlený orel císařský o dvou hlavách s rozžavenými pysky, vyplazitými červenými jazyky, maje na prsou štítek červené barvy, v němžto začáteční litera černá F. s cifrou černou II. a na již jmenovaných hlavách trojnásobná koruna zlatá císařská s rozletitými fellyky se vidí*.

Starodávný erb města Lipníka rozhojnil Frant. kardinál z Ditrichšteina r. 1628 takto: „aby nosili štít s třemi poli, z nichž prostřední, kteréž špicí svou až k vrchu dosahuje, jest černé a v něm lev zlatý s rozžavenými ústy pod korunou král., stojící zadníma nohama na pahrbku zeleném; postranní pak dvě pole pošíkem ležící, jedno žluté a druhé červené a v každém nůž z erbu Ditrichšteinského, i nad štítem leží červený klobouk knížecí“.¹⁾

Novému Městu u Jihlavy pan Vratislav z Pernšteina v obnoveném privilegiu r. 1580 dává mimo jiné svobody: „Poněvadž oni Novoměstští též také erby, kterýž obyčejně na pečeti městské sou užívali, vždy na budoucí časy užívati moci budou, jich při tom zanecháváme, obdarujeme a stvrzujeme.“

¹⁾ Ant. Rybičky výpisy z majestátů českých měst v Památkách archaeologických a místopisných, IX. díl, str. 721., 724., 725., 732., 849., 853., 854., 856., 927.

A když koupil panství Novoměstské biskup Olomucký, kardinál kníže Frant. z Ditrichšteina, potvrdil Novému Městu r. 1635 privilegia a rozmnožil znak jeho takto: „Poněvadž od starodávna jistého erbu a pečeti pro důležité své obecní potřeby užívali, takový erb netoliko jim schvalujeme, ale taky níže psaným spůsobem obnovujeme:

Předně mají štít na příč na poli rozdělený, jehož vrchní polovice žluté pole má, a na němž v prostředku dva nože z erbu rodu našeho upřím stojící a nad nimi knížecí klobouček; v dolní polovici štítu tolikéž jedno pole červené barvy se spatruje, v kterémž lev žluté barvy sedící s vyplazeným jazykem za sebe hledící jest.“¹⁾

Podobně obnovil kardinál z Ditrichšteina r. 1629 privilegium německého města Libavy u Šternberka: „Erstlich sollen Sie haben einen Schildt mit zweien in der Länge getheilten Feldern; aus diesen ist das rechte gelb, und in demselbigen ein halber schwarzer Adler mit einem Haupt, darauf eine königliche goldene Kron; das andere Feldt auf der linken Handt ist roth, und in der Mitten ein blutiger Streif oder zertheilte Linea, dann oben zwei Messer aus unserem Wappen und über denselbigen eine königliche goldene Kron, alles mit einer zwifach vierecketen blutigen Linea umbhangen und geschlossen, unten aber fünf Kegel oder Schober aus dem Wappen unserer Kirchen zu Olmütz; aus diesen stehen drei und seind silberfarb, zwei aber liegen quer auf der Seiten, ein blauer, der andere silberfarb, wie dieses nach Malerwerk und Kunst sichtbarlicher und scheinlicher in diesem unseren Brief ausgedruckter kann gesehen werden.“²⁾

Žďár u Jihlavy, jenž byl městečkem již r. 1273, měl původně znak pánů z Lichtenburka: ve žlutém poli černé 2 ostrve o 6 sucích křížem položené, nad ostrvemi kapra. Znak rozhojněn byl dvakráte: 1. když Žďár povýšen byl na město r. 1607, rozhojnil jej kardinál z Ditrichšteina s povolením císaře Rudolfa II. a přidal ke starému erbu: „k dvěma ostrvím křížem položeným v zlatém poli šest pyramid neboližto kuzelek bílé barvy v červeném poli, erb to kostela Olomuckého, a nad tím obojím dva nože z přirozeného erbu svého (Ditrichšteinského) barvy železné

¹⁾ Zemský archiv v Brně: Bočkova sbírka, Nové Město.

²⁾ Z městského archivu Libavského, opis privilegia.

s žlutými střenkami v červeném a zlatém poli a korunu královskou nad těmiž nožmi“ (t. j. v nynějším znaku 1. a 3. pole); 2. majestátem císaře Leopolda I. r. 1704 složený znak rozečtvrcený: v 1. a 3. poli starší znaky; — ve 2. poli znak kláštera Žďárského, jenž složen jest ze zlatého znaku opatského: a) v lazurovém poli černé orlice vévodství Münsterberského mající na prsou štítek se znakem pánů z Kunštátu, zakladatelů kláštera,

Obr. 6. Složený znak města Žďára.

v bílém poli 3 černá břevna, šikmo blankytné břevno se 3 zlatými hvězdami šestihrými; b) z měnivé části, t. j. z rodového neb přijatého znaku toho kterého opata. „Jelikož r. 1704, kdy se stalo řečené rozmnožení znaku Žďárského, byl opatem Václav Vejmluva (Wenceslaus Vejmluva), jenž měl ve svém znaku písmeno W, vidíme je jako součást znaku opatského též ve znaku města Žďáru, zlaté W v lazurovém poli; — ve 4. poli znak klášterní: v bílém či stříbrném poli nalézá se totiž okrouhlá studnice,

opatřená obrubou z tesaných kamenů, nad níž upevněn jest okov, na řetězu vzhůru vytažený. Vedle studnice spatřujeme pak obraz Matky Boží s korunou na hlavě, držící v pravé ruce Ježíška, oblečenou v šat barvy rubínové a v plášť barvy lazurové a obklopenou nebeskými paprsky.¹⁾ —

Tak dostala všecka města a městečka listy s popsáním nebo vymalovaným znakem.

Byla-li rozdělena mezi dvě nebo více vrchností, tvořily jednotlivé díly obyčejně pro sebe zvláštní obec a mívaly také svou vlastní pečeť a znak (viz dále u dílův obcí a jejich znaků) na př. Švábenice u Víškova (tab. I. č. 6. a 7.) větší díl (r. 1749 113 osedlých) příslušný k panství Víškovskému měl ve štítě 4 šipy uprostřed spojené a pečeť s nápisem: SIG. SVABENICENSIS: OP: 1728 (č. 7.); menší díl (r. 1749 4 lániky a 7 čtvrtlániků) k panství Ivanovskému znak: strom mezi 4 květy a 4 hvězdami, u květů ptáčka a na pečeti nápis: OBEC. PET. W. SWAB. S PANSTWI IWANOWITC (č. 6.).

Některá stará městečka utrpěla za válek a jinou pohromou tak, že sešla a pokládána jsou v XVII. a v polovici XVIII. století **opět za vesnice** (úhrnem přes 20, nejvíce v Brněnském kraji); ale městské právo pečeti a znaku zůstalo jim, a užívaly jich dále (r. 1749). Později se vzmohla a počítána jsou nově za městečka; jen tyto z nich pokládají se podnes²⁾ za „dědiny“ čili vesnice, ale jsou stará městečka, mající právo městské vyryté i na starých pečetech v nápisech (r. 1749): na Brněnsku: Stará Břeclav (viz obr. V. 10., německým slovem nazývá se Starým městečkem, Altenmarkt, na rozdíl od „Nové Břeclavě“ (obr. IV. 5.) čili hradu starých obyvatelů té krajiny Lověticů, po nichž slove Břeclav německy Lundenburg ze starého jména Laudentburch, Lontenburch);³⁾ Rakvice sz. ní u Podivína, Týnec nad Moravou u Břeclavě; na Znojemsku Jakubov u Moravských

¹⁾ Drož Bed. Dr., Dějiny kláštera a města Žďáru na Moravě, str. 51., 118., 186.—188. Ant. Rybička, Pomůcky k heraldice a sfragistice domáci v Památkách archaeolog., IX., str. 856. Vyobrazení znaku půjčil sem laskavě pan Dr. B. Drož.

²⁾ Podrobný seznam míst na Moravě, dle sčítání lidu 1890, vyd. 1893., a katalogy duchovenstva diecesí Brněnské a Olomucké.

³⁾ Codex dipl. Moraviae, I., II., IV., VI.—VIII.

Budějovic, na Olomucku Jiřikov a Pivín u Kojetína. Mají na staré pečeti nápisy: Z M(Ě)STA BRECL(A)W, SIGILLUM MAJUS OPPIDI RAKWICEN. (t. j. Pečeť větší městečka Rakvíckého), SIGILUM DER STAT. GEMEIN ZU TEINIZT (Pečeť městské obce v Týnci), SIGIL. OPP. DE JACOBAY COMMUNIT. 1646 (Pečeť městečka obce Jakubovské), PECZET. CZRNEO. MIESTECZKA PIWINA. O Jiřikovu viz privilegium podané na str. 16.¹⁾ —

A jako lid vysvětluje si rád původ rozličných věcí v životě a v přírodě, původ některých zvířat a rostlin, úkazů nebeských atd. v bájích a pověstech, vykládá si též původ jmen osadních a také původ obecních znakův. Po obecním znaku dali i přezdívkou na př. obyvatelům města Ivančic, kteří mají ve znaku městském 3 korbele, přezdíleli „korbeláci“,²⁾ a rozličně vypravují o původě toho znaku, i žertovně, neb o znaku Jihlavském, ježku a nápise pod ním na městské bráně, atd.³⁾

Po znaku 2 hroznech dali Lhotě u Veselí nad Moravou nové příjmení Hroznová. Původně slula jen Lhota, Velká Lhota. Na blízku založeny byly ještě jiné Lhoty: na též panství Uher.-Ostroha Lhota Ostrožská (chybně nazývána pak Ostrá po německém Ostra-Lhota), u Strážnice Lhota Tvarožná, u městečka Velké na hranicích moravsko-uherských Nová Lhota. Proto rozdílem od

¹⁾ Příčinu jejich úpadku osvětluji nám smutné číslice ze XVII. století: Stará Břeclav mívala na počátku toho věku 88 domů, ale po 30leté válce r. 1656 pouze 13 osedlých (méně než $\frac{1}{7}$ všech) a 75 pustých domů (skoro $\frac{6}{7}$ všech); ještě r. 1673: domův osedlých jen 19, pustých 69, polí vzdělaných toliko 540 měr, ale pustých 2100 měr I. a II. třídy; — blízko Týnec míval 53 domy; avšak po válce 22 osedlé, 31 pustých ($\frac{6}{5}$ všech), r. 1673: domů 27 osedlých, 26 pustých se 180 m. pustých polí. (Reg. zem., č. 242.) — Rakvice před válkou 102 domy, po ní r. 1656 osedlé 32, pustých 70 (přes $\frac{2}{3}$ všech); r. 1673: domův osedlých 36, pustých 66, polí vzdělaných 1540 měr, pustých 1650 m. (Reg. 209.) — Pivín před válkou 49 domů, po ní r. 1656 pustých 30 (přes $\frac{3}{5}$ všech) se 1470 m. pustých rolí; r. 1677 ještě 20 pustých domů a polí vzdělaných 1180 měric, starých pustých 1110 m. (Reg. 170.) — Jakubov míval 36 domů, z nich po válce ještě r. 1671 pustých 12 se 455 m. pustých rolí. (Reg. 180.) — Menší osada německá Jiřikov měla 34 domy, i po válce všechny osedlé. (Reg. 72.) — Ve 200 letech opět vzrostly a měly r. 1890 domů: Stará Břeclav 236, Týnec 190, Rakvice 367, Pivín 159, Jakubov 97 a Jiřikov 59. (Sčítání r. 1890; z r. 1900 není vydáno posud.)

²⁾ Vlastivěda Moravská, Ivančický okres, od Aug. Kratochvíla, str. 61.

³⁾ Primus Sobotka, Kratochvilná historie měst a míst v zemích koruny Svatováclavské, str. 165. a 168.

nich nazvána jest pak Lhota u Veselí n. M., k jehož farní osadě patrila až do r. 1784,¹⁾ Lhotou Veselskou. Jmenuje se tak v privilegii r. 1560 (viz str. 16.), kdy povýšena byla za městečko. Že má ve znaku 2 hrozny, říkali jí potom Lhota Hroznová, a když se časem nevěděl původ tohoto jména, také Hrozná po německém Hrozna-Lhota nebo též Hroznova Lhota, prý po nějakém Hroznovi nebo Hrozném.²⁾ Piše se tak již r. 1592 v Registrech panství Ostrožského, kde jsou jmenováni sousedé městečka „Hroznovej Lhoty“, povinnosti lidí městečka „Lhoty Hroznowa“, usedlých v městečku „Lhotě Hroznovej“, louky městečku „Lhoty Hroznovej“ náležející;³⁾ ale v nejbližším okolí říkalo a psalo se t. r., jako jindy, pouze Lhota, „ze Lhoty“. Staré jméno „Veselská“ potom vymizelo, a zůstalo nové; na př. v popise r. 1671 psali Hroznová Lhota.⁴⁾ Znakem vysvětluje se původ tohoto nového příjmení.

5. Vesnické znaky.

Vesnice na Moravě některé měly také již od XV. a XVI. století právo pečeti a znaku, jiné později. Choval ji u sebe „purkmistr“ s jinými věcmi obecními, a když byl obecní úřad obnoven, odevzdával ji nástupci svému. Lidé měli ji ve vážnosti. Když nesouhlasili s něčím, zvláště při úředním jednání o lesy nebo jiné pozemky, jež vrchnost sobě připisovala, zdráhali se pečeti k úřednímu spisu přitisknouti a nevydali jí, třebas někde byli proto bití a uvěznění.⁵⁾

Zajímavá jest pak, že přikládali nejen obecní pečeti, ale i obecnímu znaku **právní význam**. Vykládali si někde, že věc v obecním znaku jest znamením, co jest obecním, jako stalo se na př. ve sporu Hrabětic (Grafendorf) s vrchností Hrušovanskou

¹⁾ R. Volný, Kirchliche Topographie v. Mähren, Olm. Dioec. II.

²⁾ Nikdo z držitelů Lhoty se tak nejmenoval, ani z obyvatelů v Registrech panství Ostrožského r. 1592 (opis řed. J. Borůvky v Uher. Ostrož.)

³⁾ Podobně se jmenoval „Nový Hrozenkov jinak Vysoká Lhota“ u Vsetína. (Codex diplom. Moraviae, IX., X., Knihy půhonné, III.)

⁴⁾ Zemská registratura v Brně, rektifikační odd., podd. č. 315.

⁵⁾ „Rebelie pěti dědin pro obecní pečeti“ (Alenkovic, Kudlovic, Spytinova, Topolné a Žltov) r. 1776—1777. Paměti, jež napsal sedlák Jura Marholt ze Spytinova svým dětem asi l. 1777, podal K. Slavík v Selském archivu 1903, str. 197.—205.

o les. Na pečeti ve znaku (v. jeho vyobrazení) má ve štítě radlici a krojidlo křížem položené, dole u radlice žaludy, na pravé straně 3, na levé 2, nad štítem r. 1598 a kolem nápis: PZ. DER ERSOM GEMEIN.. GROFFENDORFF.¹⁾ Když se pracoval Tereziánský katastr, tvrdili sousedé, že les patří obci a vrchnost že si jej vzala teprve r. 1743. Odvolávali se také na svou obecní pečeť: „z ní se vidí, že žalud na ní vyrytý prokazuje, že jim někdy les patřival“. Komise neuznávala toho důvodu, pravíc, že mnoho lidí má stromy ve svých znacích, tedy že by jim lesy musely patřit. I prohlásili obyvatelé, že to odprisáhnou, a 5 nejstarších sousedů (majíce věku jeden 80 let, druhý 62, ostatní 59 let) přísahalo u komise před celou obcí, že les patřil obci a že vrchnost vzala si jej r. 1743. Les však zůstal již vrchnosti.²⁾ —

Obr. 7. Pečeť obce Hrabětické u Jaroslavic z r. 1598.

Jako na této památné pečeti, jest i na mnohých pečetech vyryt rok jejího původu, a můžeme z nich poznati, kde a které vesnice nabyly nejdrive práva pečeti a znaku.

Nejstarší pečeti a znaky vesnické nalazáme na panstvích duchovních, biskupství a Olomucké kapitoly (r. 1496, 1593, 11 obcí u Mírova a Svitav r. 1650 a j.), kláštera Luckého u Znojma (1545), kláštera Kartouzského v Králově Poli u Brna (1589), kapituly sv. Petra a Pavla v Brně (1617), kláštera sv. Tomáše v Brně (1622), kláštera sv. Kateřiny v Olomouci (1626), Kartouzského v Olomouci (1640), Rajhradského (1644), Žďarského 25 osad r. 1667, Hradiska u Olomouce 1671 a j.; — na světských: na panství Rosickém (r. 1533), Šternberském (1583), Kunštátském (1593), Fryšavském a Hrušovanském (1598), Kounickém (1600), Jemnickém (1600), Litovelském (1601), Plumlovském (1602), Hodonském (1604), Napajedelském (1607), Breclavském, Židlo-

¹⁾ Pečeť poctivé obce Hrabětické.

²⁾ Zemská registratura v Brně, rektifikační odd. podd., č. 108.: „Berufen sich auch auf ihre Gemein-Insiegel, aus welchen zu ersehen, dass die darauf gestochene Aichel ausweist, ihnen einmal ein Wald gehört gewesen zu sein“.

chovském, Krumlovském, Usovském, Jaroslavském, Trnáveckém, Trebovském, Luckém u Jihlavy, Olomuckém (statky městské), Strážnickém, Uher.-Hradištském, Rájeckém, Pernšteinském atd.

Na jednom a témž panství nedostaly práva pečeti a znaku vždy všechny vesnice, také ani zároveň, nýbrž jednotlivě v různém čase, na př. podle vyrytého roku na pečetech: na panství Uher.-Ostrožském: r. 1682 Derfle a Mikovice u Hradiště; 1726 Blatnice, Kozojidky, Lhota Ostrožská, Louka a Tasov; 1748 Blatnička, Chýlice, Kvačice; — na panství Boskovském: r. 1692 Protivanov; 1703 Újezd; 1711 Lipová; 1735 Pamětice; 1736 Krhov; — na panství Paskovském: r. 1692 Paskov; 1718 Nová Bělá a Žabná; — na panství Tišnovském: r. 1707 Hradčany a Raclavice; 1716 Borač, Dolní a Horní Loučky, Jilmoví, Střemchov, Železný; 1715 Štěpánovice; — na panství Hranickém: r. 1709 Blahutovice a spolu obce Lhotka, Radíkov a Zbrašov; 1732 Bělotín a spolu Černotín, Jezerník, Milenov, Opatovice, Slavič a Středolesi; 1742 Polouves a Habrůvka; — na panství Luhačovském: r. 1710 Kladna; 1718 Pozlovice; 1726 Řetěchov; — na panství Vizovském: r. 1720 Jasená a spolu Pozděchov, Raková, Seninka; 1722 Zádveřice a Ublov.

Stejný znak měly jen na některých panstvích buď všechny obce nebo většina jejich, ačkoliv každá měla svou vlastní pečeť, na př. svalé a svělice na panství Drnovském, Kunštátském, Olomuckém; — hrozen a kosíř v krajinách vinorodých, jako na panství Kounickém a Vlasatickém, Strážnickém, Židlochovském; — radlici a hrozen na panství Rajhradském, jen radlici na panstvích Bučovském, Rudském u Šumberka, Říčanském a Veverském, Tišnovském, Trnáveckém, Trebovském, Zábřežském, Znojenském a j.

Obyčejně jsou na větších panstvích nebo v nynějších okresích rozmanité znaky tvarem a znamením, jak viděti lze na přílohách č. XII.—XIV.

Vesnické znaky bývají jako městské ve štítě nebo většinou vyryty jsou na pečeti bez něho.

Znamení ve znaku mají městské a vesnické obce nejvíce: člověka v různé práci a stavu, sv. patrona svého kostela nebo jiného svatého a světici, srdce s květy, zemský znak, moravskou orlici nebo českého lva, korunované nebo bez koruny, některá domácí a jiná zvířata, ovocné a lesní stromy samy nebo s jinými

věcmi, celé nebo části jejich, růže, hvězdy, rozličné nástroje, náčiní, stavby a jejich části; města často brány a hradby, vesnice nejvíce radlici, krojidlo, kosíř, buď samy nebo v rozličném spojení, někdy v malebném skupení a vyvedení, významném pro smysl a povahu lidu.

Podáváme přehled jejich v pořádku heraldickém:

1. lidé v rozličném zaměstnání a stavu, svatí a světice; části člověka;
2. zvířata čtvernohá a části jejich;
3. ptáci a jejich části;
4. obojživelníci, ryby a raci;
5. rostliny a části jejich;
6. tělesa nebeská;
7. baječná zvířata a potvory;
8. umělé věci, nástroje a náčiní, stavby a jejich části, hospodářské a jiné věci; načež následují oddíly: znaky mluvící nebo jmenové, znaky dílů měst a vesnic na Moravě, znaky obcí v moravských obvodech ve Slezsku; staré pečeti a jejich nápisy, změny obecních pečeti a znaků za pozdější doby. (Dokončení.)

Nálezy v cihelně u Slavkova

Píše I. L. Červinka, c. k. konservátor.

Od Heršpic táhne se na sever do údolí říčky Litavy mírným sklonem široký ostroh s obou stran provázený praménky. Tam, kde přechází ostroh do roviny, zatezávají se do boků jeho dvě cihelny: na východě u osady Hodějic, na západě pak větší cihelny města a panství Slavkova v těsném sousedství.

Tento ostroh je zrovna stvořen za sedliště člověka pravěkého, leč nalezeny tu pouze kamenná sekyrka¹⁾ a pěkné kopi bronzové (obě vyorány na heršpických „Újezdech“) a křemenné drtídko, které jsem zdvihl na hranicích hodějických pod křížem u slavkovské cesty.

Kopi krátkého tvaru listového s velikou kuželovitou dutinou jest obaleno špinavě zelenou patinou drsného povrchu a hlásí se tvarem do období mladších bronzův.

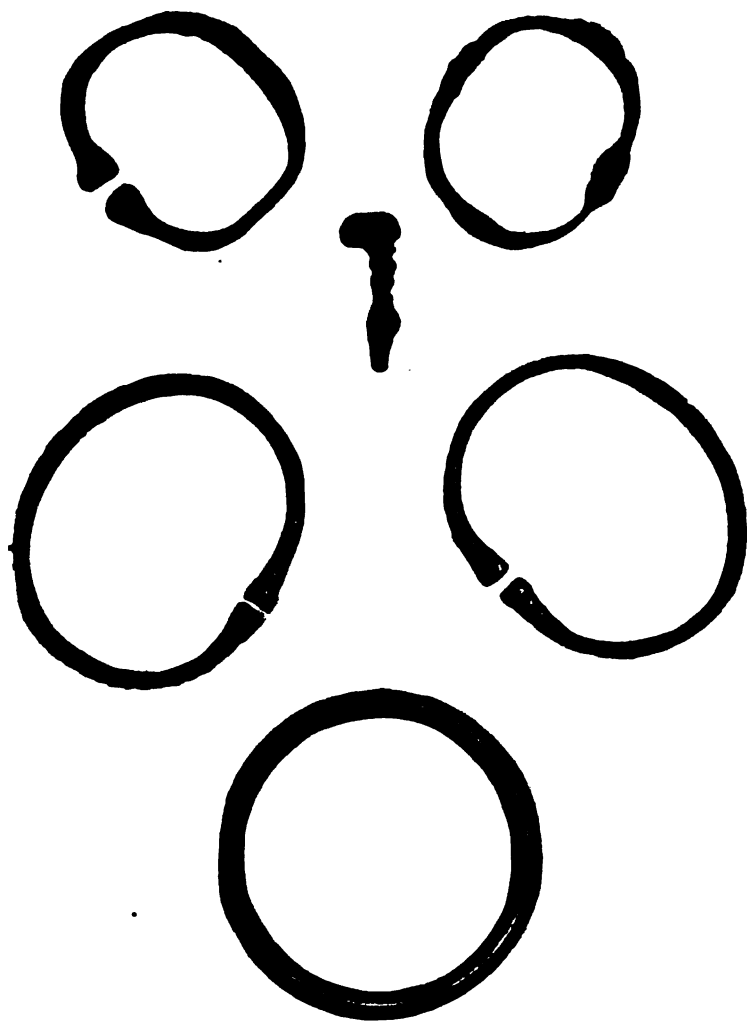
Za to však zjištěno na tomto prostoru, nepřilíš rozsáhlém, čtvero zajímavých pohřebišť. Rozsáhlý hřbitov s kostrami na „Újezdech“ u Heršpic z doby křesťanské prozkoumával r. 1895 red. Jos. Hladík.²⁾ Z nálezu zaznamenány hlavně bronzové záušnice s esovitým zakončením. V cihelně u Hodějic objeven hrob (bližších údajů není), z něho dostaly se do Frant. musea úlomky zvoncovitého poháru, kamenná ploténka s dirkami v rozích a drtídko, v cihelnách u Slavkova uhodilo se na hrob s galským obrádem a na hroby se skrčenými kostrami. Protože poslední nálezy jsou nemálo zajímavé pro domácí archaeologii praehistorickou, dlužno zmíniti se o nich obsírněji.

¹⁾ Fl. Koudelka, Mittheil. d. Anthropol. Gesellsch., Wien 1904, str. 52.

²⁾ J. Hladík, Památky archaeol. (Brno 1896, obr. č. 188.).

Hroby s pohřby ritu galského.

Tuším, že r. 1899 uhodili cihláři v městské cihelně slavkovské na hrob kostrový s bronzovými náramky a s velikou nádobou.

Obr. 1. Slavkov. Z hrobu s kostrou ženskou.
(V $\frac{1}{2}$ velikosti.)

K nálezu nahodil se řídící školy heršpické, p. A. Pavlík, a zachránil z hrobu nádobu a čtyři náramky. Dle sdělení p. Pavlíka

a mistra cihlářského p. Kučery objevena byla kostra asi 1 m pod povrchem ve hlině, když cihláři shodili břeh.

Ležela na znaku hlavou na jih v prosté zemi, bez kamenného obkladu, nohy směřovaly na sever (k městu Slavkovu), a u nich stála větší nádoba. Na ruku bylo navlečeno po náramku, podobně nad kotníky každé nohy; mino to nalezen byl ještě massivní hladký kruh, ale není známo v jakém uložení u kostry, a pak z hlíny vyhozené ze hrobu vybrána ještě bronzová sponka. Nádobu a ostatní bronzové šperky podařilo se mi získati a zařaditi do svých sbírek laskavostí p. uč. Al. Procházky z Blažovic.

Milodary z hrobu vyobrazuji na připojený obraz 1. a doplňuji obrázky stručným popisem.

Spona má tělo vroubkované, které přechází hotejším koncem do spirály třikrát svinuté nejprve na levé straně, pak obloučkem přepíná spirálu a zase třikrát stočený spadá jako jehla do patky. Patka se žlábkem na pravé straně jest prodloužena zpět nahoru a zahnutá k tělu sponky; konec její ozdoben třetvitou ploškou v podobě polorozvitého kvítka.

Náramky pro útlou ženskou ruku jsou ulity v kadlubu i s plastickými ozdobami v podobě stočených listův a srdcovitých vložek. Náramky však nejsou ani stejně veliky ani stejně ornamentovány. Neúplně uzavřené konce jsou rozšířeny třetvitymi ploškami v podobě kopýtků nebo pečeti. (Na obr. v řadě vrchní.)

Větší pár kruhů nánožních jest ulit v jednom kadlubě, uvnitř hladkého povrchu, na vnějšku pak slabě hrbolován. Hrbolky jakož i paličkovitě rozšířené konce byly dodatečně ozdobeny rytými kroužky s tečkami uprostřed. (Na obr. uprostřed.)

Veliký hladký kruh mohl býti nošen buď jako náramek anebo upevňoval závoj ve vlasech. Patina na všech těchto předmětech je hrubá, drsná, nestejně usazena, barvy sivozelené. Složení kovu má spíše vzhled mosazu než bronz.

Nádoba má tvar hrnce mírně v hotejší polovici vydutého s nízkým zúženým krkem a s okrajem poněkud ovaleným. Mimo dva vypouklé pásy pod krkem není ozdob. Pracována je na kruhu hrnčířském z jemné hlíny, na povrchu jemně vyhlazena a natřena černou barvou lakovou. (Obr. 2., nádoba v pravo, větší.)

Kostra ovšem nebyla zachována, jednotlivé úlomky z ní, zeleně zbarvené, povalovaly se však v cihelně ještě asi po dva roky.¹⁾

V srpnu 1903 objeven byl opodál místa nálezu opět nový hrob. U kostry chatrně zachované byla nalezena nádoba, podobná nádobě z hrobu prvního, ale menší a poněkud banatější. Uložena je nyní se sbírkou p. uč. Al. Procházky v zemském museu Františkově.²⁾

Třetí hrob otevřen za strhování hlíny dne 21. června 1904. Náhodou došel jsem do cihelny asi den po té a zastihl už v břehu

Obr. 2. Slavkov. Z hrobu galského ritu.
(Zmenšeno asi na $\frac{1}{6}$.)

jen obdélníkovou výplň hrobu asi 1·7 m hlubokého a 2 m dlouhého. Kostru cihláři už před tím vybrali i s milodary.

Dle souhlasné výpovědi jejich ležela kostra, jejíž zbytky složeny na hromádku mezi kamení a cíváry, na znaku, a hlavou na sever (k městu Slavkovu) a nohama na jih. Nad hlavou stál plochý kámen, při levém spánku nádoba, u pravého čelist z divokého kance. U pravého ramene leželo široké železné kopí tvaru

¹⁾ I. L. Červinka, Kostrový hrob u Slavkova a galské starožitnosti na Moravě. (Čas. vl. muz. spolku v Olomouci, 1902).

²⁾ Al. Procházka: Zprávy o nálezech na Vyškovsku. (Pravěk 1904, str. 12.)

listového s útlou tulejí, „přes nohy“ dlouhý železný meč s pochvou, kterou cihláři za vykopávání rozlámali a odloupali. Mimo tyto věci odevzdali mi ještě „hřebík s hlavičkou“ a dva železné kroužky massivní.

Z hromádky kostí vybral jsem kusy lebky chatrně zachovalé, dolní čelist téměř celou; ostatní kosti byly zachovány velmi špatně, zvláště u kloubů, a rozpadávaly se pouhým dotknutím.

Nádoba z hrobu tohoto tvarem, prací i barvou úplně se podobá nádobě z hrobu druhého, jen že jest o něco štíhlejší a na dně ozdobena vyrytou spirálou, jako na př. nádoba z podobného hrobu u Dobšic v Čechách.¹⁾ (Obr. 2. nádoba menší v levo.)

Oštěp je zajímavý jak šířkou list (64 mm), tak i dlouhou a štíhlou dutinou (11 cm); celkem 33 cm zdělí. Tulej přechází v žebro silně hraněné a končící až u špičky listové. Na dřevce upevňováno bývalo ještě hrebem, jenž v boku vězí posud. Podobná kopí nalezena v Novém Bydžově, jenže tulej jest ještě o něco delší,²⁾ a v Hořenicích.³⁾ Kopí slavkovskému exemplář úplně takřka shodný vyobrazuje R. Weinzierl z hrobu galského od Libkovic (u Teplíc⁴⁾). Podobná četná kopí z galských hrobů na Moravě vyobrazuje francouzský archaeolog L. Morel,⁵⁾ jenže mají vesměs kratší tuleje.

Meč má tvar mečů „marnských“, nejstarších železných mečů galských. Jest vykován z dobrého železa do čepele asi 42 mm široké s vysedlým a ostře hraněným žebrem dvojbrtně a uží se znenáhla ku pleknu, jež jest poněkud poškozeno. Řap dělníci odlomili, zachován však z něho dříve vzpomenutý „hřebík“ s hlavičkou. Počítáme-li poškozený řap na 10 cm, měřil celý meč asi 75 cm. Pochva zachována pouze částečně, nelze však souditi dle zachovaných kousků, jak byla vykována a bylo-li nákončí její ozdobeno, jak bývalo zvykem; pouze při širším konci jest kus obloučka, na němž meč zavěšován k boku. (Obr. 3.)

K pásu tomuto, jenž byl nejspíše v tomto případě z kůže, náleží oba železné duté kotoučky v průměru 4 cm. Jsou udělány

¹⁾ Dr. J. L. Pič, Čechy na úsvitě dějin. Sv. 1., tab. IV., č. 10.

²⁾ Dr. J. L. Pič, Čechy na úsvitě, I. tab. XXXIII. č. 8.

³⁾ Mit. d. Central-Commission, 1902, str. 116., č. 7. a 8.

⁴⁾ Tätigkeits-Bericht der Museums-Gesellsch. Teplitz 1903—4, tab. II., č. 5.

⁵⁾ Album de la Champagne souterraine (Reims 1898), tab. I. č. 3., tab. 31., č. 5., tab. 34., č. 28. a t. d.

ze dvou kotoučů z plechu vytepaných, které polovice byly snýtvány, v dutině vždy 3 nýty. Na jednom z nich zachována rzi protažená páska zšíťi 5 mm, nejspíš kožená, kterou se připevňovaly kotouče k pasu. Kroužky takové připomíná Dr. Pič z hrobů v Podlešíně a Žižkova¹⁾, L. Morel ze Somme-Bionne.²⁾

Meče tvaru marnského bývají ve hrobech českých dosti často. Náš meč slavkovský shoduje se na př. úplně s mečem od Dohšic,³⁾ z Letek⁴⁾ nebo s meči marnskými⁵⁾ a náleží tedy do nejstaršího období kultury galské. Mladší meče z období těnského mívají hrot zaokrouhlený a na čepeli pod řapem podkovovitý vroubek, k němuž souhlasně vykrojena vrchní část pochvy. Meče tvaru pozdního bývají velmi široké, a čepel pod řapem nebývá vykrojena, nýbrž zakončen rovně.

Spon v tomto hrobě mužském nebylo, musíme

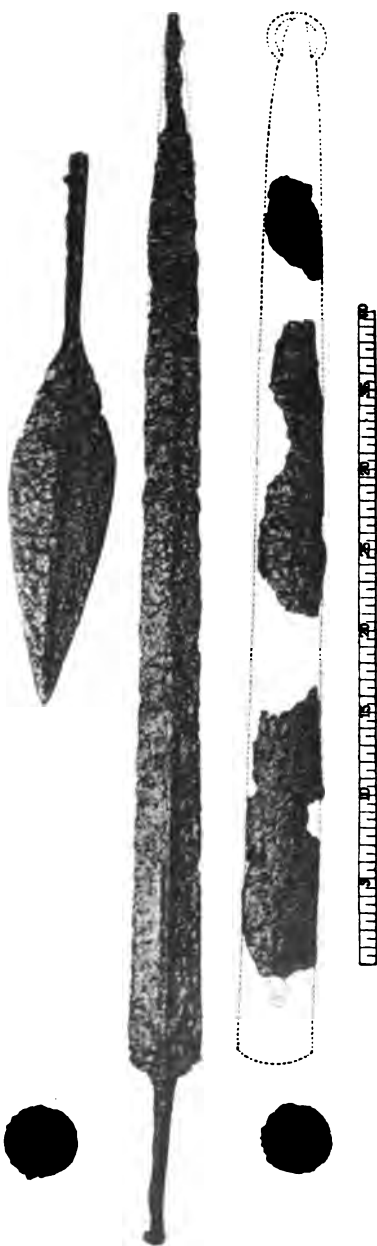
¹⁾ Čechy na úsv., d. I., str. 16., tab. VII., č. 2.

²⁾ Album de la Champ. pl. 15., fig. 2., pl. 33., fig. 8.

³⁾ Čechy na úsv., d. I., tab. V., č. 10.

⁴⁾ Tamže, tab. XIV., č. 1., XV., č. 1., XVI., č. 6.

⁵⁾ L. Morel, Album de la Champ., pl. 1., fig. 2., pl. 2., fig. 10.—13. a t. d.

Obr. 3. Slavkov. Z hrobu s kostrou mužskou.

se tedy při datování spokojiti tvarem meče, dle něhož docela jistě smíme hrob slavkovského bojovníka klásti mezi nejstarší moravské hroby podobné.

Podobně hrob ženský dle sponky s patkou zdviženou a k tělu neupevněnou počítám za současný.

Naděje, když jsme podnikali kopání nad cihelnou, že tu objevíme prvé větší pohřebiště moravské a snad uhodíme v něm na rozjasnění záhady našich hrobů s ritem galským, ať už materiálem ethnografickým neb anthropologickým, nezplnila se nám. Snad budeme šťastnější jinde.

Hroby s pohřby koster skrčených.

Když jsem zjišťoval okolnosti nálezu prvního hrobu s pohřbem galským na místě samém, sděloval mi p. Kučera, že až do té doby uhodili v cihelně celkem na tři hroby; ve všech ležely prý kostry na znaku a u noh měly po nádobě; bronzové milodary vyskytly prý se však jen jednou. Kosti z mrtvol sházeny byly na hromadu i se stěpinami nádob, z nichž se podařilo p. uč. Procházce sestaviti celou nádobku; sám jsem našel ještě stěpiny misky.

Slepená nádobka i miska jevily však naprosto jiný tvar i techniku než nádoba z hrobu galského ritu, a to výslovnou příbuznost s keramikou známou z hrobů se skrčenými kostrami.

V červnu 1902 vybrán byl podobný hrníček z hrobu, v němž poloha kostry rovněž nebyla zjištěna; větší hrníček byl rozbit cihláři.

Nový hrob byl objeven 8. června 1903 za přítomnosti p. uč. Al. Procházky z Blažovic. Byl přes 1 m hluboký ve žlutce, zasypáný hlinou okolní půdy málo tmavší a choval kostru, jejíž polohu nebylo lze určití spolehlivě, poněvadž spodní polovice její byla už odkopána. Lebka směřovala na sever s obličejem na východ, a byla rozmačkána na drobty. Milodarů nebylo u kostry.

Čtvrtý hrob objeven dne 29. srpna 1903. Ležela v něm kostra skrčená na pravém boku, obrácená hlavou na jihovýchod, nohama na severozápad. Lebka je dlouhá 175, široká 140 a dle indexu 80 na rozhraní mezi lebkou střední a krátkou. U noh byla skupina 5 nádob: černá mísa s tunelovým uchem, u ní černý džbánček, kolem mísy džbánek větší, hrnek a veliký hrnek látko-

vého tvaru, bezuchý, pod krajem širokého hrdla ozdobený roze-
stavenými čtyřmi dvojítymi pupíky.

Pátý hrob objeven téhož dne v cihelně panské, ale nešťastnou
náhodou nepozorován a stržen s břehem se značné výšky. Kostra

Obr. 4. Slavkov. Hrob se skrčkem.

byla tak rozmetána, že nebylo lze zjistiti její uložení, pouze
z úlomků rozdrčených nádob možno souditi, že to byl skrček.
Dle střepů bylo v hrobě 7 nádob, z nichž p. uč. Al. Procházka
sestavil pouze větší úhledný džbánec, z ostatních kusých jsou

dva zvoncovité poháry, veliká a menší mísa červeně natřená, pak drobnější černý hrníček s ouškem a džbáneček.¹⁾

Všecky tyto nálezy přešly se sbírkou p. Al. Procházky do zemského musea Františkova v Brně.

Šestý hrob objeven téhož dne jako III. hrob galský. Byl sotva 70 cm pod povrchem a takřka v čisté žlutici bez stopy hrobního hnízda, u jiných z pravidla vyznačeného hlinou temně prohozenou. Bohužel lebka a ruce do půllokti byly rozmáčknuty kulem a po dolní čelist sraženy s hlinou s břehu. Celé ostatní tělo leželo však v zemi neporušené na pravém boku, hlavou na sever, tváří na západ. Pravá noha byla přitažena k prsům dosti blízko, levá však opřená chodidlem o zem, postavena byla vzhůru kolenem, v pravém úhlu k noze na zemi ležící. V hrobě u kostry nenalezeno nic.

Kosti mrtvol byly dosti dobře zachovány a náležely dospělé osobě; lebku nebylo však možno sestavit.

Při vyhazování hlíny z hrobu vypadla pazourková šipka srdcovitého tvaru, ale takřka úplně zvápenatělá.

Tyto poslední objevy a zvláště okolnost, že kostry skopáváním břehu pravidelně porušované neptipouštěly vědeckého zuzitkování hrobního materiálu, přiměly nás s p. uč. Al. Procházkou, abychom podnikli soustavný výzkum na poli nad městskou cihelnou.

Dne 7. července 1904 dali jsme se chutě do práce se 6 dělníky a rigolovali jsme pozemek podle míst, kde v břehu byly znatelné ještě stopy hrobů 3., 4. a 7. Po polodenní práci podařilo se nám uhoditi po odstranění ornice na tmavší místo, které se oválně rysovalo ve žlutce. Ve hloubce asi 1·6 m ležela na urovnané zemi kostra dospělého muže v poloze skrčené na levém boku; hlava směřovala na sever, obličej na východ. Kolena byla silně přitažena k prsům, ruce ohnuty v lokti a položeny podle sebe před tváří. Pod pánví seděla mísa, a podle ní povalen hrníček s uchem. Na misce ležela zetlelá kůstka z drobnějšího zvířete, a pod okrajem misky tři pazourkové šipky. Pod loktem pravé ruky uložena bronzová dýka, nad ní na prsou kostěné šidlo. pazourkový nožík a čtverhranná ploténka kamenná. (Obr. 4.)

¹⁾ Srov. Procházkovy Zprávy o nálezech na Vyškovsku. (Pravěk 1904, str. 12. a d.)

Odkrývání tohoto zajímavého a důležitého hrobu účastnili se pp. prof. Fr. Černý z Brna a zvěrolékař Jos. Stávek ze Šlapanic, kteří neúnavně v děsném vedru očišťovali kostru, abychom ji zachytili fotograficky.

Nemálo zajímavé jsou přídavky nalezené u kostry. Pro fotografii podložili jsme je bílým papírem, aby lépe vyniklo umístění jejich.

Nádoby, pracované z volné ruky, hlásí se zřejmě do keramiky skrčených koster staršího období. Polokulová mísa je barvy tmavohnědé a má známý rozšířený okraj, ale bez ornamentu. Pod okrajem bylo ouško, a když vypadlo, navrtána mezi oba otvory, v nichž bylo upevněno, ještě menší dírka, takže nyní jsou tu otvory tři ve svislé čáře. Uchatý hrníček má tvar sploštělé koule a shora k otvoru je protažen v nízký krček. Barvy je tmavo-

Obr. 5. Slavkov. Nádoby z hrobu se skrčkem.
(Ziněšeno asi na $\frac{1}{4}$.)

hnědé. Obě nádoby bývaly původně vyhlazeny, dlouhým ležením v zemi však nabyly místy drsnějšího povrchu. (Obr. 5.)

Tvarem i technikou podobají se téměř úplně nádobkám z hrobu dětského, který jsem otevřel u Hrubčic r. 1901; v hrobě tomto byl však mimo nádoby ještě zvoncovitý pohár domácí práce hrubší.¹⁾

Pazourkové šípky jsou udělány známým mistrným způsobem z tmavošedého pazourka v podobě rovnoramenných trojúhelníků se stupňovitým výřezem na základně. Ostré jejich hrany byly mimo to na šípce největší ještě velmi jemně zoubkovány. (Obr. 6 s hora.)

Ve hrobě uloženy byly těsně pod okrajem misky; dvě ležely ostrím proti sobě na plocho, třetí podle nich na ostří. Byly-li

¹⁾ I. L. Červinka, Archaeol. výzkum na Prostějovsku, tab. I., čís. 15. a 16.

nebožtíkovi přiloženy původně na šípech připevněné, nelze si dobře představit, snad se při zahazování hrobu nějak posunuly z původní polohy.

Ostatní přídavky ležely u prsou, a to, jak lze pozorovati na fotografii, na levé straně žeber pod loktem pravé ruky. Poloha všech těchto věcí svědčí asi, že nošeny bývaly jako velmi potřebné náčiní stále „při ruce“, nejspíše v nějaké brašně na krku zavěšené, nebo nedalo by se jinak vysvětliti, proč by byly všechny uloženy na prsou pohromadě.

Bronzová dýka tvaru trojúhelníkového s krátkým řapem, jehož boky jsou něco málo ohrnuty stepáním, je tenká jako list silnějšího papíru; bývala jistě ostrá. Rukověť, nejspíše dřevěná, byla modelována asi tak, jak bývá u pozdějších bronzových mečů; aspoň podle usazené patiny lze velmi zřetelně pozorovati její půlměsíkový výkroj na nejširším konci pod řapem. Patina modrozelené barvy usazena je na celém předmětu hrubým, strupatým povlakem. (Obr. 6. uprostřed.)

Podobné dýky klade Montelius do nejstarší doby bronzové¹⁾ uvádí je z Čech z hrobu u Stelčevsi, ze Sas (Neuenheiligen) a připomíná, že v anglických hrobech se zvoncovými poháry rovněž se vyskytují podobné dýky i čtverhranné ploténky s otvory v rozích (obr. 480. a 481.). U nás na Moravě nalezena podobná dýka rovněž ve hrobu, který má nápadnou příbuznost s hrobem slavkovským. U Turovic byla do nedávna řada mohyl „Kopice“ zvaných, které před 10 lety prokopali p. naduč. Ed. Peck. V jedné z nich nalezena bronzová dýka se zachovalým držadlem dřevěným mezi dvěma poháry zvoncovitými, bílým popelem naplněnými. dále dvě náušničky svinuté z podvojného drátu zlatého, obdélníková ploténka se čtyřmi dírkami v rozích a tři překrásné šipky srdcovité z růžového pazourka.²⁾ Dýka turovská podobá se úplně řapem i ostatním tvarem dýce slavkovské, jest jen o něco stihlejší.

Dýka stelčevská pochází rovněž z hrobu se zbytky kostry, při níž byl zvoncovitý pohár, kamenná sekyrka, kužel a čtverhranná

¹⁾ Chronologie der ältesten Bronzezeit, str. 42., 109. a 193.

²⁾ Nálezy tyto i s ostatními podobnými vykopaninami uloženy jsou nyní ve sbírkách Vlast. muz. spolku v Olomouci. (Čas. Olom. m. 1894, str. 146. 1896, str. 22. — Mit. d. praehist. Commission, Wien I., str. 261. — I. L. Červinka, Morava za pravěku, str. 162.).

ploténka obdélníková se třemi dírkami v každém konci. Dýka s řapem byla mezi hnáty.¹⁾ Jiný podobný nález objevil na známém pohřebišti u Bylan v Čechách p. A. Formánek; ve hrobě s kostrou nalezeny zvoncovité poháry, pazourkové šipky, knoflíky, z kosti vyřezané ploténky s dírkami v rozích a drobná bronzová dýka s řapem.²⁾

Nad dýkou ležela obdélníková ploténka pískovcová, na hořejší straně oblá, vespod úplně plochá. Ploténka tato má úplně shodný tvar s ploténkami, o nichž archaeologové se domnívají, že si jimi pravěcí lukostřelci chránili tepny ruky před zpětným smrštěním tetivy; není však ještě hotova, neboť chybějí na ní v rozích nezbytné dírky, kterými provlékán upevňovací motouz. Pouze v jediném rohu má poněkud navrtaný dolík. (Obr. 6. vezpod.)

Když jsme při odkrývání kostry uhodili na tuto ploténku, pokládali jsme všichni nejdůležitějším zjištění její přesné polohy u nebožtíka. Dlužno přece pravděpodobně míti za to, že by byl s ní lukostřelec pohlben tak, jak ji za živa míval na ruce. Z našich moravských nálezů zaznamenány jsou podobné ploténky několikrát, ale nikde dosud nepoznamenána přesná poloha ve hrobě: tak o ploténce z Nákla není vůbec zprávy, podobně o kuse z Hodějic, dvě ploténky z turovských mohyl pocházejí z hrobů žárových, z úlomku ploténky žešovské není dosti jisto, máme-li ji raditi mezi takové, ploténka v hrobě u Hrubčic byla za týlem nebožtíkovým; z několika českých nálezů známe pouze jediný případ, že bylo uloženi její při pravém lokti zaznačeno, a podobně i ve hrobech anglických, takže bychom asi soudili z těchto případů, že tehdejší lukostřelci byli „leváky“, to jest, že luk drželi v ruce pravé a šíp v levé.

Sám o plotničce hrubčické mám jiné mínění a výklad prostší. Deštička tato, jako skoro všechny ostatní, je vyrobena z tmavosedaého pískovce, dosti měkkého, a jsouc úplně ohlazena na vypouklé straně, jest špinavé barvy tmavozelené, a činí za vlhka dojem patinovaného bronzu. Patrně nebožtík užíval tohoto

¹⁾ Památky archaeol. a místop., IX., str. 475. — Dr. J. L. Pič, Čechy předhistorické, I., str. 83.

²⁾ Mus. Král. Českého. Památky arch., XIX., str. 349. — L. Schneider Correspondenzbl. d. Deutsch. Anthrop. Ges., 1903, č. 4.

kamene za brousek na svůj nástroj bronzový; obroušené piliny lpi na drsném povrchu a v zemi se změnily na kysličník měďnatý. Proto jest asi pravděpodobnější, spatřujeme-li

Obr. 6. Slavkov. Z hrobu se skrčkem.

(Nahoře pazourkové šípky, v druhé řadě pazourkový nožík, bronzová dýka, kostěné šidlo, dole pískovcová ploténka.)

(Zmenšeno na $\frac{3}{4}$ skutečné velikosti.)

i v jiných podobných ploténkách spíše brousky než destičky na ochranu tepen lukostřelcových.

Proto nás ovšem nemálo překvapila nehotovost ploténky, a mne přímo rozmrzela, neboť očekávali jsme, že první u nás odborníky zachycený případ přinese do záhady určitější jasno.

Pod ploténkou leželo šidélko z úlomku kostěného a pazourkový nožík, opotřebováním po jedné hraně vyštěrbaný a vyleštěný. Nožík není známého tvaru prismatického, nýbrž byl retuší připraven a patrně druhou hranou upevněn v držadle. (Obr. 6. v prostřední řadě.)

Osmý hrob objeven byl asi o 5 m jižně předešlého a obsahoval opět v oválném hnízdě skrčenou kostru malého děcka. Leželo na levém boku, hlavou na sever, tváří na východ, nohy byly silně přitaženy k prsům. U pánve stál rozdrčený hrníček téhož tvaru i velikosti, jako ve hrobě předešlém. Hrob byl sotva 1 m hluboký.

Další kopání zastaveno, když se žádným směrem nejevilo ani stopy po novém hrobě a když bez výsledku jsme prokopali téměř 200 čtver. metrův.

Teprve 2. září 1904 vykopán byl opět hrob v cihelně hraběcí. Ležely v něm dvě skrčené kostry pospolu za sebou na pravých bocích. Mezi hlavami stála u nich mísa polokulová s rozšířeným okrajem a s dvěma dírkami pod okrajem a v míse překrásný pohár zvoncovitý; jest velmi jemně vypracován a červeně natřen. Ornament velmi pečlivě rytý sestává z 5 důlkovaných pásů a 2 pásů s krokvičkami; doličky vyplňovány byly bílým mazadlem. Hrob vykopal p. uč. Em. Synek a zařadil nádoby do svých sbírek.¹⁾

Dle těchto nálezů jest tedy v polích nad cihelnami slavkovskými pohřebiště se skrčenými kostrami, z nichž hroby v cihelně panské obsahují mezi milodary zvoncovité poháry, část hřbitova výše ležící, tedy nad nynější městskou cihelnou, pak hroby z dob, kdy se pěkné poháry zvoncovité počínají nahrazovati pouze pohrobním nádobím domácí hrubé výroby. Pohřebiště náleží patrně mezi nejstarší naše hroby pokolení skrčených.

¹⁾ Pravěk 1904.

Knížka lékařská od Nov. Města z r. 1780.

K tisku upravil Jan Vyhliďal.

Musejní knihovna „Matice Opavské“ v Opavě chová rukopis (s číslem XVII. 41) obsahující lékařské rady jak lidem tak zvířatům a některé rady do domácnosti. Hned s počátku jest nápis „Tuto se vynacházejí některé výborné kousky pro lidské neduhy od lékařství k spomáhání ke zdraví“; kapitola pátá jedná „O husách“, další část o nemocích konských. V rukopise na dvou místech jsou zápisy jinou rukou psané z pozdějších dob. Z nich se dovídáme, že rukopis pochází z r. 1780, z okolí Nového Města, buď z Daňkovic nebo z Javorka. Z pozdějších méně čitelných písařů jsou v knížce jména Jana Tobiáše (r. 1811) a Pavla Tobiáše, obou z Javorka. Není známo, jak knížka přišla do knihovny musejní v Opavě.

V rukopise vepsáno jest mnoho receptů, často pověřivých, které velmi charakterisují dobu, z níž pocházejí. Rukopis zřetelně psaný nářečím novoměstským poutá lidopisce měrou značnou. Receptův ani rad nepodal jsem v pořadí, jak jsou v rukopise za sebou, nýbrž uspořádal jsem je podle obsahu, aby článek byl přehlednější. Podávám rukopis s pravopisem i se zvláštnostmi jeho.

I. Lidské nemoci.

1. Proti fantaziji.

K tomu vezmi volovského jazyka listy (jitrocel), melisu, pivoňku, chmelový vršky a líkořici a rozinky. To všecko spolu ve vodě vař, potomně to do jiného hrnce slej a přeced, pak na to hodně nasyp dobře rozetřeného muškátového květu; potom takovej fantazovný a melankolný člověk pítí vždy musí, a tak přijde zase z tej melankolye k svému dobrému a zdravému oumyslu, jako kdy prve byl.

Item. Zase jiné dobré a výborné lékařství proti takovejmelankolím. K tomu vezmi se dvě hrstě borákového listí, více se jednu dobrou

hrst volového jazyka listy, a to dej do hrnce a dobře pokličkou přikrej a nechej to nanejvýš dobře ve vodě vařit, a potom to po dobrým uvaření odstav, a samo od sebe vychladnout, pak to dobře skrz šat přeced. Potom pak takovej melakolným a lekavným i zemdleným lidem, obzvláště času morního srdce a krev od nakažení píti musí, a tak se mu tým k dobrému a stálému zdraví dopomáhá.

2. Proti těžkému kašli.

Vezmi fíky, líkořici, šalvěj a vosladič; to všechno pospolu dobře v studničnej čistéj vodě vař, a to každý ráno teplý na lačnej život a na noc vždy užívej, tedy sobě od toho kašle tým pomůžeš.

3. Proti zanešenému žaludku a prsám.

K tomu vezmi půl lotu řepičku, 1 lot černohlávků, 1 lot veronika neb ouložníček, 1 lot plicníka, z bukového dřeva, 1 lot jatrníka, půl lotu rozmarýnu, půl lotu jahodový listů i s kořením, půl lotu pelyňku, to všechno spolu ve vodě dobře vař, a potom přeced, a vždy ráno a na noc teplé pí, tedy sobě zase žaloudek a prsa napraviš a budeš zdravěj.

4. Proti kamenu.

K tomu vezmi libeckového kořena aneb semeno; též petržal, kořen neb semeno, a škařupiny vaječné, co se z nich kuřata vylíhly, ty pěkně vyper, též taky mozdřický škařupiny, ty spolu s těmi usuš a dobře na moučnej prášek rozetři, a potom to všechno spolu zmíchej, a v pšeničným pivě dobře vařit a teprv píti, tedy zajisto má spomoženo bejti. Probato(!)est.

5. Proti hlízám s morovejm nakažením.

K tomu vezmi semenec, bobky, a cartum benedikt. To dobře usuš a na prášek rozetři. Potom ten prášek s teplým vínem vždy píti.

Zase vezmi šalvěj, polejku a truskavec, a to dobře ve víně spolu vař, a dej do toho taky toho svrchu jmenovaného prášku, a taky teplé se píti musí, tedy ty hlízy ani morové nakažení tobě nikde škodit nebude.

6. Proti zimnici.

K tomu vezmi a vykopej spátečně bovej kořen, a tak z něho tu svrchu zelenou kůru zeškrab, a z tej druhéj pod tou jest, nastrouhej neb rozetři, a potom to dej do šaty a dobře skrze ten šat vypresuj z toho tu vodičku, potom tomu nemocnému to píti dej, nebo vezmi tu rozetřenou kůru a v pivě ji dobře vař, potom mu píti to dej, tedy ho ta zimice má opustit.

Item. Taky vezmi konské hned čerstvě vy v nové lejno, teplé, od koně, kterej vždy vobrok žere, to dej do čistého a hustého šatu, a ten šat s tým lejnem namoč dobře ve víně a potom z toho kzaftu (vodicky) napresuj a naždímej, a přidej do toho trochu řebušky a cukru, a teplé píti; bude spomoženo.

7. Proti v kostech lámání.

K tomu vezmi chedbí i s kořením, to vař dobře v čisté vodě a pař se s tím, co nejhorčejším zdržet můžeš, kde by se ty žíly krčily.

8. Proti spálenině neb vopařenině.

Proti spálenině neb vopařenině vodou neb polívkou. K tomu vezmi ze žab skořipiny, a ty dej do nového hrnce a přikrej dobře pokličkou, a dej to k vohni, aby se v tom hrnci na prach spálily, potom ještě dobře zetři, a tak vem dřevěnej neb lněnej volej, a pírkiem tím volejem pomašuj, a tým práškem zasejpej. Pak-li bys ale těch žabích skořupin mítí nemohl, tedy rozetři na mouku drobno křídou, zasejpej, potom se budeš hojit.

9. Zlý maso, kde roste, sehnati.

K tomu vezmi sejtí, z toho vydělej to bílý, a to bílý spal v novém hrnci na prach, ten drobno rozetři, a tak tým prachem na to zlý maso zasejpej, tedy ho brzo udusi a odežere. Pak se dobře ta bolest zhojí.

10. Proti živému vlasu.

Proti živému vlasu, kde by ho koliv jeden měl. K tomu uřež křty, které v rybnice rostou, ty spal na popel, potom z toho popele udělej luh, a tu v tom místě, kde ten živý vlas máš, tým luhem vždy dobře pař, tehdy potom hned uztíš, že jako živí červi polezou, a tak to dlouho čín, až všecky vylezou aneb vyprší.

11. Proti lyšejům a žloutenici.

K tomu vezmi jatrník, tým ty lyšeje potírej, tedy se ti potom stratí. Zase ten jatrník po několikráte užívati, je tak dobrej a užitečnej, že jak od hovada tak člověka žloutenici zahání, a i všeliké jiné neduhy uzdravuje.

12. Bradavice zahnat.

Tehdy tu každou dobře až do živého krvácení voškrabat, potom na ně utřejchu nasejpat, tedy potom tobě zajisto i s kořeny zvypadají, a zase se to zhojí.

II. Nemoci konské a rady na chování koni.

1. Proti vozkrivíně.

Předně hned proti vozkrivíně, když pozoruješ, že by tobě začínal krň se žlutě soplit, tedy zajisto se začíná zvozkrivit, k tomu časně přičnuj se od toho pomahat, totižto takto: K tomu vem jalovčí zrný zralé, anděličný kořen, vomun, a to každého se čtvrt funtu a půl funtu také čemerky, a tak to všechno drobno rozetři, potom to dej do jednoho nepotřebovaného hrnce a na něj k přikrytí dobrou pokličku taky obglejtovinou, a naěj na to ze dva i více mázy pira, a nechej to dobře zvařit

tak dlouho, co by skoro se to do polovice vodvařilo, a tak potom každý ráno se čtyry dobrý lžíce vlažlavýho toho do nosních dír vlej, a to pokud ti to stačiti bude, a dej mu přes kříž hned na jednej straně plicní a na druhej straně pod uchem nad vokem, to jest světlou, žilami pustit, a krve tak z obouch žil za půl másu by se mohlo vypustit, a na nějakou mísu ji tecti nechat, a dobře ji nechat ustát, abys viděl jak barevna bude. Potom pak zasej ve vosmi dnech druhé takové, jako ty žíly první, dej vodevřít, a taky tak s krví jako prvotní dělej, a žlab dobře vyškrahat a vobnovit, nebo ho trochu vypálit, aby ta vozkrivina z něho se vyprávil, a ještě takovej prachem s vrchu nadepsaným posypat a vytřít. Jestliže pak ale ten žlab tuze starej a schnilavej jest, tedy rači vyhodit ho, a novej dáti, a kup sobě lichou do třích písků, živej trutí, do každýho ji dej sobě dáti za tři křešle, a tak bude za devět křešlí všeho lichou, a v tom žlabě v každěj hlavě provrtej díru a tej trutí do tej každěj hlavy a díry s tým pískem dej, a dobře špuntem zatluč.

Těž taky, když by se vobával v cestách od jinejch koní zvozkřiveniny, tedy jenom třeba za jednu křešli tej živej trutí, bude taky lichou, za jednu a za tři videnky v písku dobře zadělat a do sukna taky velmi dobře zašít a koňom do hřívý a do vocasů taky dobře zaplést a zavopatřit, aby to jiní nemerkovali. Tedy je to vskutku všechno dobře na kolikerejch takovejch koních k dobrému místu pomoženo, že od toho jsou obhájeni, a sprobírované jest, kdo chce od toho zabezpečen býti, tedy se musí nelenovat toho dělati.

2. Zase jiné věci k vozkrivíně bejti mají.

Totížto vem živou trutí, taky lichovně ji za peníze kup, buďto za tři krejcarey neb za tři křešle, k tomu bobkovýho dřevěnýho voleje a psiho sádla, a to každého taky za tři krejcarey neb za tři křešle. Však ale nejprve tu trutí tým bobkovejm volejem umoř, pak to všechno spolu dej, dobře zmíchej, potom každý ráno se lžicu do nosních dír, pokud ti to stačí, vlažnavý vlej, a od žlabu ho vobrať, potom ale za dobré dvě hodiny na mouku drobno natřenej čemerky do nosu skrze nějakou trubku, buď dřevěnou neb z rákosí a z libečku udělanou, vefoukej. Pak zasej ale za dobrý dvě i tři hodiny těmi žilami, tak jak v prvotním vypsané povídá se. K tomu též taky i z vocasů se pustit má. Tedy se tak ta vozkrivost na čas zastaví, však ale se za čas zase navrátí, a obzvláště když jeden zanedbá, a tak rači takového koně hledět časné odbyt.

3. Zase jiné věci pro vozkrivku následuje dělat.

Totížto vem psí hlavu a živého ježka s psí hubou, dej to do nového hrnce a na vrch přikrej pokličkou, a dobře vovaž hlinou a do dobrého vohně neb do peci to dej, aby se to dobře na prach spálilo. potom to na mouku drobno rozetři, potom sobě taky takovou trubku udělej, jak se v tom prvotním vypsané povídá, skrze takovou trubku hodně hlyboko do nosních dír vefukuj, a to dvakrát za den, ráno a večír. a do vobroku taky trochu aneb v chlebě, kdyby to chtěl žrát, dávat. však ale taky tak těmi žilami pouštět, jako se v prvotním vypsané povídá.

neopominuj. A tak se hned vod hodiny jemu ty vozkrivý trubice od toho zacpají, že se tak vozkrivka na celého půl roku i dýlej zdrží, potom pak ale se zase přes čas navrátí. A to jest dokonale v skutku na mnohejch koněch sprobírováný, že pomůženo bylo, ale rada jest, aby račí se hleděl kůň časné odbyť.

4. Zase jiné věci proti vozkrivíně následuje potřebovat.

Totížto vem hned malé narozené slepé psy, ty hned do nového velkého hrnce pokličkou dobře přikrytou, a dobře v hlínu všecken ten hrnec zadělat, a taky buď do dobře horkej peci aneb do dobře žhavého uhelného vohně dej, aby se v tom na popel spálili, a potom ten prach z nich vždy po vobroku po troše dávej, a taky skrze takovou trubku, jak se v prvotním vypísané povídá, do nosních dír vefukuj, tedy tak na nějaký čas zastavíš; však ale taky těmi žilami dej mu tak, jak v prvotním se povídá, pouštět, tedy to má k dobrému taky býti.

Zase jiné.

K tomu vezmi z jinej klisny některé chlupy, a ty strč takovému koňovi do krku, pak s ním nějakou dobrou chvíli krokem neb klusem do dobrého zahřetí jezdi, tedy se taky tím má od tej vozkrivky na čas k zastavení pomáhat, ale téma žilama taky neopominouti pouštět.

5. Zasej proti hřiběcí, by koně celej rok od ní ochránění, též i od jinejch nedostali.

Totížto na svatou Pannu Barboru přede dnem usuš sobě topinky chlebový, a ty dobře na drobno natlučenou sirkou, kafrem, solí posyp, a nejprve je dobře sádlem husím potřít, potom na to mastný ty věci jmenované nasyp a dobře zrostří a koňom před vobrokem je dej jísti, tedy budeš mít vždy od toho zajisto ochráněny.

6. Proti žloutenici, nebo je přítelkyně hřiběcí, a potom vozkrivky.

K tomu předně dávej takovému koňovi syrově močený ječmen s nastrohaným hořcem zmíchaným, a když napájet, tedy vem křemelový aneb obláskový kámen a ten dobře ve vohni rozpál, pak ho dej do tej vody uhasit, co se mu jí pítí má dávat. Potom vem do nějakého střepa živého uhlí, pak vem kadidlo a slepičích trusu suchýho drobně stlučeného, aby mu dobře do skřepí přikryja hlavu, nečím pokuť, tedy mu zajisto od ní tím pomůžeš. Probato jest to na mnoho takovejch koněch.

Zase jiné věci následují proti žloutenici.

Totížto vezmi verbinu a jablečník, a to dobře vař ve víně, a nasyp do toho natřeného šafránu, a do krku se čtvrt polůvky teplavýho vliť, aby se to jemu dobře do života dostalo, a nic od toho nadarmo se

nerozlívalo, a to před vobrokem a pitím do lačného života, a potom na to pokaždý ze dvě hodiny státi nechat, tedy se taky skrze ty věci jemu dávány od tej žloutenice pomůže, že jí pozbude.

7. Proti hřiběci.

Předně hned mu plicní žíly pustit, potom vezmi dva loty vomanu, dva loty bobků, dva loty sentorovný mouky z krámu neb z apatyky koupenej, dva loty šedej sírky a dvě hlávky voloupaného česneku, a tak to všechno drobno stluč a spolu zmíchej, a do sklenej nádoby dej, a nalej na to ale půl druhýho másu vinného vocta, a dobře to přikrej a na teplej kranec postav, a nechej to tak den a noc státi, a potom mu od toho po tři dny každý ráno do lačného života po jednom dílu skrze skřípí do krku dobře vlej, a na to jednu hodinu bez jídla tak státi nechej, a nic mu jesti nedávej, tedy se mu rozežene, a od ní pomůže.

8. Když kůň jest na plících, na játrách a na slezině raněný, a takovej kůň má zlej suchej kašel, a přichází pomaly v dušnost.

K tomu potřebuj: vezmi od černic vostružiny, ty drobno zesekej, a vem vopálku vovsa, a to spolu zmíchej, a tomu koňovi plíčníma žilami pustit, a tej krve něco do toho vovsa s tím vostružím zesekanejím tecti nechej, a jiného vobroku taky mezi to přimíchej, a jest mu to dávej, a v poledne nápoj, a v teplej maštali vždy ho držet musí, tedy bude zase k svému zdraví přicházet. Však ale se zase více k tomu jednat musí, totiž vezmi 1 lot bobků, 1 lot slonovej kosti a 1 lot rustrynu, 1 lot myry, 1 lot obrovýho stroje, 1 lot hořce: to všechno spolu na drobnej prášek stlouct a rozetřít, a tak ten prášek pomalu buď to v chlebě neb ve vobroku jest dávej, tedy tím zase k jeho dobrému zdraví pomůžeš.

9. Když kůň jest velkým kašlem obtížen.

K tomu vezmi volový jazyk, kořeny, a drobno je rozkrájej, a ve vobroku jest dávej, a při schodu měsíce jemu plíčníma a vostružnýma žilami dátí pustit, tedy se mu od toho kašle taky bude pomalu spomáhat.

10. Kterej kůň začíná dušnět, že z jara na ňom tu dušnost se tak hned nepozná.

Když na mladej travě se pase, v zimě ale v teplej maštali na seně, obvláště když jest z tučnej trávy a prašný, tu se na ňom ta jeho dušnost uzná, že bude vždy ráno z jeho ležení vstana velmi kašlem obtížen, a životem bude jako měchy hejbat, to se od plic hnití začíná. K tomu máš hledět potřebovat časné takto: tedy se takovému koňovi hned z jara plíčníma a vostružnýma žilami pustit má, co by juž se dvě neděle na mladej travě se pásł. Potom juž za celý léto, pokud se na travě pásłi bude, nebude mu potřeba pouštět a co dělat; tedy se mu spomáhá a vodlechčuje. Ale když zase zima přichází, a prašný neb

z tučnejch trav sena se mu dávají, takový jsou jemu velmi škodlivý, tehdy rači, a nejlepší jemu ječmenou, čočkovou a bobovou slámu nasekanou řezat, a místo sena zakládat.

Více vem šedou sírku, bobky, venikreku, rajskou chvojku a hutskou pěnu neb fedrvejs, spolu dobře na drobněj moučnej prach rozetřít a do vobroku namíchat a celou zimu jest dávat. Též taky volovej jazyk mezi to vem a rozetřít, však ale pokaždý ve 4 nedělích přes kříž plícní a vostružný žíly dej pustit, tehdy mu tým lékařstvím odlehčí a pomáhá. Rovně jenom do času a takovej kůň je nevodbytněj, obvláště v zimě, nýbrž z jara hled ho vodbyt. Na další držení se při něm nic nepřichová.

11. Proti schvácení, abys sobě své koně v cestě vodou neschvátil.

Tedy takto vždy dělej: Dříve nežli tej vody koňom máš pítí dáti, tedy v ní nejprve vždy tvé (!) ruce umej, a potom jim ji pítí dej, tedy jich nikdá neschvátiš. Což ale když se ti potřeří skrze vodu jet, tedy se s koňa dolů sehní, a dřívěj ruce z tej vody umej, a potom jim ji pítí dej.

Zase jiné.

Totížto tehdy hned předně mu dej z těch noh, na které jest schváceněj, žilami pustit, pak vem z ranostejlka devět kousků kůžky a dvacet sedm přek šafránu a za krešlu žemličku, a tu rozkroj na tři dni, a zasej na každěj den udělej tři kousky, a tak z ní přijde udělat devět kousků na tři dny, a z tej kůžky do toho každýho kousku žemličky po jednom kousku kůžky, a třích přirkách toho šafránu dej, a tomu koňovi toto po ty tři dny sněsti dávej, tedy má mu to tým zase spo-
moženo bejtí.

12. Když koňovi buď zadní nebo přední plece schne.

Totížto mu to plece, než slunce vyjde, v devíti místech pušadlem prosekej, aby z toho dobře krev šla, a vem dobrou hrst soli, a dobře rukou tří, aby se ta sůl do těch protatých díř dostala a vetřela, pak toho tak až do druhýho dne nechej, potom pak na druhej den to slameným věchtem dobře votři, a potom vem terpentýnovýho a lněnýho neb dřevěnýho voleje, ty spolu zmíchej, a tým to všechno posekaný místo pomasti rukou a nechej to namaštěný tak do třetího dne, a třetí den pohlídna k tomu, je-li to maštění do vnitř vešlo. A povrchu je-li posechlý, tedy to zase starejm vepřovej sádlem maž, a to tak dlouho, vždy přes třetí den, se sádlem mastit má, až to zase jemu vyjde. Však ale koňa toho nejní potřeba zahálet nechat, tolikéž vždy s ním všecko dělat a jezdit může. Probató est.

Zase jiné věci k takovému schnutí oudu potřebuj, totižto vezmi z hnoje červů moc a ty kamenem na kameně stluč dobře, až bude z toho jako masť, pak to dej do sklenej nádoby, a dej do toho dřevěnýho voleje, pak to postav na slunce vostré, aby se to na tom slunečným teple stytylirovalo. Pak-li je v zimě, tedy to na kamna na kranec postav,

tedy bude to taky tak dobře, jako na slunci. A potom tu v kterém oudu ta bolest a chromota v klidu jest, tou masť masť, nebo tou masť i lidi se vyhojuj, že spomoženo bývá.

13. Proti škrkavkám, když se koňovi zbouří.

Napal sobě z bukového dříví popela, a z toho popela nadělej luhu, a tak tým luhem mu vobrok polívej, a chce-li, taky mu ho dej píti, tedy mu to žraní od toho přestane, a ty škrkavky tým spokojíš. Nebo je tak, že mnozí jmenuj škrkavky, mnozí roupy, mnozí brouky, mnozí chrousty. Však ale jest to všechno jedno, okromně hlísty, jest jiný, nebo ty jsou dlouhý, třebas na dvě pídě jedna jest, a ty když se v koňovi zbouří, vony sem tam se přemítají, a tak tudy měj merk, že když v koňovi skrčí a přebývá, tedy to jest příčina a bolení koňovi, že se v ňom hlísty v poučku pohnuly, a že v ňom třou, jako ryby ve vodě. Skrze ty nejní tak strašlivo, jako skrze roupy, nebo ty jsou jako brabenci v poučku vždy pohromadě, a jak koňovi se něco potrefí, že v životě žraní dostane, to jsou ty roupy, brouky a chrousty příčina, že jejich král nebo matka jako při včelách z ležení jejího se jim stratila, a oni ji hledaj a sem tam lezou, a tak kůň nemá pokoje, pokud se zase do svého místa neslezou a neusadí, též taky když se do koňa tronky dávaj, že jedním na ně trefí, teď je sežene, že se zase v jejich pelech a hnízdo slezou a usadí, a tak se potom taky kůň upokojí.

Ittem. Jestliže kůň ještě žráti v tom chce, když ho to následuje, dej mu hodně pšeničné votrubky jest, aby mu trochu terpentýnovým volejem polej a rozmíchej, tedy přestati má. Dobře zmíchej, svázat, porazit a do krku dobře vlít, potom pak rozváža ho s ním jezdit dobrem krokem. Tedy mu od toho zajisto spomůže, že zase přijde k sobě a bude jak prve.

14. Když kůň rychle znemocní, že sebou buď v maštali neb jinde vo zem uhodí.

K tomu hned předně pohlídní na jazyk, jestli je suchej, tedy má zbouřený myši, pročes abys mu je neodvíral, namasť mu ty žíly hodně zaječím sádlem a pod jazykem mu tu křížní žílu puť a dobře vykrvácet nechej. Jestliže však ale na jazyku pěnlivej maz ležet má, tedy hlísty neb brouky a roupy v poučku zbouřený má. K tomu vem z hývovýho dříví napáleného popela, čistotně přesitého, a tým ten jazyk mu tříti máš, a taky ho ve vodě dobře vař, aby se luh udělal. Pak ho nechej schladnout, a tak schladnutýho vlažnavý hodně rozmíchaja do krku mu ale se 3 polůvky vlej, potom ho projed trochu, tedy ho to zase pomine, a bude mu lépe.

15. Když kůň má ouplavici, že z něho žene a chvístě a stavít se v něm nechce.

K tomu vezmi jahodví i s kořením, a to vař dobře v čerstvej vodě, potom napal z hývovýho dříví popela, a ten popel dej do tej vody, a tak se udělá luh, potom to přeced a vlažnavý dobře vyžíznivému dávej píti, jak mnoho chce.

16. Když kůň má život zanešený všelikejm neřádem, že jak jesti, tak trus a moč dobře od sebe nepouští.

Takovýho se má purkýrovat, totižto: k tomu purkýrování vezmi 1 más dobrého vinného vocta, též taky tři neb čtyry vnově snesený čerstvý vejca, a ty tak v celosti do toho vocta vlož a dobře to přikrej, nechej to den a noc tak spolu státi, a ty vejca v tom ležeti, a tak na druhý den ráno dej tomu koňovi plícnými žilami trochu pustit a tej krve do hrnka trochu chytit, potom ty vejca vem a rozluč a do toho vocta je rozlučené s tou krví spolu dej a dobře zmíchej, a tak to na tři díly rozděl, a po tři dni mu každodenně jeden díl do krku vlej. Na to potom ho dobře do zahřetí projeti dej, tedy potom bude se zadkem purkýrovat, a život sobě dobře vyčistí.

17. Když kůň je v životě zacpanej, že se trusem i močem nemůže vyprázdnit.

K tomu vezmi rakůvky, ty dobře na moučnej prášek rozetři, též taky dobře s polůvkou bílýho vína, spolu to zmíchej, a vlažný zehřít a do krku dobře vlítí a s ním jezdit; tedy se taky z něho brzo pustí, že dobře bude mu pomoženo.

18. Zase když kůň scat nemůže, že se v něm moč staví.

Totížto vem rakůvky drobno na prach stlučenejch s dobrý tři noží spíce, ty dej do hrnka, a nalej na ně vody a to dobře svařit nechej, a tak toho ale s půl druhý polůvky vlažnavýho vlej a taky do toho trochu lněnýho voleje vlej, též taky vezmou rajskou chvojku a šafrán, a to oboje dobře zetři na moučnej prach, v dobrém voctě to zvař, ale půl másu toho udelej, a vlažnavý mu to do života vlítí, však nejlépe jest ho porazit, aby se mu to náležitě do života všechno dostalo, a potom s ním trochu jezdi dobřejm krokem neb malejm klusem, tedy ti potom bude brzo močit a scat, a život mu vopadne.

Jin é.

Vezmi ale čtyry neb pět židovskejch střešen, a ty dobře v teplé vodě zrozmíchej a vlažnavý koňovi hubou do krku vlej, tedy to jest taky dobrý k pomožení k tomu scaní.

Zasej proti krvavému moču následuje potřebovat. Totížto k tomu vem z dobrý dvě hrstě drobno na mouku zetřenej routy a z dobrou polůvku červenýho vína, to spolu dej trochu zvařit a vlažnavý po tři i po čtyry dni před žrádlem lačnému dobře do života vlítí, a na to ze dvě hodiny bez jídla státi nechej, tedy mu od toho spomoženo bude.

19. Kdyby se tobě v cestě kůň vobrokem přežral, že by tobě potom žráti nechtěl.

Tehdy voustrouhej u vozu nožem podjížďku, a to, co z toho nastrouháš, dej to tomu koňovi s chlebem sněsti, tedy ti bude zase brzo dobře žráti.

20. Které kůň má na voku neb mázdru bělmem podešlé.

Tedy vezmi ledek a soli, stejně jednoho jako druhého, a to spolu na moučnej prach spal a rozetři. Potom mu skrze pysk do toho voka na ten cink vefukuj, tedy mu ten cink tým seženeš.

Ittem. Konskej m prachem se zafukováním taky sežene, i též taky bílej zázvor na mouku drobně rozetřenej, s medem zmíchanej, a pírkiem do voka vetřít. Tedy je to taky dobré k spomožení, aby neoslepl. Však ale dej pozor, aby se drbat nemohl.

Ittem zase jinačí na ten cink: Vezmi člověčí lejno, a tým lejnem v koutkách z venku v oku potřej, taky to pomáhá.

Ittem zase jinačí pro ten cink: Vezmi modrou ambrožku i s květem a s kořeny a stluč mezi dvouma kameny a potom to dej do sklenice, a dej to na ostré slunce, s den i se dva nechej státi, a tak se z toho udělá jako masť neb voley. Potom pak pírkiem tým do voka na ten cink neb běl potírej, tedy se mu tím pomůže a sčistí voko, tak jak kdy prve bylo.

Zase jinačí proti bělmu ve voku, že by dokonce oslepovat chtěl, totiž k tomu vezmi jeden lot jitrolimu, jeden lot kafru, jeden lot bílého zázvoru. Stluč ty věci spolu drobně na moučnej prach, potom to dej do nějaké skleně nádoby a nalej na to dobrého starého bílého vína, pak to nechej na ostrém teplém slunci neb v dobrém teple stát, potom pírkiem z toho do voka ten běl potírej dvakrát i třikrát za den, a dej pozor, aby se nedrbal. Tedy zase pomaly se s tým pomůže jemu, že neoslepne.

Ittem zase jinačí proti takovému ve vočích. K tomu vezmi tři neb čtyři čerstvé, v nově snešené vejce, a ty dej do horkého popela; nechej jich v něm tak dlouho, až co by se jenom na polovici, totiž ani tuze tvrdo aniž měkko tuze neupekly, pak jak uznáš, tedy je vem, a ty žloutky z nich obzvláštně vydělej, a dej je do šaty, a ty dobře presuj, a tak z nich napresuj sobě voley neb kzaftu, ten jest jak pro koně tak pro lidi dobřej pro oči.

Zasej jinačí a velmi také dobré a pravdivé pro bělmo neb cink ve vočích zahrnutí: totižto k tomu vezmi několik živejch křepelék, ty dej do nového oglejtovaného hrnce, a dobře pokličkou přikrej a hlínou vomaž a dej do pekárně horkej neb k uhelnému ohni, aby se v tom na prach spálily, a dobře na moučnej prášek rozetři, potom pak skrze pysk neb nějakou jinou, buď z rákosí neb z libečkovou trubkou do toho voka na ten cink a bělmo zafukuj, však ale předně mu nad tým vokem a pod uchem tu světlou žilou se pustit má, a dobřej pozor dej, aby se drbat nemohl. Též taky tým křepelčím a lípeným sádlem nad vokem v těch důlkách a klapkách na vrchu i dole pod vokem potřej pírkiem, ale aby od těch sádel nic do voka nepřišlo. Tedy se mu zajisto pomůže, že ten cink a bělmo zaženeš, nebo se jmenovanejšma sádlý lidem ve vočích pomáhá.

(Dokončení budoucně.)

Soupis zvonů na Boskovsku.

Píše mus. konservator Fr. Lipka.

Řada III.

V poslední¹⁾ skupině dlužno aspoň stručně se zmíniti o zvonech boritovských.

Borítov.

Legendy, jakož i popis všech zvonů na věži tamního kostela už jsem otiskl v pojednání „Kostel v Boritově a památosti jeho“ v tomto časopise,²⁾ tak že zbývá dodatí pouze ještě některá data.

1. zvon, největší, měří v průměru 1·12 m a jmenován jest „sv. Jiří“.

2. z nich jest nejstarší (nepochybně z XV. věku), v průměru 0·80 m, jmenuje se „poledník“, též „Panna Maria“ (po pozdravení andělském v legendě):

ANNE MARIA GRATIA PATER DOMINUS
REXNO BENEDICERE AM IN MONTI
BUS IN BENEDICERE REVERENDUS

Obr. 13. Faksimile zvonové nápisu v Boritově.

¹⁾ Viz Čas. mor. mus. zem., roč. IV. 1904.

²⁾ Tyž Časopis, r. III. čís. 1.

3. „Anděl strážný“, má prům. 0·58 m.

4. jest rozměru poněkud menšího, než-li předešlý, a jmenuje se „umíráček“.

Bradleny.

Na průčelní vížce kostelní zavěšeny jsou v železné konstrukci 3 zvony.

1. velký 0·61 m průměru, ozdobený nahore věncem palmetek vedle sebe kladených, pod ním legenda mezi dvěma pruty:

 SIT NOMEN DOMINI BENEDICTUM.

Pod nápisem jsou střídavě kolem zvonu festonky ovocné a hlavinky andílčí; mezera na předu, kde ornamentální vlys se počíná i končí hlavinkou, vyplněna jest svislým listem vrhovým. Na téže straně na plášti relief sv. Václava, na protější sv. Floriana, po stranách sv. Barbory a světce s vidlemi a s volkem u nohou (sv. Isidora orače?). Při spodě na zvoně ještě poznamenáno:

 CLEMENS STECHER IN PRVNN 1794.

2. zvon, polední, jest novodobý, průměru 0·48 m, s pásem klasův a s reliefy Matky Boží a církevního světce. Ulit firmou „Ad. Hillera vdova a syn“ v Brně 1897.

3., umíráček, 0·35 m průměru, jest od téže firmy a má pás naturalistických růží na koruně a relief sv. Barbory na plášti.

Černá Hora.

Na místě bývalé kaple vystavěn kostel za let 1707—10, při němž ještě nebylo věže ani zvonův. Nynější zděná věž i se zvony pochází teprve z nové doby. Zvony vyžadovaly nákladu 939 zl. Jsou 3 a celkem úpravy stejné.

1., hrubý, průměru 0·89 m, má na uchách (6) masky a pod legendou na hoře: ~~EXPENSIS FUNDI RELIGIONIS ET DIVERSORUM~~ BENEFACTORUM FUSA A LEOPOLDO FRANCISCO STANKE okřídlené hlavicky andílčí (střídavě dvojího typu) s festony, na plášti relief sv. Vavřince s rožněm a při spodním okraji kolem zvonu nápis jednořádkový:

 EXPENSIS FUNDI RELIGIONIS ET DIVERSORUM BENEFACTORUM FUSA A LEOPOLDO FRANCISCO STANKE
OLOMUCH A. 1843.

2., poledňák, průměru 0·68 m, má nejhořeji festonky a legendu :

 SWATA MARIA ORODUG ZA NAS,

na plášti relief Matky Boží dle obrazu C. Dolciho (pod tím drobný festonek) a na spodě něm. znění nápisu:

 AUF KOSTEN DES RELIGIONSFONDES UND
VERSCHIEDENEN WOHLTHAETER GEGOSSEN VON LEOPOLD
FRANZ STANKE IN OLMÜTZ I. J. 1843.

3. zvon, maličký, pr. 0·55 m, ozdobený ornamentem lyrovým pod legendou:

SWATY FLORIANE ORODUG ZA NAS,

a při okraji český překlad:

 NAKLADEM DUCHODU NABOŽENSKÉHO A
ROZDILNYCH DOBRODINCŮ LIL MNE L. F. STANKE
V OLOMAVCI 1843.

. Jedovnice.

Požár zničil kostelní věž i se starými zvony; ze zbytků jejich slit jest nynější zvon největší.

1. má průměru 1·13 m a na čepci tyto nápisy. V 1. řádce:
EXUSTO . NONIS MARTI . ANNO . REPARATAE . SALUTIS .
OPPIDO . JEDOVNITZ . HUGO COMES . SALM · REIFFERSCHIED .
LOCI · DOMINUS · ME · REVOCAVIT · E ·

V 2. řádce:

FLAMMIS . VOCANDO . FIDELES . AD . VIAM . VITAE . AETERNAE .
BAPTISAVIT . IN . HONOREM . BEATAE . VIRGINIS . MARIAM .

Pod nápisy na hoře v páse kolem zvonu se střídají malé hlavinky andělů i zvířecí s květinovými guirlandami. Na plášti znak knížecí s jedné, a s druhé strany odlit památný¹⁾ nápis uprostřed vavřínového věnce, podobně jako v nedalekém Lípovci:

VIVOS VOCO
MORTUOS PLANGO
FULGURA FRANGO .

¹⁾ Tuto obvyklou legendu lze čísti na nejstarších zvonech, na př. v Pětíně u Žamberka v Čechách. Viz Dr. Ed. Albert: „Nápisy na zvonech v Žamberce a v okolí“ v „Čas. spol. př. starož. čes.“ roč. IV.

Dole poznamenáno:

FECIT · ME · KARL · STECHER · FABER · CAMPANARIUS
BRUNAE · MDCCCXXII ·

2. zvon jest nový, má 0·87 m průměru a na hoře pouze ozdobu krajkovou, na plášti relief sv. Rodiny a dole nápis: Ke cti nejsvětějších jmen Ježíš, Maria, Josef. Nákladem farníků Jedovnických r. 1857.

3. zvon průměru 0·71 m s reliefy sv. Petra a Pavla jest poznačen nápisem: Ke cti ss. apoštolů a kostelních patronů Petra a Pavla. Nákladem farníků Jedovnických r. 1857.

Svatá Kateřina.

Starobylý a v celém okrese nejmalebnější kostel Svato-kateřinský nedochoval starých zvonův. Na dřevěné zvoničce, ke spodnímu zdivu připojené a pouze vylomeným otvorem v klenbě nad emporou z kostelní půdy přístupné, visí 2 zvony, větší ze starého zvonu přelitý a jiný zcela nový.

1. má průměru 0·59 m a pod korunou nápis kolem v jedné řádce:

■ SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM ·

+ REFUSA A : 1689.

Pod tím drobný, chudíčký ornament. Na plášti malý relief sv. Kateřiny (na konsolce s okřídlenou hlavičkou). Dole poznamenáno:

CYRILUS NAPP ABAS AD S. THOMAM BRUNE ·

2. zvonek, průměru 0·325 m, s reliefem sv. Cyrila a Metoděje a s hrubou větévkou („Gegossen von Hiller's Witwe in Brvnn 1870“).

Kochov.

Osada se připomíná v listinných pamětech už r. 1274. Na skalnatém ostroze stojí starožitný, ale nyní docela proměněný filiální kostelík (letovské fary). Starobylostí ani okolí kostelní nezajímá mimo prastarý náhrobní kámen s křížem prostě tesaným ve hrbitovní zdi. Na průčelní vížce zavěšeny 2 těžce dostupné zvonky, starší od Karla Hillera s plastickým obrazem Madoniným, s větévkou vrbovou (jako v Borotíně) a s Pietou, jakož i s nápisem německým, druhý jest větší a novějšího původu (1863 ?) s českým nápisem (V. Hillera vdova z Brna).

Letovice II.

Na druhém kostele, zámeckém (u mil. bratří), zavěšeny jsou 3 nové zvony.

1. má 0·64 m průměru, nejhořeji vlys komponovaný z motivů slohu románského, na plášti reliefs sv. Václava a Jana z Boha (s podpisy německými), mezi nimi poznamenáno: Gewidmet vom Johann Roscht 1895.

2. měří 0·55 m s vlysem z révoví a s reliefs sv. Barbory a sv. Jana Nep., též s něm. podpisy; přelit ze staršího zvonu nákladem Roschtovým.

3. z nich má 0·44 m prům., na hoře pás klasů, na plášti relief sv. Rodiny, jako předešlý přelit ze zvonu staršího nákladem Roschtovým firmou V. Hillera vdovy a syna v Brně 1895, jak svědčí něm. nápisy. Lešení na zvony uroběno r. 1775.

Lhota Rapotina.

Filiální kostelík boskovské fary postavený s počátku stol. XVIII., měl z téže doby 2 zvony. Nyní jsou přelity oba. Větší z nich (■) „GEGOSSEN VON FRANZ HILLER IN ALTBRUNN ANNO 1855“ mimo neztetelný relief na plášti má kolem koruny nápis:

AUXILIO SALUBRI TUO EX INTEGRO OBLATA DIGNARE
REMUNERARE VOTA ■

Menší zvonek s legendou: SV. BARTOLOMEJ ORODUJ
ZA NAS s reliefem téhož světce na plášti byl (dle nápisu) ULIT
1715, PRELIT 1884, a to NAKLADEM OBEC LHOTY RAPOTIN(!).

Molenburk.

Osada původu mladšího má nový kostel, tudíž i nové dva zvony na veliké věži.

1. má rozměru 0·725 m a výšky 0·64 m (k závěsníku 0·72 m), reliefs Bolestné Panny Marie a sv. Cyrilla a Metoděje, mimo nápis: Tento zvon obětují kostelu Mol. Josef a Anna Drmola z Hartmanic 1869. Lit jest Vojt: Hill. vdovou v Brně, váží 435 liber a byl za 430 zl.

2. rozměru 0·60 m a výšky 0·50 (0·58), s reliefs sv. Anny a sv. Josefa a s nápisem „Od Vojtěcha, Hillera vdovy v Brně.

Tento zvon obětuje kostelu Molenb. František, Františka a Josefa Kala z Molenburku 1869, váží 130 liber a byl za 228 zl.

3. zvonek na vižce sanktusníkové, 0·29 m průměru a výšky 0·23—0·32 m, má na plášti reliefs Matky Boží (s dítětem a žezlem) a s druhé strany světce-biskupa, letopočet 1763, jakož i zkratky:

W S T
F O

Tento váží 60 liber a pochází z bývalé zvonice, která stávala pod lipami na návsi, pokud ještě nebylo kostela (dle mylné pověsti z doby založení samé osady).

Olešnice.

Nynější farní kostel katolický, zasvěcený sv. Leopoldu, stojí na náměstí na témž místě, kde byl starodávný kostel, za dob husitských válek zbořený, původně sv. Petru a Pavlu zasvěcený, později opravený a pak znovu ke cti sv. Vavřince zasvěcený. Míval staré 3 zvony, a to z let 1525, 1562 a 1593. Roku 1827 vypukl oheň, který (mimo 93 domy) zničil kostel i s věží.¹⁾ Proto dal kostelní patron Josef svob. pán Honrichs holé zdi jeho strhnouti a vystavěti kostel nový a uliti též 3 nové zvony.

1. z nich, hrubý, má 0·97 m průměru a na uchách (6) masky. Pod legendou ozdobnými literami na čepci: S. JOSEF OROZKA ZA NÁS široká bordura z akanthových palmet a okřídlených nohův. Na plášti reliefs sv. Josefa, sv. Vavřince s rožněm, Matky Boží (v oblacích — postavy poloviční) a na čtvrté straně ve věnci nápis z rží:

*Gegossen
bey Carl
Stecher in
Brünn.*

Dole při okraji zvonu se vine nápis v jedné řádce kolem:

 KE CTI BOŽI OBETOWAN OD WISOCE
UROZENEOHO PANA WLADIKA JOZEFA Z HONRICHU
PANA NA KUNSTATE DALEČINU A RADIMERZE
PATRONA CHRAMU PANE OLLESSNICKEHO 1835.

¹⁾ Krahulec: „Osudy statku olešnického čili louckého“ v Besídce „Moravské Orlice“.

Tímto zvonem vyzvání se denně o 2. hod. odpolední za doby od Nalezení sv. kříže (3. května) do Pozdvižení sv. kříže (14. září).

2. zvon, polední, 0·80 m průměru, oživený na hoře ornamentem slohu renaissančního (s labutmi k sobě obrácenými); mezi dvěma linkami nápis:

 SPASIZ PANE LID TWUG A POŻEHNEG DEDICTWI TWEMU.

Pod tím ženské karyatidy, nesoucí na hlavách pletence růží. Na plášti reliefs sv. Mikuláše a sv. Jakuba, též věneček s firmou zvonářskou (jak u předešlého zvonu). Při okraji poznamenáno:

 OBETOWAN K SWOLANI WERNICH
KRŻESTANU DO CHRAMU PANE K POSLAU-
CHANI HLASU BOŻIHO 1835.

3. zvon, místním pojmenováním „krňa“, má průměru 0·56 m a hrubé palmetky nad legendou:

 UDEL PANE POKOGE ZA TECHTO DNU NAŚICH,
a pod ní pás festonkův. Na plášti relief sv. Václava (?), a s druhé strany se opakuje zvonářská značka (jak na hoře při čís. 1. a 2.). Dole nápis:

 K ZBUZENI POBOŻNOSTI SWIM MILIM
WĚRNIM PODANIM OBETOWAL JOZEF SWOBOD-
NE PAN Z HONRICHU.

4. zvonek, umíráček, přelit z nejstaršího zvonu (který byl před stavbou nynějšího chrámu umístěn pod stromy) firmou „V. Hillera vdova a syn“ v Brně teprve r. 1902.

Filiální kostelík sv. Mikuláše (na hřbitově na „moravské straně“), starší to stavba, než se podobá dle nynějšího zmodernisování, chová na vížce uprostřed střechy řídkou památku zvonářskou. Nejstarší olešnický zvon, co do lijecké práce dílo dokonalé, opatřen zajímavým nápisem obsahujícím kus místní historie.

1. zvon, poledník, 0·65 m průměru, má 6 uch pletených, a na plášti reliefs sv. Mikuláše a Anděla strážného s druhé strany, na ní se počíná též nápis onen:

ANNO JUBILAE0 · 1650 · OCTOBRIS
LITYZWONTENTOKECZTIACHVA
LIE · S · MIKOLASSIPATRONVHRAMV

PANIE · ZASPRAWYVROZENEHOPANA
JANAPOSPISSYLAPOLSTRZEMOVSKYHO
TENCZIASAVRZEDNIKAPANSTWYKVN
STATSKEHO.

Pokračování teprve v horní pásce kolem zvonu v jednom řádku:

AZAAVRZADVPAWLAGVDAPRIMATORAAKRISTOFA
PROWAZNIKABVRGMISTRAKASPARERTELZRAKOVNIKA·∴

Závěr obsahuje jméno dovedného zvonáře. Jinak jest zvon hladký a krásného zvuku.

2. zvonek (lokálním pojmenováním „krňa“), prům. 0·47 m, ulitý Karlem Stechrem (a nejvíce podobný polednímu zvonu na velké věži farního kostela), má nejhoreji hrubé palmetky nad legendou:

■ S · IOHANI ORA PRO NOBIS 1847.

Pod ní labuti a střídavě hlavinky andělů. Na plášti reliefsy sv. Mikuláše a sv. Jana Nep., značka zvonářská ve věnečku a při okraji nápis:

■ ODOPOCINUTI · LEHKE · DEG · GIM · PANE ·
A · SWETLO · WECNE · AT · GIM · SWITI ·

Na kostele evangelickém jsou 4 nové zvony ocelové, ulité vesměs v Bochumě (ve Vestfálsku).

1., hrubý, má 1·07 m průměru a jest označen pouze (mimo německou adresu továrny na čepci) nápisem na plášti:

NÁKLADEM JÁN A MARIE ANDRLIK Z TRPINA ·
+ 1. N. 1871. + 29. V. 1875
1878.

2., poledník, má prům. 1·02 m a (mimo značku BOCHUM) tytéž nápisy.

3., oznamováček, 0·74 m průměru, má pouze: BOCHUMER
VEREINS GUSS- STAHLFABRIK 1878.

4. zvonek („krňa“), 0·37 m průměru, jest zcela hladký.

Prosetín.

Dříve byl v Prosetíně malý kostel dřevěný, teprve r. 1738 vystavěn nynější Janem Theodorem svob. p. Imbsenem. Na věži, kostela poněkud vzdálené, zavěšeny jsou 3 zvony.

1. má 0·78 m průměru a nápis:

TENTO ZVON OVEIAN (!?) KE ITI (!?) NEISVET
PANU BOHU + A BL. PANIE M.
SWATE + MARKETE DO PROSETINA .

Pochází z roku 1534 (MCCCCXXXIII).

2. má průměru 0·71 m a jest opatřen nápisem:

LETA P. 1763 TENTO ZWON GEST STIT
O6 WACLAWA KONWA

na druhém řádku:

RZE Z WELIKE BITESSE.

3. má pr. 0·31 m, a mimo reliefy sv. Jirí a sv. Františka Xav. nápis:

IN HON. S. GEORGII ET S. FRANCISCI X. 1764.

Druhý kostel, evangelický, opatřen čtyřmi zvony, každý z nich má pojmenování a nápis. Ulitý byly vesměs v Brně (V. Hillera vdova a syn) r. 1898.

1. v průměru 1·20 m, Mistr Jan Hus, dar Josefi Ovinové roz. Juren z Prosetína. Památka spravedlivého jest požehnání.

Kn. přis. 10. kap. 7. verš.

2. prům. 0·96 m, Jan Žižka, dnes uslíšiteli hlas jeho, nezatvrzujte srdci svých.

Žid. 3. 7—8.

3. prům. 0·81 m, Jan Amos Komenský, pojdtež ke mě všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vám odpočinutí dám.

Mat. 11. 28.

4. pr. 0·60 m, Mistr Jeronym Pražský, Pamatuj na stvořitele svého ve dnech mladosti své.

Kazat. 12. 1.

Rovečín.

Podobně jako blízká Olešnice a Prosetín má i Rovečín po dvou kostelích, starším katolickém a novém evangelickém. Onen zasvěcen jest sv. Martinu a vystavěn Karlem hr. z Lamberka r. 1721 na místě kostela starého, tehdy zbořením hrozícího. O původě jeho není písemných zpráv, ale ze starého kostela posud zachoval se inventář „renowirovany za dvoijctihodného a vysozce uczeného v Panu bohu nábožného Knieze P. Martina Antonína

Horalka toho času dobre zrzyzeneho Pana P. fararze miestys Olessnicze wssech farniku k tomu przenieziczych totiž na grun- tovní peníze od starodavna odporuczene y také odprodane anebo skoupené czoby se kdekoliw mohlo vynalezti na kterymkoliw gruntie držitel téhož gruntu Budiž povinen k chrámu Páně zalo- zieni S^e Martina w diedine Rowiecznym k chudemu za dusy každorocznie platit, a to ten tyden przede wssemi Swatymi pocznaucz téhož roku 1699“. Mimo to na varhanách krásný kan- cionál z r. 1687 a jako nejstarší upomínka na starý kostel veliký zvon z r. 1547 na věži kostelní.

1. zvon má průměru 0.90 m a majuskulí psanou legendu s úhlednými dělitky:

Obr. 14. Legenda zvonu v Rovečíně.

Jinak jest úplně hladký a váží 4 staré centy; jest původu zřejmě nekatolického.

2. a 3. zvonek jsou přelity r. 1845 a bez nápisův.

Druhý kostel v Rovečíně, evangelický, má 3 zvony vesměs ulité Ad. Hillera vdovou a synem v Brně roku 1898, dar to místní záložny v 50. roce vlády císaře Františka Josefa I.

1., velký, průměru 1.10 m, s pruhem révový a hroznů, má na plášti velký kalich a nápis: Věř v Pána Ježíše Krista. Skutek sv. apoštolův. XVI. 3.

2., prostřední zvon, 0.90 m průměru, má mimo tytéž okrasy v menším měřítku nápis: Miluj bližního svého jako sebe samého. Mat. XXV. 39.

3., malý, pr. 0·75 m, má tytéž okrasy zdobné a nápis:
Nadějí spasení se vesel. Řím. XII. 12.

Na všech zvonech poznamenáno stejné věnování a firma
zvonářská.

Sloup.

Ve známém poutnickém místě jest nádherný chrám Panny
Marie s dvěma věžemi v průčelí.

1. zvon, hrubý, umístěn jest o samotě v pravé věži a má
průměru 1·26 m, na čepci hrubší ornament a jednořádkový nápis:

☉ DVRCH DAS FEVER BIN ICH GEFLOSSEN .
JOHANN JOSEPH PFRENINGER IN WIENN HAT MICH
GEGOSSEN .

Pod tím pás figurek střídavě dvojího typu. Na plášti reliefy:
sv. Jan Nep. (největší), sv. Anna, světec s křížem a povědomá
podoba Panny Marie Sloupské, kolem (v trojúhelníku) 3 andělů
hlavinky. Pod tímto reliefem dva znaky korunované a nápis:

☉ DIRECTORE DOMINO ANTONIO
WEYSENREGNER ANNO . MDCCLIII .

Na obvodě zvonu mezi dvěma jednoduchými pruty po-
znamenáno:

QVATVOR CAMPANE FVSE SYNT ☉ SVMPTIBVS
EXCELLENTISSIME COMITIS CAROLINE A ROGENDORFF
VIDVE, EX FAMILIA PALFIANA AB ERDED, FVNDATRI-
CIS ECCLESIE, IN PAGO SLAUP, QVE VOX (zamazáno)
GERMANIS COLVMNAM SONAT,

V druhé věži visí dva menší zvony.

2., prostřední, s týmž ornamentem i s figurkami, jako pře-
dešlý, má 1·03 m průměru a nápis:

☛ JOHANN JOSEPH PFRENINGER
IN WIENN HAT MICH GOSSEN ANNO 1753.

Na plášti reliefy sv. Antonína Pad., Josefa, klečícího rytíře a sv.
Floriana s podpisy:

S : ADONIE S : IOSEPHE S : DONATE S : FLORIANE
ORADE PRO NOBIS .

Též se zde opakují korunované znaky (hrbat Rogendorffův
a Palfů). Povšimnutí zasluhují železná srdce zvonů (se značkami)
pro odlišný tvar.

3., poledník, 0·82 m průměru, ozdoben na koruně vlysem břečtanu a pod nápisem

EMIL WEBER V BRNĚ PŘELIL MNE 1876,
ornament geometrický. Na plášti:

SS · JIŘI (relief) ROCHU (relief)
JAKUBE (relief) A ŠEBESTIANE (relief)
PROSTE ZA NÁS.

Při okraji bordura vyplněná ratolesti dubovou.

Nedostupny jsou umíráček v lucerně a pozdvihováček na vížce sanktusníkové.

Sulkovec.

Jan Theodor svob. pán Imbsen vystavěl (1736) na místě nepatrné kaple nynější kostel sv. Havla. Na věži jsou 2 zvony.

1., o 0·56 m průměru a s výškou 0·47 m, pochází z r. 1736. Byl „Ke cti a chvále Panny Marie přelity 1854 v Brně od Vojtěcha Hillera“ a má nyní na plášti relief Matky Boží, jinak jest hladký.

2. zvon, 0·38 m průměru a 0·33 m výšky, jest bez ozdob i bez letopočtu (jak předešlý z roku 1736), pouze vypuklými literami (2·5 cm) vysokými má vyznačený nápis:

JOHANES , MATHEVS , LVCAS , MARCVS.

Váží 80 liber.

Žďárná.

Zvony na žďárenském kostele končím řadu zvonů na Boskovsku. Kostel znova vystavěl r. 1759 Leop. hr. z Dietrichštejna, není na něm tudíž zvonů starých, nynější pocházejí vesměs z nové doby — po roce 1839, když vyhořel kostel, pouze na jednom z nich (z r. 1550, jak poznamenal Volný,) čteme, že byl přelit. Celkem jsou čtyři a úpravy stejné.

1. hrubý, 0·645 m průměru, má nejhořeji nápis:

LAUDABO DOMINUM ET PSALLAM DEO MEO QUAMDIU
FUERO · PS: 145.

Pod tím jest vlys vyplněný střídavě lvy, nymfami a rohem hojnosti. Na plášti relief sv. Bartoloměje, pod ním ovocný feston. Při spodě kolem zvonu nápis:

IN HONOREM S: BARTHOLOMAEI REFUSA SUM A
LEOPOLDO FRANCISCO STANKE OLOMUCII 1842.

2. poledník, 0·52 m prům., má pod nápisem: AL. F. STANKE OLOMUCII FUSA, kolem koruny prostý ornament barokní, a s obou stran reliefu sv. Františka pokračování nápisu:

SUMPTIBUS ILLUSTRISIMIS D: D: FR: XAV: COMITIS
A DIETRICHSTEIN PROSKAU,

a na konci při spodní obrubě kolem zvonu:

A: 1842 FUSA SUM HAEC UTI ET TRES ALIAE
CAMPANAE PER INCENDIUM 27. SEPT: 1839.

3., „prostřední“, má 0·48 m průměru a mimo nápis jako předešlý na hoře ornament připomínající miniatur středověkých kancionálů, na plášti relief sv. Floriana a dole:

SUB PRAESIDIO PASTORALI R: D: WENCESLAI RASCHKA
CURATI LOCI ZDIARNAE AN: 1842.

4. umíráček, pr. 0·445 m, s ratolestí vavřínovou má nápis:
IN HONOREM S: JOSEPHI SPONSI B: MARIAE V: pak relief
sv. Josefa a dole firmu zvonářskou:

 AL. F. STANKE OLOMUCII FUSA 1842.

* * *

Abý byl inventár zvonů v hejtmanství Boskovském dle možnosti přehledný, jmenují starší kusy do stol. XIX. v chronologickém pořadí. Vůbec nejstarší (nepochybně) jest ze všech zvon ve Viskách (čís. 1.), k němu se druží též nedatovaný jeden v Bohuňově (čís. 2.), tamže jiný (čís. 1.) byl už datován (před přelitím) rokem 1496. Následuje Blansko s prastarým exemplářem (čís. 2.), Lysice (čís. 2.) 1462, Petrovice (čís. 3.) 1466, Újezd (čís. 1.) 1490, Dlouhá Lhota (čís. 1.) 1496, s konce věku XV. jsou též zvon v Sebranicích (čís. 3.) a v Boritově (čís. 2.), z následujícího asi zvon v Bedřichově (čís. 4.), v Sebranicích (čís. 1.) a Drnovicích (čís. 1. — nyní už přelitý), snad i v Lysicích (čís. 1.), pak jsou Němčice (čís. 1.) 1510, Lysice před přelitím (čís. 3.) 1510, Vážany (před přelitím snad oba) 1516, Dlouhá Lhota (čís. 2.) 1518, Drnovice (čís. 3.) 1519, Olešnice (byl z r.) 1525, Letovice (čís. 3.) 1528 (?), Svitávka (čís. 1.) 1530, Prosetín (čís. 1.) 1534, Závist 1536, Kunštát (čís. 2.) 1539, Rovečín (čís. 1.) 1547, Sebranice (čís. 4.) 1547, Žďárná (před přelitím čís. 1.) 1550, Ostrov (před přelitím) 1550, Knihnice (čís. 2.) 1556, Oleš-

nice (byl z r. 1562), Boskovice (na hřbitově byly 2 z r. 1567) (jeden přelit), Lipovec (před přelitím) 1567, Černovice (čís. 1.) 1570, Rájec (před přelitím) 1574, Sebranice (čís. 2.) 1590, Olešnice (byl z r. 1593), Letovice (čís. 2.) 1597. S konce téhož věku byl v Boskovicích pořízen zvon Jarošem ze Zástřizl. Ze století následujícího má teprve Olešnice zvon z r. 1650 (na hřbitově, čís. 1.), Benešov (čís. 1.) 1688, Visky (čís. 2.) 1689, Sv. Kateřina (čís. 1.) 1689, Benešov (čís. 4.) 1695, Blansko (čís. 1.) 1699, s konce téhož věku pocházejí 2 velké zvony z Boskovic, nyní v sousedním okrese Jeviščském (Borotín čís. 1. a 2.); z věku XVIII.: Petrovice (čís. 1.) 1700, Lhota Rap. (dva) 1715, Knihnice (čís. 1.) 1718, Boskovice (čís. 2. na hřbit.) 1718, Letovice (čís. 5.) 1729, Rájec (čís. 1.) 1731, Vanovice (čís. 3.) 1732, Sulkovec (dva) 1736, Vanovice (dva) 1738, Knihnice (čís. 3.) 1740, Svitávka (čís. 2.) 1750, Sloup (dva) 1753, Benešov (čís. 3.) 1762, Újezd (čís. 2.) 1762, Kunštát (čís. 1.) 1762, Doubravice (čtyři) 1762, Rájec (čís. 3.) 1763, Molenburk (čís. 3.) 1763, Prosetín (čís. 2.) 1763 a (čís. 3.) 1764, Boskovice (byly dva z r. 1772), Protivanov (čís. 1.) 1772, Boskovice (čís. 5.) 1777, Protivanov (čís. 4.) 1786, Svitávka (čís. 3.) 1791 a Bradleny (čís. 1.) 1794.

Prehled jest důležit, lze z něho seznati, že poměrně dosti jedinců stáří účty hodného zachovalo se mezi nimi podnes, a to exempláře dobrého díla s legendami českými neb latinskými (mimo Petrovice). Nejvíce zvonů pochází ze stol. XVI., většinou s legendou českou, velmi dlouhá mezera v řadě zvonů jest v době pobělohorské. Z těch časů vůbec není na Boskovsku jediného nového kusu mimo vzácný zvon olešnický (má jediný legendu českou). Mimo 6 datovaných zvonů z II. polovice téhož věku jsou ještě 2 zvony (z děla ulité) z Boskovic, nyní v sousedním okrese Jeviščském (v Borotíně), které jsem též pojal do soupisu. Následující století jest zastoupeno stejným počtem zvonů jako doba renaissanční. Latina zatlačila český jazyk téměř úplně, latinský zápolí s němčinou, která později převládá nad jazyky oběma. Původních prací nepřibývá, naopak zvony starší nyní přelévány, obyčejně nešťastně, jak jsem řekl už s počátku, a to firmami vesměs německými. Jest to doba zřejmého úpadku řemesla zvonářského, ba možno tvrditi, že nejnovější lijecké výrobky z toho oboru jsou zrovna primitivní, nápisy na nich poznamenané nejsou bez četných poklesků mluvnických.

Výzdoby a celé charakteristiky vůbec hleděl jsem vypsati při každém jednotlivci.

Náklad na zvony naše zřídka jen měl náboženský fond či kostelní záduší, častěji obce za pomoci farníků neb i jednotlivci, a to hlavně šlechta jakožto kostelní patron. U nás pořídili zvony: kníže z Auersperka (do Bořitova), páni z Boskovic (do Letovic), z Dubé a z Lipého (do Letovic), z Drnovic (do Drnovic a Rájce), hrabě Desfours-Walderode (do Křetina), z Dietrichštejna (do Boskovic, do Protivanova a Žďárné), Gellhorn (do Blanska), Honrichs (do Olešnice), Imbsen (do Sulkovce), hr. Mensdorff-Pouilly (do Boskovic), Mitrovský z Nemyšle (do Boskovic), hrab. Pálffy-Erdődy a z Rogendorfa (do Rájce a Sloupa), starohrabě Salm-Reifferscheidt (do Jedovnic a Lipovce), Zástřizlové (do Borotína, Boskovic a Vísek) a Žabka z Limberka (do Rájce).

Na konec připojuji seznam všech zvonů dle autorů-zvonařů s jmenováním místa, kam lili buď zvony nové, neb s poznáčením *, kdy přelévati zvony starší, jakož i přesné letopočty, naposledy pak součty prací na Boskovsku. Jsou to:

Adam z Meziříčí: Záviš 1536 a Boskovice 1567 (celkem 2).

Bellmann Karel z Prahy: Křetín 1853* (3).

Benešovský Jan z Mor. Třebové: Letovice 1597 (1).

Ertel Kašpar z Rakovníka: Olešnice 1650 (1).

Mistr Filip z Víškova: Knihnice 1556 (1).

Filip (týž?): Ostrov 1550 (1).

Filip konvár: Němčice (bez data) (1).

Haubic Šimon z Brna: Letovice 1528 (1).

Henckelmann Jan z Mikulova: Boskovice 1772, Protivanov *1771 (2).

Hiller František na Starém Brně: Lhota Rap. *1855 (1).

Hiller Karel z Brna: Kochov (1).

Hiller Vojtěch z Brna: Sulkovec *1854, Bedřichov (2) 1863 (3).

Hillera Vojtěcha vdova v Brně: Kochov 1863 (?), Molenburk (2) 1869, Sv. Kateřina 1870, Újezd 1871, Černovice 1878, Borotín 1890 (celkem 7).

Hillera Vojtěcha vdova a syn z Brna: Letovice 1895 a (2) *1895, Bradleny (2) 1897, Prosetín (4) 1898, Rájec *1898,

Rovečín (3) 1898, Drnovice *1900, Olešnice (2) 1902 a (2) *1902 (celkem 18).

Hilzer Hynek ve Vid. Novém Městě: Vanovice (3) 1870 (3).

Jeronym z Brna (Gero [de] Bruna): Bohuňov 1496 (1).

Kercker Zikmund z Brna: *1718, 1720, Rájec *1731, Kunštát 1732, Vanovice (2) 1738 (6).

Martinů Liborius z Brna: Bořitov *1733, Boskovice 1777, Drnovice 1762, Protivanov (bez data), Újezd 1762 (celkem 5).

Melák Jan Kř. z Brna: Blansko *1699 (1).

Obletter Antonín z Olomouce: Protivanov 1786 (1).

„ Valerius „ Doubravice (2) *1762 (2).

Oberg Mikuláš z Olomouce: Knihnice 1740 (1).

Pir(?) Jan: Sebranice 1590 (1).

Pfreninger Jan Josef z Vidně: Sloup (2) 1753 (2).

Reimer Jiří Frant. z Olomouce: Knihnice *1718 (1).

„ Pavel z Olomouce: Benešov (2) 1688 a (1) 1695 (3).

Stanke Leopold Frant. (Slezan z Opavy) z Olomouce: Boskovice 1827, Protivanov *1842, Žďárná *1842 a (3) 1842, Č. Hora (3) 1843, Boskovice *1847 (celkem 10).

Stecher Karel z Brna: Petrovice *1820, Jedovnice *1822, Lípovec *1822, Boskovice 1823, Lípovec 1825, Olešnice (3) 1835, Lípovec 1844, Olešnice 1847 (celkem 10).

Stecher Klement z Brna: Svitávka 1791, Bladleny 1794, Boskovice 1803, Borotín 1814, Bedřichov 1817 (5).

Straub Wolfgang z Olomouce: Benešov 1762, Vážany *1817 (2).

Václav konvář: Černovice 1570 (1).

„ „ z Velké Bíteše: Prosetín 1763 (1).

„ (Kondler?) z Olomouce (Venceslaus de Olomunc): Sebranice (bez data) (1).

Vaněk Jan ze Sloupnice: Bohuňov *1821 (1).

Weber Emil v Brně: Bořitov (2) *1876, Lysice *1876, Sloup *1876 a Boskovice *1886 (celkem 5).

Zřízení panské panství Letovského z roku 1561.*)

Z Letovské pamětní knihy
vypsal Jos. Kraus.

Zřízení panské panství Letovského,

kteréz se každoročně všem lidem poddaným, jakž při městečku, když se rada na rathouzi obnovuje, obci Letovské přednáší, tak i po vesnicích při držení soudův čteno hývá.

Nejprve, vidí-li se ouředniku, předmluvu učiniti aneb. jakž níže psáno, přečísti dáti může.

P ř e d m l u v a.

Sousedé Letovští, v dobré vědomosti vám všechném vůbec pozůstává, jakej se od starodávna dobrej chvalitebněj obyčej, ano užitečnej i platnej řád při předešlých vrchnostech křesťanských na tomto panství zachovával a posavad zachovává, tak že pobožná vrchnost svými jistými příhodnými časy (o poddané své pečujíc) obzvláštní chvíli na to vynakládá, aby k poddaným svým povinnost svou dokazovala, a všelijaké dobré řády nařizujíc, ruku nad nimi podstatně držela, tak aby všickni poddaní nej-
předněji Pána Boha poznávajíc, jeho cti a chvály vyhledávati a pobožně živu býti se snaživali, vrchnosti pak své poddanost a

*) Letovské zřízení vydal r. 1561 Volf Jetřich hrabě z Hardeka a z Kladska, pán na Letovicích. Reginou hr. z Hardeka přešly Letovice do společného držení s manželem jejím hr. Jindř. Václ. Thurnem (1613). Jména obou pánů se vyskytují ve zřízení samém, které jest velmi pěkným dokumentem ze století šestnáctého a podává obraz životních a poddauských poměrů v městečkách moravských za věku stavovského. Opis zřízení jest patrně z doby Thurnovy.

(Pozn. red.)

náležitou povinnost vykonávati a jí sobě mnoho vážití uměli a naposledy sami mezi sebou vespolek svornost a lásku zachovati hleděli, a tak po vůli Boží pobožný život vedouc tudy všelijakých časných dobrých věcí účastni býti a po smrti v den soudný od Boha spasení a života věčného dojiti mohli. Aby pak na tento čas v tom dobrém nic nescházelo, proto Jeho milost vysoce urozený pán, pan hrabě, pán náš milostivý, jiné vůle býti neráčí, než aby se to (na čemž, jak to již dotčeno, mnoho dobrého záleží,) jakož prvotně tak i nyní i na potomní čas neopouštělo, ale s pilností vykonávalo a nad dobrým řádem skutečně ruka podstatná držána byla, za tou příčinou tedy dnešní den k tomu jsouc obrán, aby s pomocí Pána Boha to, což tak pro dobrý řád potřebného zříditi sluší, náležitě před sebe vzato i také slušně na místě postaveno a vykonáno býti mohlo.

Protož vám všem vůbec i jednomu každému z poručení vrchnosti toto napomenutí se činí, abyste na to, což se vám dále předkládati bude, se vši náležitou poctivostí pilný pozor měli, v pilnosti poslouchali a náležitou vážnost ve všem zachovali. A kdož by se pak jinaké a všetečně choval, ten vedlé provinění svého skutečně trestán býti má.

Napomenutí ku potazu.

Sousedé Letovští, věděti se vám dává prvé, nežli by se jiné věci potřebné na tuto chvíli před sebe vzaly, což se toho pilná potřeba tznává býti, abyste to mezi sebou, ačby se jaci koliv nedostatkové mezi vámi nacházeli, šetření jeden druhého, ničehož, cožby scestného bylo, nezatajujíc, s pilností vyhledávali a v té příčině k těmto níže psaným třem věcem prohlédali.

N e j p ř e d n ě j i, poněvadž všelijaké předsevzeti lidské, aby svůj šťastný průchod s platným prospěchem míti mohlo, začátek svůj od Pána Boha všemohoucího pro čest a chválu jeho velebnosti Božské bráti musí, vám tedy sluší mezi sebou opravdově rozjímati tuto p r v n í věc, kteráž se samého všemohoucího Pána Boha cti a slávy dotejče, totiž: bylo-li by vám někomu známo a vědomo, že by se při této obci na někom takové pohoršení nacházelo, kterýž by Pána Boha svého se spouštěl a samého opatrování božího sobě málo vážil, ale s čáry, kouzly a jinými pověrami proti vůli Boží na škodu bližního svého zacházel, též

kdo by jména Božího zle, nevázně anebo rouhavě užíval, buďto v zlořečení, lání, hromování a v pověrečném žehnání, tolikéž jestli by kdo služby Boží a slova jeho svatého pílen nebyl, a v tom nedbanlivě se ukazujíc, jiným na sobě zlý příklad dával, službu boží a řád církevní rušil, o tom zle mluvil a převráceně pomlouval, spíše na páleném v šenkovních domích a po krčmách nežli v kostele se nacházel a raději nějakých takových domácích prací nebo jiný daremný procházky a zahálky hleděl, nežli by kázání slova Božího pílen byl, o čemž vědouc a zdravě tomu rozumějíc, že před Bohem nic skrytého není, protož k dobrému svědomí svému prohlédati máte, a nic scestného, o čem by kdo jakou vědomost měl, nezatajujte, aby se v tom při vás nepravé a falešné pokrytství nenacházelo.

Druhá věc pak, kterouž mezi sebou rozjímati povinni jste, dotejká se po Pánu Bohu vám vystavené vrchnosti. Protož jestliže by se při této obci na odpor vrchnosti co nacházelo, že by kdo v poddanství, dobrém řádu a poslušenství státi nechtěl, o vrchnosti zle mluvil a ouřadních osob, od vrchnosti vystavených, sobě málo vážil, platů, poplatků spravedlivých a robot povinných, též herní neb šacuňkův uložených dávati a spravovati se zhajoval, na to nedbal a něco toho zapíral, nebo bez platu mimo povolení a vědomost vrchnosti čeho užíval, i také že by se vrchnosti někdo v užitky lehkomylně vkládal, a buďto na školách, lukách, zahradách, v lesích, v řekách, potocích a kdežkoli jinde tejnou krádeží škodu činiti se opovažoval a jakékoliv jiné nenáležitě své vůle se dopouštěl, jsouce my všickni jako věrní poddaní vrchnosti své věrnost zachovávatí povinni, protož toho, jakž ste napomenuti, ničeho tajiti nemáte.

Třetí věc také, kterouž vážiti vespolek jste povinni, dotejče se vás všech obecného dobrého, při čemž nedostatkův rozličných, kteří by se snad najíti mohli, vyhledávati máte. Totiž jestli by se který škodlivý člověk, svárlivý a nepokojný buřic, cizoložník aneb neřádův milovník a dopomahatel, pomlouvač, utrhač klevetný a jinak zlopověstný na škodu obci a sousedům na těžkost nacházel, který by lidem v užitecích a na statku škodu činil, neslušných věcí vyhledával, protivné před sebe bral, lidi podezřelé a škůdce fedroval, čeládku odluzoval aneb nač zlého proti hospodáři namlouval a navozoval a jinou jakoukoliv vy-

myslenou faleš provodil, též jestliby jeden druhému v rolich, lukách, zahradách, ohradách, stezkami, pastvami a jináč škodu činil a toho by přestati nechtěl, a tak zoumyslně navzdůry k nevolím a různicím příčinu dával, na ty i jiné věci bedlivě se ohlédajíc, co by se takového najíti mohlo a k přetržení přijíti náleželo i dobrého nařízení potřebovalo, skutečně a opravdově se všeho ujímati máte. A najde-li se co nedostatečného, o to pořádně snesouce se, zase s uctivostí náležitou předstoupíc, což zapotřebí bude, na všechny napřed oznámené tři artykule skrze jednu osobu odpověď dejte.

N o t a.

Když po potazu odpověď dána bude, najde-li se jaká stížnost, má se poznamenati a pohromadě, pokudž možné, porovnána anebo jiný den slyšána a na místě postavena býti. Když pak mají ouřadné osoby žádost svou (ač jsou toho prvé pohledávali) opakovati a za propuštění z ouřadu prositi, a dá se jim odpověď, že se k žádosti jich tak stane, a tu má dále ke všecké obci promluveno býti na ten způsob, jakž níže psáno.

Promluvení k obci z strany starého ouřadu osob.

Sousedé Letovšti! Jakož tomu všickni dobře rozumíte, že osoby tyto ouředné, kteréž předešlého času práci obce této vedly, zase nyní z toho ouřadu propouštěti se mají, protož se na vás, na všecku obec i jednoho každého obzvláště podává, jestli byste všickni neb kdokoli obzvláště proti těmto ouřadným osobám všechněm spolu nebo kterému z nich jakou příčinu a stížnost měli a je z čehokoli viniti chtěli, buďto že by se v ouřadě svém nenáležitě chovaly, v spravedlnosti nějaké zkrácení někomu učinily aneb jinak ublížily, abyste se v tom zjevně ohlásili, tak aby od nich jednomu každému k slušné nápravě přivedeno bylo, a žádný z vás aby ničeho netajil, a tudy sám sobě něco k budoucímu vymstění nepozůstavoval. A pakli by kdo, majíce nyní svobodnou vůli, nic sobě neštěžujíc, potomním časem něco straněného před sebe bral neb zdvíhati chtěl, ten netoliko při svou zlehčí, ale jiným ku příkladu skutečně trestán bude.

Tehdy se ohlášení od obce stane, a oni schváli neb stížnost oznámí. A dále se předložiti může obci toto: Na předložení

vám oznámené a proti tomu ohlášení vaše, když se proti těmto ouřadním osobám tak dalece žádné stížnosti nenachází, napomenutí se vám dává a přísně přikazuje, abyste na potomní čas se všemi těmito dobrými, poctivými lidmi mír a pokoj zachovali, a protože nyní z ouřadů a z závazků jejich se propouštějí, jich nezlechčovali nebo málo sobě vážili, ale mnohem více toho považovali, že tudy náležité poctivosti hodni jsou, a tak o nich dobře smýšleli a jako by vždy v tom ouřadě byli. Pakli kdo proti kterému z nich mimo toto napomenutí co náležitého před sebe brátí a neohlásíce se na tento čas něco zdvihati a tak různé neb sváry za žert míti bude, ten skutečně trestání neujde a k tomu i těžce pokutován bude.

Již pak osoby z ouřadu propustiti se mají s tou vejmkou, aby pořádný počet budoucímu ouřadu v přítomnosti ouředníka učinily, a cožkoliv peněz rozpůjčily, to hned vyupomínaly a nejdéle do čtyř neděl novotnému ouřadu zouplna odvedly. A hned opět se předložení učiní.

Promluvení před vyhlášením osob ouřadních všem
vůbec.

Poněvadž pak tyto osoby staré rady s náležitým řádem z ouřadu od práce, kterouž na sobě měly, propuštěny jsou, za tou příčinou nevyhnutelná potřeba se ukazuje, aby jiné osoby hodné na táž místa k těmž ouřadu a k též práci povolány, zřízeny a vystaveny byly, kteří by pro obecní dobré nad řádem a právem ruku drželi, spravedlnost obhajovali a všelijaké vejestupky a věci zlé přetrhovali a trestali. Sluší pak, aby k tomu vyhledány a ohrány byly osoby bohabojné, poctivé, hodnověrné, ty, kteříž pravdu mluvíti smějí a kteří by příkladem svým v dobrých věcech jiné předcházeli, ne lehkomyšní nebo zle pověstní a nevážení lidé, jako ožraláci, zlodějáci, cizoložníci, lháři, křivopřisahači a jiní k tomu podobní. Nebo takovým lidem přísahu vydávati daremní a marná věc jest, kteříž jí sobě sami i poctivosti své málo váží a svědomí své bez přinucení lehkomyšlným přísaháním a proklínáním sebe zoumysla obtěžovati a třebas i duši zavozovati smějí. Poněvadž pak každý dobrý, poctivý člověk netoliko sám sobě, ale jakž předně Pánu Bohu tak i bližnímu svému povinností zavázán jest, a když skrze

vrchnost k jakému ouřadu neb práci obecní povolán bývá, žádný takový tomu na odpor býti aniž se z toho vytahovati nemůže, protož kdokoliv povolán bude, žádný se ničím nevymlouvaje poslušenství zachovej, a což na tě uloženo bude, podstoupiti se nezbraňuj, ač pokuty ujiti chceš. A tak milostivou vůli vrchnosti své naplníš.

Osoby, kteréž jsou již prvé poznamenané, se vyhlásí, a prvé nežli závazek přijmou, na obec se podá, jestli jsou osoby hodné k schválení, a pakli by se co na rozmyslu neb nedostatku bejtí nacházelo anebo že by která osoba na sobě ouhonu jakou míti mohla, tehdy bylo-li by co tejného, to tejně, pakli zjevného, také zjevně oznámiti mají. A potom ty osoby vyhlášené po písati závazek říkati povinni jsou.

Tuto následují závazky, jakž napřed se nachází.

Závazek konšelský.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, a jeho Milosti vysoce urozenému pánu, panu Heinrich Václavovi, hraběti, svobodnému pánu z Turnu z Valsasyny a Kreycu i na Letovicích a Borotíně, vrchnosti mé milostivé, že ouřad konšelský (rychtářský) věrně, pravě a spravedlivě vésti a spravovati, spravedlnost velebiti a křivdu tupiti, sirotkům, vdovám, domácím i přesporním, jak bohatému tak chudému, všecko spravedlivě vykonávati, v každé rozepti obojí strany žalobu i odpor slyšeti a soud spravedlivej z upřímnosti rozumu mého vedlé dobrého svědomí vynášeti chci. Rychtář tyto slova má říkati: a neřády všelijaké přetrhovati a skutečně trestati budu. Pro přátelství ani pro nepřátelství, přízeň nebo pro neptizeň ani pro žádné dary nic nepravého a nespravedlivého činiti nechci, ale ve všem upřímně a spravedlivě chovati se budu, jakž na dobrého, poctivého a přísedného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý, matka Boží a všichni svatí, amen.

Závazek konšelů obecních, kteří obzvláště na obecní dobré, aby řád zachováván byl, pilný pozor míti mají.

Já N. přísahám Pánu Bohu, Otcí, Synu i Duchu Svatému (titul vrchnosti, jakž náleží), že ouřad konšelský pro obecní dobré,

věrně, pravě a spravedlivě vésti, spravedlnost velebiti a křivdu tupiti chci, k pekařům, šenkýřům, mlynářům, vahám a mirám, k prodavačům a handlířům a ke všemu, což by se užítku obecního dobrého a povolání mého dotejkalo, se vši pilností dohlídati, a to z bedlivosti opatrovati chci, aby v takových potřebách obecních dobréj řád zachován byl a spravedlnost průchod svůj měla, žádnému pro přízeň nebo nepřízeň ani pro žádný dar nic nespravedlivého trpěti ani v ničemž prohlídati nechci, ale ve všem upřímně chovati se budu, jakž na dobrého, poctivého a přísežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý.

Závazek osobám nařízeným ku přijímání zbírek svolených z vyšenkovaných vín a od masarův.

Já N. přísahám Pánu Bohu v to, že povinnost a práci sobě svěřenou z strany vybírání zbirky z vín vyšenkovaných, od masarů k zemi svolené, pilně a bedlivě vésti, ku berni s pilností vybírati, žádnému buď pro přátelství neb nepřátelství, přízeň ani pro nepřízeň ani pro žádný užitek svůj v tom neprohlídajíc, ale to všechno, což bych k sobě přijal, zase od sebe zouplna odvozovati chci, ve všem se spravedlivě zachovávajíc, jakž na dobrého, poctivého a přísežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý.

Závazek osobám k vybírání zbirky skopného a z páleného.

Já N. přísahám Pánu Bohu v to, že povinnost a práci sobě svěřenou z strany vybírání zbirky skopného na poli k zemi svolené (též i z páleného, když by je pálil nebo pálení dal) věrně, pravě a bedlivě vésti, tu zbirku spravedlivě vybírati, žádnému pro přízeň ani pro nepřízeň ani pro žádný užitek svůj nijakž neprohlídajíc, ale to všechno, což spravedlivě vyberu, zase od sebe zouplna odvozovati chci, ve všem se chovajíc, jakž na dobrého a přísežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn a Duch Svatý.

Závazek hejných.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otci, Synu i Duchu Svatému, (titul vrchnosti, jakž náleží), že práci hájem-

skou sobě svěřenou spravedlivě vésti, k horám a lesům panským, pod mou správu svěřeným, pilně a bedlivě dohlídati, škody všelijaké hájiti a při prodajích náležitě a spravedlivě se zachovati chci. A kdožby v myslivost z strany zvěři nebo ptactva provozovati a na škodu vrchnosti mé v to vkračovati chtěl, žádného zatajiti nemám, neprohlídajíc na přízeň nebo nepřízeň ani k žádnému daru, ale ve všem se upřímně chovati povinen budu, jakž na dobrého a přísežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Bůh Otec, Syn i Duch Svatý.

Závazek kostelníkův.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, též slovným a opatrným pánům, purgkmistru a raddě a všecký obci městečka Letovic, jakožto collatorům chrámu Páně Letovského, že v tomto ouřadě a postavení kostelnickým pilen býti a povinnost svou s bedlivostí vykonávati, nad klénoty a chrámem Páně pilnou bedlivost míti, věci pak jiných sobě svěřených ostríhati a opatrovati i náležitý počet ze všech příjmů a vydání spravedlivě činiti a v tom ve všem věrně a upřímně zachovati se chci, nic jiného a nespravedlivého se nedopouštějíc, ale dobrého svědomí ostríhajíc, jakž na dobrého, poctivého a přísežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý.

Závazek cechmistrův.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, (titul vrchnosti, jak náleží), že ouřad cechmistrský od všeho cechu mně svěřený, věrně, pravě a spravedlivě vésti, spravedlnost velebiti a krivdu tupiti chci, nad řádem řemesla našeho, od vrchnosti nám potvrzeným, ruku držeti, jak chudému tak bohatému v ničemž neprohlídajíc, pro přízeň ani pro nepřízeň ani pro jaký užitek svůj nic nepravého a nespravedlivého se nedopouštějíc, že všelijakých příjmů a vydání počet spravedlivej učiniti, a v tom ve všem upřímně se chovati budu, jakž na dobrého, poctivého a přísežného člověka sluší. Tomu mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý.

Závazek starších tovaryšů.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, též slovným a opatrným pánům, purgkmistru

a raddě městečka tohoto Letovic, a pánům cechmistrům a mistrům poctivého řemesla soukenického, že v tomto povolání a ouřadu, jsa volen za staršího tovaryše k spravování dobrého řádu, věrně se chovati, spravedlnost velebiti a krivdu tupiti chci, nad řádem řemesla našeho ruku držeti, jak chudému tak bohatému, v ničemž neprohlídajíc pro přízeň ani pro nepřízeň ani pro jaký užitek svůj, nic nepravého a nespravedlivého se nedopouštějíc, ale ve všem upřímně, jak v příjmu tak i v vydání se chovati budu, jakž na dobrého, poctivého a přisežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý.

Závazek písaři městskému.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otci, Synu i Duchu Svatému, slovným a opatrným pánům, purgkmistru a raddě městečka tohoto Letovic i všecký obci, že v tomto ouřadě a povolání jsouce za městského písaře přijat, věrnost, spravedlnost a poslušnost zachovati chci, a v tom ve všem, což k povolání mému přináleží, náležitě se řídit i spravedlivě ve všech věcech činiti, tejnost raddy zachovati, zápisy, jakž náleží, bez všelijaké újmy vykonávati, nad to podlé slibu mého nynějšího pozor míti, aby se lidem skrze nedbanlivost mou neubližovalo, toho nijakž nečiniti pro žádné dary ani jaké přátelství neb z nenávisti a nepřítzně. Toho mi rač dopomáhati Bůh Otec, Syn i Duch Svatý, na věky požehnaný, amen.

Přísaha svědků.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otci, Synu i Duchu Svatému, že o té věci, v kterouž sem k svědomí po-
tažen, v pravdě tak, jak mně vědomé jest, neohlídajíc se na žádnou vymyšlenou věc, buďto jaké přátelství aneb dary jakéžkoliv přijímajíc, to k svému svědomí a na svou duši vysvědčiti a pravou pravdu pověděti chci. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí na věky věků.

Jiná forma přísahy.

Já N. přísahám Pánu Bohu, všem svatým, v té při, kteráž jest mezi p. N. z N. strany jedné a panem N. z N. strany druhé,

že to, čehož jsem v pravdě povědom, pravě a upřímně povím a pravdy ani pro přízeň ani pro nepřízeň ani pro kterou jinou věc nezatajím. Tak mi toho dopomáhej Pán Bůh všemohoucí a všickni svatí.

Závazek k očištění se všelijaké věci.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, že z čehož mne teď N. z. N. přistojící viní a praví, že bych jemu dlužen byl (neb ukradl neb připověděl dáti) tolik a tolik zlatých, tomu odpírám, neb sem jemu dal etc., v paměti dobře mám. To přijímám k svému svědomí a na Svou duši, že jinaké nejní, než jak tuto mluvím, na tomto obrazu umučení Božího. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý na věky požehnaný, amen.

Závazek konšelskýmu.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, též slovutným a oppatrným pánům, purgkmistru a raddě městečka tohoto Letovic i všecký obci, že v tomto povolání, jsouce přijat za konšelskýho k posloužení osobám raddním i jinším povinnostem, věrnost, poddanost a poslušnost zachovati a v tom ve všem, jak na povolání mé přísluší a přináleží, se řídití, tejnost raddy nevynášeti, ale podle slibu mého nynějšího pozor míti a tak se chovati chci, jakž na dobrého, poctivého a přisežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý.

Naučení ouřadním osobám, kterak se chovati mají.

Nejpředněji všickny osoby ouřadné a soudcové na to mysliti mají, že k práci té od Pána Boha prostředkem vrchnosti své jsou povolání, protož aby ne svůj ani kterého jiného člověka smrtedlného, ale samého Pána Boha věčného soud vykonávali, práci Božskou na sobě nesli, ji všechněm v náležité spravedlnosti posluhovali a udělovali, jakož ku příkladu onen dobrý král Josaffat soudcům v jednom každém městě to předkládal a jich tak v spravedlnosti napomínal: Vizte, co byste činiti měli; nebo ne lidský ale Boží soud působiti i vykonávati budete. A což byste koli tak

soudili, na vás se vztáhne. Bázeň Boží buď mezi vámi. S velikou péčí a bedlivostí všechno konejte; neboť není u Pána Boha nespravedlnosti ani přijímání osob ani ctitel aneb žádost k darům. A sám Pán Bůh velí, řka: Soudce a správce ustanoviš, aby lid spravedlivým soudem soudili a rozeznávali, na žádnou stranu se neuchylující. Nebudeš přijímatí osob ani darů; nebo darové oslepují oči moudrých lidí a změňují slávu spravedlivých. Spravedlivé, což spravedlivého jest, učiníš, aby živ byl a vládl zemi, kteroužby Pán Bůh tvůj dal tobě. A protože znáješ, že na sobě drží úřad Pána velikého, povinni budou tak toho šetřiti, aby Pána Boha svého nerozhněvali, za soudy a ortele své aby se hanbiti a stydětí nemusili a svědomí svému neublížili, když by ne vedle spravedlnosti a práv, ale vedle chtění a libosti své lidi rozeznávali a souditi chtěli, na bohatství, na možnost, na přátelství aneb na dary v tom se ohlízejíce, nešetříce v tom vůle Boží a dobrého svědomí, kteréž jim při smrti v den soudný za svědka hrozného bude. Pamatovati tehda mají na Boží slova: Cožkoli činíš, čin opatrně a prohlídej konci. Poněvadž pak počátkem moudrosti jest bázeň Páně, protože soudcové mají se Pána Boha báti a za moudrost prositi, a když tak učiní, Pán Bůh práci jejich požehnání dá, že bude prospěšná a užitečná.

Prede všemi pak jinými věcmi všechny osoby úřadné pobožnost milovati mají a při službě Boží se často nacházeti a kázání slova Božího s velikou pilností poslouchati, život svůj vedle toho říditi a dobrý příklad na sobě dávajíc a jiné k tomu skutečně přidržeti a doháněti povinny jsou, nebo nejprve království Božího a spravedlnosti jeho hledati sluší. A tak jiné všechny věci (jakž Písmo svědčí) od Boha naň přidány budou.

Purkmistr ani žádný soudce nemá v všem úřadě býti nadutý, pyšný ani přísný, pročť by se lidé jeho oštějchali, a s ním téměř mluvíti a v potřebách nastalých vedle opatření svého k němu se utíkati nesměli, ale má býti volný, snadný; [takové vlastnosti] při člověku vyvýšeném lidu obecnému nejvíce jsou příjemné. A protože na každého dobrého, v jakémžkoli povolání postaveného člověka, kterýž práci svou lidem z povinnosti své posluhovati má, to předkem náleží, aby k sirotkům i také ke všem chudým a sprostým lidem přívětivost zachoval, dobrořivě, pokojně a přívětivě i trpělivě každého v potřebách vyslechl

a žádnému mimo řád, právo a spravedlnost žádné moci an žádného násilí nečinil; nebo všeliká moc a násilí jest práva nepřítel, a žádná věc aneb moc násilná trvanlivá, též strach, hrůza i bázeň strážce trvanlivosti nebývá. A když tak v přítomnostech při spravedlnostech řád zachovávati se bude, Pán Bůh takové práci požehná, takový upřímný oumysl přijme. A kdyby pak někdy v něčem, což se lidem často z nedorozumění přiházeti musí, poslouženo bylo, Pán Bůh toho za hřích počítati nebude, ale tu dobrou, upřímnou a snažnou vůli za dokonalý skutek přijme, když to jediné z upřímnosti pocházeti bude, a ne z hněvu, z nelásky neb z pomsty a ze zlosti neb zlobivosti.

Konšelé všickni mají purgkmistra poslušni býti a náležitou uctivost k němu prokazovati.

K scházení na rathous do raddy den uložený a hodinu určitou zachovati mají, a kdož by se v uložený čas nenašel a hodině přejíti dal, pokutu mezi sebou uložití a ji mezi sebou spravovati povinni budou.

Ve všem aby láska a svornost mezi ouřadem jinými mírnými prostředky zachována byla.

V radní světnici, když se soud drží, daremními řečmi neb rozprávkami žádný zaneprazdňovati se nemá. Však má-li kdo s kým co mluvit, má s povolením purgkmistra ven [z] větnice na rozmluvení vystoupiti.

Purgkmistr jednoho mimo druhého z konšelův více a méně obtěžovati nemá. Všakž, jakžby koho rozšafnějšího k potřebě, jaká by kdy nastala, mohl uznati, k tomu ho potáhnouti může. Před rozpuštěním raddy, žádný nikam odcházeti nemá, leč by se na purgkmistru vyprosil.

Věci odporné nebo protivné, které by se mezi konšely zběhly, mají hned porovnané bejti. I také, byla-li by na kom z nich jaká svá myslnost a urputnost shledána, může od purgkmistra sklipkem trestán býti.

Tejných věcí ani žádné rady, dokudž pře k porovnání neprijde, žádný vynášeti nemá pod ztracením hrdla.

Konšel žádný bez opovědění se nikam přes pole odcházeti nemá.

Purgkmistr, majíc někam cestu před sebou, jinému na místě svém poručiti povinen jest.

Žádný z konšelů darův žádných bráti ani což obecného sobě přivlastňovati a oučastníkem se sám toho činiti nemá, a který by to učinil, má o to trestán a z raddy vyvržen býti.

Konšelé do domů šenkovních vcházejíce nemají žádného obecenství s lidmi neváznými míti ani s nimi řadovati, než v uctivosti buď s hospodářem aneb s jinými dobrými přáteli a poctivými lidmi s bázní Boží poseděti, pojisti a strizlivě se napíti, nebo takové osoby předně při obci poctivost a vážnost ostříhati mají a přílišně obecenství potupu činiti.

S konšel žádný proti právu v žádné důstojenství dávati se nemá bez s vědomí vši raddy.

Všickni konšelé, když na právě a v raddě sedí, mají s velikou pilností žalob, odporův vedení i jakéžkoli roznesení poslouchati a všech šeptův, rozprávek aneb vskakování v řeč jeden druhému zanechati, ale s pilností poslouchati, když by k uvažování pře přišlo, aby tehdy jeden každý měl se a věděl náležitě k čemu přimlouvati. Kdyžby pře vážena býti měla, má purgkmistr spolu s radními průvody a odvody pře opakovati a po pořádku na ně podávati, žádný pak z konšelův nemá prve, nežliby naň pořádek přišel, k řeči se ukvapovati a jiným překážku v mysli činiti, ale co jiný propoví, vážití, a teprv když na něj podáno bude, zdání své zjevně ohlásiti.

V příměluvách žádného příměluva ať se nepotupuje, ale jeden každý tak dobře z zadních jako z předních příměluvu svobodnou každého času míti má. Nebo Pán Bůh jednomu všech darů nedal, ale jinému jich také proprůjčuje. Protož někdy i dosti sprostný člověk užitečné věci přednésti může. V tom konšelé a přísežní lidé veliký pozor a péči sami na sebe míti mají, aby, když jiné souditi budou, sami prvé práva a dobré pořádky znali a jim se učili, tak aby spravedlivě souditi, sami pak ublížení duši své, hříchu a zlého svědomí vyvarovati se mohli.

Žádný z konšelův, byl-li by v jaké při oučastníkem, na soudu seděti nemá.

Purgkmistr ouřad žádný přes čtyři neděle na sobě držeti nemá. A když by jej vzdáti měl, povinen jest, předně Pánu Bobu všemohoucímu z milosti jeho Božského opatrování svého chválu a děkování vzdáti, ouřadu svého jinému postoupiti, pečeť pak a věci světené budoucímu purgkmistru do rukou jeho odvésti a dodati, kterýž též s vyzváním Pána Boha za požehnání prositi a úřadu svého se ujíti má.

Purgkmistr a konšelé v dluhy obce bez vůle a vědomosti jiných obecních lidí dávati se ani pečeti městské na žádnou škodu obecní užívati nemají.

Povinnost konšelská na tom též záleží, aby předně péči o sirotky a vdovy měli, potom též o vobecní dobré.

Také ouřad a konšelé pilnou paměť na to míti mají, kdož by z sousedův, jsouc v trestání Pána Boha, v těžké nemoci, chtěje o statečku svém poručení aneb pořízení učiniti, k sobě jich požádal, aby se v tom hned pohotovi ukázali a dvě osoby z prostředku svého nebo více s písařem raddním k němu vyslali, kteříž dadouce se najíti, žádosti jeho vyrozuměti mají a potom vedle toho dále napomenutí křesťanské a náležité jemu, jakožto sousedu a spoluoudu obce, učiniti povinni jsou, aby z lásky a z své dobré svobodné vůle z statečku svého na pomoc k záduší nebo na školu a špitál nebo na opravy při obci pomněl a na takový milosrdný skutek nezapomínal; též při tom pilný pozor na to míti mají, jestli by kdo kšaft bez řádu, že by proti právu bylo, a potomně k budoucímu zrušení a soudu neb nesnázi přijíti mohlo, činil, aby jej v tom pamatovali, nebo znajíce sami zřetelnou věc, z oumysla k roztržitostem a nesnázím mlčeti a folkováním svým k soudům příčiny vzrosti dopouštěti nemají. Statky sirotčí, jakžby koho Pán Bůh povolal, zvláště, kdyby o tom nekšaftoval, s pilným a bedlivým rozvážením hned bez meškání zinventovati a opatřiti mají a takového statku ani mezi sebou na různou neděliti, tak aby na zmatek sirotkům roztrhán, utracen anebo za někým nedbanlivě a lechce zanecháván nebyl, ale, pokudž nejvejs možné, aby k dobrému sirotčímu skrze slušné prostředky raději k rozmnožení nežli k zmenšení přijíti mohl, vynaložen bejval.

Také na ouřad a konšely ta povinnost náleží, aby všelijaké neřády při všech remeslnících, obchodnících, náden-

nících, čímž by kdokoli jiným vůbec posluhoval a neupřímnosti nebo fortelu se dopouštěl, pilný pozor měli, a což by na ublížení obce bylo, přetrhovali a dobré úřady, co by zachováno býti mělo, často ustanovovali, přestupníky pak ku příkladu jiným dostatečně trestali. Obzvláštní a pilnou péči též mítí mají, aby městečko obilím a vínem, též i solí vedlé potřeby opatřeno bylo, a sami toho, pokudž nejvejš možné, za obecní neb sirotčí peníze jim uloženým řádem v čas nakoupili, a v příplatném času zase s dobrým užtkem obce jiné sousedy za jejich peníze a záplatu zakládati mají, aby se o to, čehož by nedostatek koupiti se nacházel, k outadu na pomoc utíkati a pokut uložených na sebe ucházeti mohli. Povalečů a zahalečů žádných, zvláště, kteří jiným chudým lidem ku překážce jsou, při městečku trpěti nemají, ale jich trestati a z obce vypovídati.

Chodce a zebráky, zvláště, kteříž by se dobře živiti mohli, nakrátce fedrovati nemají, ale odkud přišli, aby tam zase odešli, honiti a skutečně trestati jich mají, podobně i ty lidi, kteří větší díl let strávic, odjinud přicházejí a teprv v nouzi a v psotě při měst. fedrování mítí a dobrého pohodlí při obci mimo zásluhu jejich oučastní býti chtí, ježto jinde trpěti se nemohli; takovi ti lidé tolikéž od měst. odbejvati se mají. Nebo ti lidi, kteří při městečku poctivě živi jsouce, dobře se chovali a z dopuštění Božího v chudobu nebo v nemoc upadli, mimo jiné neznámé fedrovati a pomoc jim činiti náleží. Načež rychtář tolikéž bedlivý pozor obzvláště mítí má.

Kdyžby konšelé pro potřebu právní nebo obecní jinam vysláni byli, má jim instrukci, co by jednati a kterak by se chovati měli, vydána býti, oni mimo to nic jiného na odpor proti tomu před sebe nemají bráti

Outad, kterýž v raddě sedá, žádný děle roku v tom outadě zdržován býti nemá pro polehčení práce a pohodlí živnosti své, ovšem pak aby tím častěji všelijaké pocty se vykonávaly a kterak se nad dobrým řádem ruka drží a jak se sirotčí nebo obecného dobrého věci opatrují, vyrozumívati se mohlo.

Kdyžby se pak čas roku přibližoval, mají outadné osoby vrchnosti své v čas připomenuti učiniti, místo sebe jiné

osoby v ouřadě bejvalé, ač by na těch scházelo, tehdy k nim jiné novotné, hodné a poctivé osoby poznamenané podati, kteří by zase na táž místa do ouřadu choditi mohli.

Když potomně osoby ouřadní z ouřadu propuštěny budou, povinny jsou nové raddě z peněz obecních a sirotčích a jiných věcí, což za sebou měly, počet pořádný hned učiniti a v přítomnosti ouředníka i některých od obce k tomu volených osob vykonati, vejpis toho vrchnosti, ač by to mlti chtěla, odvísti. Což by pak za staré raddy dluhův zašlo nebo peněz rozpůjčeno bylo, to všecko oni vyupominati ano ve raddě do čtyř nedělí pořád zběhlých zouplna odvísti mají. A jestli by toho pro nedbanlivost nevykonali, tehdy svými penězi pod skutečným trestáním to všecko doložiti povinni budou, tak aby v tom náležitý řád zachován byl.

Artykulové obecní,

při kterých se všickni napořád zachovávati mají.

Řád strany pobožnosti.

Jak mnohejmi rozličnejmi a divným i prostředky a pokutami Pán Bžh nás všemohoucí těchto našich posledních časův nás navštěvovati, a tudy abychom hříchův všech a nepravosti přestanouce k němu se obrátili, a z hříchův svých pokání činice za času milosti hledali, jako dobrotivý Otec napomínati ráčí, z těchto níže položených věcí snadně poznávati se může; nebo všickni napořád vidáme a slýcháme, cítíme a oučastni bejváme, ano i trpěti musíme rozličné nedostatky, jakž zdraví našeho, mnohé nemoci a někdy mor, tak též drahotu, hlad a při rozličných potřebách k živnostem našim rychle časté divné proměny a nedostatky, nad to pak všecko časté těžké a hrozné války a krve proliti i jiné mnohé nevypravitelné věci.

Slušelo by nám tehdy aspoň ze sna procítiti, prohlédnouti, na pokání se dáti a životův svých polepsiti. Protož se vám všechněm vůbec přísně prikazuje a poroučí:

Nejpředněji a nade všecky jiné věci máte se všickni Pána Boha báti, k službě Boží a k slyšení slova jeho v nedělní,

sváteční i jiné dny do kostela pilně se scházeti, kázání slova Božího poslouchati a podle toho všecken svůj život řídit. Kdožby se pak jinaké choval, zlý příklad na sobě dávaje, ten jako bezbožný člověk jiným ku příkladu trdící trestán býti má.

Modliteb svatých, kteréž, když se opravdovou, srdečnou, vroucí myslí dějí a konají, nejvzácnější obět Pánu Bohu bejvají, máte pilni bejtí a rádi se vši ochotností netoliko ráno, o polednách nebo u večír, ale každé chvíle co nejčastěji s pozdvížením myslí i srdce Pánu Bohu se modliti a ve všech nedostatcích za všechny potřebné věci jeho Božského požehnání žádati.

Manželku, dítky své i čeládky jeden každý hospodář, kterými vládne, do kostela k slovu Božímu na kázání každou neděli, ráno nebo po poledni, aby z nich, nemohou-li všickni spolu, aspoň někteří jednu chvíli a jiní druhou v kostele se nacházeli, skutečně má přidržeti, a toho sám též pilen bejtí a nezanedbávati.

Když se služba Boží vykonává a kdykoli slovo Boží se káže, toho času žádného páleného nikdež dávatí ani jiného nápoje hostem k vůli šenkovači dopouštětí se nemá. Na to rychtář obzvláštní pozor míti povinen jest, a kdežby takové pitele, ožralé svině, zahaleče, tuláky, hráče spatřil, aby je do kostela pudil nebo do vězení dával a bez vejminky trestal. A kdož by v tom tak jiným ku pohoršení shlídán byl, tehdy předně hospodář z každého hostě 1 gr. alb.¹⁾ a host nebo pitel též 1 gr. alb. pokuty bez milosti dáti a k tomu vězením trestán bejtí má; takových pokut rychtář žádnému nemá odpouštětí pod vyvarováním skutečného trestání a dvojnásobní pokuty.

Jakož se také ten zastaralý, neslušný a z bezbožného navyknutí nechvalitebný obyčej při pořádcích cechovních zachovává, že na nedělní dny schůzky své mívají, pročez se tudy službě Boží potupa děje, poněvač týž den, jsouc od Pána Boha posvěcen, svatě stráven býti má, a protož mohou se takové schůzky na pondělní den, na kterýž sic nevelikou chut k dílu mívají, hodně odkládati.

Examen polouletní, když se od správce církevního drží, všickni napořád s manželkami, dítkami a čeládkou svou k tomu

¹⁾ 1 gros bílý.

se nacházeti dejte. Nebo to vám užitečná věc jest, aby se mezi vámi pobožnost tím více rozmáhati mohla a vy skrze takové zvláštní vyučování v nábožnosti tím pilněji se cvičiti a bedlivější mysli pravé cesty spasení duší svých poznávati mohli.

Dítky vaše, jakž pacholátka tak i děvečky, z mladosti do školy dávejte, aby se hned v mladých letech svých v pobožnosti cvičiti navykaly a modlitbám svatým, katechismu a začátkům náboženství křesťanského vyučovati a tudy Pána Boha svého poznávati i chváliti mohly.

A což se osiřelých dítek dotejče, na to nejbližší přátelé jejich a potom i ouřad pilný pozor mějte, aby do školy posílány bejvaly, a bez vůle vrchnosti a vědomí školních inspektorů odtrhovány nebyly.

Jestli by se také chudí sirotci, jakž se to často přihodí, nacházeli a přátel neměli anebo pro chudobu od nich opatrování míti nemohli, povinni jsou ouřadní osoby o takové péči míti a ve špitáli pokrmem a oděvem jich opatřiti a v tom ten blahoslavený skutek, kterýž Kristus Pán v nejposlednější soudný den nad jiné skutky schváliti a věčným životem nahraditi ráci, prokazovati.

Což se zádušních peněz dotejče, kostelníci nynější i budoucí v povolání svém závazky a přísahu na sobě míti mají, peníze pak zádušní, což by se každou neděli prosby sebralo, i to, což by od pobožných lidí kšafy zřízeno anebo jakkoli k záduší oddáno bejti a přicházeti mohlo, v moci a opatrování svém pod počtem míti, ano i ouřad jim to všecko, což by k záduší přicházelo, tak aby sobě oni do register v příjem uložiti mohli, odvozovati mají, a na nic jiného krom k záduší, na opravy kostela nebo jednání věcí potřebných (však s raddou faráře a ouřadních osob) vynakládati povinni budou. Peníze pak takové žádnému žádným způsobem hned na krátce a dokonce nikterak rozpůjčovati se nemají, ale radějc, kdyby se těch nějaká suma sebrala, tehdy do pokladnice, zámky dvěma dobře opatřené, v sklepě, kdež se jini klénotové kostelní chovají, v přítomnosti jistých ouřadních osob skládati mají, od kterýchž by jeden klíč při kostelnících a druhý při ouřadu na rathouzi zůstával. Z kterýchžto peněz též kostelníci každého roku nikdež jinde k žádnému jinému, nežli před ouřadem v přítomnosti faráře a dvou nebo

víc osob, od všecké obce k tomu zvolených, pořádný počet učiniti povinni budou, a v tom se dále tím řádem spravovati mají, jakž to všecko obdarování na collaturu dané, v sobě šiteji uzavírá.

Což se chudých žákův v škole dotejíte, poněvadž oni také svému vychování vašimi penězi potřebují a dítky vaše dobrým věcem vyučují, přívětivost zase k nim prokazujte, pomoc k obživení jim činite a při kvartálích ten některý peníz, což jim od dítek vašich vedlé nařízení přichází a náleží, s ochotností jim dávejte, tak aby oni zase tím pilněji a bedlivěji práci svou při dítkách vašich vykonávati mohli. Na špitál, v němž by chudí, potřební a zasloužilí lidé, též chudí, potřební sirotci (a ne ledající poběhlíci, chodci a nehodní lotři neb kurvy) vychování své míti mohli, pomoc činiti, almužnu dávatí a takových milosrdných skutkův, kteříž ne tak těm potřebným, ale samému Bohu se dějí a vykonávají, prokazovati nezanedbávejte, tak abyste zase proti tomu od Boha mnohem hojnější odplaty dojíti a oučastni bejti mohli.

Jaká povinnost k vrchnosti zachovávatí se má.

Vrchnost, kterouž z vůle Pána Boha všemohoucího křesťanskou, dědičnou, nad sebou vystavenou máte, velice ji sobě vážití povinni jste, a vedlé vůle Boží věrnost, poddanost a poslušnost zachovávatí, povinnosti, náležité platy, poplatky spravovati, roboty spravedlivé vykonávati, a to všecko se vši ochotností odbejvatí máte.

Ouredníků, na místě vrchnosti dědičné k spravování vám vystavených, poslušni bejti, a což oni vám náležitého a spravedlivého poroučejí, k rozkazu jich říditi se povinni jste, ač chcete-li se trestání uvarovati.

Purgkrabě, šafář a jiná čeládka panská, k hospodárství nařízená, což by vám kdykoli z rozkazu panského jakožto vrchnosti aneb od ouredníka za potřebou panskou i za jinou příčinou v známost uvedli, jich oznámení sobě nezlehčujíc ani se proti nim spurně stavíc, ale takovým oznámením spravic se, bez odporu z všeho odkládání ochotně se zachovati máte, abyste pro neposlušensství trestání nebyli. Zvláště pak rychtáři neb jiným v outadě postaveným osobám, kdyžby skrze ceduli nebo

oustně jaké poručení se stalo, abyste na sobě v ničem scházeti nedopouštěli, a těžšího trestání nežli jiní oučastni nebyli.

Kdožby se také v potřebách svých, nemoha k tomu jináče nežli skrze vrchnost přijíti, k pánu neb k ouředníku na raddu neb na pomoc utýci chtěl, ten toho dobrou svobodu míti má. Však jestli by se jakých malých, nuzných věcí dotejkalo a tudy skrze rychtáře neb konšely porovnáno hejti mohlo, a někdo by jich v tom pobíhati a tudy zomyslu vrchnost zaneprazdňovati chtěl, ten za takovou všetečnost věží trestán bude.

Platy peněžité stálé, totiž ouroky polouletí dvě neděle napřed, před časem se Jiří a svatého Václava, i kdykoli více jiných, jakýchkoli platů nebo šacuňkův se dává, rychtářové nebo konšelé opověditi, od sousedův přijímati a hotovou sumu na zámek písaři do důchodův na jistý, od písaře uloženy den, zouplna odvozovati mají. A pakli by toho pominuli, tehdy koliko dní po projitém času se potáhne, tolik dní za to v věži vězením odbejvati musí.

Však nemohli-li by rychtář neb konšelé na někom takového platu vyupomínati, povinnen jest jej na zámek z sebou přivísti a postaviti, a tak sám trestání ujíti moci nebude.

Roboty, vorné i jiné potahy, kteří vykonávati povinni jste, o to se v čas starejte, abyste koními a jinými potřebami opatření byli, a když vám rozkázáno bude, robotu povinnou vykonati a povinnosti své zadosti učiniti mohli, vrchnosti pak příčiny k trestání nedávali ani k větším sebe nepřipravovali. Pakli by kdo tomu zadosti učiniti nemohl, ten raději vrchnosti své jiným člověkem grunt osad, aby tebou v tom nic dále nescházelo.

A kdež denními robotami povinni jste, kterýchž abyste ledajakž odbyli, dlouho na den nepřijíždíte, těm se věděti dává, že žádnému ta roboty za celý den se pokládati nebude. Ale aby ten na druhý den znovu nahradil, k tomu skutečně přidržán i vězením nad to trestán bude. A kdožby na robotu na den oznámený se nepostaví, toho každého rychtář hned v sobotu následující ouředníku na zámek postaviti povinnen bude pod trestáním.

Tyto dva artykule sedlákům ku přečtení přináležejí.

Roboty pěší když nastanou, ty tolikéž vedle povinnosti svých, jakž se vám kdy káže, zároveň s ochotností odbýváte a v čas a v hodinu uloženou všichni, jeden na druhého se neohlédajíc ani protahujíc, nacházeti se dejte, a kdožby nedbanlivostí svou prodlil, ten vězením trestán a pokutu, která se uloží, dáti přidržán bude.

Podruzi a podruhyně, kteří k robotám nápomocni bejtí mají, poněvač oni pod ochranou vrchnosti obživení své vedou a pohodlí dobrého požívají, všickni napořád od rychtáře aby poznamenaní byli, a kdyžby toho potřeba nastala a jim rozkázáno bylo, povolně se nacházeti dali a práci potřebnou s ochotností vykonávali. Kteríby se pak spurně v tom stavěli, aneb protivili, mají do vězení dáni bejtí.

Aby také vrchnost dědičná i jiných užitek z hospodářství svého spožehnáním Božským náležitě oučastna bejtí mohla, o tom se vám poroučí, kteříž při městečku piva šenkujete a domů vejsadních nemáte, abyste z pivovaru panského piva brali a žádných piv nešenkovali. NB: Šenkýři při dědinách vždycky pivo za pivem mějte, aby se v tom nedostatek nenacházel. Našlaliby se v tom jaká nedbanlivost, kdož se toho dopustí, ten vězením trestán i pokutován bude.

Bečky pivné, když se pivo vyšenkují, ať se hned na pivovar dodávají. A kdož by bečky za sebou zdržel nebo zkazil, má pokutou za jednu bečku jiné tři nové bečky koupiti aneb za to . . . 15 gr. alb. hotových peněz na jiné bečky bednáři panskému položit.

Tento artykul
pro městečko. } Do mlejnu panských obilí všelijaká k mletí dodávejte, zvláště pak pekari, a do cizích mlejnu na jiná panství dodávati se vystříhejte. Jestli pak kdo nad to postižen byl, pokuty vrchnosti propadne 1 k. gr. a vězením trestán bude.

Kopaniny neb klučeniny kdoby jaký požívati chtěl, ten bez vůle a dovolení vrchnosti se v to nedávej, ale může-li sobě to při ouředníku náležitě obdržeti, když se z toho náležitý platy dávati uvolí, bude toho dále volně moci užívati. A kdo by co toho posavad bez platu užíval, na kom se to najde, neohlásili se, a pokudž to na místo nepostaví, ten o to přijde a trestán bude.

Na rolích, panských lukách, v zahradách i jinde, kdekoli což panského jest, škody všelijaké činiti se ostříhejte, a kdož by se o to pokusil, k takovému jako k lotru saženo, a on těžce bez milosti o to trestán bejtí má.

Z strany rek a potoků všem vůbec pod hrdlem se prikazuje, abyste tomu zlodějským vsakováním pokoj dali, aniž také těm, kteří od vrchnosti z peněz to pronajímají, z všetečnosti nevázností svou překážky nečinili. Jestli se pak kdo, což tak nevázně pokusí, ten bez milosti na hrdle trestán bude. Jestli by se také při kom jaké přípravy a potřeby rybářské nacházely a ten žádných vod v pronájmu neměl, tomu má to všechno pobráno bejtí, a ještě skutečně k tomu trestání neujde.

Do lesů panských, zvlášť, kdožby kde žádného koupeného dříví neměl, s sekerami a nad to pak mnohem méně s ručnicemi ani po polích žádných kromě hejných na krátce nechoď, a kdožby v tom postižen byl, tomu sekera vzata bejtí má, a on k tomu trestání neujde. O ručnici pak takový tak lehce v tom neostojí, ale na milosti panské bude, jak by to jemu dále vážití se mohlo. Vsaž co by se suchého dříví, haluzi dotejkalo, kdo sobě co z chudých nalámati může, toho se žádnému nebrání.

Myslivosti všelijakých jedenkaždý prázen bejvej, myslivecký nástroje a jiné potřeby u kohoby nalezeny byly, a vrchnost by toho jemu nedovolila ani jej potřebovala, má jemu to všechno pobráno a on věží trestán bejtí.

Psi škodliví a po polích neb po lesích běhati zvyklí mají doma chováni a přivázáni anebo jim nohy přední uřaty býti. Kdo by pak takové psy na škodu a na vzdůry vrchnosti choval, ten o to věží trestán bejtí a pokutu 1 k. gr. položití má.

Na hony a lovy všickni, kdyžby rozkázáno bylo, nacházeti se dejte, a kdožby se nenašel, pokuty věrtel ovsá dáti povinen i trestán bude.

Ptáků lapání jarního času všem vůbec přísně se též zapovídá pod skutečným trestáním.

Zajíce mladé neb srny letního času když by zoumysla lapal a to na škodu neb na vzdůry vrchnosti hubil, žádnému to lehce váženo nebude.

Čižebníci, kteří by ptáky lapati a s čížbou zacházeti chtěli, mají to s vůlí a povolením vrchnosti před sebe bráti. Kdož by pak to o své újmě svávolně před sebe bral, ten pokuty 1 k. gr. vrchnosti propadne a k tomu trestán bude.

Na meze a hranice od gruntův cizopanských zvláště hejní i jiní poddaní pilný pozor mějte, tak aby se vrchnosti skrz všetečné ukládání někoho na škodu nevztáhlo; to se též při rolích a lukách i jiných dědičných gruntech rozuměti má.

O myslivcích z jiného panství, zvláště, kteří by v tom dovolení neměli, všem vůbec se poroučí a přikazuje, kdožby takové kdekoli s jakoukoli obíratí a zacházeti se spatřil, aby o tom na zámek hned oznámil a toho netajil. Pakliby kdo co toho zamlčel, ten jako nepravý a pronevěřilý vrchnosti své skutečně trestán bude.

Jaká povinnost ouředných osob a jaká k nim ode všech vážnost zachována bejtí má.

Rychtáře, purgkmistra, konšelův, majíce oni od vrchnosti své ouřad sobě svěřený, a v tom se závazky a přísahou zavázali, máte jich všickni vůbec a jeden každý mnoho sobě vážití, a jestli by oni z náležité povinnosti ouřadu svého proti komu vedlé příčin, buď vděk nebo nevděk, před sebe co vzali, jeden každý náležité poslušenství k nim zachovati povinen jest. Pakli by se jim kdo v čem protivil, ten na hrdle jiným k vejstraze a ku příkladu trestán bude.

Neřády všelijaké a rozpustilosti proti vůli Boží zá-povědi vrchnosti k pohoršení jiných žádnému nakrátce nikoliv trpěti se nemají, ale s velikou přísností od ouřadů a rychtáře trestati se mají, také aby bázeň mezi všemi vůbec byla a dobrý řád obhájen býti mohl. Kdožby se pak tak příliš nevážený nacházel a své vůle přestati nechtěl, takový nemá při obci trpín, ale vypovědín býti.

S rychtářem neb jinými ouřednými osobami žádný se v žádné svády, rŕznice, nevŕle ani v odpor zoumysla nedávej, a když bez toho bejtí můžeš, raději ustup a pro ouřad jich sobě važ, aniž se jim protiviti pokoušej, ale jestli by komu od nich

co ublíženo bylo, o to nápravy tu, kdež náleží, hledej pod pokutou 10 k. gr.

Nevážného lání, hromování a lehkomyšlného přisahání, rouhavých slov i jiných oplzlých mluveních žádnému, jak domácímu tak i přespolečnému, nikterak trpěti se nemá. Bylo-li by na ryňku neb kdekoli ven z obydlí, na to má předně rychtář a ouřední osoby pilný pozor míti, a žádného nešetříc, hned do šerhovně hnáti a přísně trestati, čemuž se ani jiní sousedé z obce na krátce dívati nemají. A jestli by se co toho u koho v domě dalo, povinen je hospodář to hned zastaviti. Nechtěl-li by pak takový hospodář v tom uposlechnouti, povinen bude každý hospodář takového nevážného člověka hned do šatlavy dáti, a takový každý bez pokuty 1 k. gr. nemá z vězení propuštěn bejti. Bylo-li by pak na hospodáři neb rychtáři shledáno, že by se na to skrz prsty dívali a prohlídali, tehdy oni sami dvojnásobní pokutou povinni budou; z takovejch pokut polovice rychtáři a druhá polovice na obecní opravy náležeti má.

Hry, tance žádný v příbytku svém domácím ani přespolečným lidem (jakž se to obecním svolením sněmovním přísně zapovídá), z čehož veliké neřády pocházejí, buď v karty neb v kostky o peníze ani o pivo nikoli dopouštěti nemá. A bude-li to na kom shledáno, by pak rychtář k skutku se nepřitrefil, má ten každý hospodář o to šatlavou trestán bejti a pokuty 1 k. gr. bez milosti položit.

Jestliby pak rychtář na hráče trefil, což peněz zastane, položic právo, všecko pobrati může, i hráče k tomu do šerhovně dáti povinen jest.

Nemístné sedání noční v šenkovních domích žádným způsobem nikoli vymlouváno bejti nemůže. Protož rychtář, v nejdelsí noci tři hodiny, na noc, když pak noci na váze sou, tehdy dvě hodiny, v létě pak hodinu na noc zvoniti dej. A obcházeje vůkol hostě vypuď nebo do šerhovně dávej.

Noční toulání, pokřiky, vejskání, oplzlé i jiné marné, daremné a neužitečné zpívání, kteréž toliko k nepokoji odpočívajícím lidem příčinu dávají, ana těžkost bejvá, skutečně skrze rychtáře zastaveno a přetrženo bejti má, a on každého hned do šerhovně hnáti, i toho, kdo by jemu utekl, na druhý den

obeslati a přísně trestati i pokutu hodnou od takových brátí povinen bude. K tomu také i jiné osoby outadní rychtáři na pomoc bejti mají.

Zbroje neb braní všelijakých, nad to pak ručnic všem na pořad vůbec nositi přísně se zapovídá, a kdyby toho svávolně před sebe bral, jest o to trestán a pokuty X gr. alb. dáti má.

Sedláci a jiní obecní přespšní lidé, přijdouc do šenkovního domu, hospodáři braně schovati dáti mají. Kdožby toho učiniti nechtěl, nemá jemu víno nebo pivo naléváno bejti. Pakli hospodář komu toho přeje, pozor na to měj, aby s řádem bylo. A jestli by se skrz koho vejboj stal, a že kdo k bití, ourazu přišel, kdožby toho původ byl, má do šerhovně dán bejti (a mimo nápravu zraněnému) pokuty 11 k. grošů položiti.

Svády neb různice u koho by se zběhly, má hospodář stranám toho netrpěti, ale hned je zručiti a porovnati. Nemůže-li pak sám toho vykonati, na rychtáře podej. A nechtěla-li by k tomu strana uposlechnouti a něco by se tu svávolného dopustilo, má takový šerhovní trestán bejti, a 1 k. gr. pokuty dáti.

Sešlo-li by pak v tom něco hospodářem, má touž pokutou vinen bejti.

Mocí a kvaitem žádný na žádného nesahej, než mironou spravedlnosti živ buď a nápravy náležitě hledej. Kdožby se pak svávolně choval, ten jako právu odbojník na hrdle i na statku trestán bejti má.

Prástek žádný nedopouštěj ani nepovoluj pod pokutou 1 k. loket plátna konopného.

Jakož se to také někdy děje, že někteří děveček louditi se opovažují, protož, kdož by se toho kdy dopustil, ten na zámek postaven a vězením jiným ku příkladu trestán bejti má a pokutován.

Že pak také nad to vejše někteří proti vůli rodičům dcerky jejich berou anebo cizí manželky odluzují, takovej každý kdyby poptán byl, má vzat a na zámek dodán bejti, k němuž jako k zjevnému lotru zachováno bude.

Řád strany sirotkův.

Sirotkův, kdykoli by kteri osířeli, žádný se mimo vůli a vědomost vrchnosti všetečně neujmej, ale outedníka v tom hledej.

a kdež ouředník sirotky komu zjedná, ten je také postavití povinen jest, a komuž slouží, na marné věci peníze aby jim vydávány nebyly.

Kterí sirotci po své vůli běhají, má jim oznámeno bejti, aby se dobrovolně zase navraceli, nechť-li o spravedlnost svou přijíti. A kterým by tak oznámeno bylo a oni na to dbáti nechťeli, ti na potomní čas žádné milosti užiti nemají.

Kterí sirotci se řemeslům učiti chtějí, ti se na panství při městě učiti mají s vůlí vrchnosti.

Sirotek žádný na jiné panství se ženiti a tu vyhošťovati nemá, bez vůle vrchnosti; učiní-li jináče, ten bude spravedlností svou na milosti panské, buď pacholek neb děvka.

Peníze sirotčí, což jich koli za kým pozůstává nebo rozpůjčených se nachází, všecky aby skládány byly a těmi aby hejbáno nebylo bez vůle panské neb ouředníkovy.

Sirotkům žádných peněz z práva bez vůle panské aneb ouředníka povolení vydávati se nemá, buďto oni na domácím neb na jiném panství.

Počty z takovejch jakož i jinejch všelijakých peněz abyste s pilností vykonávali a peníze s pilností opatrovali.

O obecních věcech.

Hromady obecní bez vuole vrchnosti a vědomí neb povolení ouředníka držány bejti nemají. A nastala-li by toho jaká potřeba, má ouředník sám o tom poručiti a osobně přítomen bejti, tak aby se věci potřebné tím podstatněji řídití mohly. A kdož se do hromady najíti nedá, nemajíc slušné vejmluvy, ten pokuty 6 gr. alb. dáti povinen bude. Při takových hromadách má se na to pamatovati, aby zřízení panská o všelijakých řádích nařízená, totiž kostelní, školní, špitální, konšelská i jiných cechův čítána byla a tak pro lepší vědomost vůbec opáčena bejvala.

Kdož by grunth, roli, louky nebo co tomu podobného prodati, o to frejmarčiti aneb co zastaviti chtěl, žádný toho bez vůle vrchnosti nečin, než ouředníku, aby o tom oznámil, aby se takový trh neb smlouva na záruku do register zapsati mohla. Jestli pak kdo proti tomu jináče učiní, to místo míti nebude, ale na milosti, uvázení dalším a vůli vrchnosti zůstane.

Peněz purkgrechtních tolikéž tím způsobem žádný prodávati nemá, než jak předepsaný artykul o jiných prodajích v sobě obsahuje.

Dobytků v hez vůle vrchnosti žádný neprodávej, leč se v tom opovíš, pod skutečným trestáním.

Osívati roli buďto s polovice nebo za peníze ani v dluhu žádný jinému nepovoluj, leč by od ouředníka prve dovolení měl. Stane-li se pak co tomu na odpor, takové obilí k ruce vrchnosti pobráno bude.

Na obilí žádný před časem lidem půjčovati nemá, a kdož by komu co půjčil, ten o to přijde, a nemá jemu v tom dopomoženo bejti.

Za lidi cizopanské bez vůle vrchnosti žádný v rukojemství se dávati nemá, a kdož by se toho dopustil, ten se sám vyvazuj.

Nádeníků a podruhů žádný bez vůle vrchnosti nepřijímej pod pokutou 1 k. gr. Všickni také podružní lidé, kteříž zakoupení svých na panství nemají, žádných dobytkův chovati ani v čem kupěti, a tudy obilí neb jiné věci na draho chovajíc jiné obtěžovati a takové svobody užívati nemají pod propadením toho všeho, což by tak na kom shledáno bylo. Než chtějí-li toho čeho hleděti, ať se osazují, a to za mnohými slušnými příčinami.

Řemeslníků neb stolířů proti řádu cechovnímu, kteří by cechovní a spolu trpíci nebyli, žádný jakž při městečku, nad to v vesnicích nefedruj ani nepřechovávej pod pokutami v každém cechu vyměřenými a pod skutečným trestáním.

O trzích při městečku.

Poněvač při městečku Letovicích nemálo řemeslníků a jiných potřebných chudých lidí se nachází, kteříž k obživení svému velikých potrav za peníze ustavičně potřebují, protož se o tom všem vůbec poroučí a přikazuje, abyste jeden každý obilí všelijaká, od mlíčnýho, přediva na trzích v městečku prodávali, a ve všech aby trhu se nedrželo pod propadením toho všeho, kdož by co proti tomu svávolně prodal.

Vlny při každé stríži na trhy každý voziti povinen jest vedlé obdarování cechu soukenickému daného, a po tři trhy pro-

dávati ji může, aby v tom utištěn nebyl. Kdož pak jinaké učiní, ten pokuty vrchnosti 11 k. gr. položití povinen bude.

Prekupování všelijakých věcí na škodu řemeslníkům nákrátce žádnému dovolovati se nemá. A kdož by co tak na škodu předkupoval, zvláště pak židé, má od rychtáře a od přísedících lidí každému pobráno bejti.

Soli na všem panství v obci Letovské na škodu žádný porůznu prodávati nemá. A na kom by to shledáno bylo, tomu pobrána bude, a ještě k tomu pokutován bude.

O živnostech a obchodích.

Což se řemeslníkův všech vůbec dotejče, soukeníkův, pekařův i nákladníkův, těm všem vůbec napomenutí se činí, aby vedlé obdarování, řádů a zřízení sobě daných v porádcích svých dobrým řádem se spravovali, cechmíři pak, konšelé a jiné nařízené osoby aby na vejstupky pilný pozor měli, a našlo-li by se kdy co scestného, žádnému toho nepromíjeli, nýbrž skutečně trestali a pokut uložených neodpouštěli.

Jestli pak sami v tom, co se vaření piv neb šenkování vína při nákladnících dotejče, ti v tom dobrém řádu, jakž od vrchností zřízeno a jim povoleno, státi a v tom, aby vrchnosti z toho náležitý oužitek docházeti mohl, spravedlivě chovati se mají.

Šenkýři, kteří piva šenkují, mají spravedlivou míru za slušné peníze dávati. A konšelé obecní vždycky vedlé ceny pšenice, pivo, po čem by se más dávati měl, saditi mají.

Žádnému se také piva přes 10 gr. alb. věriti nemá. Jestli by se pak na kom shledáno, že by někdo chudým některým řemeslníkům v tom prohlédal (jakž se to někdy děje), že by mnohý do jedné dvou kop neb více za pivo dlužen zůstal, tak že by pojednou mnoho platiti a tudy o živnost přicházeti musil, k takovému dluhu rychtář ani žádné právo dopomáhati povinno není, nebo dluh propitý déle třetího dne roku nemá.

Mlynáři všickni, kdo jaké obilí do mlejnu dodá, pilně mleti a spravedlivou míru mouky lidem zase dávati mají, však se v tom opatrujíc, jakého jim kdo obilí přinese, aby o to stížností nebylo. K tomu konšelé obecní dohlídati mají.

Míra, loketh, váha vedlé vejsady margkrabstvi Moravského při všech věcech spravedlivě a náležitě užívána bejti má. Jestli by na kom v tom jaký fortel shledán byl, ten na hrdle trestán anebo těžce pokutován bude.

Pekaři všickni a ti, kteří nejvíce v nově chleby pečí, aby, což mají, obilím, pšenice a rži vedlé nejvyšší možnosti zachystati se mají, tak aby přes celý rok při městečku nedostatek chleba se nenacházel. Byl-li by pak kdy jaký nedostatek chleba poznán, tehdy, kteříž by se tak nedbanliví v tom našli, pokuty 1 k. gr. bez milosti dáti a na rathouz položiti mají.

Žádný také jiný, kdož pod pokutami státi nechtěl, nemá pekařům pečením chleba na prodej kromě trhového dne a o frejuncích na překážku bejti. A zachoval-li by se v tom všetečně, má takový chléb pobraň a chudým rozdán bejti.

Mají pak pekaři vedlé ceny obilí, drahoty a lacina chléb v slušné míře neb váze péci, tak aby sobě chudí lidé do nich nestěžovali. Najde-li se co v tom na kom co neslušného, že by malý chléb pekl, má jemu pobraň a chudým rozdán bejti. V tom se konšelé obecní vedlé závazků svých spravedlivě zachovati mají.

Rezníci maso troje, jakž obdarování jejich v sobě to obsahuje, v krámích mívati a v tom se i podlé jiných artykulův, v témž obdarování jejich znějících, náležitě chovati mají pod pokutami na to uloženými. Poněvač také zimním časem od obce o svičky nemalé nařikání bejvá, že je někteří po své vůli prodávají a lidem v tom ubližují, protož mají k tomu konšelé obecní vedle ceny loje, sprubujíc to spravedlivě, vždycky přihlídati, a najdou-li při tom jakou krivdu, přestupníky skutečně trestati.

O zachování řádu a svornosti mezi sousedy.

Jeden druhému v vlastní věci z strany rolí, luk, zahrad i jiné tomu podobné jmění, což mu nepřináleží, svávolně a všetečně se nevkládě, a příčiny k nevoľi z oumysla nevyhledávej pod pokutou 1 k. gr. a skutečným trestáním.

Neobyčejnými cestami a stezkami škody činiti žádný se nepokoušej pod pokutou 1 k. gr.

Kdožby co na škodu obce nebo vrchnosti sobě připletl a přivlastnil a bez platu to držel a užíval, má to zase bez odporu odprázdniiti pod trestáním.

Na rolích, v obili, na lukách a kdekoli jinde jeden druhému škody nečiňte; jestliby pak kdo jakou škodu pasením neb vyžínáním komu učinil, ta škoda ať se odvede, kterouž rychtář a konšelé šacovati mají, aby se náprava za to státi mohla a pokoj mezi lidmi zachován bejti mohl.

Dobytky své pastýři vobecnímu, zvláště pak dobrý dobytek, do stáda honiti dejte, aby se na různu ke škodě jiných sousedův nepobíhalo.

Ciziho dobytka také jiným k ujmě žádný na pastvu nepřijímej, leč by sousedé toho komu přáli.

Ohrady neb příkopy, kde kdo a v kterých místech, buďto při gruntech okolo zahrad, při rolích neb lukách, toho potřebuje aneb opatřiti povinen jest, neodkládajíc, ale hned, jak se jaro začíná, do svatého Jiří náležitě každý vykonávejte pod pokutou 1 k. gr. a skutečným trestáním.

Grunty své, stavení a ploty jeden každý opravuj a roli, kdo jakou má, dělej. Kdožby pak tak nedbanlivý byl a něco toho zapouštěl a tak náležitě hospodářství svého opatrovati a živnosti své hleděti nechtěl, a tudy potom i povinnosti jiných odbejvati nemohl, takového každého rychtář neb konšelé na zámek postaviti mají, aby o to trestán byl neb grunt jiným člověkem osadil.

Čistotu všelijakou jak v příbytcích svých, tak před domy všickni zachovávejte a neřádův žádných na cesty neb stezky lidem na ohyzdu vynášeti, vymítati nedopouštějte. Načež rychtář a konšelé pozor míti a každého vězením trestati mají. A takový ještě pokuty 1 k. gr. na obec dáti povinen bude.

K zhlídnoutí obecních oprav.

Rychtář s ouřadem vždycky jarního času na cesty i mosty, lávky a jiná místa obecní, neb kde by kdo z sousedův nač ouřad visti chtěl, na obzvláštní den k zhlídnoutí toho všeho

vycházejte, a což za potřebu opatření poznají, to v čas spraví dejte, aby osobami vašimi pro povinnost outadu vašeho v ničemž nescházelo.

Konopí neb lnu v rybnících neb struhách, v řekách ani v potocích tekutých žádný ať nemočí; a jestli kdo v tom shledán neb postižen bude, má o to dostatečně trestán i pokutován býti.

Oheň všickni vůbec s pilností opatrovati máte, tak aby se pro neopatrnost nedbanlivého člověka jiným sousedům třebas nenabytá škoda nestala.

Světly také žádnými leč svíčkami v lucernách, i to s opatrností, po domích, do chlívů neb stodol nechoďte pod skutečným trestáním.

Z strany sušení lnu neb konopí v světnicích obzvláště se opatrujte, aby bezpečně bylo. Najde-li se pak u koho v tom nějaká neopatrnost, ten přísně trestán bude.

K takovým ohňům již dotčeným konšelé vždycky v jednom čtvrti létě anebo co nejčastěji vůkol obejdouc, s pilností přihlížeti mají, a najdou-li kde co v nebezpečnství, aby to hned opatřeno bylo, napomenouti a opravdově se o to přičiniti mají pod skutečným trestáním.

Také se na to pilně pamatovati má, aby při obci v čas nenadálého neštěstí rebríky, háky a tlouky vždycky před rukama pohotově se nacházely.

Sena, slámy a obilí ať se tak skládají a opatrují, což by kdo toho do stodol složit nemohl, aby bezpečně pro chození světlem zůstávati mohlo.

Oheň kdyby od koho (čehož Pán Bůh uchovati rač) vyšel, a ten pro nedbanlivost toho neuhlídal nebo uhlídjíc pokřiku hned neučinil, a zatím by se oheň rozmohl, ten na hrdle trestán bude.

Ohňů nebo uhlí pastevcům na pole letním časem žádný bráti nedopouštěj. A na kom to shledáno bude, ten hospodář bude o to skutečně trestán.

Jestliby kdo od milíře aneb jiným způsobem požár udělal, ten beze vší milosti trestán bude.

Kdyby se také někdy mimo naději přitrefilo, že by les hořel, hned všichni vůbec běžeti a hasiti sobě pomáhati mají. A kdo by toho zanedbal, přísně o to trestán bude.

Jestliby kdy také jaký pokřik pošel za příčinou honění zlých lidí aneb z strany obrany před násilným pohnutím a bouřkou, tehdy všickni vůbec k rychtáři se zběhnouti, a jakž by toho potřeba ukazovala, žádný v ničem na sobě scházeti dopouštěti nemá. Ale rozkazu vrchnosti se zachovati povinni budete.

A protož vedlé těch napřed ohlášených artykulův purgkmistr, rychtář a konšelé i jiní poddaní všickni vůbec poslušně a poddaně se chovati máte, ničehož nepřestupujíc, tak abyste milostivou vrchnost sobě zachovati, trestání pak a pokut všelijakých ucházeti mohli.

A tak jest konec tohoto zřízení panského, kteréž jest od J. M. vysoce urozeného pána, pana Volfa Dytrycha hraběte z Hardeku, z Kladska a v Wochantu (?), nejvyššího dědičného šenka v Rakousích a truksasa v Štyrsku a na Letovicích léta páně 1561 vydáno a při držení soudu, když se radda na rathouzi obnovuje, obci letovské předneseno a čteno bývá, při čemž se zachovávati mají a z toho nijak nevystupovati pod nemilostí a pokutami na to uloženými.¹⁾

¹⁾ Volf Jetřich jest psán po německu „Hardegg zu Glatz und im Machlande“; proto v opise zřízení jeho jest patrná chyba, psáno-li jest „v Wochantu“; má býti „v Mochlantu“. Ke jménu hr. Jindř. Václava Thurna jest ve zřízení přidán k obvyklému praedikátu „z Valsassiny“ též praedikát „z Kreycu“, protože předek jeho Antonín císařem Karlem V. byl učiněn říšským hrabětem a svob. pánem „zum heiligen Kreuz“. (Pozn. red.)

Zprávy vědecké.

Archaeologická kořist za r. 1904.

Podává Alois Procházka.

Drobné nálezy.

Blažovice. Z příbytkové jámy u „desátkového mlatu“ kostěné sídelko, zlomek kostěného hrotu šipky, hliněný přeslen.

Dědice. S pole u hamiltonského kříže tři kamenné sekyrky a kuželovitý přeslen.

Habrovany. Ze sídliště s volutovou keramikou v trati „Blatice“ kamenná sekyra a delší rohovecový nožík.

Horákov. S polí pod myslivnou: pěkně vyhraněný mlat neprovrtaný, dvě kamenné sekyrky, přeražené škrabadlo, několik pazourkových nožů, obsidiánový nožík, dvě kostěná šidla. — Z jámy se střeplinami rázu slezského v „půllánech“: železné šidlo a střepl červeně malovaný s lesklými tuhými pásy.

Jezera. Na zdejších polích p. Ferd. Bajerem nasbírané kamenné nástroje: dva zlomky mlatů, úhledné dlátko kamenné, celé škrabadlo, velká sekyra, 65 dkg těžká, a 3 sekyrky menší.

Křenovice. Z cihelny Andrysikovy kamenná sekyrka. Jiná s polí ku Zbejšovu.

Křižanovice (u Slavkova). Na „padělku“ Jana Kohouta vyoraná popelnice, baňatá s kuželovitým vysokým hrdlem a s dvěma oušky, typická popelnicovým polím rázu lužického.

Milonice. Kamenný mlat-motyka.

Opatovice (u Rajhradu). Veliký jantarový korál z pohřebiště se skrčenými kostrami.

Orlovice. Větší kamenná sekyra.

Prštice. S polí „na čihadlech“ pazourkový nucleus, odštěpek obsidiánu, tří mlatu a čtyři kamenné sekyrky.

Pustiměř. Z cihelny hrobní nádoby: větší bezuchá baňka hrubě pracovaná a miska s vysedlým uchem. Zohnutá bronzová jehlice.

Radkovy (u Drevohostic). Vápencová koule na dvou protilehlých místech navrtaná. V jamkách trčí počátky vývrtekův.

Sivice. S „Dílů“ kamenná sekyrka s vylámaným ostrím. — Hliněný přeslen z popelové jámy za stodolou rolníka J. Kubinka. Týž rolník rozšiřoval hnojiště a uhodil na vrstvu střepů neolitických; sestavil jsem z nich část baňky, zdobené rytou volutou a dolíčky. (Obrázek 1.)

Obr. 1.
Část neolithické nádoby ze Sivic.

Obr. 2.
Neolithická nádobka z Tvarožné.

Šlapánice. Z hraběcího písečníka hliněné válcovité závaží s otvorem směrem k výšce.

Tvarožná. V cihelně „pod kopečkem“ dobytá z příbytkové jámy vzácná nádobka, zdobená rytou volutou a třemi kolmo proraženými pupíky. Také hrdlo je šikmě ryhováno. (Obrázek 2.) — V srpnu vybral jsem z jiné jámy drobounkou nádoběčku. — Na panském poli „u studýnky“ našel jsem četné střepy keramiky římskoprovinciální a střepinový přeslen.

Velatice. Kamenná sekyrka.

Vomice (u Rosic). Z trati „na pecách“ krásný navrtaný mlat, 5 zlomků mlatových, vývrtek a sedm kamenných sekyr.

Žarošice. Velká kamenná sekyra a dva zlomky mlatové z „Vinohradův“.

* * *

Neolithické sídliště u Pozořic.

Na panském poli „Poustce“ zjistil jsem na jaře 1904 kulturní vrstvu s četnými střepy, jejichž výzdoba přihlašuje místo toto do řady nálezů neolithických s keramikou volutovou. Na rozoraném povrchu popelovité prsti nasbíral jsem kromě zbytků keramických též štípané a hlazené nástroje kamenné. Velmi hojně jsou tu zlomky přeražených desek žernovových.

Nádoby v sídlišti tomto užívané byly vesměs polokulovité bez hrdel a zrobeny většinou z jemné hlíny plavené. Jen málo střepů přimíšením tuhy jest šedých. Ostatní mají povrch bělošedý nebo cihlově rudý.

Ozdoba je buď nástrojem vpíchaná (5 vzorků), prsty vtlačena (16 vzorků), nebo rytá a to meandr (2 vzorky), přímé rýhy přerušované hrachovými dolíky (7 vz.), nebo voluta s okrouhlými nebo podlouhlými prohlubinkami (8 vz.).

Plastickou výzdobu tvoří pupíky a ucha přerozmanitých tvarů. Jen jednou zjištěn nalepený proužek s jamkami po prstech.

Pupíky jsou buď nahoře oblé nebo zarovnané na plocho, prosté nebo dvojrohé, kolmou ryhou hluboce rozříznuty nebo jamkami krásleny.

Ucha jsou rohatá nebo oblouková; pěkné je pleskaté držadlo kolmo kulatým otvorem proražené a ryhované.

Ze hlíny byl tu ještě zploštělý předmět velikosti a obrysu husího vejce; má uprostřed otvor patrně udělaný prstem.

Pazourkových a rohových nožů i jader nalezeno nemnoho. Kamenné nástroje hlazené zdejší jsou opotřebovány; mnohé jsou velmi jemně vyleštěny. Zvedl jsem tu šest sekyrek po jedné straně do ostří sbroušených, 2 zlomky škrabadel a tři nástroje neznámého účelu, podobné tvarem i zpracováním sekyrkám, ale na obou koncích mají místo ostří úzké otlučené hrany. Jemné toto otlučení, jakož i způsob, jakým při těchto hranách jsou poškozeny, svědčí, že nástroji těmito bylo něco klepáno. Našel jsem takovéto „klepadlo“ též na sídlišti téhož rázu u Habrovan, pak u Holubic a Dedic.

Hromadný nález bronzových kruhů u Habrovan.

Dne 14. dubna pospěchovali volaři v „Padělkách nad habřím“ (mezi vesnicí a císařskou silnicí směrem ke Komoranům) na poli, které má v nájmě drnovický cukrovar od p. Kostelky z H. Za této práce vyvlekly radličky na jednom místě 4 bronzové kruhy nákrční, které si vzal hospodářský příručí p. Ant. Horák a z nichž pak daroval mně tři kusy. Čtvrtý kruh získal p. E. Synek v Holubicích. — Nákrčníky tyto jsou známého typu, jako všechny dosavadní hromadné nálezy těchto předmětů na Moravě.

Jediný z nich vymyká se neobyčejnou svou velikostí z družiny ostatních, jak vidno z tabulky:

	Delší průměr	Kratší průměr	Průměr největšího průřezu	Váha
1. malý kruh .	15 cm	13 cm	11 mm	16 dkg
2. malý kruh .	15 cm	13 $\frac{1}{2}$ cm	10 mm	19 dkg
3. velký kruh .	18 $\frac{1}{2}$ cm	15·2 cm	18 mm	55 dkg

V blízkém okolí Habrovan udály se již hromadné nálezy těchto kruhů v Hlubočanech¹⁾ (4 kruhy, drát, puklice), v Dražovicích,²⁾ v Opatovicích³⁾ u Víškova (4 kruhy, 3 náramky), u Slavkova³⁾ (80 kusů), u Hodějic⁴⁾ (3 kusy), u Holubic⁵⁾. U Kroužka uložen byl podobný kruh ve hrobě se skrčenou kostrou⁶⁾.

Hrob s kostrou u Blažovic.

V trati „na dílech“ (k nádraží), známé častými nálezy starožitnickými, vyoral Vladimír Beneš na poli svého otce p. Jana

¹⁾ Časopis vl. muz. spol. ol., 1892, str. 104.

²⁾ Čas. vl. muz. sp., 1900, str. 14.

³⁾ Mitth. d. anthr. Ges. 1891, str. 15.

⁴⁾ Mitth. C. C. 1891, str. 134.

⁵⁾ E. Synek v Holubicích.

⁶⁾ České gymnasium ve Víškově. — „Pravěk“, roč. I., str. 151.

Beneše (z čís. 17.) dne 19. září 1904 několik lidských kostí, a hrabaje otkou, vyňal celý hrneček a misku. V příštích dnech potom objevil jsem tu kostru oráním valně porušenou a uloženou směrem sz.-jv. (nohy). Lebky nebylo v hrobě, kosti paží obráceny na jih, hrudní koš na sever, nohy natažené od kolen byly uorány. Kromě zmíněných nádobek byl v hrobě ještě jeden hrneček, podobný prvnimu a 2 misky; celkem tedy 5 nádobek. Hrnečky jsou práce jemnější a zdobeny na břišku 3 pupičky. Hrubší misky mají široká dna rovná. Všechny tyto nádoby podobají se nádobám ze známého velkého pohřebiště se skrčky u Opatovic u Rajhradu. (Pravěk, ročník I., str. 133. Hrnečky blažovické jako čís. 10. na tab. XIII.)

Žárový hrob v Horákově.

Rolník Jan Skotálek rozoral 20. března 1904 na svém poli v trati „Půllánech“ žárový hrob o dvou nádobách, které obsahovaly zuhelnatělé kusy lidských kostí a bronzový kroužek stočený z tenkého drátu. Jedna z nádob je miska s okrajem do vnitř ohnutým, druhá popelnice s hrdlem nízkým a velmi širokým.

Římské mince ze Žarošic.

P. T. Martinů, nadučitel v. v., pátraje po starších mincích, jež lid nalézal za práce polní, obdržel mezi jinými též dva stříbrné denáry římské, které laskavě přenechal do mé sbírky.

Jeden je poněkud potlučen, průměru 21 mm. Líc: Kolem korunované hlavy opis IMPCAESM ANT GORDIANVS AVG. — Rub nezřetelný: Sedící postava a kolem ní oblouk nečitelných liter.

Druhý denár je zachovalejší; má v průměru 18 mm. Líc: Loď poháněná 6 veslaři, nad jejichž hlavami tři žerď se dvěma stuhami. Vesla z boku lodi vyčnívající jsou naznačena řadou šikmých čárek.

Nad lodí ANT AVG, pod ní IIIVIRRP.

Rub: 3 žerdi s válečnými odznaky (prostřední má orla s rozpjatými křídly), nad nimiž nápis v první polovině porušený: . . . M PRAETORIARVM.

Třetího penízku, rovněž u Žarošic nalezeného, dostalo se mi od p. Rud. Malika. — Je bronzový, značně poškozen, 18 mm široký.

Líc: V levo obrácená hlava panovníkova s pětizubou korunkou na temeni; při okraji objímá ji nápis: IMP CLAUDIVS AVG. — Na rubu zřetelná jest jen stojící postava se zvednutou levicí; pravou rukou drží kopí.

Dříve nalezeny u Žarošic již dva denáry římské. (Viz Čas. vl. muz. sp. olom., 1902, str. 32.)

* * *

Sidliště u Lešan na Prostějovsku.

Sděluje Ant. Gottwald.

V pravo silnice z Lešan ke Ždětínu protékají dva potůčkové zlíbky Dluhošticemi a Dzbelem. Pozemkům mezi oběma říká se nad Dluhošticemi, vysoko položeným pak na Hůrách. Pole severně Dzbele nazývány jsou nade Dzbelem.

Kdysi ubíraje se po polích nad Dluhošticemi na protější svah nade Dzbelem, zdvihl jsem blíže planičky přeraženou sekýru kamennou a při povrchním ohledání jsem našel něco střepův.

Jelikož později jsem nenacházel nástrojů vůbec, domníval jsem se zprvu dle okrajů místy dosti četných, že jest tu pohřebiště, jehož některé hroby blíží povrchu byly zachyceny pluhem; leč dalším pátráním a pozdějším zakopnutím na několika místech nabyl jsem přesvědčení, že je tu sídliště značné rozlohy.

V místech planičce bližších jsou jámy se střepy z nádob popelnicových polí rázu slezského, ve vzdálenějších a výše položených pak i se zbytky nádob na kruhu točených.

Na rozoráných polích lze viděti střepů dosti, ale mazanice se objevuje jen na několika místech v nepatrných kouscích.

Pod ornici (asi 3 dm mocnou) bývá v půdě silně popelovité mimo střepy zejména mnoho zpřerážených a rozštípaných kostí.

Mezi rozličnými střepy z různých nádob nejčastěji nalézáme části misek, většinou hnízdečkových, udělaných z hlíny čisté, dobře propracované. Mimo jeden případ, kde povrch je červený, jsou tuhovány vně i uvnitř, dokonale vyhlazeny a dostatečně vypáleny.

Na vnější straně pod okrajem mírně ohrnutým obíhá několik pásků mělce vtačených (č. 20.), zřídka nad nimi vinou se ještě

jemnější ryté ohvodové rýhy a řada krátkých, ostře a šikmo rytých přímek (č. 13.). Ozdob jemných, ostrých jest nápadně málo (č. 22.).

Uvnitř byly nádoby tyto buď bez ozdob nebo bývaly krášleny vtačenými pásky přímočarými, oblouky a kruhy (č. 8., 15., 19.).

Misky o silnějších stěnách vykazují dokonale vypálení, jsou slabě tuhovány a méně dovedně zdobený (č. 9.).

Zajisté všechny misky opatřeny byly odstávajícím ouškem, jež přečnívalo z polovice nad nádobku (č. 19.), vybíhalo z okraje a bylo přilepeno na břiše.

Dna byla vhloubena dovnitř.

Pod nádoby tyto podkládány kotoučové podstavce, z kterých se zachoval jen zlomek.

Baňaté a nízké hrnce prostřední velikosti měly na hrdle vytlačené pásky, často přerušované širšími kruhy, na břiše pak měly vymáčkuté svislé rýhy, někdy jen nepatrné, jindy dosti hluboko a široko vedené (č. 12., 16.).

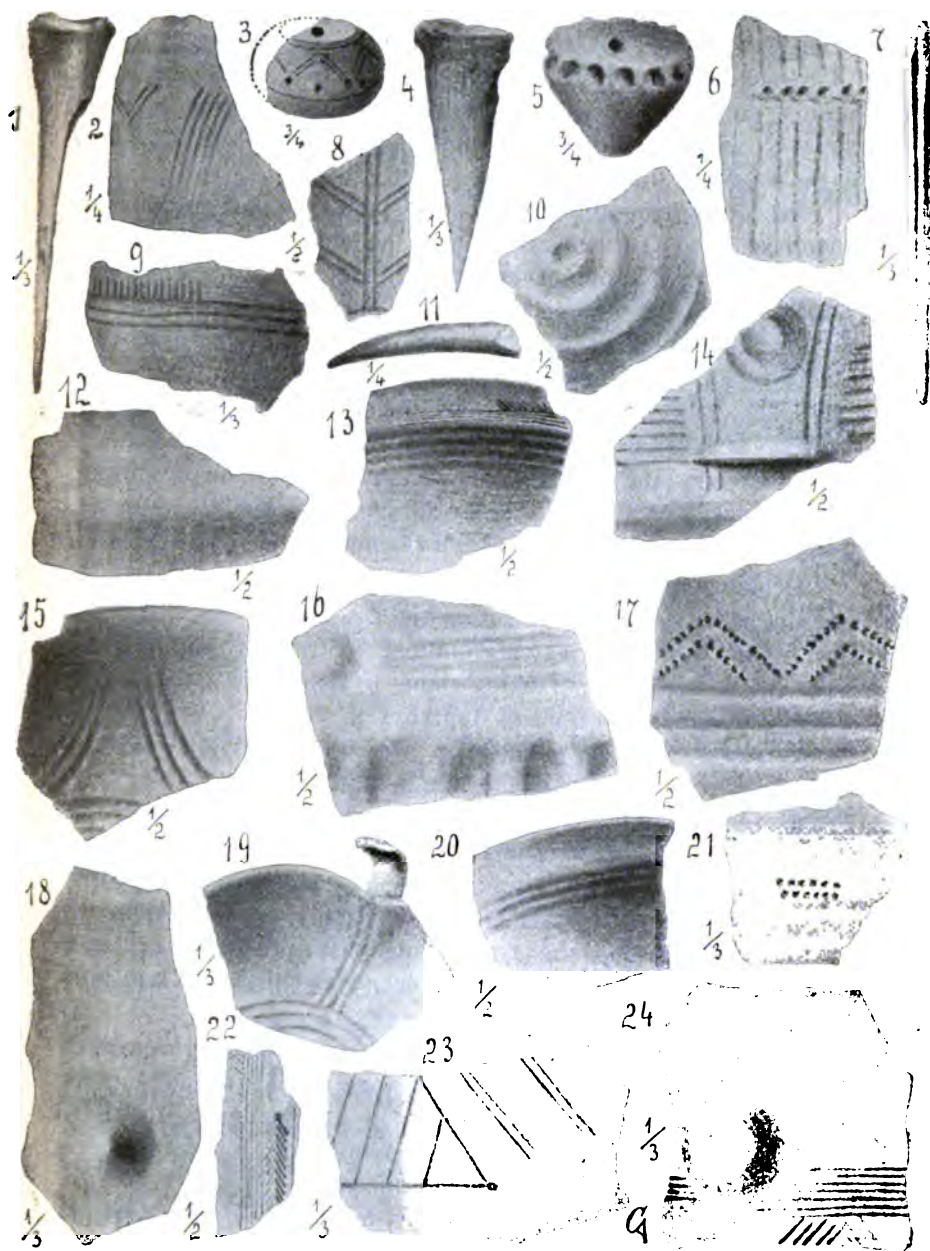
Obyčejná ucha s malým otvorem měla mělké rýhy podélné.

Na úlocích z velkých tuhovaných nádob jsou ozdoby z pásů vtačených neb rytých přímek (č. 2., 23.); nad nimi bývají vpíchnány dosti hluboko okrouhlé jamky vodorovně (č. 21.) neb krokvovitě (č. 17.). Vmáčkнутý důlek zhusta obklopuje několik soustředných kruhů prsty vytlačených a vyhlazených (č. 10.); hojněji přichází ohepnatý jedním vyhloubeným kruhem, od něhož vycházejí pásy přímek. Místo důlku bývá i mírná vyvýšenina (č. 24.). Kolem některých nádob vinul se hladký neb prsty důlkovaný polováleček. Na nečetných střepech vidíme i sedlovité neb podlouhlé, málo vyvýšené pupíky (č. 14.).

Nádobi hrubé práce je všechno červené, mívá povrch hladký neb prsty svisle páskovaný (č. 6.), kolem hrdla, při okraji neb přes břich pásek s dolíky prstem neb dřívkem způsobenými, nalepené větší, podlouhlé a protáhlé pupíky na uchopení neb menší kuželovitě vytažené (č. 18.).

Získaných předmětů jest několik.

Z jedné jámy vydobyty tři kostěné nástroje, z nichž dva jsou ostře zahroceny (č. 1., 4.) a třetího velmi čistě opracovaného užívalo se za hladidlo (č. 7.). Jinde vyskytla se parohová výsada (č. 11.) osekaná a vyhlazená, patrně nástroj nedohotovný. Přesleny nalezeny tři. Jeden s podobou dvojkuželovou jest bez ozdob,

Ze sídlště nad Dluhosticemi u Lešan.

druhý kuželovitý je zdoben otisky prstu při základně (č. 5.) a třetí slabě tuhovaný kráslen rytými přímkami a dolíčky (č. 3.). Z hliněných předmětů vykopáno mimo to dosti dobře vypálené, neúplné menší závaží tvaru komolého jehlance. Kromě zmíněné přeražené sekyrky zdvihl jsem tu ještě pazourkový nožík. Z bronzu nebylo nalezeno dosud ničeho.

Jak již vzpomenuto vpředu, v místech výše položených mezi jamami se střepe rázu slezského jsou nečetné jámy chudé, výhradně se střepe z nádob kultury římské rázu stradonického.

Střepe na dvou místech vykopané pocházejí z nádob vesměs robených na kruhu hrnčířském, vykazují namnoze vypracování dokonalé, čisté a jsou dobře vypáleny.

Jedny patří hrncům o silných stěnách ke dnu málo zúženým, od hrdla až ke dnu shora dolů ryhovaným (často též bez ryh), se silným okrajem slabě ovaleným. Jsou dělány z hlíny tuhou promíšené. Tuhy jest někdy přidáno tolik, že možno jimi pěkně psáti, a na místě, kde byly zachyceny motykou, lesknou se a mají vzhled jako ryzí tuha.

Druhé pocházejí z mis, připomínající úplně svým tvarem mísu na tab. L. č. 7., již vyobrazuje Dr. Pič v díle „Hradiště u Stradonic jako historické Marobudum.“ Střepe tyto na povrchu leskle černé, hladké, mají okraj slabě ovalený. Vyskytly se též dovnitř zahnuté kraje z misek talířkových.

Nástrojů zde nebylo nalezeno. Jen opodál zdvihl jsem kolečko vykroužené z ryhovaného střepu ode dna.

Rozorané jámy s keramikou slezskou lze poznati i na Hůrách. Zakopnutím na zkoušku objevilo se něco střepův a kostí.

Nade Dzbelem vystupují pozemky stupňovitě na sever. Zde r. 1895 vykopali pp. uč. Ant. a Ed. Stratilové z kulturních jam četné střepiny, zpracované a provrtané kosti, přesleny a drobnou nádobku, kteréžto předměty jsou uloženy ve sbírkách Vlast. muzejního spolku v Olomouci.

Téměř hned nad potůčkem pozorujeme tu na rozoraných polích černá místa popelovitá, zdaleka se lišící od hnědé půdy okolní. Místa tato se prostírají odtud v řadě směrem na sever po svahu až k planičkám u bilovské chmelnice. Východně nich jsou tu a tam některá jen jako potroušena.

Kopáním na několika místech našli jsme silně popelovitou vrstvu, obsahující nečetné střepe, hojně kosti a kousky mazu s otisky plev a zbytky ječmene. Jámy jsme nenalezli.

Málo střepů rázu slezského a z nádob z doby cis. římského našel jsem v popelovité vrstvě pod ornici pohromadě.

Některé jsou tuhovány na povrchu a leštěny; měly ornament vtlačený i rytý, jako nad Dluhošticemi. Střepy z větších nádob, hnědočervené neb na povrchu černou vrstvou potažené, měly přilepené pásy, prsty důlkované. Obyčejné, z okraje vytažené ucho ze šálka nalezeno jen jedno.

Zvláště vkusně a umělecky ornamentován je střep ze spodu netuhované misky, asi na kruhu dělané (obr. 1.), na němž s druhé strany vyryty jsou dva souběžné oblouky, části to kruhů, jež zvenčí obíhaly kolem dna.

Obr. 1. Úlomek misky od Lešan.

Častěji naskytly se střepy z nádob na kruhu točených, někdy s velmi značnou přísadou tuhovou, s okraji ztlustělými, z nichž jeden zdoben dvojnásobnou řadou obrácených C, jiný pak opatřen vyvýšenými pásy se šikmými vrypy tečkovitými. — Na jednom střepu, příslušejícím hrnci ke dnu znenáhla se zužujícímu, se staženým hrdlem a s okrajem mírně ohrnutým, vinul se pod hrdlem vyvýšený pruh prsty vytlačovaný, od něhož po celé ploše až ke dnu byly ve vodorovných řadách otisky palce a ukazováčka. Nádobu tato měla tuhované hrdlo i vnitřek a nebyla leštěna. Vnějšík s ozdobou štípanou byl hnědočervený. Hrnee, patrně bezuchý, byl práce ruční.

Nenalezli jsme nástrojův ani na povrchu ani za kopání.

Jak z nepatrných nálezů zřejmo, pravděpodobně místa nad Dluhošticemi, na Hůrách i nade Dzbelem obydlena byla zároveň, bylo to vlastně jedno veliké sedliště.

Ač jsem dal o prázdninách na zkoušku kopati skoro vsude, kde popelovitá půda a střípky pluhem byly vyhozeny, přece nepodařilo se mi uhoditi na slušnější jámu.

Nieméně považuji místa tato za důležitá a doufám, že dalším pátráním roku příštího se mi podaří otevřítí jámy s inventářem bohatším, o čemž podám zprávu příležitostně.

* * *

Rozhodnutí sporu mezi klášteřem Luckým na Dyji a čtyřmi poddanými obcemi r. 1701.¹⁾

Podává Dr. Jan Reichert.

Vrbovec, klášterní osada lucká na Znojemsku, požíval již od založení svého neobyčejných výsad, tak že nebyl ani závislý na vrchnosti své klášterní, ba měl také svůj soud, jemuž podřízeny byly některé vesnice sousední. Ale za 16. a 17. století byl klášteřem zkracován o své výsady, tak že Vrbovci ukládány roboty a jiné dávky, a také soudní moc jeho obmezována. Vrbovečtí sobě stěžovali u císařského dvora r. 1677, ale marně; klášteř nedbaje císařských nařízení utiskoval Vrbovecké dále. Tito pak, nechťejíce se podrobili vůli klášterské, vzdorovali, až teprve vojskem byli násilně přivedeni k poslušnosti. Spor mezi praemonstratským klášteřem Luckým a poddanými jeho obcemi, zvláště Vrbovcem (Urbau), k nimž se pojí také ještě obce Strachotice (Rausenbruck), Oleksovice (Olkowitz) a Chvalovice (Kallendorf), královským tribunátem na Moravě císaři a králi s obšírným dobrozdáním byl předložen na rozhodnutí.

Císař rozhodl dne 15. června 1701:

1. Co se týče selské roboty, kterou ony čtyři obce popírají konati, se nařizuje, aby poddaní konali robotu, pravou a poddanskou, ku královskému klášteři Luckému, a to po celý týden, jako nyní jest obyčejem v markr. Moravském, na prospěch vrchnosti. Dále se praví v reskriptě: Nicméně jsme se pohnuli a povinnou robotu restringovali na tři dni celé v týdnu s doložením,²⁾ že se tato úleva týče též pololánků (nikoliv jen čtvrtlánků) s přídavkem, kdykoliv potřebuje vrchnostenské hospodářství, jako za doby senoseče, žatvy, stavby a za jiných neodkladných potřeb, aby mohlo ony čtyři obce míti k robotě po celý týden. Při čemž budiž přihlášeno k tomu, aby dny, kdy v jednom neb po několik týdnů se pracovalo více aneb kdy se jich užívalo na povozy, aby se odčítaly od povinných dnů

¹⁾ Dle rukopisu v archivě Musea král. Českého. (Rescripta mor., tomus V.)

²⁾ Patentem císaře Leopolda I. ze dne 28. června r. 1680 platným v Čechách ustanoveno, aby poddaní vrchnosti své robotovali toliko 3 dni za týden. Patent se stal všeobecně platným na Moravě r. 1717.

robotných. Jako nyní každá vrchnost má právo požadovati na poddaných for neb potahů, jak v zemi tak mimo zemi, tak i klášter jest oprávněn, žádati na svých čtyřech obcích jako nyní povozů v zemi i mimo zemi. Aby však poddaným povozy ty příliš nebyly obtížny, chceme, aby nynější opat i nástupci jeho, „kdykoliv přes noc s povozem někde musí zůstatí“, dali obrok koním, a to jednomu koni půl osminy ovsa (čtvrťci) a pacholkovi na den 7 krejcarů, a zároveň aby opat zaplatil též mýto a maštalné, t. j. za stání v konírně.¹⁾

2. Co se týče šenkování vína, piva a kořalky, ponechává se vrchnosti exercitium, t. j. právo dáti šenkovati vína, piva a kořalky v oněch čtyřech obcích, ale s rozkazem, aby ani nynější opat ani nástupci jeho nebyli oprávněni dávatí poddaným pivo a kořalku dům vedle domu, nýbrž chtějí-li v oněch čtyřech obcích šenkovati pivo neb kořalku, aby si zde vystavěli řádnou hospodu a hospodského sami přijali na své útraty. Co se týče šenku vína, ponechává se oněm čtyřem obcím úplně, aby své vlastní víno ze svých vinohradů ve svých domech šenkovaly s podotknutím, aby v těch čtyřech obcích klášter nešenkoval ani starého ani mladého vína. Každá obec jest povinna, od své nynější i budoucí vrchnosti každoročně desítivědrový sud (bečku) starého vína přijmouti za mírnou cenu a uchovati ve svých soukromých domech. — Hospody však bez svolení vrchnosti nejsou nijak oprávněny poddaným vydávati víno.

3. Co se týče olekovského rybníka, poznáváme, že patří vrchnosti klášterní a nikoliv obyvatelům olekovským; při tom zůstane.

4. Radnice čili rychta zůstává obyvatelům olekovským a budiž jim vrácena dle vyrovnání.

5. Olekovští protestují proti dávání sýrů (jinak zvanému Weisheitzins, daň letniční), ale nemajíce k tomu dokladů, zůstávají na dále povinni dávatí plat tento.

6. Čtyři obce jmenované chtěly se zbaviti povinnosti noční hlídky osobní vůbec aneb i platu za ně, v čemž však se jim toho nepovoluje, neb jest to obyčej v zemi. Olekovští se

¹⁾ Na toto rozhodnutí o povinné náhradě poddaným za daleké povozy odvolává se císař r. 1710 ve sporu vrchnosti Velkomeziříčské s poddanými svými.

však osvobozují hlásek, poněvadž jsou povinni hlídati rybníky blíže Oleksovic.

7. Co se týče přediva (Gespunst), povinnosti této je osvobodil zemřelý opat Norbert Pleyer¹⁾, a zůstává při tomto osvobození.

8. Slyšíme, že jmenovaný opat Pleyer ve Chvalovicích kasíroval dvůr a učinil z něho hospodu, kterou však uškodil obci. Nynější opat jest povinen, aby přijal roli toho domu pro klášter a vystavěl dům k roli, aby se získalo číslo kontribuční berní platící a takto obci nebylo ztraceno.

9. Co se týče přijetí sirotka do služeb v panském dvoře, vypovídá císař, že v markrabství Moravském každá vrchnost má právo vzít sirotky a své poddané do služby na svých panských dvorech. Totéž platí tudíž také u jmenovaných čtyř obcí. Ač uznává císař i v tomto případě právo vrchnosti na poddané, přece ustanovuje, aby sirotek, byl-li po tři léta ve službě vrchnosti, nadále k tomu nebyl přidržován, k čemuž ještě se dodává, naskytne-li se sirotkovi mezi službou dobrá příležitost, aby se oženil, že nemá mu vrchnost v tom brániti, kdyby ani ještě neuplynula tříletá doba služební.

Ostatně o těchto všech věcech již rozhodla (v Brně r. 1679) královská komise. Nynější svrchu jmenované rozhodnutí budiž oznámeno v zemi, abychom dále nebyli obtěžováni.

Ve Vídni, dne 15. června 1701.

V císařském rozhodnutí, o něco později vydaném dne 13. ledna 1702, ustanovuje císař, jak mají býti potrestáni povstalečtí poddaní z Vrbovce, a nařizuje, aby za případné renitence provinilci ztrestáni byli podobně. V reskriptě tom totiž vykládá císař, že slyšel s nelibostí, jak Vrbovečtí jsou tvrdošíjní a neústupní, ač již i vojskem musili býti přiváděni ku poslušnosti. Dále rozkazuje císař, aby vyslanci Vrbovečtí byli zatčeni a na Špilberk zavedeni a aby po vykonaném výslechu

¹⁾ Norb. Pleyer byl opatem klášterním r. 1660—1679; byl výborným hospodářem, finančníkem, vynikal také učeností.

byli potrestáni dle výše provinění. Co se týče poddaných Filipa Bringra a Štěpána Drly, ponechává císař při návrhu, aby totiž první byl potrestán veřejnou prací na půl roku a druhý na dva měsíce.

Dále nařizuje císař král. tribunálu a jiným, kdyby se podobné renitence naskytly kdekoli v zemi, aby podobně si vedli a rozsuzovali jako v tomto případě. Vrchnosti kláštera Lučkého, jakož i jiným vrchnostem, budiž známo, že mají právo, aby neposlušné a povstalecké poddané přinutili prodati grunty a vyhnati robotníky ze statku. Takto uprázdněný pozemek budiž opět osazen novým, schopným a dobrým rolníkem.

Vidno, jak byla robota zlá!

Zpráva

z Kommissse na přírodovědecký výzkum Moravy.

Nové naleziště štramberského vápence ve Vlčovicích u Příbora.

Napsal Dr. M. Remeš.

Lokalita Vlčovice¹⁾ známa je v literatuře jen jako naleziště t. zv. exotických balvanů štramberského vápence. Zmiňuje se o ní Hohenegger a praví²⁾ (str. 15.), že exotické valouny štramberské se zde vyskytují v mladších vrstvách křídových, jako v Tiché, Chlebovicích, Rychalticích. Na své geognostické mapě severních Karpat zaznamenává zde též autor jmenované valouny ve vrstvách frýdeckých na horním toku malého potůčka, který teče od západu na východ a u Vlčovic se vlévá do řeky Lubiny.

Abych blíže seznal rozšíření štramberského vápence u Vlčovic, prozkoumal jsem letos v létě lokalitu a podávám zde o ní zprávu.

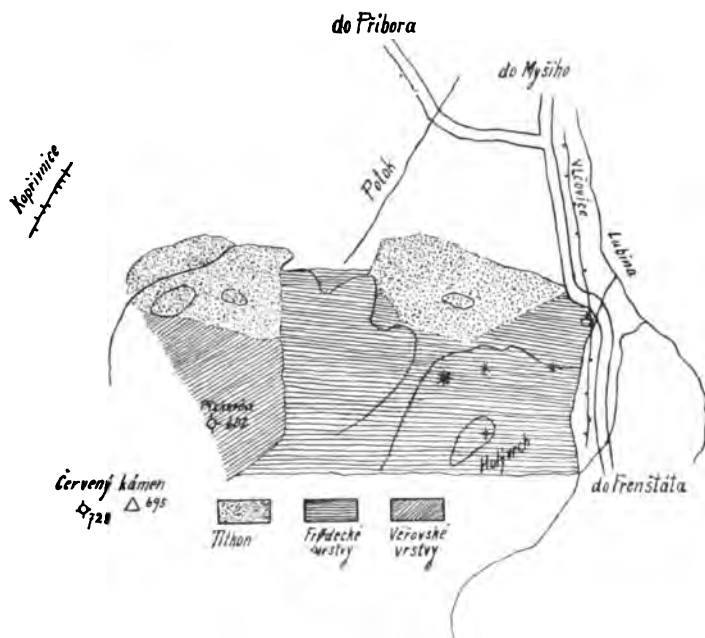
Opustíme okresní silnici z Příbora do Frenštátu u záhybu před kostelem Vlčovským nedaleko hostince, který právě stojí u cesty, a ubíráme se po ní cestou směrem na Koptivnici (viz náčrt). Sotva jsme ušli asi 200 kroků, napadnou nám četné kousky bílého vápence, na polích a na cestě rozházené, v nichž ihned poznáme vápenec štramberský. Mnohé z nich jsou omlety. Dáme se po polích trochu na levo. Čím dále postupujeme do výše, tím více nalézáme kouskův.

Nad Vlčovicemi vystupují zde dva pahorky, které jsou odděleny malým sedlem. První se jmenuje „Hůrka,“ druhý

¹⁾ Vesnice jihovýchodně Příbora, asi na polovici cesty mezi Příborem a Frenštátem.

²⁾ Die geognostischen Verhältnisse der Nordkarpathen etc. 1861.

„Fialka“. Na mapě generálního štábu — list Nový Jičín z r. 1876 (měřítko 1 : 75.000) — zaznamenána nad kostelem jenom výška 333 a nad západní částí vyvýšeniny název „Loužka“. Hohenegger označil zde frýdecké vrstvy, které v této krajině zasahují až k Tiché, Frenštátu, Lichnovu a zaujímají také horu „Červený kámen“. Kdežto vrchol Hůrky je porostlý jehličnatými stromy, jest Fialka — mimo několik stromů na vrcholku — holá a skýtá

Obr. 1. Mapka rozšíření tithonu u Vlčovic.

již svým vnějškem stejný pohled, jako tithonské vrchy štramberské. Na několika místech na výši Fialky otevřen je lom bílých vápencův. Vyskytuje se zde vápenec, který souhlasí se štramberským, mimo to však také vrstvy více hřidličnaté, pevné, lomu lasturovitého, které jsou velmi podobny stejné hornině, kterou znám z Rychaltic a ve které se vyskytuje hojně *Terebratula simplicissima* Zeusch. Jsou-li vrstvy tyto mladší a tvoří-li snad horní pásmo na štramberských vápencích uložené, nelze dnes rozhodnouti, protože jsou lomy otevřeny nedostatečně. Nemůže býti

však pochybnosti o tom, že se zde jedná o samostatný útes štramberského vápence a nikoli snad o veliké jeho exotické balvany. Pokud se týče rozsahu útesu, mohl jsem zjistiti, že sahá na západ až k potůčku, který teče od Pískovně směrem severovýchodním. Kdežto na straně na sever obrácené můžeme sledovati tithon až skoro do vzdálenosti 200 kroků ke kostelu, na straně jižní sahá jen asi do polovice horského pásma, asi k sedlu, které dělí Fialku od Hůrky. Hůrka na této straně je složena celá z bělavého a šedého pískovce, který zde, jak vidno, v lomech místy otevřených jest uložen v mohutných vrstvách a nepochybně patří k vrstvám frýdeckým.

Jak jsem podotkl, jsou na mapě Hoheneggrově označeny exotické valouny štramberské u Vlčovic. Při bližším srovnání mapy se skutečností shledal jsem, že Hohenegger zaznamenal valouny vápencové, které jsou na horním toku potůčka, popsané vrchy na jihu ohraničujícího.

Podotýkám ještě k tomu, že valouny vápencové se vyskytují na obou svazích Hůrky a Fialky, na severním i na jižním. Pamatuji se, že za dřívějších dob byly ve Vlčovicích vápenky, ve kterých tamní rolníci pálivali vápno. Valouny nejsou všechny stejné. Nalezl jsem zde několik druhů hornin; jsou to:

1. Typický šedavý vápenec štramberský.
2. Vápenec štramberský s hojnými organickými zbytky — t. zv. brekcie ulitová.
3. Opukovitá hornina barvy světléšedé, žlutavé.
4. Opukovitá hornina barvy tmavošedé až černavé.
5. Brekcie skládající se z malých kousků vápence štramberského, černě zbarveným tmelem spojených.
6. Kousek vápence červeně zbarvený, jako vápenec koptivnický.

Samostatný útes vápence štramberského u Vlčovic není označen, ale za to něco dále na východ u Koptivnice, v místech kde na generální mapě nalézáme označení Pískovňa, kteréžto pojmenování také je rozšířeno mezi lidem. Pískovňu lze dobře viděti s vrchu „Fialky“, také lom v ní otevřený, ve kterém však dle udání tamních lidí neláme se vápenec, nýbrž pískovec. Bylo mi sděleno, že na straně ke Koptivnici se láme vápenec štramberský. Sám jsem již neměl kdy, abych prozkoumal tamější lokalitu, nepochybují však o pravdivosti udání, a to tím méně,

protože údaje ty souhlasí s mapou Hoheneggrovou. Konečně připomínám, že také Klvaňa ve Vlastivědě Moravské (díl I., str. 62. a 66.) jmenuje jako naleziště štramberského vápence vrch „Pískovňu“ východně Štramberka a Kopřivnice.

Zbývá ještě promluvit o zkamenělinách, které podarilo se získati mému otci z Vlčovic:

1. Kousky korálů blíže neurčitelné, dvěma druhům patřící.
2. *Thalamopora Zitteli Zeise*.
3. *Peronidella* sp.
4. *Ellipsactinia ellipsoidea Steinm.*
5. *Balanocrinus subteres Münst.*
6. Průřezy ostnů ježovek neb článků lilijicových.
7. *Serpula* sp., zbytky rourek.
8. *Prosopon* sp. z části v hornině skrytý. Ač je pěkně zachovalý, nebylo možno vypreparovati exemplář celý a přesně určit.
9. *Rhynchonellu* sp. jmenoval jsem již v práci o rychaltické fauně z černavého vápence.
10. 3 kousky — jádra kamenná bivalv blíže neurčitelná.
11. *Cylindrites* sp.
12. Dva negativní otisky žebernatých ammonitův.
13. Neurčitelné úlomky hladkého ammonita.
14. *Aptychus* — fragment.
15. *Belemnites ensifer Opp.*
16. „ cf. *bipartitus* Blv.
17. Větší počet úlomků menších belemnitův.

Z těchto zkamenělin poskytl možnost přesnějšího určení 5 druhův. Poohlédneme-li se po rozšíření jejich, shledáme:

1. *Thalamopora Zitteli Zeise* známa je z vápence štramberského ze Štramberka, Rychaltic, Hory Sv. Ignáce, Skaličky, Koňákova, Vilamovic, Chotěbuze, Vislice.

2. *Ellipsactinia ellipsoidea Steinm.* jenom ze Štramberka.

3. *Balanocrinus subteres Münster* vyskytuje se ve vrstvách t. zv. kopřivnických, pak v tithonu rogoznickém a czorsztynském, ve vápenci diphýovém u Fondi, v horní švábské juře. Protože se udává, že *Balanocrinus subteres* se počíná vyskytovat již v t. zv. Ornatenthon, je podobno pravdě, že rozličné druhy mají stejné články stopky. Nepadá zde na váhu tedy vyskytování článků tohoto crinoida.

4. *Belemnites ensifer* Opp. známe hlavně z bílého vápence ze Štramberka, z vrstev t. zv. koptivnických. Další naleziště jsou: Vápenec diphyový (Folgaria u Rovereda, Cadine u Tridenta), Lémenc u Grenobla — tedy vesměs tithon. (Štramberské vrstvy.)

5. *Belemnites cf. bipartitus* Blv. ve stejném zachování připomínám z koptivnického vápence.

Konečně dodávám, že *Prosopon* sp. souhlasí úplně s nálezy štramberskými, nelze jen určit přesně, který druh jest to.

Z napsaného patrno, že přesně určitelné zkameněliny z Vlčovic se vyskytují jen v tithoně, a to předem ve štramberských vrstvách.

Zprávy spolkové.

Zprávy z Moravské musejní společnosti.

Zprávy z odboru vědeckého.

V pondělí dne 14. listopadu 1904 konala se první schůze třídy filologickohistorické, a tím se počalo čtvrté období vědeckého odboru českého vůbec.

Třídní předseda p. prof. dr. Kameníček, uvítav pp. účastníky, promluvil o usnesení musejního kuratoria ze dne 6. června 1904, dle kteréhož usnesení má kuratorium na poradu kommissi osmičlennou jakožto výbor přednáškový, totiž dosavadní předsedy a sekretáře odborové (4 Č., 4 Ň.), a kommisie tato podává kuratoriu návrhy o přednáškách a demonstracích konaných. Do budoucí valné hromady tudíž bude v třídě filologickohistorické fungovati praesidium dosavadní (prof. dr. Fr. Kameníček, předseda, prof. Fr. J. Rypáček, sekretár).

Potom přednášel p. prof. Rudolf Dvořák „o účasti stavů moravských za poslední korunovace české r. 1836“. Vložil snahy stavů moravských, kteří, uznávající vždy Moravu za zemi přivtělenou království Českému, hleděli sobě zachovati samostatnost největší. Prohlašovali, že jsou sice many králův, nikoli však stavů českých. Snahy tyto projevovaly po každé, měl-li býti nastolen nový panovník, tudíž také za poslední korunovace české r. 1836, kdy byl korunován císař a král Ferdinand Dobrotivý. Pan přednášející promluvil obšírně o vyjednávání, konaném proto mezi stavy moravskými a zemským hejtmanem moravským (hr. Al. Ugartem) s jedné strany a s dvorskou kanceláří a s nejvyšším úřadem hofmistrovským se strany druhé. Nemo-

houce se stavové dožádati holdování samostatného v Brně, svolili sice, aby vyslána byla korunovační stavovská deputace do Prahy, ale si vyžádali podrobných předpisův, jimiž mělo býti vyznačeno výlučné a zvláštní postavení markrabství Moravského i stavův jeho. Všechno toto jednání vyličil pan přednášející dle rozsáhlých akt korunovačních, uložených o dvou fasciklech v mor. archivě zemském. Tiskem vyjde přednáška jako část páté (poslední) knihy „Dějin Moravy“, vydávaných „Vlastivědou Moravskou“. —

Ve čtvrtek dne 17. listopadu 1904 konala se první schůze třídy mathematickopřirodovědecké (mimořádně v posluchárně fysikálního ústavu české techniky, propůjčené laskavostí p. prof. Vlad. Nováka). Po zahájení a uvítání schůze p. třídním sekretářem prof. Vl. Novákem přednášel p. dr. Fr. K. Studnička, docent české vys. školy technické, „o parietálních orgánech obratlovcův“. Predeslav stručný výklad o dějinách výzkumu, o všeobecných morfologických poměrech a o genesi orgánů parietálních, demonstroval projekčním mikroskopem řadu zajímavých praeparátů parietálních orgánů všech skupin obratlovcův. Mimo to předložil několik pěkných a instrukčních kreseb, znázorňujících jednotlivé podrobnosti mikroskopické stavby jejich. Demonstrovány praeparáty byly originály k vyobrazení, uveřejněné p. přednášejícím v monografii jednající o parietálních orgánech těchto. *Fr. J. Rypáček.*

* * *

Zprávy o zasedáních kuratoria Mor. mus. společnosti.

Schůze dne 4. července. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Zahájiv schůzi připomněl p. praesident, že se končí dvacátý rok, kdy J. Ex. p. zemský hejtman hr. Felix Vetter-Lilie byl povolán za náčelníka samosprávy zemské, a vyžádal si za všeobecného souhlasu, aby směl jménem Mor. mus. společnosti velezasloužilému repraesentantovi markrabství moravského blahopřáti za veliké zásluhy, jež si vzácný jubilant zjednal o blaho země naší. — Rovněž jednomyslně schválen další návrh praesidentův, aby kuratorium p. kuratorovi zem. škol. inspektorovi dru. Karlovi Schobrovi blahopřálo k šedesátým narozeninám; neboť p. zem. šk. inspektor jako zástupce ministerstva kultu a vyučování v kuratoriu vždycky ukazuje největší zájem o museum. — Poslední dobou darovali sbírkám musejním p. J. Fischer, maj. usedlosti v Hrušovanech,

staré hliněné nádoby, nalezené za přestavby domu jeho v Kozi ulici v Brně, p. předseda lidovědného odboru ryt. Josef Januschka, c. k. místodrž. vicepraesident, sbírku fotografií z Vískova, pí. M. Krausová z Hranic hmoždít (z r. 1700) a oltářik, MUDr. Krones ryt. Marchland ze Štyr. Hradce podobiznu a rukopis svého zesnulého otce prof. dra. Františka rytíře Kronesy, p. vl. rada Al. sl. Janeček pamětní spis vlast. zem. pomocného spolku Červeného kříže, podobizny dvou skupin spolkových a podobizny J. E. zesnulého zem. hejtmana bar. Vojtěcha Widmanna a nyn. zem. hejtmana J. E. hr. Fel. Věttr-Lilie, p. konservator dr. Frant. Slavík, prof. v Praze, dva tiskopisy, p. konservator Ad. Sterz, ředitel ve Znojmě, sbírku starých tiskův. Pp. dárcům projeveny díky. — Znamení podobizna kard. Frant. Dietrichštejna, po přání kuratoria vypracovaná p. konservátorem prof. Em. Pirchanem, byla přijata s díky, a p. umělci povolen čestný honorář. — Kurator p. prof. Em. Bayer podal obsírnou a zevrubnou zprávu o stavu geologických sbírek musejních, jakož i o způsobě, jak by se měly upravit. Navázav na zprávu referentovu promluvil p. praesident o potřebách ostatních sbírek a navrhl, aby přednostové odborných oddělení byli požádáni za vypracování zpráv o nynějším stavu všech sbírek a o dalším zvelebování jejich. Zpráva p. prof. Bayera a zprávy pp. přednostů budou pak základem budoucích soustavných prací v museu našem. Návrh p. praesidentův přijat jednomyslně, a p. prof. Bayerovi poděkováno za zprávu přednesenou.

Schůze dne 26. září 1904. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Zahájiv schůzi vzpomněl p. praesident nedávného skonu konservatora p. Jindřicha Dvořáka. Přítomní poctili zesnulého spisovatele povstáním se sedadel. — Sbírkám musejním darovali advokát dr. Jakub Eckstein mince, pí. Heřma Erlachrová ilustrované dopisnice, konservator p. dr. Ant. Fleischer, c. k. zdravotní rada v Brně, sbírku hymenopter a orthopter (vědecky velecennou a vlastní pílí sebranou), konservator p. prof. Ed. Domluvil z Valašského Meziříčí předměty lidovědné, konservator p. uč. Kar. Gerlich z Modřic předměty praehistorické, konservator dp. Jan Jelínek, farář v Bojkovicích, staré knihy, lepty a keramické předměty, konservator p. uč. Jan Knies z Rogendorfa sbírku ze svých palaeontologických nálezů, konservator p. prof. Arnošt Krejčí

z Hodonína předměty lidovědné, konservator p. Karel Lick, pokladník ve Svitavách, mince a ilustrované dopisnice, konservator p. prof. Em. Moser ze Štyr. Hradce miniaturu Fügrovu a staromexického bůžka, ct. lesní správa kníž. Liechtenštejna z Olomouce fotografie kostry z vápencového lomu v Mladci, p. Alb. Padowetz kus antické vasy s bohatým ornamentem, p. dr. Jan Palacký, univ. prof. v Praze, herbář, pí. Ant. Titlová z Vidně hud. rukopis svého zesnulého chotě, dvor. kapelníka Titla, pí. Em. Weissová dvoje umělecké hedvábné vyšívání, p. hr. Han. Wilczek publikaci, p. konservator farář Ign. Zháněl z Troubska kraslice a p. konservator prof. Hugo Zimmermann z Lednice předměty praehistorické. Pp. dárcům projeveny díky. — Důležitým předmětem jednacími byla též porada o nynějším stavu a o dalším zvelebování zemského musea vůbec a všech sbírek jeho zvláště. Uváženy zprávy odborných referentů ze všech oddělení musejních, a usneseno jednomyslně, aby zprávy tyto byly vytištěny a odevdány zem. výboru se žádostí, aby výbor zkoumal přání ve zprávách projevená a vymohl na sněmě zplnění jejich na prospěch musea zemského. — Zprávy vytištěné jako celek budou také rozeslány časopisům denním a přidány k oběma časopisům musejním. — Za řádné členy přijati pp. Karel Klima, zemský official, Vilém Lów, c. k. rada zem. soudu, Hanuš Machotka, zemský official, Rudolf Schmid, zemský official, vesměs v Brně, a Emil Tutsch, učitel v Jevíčku.

Schůze dne 7. listopadu 1904. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Zpráva praesidentova o výsledku žádostí podaných zemskému výboru (resp. sněmu) přijata na vědomí. — Na pozvání rakouského uměleckého a průmyslového musea ve Vídni, aby se Františkovo museum zemské účastnilo zamýšlené výstavy domácího průmyslu uměleckého, a po referátě předsedy lidovědného odboru musejního p. místodrž. vicepraesidenta ryt. Januschky usneseno, aby na výstavu byl půjčen výběr předmětův musejních, svolí-li zemský výbor. — Návrhy knihovní kommisce, přečtené pp. kuratory arch. dr. Bretholzem a prof. dr. Šujanem a zem. knihovníkem p. cis. radou dr. Schramem i amanuensem p. dr. Jarníkem, byly schváleny bez rokování. — Na vědomí přijata a schválena zevrubná zpráva kuratora p. prof. dr. Jar. J. Jahna o některých moravských a českých sbírkách geologickopalaeontologických. Panu prof. Jahnovi pro-

jeveny díky za obětovnou práci (po návrhu kuratora p. dr. Fischla).
— Sbirkám musejním darovali pp.: konservatorové vrch. geometr Aug. Burghauser praehistorické předměty, inž. Inn. L. Červinka rukopis, odb. uč. Kar. Czižek 16 druhů libel, prof. dr. Fr. Dvorský nerosty, uč. Jan Knies sbírku zkamenělin; p. kons. rada řed. dr. Pavel Vychodil Sušilův příruční výtisk Moravských národních písní z r. 1835, sl. městská rada uherskohradištská, místodrž. radové Molínek v Jihlavě a Wacha v Uh. Hradišti, pí. Hermina a sl. Marie Erlachrová fotografie a pohlednice. Pp. dárcům poděkováno.
— Za řádné členy Mor. mus. společnosti přijati pp. Karel Drögsler, fin. úč. officiál, M. U. Dr. Viktor Herling, lékař, Karel Jablonský, abiturient státní reálky, Josef Mikesch, právník, Eduard Schušík, prof. něm. st. reálky, Ant. Syrový, zem. úč. revident, vesměs v Brně, J. U. Dr. Karel Čermák, advokát v Břeclavi, Josef Matějčík, uč. v Husovicích, a Richard Tenora, kooperator v Náměšti n. Jihl.

Literatura.

Vlastivěda Moravská. II. Místopis: Ivančický okres. Napsal Augustin Kratochvíl, kaplan v Popovicích. V Brně 1904. Nákladem Musejního spolku. Věnováno spisovatelem památce našeho buditele, spisovatele a ctihodného kněze B. M. Kuldy, rodáka královského kdysi města Ivančic. Cena 5 K.

Musejní spolek vydal dosud z Vlastivědy moravské 9 okresů: Brněnský, Břežský, Bučovský, Jihlavský, Blanský, Kunštátský, Litovelský, Ivančický a Znojenský. O každém bylo v různých listech referováno. Referáty byly dílem příznivé, dílem nepříznivé. Spisovatelé všech okresů vykonali značnou práci, za kterou všichni zasluhují úcty a uznání. Však nepodařilo se práce všem stejně. Všichni dali na jevo píli a dobrou vůli a zachovali jednotný postup práce dle Slavíkova okresu Brněnského, jenž byl vydán jako vzor. Popsati okres dle daného vzoru není věc snadná. Nepostačí k tomu jen dobrá vůle a bedlivá práce, nýbrž třeba k tomu také hojných vědomostí, má-li práce nová znamenati pokrok proti práci Schwöyové a Volného. Kdyby Vlastivěda Moravská neměla býti pokrokem proti pracím starším, pak bylo by škoda nákladu na dílo tak rozsáhlé, neměla by užitku z něho ani věda ani obecnost, pro které se vydává. Pokrok ten musí býti patrný ve vědomostech geologických, přírodopisných, historických, folkloristických a statistických, čili v oborech, o kterých popis okresu obecnost poučuje. Tolik oborů vědecky dokonale ovládati dopřáno málo smrtelníkům, proto při každém okrese zjeví se nedostatky. Snahou popisovatelů musí býti, aby ty nedostatky byly co nejmenší. Na druhé straně však posuzovatelé Vlastivědy bývají často nespravedliví. Sotva postřehnou nedostatky v některém oboru, hned prohlašují Vlastivědu za dílo bezcenné. Nepravěm. Dosud nejčastěji bylo vytýkáno Vlastivědě, že nekontroluje historické zprávy Volného. Výtka oprávněná. Volný pracoval na základě pramenů rukopisných a vykonal práci úžasnou, ač s četnými omyly. Dnes omyly ty lze opravit na základě tištěných pramenů v Codexu, v Deskách a v Knihách pňhonných. Tomu požadavku má a musí vyhověti každý spolupracovník Vlastivědy. Pan Kratochvíl vyhověl mu svědomitě. Ivančický okres zasluhuje chvály a uznání, poněvadž p. Kratochvíl ve

všech oborech pro práci svou zjednal si potřebných vědomostí na základě pilného studia pramenův a literatury i na základě ústního poučení osvědčených odborníkův. Dílo se mu podařilo.

Při popise jednotlivých osad postupoval dle osnovy ve Vlastivědě vůbec platné. Pro Ivančice ta osnova je málo vhodná, poněvadž dle ní nikterak nevysvitne veliká důležitost Ivančic v 16. a počátkem 17. století. V dějinách Ivančic (str. 42—85) jsou podány na str. 42—51 stručné dějiny politické, pak menší události (str. 51—52), privileje (str. 53—58), poddanské poměry (str. 52 a 58—60), kostel a kaple (str. 61—74), školy (str. 74—81), památné budovy (str. 81—83) a rodáci (str. 83—85). V dějinách Ivančic (42—85) bylo postupováti methodou genetickou, aby neunikl z práce pragmatismus. Nestalo se to vinou spisovatelovou, nýbrž způsobila to nevhodná osnova, která pro osady méně důležité dobře se hodí, jak viděti u pěkného popisu Kounic, Oslavan a Rosic. Že „r. 1282 byly Ivančice povýšeny s jinými královskými městy do 4. stavu“ (43 ř. 18), není možno. R. 1282 Morava byla ještě v zástavě Rudolfově, ten Ivančic nepovýšil, neměl ani práva ani příčiny, vždyť „město nezapomínajíc svého dobrodince (Přemysla) Rudolfovi se nezachovalo na svou vlastní škodu“ (str. 43. ř. 16.). Ve třináctém století královská města na Moravě ještě nebyla stavem zemským (Kameníček: Zemské sněmy I. str. 2. ř. 22.). Ivančice královským městem staly se následkem privilegia Václava II. z r. 1288. „Konšelé byli voleni celou obcí: 6 z nové a 6 ze staré rady (60 ř. 11)“ — není správně. Konšelé byli voleni celou obcí, ale šest jich tvořilo „novou radu“ a šest „starou radu“, podobně jako v jiných městech královských. Městskou radu tvořili: rychtář a konšelé, nikoli však rychtář, konšelé a „starší obce“ (60 ř. 16). Patronem kostela farního nebyla nikdy ani kapitula Pražská ani Brněnská (69 ř. 21. a 38.), nýbrž v nejstarších dobách markrabata, pak králové, konečně vrchnost Krumlovská. Městská škola za Jana Blahoslava r. 1569 byla utraquistická (podobojí), nikoli katolická (75 ř. 8). Bratři měli v Ivančicích školu elementární (českou pro děti) a latinskou trojtřídní pro dorost theologický, ze které r. 1575 přidáním dvou tříd vznikla škola slechtická (akademie 1575—1620). Proti té škole jesuité založili gymnasium a konvikt slechtický v Olomouci (str. 79 ř. 16) a gymnasium v Brně.

Bránci Německých neřídili nikdy „purkmistr, rychtář, 4 konšelé a starší obce“ (str. 112 ř. 20), to je názor moderní, ale do staré doby se nehodí při žádné obci. Staré obce řídili rychtář a konšelé čili starší, někde také rychtář, purkmistr a konšelé. Důkazem jsou při téže obci registra sirotčů, jež podepsali: rychtář, 4 starší a písař (str. 113. ř. 6).

Kounický klášter za probošta Jakuba roku 1322 nekoupil od Sezemy z Jevisovic 8½ lánu s 11 dvorci za 282 hřiven. V listině stojí „11 curtículas“. Ve XIV. století ano i později „curticula“ znamená domek bez polí čili chalupu nebo chaloupku.

Dosud ve všech vydaných popisech okresů „curricula“ překládána: dvorec, dvorisko nebo také podsedeck. Pojmy ty působí zmatek, poněvadž každý si k nim myslí také pozemky v neurčité výměře. Byly to však chalupy bez polí, obyčejně se zahrádkou, v nichž bydleli „chalupníci“ čili „domkáři“, rozdílní od „sedláků“. Na to budoucně v celé Vlastivědě dlužno míti pozor.

Rovněž obecně upozorňuji, že dosud Vlastivěda nikde při popise osad neuvádí velikost gruntů z r. 1848. Je to chyba. Volný ve své Topografii toho také nečinil, ale r. 1834 nikdo nemohl tušiti, že nastane parcelace selských gruntův. Selské grunty na Moravě většinou byly ustáleny r. 1749—1750. Lány časem byly rozděleny na půllány a čtvrtlány. R. 1848 v každé osadě lány, půllány, čtvrtlány a podsedky měly určitou výměru. Kromě polí gruntovních v každé osadě bylo pole „svobodné“, jež každý osadník znal. Do dneška rozdíl ten zmizel, ano následkem parcelace mizí lány, půllány a čtvrtlány. Nebude pomalu jedinkého gruntu beze změny od r. 1848. Dnešní pokolení ještě pamatuje lány, půllány a čtvrtlány, ale budoucí pokolení již tomu rozuměti nebude. Je tedy nutno, aby paměť toho zachovala alespoň Vlastivěda. Za našich časů děje se veliký převrat národohospodářský, třeba ho tedy poznamenati. At tedy u každé osady autoři poznamenají: 1. Kolik půdy r. 1848 zůstalo bývalé vrchnosti a kolik rolníkům. 2. Kolik měr měly lány, půllány, čtvrtlány a podsedky. Dnes lze se toho dovědět ještě od starších rolníků, za padesát let nedovíme se toho odnikud na velikou škodu historie a sociologie. Pan Kratochvíl tomuto požadavku také nevyhověl, ale není to jeho vina, poněvadž na tu věc bylo zapomenuto v „Dotazníku“.

Chyby tiskové nejsou četné: na str. 8. ř. 22. má být Hanke místo Hanka, na str. 12. ř. 33. k nimž (k němuž); na str. 273. ř. 19. v r. 1650 nepanoval ještě císař Leopold I.

Ostatně Ivančický okres je dloso zdařilý a zasluhuje chválu a uznání.

Dr. Fr. Šujan.

Hözlzlova Generální mapa království Českého. Zrevidoval Zdeněk Lepař. Měřítko 1 : 500.000. Provedeno v geografickém závodě Edvarda Hözlze ve Vídni (1904). Cena 5 K.

Vodorovná členitost Čech je naznačena dopodrobna a dobře. Kromě Čech jsou na mapě pěkně a jasně naznačeny také země sousední, a to přes polovice Moravy až ke Chropini, Slezsko rakouské k Vrbnu, Slezsko pruské k Nise a Javoru, Sasko až k Drážďanům, Kamenici a Plavnu, Bavorsko při české hranici a část Horních a Dolních Rakous. V západním kraji mapy jsou velmi pěkné mapky okolí Pražského, Kladenského, Libereckého a Plzeňského v měřítku 1 : 100.000 a mapka hnědouhelné pánve mezi Ústím n./L. a Mostem v měřítku 1 : 200.000.

Kolmá členitost království Českého je naznačena nejasně, alespoň nedá se jasně sledovati, poněvadž mapa je přeplněna údaji topografickými.

Obraz zemí sousedních už je jasnější, poněvadž nejsou tak přeplněny. Kolmá členitost byla by jasnější, kdyby byla provedena methodou vrstevnicovou, jak vídeňský ústav vojenský vydává mapy Schobrovy. Pak by se hned stala zřetelnou úrodnost zlatého pruhu Labského, Poohří atd. Kolmá členitost má být naznačena tak, by patrno byla hned důležitost krajiny pro obyvatelstvo.

Vodopis (řeky a rybníky) jsou naznačeny barvou modrou jasně, vhodně a dobře. V označování vodopisu závod Hölzlův přijal již způsob c. a k. voj. ústavu zeměpisného na velikou výhodu svých map, které proti staršímu způsobu (barva černá) jeví pokrok, poněvadž se staly jasnějšími.

Místopis je naznačen snad až příliš dopodrobna, čím mapa utrpěla poněkud v jasnosti. Jsou naznačena všechna města, a to šesterým způsobem (nad 50 000, 20.000, 10.000, 5000, 2000 a pod 2 000), městečtverým způsobem (nad 10.000, 5000, 2000 a pod 2000), vsi čtverým způsobem (nad 10.000, 5000, 2000 a pod 2000). Je tedy místopis proveden čtrnácti různými značkami, jichž rozdílů nepostřehne ani oko nejbystřejší. Postačila by trojí značka: pro města, městečtce a vsi o různé velikosti. Místopis je proveden na základě mapy Koristkovy, Kotýškovy a speciálních map generálního štábu tak podrobně, že nikdo nebude si přát provedení podrobnějšího při měřítku 1 : 500.000, neboť jsou poznačeny všechny osady, které mají nad 500 obyvatelův. Jména osad jsou uvedena na základě prací Palackého a úředního seznamu míst. V nomenklatuře Lepař neshoduje se všude s Kotýškou. Místa poutnická mají zvláštní značku, ale ne všude na př. St. Boleslav. Na mapě jsou poznačeny také zříceniny, výšky trigonometricky zjištěné, vrcholky, průsmyky, zámky a lázeňská místa s minerálními prameny.

Rozeznávání značkami dráhy dvojkolejné od jednokolejných je zbytečno; rovněž značky pro silnice říšské mapu jen znejasňují, snadno by je bylo rozeznati od okresních bez teček jen širší značkou. Za to hranice okresních hejtmanstev jsou naznačeny velmi slabě, měly byti význačnější. Sídla okresních hejtmanstev jsou podtržena dvakrát, sídla okresů jednu, a jsou poznamenány již i nejnovější.

Celkem mapa znázorňuje království České z doby nejnovější na základě spolehlivých údajů statistických, a v tom spočívá její cena. V celé mapě pozorovati velikou a důkladnou práci i známou svědomitost Lepařovu. Velice zavděl se obecnstvu podrobnými mapkami okolí Prahy, Kladna, Liberce, Plzně a hnědouhelné pánve mezi Ústím n./L. a Mostem, z nichž mapky Kladna i Mostu jsou prací původní. *Dr. Fr. Šujan.*

Dějiny kláštera a města Žďaru na Moravě. Sepsal MUDr. Bedřich Drož, obvodní lékař ve Žďáře. S 32 vyobrazeními. Nákladem vlastním. R. 1903. Stran 211.

Dílo patří k dobrým monografiím našim a jest doloženo pracemi tištěnými i prameny archivními. Prameny jmenuje p. autor summovně

a přehledně s počátku své práce i jednotlivě pod čarou. Obětovnost spisovatelova zaslouží plného uznání; vydal nádhernou knihu svou nákladem vlastním z lásky k vlastivědě moravské.

Dílo jest rozděleno na sedm hlav. V první hlavě čteme o krajině a o počátcích klášterních po rok 1253, v hlavě 2. líčeny jsou osudy klášterní po rok 1312 (po smrt p. Smila z Obřan), v 3. hl. podány jsou děje kláštera i městečka Žďara po r. 1422 (zboření kláštera husity), ve 4. hl. další příběhy po rok 1588 (po smrt opata Havla), v 5. hl. po rok 1638 (za opata Greifenfelsa), v 6. hl. události po rok 1784 (zrušení kláštera 4. října za opata Steinbacha), v 7. hl. vypsány jsou dějiny města Žďara po dobu nejnovější. Na str. 174—197 jsou dodatky (na př. zakládací listina klášterní z r. 1252, posloupnost opatů, o „Letopisech Žďárských“ a o kronikáři Jindřichovi Heimburském, o znaku města Žďara a j.). Na konci jsou rejstřík jmen místních a rejstřík jmen osobních, sepsané Ladisl. Vondruškou.

Práce (prameny jsou na str. VII. a VIII., hlavně „Chronica domus Sarensis“ a Breve chronicon Zdiarense, práce Steinbachovy, Brandlovy „Listiny kláš. Žďar. z let 1409—1529“, dílo Kronesovo, rozprava Maškova o žďárském urbáři, četné prameny zem. archivu mor. a zem. registratury, zem. musea, městský i farní archiv žďárský a staré pozemkové knihy ve Žďáře) jest okrášlena 32 pěknými obrazy. O knize můžeme celkem říci, že jest psána s pietou k působišti (p. autor žije ve Žďáře) a že jest platným příspěvkem k místopisu moravskému.

Dovolíme si upozorniti na některá nedopatření věcná i jazyková. Nečiníme výtek, jen přátelské pokyny.

Na str. 38. čteme, že vdova po Smilovi z Lichtenburka se vdala „za jakéhosi Reviše“; byl to, jak psáno správně na str. 53. (pod čarou) Hrabíše z Bobrové (nikoli Hrabíš). Na str. 45. slove Rudolf Habsburský „nástupcem Otakarovým“ (byl jen správcem Moravy na pět let). Na str. 50. čteme: „R. 1284 stal se mladý král Václav též pánem Moravy“; stal se jím již r. 1283. Na str. 52 čteme o „šlechticích z Malovce“; byli ovšem Malovcové ale z Malovic. Na str. 55. slove Albrecht Habsburský „císařem“; nebyl jím, byl jen králem. Na str. 67. čteme, že Karel IV. bratrovi postoupil Moravy r. 1350; bylo to koncem r. 1349. Na str. 74. čteme, že markrabě Jan byl pochován „v klášteře u sv. Tomáše na Starém Brně“; byl pochován ovšem v klášteře sv. Tomáše, ale, kde jest nyní chrám sv. Tomáše; neboť na Staré Brno přešli augustiniáni teprve po zrušení panenského řádu cisterciáckého. Na str. 87. jest psáno, že Žižka zemřel 12. října, ale na str. 85. před tím čteme správný den úmrtí 11. říjen. Pan Jiří z Poděbrad nebyl „samojedíným správcem“ zemským r. 1446. Na str. 112. čteme, že za sporu Žďárských s biskupem olom. byl kommissářem hr. Žerotín; koncem 16. stol. nebylo hrabat Žerotínův, nýbrž pánů Žerotínův. Na str. 151. čteme, že mírem děčným (1779) bylo odvráceno nebezpečství válečné; mír byl učiněn v Těšíně, nikoli v Děčíně.

Vzdálenost tiskárny (spis tištěn v Mor. Budějovicích) zavinila asi také mnoho chyb tiskových ve psaní měst a míst; na př. Vymyslice (Výmyslice), Milčkovice (Milčkovice), Modlíkov (Modlíkov), Švabenice (Švábenice), Krňov (Krnov), Římařov (Rymařov), Smilenheim (Smilheim). Trčkové se psali z Lipy (nikoli z Lipé), a pánové z Lipého (nikoli z Lipé). Švédský velitel slul Torstenson (nikoli Torstensohn). Píšeme Jeronym, Marketa, Kuna (nikoli Jeroným, Markéta, Kuno); hory Reichensteinské slovou česky Rychlebskými; Jodoka zčeštujeme Joštem. V rejstříku na str. 205. jest Jan Soběslávek (vlastně Jan Soběslav) synem Karla IV., ale byl bratrovcem jeho; hr. Petr Ugarte (nikoli Ugarde) atd.

Sloh i pravopis leckde by měly býti správnější a češtější. Ve spise jest dosti germanismů; na př. nalézal se (byl), udržel se (zachoval se), přišel o to (pozbyl toho), jest k podivení (jest podivno), dostavil se (přišel nebo nastal), nacházel se (byl), scházel (chyběl), stávající osada, stálo to práce, pře- a přístavba, následkem toho, stál v přízni, prováděti stavby, vzdor smlouvání, zdržoval se a j. Nepěkně čteme: příletěvší, zběhnuvší (lépe přiletělý, zběhlý). Není správně psáti: rádní písař, najmut, dokázatelný, pomíjejčnost, vyměňující, opravce, ochrance, proklestěn, mýtní, kajícíně, manželé svému, probošství, tchýně a j. Nesprávná jsou adjektiva kýžený, dotýčný. Duchu českému nesvědčí psaní: k vůli desátkům, k vůli úspoře, pracovati *na* spise neb na stavbě, uzavíratí svazky, vůči klášteru, užívati požitky a dávky, přenechati proti ročnímu nájemnému a j. Češtější jest také, píšeme-li: potomkům (nikoli pro potomky), za spásu (nikoli pro spásu), na počest (nikoli ku počtě), na věčné časy (nikoli pro věčné časy), odnímal (nikoli odejímal), za příležitostí (nikoli při příležitostech) atd.

Poznámky naše nechtějí nikterak ubíratí skutečné ceny pilné práci Drožově, jsou jen upřímným připomenutím, aby budoucně — doufáme, že p. spisovatel po svém díle prvním bude pokračovati v práci topografické — bylo přesněji dbáno stránky slovesné i někde také věcné.

Mnoho zdaru za dalších prací! První práce jest nadějná a cenná.

Fr. J. Rypáček.

Od kolébky našeho obrození. Několik obrázků z dějin jazyka a písemnictva. Napsal Fr. Bílý. České knihovny zábavy a poučení vydávané Ústředním spolkem čes. professorů č. XVII. Cena 1.50 K.

Obsah knihy naznačen autorem vlastně jejím druhým titulem. V kap. I. „Oživené památky staro české“ probírá dobu Karlovu, osudy evangelia remešského, legendy svatokateřinské, chované nyní v Brně; doba předhusitská charakterisována Štítným, druhá polovice XV. věku knihou Tovačovskou. — V kap. II. „Z dějin úpadku národa českého“ líčí klesání jazyka českého, jak se jeví na pracích Rosy, Jana Václava Pohla a j. pod. spisech. — Kap. III. „První novo česká bible“ vyzdvihuje zásluhy Fr. Faustina Procházky získané novým katolickým vydáním bible, která zas dostala se po letech do rukou lidu, když až do r. 1770 Index librorum prohibitorum lidu bibli čísti

zakazoval. — Kap. IV. „Literární spory v době obrození“ předvedena genese a vývoj boje o spisovnou mluvu prosaickou i básnickou: spory o pravopis končící vítězstvím mladých, pracujících o opravu analogickou — a spory o prosodii (na str. 104. chybou tiskovou psáno prosódii) vrcholící v tom, má-li se básniti časoměrně (Jungmann) či přízvučně (škola Puchmírovská), skončené vítězstvím přízvuku, jak ani nebylo jinak možno při známé vlastnosti češtiny, která má přízvuk expiratorní (Král, „Rhythmika“ 31. pozn.). Časoměry (viz L. Fil. 1898) netřeba užívat ani v onom „úzkém pruhu bývalé državy staroklassických překladů“, o němž mluví Bílý na str. 119. — V kap. V. „Dvě doby z dějin českého divadla“ líčí divadlo koleje jesuitské, přechází pak do stol. XVIII., kdy znovu pučí české divadlo v područí jevišť německých, až r. 1862 vzniká v novém prozatímním divadle naděje na lepší budoucnost. — Poslední kap. VI. „Od kolébky nové poesie české“ vede nás od pokusů Dlabáčových a Stachových k almanachu Thomovu, Puchmajerovu, k nově vznikajícím časopisům „Českému Poslu“, po němž přišel „Hlasatel český“ až k smutně proslulým Hromádkovým „Prvotinám“ a končí jako účtem za dobu minulou Jungmannovou „Slovesností“.

Kniha, při níž postrádáme seznamu a rejstříka a již nelze vytýkati nic leda snad mluvu dnes neobvyklou (viz str. 5.), výrazy pod. tomu, jaký čteme na str. 101. (Hanka s Nejedlým se roztal), posudky jako o Štítném (str. 24: „neutápí se v utopích a neupadá do takových upřílišeností, jaké vyznívají z Kreutzerovy sonaty“), někde větší obsírnost, než předmět zasluhuje (u Pohla str. 65—72) — obsahuje přehledně a populárně vše, co učení a zevrubněji máme vyloženo jinde zejména v „Dějínách české literatury“ od Jar. Vlčka a v „Literatuře XIX. stol.“, a zasluhuje, aby byla co nejvíce čtena nejen mládeží studující, ale všemi, kdož se zajímají o vývoj naší literatury a našeho národního života.

K. Janouš.

A. Seznam časopisů výměnou docházejících :

Časopis Matice Moravské, Československé letopisy musejní, Český Lid, Český Sever, Hlidka, Krása našeho domova, Listy Filologické, Lovecký Obzor, Museum bohoslovců československých, Národ a Škola, Národopisný Sborník Československý, Obchodní listy, Opavský Týdenník. Sborník České společnosti zeměvědné, Sborník historického kroužku Vlast, Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí, Slanský Obzor, Slovanský přehled, Vatra, Věstník Matice Opavské, Věstník muzeí kraje král. hradeckého (Archiv), Věstník Národopisného musea československého.

B. Knihy a rozpravy redakci zasláné :

Knihovna našeho lidu. R. VIII. (21.), č. 1., 2., 3., 4.

Roční zpráva c. k. státní vyšší reálné školy v Nov. Městě. X.

Generální mapa království Českého. Zrevidoval Zdeněk Lepař.
Měřítko 1 : 500.000.

Трудове на българското природоизпитателно дружество.
Книга II. София 1904.

Српска краљевска Академија :

Српски етнографски зборник книга прва—пета 1894—1903 :

1. Живот срба сељака. Написао М. Б. Милећевић.

2. Старпска српска јеља и пића. Од Симе Тројановића.

3. Српске народне песме и игре с мелодијама из левча прикупио Т. М. Бушетић, музички приредио Стеван Ст. Мокрацац.

4. Насеља српских земаља. Расправе и Грађа уредио Др. Ј. Цвијић.

5. Насеља српских земаља. Книга II. Уредио Др. Ј. Цвијић.

6. Насеља српских земаља. Книга I. Атлас. Уредио Др. Ј. Цвијић.

7. Насеља српских земаља. Книга II. Атлас. Уредио Др. Ј. Цвијић.

Oznámení.

Cena „Časopisu“, vycházejícího dvakrát ročně, počátkem m. ledna a počátkem m. července, za rok 2 K. Lze jej koupiti ve Františkově mor. museu zemském v Brně.

Páni čeští členové Moravské Musejní Společnosti a páni kurátorové a konservátorové všichni dostávají „Časopis“ zdarma.

Noví páni členové přihlašují se písemně u pána sekretáře Emila Kořistky ve Františkově mor. museu zemském, v Musejní ulici, v čísle 2., a u pp. konservátorů téhož musea.

Roční příspěvek členský pouze 4 K.

Prosíme uctivě za výměnu časopisů vědeckých a slušně žádáme sl. musejních spolkův a společností národopisných za posílání publikací jejich.

Upozornění.

Poněvadž „**Moravská Musejní Společnost**“ jest jedinou právní nástupkyní bývalé „c. k. mor.-sl. společnosti na zvelebení orby, přírodnictví a vlastivědy“ a „Musejní sekce c. k. mor. společnosti hospodářské“, prosíme, aby všechny zásilky knih a časopisů byly posílány **jen s adresou: Moravská Musejní Společnost** (zemská knihovna) **v Brně.**

Za kuratorium:

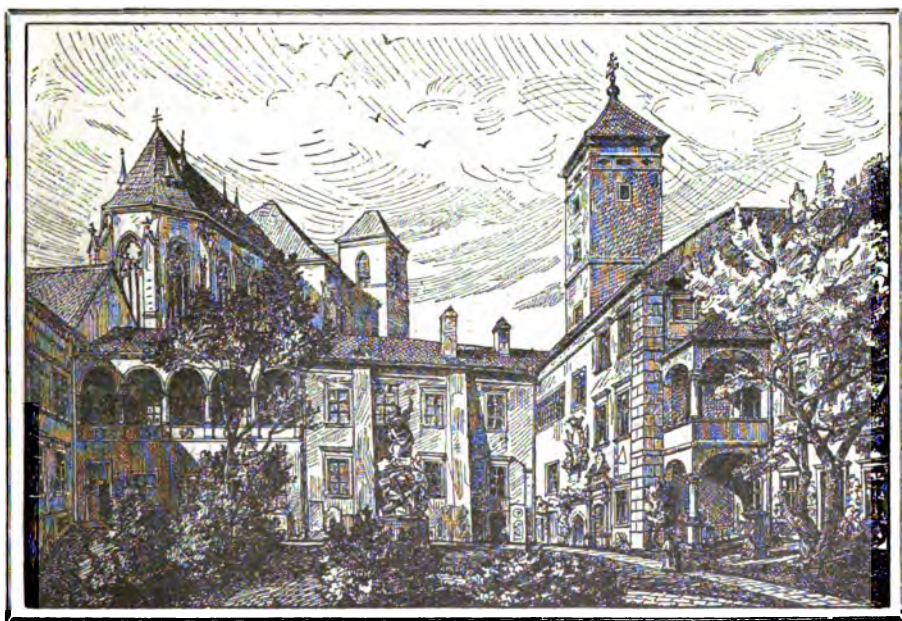
Prof. Dr. Fr. Kameníček,
praesident.

www.libtool.com.cn

ČASOPIS

MORAVSKÉHO MUSEA ZEMSKÉHO.

—
VYDÁVÁ
MORAVSKÁ MUSEJNÍ SPOLEČNOST.

REDAKTOROVÉ:

PROF. FRANT. J. RYPÁČEK.

PROF. DR. FRANT. ŠUJAN.

PROF. DR. JAR. J. JAHN.

ROČNÍK V.

ČÍSLO 2.

V BRNĚ.

TISKEM MORAVSKÉ AKCIOVÉ KNIHTISKARNY.
1905.

OBSAH

čísla druhého.

A. Rozpravy a pojednání.

- Fr. A. Slavík: Staré znaky a pečeti městské a vesnické na Moravě. (S obrázky.) Str. 133—166.
Jan Vyhlídal: Knižka lékařská od Nového Města z r. 1780. Str. 167—178.

B. Zprávy vědecké.

- Zpráva o archaeologických výzkumech za rok 1904. (S obrázky.) (I. L. Červinka.) Str. 179—197.
Nové nálezy archaeologické. (S obrázky.) (Al. Procházka.) Str. 197—200.
Hromadné nálezy mincí. (Al. Procházka.) . . Str. 200—204.
Zpráva o rodině Vyzovských, z které pocházela první manželka Jana Amosa Komenského. (J. Panek.) . . Str. 205—212.

C. Zprávy z Kommissie na přírodovědecký výzkum Moravy.

- Stopy diluviálního člověka a fossilní zvířena jeskyň Ludmírovských. (S obrázky.) (Jan Knies.) . . . Str. 213—254.
Nové nálezy v tithonském vápenci u Skaličky. (Dr. M. Remeš.) Str. 255—263.
Poznámky k diluviálním nálezům v jeskyních mladečských a k stopám glaciálním na severových Moravě. (K. J. Maška.) Str. 263—266.
„Lochy“, umělé jeskyně na Moravě. (S obrázky.) (I. L. Červinka.) Str. 266—278.

D. Zprávy spolkové.

Zprávy z Moravské musejní společnosti:

- Zprávy z první třídy odboru vědeckého. (Fr. J. Rypáček.) Str. 279—286.
Zprávy o zasedáních kuratoria Mor. mus. společnosti. Str. 286—287.
Zpráva o činnosti Moravské musejní společnosti za rok 1904. Str. 287—330.

E. Literatura.

- Dr. Frant. Kameníček: Zemské sněmy a sjezdy moravské. (Dr. Frant. Šujan.) Str. 331—333.
Dr. Karel Absolon: Kras moravský a jeho podzemní svět slovem i obrazem. (Dr. Oldřich Kramář.) Str. 333—335.
-

Staré znaky a pečeti městské a vesnické na Moravě.

Podává Fr. A. Slavík.

(Pokračování.)

II.

Obecná znamení ve znaku.

Předmět ve znaku měst, městeček a vesnic, jako ve šlechtických a zemských, jest buď jeden, hlavně v nejstarších, nebo více jich rozmanitě sestaveno, obyčejně když byl znak polepšen nebo rozhojněn (viz str. 11.). Vyobrazeny pravidelně jsou po způsobu věku, kdy byly obcím dány, stavby a kroj lidí také podle tehdejšího obyčeje v krajině, jak názorně ukazují obrázky staveb ve znaku Brna str. 12., Uher. Brodu str. 14., Bzence tab. I., č. 1., 2. a 5.; na tab. II. č. 3. a 7. Bystřice n. Pernšt., č. 5. Nové Břeclavě, č. 8. Jaroslavici, č. 11. Krumlova; na tab. IV. č. 2. Zlína, nebo na tab. VII. č. 2., 3., 8., 9., IX. č. 4. a 11., XIII. č. 10., XV. č. 1.—4. Jevišovic, Přerova, Uher. Hradiště a Napajedel; kroje na tab. III. č. 7. Loděnic u Krumlova, č. 12. Hutiska u Rožnova, IV. č. 10. Olbramovic, VI. č. 12. Košátek u Příbora.

Též úprava a celý sloh znaku shoduje se s rázem umění doby, ze které pochází. Pozorovati to lze hlavně na znacích z jednotlivých století, jež nesou i letopočet svého původu, a srovnají-li se v podrobnostech a celkem s jinými výtvarnými památkami oněch dob (viz str. 4.).

V následujících oddílech heraldických znamení moravských obcí uvádíme napřed popis některých znaků městských z privilegii nebo dle vyobrazení znaků, kdež i barva štítu a předmětů jest podána, pak ostatní městské a vesnické téhož druhu.¹⁾

¹⁾ Podáváme je stručně a přehledně v rozměru časopisu; jinak by pojednání vzrostlo na knihu. Znaky s několika věcmi uvádí se pravidelně jednou dle hlavního znamení; vedlejší znamení ještě v jiném oddíle příslušném,

1. Lidé.

Člověk jakožto znamení ve znaku přichází v rozmanitých podobách, rozličného věku, stavu, zaměstnání a obého pohlaví.

Město Frenštát u Rožnova, jež patřilo k Hukvaldskému panství Olomuckého biskupství, má ve znaku na červeném štítě biskupa v modrém spodním rouše a stříbrném svrchním, s mitrou zlatou na hlavě, an sedí na zlatém trůně, drže berlu v pravé ruce; u jeho nohou na 2. stupni stkví se dvě bílé holubice.

Hornické Staré Město u Koldštýna má v modrém poli horníka v černém kabátci a hnědých kalhotách, jenž rukou napřáhl hornické kladivo zlaté proti hnědému medvědovi, vzpřímenému na zadních nohou.

Královnu na trůně, u její pravé ruky štítek s českým lvem dostalo za erb m. Brtnice;

rytiře s mečem v ruce na koni Měnik u Úsova; rytiře v horní polovici štítu a lilii v dolní Domašov u Šternberka;

jezdce na koni: Halenkovice u Napajedel, Veselá u Valaš. Meziříčí (obr. X. 8.), Zádveřice u Vizovic; oděnce na koni a j. m. Horní Kounice u Hrotovic (v. str. 19.);

myslivce, an strlí na jelena, mezi nimi strom, m. Krumberk u Šumperka (obr. 15.);

střelce Slavoňov u Mohelnice;

trubač troubí na roh: Vlkoví u Bítísky;

muž dotýká se pravici zorané země: Dub a Uhrinov u Hranic; muž pod stromem, maje pravici pozdvíženou: Hošťálkov u Vsetína; muž drží v levé ruce radlici na zemi stojící, v pravé květ rostoucí ze země: Hodov u Budišova; muž drží v levé ruce

je-li důležité a jinde málo přichází. Zkrácenina m. znamená město neb městečko. Poloha míst uvedena jest dle bývalých větších panství nebo blízkých měst. Kdo by snad potřeboval bližší podrobnosti znaku některého místa, najde otisk staré pečeti obecní nebo dílů obce v zemské registratuře v Brně v rektifikačním oddělení u bývalého panství, když ji obec r. 1749 dala přitisknouti a znak jasně byl vytlačen. Ku srovnání obecních znaků se znaky rodů panských, klášterů a j., které měly nebo mají stejné znamení ve znaku, viz Českomoravskou heraldiku od M. Koláře a Aug. Sedláčka nebo přehled jich dle znamení v Heraldice od V. Krále z Dobré Vody. Srovnáním jich určití můžeme, i když se privilegium na pečeť a znak dané ztratilo, zdali a který znak celý nebo jeho část pochází od bývalých pánů a držitelů obcí, jak vidno na příkladech str. 5. a v popise složeného znaku Bzeneckého str. 14.—15. a Žďárského str. 22.—24.

srp, pravou má u snopu: Pozdátka u Třebíče; muž s kloboukem, v předu a po stranách ohnutým, drží v pravé ruce hrozen a v levé kosíř: m. Olbramovice (IV. 10.); v levé ruce stromeček, pravou má v bok podepřenou: Pavlovice u Jemnice; drží kladivo, vedle je stromek: Racovice u Jemnice; drží kosu na ramenou: Čakov u Litvle (str. 3.); tluče kameny ze skály, drže kladivo oběma rukama: Cetechovice u Střilek; muž s vysokým kloboukem nese 3 květy: Kamenná Hora u Svitav; jde, má hůl v pravé ruce: Kladeruby u Kelče; jde, má v levé ruce hák, vedle květ: Plinkout u Sovince; pospíchá, má ruce rozloženy: Hrdibořice u Tovačova; chce chytiti jelena, jenž proti němu běží, za parohy: Dršťkova u Holešova; divoký muž: Opatov (viz str. 16.); muž na lodi, po jeho stranách větve: Sptytinov u Napajedel (VII. 4.); vesluje tyčí na lodi, nad ním jsou mraky: Hejčín u Olomouce.

Dva muži nesou hrozen na ráhně: m. Blučina u Židlochovic; rolník v haleně s dlouhými vlasy v zadu a se širokým kloboukem na hlavě orá: Bezuchov u Bystrice p. Host. — orá s 2 koni: Hrádek u Valaš. Klobouk; orá na poli, za ním je strom: Křenáťov u Osovské Bítíšky; rozsévá obilí: Slavětín u Litvle; seče obilí: Pacetluky u Bystrice p. Host.; jede s 2 koni zapřaženými do žebřinového vozu: Neptivazy u Olomouce;

mlátec s cepem mlátí snop na obilí rozvázaném: Okřešice u Třebíče;

drvoštěp kácí strom: Ruprechtov u Viškova;

kovář ková železo: m. Frýdland u Místka;

pastýř neb ponocný drží v pravici hůl zvýši člověka, ruce má sepjaté, u levého boku troubu: Čelechovice u Prostějova;

poutník s holí v ruce: m. Stonáťov u Jihlavy;

mnich (1719): Bělidla a Nemilany u Olomouce;

žena (spravedlnost) drží v pravici meč vzhůru a v levici vážky dolů: r. 1730 Košátka u Přibora (VI. 12.), m. Morkovice u Zdounek; ženská postava: Hvozdná u Vizovic a Vedrovce u Bohutic u Znojma; žena v horní polovici štítu, jelen v dolní: Brodek u Přerova; drží pravou rukou psa, v levici nádobu: Přilepy u Holešova (III. 6.); má v pravici křížek: Horní Otaslavice u Prostějova; ženská na koni s praporem, nahore pták s roztaženými křídly: Olešinky u Radešína;

dvě ženy drží radlici vzhůru: Olešna Závašná (O. Horní) u Nové Říše;

dvě osoby drží znak vrchnosti jesuitů IHS nahoře s křížkem, dole se 3 hřeby: Jamné u Jihlavy;

dvě děti nahé drží vzhůru srdce, jedno levou, druhé pravou rukou: Stará Libava u Dvorců.

Svatí a světice.

Zbožnou mysl jeví pak volba svatých osob jakožto známení obce.

Nejčastěji mají ve znaku sv. patrony kostela „na památku v jejich chrámu Páně založení“, ¹⁾ a to nejen osady, v nichž jest farní kostel, nýbrž někdy též osady k nim připojené. Jinde však mají znakem také jiného svatého nebo světici, než patrona kostelního.

Sv. patrona farního kostela svého mají, někdy i jméno jeho v nápisu u jména obce (nejvíce na panství Kunštátském) nebo S (svatý a začáteční písmeno jeho u postavy) v rozličných krajinách:

nejsvětější Trojici: Mysločovice u Holešova, Studnice Vysoká u Jihlavy; Pannu Marii: Borovnice u Jimramova, Cholina u Olomouce, Svatoslav u Tišnova (III. 3), Štípa u Holešova, Žďár (str. 23.); Vše Svaté Přemyslovice u Konice (v horní polovici štítu 2 svaté, v dolní strom); sv. Jakuba ap. Komna u Bojkovic; sv. Jana Křt. m. Slušovice u Vizovic; sv. Jiljí Křelov u Olomouce; sv. Jiří Náklo u Litovle; sv. Kateřinu Hrabova u Mor. Ostravy, Kašava u Fryštáka; sv. Libora Jeseňec u Konice; sv. Linhart, pod ním štítek s radlicí Hněvotín u Olomouce; sv. Martina Měrotín u Litovle, m. Tlumačov; sv. Michala Jiřikov u Rymařova; ²⁾ sv. Mikuláše Bedřichov u Kunštátu, Horká u Olomouce, m. Malenovice, Újezd u Vizovic; sv. Petra a Pavla m. Tišín u Kojetína, na štítě Brezovice u Prostějova sv. Stanislava Pitín u Bojkovic; sv. Urbana Holice

¹⁾ Selský archiv: Listinář č. 37.

²⁾ Privilegium na str. 16. týká se Jiřikova, zaniklého městečka u Dolních Kounic.

u Olomouce;¹⁾ sv. Václava Krásná u Jimramova, sv. Vavřince m. Hluk, sv. Vojtěcha m. Slavičín.

Některé připojené obce dostaly znakem také sv. patrona farního kostela, na př. Pannu Marii Bedihošť u Prostějova, Dubčany u Choliny; sv. Jana Křt. Blatec u Charvát; sv. Jiří Lhota, Střeně a Unčovice u Nákla; sv. Petra a Pavla Luběnice u Těšetic; sv. Stanislava Hostětín u Pitína (VII. 8.) a j.

Jiného sv. patrona ve znaku dostaly, nežli byl farní kostel nebo jejich kaple, na př. Pannu Marii Kyselovice u Přerova (farní kostel ve Vlkoši jest sv. Prokopa); sv. Barboru Neobuza u Vizovic (farní kostel v Slušovicích sv. Jana Křt.); sv. Bartoloměje Lehotice u Holešova (f. k. v Mysločovicích nejsv. Trojice); sv. Gertrudu Makov u Kunštátu (ale kapli nejsv. Trojice); sv. Jana Nep. Dolní Ves u Fryštáka z r. 1730, (f. k. ve Fr. sv. Mikuláše); sv. Kláru Sichotín (kapli Panny Marie) a sv. Pavla Prosetín u Kunštátu, (tamní farní kostel jest sv. Markety); sv. Václava Předvor u Jihlavy (f. k. v Lukách sv. Bartoloměje).

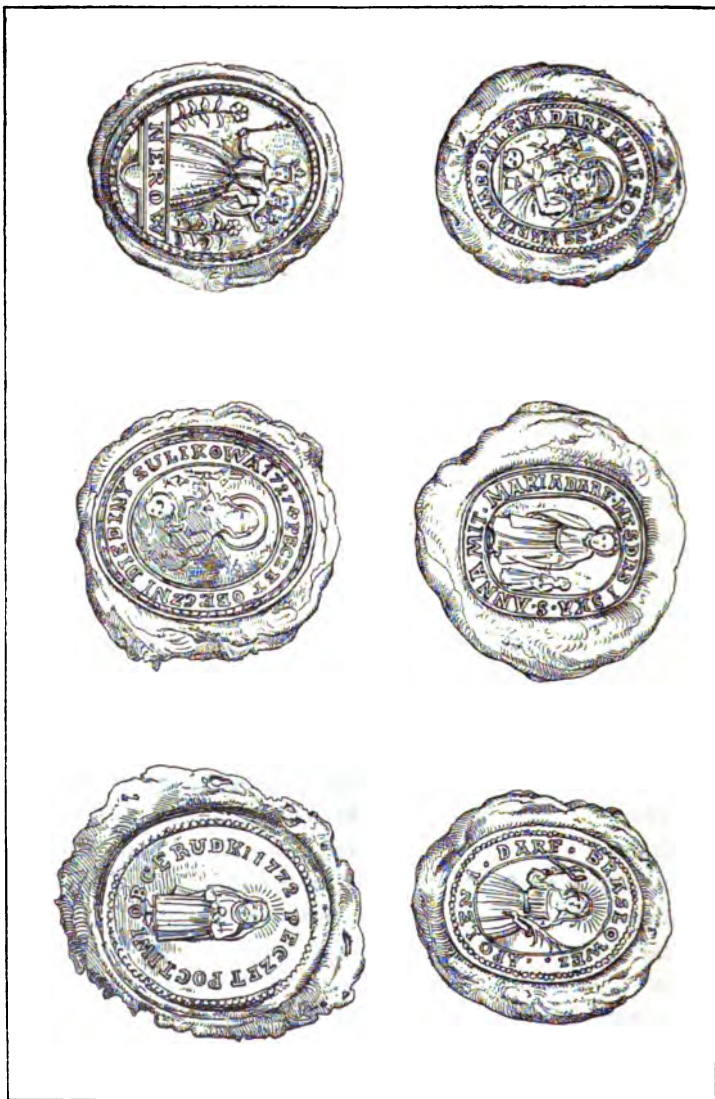
Nejčastěji přicházejí ve znaku svatí: Panna Maria, Anna, František, Jan Křtitel a od polovice XVIII. století také Jan Nepomucký, Jiří, Kateřina, Martin, Michal, Mikuláš, Pavel, Petr a Pavel, Václav; nikoli však, což bychom očekávali, sv. Cyrill a Method.

Nejsv. Trojici mají ve znaku Drnovice u Kunštátu; oko Boží m. Hulín u Kroměříže; Ježíše Krista na kříži Veselá u Vizovic; po straně stojí 2 osoby a vedle nich v levo vinná réva, v pravo snop, nad křížem beránek, za ním praporec: Paměťice u Boskovic (v. III. 5.); beránka Božího s křížem pravou nohou držným Kovalovice u Nezamyslic, m. Kunovice u Hradiště Uher.; Ducha sv. ve způsobě holubice, od níž vychází zář, Lošov u Olomouce; Pannu Marii Chrlopy u Uherčic, Krmelín u Mor. Ostravy, Nejrov u Kunštátu (obr. 11.) a společně s ním Sasina a Zboněk jinak Klevetov, Paskov u Místka, m. Pozorice u Slavkova, m. Uherčice u Mikulova;

¹⁾ Listiny od obce končily r. 1767: . . . „Aby ale tento ordinár a dokument zachován byl pro potvrzení všeho toho, potvrdili jsme my podepsanými našema jmény a naší obecní pečeti přitlačili figuru svatého Urbana papeže a mučedníka a patrona našeho chrámu Páně Holického.“ (Selský archiv 1904 str. 185.).

anděl, drží v pravé ruce meč, v levé vážky: Leštnice u Mohelnice; oráč s voly, sedlák klečí na levém koleně, slunce na ně svítí: Žakovice u Bystřice pod Host.; anděl s trubou:

Obr. 8.—13. Pečetě a znaky obcí: Kněževsi, Mezitřeba, Braslavce, Nejrova, Sulikova a Rudky u Kunštátu.

Horní Bečva (III. 11.): na některých znacích bývá anděl jako strážce štítu (viz str. 10.). nebo hlava jeho nad ním, na př. m. Brumova, Vizovic (obr. 25.) a j.; sv. Alžbětu má Rudka u Kunštátu

(obr. 13.); sv. Annu Meziříčko u K. (obr. 9.), Blažovice u Slavkova; sv. Antonína Krakovec u Konice, Ořechové u Křižanova, Roseč u Sulíkova; sv. Apolonii Braslavec (obr. 10.), Louka a Tasovice u Kunštátu; sv. Cecílie Mladotice Horní a Dolní u Slavičína; sv. Františka Brťovi, Bolešín a Nyklovice, Sulkovec a Věstínek u Kunštátu, Lhota u Olešnice; sv. Isidora m. Kněhnice u Boskovic; sv. Jana Křt. Jankovice u Holešova, sv. Jan křtí člověka klečícího: Hoštice u Vískova a dole beránka Božího, jenž drží kříž s praporcem: Bohuňovice u Olomouce; sv. Jana Nep. Klečůvka u Vizovic, Lhota Chvalčov u Bystřice pod Host. a Kánice u Brna od r. 1779; sv. Jan Nep. s mostu svržen: Šišma u Bystřice pod Host. z r. 1725;

sv. Jiří m. Brušperk a vsi: Cítov u Přerova, Gruna u Morav. Třebové, Chudobín u Litovle, Litobratřice u Krumlova, Lomnice u Sovince, Lubnice u Bitova, Neředín u Olomouce; sv. Josefa Hluboký u Kunštátu, Korovice a Polom u Bystřice n. P.; sv. Kateřinu Veselí, Nedvězičko a Ubušín u Kunštátu;

sv. Marketu: Rybníky u Krumlova po zaniklé vsi farní Tupanově, z níž se zachovala část kostela, a u něho dosud z Rybník pochovávají; sv. Martina Rovečín u Kunštátu;

sv. Maří Magd. Kněževes a Sulíkov u Kunštátu (obr. 8. a 12.);

sv. Michala Machová u Holešova, Medlice u Višňové (III. 8.), Myslechovice u Litovle; sv. Mikuláše Brankovice u Bučovic; sv. Pavla Kozlov u Jihlavy; sv. Petra a Pavla Kojetice u Sádku; sv. Štěpána a j. Svitávka (str. 20.); sv. Terezii Bitovice Horní u Jihlavy; sv. Václava Lačnov a Štěchov u Drnovic (III. 2.), Trusovice u Šternberka, Újezd u Kunštátu, Zdětín u Plumlova; sv. Vavřince Haňovice u Litovle; sv. Wolfganga Hnanice u Znojma.

Svaté měly znakem také: Beranov u Jihlavy, Bohuslavice u Konice, Břesce u Dol. Štěpánova, Bystrovany u Olomouce, Crhov a Kčenov u Kunštátu, Kunice a Lhotka společně u Drnovic, Kyselov u Slavonína, Libuš u Hnojic, Ohnice u Olomouce, m. Pačlavice u Zdounek v novém znaku, Paseka u Sovince, Rosička u Drnovic, Šanov u Pitína, Těšetice u Olomouce, Újezd u Žďára, Vedrovice u Olbramovic, Žerávky u Olomouce; poměrně nejvíce na panství Drnovském a Kunštátském, i osady menší, připojené k jiným osadám farním. Jména těchto svatých měly některé obce také v nápise pečeti (viz nápisy dále.)

Srdce a jiné části lidské.

Podobně o dobré mysli svědčí, jako v národní písni a jiných plodech lidových, že velmi často volili obecním znamením srdce lidské, obyčejně také jako v lidovém umění výtvarném s květy nebo jinými věcmi, jež naznačují rozličnou náladu a povahu mysli, jemný cit a důmysl.

Srdce a z něho květ mají ve znaku: Vesky u Uher. Hradiště; ze srdce velký květ, po straně kosíř a radlici: Lovčovice, Plačovice u Pulic; — srdce, z něho květy: Kaňovice a Pradlisko u Luhačovic, Kořenec u Šebetova; — nejčastěji mají české a německé osady srdce a z něho 3 květy: Bludov u Šumberka, Boršov u Mor. Třebové; Cotkyně, Postřelmov u Zábřeha; Čáskovice u Telče, Dobré Pole u Mikulova, Staré Hobzí u Jemnice; Hostákov, Radošov a Týn u Třebíče, Jakubov u Náměště, Jezovice a Mličovice u Vranova, Kadolec u Křižanova, Kojatin, obnovená ves u Náměště, Kostelec a Suchá u Jihlavy; Lipnice u Lipolce; Loučka u Lipníka; Loučky u Jihlavy; Ludkovice u Luhačovic, Matějov u Žďára, Meziříčko u Jihlavy, Mikovice u Hradiště Uh., Oleksovičky u Jaroslavic, Oplocany u Tovačova, Petrovice u Vel. Meziříčí, Horní Radíkov a Urbaneč u Dačic, Rancířov u Jihlavy, Rejhartice u Dvorců, Rojetín u Osov. Bítiský, Stálky u Uherčic, m. Studená u Telče, Hrubá Voda u Olomouce, Vyšice u St. Hobzí, Záhlínice u Hulína (VII. 5.);

srdce a 4 menší a 1 větší květ Troubelice u Úsova (IX. 5.); — srdce a z něho 7 květů Lanžov u Vranova; — srdce, z něho 3 květy a po straně 2 květy: Podhoří u Hranic; — štít ve 4 pole rozdělený: dole v pravém poli srdce, z něho 3 květy: Cetkovice u Šebetova; — srdce, v něm 3 růžice a z něho 3 kvítky: Bělčovice a Modlava u Jemnice; — srdce a z něho 3 klasy: Bělotín a společně s ním Černotín, Jezerník, Milenov, Opatovice, Slavič a Středolesí u Hranic; — srdce a z něho 6 klasů: Kerhartice u Dvorců; — srdce, z něho 3 květy, po stranách ratolest: Blahutovice, Lhotka, Radíkov a Zbrašov u Hranic; — srdce, z něho 3 ratolístky se 4 a 3 kvítky: Hradečná u Úsova;

srdce, v něm 2 klíče a nad ním kvítek: Mutná u Dačic; — srdce a nad ním pták: Hrozenkov Nový u Vsetína; — srdce, na něm stojí 2 ptákové k sobě obrácení: Prosenice u Lipníka; — srdce s 3 květy, na prostředním ptáček: Světlá u Šebetova;

— srdce, z něho 3 květy a po stranách na srdci sedí 2 ptáci, pod srdcem 2 ratolesti: Matějov u Žďára; — podobně Březi u Žďára: srdce, podél něho ratolest, na něm stojí pták drže ratolest v zobáku; — srdce s 3 květy, nad ním radlice a krojidlo: Čáslavice u Třebíče;

srdce šípem proklané, z něho 3 veliké květy: Lhota u Radkova u Bystřice p. Host.; srdce šípem proklané a z něho 5 květů: Novoplán u Dvorců; — srdce 2 šipy prostřelené, nad ním hvězda: Rešov u Rymařova; — srdce 2 meči proklané: Vicenice u Náměště; — srdce, do něho pila zařiznutá, nad ním květ, kolem 2 hvězdy: Horní Brečkov u Vranova; — srdce a na přič kladivo: Hostěnice u Slavkova; — srdce a kolem něho 3 koule: Únanov u Znojma; — srdce, z něho plamen, po stranách 2 růžice: Herčivald u Dvorců; — srdce, nad ním 2 hvězdy: Hostim u Budějovic;

hlava mužská s vousy: Horní Újezd u Lipníka;

hlava, ruka a j.; Bělčice u Dvorců; v červeném štítě ruka vztažená z bílého oblaku drží půl bílé střely zavinuté: m. Nový Jičín;

Rouchovany u Hrotovic král Matyáš r. 1486 nadal erbem a pečeti: „štítem, v kterémž poli zeleném snop pšenice a ruka po loket polovici šerou barvou místo sukně přikrytá a srp pod snopem držící se spatřuje“;

ruka drží ratolest: Hysle u Kyjova, 6 klasů: Menhartice u Jemnice, jetelový trojlist: Veiglov u Sovince, lilium s trojím květem: Dubany u Prostějova; drží cep, vedle je snop a nad tím réva: Čechyně u Slavkova (X. 10.); ruka ve štítě drží kříž, nad fafrnochy a přilbou svítí půlměsíc a hvězda: Provodov u Luhačovic; ruka drží 3 louče nebo svíce hořící: Přestavky u Přerova; ruka s mečem bývá na pečeti rychtářů městských, obyčejně kde měli soudní právo hrdelní, později též jako vedlejší znamení ve znaku městském, na příklad Bzenec (I. č. 3. a 5.); 2 ruce spojené drží mlat: Branišov u Radešína; z oblak jedna ruka drží meč, druhá vážky, pod tím hvězda: Petřvaldík u Příbora (VI. 6.).

2. Zvířata čtvernohá.

Z nich nejčastěji oblíbili si do znaku českého lva s korunou nebo bez ní, pak koně, jelena; páni z Pernšteina dávali svým obcím v jednom poli rozděleného štítu rodný znak svůj, zubří hlavu, v druhém znamení hospodářská.

Ve znaku města Břeclavě (obr. IV. 5.) stojí v červeném poli zlatý lev bez koruny vzhůru, opřený o stříbrnou věž na zelené půdě; Jihlava měla ve znaku původně stříbrného lva českého (str. 12.); Lipník zlatého lva s korunou v černém poli (str. 21.), Tišnov v modrém poli; — Stará Říše „v štítu žlutém lva modrého od levé k pravé straně vzhůru stojícího s rozžavenými ústy a vyplazitým jazykem, držícího v předních nohách znamení pětihranaté, jenž obyčejně muří noha slove“.

Český lev nad branou stojí: m. Rožnov; drží v pravé tlapě meč, v levé srp: Blažice u Bystřice p. Host.; v pravé tlapě štítek: rychta Prostecká, Sumrákovská a Vyderská u Telče; — českého lva mají dále: m. Starč u Třebíče, Koldštýn, lev drží štítek rozečtvercený, na němž ve 4 polích jsou hvězdy šestihranné (obr. 14.); Nové Město u Jihlavy (str. 22.), Podivín (obr. IV. 6.), Rousínov, Strážnice, Uher. Brod (str. 14.), Úsov a vesnice: Kozlov u Lipníka, Lukovany u Rosic (IV. 11.), Mčenovice u Valaš. Meziříčí;

Obr. 14. Znak města Koldštýna.

Obr. 15. Znak města Krumberka.

jelena m. Konice, Račice a vesnice: Hartikovice u Náměště, Krásensko u Viškova, Ostejkovice u Jemnice, Trnava u Vizovic; — jelena v běhu: Benešov u Boskovic, Kožušany u Olomouce, Horní Lesonice u Znojma; — jelena v běhu a za ním strom: Vomice u Ivančic (VI. 2.); — jelena a strom: Březina, Javoříčko, Veseličko a Vojtěchov u Litavle společně; — jelena mezi stromovím: Dolní Hynčina u Zábřeha; — jelena ve skoku, strom a myslivce m. Krumberk (obr. 15.); — štít rozdělen: v horním poli jelena v běhu, v dolním ještěrku: Ostrov u Žďára; — jelena leže: m. Jaroměřice u Budějovic; — ve štítě 3 jeleni běží přes vrch, kolem štítu fafrnochy a nad nimi

hrábě se špičákem skřížené: Solanec u Rožnova; — půl jelena ve skoku: Bohdalec u Radešína, m. Jedovnice (str. 15.); roh jelení se 6 parohy a j. Šumberk (str. 19.);

daňka leže: m. Mohelno (obr. II. 4.);

losový roh vzhůru stojí v modrém štítě: m. Vlachovice; medvěda: Blažov a Kaderín u Litovle; — medvěd ve štítě drží malý štítek a na něm 2 břevna vodorovná: rychta Radkovská u Telče (VIII. 1.); — drží štítek a na něm kotvu: rychta Racovská, — písmeno M, nad ním korunu: rychta Sedlejšovská tamtéž;

v modrém poli zlatého vlka ve skoku, uprostřed těla shůry šípem zlatým kosmo prostřeleného, má m. Rymařov (obr. 16.);

psa: Bobrůvka u Žďára, Mirošov u Radešína; — nad ním a pod ním hvězdu: Krhov u Bojkovic; — psa v běhu s vyplazeným jazykem: Ústí u Hranic;

kůň bílý ve skoku na modrém štítě, sedlem hnědým osedlaný, nad ním v levém rohu štítu zlatá 6listá růžice, dole pruh zelené země: m. Mor. Ostrava; kůň s uzdou: Cerekvička u Jihlavy; — kůň na zadních nohou vzepjatý: Jaroměřice u Jevíčka; — kůň a za ním šíp hrotem nahoru šikmo obrácený: Vlkos u Kyjova; — kůň v běhu a nad štítem koruna: Bačov u Boskovic; — kůň ve skoku na 3 pahorcích: Paterín u Litovle; — koně v běhu nebo skoku dále

Obr. 16.

Znak města Rymařova.

mají vesnice: Borač u Doubravníka, Břesko u Konice, Drahanovice u Olomouce, Džbel u Konice, Evanovice u Brna (XII. 5.), Heřmanice u Hranic, Jamartice u Rymařova, Kosov Horní u Jihlavy, Krhov (III. 9.) a Ludíkov u Boskovic, Lhota, Nová Ves a Přívoz u Mor. Ostravy, Lipina u Šternberka, Lučice u Hranic, Řečice u Radešína, Stařechovice u Plumlova, Studničky u Jihlavy, Újezd u Rosic (VI. 8.), Vlachov u Mohelnice;

na rozděleném štítě v horním poli koně a v dolním radlici má Lhota u Šternberka; hlavu koňskou Grygov a Skrbeň u Olomouce (VII. 1.);

býka Ocmanice u Náměště; vola Hynčice u Losína; vola ve skoku zadníma nohama na pahrbku Služín u Plumlova (VI. 1.); vůl ležící na zemi: Hovězí u Vsetína; —

vůl v levo jda, nad ním koruna: Polouves a Hrabůvka u Hranic;
— volská hlava: m. Bítiska Osovská (IV. 3.); půl volské hlavy
v 1 poli a v druhém 2. břevna kosmo ležící: Rymice u Hole-
šova; — dva rohy na konci otevřené: Pavlovice u Dřevohostic;

zubří hlavu s houžví, skrze chřipě protaženou, po svých
pánech dostaly m. Přerov (XV. 2.), Nedvědice, Strážek, a nad
ní zavinutou střelu Plumlov (str. 5 a obr. 17); půl hlavy zubrovy
černé a půl orlice Bystřice n. Pernšt. (str. 19.—20., obr. II. 7);

městečko Němčice u Tovačova r. 1563 po žádosti Vratislava
z Pernšteina: „štít od svrchu až k spodku rozdělený; pravá po-
lovice žluté barvy, v níž půl hlavy zubrové s kruhem a vyplaz-
itým jazykem své přirozené barvy; druhá polovice modré barvy,
v níž u spodku kopeček zelený, na němž pět klasů pšeničných
své přirozené barvy povtřísem svázaných se vidí.“

Obr. 17.

Znak města Plumlova. a Pivonice; — dole sekeru, strom a vidle
rychta Ujčovská: Ujčov, Čebín Horní a

Dolní, Kovářov, Lískovec a Olešnička (IX. 9); — dole snop,
srp a cep rychta Věženská: Býšovec a Věžná (IX. 10); — nahoře
zubří hlavu a po straně růžice, dole radlici a krojidlo rychta
Nedvědicá: Čenvír, Chlívský, Skorotice a Smrček; nahoře radlici
a krojidlo, dole domek, u něho člověka rychta Zlatkovská, Radkov;
— naopak v horním poli radlici, hrábě a poříz, v dolním zubří
hlavu a po její straně 2 růžice rychta Štěpánovská: Borovec,
Čtyry Dvory, Kobylnice, Korožná, Svařec, Vrtětiž;

ve štítě radlici a nad ním zubří hlavu rychta Roženská:
Bukov, Jablůňov, Milasin, Rožná;

sviní hlavu Křtěníce u Krumlova (III. 10.);

ovci nebo beránka m. Vsetín (II. 5.) a vsi Heřmanice a Klokočí u Hranic, Kratochvilka u Ivančic, Obramice u Litovle (str. 3), Pokojov u Žďára, Starnov u Šternberka;

kozla Bečva Prostřední u Rožnova (III. 13.), Lipov u Strážnice; — kozla v běhu, nad ním půlměsíc a hvězdu Javorník u Strážnice; — půl kozla vyskakujícího Jámy u Žďára; — v rozděleném štítě v horním poli $\frac{1}{2}$ kozla vzpřímeného, v dolním 2 břevna m. Bystřice p. Host.;

zajíce v poli zeleném m. Prostoměřice u Znojma; — zajíc utíká pod stromem: Runářov u Konice;

vydra drží v ústech štika v červeném štítě: m. Chropín u Kroměříže.

3. Ptáci.

Oblíbeni byli nejvíce moravská orlice, kohout, holubice, čáp, husa a malí pěvci.

Orlici moravskou mají obce městské: Olomouc, Znojmo (str. 11. a obr. 18.), Jevíčko, Mor. Třebová; Boh-

Obr. 18. Znak král. města Znojma. Obr. 19. Znak města Hustopeče u Brna.

dalov u Žďára, Hostěradice u Krumlova (nad štítem korunu), Králice u Prostějova; — moravskou orlici a j. v.: Brezová, Hranice, Němčice u Židlochovic (V. 7.); černou orlici: Uničov (str. 13.); půl orlice černé: Šumperk (str. 19.); s jinými předměty: Slavkov (str. 18. a II. 8.), Strachotice (str. 20. a V. 12.), Libava (str. 22.), Žďár (str. 23.); Oleksovice u Znojma „štít na póli na přič barvami rozdělený, jehož spodní polovice bílé barvy, v níž se litera W v latinském způsobu žluté barvy spatřuje; druhá pak svrchní polovice modré neb lazurové barvy,

do níž z té bílé polovice půl orla nebo orlice černé, literu R též způsobu latinského bílé barvy uprostřed života mající s křídly rozkřídlenými a jazykem vyplazeným pod korunkou zlatou od levé strany k pravé obrácené vyniká:“

půl orla bílého a 2 hrozny vina v červeném štítě: Miroslav;

půl orlice s jinými věcmi, obyčejně v rozděleném štítě: m. Bíteš s $\frac{1}{2}$ českým lvem; Bitiška Veverská s 2 břevny kolmo; Bystřice n. P. (str. 20. a II. 3., 7.), Drahotouše, Drnholec u Mikulova dole s 2 břevny kolmo; Prostějov, vedle mřížovi; Štramberk šíp, dole u něho srp a půl orlice; m. Tršice u Lipníka půl orlice v horním poli, břevno a v dolním žábu (VIII. 4.).

Hustopeč u Brna ve štítě na zděl rozděleném v pravém červeném poli uprostřed na příčném břevnu zlatém hrozen vina, nad břevnem bílý nůž s hnědou rukovětí, pod ním prázdné pole; v levé polovici půl bílé orlice v modrém poli (obr. 19.).

Z vesnic mají orlici: Opatovice u Jevíčka, Rovensko u Rudy, Valtinov u Dačic; orlici a 2 hvězdy: Chabíčov u Šternberka; na panství Luckého kláštera pěkný znak Loděnice: v horním poli půl orlice a v dolním písmeno W, po stranách drží znak 2 štíhlé postavy (obr. III. 7.); Milfron u Znojma nahoře orlici, u ní v pravém koutě †, dole rošt, W. a j.; Suchohrdlí u Krumlova radlici, kosíř, půl orlice a W; v rozděleném štítě na dél 1. radlici a 2 půl orlice, nad štítem korunu, dole po stranách ratolesti: Brťoví, Smolná a Malonín u Jevíčka;

kohouta: m. Bánov u Uher. Brodu, Brňany u Vískova, Lišná u Domaželic, Loučka u Litovle, Moravičany u Jivové, Rousmírov u Vel. Meziříčí, Rudslavice u Holešova; kohouta a pod ním ržící Záhorovice u Bojkovic; kohouta a vedle břevna m. Višňová u Krumlova (V. 9.).

páva, kolem něho kvítí, Pavlov u Lechovic;

bažanta a j. m. Horní Dunajovice (str. 17.);

skřivánka m. Dolní Kounice (V. 5.);

holubici Tresné u Kunštátu; holubici na štítě v rovném klině, hrotem nahoru obráceném, ana drží ratolest v zobáku, v ostatních polích 3 břevna m. Náměšř u Brna (obr. 20.); holubici s ratolestí v zobáku Vršava u Jaroslavic, Prostředkovice u Jihlavy;

vránu m. Dražůvky u Ždánic (IV. 9.);

vodního ptáka v rákosí Lužná u Brumova;

čáp a Dešůvek u Bitova, Luka u Jihlavy, Svratka Radešinská, Zvole u Zábřeha; čáp drží hada v zobáku, nad ním jsou hvězdičky: Hradec u Uničova; drží v zobáku ratolest, kolem něho jsou 4 křížky a po stranách jeho 2 ratolesti: Prusy Moravské u Viškova;

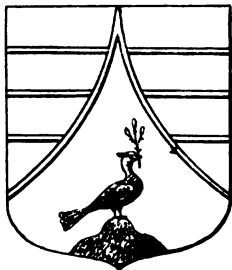
husu Boškůvky u Viškova, m. Hrádek u Jaroslavic (obr. 21.), Lukavice u Mohelnice, Třebčín u Prostějova; husu, po straně její ovoce: Branišovice u Krumlova; husí nohu m. Kokory (str. 16.);

labuť s roztaženými křídly: Chvalovice u Bitova;

pelikán rozzobává si prsa, aby nakrmil 3 mladé vzhůru k němu hledící: Vilimov u Litovle (str. 3.);

křídlo: m. Křižanov (IV. 12.), Kutim, Velké Meziříčí a ves Radostín; křídlo šachované, pod ním ptačí noha s drápy: m. Náměšť u Olomouce; ve štítě 3 křídla, 2 po stranách štítu a 3. dole péry vzhůru položená, mezi nimi 3 †: m. Tasov u Vel. Meziříčí;

ptáka pěvce a j. m. Dolní Dunajovice; — pták: Hluboké u Náměště, Mořice u Kojetína, Podolí u Radešína: — ptáka ve štítě, nad tímto kvítky: Prosenice Hrubé u Lipníka; — ptáka stojí Kovalovice u Slavkova, Sazomin u Žďára; — ptáka na kameni Nová Ves u Bítísky, na prostředním vyšším ze 3 kamenů Medlice u Dvorců, na květině: Hedvikov u Sovince, Holešín u Rájce; u hroznu: Osyčany u Nezamyslic, na vinném keři ze země vyrostlém a strom, radlici a krojidlo Řeznovice u Ivančic; — pták sedí na prostředním suku ostrve: Lazce u Prostějova; na pařezu, drže v zobáku ratolest: Bánovice u Jemnice; na suché větvi: m. Měnin (V. 11.) a Podolí u Brna (XIV. 6); na stromě: Bystřice u Bánova, Pavlovice u Kojetína; pták na stromě, vedle 2. strom, na pravo radlice: Vážany u Viškova;

Obr. 20.

Znak města Náměště u B.

Obr. 21. Pečeť a znak měste
Hrádku u Jaroslavic.

pták s vyzdvíženými křídly: Bohdikov u Losína, Novosady, ves u Kroměříže (teď předměstí Kroměřížské); s rozepjatými křídly stojí na oseknutém pni se 4 větvemi: Bratřejov, Lhotsko, Lutonín a Prlov u Vizovic; — letí nad zemí: Kozi Loučky a Nýdek u Hranic.

4. Obojživelníci, ryby a jiná zvířata.

Z ostatních zvířat vyskytují se na obecních znacích nejvíce ryby a rak, méně jiné. Z obojživelníků mají:

želvu Žabná u Místka;

žábu v dolním poli znaku m. Tršice (obr. VIII. 7.);

hada u nohou sv. Michala Medlice u Krumlova (obr. III. 8.), v zobáku čapově Hradec u Úsova;

rybu u Bedřichovice u Brna (XIV. 4.), Jeřmaň u Litovle, Lhotka a Obyčtov u Žďára; rybu na vodě plovoucí: Oslav u Budišova; rybu a nad ní kvítek Tečice u Rosic (VI. 5.); rybu a radlici: Hevlín u Jaroslavic; v dolním poli štítu rybu ve vodě, v horním poli uprostřed strom, po stranách radlici a půlměsíc Vicomělce u Bučovic; — kapra Ráječko u Zábřeha, Vatin u Žďára; —

— štika pokosem ve štítě m. Rosice u Ivančic; — ve štítě rybu šikmo vzhůru: m. Brunzeif u Rymařova; — kapra a štika m. Litovel; — 2 ryby: Číkov u Bíteše na čtverhranné pečeti (obr. 22.), Doubravice u Jívové, m. Hrušovany u Jaroslavic (V. 8.), Potůčnick u Losína; dole 2 ryby křížem položené, uprostřed štítu břevno a nahoře 2 hrozny: m. Dolní Vistovice u Mikulova a Polava u nich; — 2 ryby ve středním poli Žerůtky u Kunštátu; — 2 ryby křížem položené Pulgarov, Začany u Židlochovic, a pod nimi raka Bohuslavice u Brumova; — 2 ryby po stranách 2 ostrví křížem položených Dyjákovice u Jaroslavic; — 2 ryby a nad nimi korunu Buč u Žďára;

raka: Červená Lhota a společně s ní dily Hrabí a Řimic u Litovle, Lupenné u Svitav, Pasohlávky u Mikulova, Rakodavy u Tovačova; raka a rybu Chrbov u Tovačova; v oválním poli 1. raka, 2. sv. Jiří, mezi poli květinovou ozdobu: Lhota a Střeně

Obr. 22. Pečeť a znak
Číkova u Bíteše.

1

2

3

4

5

6

7

8

10

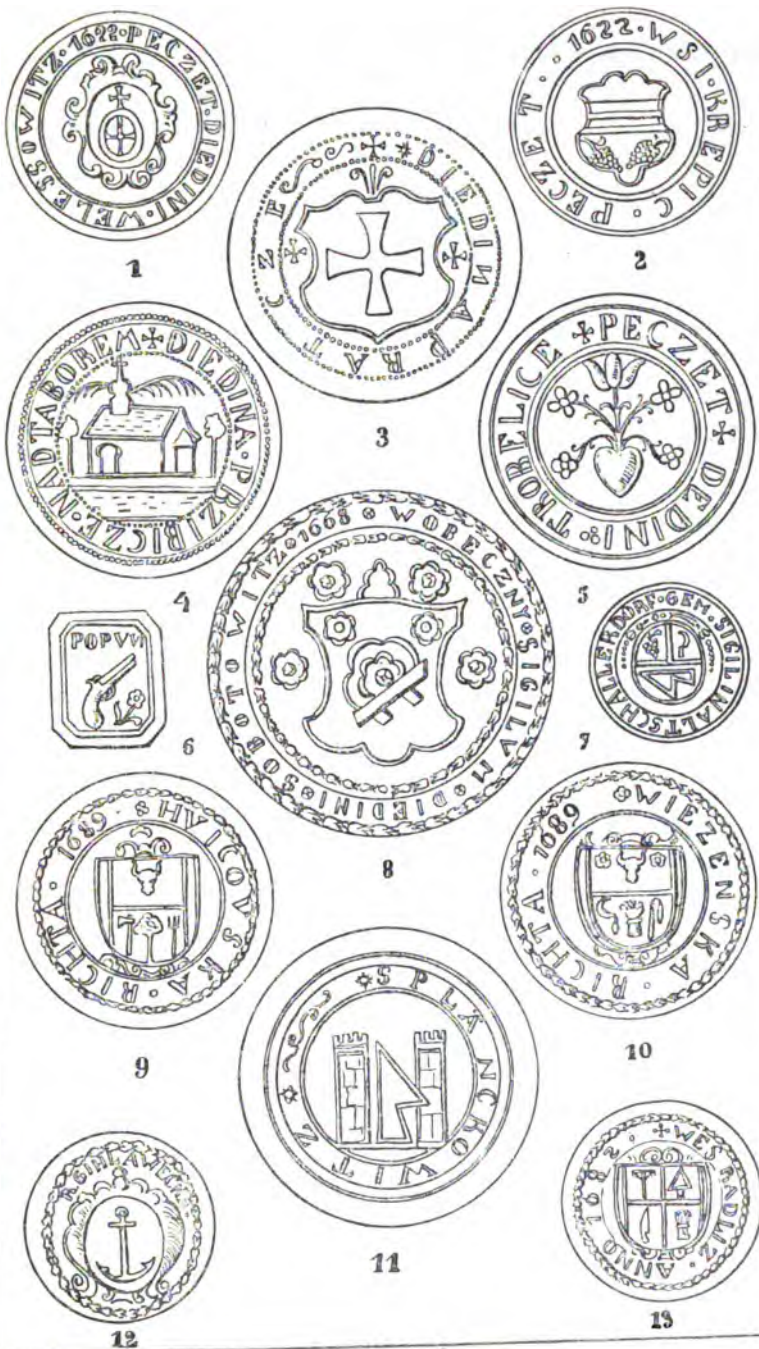

9

11

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

u Litovle; — 3 kusy račích klepet ve štítě a nad ním ruku m. Měřín u Vel. Meziříčí;

okřídlený hmyz: Křídlovice u Jaroslavic.

5. Rostliny.

Rostliny zdobí často obecný znak, nejvíce celý strom, v krajinách vinorodých réva a hrozen, buď samy nebo ve spojení s jinými předměty, zvláště hospodářskými, pak růže a rozličné květiny a květy, podobné jako v národním vyšívání a malování.

Strom rozličného tvaru mají ve znaku: Nová Běla u Paskova, Bohutice u Znojma, Březová a Hrobice u Vizovic, Cvrčovice u Židlochovic, Čechůvky a Dobrochov u Prostějova, Dřínov u Zdounek, Hodice u Třeště, Hajany u Brna (XIV. 3.), Horní Ves u Holešova, Jarcová u Valaš. Meziříčí, Křestanovice u Dvorců, Křtiny u Brna (XIV. 1.), Květín u Mirova, Lesonice u Krumlova, Lhotice u Budkova, Lhota Nedásova u Brumova, Ludmírov u Konice, Místřice u Uher. Hradiště, Dolní Moravice u Sovince, Odrlice u Litovle, Pičinek u Dačic, Přibyslavice u Bíteše, Sokolom Dolní u Uničova, Stará Ves u Rymařova, Stošíkovic u Bohunic, Studnice u Viškova, Svatobořice u Kyjova, Svinošice společně se Sv. Kateřinou a dílem Šebrova u Blanska, Vítova u Holešova, Vitovice u Slavkova, Vranín u Jaroměřic, Vranovice u Prostějova, Zahrádka u Náměště; — strom s rozložitými silnými větvemi Mouchnice u Bučovic; — strom s vysokým pněm a malou korunou Prosatin a společně Blahoňov, Jestřabí, Nová Ves a Panov u Kuřimě; — strom s plody Ivaň u Židlochovic; strom o suchých větvích, na větvi ptáka Kotvrdovice u Blanska; strom a 2 květy po stranách m. Osvětimany; strom, u něho květoucí rostlinu Zákřany u Ivančic; pod ním 2 kupy Krčmaň u Olomouce; strom ovocný, na přič pod korunou přede pněm radlici Zástřizly u Střílek; pod ním radlici Leskovec u Koryčan; strom a radlici Babice u Brna, na přič radlici Staré Hvězdlice u Bučovic; strom a vedle krojidlo Kožušice tamtéž; nad ním radlici a krojidlo Kladná, Pozlovice a Řetěchov u Luhačovic; strom, radlici a košatý strom ovocný Krhová u Vel. Meziříčí; strom a krojidlo Třesovice u Krumlova; strom a po stranách sekeru a radlici Rudice u Rájce; přes jeho kmen sekeru křížem položenou Pěnce u Přerova; pod ním 2 sekery křížem Mourinovy

u Bučovic; pod ním radlici a kosíř Radotice u Pulic; pod ním u kořene motyku a sekeru Lopeník u Uher. Brodu; u něho špičatý kámen a po stranách půlměsíc a hvězdu Dětkovice u Prostějova; v rozděleném štítě strom, půlměsíc a hvězdu m. Jivová u Šternberka; strom mezi 2 skalami Branškov, Lažanky a Maršov u Kuřimě; 2 stromy Lukoveček u Holešova, Poteč u Brumova; 2 na pahrbkovité zemi, na prvním štíhlém sedí pták, pod 2. košatým stojí myslivec a míří na ptáka: Vohančice a Herotice u Tišnova; strom ovocný, pod ním opřena kosa na pravé straně, cep stojí vedle stromu v levo, Krhov u Hrotovic; na pni stromu ovocného pod korunou nakloněný štítek a na něm CR (začáteční písmena pánova, Karla Rogendorfa) Rogendorf u Blanska; po stranách stromu 2 věže m. Dolní Dunajovice; strom a nad ním radlici Veseličko u Lipníka; 2 lesní stromy na svahu kopce Nemilov u Úsova; 3 na kopcích Bzová u Bojkovic a Mladoňov u Šumberka; 4 jehličnaté stromy na skále Přistba u Jaroměří; les, 3 velké stromy a 3 menší, nad menšími nahnutou sekeru Klepáčov u Viesenberka;

větev se 4 listy Horní Vilimovice u Třebíče, s 5 květy Strítěž u Třebíče, s plody Nejdek u Lednice, Pavlovice u Hustopeče; — větev s ovocem a radlici Žďárna u Boskovic; — větev, radlici, krojídlo a hvězdu Bynina u Vel. Meziříčí; — suchou větev a kopáč křížem položené m. Rajhrad (V. 1.);

větev dubovou se žaludy: Karlov u Sovince, m. Lanžhot u Břeclavě, Mikulčice a Ratiškovice u Hodonína, Nová Ves u Uher. Ostroha; s 1 žaludem Savín u Litovle, s 2 žaludy Lideřovice u Strážnice, Mladč u Litovle, Snovídky u Bučovic; se 3 žaludy Bukovinka u Brna (XIV. 5.), m. Modřice u Brna, Rohatec u Hodonína, Šumvald; 2 žaludy s 2 listy m. Pouzdrany u Mikulova; 3 žaludy spojené Milokoš u Uher. Ostroha; v horní polo-vici 3 žaludy, v dolní břevno m. Lednice;

ratolest Mešovice u Jemnice, s 3 listy Římov u Sádka, s 3 květy Edrovice u Rymařova, Chýlice u Uher. Ostroha; s 3 květy, nad štítem anděla Kvačice u Uher. Ostroha; ratolest a šíp křížem položené a 4 růžice Hrušovany u Židlochovic; ratolest a vedle radlici a motýčku křížem položené, nad radlicí křížek Jasenice u Náměště; — list javorový Židenice u Brna (XIV. 8.);

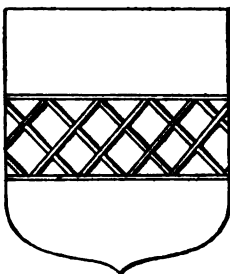
ostrev se 4 suky na horní straně m. Vlachovice u Brumova; ostrev, korunu, W a j. m. Fulnek; ostrev a růže 6listé Soboto-

vice u Rajhradu (IX. 8.); 2 ostrve položené křížem m. Letovice u Boskovic a Ždár (str. 5. a 23.); ve stříbrném štítě 2 hnědé ostrve křížem položené a mezi nimi 3 hvězdy m. Místek (obr. 23.); po stranách 2 ostrvi 2 ryby Dyjákovice u Jaroslavic; na 2 ostrvech křížem položených leží rámec, drží jej 2 čeští lvové, nad ním půlměsíc a hvězda: m. Lysice u Kunštátu;

břevno síťované uprostřed štítu m. Kojetín (str. 5. a obr. 24.); břevno šikmé s 3 hvězdami m. Ždár (str. 23.); v 1. polovici štítu břevno, v 2. kohouta m. Višňová (V. 9.); uprostřed štítu na příč břevno, nad ním 2 a pod ním 1 radlici Pistovice u Račic; břevno, 2 šípy a 3 květiny Sedm Dvůrů u Šternberka; 2 břevna m. Brno v původním znaku (str. 11.—12.); 2 břevna a pod nimi 2 hrozny Horní Bojanovice u Hustopeče; 2 břevna,

Obr. 23.
Znak města Místka.

Obr. 24.
Znak města Kojetína.

Obr. 25.
Znak města Vizovic.

kosíř a j. m. Žeravice u Kyjova (VIII. 5.); 2 břevna v dolním poli a j. m. Bystrice p. Hostýnem; 2 břevna ve štítku, jež drží medvěd, rychta Radkovská u Telče (VIII. 1.); 3 břevna ve štítku rychta Vanovská u Telče; 3 břevna vodorovná m. Dolní Bobrová, Loštice; 3 břevna a nad štítem 7 per m. Kunštát (V. 4.); 3 břevna v horní polovici, 2 hrozny v dolní Křepice u Židlochovic (IX. 2.); 3 břevna v horním poli, nad štítem hlavu andělovu m. Vizovice (obr. 25.); 3 břevna a kolem 6 hvězd m. Nivnice.

V krajinách vinorodých nejobyčejnější mají révu: m. Nosišlav (str. 15.), Židlochovice (V. 2.), Ostrovačice u Rajhradu, Újezd u Uher. Brodu; se 4 hrozny Chvalkovice u Bučovic (obr. 26.); révu kolem tyče, kosíř a hrozen Sobůlky u Kyjova; vinný keř s hroznem a kosíř: m. Oslavany a Padochov u nich; vinnou větev

s hroznem Dolní Bojanovice u Hodonína; hrozen m. Hustopeč u Brna (v. obr. 19.), Prusy Něm. u Viškova, Stáhle Malé u Ryma-

Obr. 26. Pečeť a znak
Chvalkovice u Bučovic.

rova, Újezdec u Buchlova, Zblovce u Bí-
tova; hrozen, nad ním 3 květy, vedle
kosíř: Žbánice u Višňové; hrozen a
ptáka u něho Osycany u Nezamyslic;
hrozen a kosíř: Biskoupky u Krumlova,
Němčičky u Plavče, Německé Kounice,
Suchohrdlí a Nový Šaldorf u Znojma,
Ostopovice u Brna, Starovice a Sta-
rovičky u Lednice; v rozděleném štítě
hrozen a kosíř Břestek u Buchlovic, Šardice
u Kyjova (VIII. 3.); hrozen a radlici
Čučice u Krumlova a Zbejšov u Ivančic;

nahore hrozen a kosíř, dole radlici Starý Šaldorf (IX. 8.);
nahore hrozen, kvítek, kosíř, dole radlici a krojidlo
křížem položené Virovice u Znojma; hrozen vína, po stranách
2 kosíře Písek u Veselí n. M.; — hrozen a kosíř, pod nimi radlici
Petrov u Strážnice; — kolem hroznů a kosířů 3 hvězdy Kohou-
tovice u Brna; — hrozen, kosíř a kosu Medlov u Židlochovic;

Obr. 27. a 28. Pečeť a znak Valtrubice a Mackovic.

— pod révou v levo radlici a v pravo kosíř Nová Ves u Břeclavě
a Těšany u Klobouk; — hrozen, radlici a kosíř Dobelice, Dobrensko
u Krumlova; — hrozen, radlici a krojidlo Mackovice u Jaroslavic
(obr. 28.); — hrozen, kosíř a s n o p Alexovice u Krumlova; — hrozen
s 2 listy, kosíř a hvězdu Medlovice u Buchlova; — hrozen
a šíp Bohuslavice u Kyjova; — hrozen, kosíř a rýč Vlčnov
u Uher. Brodu; — 2 hrozny a 2 kosíře: horenské právo v Bzenci

(I. 4.), Tasov u Uher. Ostroha; — 2 hrozny a 2 ryby m. Dolní Vistonic; — 3 hrozny Horní Nikolčice u Židlochovic;

obilí stojaté v dolní části štítu, nahoře 2 nože křížem položené Osek u Lipníka (VIII. 7.); snop obilí Kyničky u Čech u Plumlova; snop a pole s klasy Jenč u Blanska; snop a 2 kvítky, nad ním křížek Drásov u Tišnova (X. 2.); snop, po jeho stranách růžice, dole radlici Žeranovice u Holešova: snop a pod ním srp m. Rouchovany (str. 141.); snop, po stranách 2 růžice a pod ním radlici Lověšice u Přerova; snop a za ním 2 cepy křížem Ohrazenice u Jaroměřic a Nové Syrovice u Budějovic; 3 snopy Hlinný u Žďára, Nová Ves u Nového Města; 3 klasy dole spojené a po stranách kvítek Stáhle Velké u Rymařova;

jetelový list Dvoříště k špitálu Bystřickému n. P., Velvíz u Šumperka; kolem něho 4 růžice Milonice u Bučovic; trojlist a náčiní na míchání povidel (dle pověsti půlměsíc) a 2 hvězdy Chromeč u Bludova (VI. 9.);

rozvitou růži na větvi Lipovec u Dačic;

růži 5listou města: Hodonín (červená růže 5listá v bílém poli), Telč (viz dále změny a XV. 5.), Mrákotín, Studená u Telče (VII. 7.), Želetava; vsi: Pavlov a Třešnice u Telče, Senička u Litovle; růži na štítě v horním poli a břevno v dolním rychta Lhotecká a Olešná u Telče (VIII. 2.); ve štítě rozečtvrceném m. Slavonice v 1. a 4. poli 5listou růží, v 2. spouštěcí mříž k bráně, ve 3. ohradu neb plot z kolů (II. 6.); růži se 4 listy u stonku Rozvadovice u Litovle; 2 růže a mřížovi m. Archlebov (V. 6.); růži 8listou rychta Meziříčko, Pavlov a j. u Telče, Český Rudolec u Dačic; — růže a j. Rebešovice u Rajhradu; — 3 růže Frelichov u Mikulova; 3 růže a j. Svitávka (str. 20.).

Když Litence za městečko vysadil král Ferdinand I. 1535 po žádosti pana Jana Kropáče z Nevědomí, nadal je znakem pánovým (lilie) a po jeho příjmení takto: „Štít na dvě od spodku až k vrchu rozdělený, pravá polovice červená a levá blankytná, v té červené polovici jsou tři lilie bílé na hůlkách, dvě k vrchu křížem a třetí uprostřed nich k spodku přeložené a v druhé polovici blankytné kropáč bílý vzhůru stojí“;

lilii heraldickou dostaly též Arnoltovice u Sovince, lilii a hrozny m. Ždánice; — lilii a půl zavinuté střely Čechy u Plumlova (VIII. 8.); — 3 lilie Měrotíněk u Rymařova (VIII. 11.), Vranovice u Židlochovic; — 3 lilie a j. m. Bzenec (str. 14.);

rostlinu neurčitou s 5 větvičkami Tylovice u Rožnova; — rostlinu jitroceli podobnou Popůvky u Brna; — 3 rostliny Javořín u Mírova;

květinu ve štítě, nad ní korunku Chomiž u Holešova; — rozvětvenou s květy Šebkovic u Lesonic; — s 3 větvičkami a 3 plody Martínkov u Lesonic; — s 3 květy Lipinka u Úsova, Podolí u Mohelnice (VI. 7.); — s 5 květy Svatobořice u Kyjova; — květinu v nádobě Loučka u Šumperka, květiny v ní Karlovec u Dvorce; — 3 květiny v hrnku Slup n. Čule u Jaroslavic; — 3 květiny s hvězdovitými květy Předklášteří u Tišnova;

květ jednotlivý Křetín u Kunštátu, Zděchov u Vsetína; — květ s 2 tyčinkami Křivá u Sovince; — 5listý květ Podolí u Mohelnice; — kvítek s 5 květy a j. Bečva Dolní (X. 5.); — 3 květy na jednom stonku Katerínice u Vsetína; — 3 květy Jezovice u Třeště, Micmanice u Jaroslavic, Orlovice u Víškova, Ostrý Kámen u Svitav, Podolí u Mírova, Rychnov u Mor. Třebové, Slavkov u Nivnice; — 3 květy, na prostředním sedí ptáček: Holešín, Javořín u Mohelnice, Světlý u Šebetova; — 3 květy nad radlicí Říkovice u Přerova; — ve štítě tři větší a 2 menší květy ze země vyrostlé, nad štítem korunu Radkovic u Hrotovic;

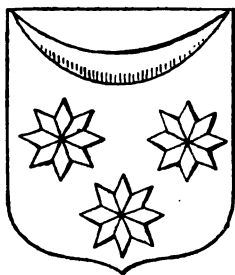
věнец Horní Moravice u Sovince.

6. Tělesa nebeská a věci pozemské.

Slunce a měsíc stkví se ve znacích obyčejně u jiných znamení, hvězdy ozdobují znak buď samy nebo s jinými věcmi; méně spatřují se oblaka a z pozemských věcí hory, vrchy a skály. Tři z nich dostalo městečko Jivová u Šternberka r. 1581: „štít uprostřed přímo dolů rozdělený, levá polovice téhož štítu modré neb lazurové a pravá červené neb rubinové barvy; v levé polovici štítu měsíc špicemi k pravé straně obrácený, před nímž hvězda se šesti špicemi žluté barvy, v pravé polovici u spodku tři pahrbky zelené, z nichž na prostředním nejvyšším zelený dub vyrostlý stojí“.

Slunce zářící má Luboměr u Spálava, slunce nad radlicí, kvítky a hvězdu Pičín u Telče; slunce nahoře, dole radlicí a krojidlo, po jejich stranách lilie Senetárov u Rájce; — půl slunce stranou nad pluhem Markvartice u Telče; — půl měsíce s hvězdou Stará Břeclav (V. 10.), s křížem Derfle u Uher. Hradiště (VII. 12.);

— půlměsíc, hvězdu a j. m. Lysice, Nezamyslice u Kojetína; — půlměsíc a po stranách 2 hvězdy, nad ním štítek s břevnem Běhařovice u Hrotovic; — půlměsíc a 3 hvězdy m. V. Bystřice u Olomouce (obr. 29.); — hvězdy kolem sv. Isidora Kněhnice u Šebetova; — hvězdu m. Mírov, Pohor u Fulneka; — hvězdu s 5 paprsky Brusný a společně obce Podolí, Řepka a Veselí u Lomnice, — se 6 m. Nové Hvězdlice; ve štítu rozečtvrceném 4 takové hvězdy m. Koldštýn; se 7 m. Šilperk u Zábřeha, s 8 m. Bojkovice, m. Dvorce u Berouna a ves Hučovice u Šternberka; — hvězdu, kosíř a hrozen vína Brezovice u Kyjova; — nad hvězdou kříž Popice u Znojma; — nad ní kříž, po stranách kosíř a hrozen, kolem kříže 6 hvězd Havraníky u Znojma; — hvězdu, v ní růži 8listou a v této kříž, Tylov u Sovince; — hvězdu, sekeru a nad ní W Veska u Olomouce; — hvězdy a j. m. Mikulovice (str. 16.), Místek (obr. 23.); 3 hvězdy ve štítě Veleboř u Úsova; v rozděleném štítě nahoře 3 hvězdy, dole radlici a krojídlo Piskov u Uničova;

Obr. 29. Znak měst.
Velké Bystřice u Olom.

oblaka, hvězdu a j. Petrvaldíky (VI. 6.);
mračno, blesk a loďku na vodě rozvlněné Bolelonec u Tovačova (VI. 10.);

horu zelenou a nad ní zlatou hvězdu m. Šternberk; — 3 hory, na prostřední praporec obrácený v pravo m. Jimramov; vrch, po něm běží 3 zvířata, kolem štítu fafrnochy a nahoře hrábě a špičák křížem položené Solanec u Rožnova; — 2 vrchy, údolí a j. m. Mikulov (str. 20.—21.); — 3 vrchy, nad nimi velkou hvězdu, kříž ozářený a věnec, v něm Z: Zašová u Val. Meziříčí;

skál u m. Frejštein u Vranova; — na ní věže a j. m. Šumberský (str. 19.); — skálu, slunce a strom Horní Újezd u Jaroměřic; — na ní 4 lesní stromy Přistba tamtéž.

7. Báječná zvířata a potvory.

Nestvůry neb obludy složené z těla lidského a zvířecího, jež se vyskytují v šlechtických a jiných znacích, v obecních nebyly oblíbeny.

Noha (gryfa) má ve znaku m. Slavkov (viz str. 18. a II. 8.); noha, pod ním kvítek, u zobáku hvězdu Greifendorf (III. 4.) a Ločnov u Svitav;

saň m. Dolní Kounice (str. 19.), Ochoz u Tišnova;

dvouhlavého orla v novém znaku m. Brno (str. 13.) a ves Rovensko u Zábřeha.

8. Umělé věci.

a) Nástroje a náčiní hospodářské a řemeslnické.

Po hlavním zaměstnání obyvatelů dostaly mnohé obce znamením pracovní nástroj a náčiní, nejčastěji hospodářské věci, radlici, krojidlo, kosíř, buď samy jednoduché nebo rozmanitě zdobené kvítem, hvězdami a j., pak sekeru, motyku, kopáč, hornická kladiva a p.

Tvrdonice u Břeclavě r. 1538 Ferdinand I. vysadil za městečko a nadal je erbem a pečeti: „štítem modrým, v němž se dvě radlice a půl kolečka plužního spatruje“.

Pačlavičice u Zdounek též r. 1538 vysadil za městečko a nadal erbem neboli pečeti, zejména „štítem červeným, v němž na kříž dvě krojadla plužní barvy železné se spatrují“.

Radlici měly ve znaku, pokud známo, obce: Bačice u Hrotovic, Beskov u Znojma, Biskupice u Jevíčka; Bohdalov, Borušov, Derflík, Kunčina, Dlouhá Loučka, Malíkov, Mladějov, Nová Ves, Pačov, Prklišov, Radišov, Radkov, Horní Rudna, Sušice, Šnekov, Útěchov u Mor. Třebové; Bohdíkov u Rudy n. M., Blížkovice a Bojanovice u Znojma; Borek, Dobrohošť, Hermanec, Hostkovice, Hříšice, Chlumec, Manešovice, Matějovice, Stojíčov a Toužín u Dačic; — Borotice u Znojma, Brničko u Uničova, Březi u Osovské Bítísky, Březina u Brna, Budkov u Jemnice, Bukovice u Viesenberka, Bukovina u Brna; — Citonice u Znojma, Černovice u Brna; Čížov, Hosov, Myšín, Pístov, Popice, Rancítov a Rošice u Jihlavy; — Dančovice a Dědice u Jemnice, Drásov u Tišnova, Dražovice u Viškova, Drozdov u Zábřeha; — Holesice u Telče, Hoštice, Hrabenov a Janoušov u Rudy n. M., Hrachovec u Val. Meziříčí, Húzová Moravská u Šternberka, Hvozď a Polom u Konice; — Chvalkovice u St. Hobzí, Chvalovice u Znojma; — Jasená, Pozděchov a Raková u Vizovic, Javůrek u Ivančic; — Ketkovice u Náměště B., Klentnice u Mikulova,

Kloboučky a Kozlany u Bučovic, Klučov u Hrotovic, Klužinek u Jesence, Komňátka u Rudy n. M., Kravsko u Znojma, Křemenov u Mirova, Křoví u Vel. Meziříčí, Kundratice u Křižanova, Kuno-vice u Kelče, Kvítkovice u Napajedel: — Lidečko u Brumova, Lhota u Viškova, Lhota Chrastová u Svitav, Lhota Štědrákova u Rudy n. M., Lhotice u Náměště B., Lhotka u Čekyně a u Valaš. Meziříčí, Lomnička u Tišnova, Lubník u Zábřeha, Lužice u Hodo-nína; — Malinky u Bučovic, Martinice a Miškovice u Holešova, Mašovice u Znojma, Medlovice u Viškova, Mirošov u Brumova, Mladějov u Mor. Třebové, Moskov u Uničova, Mramotice u Znojma; — Nebstych u V. Bíteše, Nedašov u Brumova; Nemotice, Nesovice a Nevojice u Bučovic: Němčí Horní u Uher. Ostroha, Nenkovice u Ždánic; Nová Ves u Losína; — Obec u Brna, Olšany u Rudy n. M., Opatovice u Viškova, Osnovice u Bitova, Otratice u Náměště B.; — Peč u Telče, Pěničky u Přerova, Pisařov u Šilperka, Písečné a k němu příslušné obce Novosady a Slavětín u Jemnice, Podmole a Přímětice u Znojma, Ponětovice u Brna, Popovice u Rajhradu, Postřelmůvek u Zábřeha, Prusy u Přerova; Raclavice, Rošténice a Rybníčky u Viškova, Radomilov u Rudy n. M., Radostice u Brna, Rapotice u Náměště, Rousko u Kelče; Řehořov u Jihlavy, Říčany u Ivančic; — Selec u Mikulova, Seninka u Vsetína, Senohrady u Náměště, Sívce u Slavkova, Spělov u Batelova, Dolní Studénky u Zábřeha, Střebice u Holešova, Střelná u Bru-mova, Střemeničko u Litovle, Stráž u Valaš. Meziříčí; — Šanov, obnovená ves u Hrušovan, Šumice u Krumlova, Švábov u Bate-lova; — Tetetice u Nezamyslic, Arnoštov, Bezděčí, Pečkov, Petrůvka, Rozstání a Umírázka u Trnávky; Třesov u Náměště B., Turovice u Dřevohostic; — Uhřice u Bučovic, Újezd u Boskovic; — Václavov u Zábřeha, Vickov a Vidonín u Bitišky Osovské, Vír u Kunštátu, Hvozdečko u Litovle, Vsechovice u Tišnova; — Záblatí u Vel. Meziříčí, Zňatka u Náměště B.; — Železný u Tišnova, Žerotice a Žerůtky u Znojma;

radlici a nad štítem zubří hlavu rychta Roženská u Pern-šteina (X. 4.):

2 radlice Kojetice a Třebetice u Jemnice, Strážov u Třebíče; 2 r. křížem položené Petrovice u Viesenberka; v rozečtvrceném štítě v každém poli radlici hrotem nahoru a ostrím k okraji štítu obrácenou Rudlice u Plavče; — r. a začáteční písmena obcí: Bohuslavice, Hladov, Olšany, Vápovice, Vilímeč Dolní,

Vystrčenovice u Nové Říše; Bulikovice u Budějovic; r. dolů ostrým obrácená, nad ní 2 stromky, a nad nimi letí pták: Obět-kovice u Kojetína; r. a nad ní konika má Lhota u Šternberka; r. a na ní vyrytý kosíř Nová Ves u Oslavan; — r. a nůž Stříbrnice u Kojetína; — r. a po stranách 2 růžice Jackov u Budějovic; — r., na ní vyrytou růžici a po stranách 2 růžice Láz u Budějovic; — r. ozdobenou kvítkem po stranách a jinak: Babice u Lesonic, Březinky u Jevíčka, Krchleby u Mirova, Mezihorí u Trnávky, Marhěfy u Bučovic (viz obr. 30.), Pavlovice u Bohdalic,

Obr. 30. Pečeť a znak Marhéf.

Petrůvka u Mor. Třebové, Slavičky u Třebíče, Sudice u Náměště, Stará Trnávka; — r. a po stranách 2 květy: Dolní Jeršpice u Brna (XII. 11), Jetřichov u Mor. Třebové, Loukovice a Řípov u Třebíče, Přeskače a díl Prešovic u Hrotovic, Slavkovice u Rousinova; — r. a 2 kvítky po stranách: Bačkovice u Jemnice, Petrov u Mor. Třebové, Popovice u Rosic; — r. a kvítek se 3 květy Údanek u Mor. Třebové; — r. a 3 růžice Domášov u Ivantíc; — u r. květinu u Domamil u Budějovic, Linhartice u Mor. Třebové; — r. a 2 trojlisty Vokárec u Náměště B.; — 3 křížky kolem ní Benkov u Uničova; — nad ní hvězdičku u Chudčice u Tišnova; — nad ní hvězdičku a po stranách kvítky Hunkovice u Židlochovic, Unášov u Vranova; — 4 hvězdičky kolem ní Hlívce u Uničova; — kolem 6 hvězd Hrabová u Zábřeha, Pomyč u Vranova;

radlici a krojidlo: Bezděkov u Mohelnice, Bezměrov a Hradisko u Kojetína, Bohdalice u Bučovic; Božice u Jaroslavice, Brabice u Vršavy, Budkovice u Krumlova, Buč a Lechovice u Znojma; — Černé, nyní Červenka, u Litovle; — Dobročkovice u Bučovic, Drnovice u Kunštátu; — Hlubočany u Viškova, Hvozdec u Tišnova; — Jedov u Náměště B., Jestřebičko a Pobuč u Mirova, Jinačovice u Brna (XIV. 13), Jindřichovice u Telče; Jiratice u Jemnice; — Krnčice u Budějovic; — Laškov u Konice, Lelekovice u Brna, Lesnice a Pivonín u Zábřeha, Letošov u Bučovic, Lhota Bílá u Litovle, Lhota Nová u Strážnice, Loučka Horní u Tišnova; — Majetín u Přerova, Medlov u Uničova, Nemochovice u Bučovic, Němčice u Rájce, Nová

Veska u Dvorců; — m. Uherský Ostroh; — Pocoucov u Třebíče, Proseničky u Lipníka, Příbram u Rosic, Přimětice u Znojma; — Rájec u Blanska, Rajhradice u Rajhradu; — Slatina u Brna a Hrotovic, rychta Stvolovská u Kunštátu; Šašovice u Telče; — Těšice u Hodonína, Továř u Olomouce; — Újezd Zadní u Uničova; — Vanovice u Boskovic, Velatice u Brna, Všetuly u Holešova; Žeravice u Přerova;

r. a krojidlo křížem položené: Bratrošov u Šumberka, Domaželice u Dřevohostic, Kladky u Jevíčka, Korytná a Suchá Loza u Uher. Brodu, Dolní Radíkov u Dačic, Rakovice u Konice, Rapotín u Šumberka, Šebetov u Boskovic, Vendolí u Svitav, Vratíkov u Boskovic, Vrbka Velká u Strážnice; — r. a krojidlo křížem položené a kolem kvítky Stavenice u Úsova; po stranách žaludy Hrabětice (str. 27.); — r. a krojidlo křížem, pod tím hrozen Hodějice u Slavkova; — r. a krojidlo křížem, stranou 2 kosíte a nad tím hrozen Derflice, obnovená ves u Znojma; — r., krojidlo a hrozen: Rozdrojovice u Brna, Těšov u Uh. Brodu; — r., krojidlo a květ dolů svislý Police u Mohelnice; r. a krojidlo, pod nimi srdce s 3 květy Čáslavice a Čechočovice společně u Třebíče; — r. a krojidlo, nad nimi hvězdu: Petrovice u Rájce, Svěbohov u Zábřeha; — u radlice 3 hvězdy, u krojidla 1 hvězdu Bohutín u Šumberka; — r., krojidlo a kolem 7 hvězd Svinov u Zábřeha; — r. a krojidlo, kolem nich hvězdy, jednu na radlici Babice u Rosic; — r., 3 hvězdy a nádobku Roketnice u Třebíče; — r., kolem ní 5 hvězd, nad ní krojidlo Vážany u Šebetova; — r. a krojidlo, po jedné straně 4, po druhé 3 hvězdy Tavíkovice u Hrotovic; — r., krojidlo a j. Hradčany u Prostějova; — r. a krojidlo, pod ní 2 křížky Uhřice u Šebetova;

r., krojidlo, kosíř a j. Blížice u Koryčan; v rozečtvrceném štítě radlici a krojidlo, dole kosíř a révu Vrbovec u Znojma; — r. v pravo, u ní růži a pod radlicí snop, v levo krojidlo Norizov u Kuřimě; — radlici, kvítek a hvězdu, nad radlicí slunce s paprsky Pičín u Dačic; r., krojidlo, hvězdu a j. Řečkovice u Brna (XII. 1.); — r. a j. Nenkovice u Ždánic, Tištin u Kojetína, Želechovice u Uničova; — r., krojidlo a j. Rudka u Ivančic, Zadní Újezd u Uničova; — r. a 2 krojidla Holasice u Rajhradu, Stanoviště u Bíteše (obr. 31.); — radlici, otku, krojidlo a ptáka na ratolesti Pivín u Kojetína; — r. a podávky, v pravém rohu štítu 3 hvězdy

šíkmo Rybníček u Šternberka; — r. a roubík křížem Chrudichromy u Boskovic; — r. a srp Lázníčky u Lipníka; — r. a snop dědina Hrotovice z r. 1681; r. a 2 snopy Něm. Malkovice u Bučovic (obr. 32.)¹⁾; — r., za ní cep a sekeru křížem položené,

Obr. 31. Pečeť a znak Stanovišť u Bítěse.

Obr. 32. Pečeť a znak Něm. Malkovic.

nad ní krojidlo Křtomil u Bystřice p. Host.; — r. a sekeru Habrůvka u Brna, Mladoňovice u Budkova, Žabečná Lhota u Přerova; — r., po stranách krojidlo a sekeru Ostrov u Rájce; — nad ní sekeru a motyku křížem, kolem hvězdy Vidče u Rožnova; — r. a kosu Markvarec u Dačic, Pňovice u Uničova, Popovice u Přerova; — r. a kosu křížem položené Lažany u Jaroměřic, Lipnice u Dačic, Znorovy u Strážnice; — r., kosu a po stranách 2 květy Loděnice Moravské u Olomouce; — r., kosu a kosíř Opatovice u Rajhradu (X. 7.); — r. a srp Lázníčky u Lipníka, Moravany u Buchlova; r., krojidlo a srp Větetov u Ždánic; — nahoře r. a dole pilu Lideřovice u Dačic; — r. a kosíř Bilovice, Horní Jeršpice (XII. 12.) a Komín u Brna, Hornice u Jemnice. Kněždub a Sudoměřice u Strážnice, Komořany u Viškova, Krumvíř a Mutěnice u Hodonína, Kuchařovice a Kyjovice u Znojma, Moutnice a Žabčice u Židlochovic, Načeratice u Znojma, Silůvka a Trboušany u Dol. Kounic, Šakvice u Hustopeče, Tulnice u Vršavy, Žarošice u Ždánic; — radlici, kosíř a hrozen Bošovice u Ždánic, Bračice, Malešovice a Neslovice u Dol. Kounic, Bystřice (Bystřec), Kobylnice, Přiztenice (XII. 7.) a Rozdrojovice u Brna, Diváky

¹⁾ Obrázky č. 8.—13., 22., 26.—28., 30.—32. laskavě půjčil z Vlastivědy Moravské sl. Musejní spolek v Brně.

u Klobouk, Jezeřany u Krumlova, Němčice u Oslavan, Prušánky u Hodonína; — r., kosít a j. Hostěrádky u Žďanic; — ve štítě na zděl rozděleném radlici, kosít a j. Suchohrdlí u Krumlova; — r., kosít a kolem hvězdy Kněhnice Moravské u Tišnova; — r. a révu Zvěrkovice u Budějovic; — r. a hrozen Ledkovice u Oslavan, Pračice u Znojma, Řeznovice a Zbejšov u Ivančic; — r. a 2 hrozny Kněhničky u Brna (XIII. 12.); r., hrozen a kosít Bohunice u Znojma, Hostěrádky u Slavkova, Chlupice u Krumlova, Kostice u Břeclavě, Moravany a Štikovice u Brna; — radlici, dole 2 hrozny, mezi nimi kosít Lanštorf u Podivína; — r., hrozen a krojidlo Násedlovice u Žďanic, Šitbořice u Klobouk B.; — r., na ní žalud, kosít a 2 žaludy Kostníky u Pulic; pod ní hrozen, hvězdu a j. Drnovice u Račic; — r., kosít, nebo zez a pořiz Protivanov u Boskovic (X. 3.); — ve štítě kosmo rozděleném nahoře kosít a 2 hvězdy, dole radlici Těšetice u Znojma; r. a strom Tučapy u Viškova, Vážany u Rousínova; — r., strom a srp Drysice u Viškova; — r. a 3 stromky kolem ní Lomy u Budkova; — r., stéblo s pšeničným klasem a krojidlo Viska u Litovle; — r., kvítek a krojidlo Mor. Libiny u Uničova; — r. a pod ní kolo Lhánice u Náměště B.;

krojidlo Lípa a Ublo u Vizovic; — krojidlo a radlici Drbalovice u Boskovic, Heřmanice u Hrotovic, Lelekovice u Brna, Lhotka u Kelče, Polánka u Krumlova, Přiložany u Jaroměřic, Štěpkov u Budějovic, Velká u Hranic; — krojidlo, radlici a kosít Jamolice u Krumlova; — krojidlo a radlici, mezi nimi nahoře půlměsíc a kolem hvězdy Skalice u Boskovic; — krojidlo, radlici a kvítek Štěměchy u Třebíče; — krojidlo, radlici a stéblo s klasem pšeničným ze země Chořelice u Litovle; — krojidlo, nad ním pták drží ratolest: Vičice u Kojetína; — krojidlo, radlici a j. Klopina u Mohelnice; — krojidlo, snop a radlici Vysoké Pole u Brumova; — krojidlo a motyku křížem Jarošov u Uh. Hradiště; — krojidlo a kosít Milonice u Lednice; — 2 krojidla křížem položená a 2 růžice Hartínkov u Jevíčka;

pluh na zorané zemi Polom u Hranic; — pluh s kolečky Čekyň u Přerova, Litohor u Budějovic (X. 6.); — pluh s kolečky, nad ním 3 klasy dole spojené Stálkov u Dačic; — pluh a širočinu Jindřichov u Hranic; — pluh, vedle nahoře půl slunce Markvarčice u Telče;

rádlo, celé s krojídlem, bez koleček Hruška u Kojetína (X. 9.);

kopáč a sekeru křížem položené Útěchov u Brna, a mezi nimi 4 hvězdy Pekařov u Viesenberka; — kopáč a palici napříč spolu svázané m. Frýdland u Sovince;

motyku a palici křížem položené, nad nimi pořiz a nebozez Suchý u Boskovic; — motyku a sekerku křížem Brňov, Bystřice, Bystřička a Lhota u Val. Meziříčí;

špičák a sekeru křížem Ochoz u Brna (XIV. 9.); — špičák a motyku křížem Teplice u Viesenberka; — špičák a palici a pod nimi radlici Řícmanice a Kánice u Brna (XIV. 10.);

rýč Častotice a Pozdětín u Náměště, Kozichovice u Třebíče, Milešín a Rozseč u Bítísky Osovské, Šošůvka u Blanska; — rýč uprostřed držadla okřídlený Rájec u Zábřeha (X. 12.); — rýč a radlici křížem položené díl Černčina u Bučovic; — rýč, srp v pravé polovici štítu a j. Štěpánov u Šebetova;

palici a lopatu křížem položené, mezi nimi nahore křížek Bochovice u Třebíče;

lopatu Krákořice u Šternberka;

vidle a kopáč, po stranách 2 růžice Tvarožna u Brna (XIV. 12);

brány polní Nahošovice u Dřevohostic, Horní Němčice u Telče, Rokečnice u Slavičina, Vykýřovice u Šumberka; — brány polní, na pravém a levém rohu sedí pták, u něho jest hrozen: Moravské Malkovice u Viškova;

hrábě a kosu položené křížem, uprostřed nich srp m. Střílky u Zdounek; v rozečtvrceném štítě hrábě, radlici, hrozen a snop Radlice u Dačic (IX. 13.); — 2 hrábě křížem položené a 3 hvězdy Osykov u Šumberka;

kosu Hynčov, Kosov, Vysoká a Vilanec u Jihlavy, Jeníkov u Dačic; — kosu bez násady Lhota Francova u Brumova; — kosu a hvězdu Vavřinec u Rájce; — kosu, větev, mezi nimi kolmý pruh Těšetice u Kojetína; — kosu uprostřed napříč ostrím nahoru položenou, nad ní a pod ní radlici hrotem ke kose obrácenou, Lukov u Jaroměřic; — kosu a radlici, mezi nimi kvítek Zarazice u Veselí n. M.; — kosu, radlici a 2 hvězdy Vilimovice u Rájce; — kosu a krojídlo Hradisko u Dačic; — kosu a hrábě křížem položené Blatnicka u Uher. Ostroha, a mezi nimi 3 růžice Otročkov u Konice; — kosu a j. (rok 1749 obráceně vyryt) Poličná u Valaš. Meziříčí; — 2 kosy křížem položené: Popovice u Jaro-

měřic, Račerovice u Třebíče, Žďár u Rájce; nad nimi radlici Hrubšice u Krumlova, u nich kvítí Sentice u Tišnova; kosu a j. Újezd u Šternberka;

srp, hvězdu a po stranách srpů 2 hrozny Radějov u Strážnice; 2 srpy křížem položené Ohrozim u Plumlova, a pod nimi holubici v novém znaku m.† Horní Dunajovice u Znojma;

cep a rýč křížem položené Štolha u Losina;

kosíř Kobernice u Ždánic; — kosíř a 2 hrozny Jundrov u Brna; kolem něho 4 hrozny Sedlešovice u Znojma; — kosíř, po stranách 2 hrozny vína, nad tím 3 růžice Nesechleby u Znojma, Skalice u Krumlova; — kosíř a 2 hvězdy Přisotice u Židlochovic;

kosíř a hrozen: Borkovany u Klobouk u Brna, Boubalov u Strážnice, Hlína u Dol. Kounic, Kudlovice a Sušice u Napajedel, Kuchařovice a Stošíkovice u Znojma, Loučka u Rajhradu, Popovice u Mikulova, Rašovice u Slavkova, Strábrnice u Buchlova; — kosíř, hrozen a vinnou ratolest Příkluky u Lednice; — kosíř, a radlici: Kupčice u Krumlova, Mašůvky u Znojma, Němčany u Slavkova, Police u Jemnice, Šumice u Slavkova; — kosíř, hrozen a kvítek Václavov u Krumlova; kosíř, hrozen a radlici Damnice u Krumlova; — kosíř, radlici a nad nimi hrozen Bilovice u Břeclavě; — ve štítě kosmo rozděleném nahoře kosíř a 2 hvězdy, dole radlici Těšetice u Krumlova; — kosíř a krojidlo, uprostřed nich hrozen a 3 kvítky Holásky u Brna (XIII. 6.); kosíř, radlice a krojidlo Šamikovice u Hrotovic; — kosíř, krojidlo a hrozen Ledec u Židlochovic; — kosíř, radlici a hrozen Bohumělice a Obleskovic u Znojma, Medlánky u Brna; — kosíř, rýč a hrozen vína Kostice a Lanštorf u Břeclavě, Těšov u Uher. Brodu; — kosíř a pluh Tasovice u Znojma; — kosíř, šíp a radlici Valtrubice u Jaroslavice (obr. 27.); — kosíř a j. m. Mikulovice u Znojma, m. Pravlov a Němčičky u Židlochovic; — 2 kosíře a hrozen Pemdorf u Krumlova; — 2 kosíře křížem položené Hradčany u Dřevohostic, Nizkovic u Ždánic; — 2 kosíře a 2 hrozny Kadov u Krumlova; — 2 kosíře křížem položené, nad nimi kvítek, pod nimi hrozen České Bránice u Ivančic; — 2 kosíře křížem položené a radlici Německé Bránice u Ivančic;

sekeru Čiměř u Třebíče, Salavice u Jihlavy, Vranov u Brna; — sekeru a květ Rydeč u Šternberka; — po stranách sekery 2 kvítky Věstonovice u Třebíče; — sekeru a žalud Horákov u Brna; — sekeru a kopáč křížem Dětrichov u Šternberka; —

sekeru, kopáč a j. Hochštýn u Zábřeha; — sekeru a motyku křížem a kolem 4 křížky Bystřice u Rožnova; — sekeru a motyku křížem položené a dole radlici Čabová u Dvorce, dole rýč Repchy u Boskovic; — sekeru, motyku křížem a uprostřed rýč Valchov u Boskovic; — sekeru a radlici Doloplazy u Olomouce, Hořice a Olešná u Blanska, Lhota Žabeční u Přerova; — sekeru a krojidla křížem položená Ondratice u Vískova; — sekeru, hrábě a cep Hlásnice u Šternberka; — 2 sekery křížem položené Laskovec u Dačic, Pekařov u Viesenberka; a kolem nich kvítky Olomučany u Blanska;

širočinu a motyku křížem Hažovice u Valaš. Meziříčí; 2 širočiny křížem položené Karolín u Rájce, Králova Ves u Uničova;

kladivo na kovadlině a kus železa položené Lesňky u Lesonic; — hornické kladivo a kopáč Oskava u Uničova; — obě křížem položené, a pod nimi ptáček jde, Horní Město u Rymařova; — hor. kladivo a špičák, kolem 5 hvězd a dole O Hrbínek u Uničova; — 2 hor. kladiva křížem položená Svanov u Mor. Třebové;

2 špičáky křížem položené a kladivo Starý Moletín u Mohelnice;

2 nože s kulatou rukovětí křížem položené Maršová u Viesenberka; — nože dlouhé mají přidány od biskupa Ditrichšteina města Hranice, Kroměříž, Libava, Lipník, Mikulov, Nové Město, Příbor a Žďár (viz str. 21—23.); — 2 nože křížem, dolů obrácené, nahoře růžici a kouli, dole hrozen mají Chřlice u Brna (XIII. 5.); — 2 nože na přič položené Hradčany u Dřevohostic;

Obr. 33.

Znak města Kroměříže. štítě dostaly m. Boskovice a Černá Hora u Blanska (str. 5.);

kužele 3 mají Petřvaldy u Příbora (VI. 3.); — nahoře 3 a dole 2 m. Příbor; — v rozděleném štítě v horním poli 4 a v dolním 2 m. Kelč, m. Mohelnice a vesnice k ní příslušné Libová a Svinov, m. Žďár (str. 23.); Kroměříž (obr. 33.) mimo tento znak arcibiskupství Olomuckého ještě uprostřed štítek se znakem biskupa z Ditrichšteina 2 nože;¹⁾

hřeben zlatý o 7 zubech v modrém

¹⁾ Více kuželů vedle sebe zvou hřeben.

krokev m. Třešť u Jihlavy;

klíč se 3 zuby uprostřed pečeti, po jeho stranách srp a kosíř Mešovice u Jemnice; — klíč a meč křížem položené Mokrá u Brna (XII. 6); — klíč a meč křížem, vedle radlici Starý Roušínov; — klíč a srp m. Nová Říše; — v horní polovici kříž, v dolní hrozen Bohonice u Brna (XII. 10); — 2 klíče kolmo vedle sebe Posvátno u Kelče; — 2 klíče položené křížem Jenesov u Náměště, Újezd u Židlochovic; — pod sv. patronem Těšetice u Olomouce; — 2 klíče o 3 zubech křížem položené Kostelec u Holešova;

visecí zámek trojhranný neb podobnou věc Pentkov a Strupšín u Zábřehu, Petrovice a Stachov u Šternberka; — dole po stranách 2 hvězdy Ladín u Konice;

kalich m. Kokory, m. Křenov u Mor. Třebové; — kalich a z něho 3 květy Slavkov u Lipníka (VIII. 9.);

zvon hvězdami obklopený Bruchotín u Olomouce;

kolo Lubný u Tišnova, Podolí u Uher. Hradiště; — na něm kříž Velešovice u Slavkova; — nad ním radlici Dobronice u Hrotovic, Lhánice u Náměště; — nad ním rošt Vojkovice u Židlochovic; — kolo a 2 koule Újezd u Tišnova; — kolo a j. Sobotín u Viesenberka; — v rozečtvrcené pečeti kolo, srp, kládívko na 2 strany špičaté a rýč Biskupice u Tovačova;

kolo mlýnské Zvole u Horní Bobrové;

kotvu rychta Jihlavecká u Telče (IX. 12.); kotvu a kříž Boršov u Kyjova (panství kláštera sv. Tomáše v Brně); — kotvu ve štítě, jež drží medvěd, rychta Rácovská u Telče; — $\frac{1}{2}$ kotvy a hvězdu m. Jiřice u Krumlova;

loďku a j. Bolelouc u Tovačova (VI. 10);

vrš ve starém znaku m. Vladislav u Třebíče;

vinný lis m. Líšeň u Brna dostalo „štít všečen červený, v němž přes vinný dřevěný¹⁾ s podloženými hrozny zelenými se vidí“;

nádobku s květinami Loučka u Šumberka, Karlovec u Dvorcev a Slup u Jaroslavic; — ve štítě 3dílném nádobu (kotel),

¹⁾ Podle privilegia z roku 1558; nikoli podobná líšeň, jak se zdálo na otisku pečeti.

po stranách 2 hvězdy a pod ni jednu, v 2. díle hrozen, v 3. radlici Zbejšov u m. Slavkova; — v rozečtvrceném štítě nádobu, trubku, radlici a srp Troubky u Tovačova (VIII. 10); — 3 nádoby s kroužkem Smolín u Židlochovic;

3 korbele, 2 k rohům štítu obráceny, 1 dolů m. Ivančice; hmoždít Pucov u Náměstí B.;

2 sypeny neboli korce a j. Mikulovice (str. 16.).

(Dokončení v roč. VI.)

Knížka lékařská od Nového Města z r. 1780.

K tisku upravil Jan Vyhlídal.

(Dokončení.)

21. Klidvoser, to jest klidní vodu, z bolestného klídu když teče, staviti.

Totížto takto: K tomu potřebuj a vem z mladého dubu listy, a to usuš dobře, pak to dobře na prášek rozetři, a tak v kterém místě z toho klídu ta vodička teče, tu tím práškem v to místo dobře přikládej, a navrch konopnou koudel dobře přivazuj tak dlouho, až se tecti zastaví a přestane.

22. Zasej klidvoser, to je oudovní vodu, staviti.

K tomu vezmi konopnou koudel, a tu dobře s kopřivami ve vodě vař, a tak tu koudel vždy vlažnavou na ten klíd a místo, z kterého ta voda, ta jest žlutá, teče, přivazuj. To jest velmi výborné proti stavění takovej vody.

Item zase jiné k tomu vezmi: listí, volovej jazyk i s kořením, a to tak zelený a živý stluč, a skrze šatu dobrou z toho co nejvíce můžeš vycedit vodičky, a tu sobě dej do sklenej nádoby a více k tomu vezmi cukrkandr červeney, křídý a ledek. To zase všechno dobře na moučnej prášek stluč a rozetři, pak to všechno spolu s tou vodičkou jako těsto zmíchej a z toho jako pekáčky dělej a na tu ránu, kde klidní vodička teče, dobře klad a navrch konopnou koudel přilož a přivazuj! Tedy taky jest toto výborná vědomost, že brzo přestane, a dobře bude, že se staví. Probatum est.

23. Když kůň nebo člověk spadnutím nohu vytkne.

Tedy k tomu vezmi bylinu, která se jmenuje „ozanka“ a německy „Vergiss-meyner Nicht“, a když to chceš užívat, tedy tu bylinu zesekej na drobno aneb stluč, a dej to do šatky, a potom to na to vytknutý místo vlož a zavaž. Tak dlouho to dělej, až se zase v své místo usadí, a vsteklina i bolest se rozejde, a bude zase dobře.

slunce vyjde, provrtaja díru, a špuntem dobře zatluč. Tedy zase skrze to k svému dobře přivede a zhojí, že mu škodit nebude.

34. Když kůň hlavu dolů pod žlab sklopuje, a smutně hledí, a nechce jesti.

Tedy takovému hned předně mu dej na jedné straně jednu plíchní, a na druhé straně zase jednu světlou, nad vokem a pod uchem, též jednu vostružní — žíly pustit. To se jmenuje přes kříž, a jestli můžeš dostati veronikovej vody taženéj, v apatyce ji dostaneš. Pak-li ale taženéj dostati nemůžeš, tedy hled veroniku dostati, tu dobře svař s bílejím vínem zmíchanej, a tak mu potom vlažnavý ale půl mázu neb ze tří polůvky do života vlej a veprav, a na to ho pomalu krokem sprotížeď, a potom lehne-li, tedy ho nechej tak ale ze 3 neb 4 hodiny tichého ležeti, a vobrokem ho žráti nenut, ani ho v tom ležení nesháněj, až se sám bude k tomu stávání míti, potom taky brzo bude se k jídlu chápat. Pak-li ale by se potom za půl neb za den nelepšil, tedy vezmi se 4 polůvky čerstvej vody, s dobrou lžící medu, s půl druhýho lotu ledku, a růžového květu neb listí s dobrý 3 neb 4 hrstě; tak to všechno dej spolu a dobře vař, a potom vlažnavý ráno a na večer do života dobře vlej a veprav. Přijde zase k sobě, a bude spomoženo.

35. Když kůň jest skrze hada uštípnutej.

K tomu vezmi psiho sádla, a pomaz ho v tom voteklým s ním, potom vem pules armeni neb mastnou zem aneb hlínu, a to drobno na prach stluč, a též vem dobrej vocet, a ze třich vajec bílky, a tak to všecko spolu dej a dobře rozmíchej, tak jako krupičnou kaši to udělej, a trochu vlažně teplavy na to uštípnutý voteklý místo potom psím sádle mazaným proti srsti vomaž, a když to ushne, tedy to pěkně voškrab, a zase čerstvy na to vomaž. Tedy mu zase od toho uštípnutí pomůže, však nicméně taky jest takovej onštých a vovazování velmi dobrej, když kůň je potlučenej, a votklej prant uhasit. To jest vskutku dobrej flastr, jak se vypsanej tuto vynachází, kdežto jsem já sám v své osobě mou znalostí na sto koních s vyhojením a s pomožením probu sproukázal. Probato est.

36. Který kůň má šupiny na kůži, kteréžto se podobněji k prašivíně a k lyšejím.

K tomu vezmi z díže kvas čerstvej, a tým mu v těch místech, kde ty šupiny má, dobře vomaž aneb přivazuj, a to po 3 dni dělati musíš, potom to po třich dnech luhem obmej, tedy to z něho se odpraví, že bude čistej.

37. Aby koňovi, v kterém místě sešla srst jest, brzo zase jiná srst narustla.

K tomu vezmi několik vlaských šneků, též taky toli soli, to stluč spolu, zmíchej, a nějakou chvíli to státi nechej, tak bude z toho masť, a tak tou masťou v tom místě, kde potřeba jest, masť a potřej, tedy mu naroste zase brzo jiná srst a chlup.

38. Koňovi vocas a hříva aby hodně košaty brzo narostly.

K tomu vezmi borový čerstvý šišky, ty hodně mastny jsou, pak je v kravských scánkách dobře vař, a často mu vocas a hřívu tím namačej, a zapletej neb zavazuj, bude ti brzo to košatět.

39. Aby se tobě koně dobře dařili a stále užirní byli.

Tedy hleď před svatým Jiřím dostati ptáčka-střizíčka, a toho sobě do žlabu živého zavrtěj, šnejdarem neb dlatem dobrou díru udělej, a špuntem ho zatluč, budeš mít vždy pěkné a taky žirné koně.

40. Zasej, aby žirný a vždy pěkné koně jeden měl.

K tomu potřebuj takto: Tehdy v novou neděli, nežli slunce vyjde, před obrokem dej jim kořen nastrouhanej, kterejžto se — netyka — jmenuje, a nepotřebovanej napilovanej pilníkem vocele, a chlebového nátěstku z dře, to spolu zmíchej a každou novou neděli, než slunce vyjde, ve vobroku jesti dávej. K tomu v novejšť čtvrtek zvař sobě ve vodě dobře opych, a tou vodou jim ten vobrok polívej, tedy zajisto budeš každý koně pěkné mít.

41. Aby kůň od těla spadlej brzo zase na sebe tělo vzal a tlustej byl.

K tomu dávej takovému koňovi vařenej voves neb ječmen jesti, a tu vodu z toho za den po třikráte mu píti dávej. Tedy, jak to navykne jesti a píti, taky zase bude pomaly tlustnout a tělnatět.

42. Zase, aby klisna zhřebná ostala, když ji koňovi pouštět jede.

K tomu vem ze stavení kus mechu, kde na něj slunce nedochází svítit, a tak ten mech dej jí v chlebě jesti, a hleď skotnou zajetici, která v sobě zajíčky má, dostati, a tak z ní vem ty mladé zajíčky, a v novém oklejtovaným hrnci dobře pokličkou přikrytej a vomazanej hlinou na prach při uhelném vohni anebo v peci při topení spal; potom ten prach jí taky s tím mechem v chlebě po tři dni před tím vedení koňovi, též i tu chvíli jesti dávej. Tedy ten, kterej to mnohdykrát juž dělal a sprubíroval, skutečně to jisti, že aby do patnacti let stáří klisna

zhřebná byla, po tej věci jí daný zhřebná zajisto vstane. Nebo ten, které to jistí, sám při svezích klisnách to dokazoval, a tak po sobě to k pomození jinejm vepsané zanechal. A to že i ženská osoba těhotná musí ostati, když ji to používati dává.

43. Zasej, aby klisna plodná byla.

K tomu vezmi před Jiřím zelenou žabku, ne do holej ruky, a to taky na tři dni před pouštěním, abys ji mohl mít, anebo třebaš ten den poslední, když by se koňovi pouštět vedlo, bylo by i k lepšímu, a tak ji nejistější jest svázat a porazit, a do huby ji skrze žebříček nechat a vehnát do krku; aby ji ta klisna živou do sebe do života podzřením dostala. Tedy taky to zajisto má k dobrej plodnosti bejti.

44. Zasej, aby klisna nepometala.

Vem v měsíce máje hluchej kopřiv, ty usuš a drobno na moučnej prach rozetři, potom pal; toho prachu hned od svatýho Václava až přes měsíc listopad před obrokem každý ráno v chlebě po troše jesti dávej, tedy taky zajisto tobě nepomete, aby dosti zle padala, aneb v tažbě byla, tedy od pometení obhájena bude.

45. Kdyby tobě tvého dobrého pušťáka pokazili, že by se nechtěl dobře pouštět a ku klisnám jít, totižto zasej takto ho napravuj sobě.

Vezmi od vozu hrubej svorník, a ten dobře pilníkem voškrab a opiluj; a to, co z něho napiluješ, dej mu to v chlebě sněsti, tedy ho sobě zase dobře k pouštění napraviš, a dobře ke klisnám půjde.

46. Kolikrát se má v roce koňom krev pouštět?

Totížto poněvadž pak od krve aneb krevnosti téměř všechny nemoci, kterýmižto kůň obtížen bývá, tehdy mnoho na tom záleží, aby se vědělo, kdy a který čas v roce, a kterak se má koňom pouštět. Totíž předně ku konci schodu měsíce apríle, nebo se tenkrát krýv počíná rozmáhati a přibejvati; zasej podruhýkrát při začátku měsíce septembris, to jest září, tenkrát se zbytečná krýv koňovi vypustila: zasej za třetíkrát v prostřed měsíce octobris, to jest října, aby ta hustá krev zlá dobrou neporušila. A tak jest koňom k jejichmu zdraví k zachování.

47. Aby se tobě tvé koně ve všelikejch jízdách, fůrách, v robotě a v cestách neunavili.

K tomu vezmi černobejlovej koření, ten přivaž koňovi dobře na udidlo, tedy se tobě neunavějí. Však ale třebaš by se trochu na nich

někdy to unavení pouzvalo, tedy přece zase to z nich vyjde, že jim škodit nebude, a přijdou zase k své síle a čerstvotě.

48. Aby se tobě koně v cestě nepotili ani neustali v běhu.

Tedy v příčině takovej, že kdyby před tebou nějaký doktor a klouzevník, v slově dobrej čarodník jel napřed, a on svým koňom popavu a česnek jesti dával, tedy by z tvejh koní všecku sílu bral, že bys za ním nic ujeti nemohl. Tehdy zašij tvému (!) každému koňovi do malého pytlíčka verbiny a černobejlí, a to dobře pod kštím pod uzdu koňovi zaopatř, aby toho nebylo merkovat, tedy tobě nic škoditi se od něho moci nebude, a všudy dobře pojeděš.

49. Zase aby koně své celý rok zdravé měl, a taky aby v cestách od jinejh žádnej neřesti nedostali, následuje k tomu potřebovat.

K tomu vem na štědrý den dobrého živého kapra, a přede dnem ho nad žlabem dobře vytřeném roztrhej, a tu krev z něho všechnu dobře do žlabu nechej vytécti, a pak s ní ten žlab dobře zvytřat, tedy tobě zajisto celý rok budou dokonale zdraví.

50. Chceš-li sobě to dovésti, aby ty tvé koně všechno i hnůj pod sebou jedli, a od toho pěkně tlusté vždy byli.

Tehdy musíš na velkej pátek přede dnem nahej jíti do pole, deveselejovej¹⁾ kořen vykopati, a potom s tím kořenem v celým roce každou novou neděli přede dnem žlab tak, jak slunce v sobě jde, dobře vytřej, tedy budeš vždy koně veselý, pěkný a tělnatý mít. Též taky, když na nov měsíce šaty perou, hleď od toho prádla tej nejprvnější špíny dostat, a tak tou špínou tvé (!) koně dobře omej, tedy taky po tom umejvání, každoměsíčně to dělat budeš, budou ti vždy tělnatý, hladký a pěkný.

51. Když jeden s druhým svým koněm o základ jeti chce, tedy k tomu potřebuj, abys ho předjel a vyhrál.

Vykopej v novou neděli přede dnem bílej popavy, a zavaž mu ji dobře na udidlo s česnekem, a tak skrzeva to druhému koňovi, s kterým o základ jeti míníš, sílu a rychlost odejímá, a vždy ho předjedeš a vyhráš.

52. Zasej který kůň je tuze bouřlivý.

Tedy takovýho často jenom svinskej teplejm lejnem potřej, tedy potom ho taky skrotíš, že bude přístupnějším a tej bouřlivosti uleví.

¹⁾ Devítilivý.

Zasej kterej kůň je tuze protivnej, že se vždy jenom zhůru spíná. Tedy k tomu vezmi novej žbán hliněnej, a to nehrubě pevnej, třebaš byl nakrápanej z ouskejm hrdlem, ten naplň vodou, pak sedni na něj, a ten žbán s tou vodou vezmi do ruky, a tak ho vostruhami bodni, aby se spínal, jako se jindy spínává. A tak, jak se sepne, tedy mu ten žbán s tou vodou hned v tom spínání vo hlavu mezi ušima roztluč, aby se mu ta voda dobře do uší dostala, tedy se takovej kůň potom ulekne, a více se spínat nebude. Jestliže na jednom tomto dokazování nepřestane, tedy mu je vícekrát tak dělej, tedy potom se bude vždy toho vobávat, a toho spínání nechá a opomine.

Zasej jinačím tuze bujněb koně a bouflivého skrotit. Totiž vezmi kus vlčího masa, a to mu k nosu k vonění dávej, aby mu z toho masa ta vůně do nosa šla, tedy ihned bude krotší.

Zasej když chceš, aby z toho vyšel, a tu prvotní bujnost zase dostal, tedy mu dej do každýho ucha 3 neb 4 zrna hrachu, potom nabude zase svou prvotní bujnost.

Zasej kterej kůň pro svou bujnost nechce se dáti kovat, tedy mu jenom taky toho vlčího masa dobře k nosu k vonění a taky do každýho ucha po třech zrnkách hrachu dávej, tedy se potom vždy pokojně dá kovat.

53. Proti lenivosti konskej.

Tedy takovému lenivému koni žáby jak na prach usušený a zetřený ve vobroku neb ve chlebě jesti, tedy potom bude hbitěj a čerstvej. Též taky pro tu lenivost vem dva neb tři žabí jazyky, a ty dobře do karabáče neb do bičiska aneb do nějakěj hůlky dobře je zadělej a zavopatř, potom ho tým mrskej nebo bij, tedy ti tu lenivost strafi a bude rychlej.

54. Aby tobě letním časem koně od much štípání pokoj měli.

Tehdy když ponejprv vuhlídáš mladý housata, hleď od nich na nejvejš jedno z nich dostati, a tak ho hned roztrhni na dvě, a zvotírej tým dobře vsudy ty koně, tedy zajisto budeš od těch much štípání bezpečn, aniž sedlem i chomoutem neotlačíš, když sedlo i chomout potřeš.

55. Kdyby tobě zlej člověk tvé koně na zimu občaroval, že by tobě schli, smutněli a jesti nechtěli.

Totižto tehdy ty tvé koně v novou neděli přede dnem vočeš, a toho prachu z každého trochu do papíru sobě dej, a potom do ševcovskej smoly to dobře zavobal, pak to dobře do vosyky zavrtej a lohovejm dřevem — klínem dobře zatluč, a nechej toho tam tak bejtí, tehdy tomu škůdci zle brzo bude, a posloužíš, a on již taky bude při sobě, a přijde k tobě, bude tebe pěkně prosit, abys ho propustil, a co tobě

z tvech koní ujal a vzal a je sušil, zase to bude tobě navracovat; a tak se potom zase jak ty koně tak i jiné dobytek, kterého by se to taky tak dotejkalo, bude spravovat, a ten jistě škůdce bude prosit; abys to mezi lidmi na něj nepronášels.

Zasej kdyby tobě nějaká dobrá šelma udělal, že bys v cestě jeda rychle uvíz a jak s konima tak s vozem z místa se hnouti a odtrhnouti nemohl, tedy sobě takto pomáhej: vem svou sekeru, a s tou sekerou voběhni po třikráte koně s vozem, a když si již po třetí voběhl, tehdy uhoď s tou sekerou po třikráte na konec voja, a řekni: Pacholče jeď z toho místa, a hned pojeděš zamrštá tvůj (!) bič, a když z toho místa na jiné a čerstvé vodtrhneš, tehdy tomu šelmovi takto dokaž, slíkní tvůj (!) kabát sleza s koní, a prostři ho na tu zem a místo, kde tebe s ďáblem přimrazil, a tak tým zamrštenejm bičem všudy dobře sešlahej ten tvůj (!) kabát, a tak toho šelmu, by dosti daleko byl, vyplatíš a zmrskáš.

56. Aby celý rok koně skrze žádného uřknutí nebyli:

Tehdy k tomu potřebuj, přede dnem na svatého Tomáše zvať dobře kapratí v nepotřebovaném novém hrnci v říčním hraničním proudě ve vodě, a tak tou vodou z toho kapratí sobě své koně přede dnem dobře všechny veskrz od hlavy po hřívě, po hřbetě až přes vocas, potom zas na přič přes páteř a břich zomejvej † v Bohu Otci † v Synu † v Duchu svatém.

57. Proti uřknutí hřiběte.

Zasej když se hřibě narodí, tedy hned nežli cecat bude, podkuř je dobře vlčím lýkem; tedy se tobě do smrti nezmyší, aniž ho na ouroky žádnéj neuřkne.

58. Zasej žehnání proti španu a nálevkám zahnat.

Ve jmenu Otce .†. ve jmenu v jeho Syna .†. i v Duchu svatém .†. Já N. N. zažehnávám toto znamení, aby nerostlo, jako neroste kamení od Syna božího narozený, zažehnávám tento špan, tyto nálevky a tuto bolest, jakákolivěc jest, skrze Pána Boha živého, svatou Mariji Pannu, aby pomínila neviditelně, jako dnešní den, tento měsíc pomíjí, k tomu mně rač dopomáhati nejsvětější nerozdílná Trojice svatá Bůh Otec : † : Bůh : † : Syn : † : Bůh Duch svatý : † : na věky požehnany. Amen.

III. Rozličné rady hospodářské.

1. O včelách.

O včelách jistá probírovaná věc, totižto že mezi všemi bylinami a květinami nemají příjemnější byliny jakožto fenykl, to jest vlaskej kopr neb hanýz se jmenuje. Protož tuto bylinu dobře stluč kamenem

na kameni, a tak to skrze dobrej šat proced' a presuj, aby z toho vodičky co nejvíce napresovati můžeš, a tak tou vodičkou ty oule sobě často potřej, to jest k velké užitečnosti včelám. Tak sobě okolo oulu takovej vlaskej kopr neb hanýz nasej, poněvadž to včely tak velmi sobě libují, a užitečné to jest.

Zase jiné o včelách, aby mnoho medu dělaly a mívaly, tehdy natří dobře oul jak z venku tak ve vnitřku díru natřikrát a povícekráte, kudy ony ven vycházejí, vovčím mlékem. Potom tobě na med budou úrodný.

2. O husách.

Totížto že vobyčejně se v husách každý hledí vybírat v jejich velikosti nebo hrubý a velký husy tlustej a širokej život mají, takové každej nejrači má, protože pečeněj na stole větší a tlustější kus sobě ukrojití může, však ale ty nesné husy, který košatý a ludatý s vodvėsnu-tejma břichy až na zem mají, takový zajisto pro mladý k vysezení se za dobrý a užitečný drží. Však nicméně zasej houser se jmenuje masculus, ten má delší a vyšší nohy nežli husa, a taky jest ta proba, že když housera za krk vezme, tedy jenom přece křičet bude, ale husa křičet nebude. Zasej když husa tuze křičí, a jí ten křik jeden chce přetrhnout, tedy jenom zrnko hrachu do ucha vstrč, tedy tobě toho hrubého křiku přestane, nebo ona skrze to voslechne a voněmí.

Ittem. V měsíci červenci nejvíce mladý housata vodumírají, a to jest příčina skrze velikou mokrost toho roku trefunk, anebo toho času jak velký tak drobný muchy nejvíce se plemení, a mladejm housatom ty drobný muchy do uší lezou, a tak se potom koušou, že pomřít musejí. A tak na takový mušky vem lněnej neb dřevěnej volej, a namast jim ty uši, tedy zajisto jim tam nepolezou a škodit nebudou.

Ittem. Zasej když husy vši dostanou, tedy vem kořený pibenel. to roste na loukách, to se má dobře ve vodě vařit, aby dobře změklo. Potom těm husám toho do huby liti, aby to požíraly, tedy jich pozbydou. a více jich nedostanou.

Ittem. Zase vem kořený = sažník se jmenuje, to roste na hatích aneb pastviskách, to jest nápodobný rozmarynu, a tak to kořený jim polož do jejího ročného odpočívání, tedy žádné vši nedostanou.

Ittem. Zasej když chceš husu nasadit, tedy pokud ona vejca nese, něco málo jí jísti dávat, tak jenom, co by ona své živobyťi obdržela, nebo ty vejca skrze dobrý a mnohý jídla tuze tučný budou, a tak z takovejch vajec nikdá žádný dobrý a stálý housata se nevysedí, a k zrostu nebudou.

Ittem. Zasej když husa nésti nechce a nenese, k tomu vem u vody ten věchet, co s ním děvky nádoby drhnou, ten dobře na drobno sesekej, k tomu vem trochu votrub a spolu to zmíchej, a jesti tej husi dávej, tedy tobě zajisto dobře a užitečné potom ponese.

Ittem. Zasej když někdo mladý housata urkne, že se v rychlosti rozmnoční, k tomu vem ze třech pánův panství v lesích neb v polích ze třech hromad trojich brabenců, a ty dej těm housatom po třikráte

jich přinešený jest, však ale to musíš dělat v novou neděli, a by tě žádný neviděl, a tak potom po potřetí jich dání zasej je vem na pastvu, na pasení vyžeň, tedy budou zase zdraví.

3. Proti stinkám a cvrčkám vypudit.

K tomu potřebuj takto: Vezmi z hovězích dršček ten neřád zeškrabanej, a ten dobře usuš, k tomu taky krušinového dřeva vem, a z toho dřeva udělej ve světnici vohýnek, a ten neřád z dršček dávej na ten krušinovej vohníček, aby z toho co nejvíce se kouřilo, však ale vokenice a dveře uzavírej, a jestli máš ve světnici jaké truhly neb jarmarky, že by se v tom jak ty stinky tak ty cvrčky zdržovaly, zvodvírej, a stůl taky rozdělej, aby ten kouř všecko všudy dobře sprocházel, postel taky všecko rozdělej, a to se musí při schodu měsíce dělat, však ale skrze ten velké a těžké smrad do třetího dne v tej světnici bydleti moci nebude, a potom když se líčiti bude, tedy dej do toho vápna hovězí žluče a roždí, jak slunce jde, tak začni líčit, tedy se zajisto ta všechna neřádnošť vytratí, a nikdy více toho neřádu mítí nebudeš, když to tak dělat a šetřit se bude.

Ittem. Zase jiné proti takovejmu neřestám.

Vem svinskej trus a ten dobře usuš, k tomu vem tureckého pepře, a to spolu dobře trochu rozetři a zmíchej, a taky tým dobře všudy, kde potřeba kuř. Však ale lepej a jistěj jest tyto dvoje věci — k těm druhejm přidat a spolu to zmíchat a tým vším dobře kouřit.

Ittem. Taky vem v poslední dny masopustní nějakej dobrej kus hovězího masa, a dej ho do nějakej nádoby a nalej na ně vody, a nechej to tak stát, až by dobře zasmrádlo, a potom tu vodu z něho vlej do vápna a lič s tým a tak tou vodou dobře všudy krop, tedy se ti to všecko jak cvrčky tak stinky a jiné neřesti vytratí, že jich více mítí nebudeš. Probato est.

4. Stinky v domě umořiti.

K tomu vezmi pelynek, a ten dobře vař ve vodě, a tak to dej do vápna, co z něho líčíš, a přidej do toho taky dřevěného voleje, pak-li toho nemáš, tedy vem lněného, lič tedy — se vytratí, a více jich mítí nebudeš.

5. Proti blechám, vším a hnidám a více jinejm neřestem.

Tehdy se jenom často s (!) pelynkovou vařenou vodou mej a v domě pokropuj, a tak skrze ten pelynek se nebude jednoho žádná taková neřest držeti.

6. Muchy a jiné nečisté žížaly z domu vypuditi.

K tomu vezmi z dudka ptáka peří a tak s tím celej dům i vsecky místa, maštale, chlívy dobře zvykuťuj, tehdy potom skrze ten kouf se vsecky neřestný věci z toho domu a míst vytráť.

Zasej jedovaté a trudovaté žáby a potvory jim rovný vypudit, totižto když se na velikonoční slavnost pokrmy svěťí, a tak které kosti po jídle zůstanou, tehdy ty dej a zakopej v domě v zahradě, neb kdekoliv jinde potřebnejch místách se taková neřest drží, tedy se všechno vytráť.

7. Aby strom před časem svého ovoce ze sebe nepouštěl.

K tomu učin takto: Vem volovněnej kroužek a tým ho dobře opas, potom ti z něho ovoce před časem, nežli náležitě dozrá, z něho dolů padati nebude.

8. Aby ptáci stromoví neškodili.

K tomu vem jenom česnek, a ten na ty stromy, které od těch ptáků škodu činění chceš mít ochráněny, pověšuj, tedy potom mu škodit nebudou.

9. Aby z trpkého neb kyselého ovoce sladké ve stromě spůsobil.

Tehdy vyvrtej do toho stromu, kterej trpký neb kyselý ovoce nese a vydává, až do prostředku díru, potom naplň tu díru plnou dobře medem dobrejm a zatluč ji dobře špuntem trnovým neb lohovým, tedy potom budeš sladké ovoce míti. Pak-li chceš nějakou vůni míti, tedy do toho medu takové vonné věci dej, potom to ovoce tu vůni od toho míti bude.

10. Vejce bez vohně uvařit.

Vejce bez vohně uvařit. K tomu vezmi mísu neb hrnec a postav sobě to na stůl, neb kde se koli líbí; nalej do toho studenej vody, a dej do té vody dobrej kus nehašeného vápna, a to vejce k tomu, tedy se ti potom dobře uvaří.

Zprávy vědecké.

Zpráva o archaeologických výzkumech za rok 1904.

Podává c. k. konservator I. L. Červinka.

Během roku letošního využil jsem hned od časného jara až pozdě na podzim každé příležitosti k návštěvě jednak dříve už známých nálezů, jednak snažil jsem se také objeviti nová, což se mi na mnohých místech skutečně též podařilo. Podávaje o svých nálezech zprávu na veřejnost, činím tak proto, že mnohé z nich zasluhují toho pro svou důležitost, ostatní pak, zvláště nová naleziště, aby nebyla zapomenuta a aby po případě byla některým bližším badatelům poskytnuta možnost zabratí je do okruhu jejich pozornosti.

Ze stanic **neolithických** navštívil jsem:

Boršice (u Velehradu). U polní cesty k Polešovské Salajce bylo v březnu rozoráno na polích asi uprostřed mezi oběma kříži několik tmavých skvrn, plných popelnaté země a kusů vypálené hlíny i mazu. Mimo to zdvihl jsem tam několik střepin z kulovitých nádob s ornamentem nehtovým a pupíky i s ozdobou volutovou a kosočtvercovou a delší dláto kamenné velmi tenké, z amfibolitové břidlice vyhlazené. Sedliště toto v trati „Oujezdky“ dotud nebylo známo.

Buchlovice. Na známém sedlišti na panském poli „Příčka“ bylo v březnu opět rozoráno množství jam, pluh však vyhodil jen něco málo střepin; mimo to zdvihl jsem dvě přerazené sekýrky, tři pazourkové nožiky a pěkné škrabadlo; také na podzim nebyla kořist o mnoho lepší.

Uh. Brod. Na „Měchorách“ objevili jsme s p. uč. J. Kučerou sedliště se střepinami kulovité keramiky s pupíky, nehtovými

otisky a rohatými uchy, kamennými sekyrkami a dlátem kopytového tvaru. Trať „Měchory“ je dosti vysoko položena mezi lesem Těšovským a silnicí Praksickou, odtud pod silnicí spadá zvolna táhlý ostroh s panským polem „v Nákladech“ až k lesíku, který se tratí v úzkém údolíčku od Praksic ku Lhotce spadajícím. Také tu na jetelnisku v „Nákladech“ našli jsme drtidla, pěkné kamenné hladidlo a sekyrky vesměs z amfibolu. Naleziště dotud nebylo známo.

Nalezy uloženy v kraj. museu Uh.-Brodském.

Havříce. Nad Vazovým mlýnem jsou na polích znatelný vrstvy tmavé popelovité hlíny. Pluh vyhodil tu něco střepin kulovitých nádob s ornamentem nehtovým a volutovým. Také v břehu Olšavy byly znatelný tyto vrstvy. Pp. prof. Fr. Rajchl a učitel J. Kučera našli tu též kamenné sekyrky. Naleziště toto je ze všech moravských posunuto nejdále k východu.

Hlinsko pod Hostýnem. V zářezu nové cesty do Prusinovic proříznuty poblíž hranic tři dížovité jámy menších rozměrů; naplněny byly temnou uhlou prstí popelnatou, kousky vypálené mazanice a střípky neolithických nádob kulovitých s nehtovými otisky. Stopa nového sedliště neolithického, které je od známého naleziště „nad Kasařovem“ u Prusinovic vzdáleno sotva 15 minut cesty. Dotud nebylo známo.

Horákov (u Brna). Na známém nalezišti neolithickém v trati „Čtvrťky“ mezi vsí a mohylou pod myslivnou zrovna v místech, kde před lety pan Jindř. Slovák učinil své výkopky, byla na zemačisku hostinského p. Řiháčka rozorána popelová jáma. Dobrý můj známý a pilný archaeolog p. zvěrolékař Josef Stávek ze Šlapánic vyprávěl mi o jámě, i dali jsme se tam hned zavézt a popelitou skvrnu jsme rozkopali. Měla tvar nepravidelného čtverce asi 1 m zhloubí a vyryta byla do šterkovice v průměru něco přes 2 m. Vyplněna byla až pod samou ornici sypkým popelem. Pod každým zarytím vyvalovaly se větší menší střepiny. a téměř každý střípek vyvolával v nás nové a nové překvapení. Větší část totiž, ač jich bylo na sta, byly úlomky nádobí skvostně pomalovaného. Mezi střepinami objevovaly se kusy vypálené mazanice, četné rozštípané kosti zvířecí (hlavně z tura, zebra, jelená, prasete), několik pěkných kostěných šidel, velmi četné úlomky pazourku, i pěkné nožíky a škrabadla, kousky

nožíků obsidianových, větší kamenná sekyra s ostřím s obou stran přibroušeným, úlomek velikého mlatu a drtidlo z rohovcového valounu.

Keramika je velmi zajímavá a krásná. Tvoří dva druhy nádobí. Menší část pochází ze džbánečkovitého nádobí drobnějších tvarů z jemné plavené hlíny, velmi zručné práce řemeslné a dokonalého téměř vypálení. Jsou to známé baňaté hrníčky s válcovitým krkem a přehnutým hrdlem; na rozduťi jsou tu a tam připevněny pupičky, podobně pod okrajem. Celý povrch jejich byl ornamentován nanášením barevných vzorků geometrických (oválných, svislých, meandrových), někdy rytými čarami vymezených, a sice v barvách bílé, žluté a červené na původním povrchu světlešedém, terrakotovém nebo tmavším. Některé úlomky okrajů svědčí, že nádoby ty byly ornamentovány i na vnitřních plochách hrdla.

Mnohem větší část keramiky pochází z nádobí většího, z hrubé hlíny, znečištěné zrny křemenitého pisku, hněteného hlavně do tvaru mis a hrnců. Misy mají hnízdivitý tvar s okrajem málo dovnitř nahnutým, anebo krčkovitě dovnitř vtlačeným a s okrajem ven vyloženým; někdy jsou dosti hluboké nebo též na nožce. Z plastických ozdob vyskytují se pupíky někdy provrtané, a to buď při okraji nebo na lomení břicha přilepené. Základní barva je obvykle černá, méně terrakotová. Na ní pak naneseny celé plochy žluté barvy mezi bílé a červené pásy, a v nich vyryt — tedy ve vrstvě barviva, nikoli až do nádoby! — ornament: hlavně zubatě lomená čára, nebo kosý meandrový vzor a pod.; na jiných nanášeny zas různé barevné pásy, vlnice, křivolaké čáry a t. d.; převládá všude barva žlutá. Připojené obrázky podají lepší pojem o ornamentice i tvaru nádobí než zbytečně rozvláčné popisy.

Část nádobí, na němž není ornamentu, má též tvar, anebo byly to hrnce a hrnky baňatých tvarů s hrdlem táhlým a málo ven vyloženým. Jeden džbánek dal se sestaviti mimo malou část břicha téměř celý. Je barvy hnědočerné a ozdoben na vyduťi břicha čtyřmi bulkami proti sobě ležícími a kolem rytými kroužky ohrazenými, a k nim stáčeji se shora i zespodu volutové pásy trojitých čar. Okraj hrdla je vroubkován zátezy. Celá vázovitá tato nádobka má velmi vkusný tvar i vzhled.

Barevné ornamenty na stěpinách Horákovských uchovaly se velmi pěkně tím, že uloženy byly v popelnaté vrstvě. Také našli jsme kusy červené hrudky a rozbitou kamennou ploténku, na níž byla roztírána barva.

Z ostatních artefaktů zmínky zasluhují ještě úlomky a provrtané krčky lžic a půlka kulovitého závaží provrtaného.

Celkem má zdejší keramika vzhled velmi pokročilé techniky a velmi příbuznou podobu s nádobím terramarovým.

Později otevřel p. zvěrolékař sám ještě několik jiných jam rovněž s výsledkem velmi uspokojivým, a podá jistě sám o svých výkopkách podrobnou zprávu.

Količín. Po letech navštívil jsem zase rozsáhlé sedliště neolithické na panském „Újezdě“, jednou z jara, po druhé po zimním orání. Stopy jednotlivých jam i rozlehlejších vrstev byly velmi zřetelné a plny přepálené hlíny, popela a kusů nádobí. Nasbíral jsem tu zajímavé stěpiny s ornamentem nehtovým i volutovým, dva krásné otesavače z pazourku, několik pěkných nožíků a škrabadel pazourkových, křemenná drtidla a čtyři hladidla amfibolitová.

Měrovice. Na „Předních dílech“, táhlém to ostrohu mezi drahou a osadou, bylo v březnu rozoráno několik tmavých jam s keramikou volutovou. Nedalo se mi však tehdy místa tato blíže obhlížeti, nemohu tedy zatím nic určitějšího oznámiti. Naleziště toto je nové.

Staré Město. Na známém nalezišti v „Olší“ našel jsem v únoru pár stěpin a pazourkové nožíky.

Podolí (u Uh. Hradiště). Na „Druhých“ objevil jsem v dubnu na svahu při potoku několik rozoraných jam s keramikou kulovitou s ornamentem nehtovým i volutovým, také nasbíral jsem tam kamenné sekyrky i pazourkové nožíky.

Druhé sedliště současné rozkládá se v témže údolíčku, ale až pod samým lesem „Kroužkem“, tedy víc než 20 minut cesty. Tu na louce, z níž vyvěrá pramének, a na sousedních polích jsou velmi mocné vrstvy tmavé prsti popelité a na nich množství stěpin keramiky volutové; také sekyrky a pazourkové nožíky jsem tam nasbíral.

Obě naleziště dotud nebyla známa.

Polešovice. Na panském poli mezi chodníkem k Neda-
chlebicům a silnicí zdvihl jsem střepinu z nádoby s volutou,
na čerstvě rozoraném poli nedalo se však více hledati.

Naleziště též nebylo známo.

Prakšice. Na svahu panského pole ode dvora ke mlýnu
jsou mocné vrstvy s keramikou kulovitou, nehtovanou a volutovou.
Vzrostlé obilí nedalo mi však místa tato prohlédnouti důkladněji.

Naleziště též dosud nebylo známo.

Prštice. Na upozornění p. naduč. Jana Hally, že se na polích
před zámkem rozorávají četné popelnice, zajel jsem do Prštic
a prošel obě panská pole, a tu hlavně v poli „nad Zahradami“
zjistil jsem rozlehlé sedliště s keramikou nejstarší. Jámy byly na
velmi mnohých místech zachyceny pluhem, a část jejich obsahu
ocetla se na povrchu. Mimo kusy vypálené omítky a střepiny
s ornamentem nehtovaným i volutovým byly tu nesčetné kusy
a ústíčky pazourku a obsidianu, krásné šípky, nožíky, otesavač,
škrabadla i jádra, z hlazených nástrojů kamenných velmi hojně
zajímavé sekery s ostřím buď s obou stran stejnoměrně obrou-
šeným anebo na jedné straně plochým a na straně protější kle-
nutým (kopytovitý tvar), škrabadla, hladidla, četné přeražené mlaty,
přesleny, drtidla a kusy ploten mlýnských. Velmi zajímavou
kollekcí zdejších nálezů přenechal do mých sbírek dp. P. Aug.
Kratochvil z Popovic. Všechno to nasbíral p. naduč. L. Peška
v Tikovicích. Mimo hojně nástroje pazourkové, nožíky, škrabadla, je tu
několik nožíčků i jáderek obsidianových, přesleny, kostěná šidla,
úlomky keramiky pomalované a hojnost kamenných sekýrek, dlat,
některé i nedohotovené, pěkný mlat, provrtaná motyka a kulo-
vitý mlat s vrubem na topor.

Naleziště toto do té doby nebylo známo.

Prusinovice. Po desíti letech navštívil jsem zase známé
sedliště, které jsem objevil r. 1891 v panském poli „Nad rybníkem“
a „Pod Kasařovem“. Mimo něco střepin nasbíral jsem se svým
společníkem p. Ig. Tabarkou něco pazourkových nožíků a jáder,
úlomky i celé pěkné sekýrky kamenné, přeražený mlat, pěkné
oblé hladidlo, a pan Tabarka zdvihl neporušené krásné škrabadlo
kopytového tvaru. Po podzimním orání zdvihl jsem mezi jinými
zvláště velmi veliký a na obou ostřích silně vystípaný nůž, čtyři
hladidla a několik drtidel z ktemene.

Nájemce velkostatku p. J. Winkler za léta nashromáždil několik sekyr, z nichž jedna vyniká nápadnou délkou, přeražené mlaty a jeden celý obuch, něco pazourků a pod.; z jiných panských polí odevzdali mu dělníci pět mlatů hadcových náhodou vyoraných a nalezených, z nichž zvláště vynikají dva pěkné façetované kusy.

Prusy (u Přerova). Na známém sedlišti „na Bršlůvkách“ našel jsem několik střepin s volutovou ozdobou, nožiky z pazourku a takovou též krásnou šipku; má podobu rovnoramenného trojúhelníka a je překrásně vyštípaná. Naleziště toto prokopával v l. 1895 P. Bedrich Kaláb a mimo četnou keramiku vydobyl tu pouze něco pazourkových nožků. Pan uč. Ed. Peck nasbíral tu též podobné starožitniny a zvláště pěkné pazourkové šipky a veliký obsidianový nůž. Nálezy tyto uloženy s jeho sbírkou ve Vlast. muzejním spolku v Olomouci.

Telnice (u Brna). Na polích nad cihelnami za drahou obešli jsme s p. zvěrolékařem J. Stávkem v srpnu právě rozorané pole a nasbírali na tmavých skvrnách plných vypálené mazanice něco střepin z plavené hlíny s ornamentem píchaně tečkovaným, jiné hrubšího nádobí červeného s otisky nehtů a s rohatými oušky a pěkné škrabadlo z pazourku.

Pan zvěrolékař J. Stávek našel z jara několik pěkných motýček z modré amfibolitové břidlice a kopytové škrabadélko, též střepinky nádobí pomalovaného a kousky rudé hrušky rumělkové.

Velehrad. Na známém nalezišti „Dolním Rákoši“ našel jsem na osetém poli dvě pěkné sekyrky či motyky, přeražené dlátečko a něco střepin z jara. Po podzimním orání velmi hlubokém dala se zjistiti rozloha tohoto nápadně rozlehlého osadiště. Rozorané jámy táhnou se od samé osady nad Salašským potokem až po údolíčko s vodojemem pod samým lesem. Všude na nich rozhozeny úlomky nádobí, pazourkové nožiky, škrabadla i odštěpky a úlomky kamenných nástrojů hlazených. Na sedlišti tomto pokusím se o systematický výzkum.

Veseličko. Na panském poli „U vlčinců“ objevil vldp. P. Kar. Loniček, farář v Podhoří, rozsáhlé neolitické sedliště s keramikou nejstarší: červené nádobí s ornamentem nehtovaným a pupíky, drobnější nádobí z hlíny plavené s ornamenty rytými v podobě

podkov, kosočtverců a t. p. Mimo sta a sta pazourkových ústípků nasbíráno tu ve dvou, třech letech několik set pěkných velikých nožíků, škrabadel, šipek, jader a otlukavačů z pazourku, jaspisu, rohovce i z obsidianu; z kamenných nástrojů hlazených přicházejí tu nejčastěji sekyrky, v ostří buď souměrné nebo po jedné straně klenuté a z protějška úplně na plocho broušené, pak větší i menší škrabadla tvaru kopytového, celé i přeražené mlaty, vývrtky, hladidla tvaru válcovitého, drtidla, otesavače z kremených oblázků; také mlýnské plotny v rozmanitých velikostech vyorávají se velmi četně. Také přesleny byly nalezeny. Pan farář ze svých velmi hojných nálezů sestavil pro mé sbírky vzory zdejších nástrojů kamenných i střepein typických. Mně samému podařilo se na podzim t. r. při prohlídce naleziště tohoto seshlíratí četné typické stařiny.

Zdounky. Na Předních dílech u panského pole na roli pana Jana Sedláčka byla v červnu rozorána jáma s hrubou keramikou neolithickou s otisky nehtů a vypálenou hlinou.

Naleziště dosud nebylo známo.

Z jednotlivých nálezů získal jsem několik kamenných sekyrek z **Podolí** a **Popovic** u Uh. Hradiště; u **Uh. Brodu** zdvihl jsem krásnou sekyrku s pole „Újezda“ na silnici vyhozenou, v **Křížanovicích** (u Vyskova) našel jsem na „Padělků“ týl přeraženého mlatu; krásný hráněný zlomek mlatu z **Mělčan** daroval mi dp. P. Aug. Kratochvíl, v **Neobuzi** (u Slušovic) přinesli mi lidé dva pěkné mlaty provrtané, které od pradávna chovali v rodinách jako hromové kameny; podobný kámen, pěknou drobnější sekyrku daroval mi na **Súchově** p. Vaněk. Od p. red. Fr. Kretze získal jsem krásný mlat z **Vězek** (u Kroměříže); mlat tento kuželovitěho tvaru je pod tupým koncem provrtán a kolem týlu třemi vysedlými proužky opatřen. Z **Polkovic** daroval mi p. naduč. J. Zikmund pěknou sekyrku a přeražené škrabadlo ze „Švýcarek“ a jinou velkou sekyru z „Kopců“.

Kultura pokolení skrčených koster.

Količín. Na obou stranách úvozu při panském „Újezdě“ objevují se v otevřených hlinicích stopy osadiště s keramikou známou u nás po skrčených kostrách. Jámy mívají tvary kotlu nebo díže a mimo četné kosti obsahují hojně střepein z hrubšího

i jemnějšího nádobí. Hned roku 1890 otevřel jsem jednu takovou jámu na panské straně; vydobyta byla z ní: pěkná vyhlazená nádobka v podobě baňatého hrníčka, pod nízkým krčkem s přehnutým okrajem má drobné úško, je dosti dobře vypálena a na povrchu žlutohnědé barvy; dále větší část menšího černého hrníčka o svislých stěnách a s malým polokulatým úskem, střepy hrubší nádoby, veliké parohové kladivo s čtverhrannou dlabanou dírou pro násadu a hladidlo ze žebra kravského. Pan uč. Ed. Peck vybral tehdy z vedlejší jámy kus bronzového drátu. Letos z jara otevřel pan Ignác Tabarka na straně úvozu rymického jinou jámu dižového průřezu a obsah — plný veliký koš střepin — daroval do mých sbírek. Z těchto střepin zajímaly především jemné, velmi široké šálky známého tvaru únětického, jenom že u nich nebyl okraj vyložen na vnější stranu, nýbrž zahnut dovnitř. Úško sedí úplně na hraně břicha, a místo dna vytlačen vezpod nádobek plýtký důlek. Jeden šálek dal se sestavit téměř celý. Veškerý jejich povrch byl velmi pečlivě vyhlazen a do tmava, až černá, vyleštěn, jak na nádobí této doby bývá obvyčejem; je mi jen nápadno, že jednotlivé střepy v zemi pozbyly černé barvy a mají nyní pěkný okrový lesklý povrch. Jiná nádoba má široké baňaté břicho s ostrým lomením ke krku, ucho však i krk chybějí; pod krkem táhne se dvojité řada teček a pod ní sestavených trojúhelníků, vyplněných bílou pastou. Ostatní střepiny jsou z podobných hrnků různé velikosti, pak z mis plytších i hlubších s rozšířeným okrajem, hrnků větších menších hrubší práce, které vyhlazeny jsou jen uvnitř, na vnějšku však ryhovány byly prsty a ozdobeny pupiky. Také se tu vyskytly kusy cezanu. Celkový vzhled zdejší keramiky činí dojem pokročilejšího období kultury skřekův.

Lulč. Hradisko u sv. Martina je ostře vystupující vrch nad stanicí Lulčí. Náhorní rovina jeho byla útočištěm jistě velikého okolí za dávných dob, neboť je opevněna se strany severovýchodní, tam, kde souvisí s ostatním pohořím, několikonásobnými náspy. Kruhovitá podoba nejvrchnější její plochy rozdělena je hlubší roklinou s bystrinkou asi ve středu vznikající a k jihovýchodu směřující na dva ostrohy. Východní z nich pne se nad osadou Lulčí a nazývá se „Horka“; na temeni jeho poblíž rokle počínají hned nad srázem trojí náspy, příkopy oddělené. Tu se říká „ve Valech“. Náspy jsou plny kamení a zachovány pouze v lesíku;

na polích sousedních jsou už rozkopány, přes to však lze sledovati jejich směr hodně vyhnutého oblouku k východu a končícího nad srázem jihozápadním, kde jsou též z části ještě dosti zřetelně zachovány. Tyto valy uzavírají tedy nejvyšší část hory s kostelem sv. Martina a poblíž něho menší středověké tvrziště s mohutným valem a příkopem, nyní „Na Starém zámku“ zvané.

Délka jejich původní byla asi 970 m, v ochoze po celém okraji ohrazené roviny 2090 m. Od těchto valů zdvihá se k severu ostatní náhorní rovina a spadá do lesů. I tato ostatní rovina obkličena je valem, jenž se strany severní na jednom místě je až čtvernásobný a je po celé téměř délce v lese úplně zachován a měří v ochoze s celou horou 3830 m. Je tu tedy hradisko rozsahu obrovského. Na hradisko vedou tři cesty; jedna od západu přímo ke tvrzi stoupající je velmi příkrá, druhá ke kostelu od Nemojan a třetí vycházela z údolí osady Lulče a od studánky „Libuše“ a vcházela na hradisko právě tam, kde val je na svahu až sčtvernásobněn.

Pod ohybem prostředního valu vyvěrá pramének a spadá úzkou žlabinou do rokle; u pramene jsou dvě studánky, něco jižněji jest ještě jedna větší prohlubeň s vodou.

A právě nad těmito studánkami táhnou se rozlehlé kulturní vrstvy, které po hlubším rozorávání poskytují četných starožitností. Pan Vavřín Travěnek, rolník v Lulči, věnuje těmto místům upřenou pozornost a také během několika let nasbíral tu hojný počet pravěkých starožitností; jsou tu četné mlaty celé, přeražené i nedovrtané, vývrtky, kamenné sekyrky i dláta, otesavače i drtidla, pazourková jádra, nožiky, škrabadla i šipky, obsidianový nůž, četné přesleny, závaží, pěkné zvířátko z hlíny, z bronzu jsou tu četná šídla, dláta, trojhranná dýka s nýty, sekyra s ohrnutými okraji, rozmanité jehlice s ornamentovanými hlavicemi, také se tu vyskytl jantarový korálek. Keramika je velmi zajímavá a shoduje se úplně s nálezy učiněnými na hradisku „Obrova noha“ u Otaslavic nebo na „Hradě“ u Bilovic anebo „na Hradiskách“ u Senohrad a spadá tedy do období nejstarších bronzů. Také vyskytly se tu úlomky z pohárů zvoncovitých.

Hradisko toto je nejobsáhlejší ze všech ostatních hradišť moravských a zaslouhuje také, aby bylo důkladně a systematicky prozkoumáno. Sám pokoušel jsem se sice dvakrát zakopati na hradisku, ale pokaždé mne destivé počasí přinutilo ustati od práce.

Příštím rokem pokusíme se s p. Travěncem o několikadenní kopání jak na hradisku samém, tak i ve valech, abychom zjistili všecky okolnosti stáří zdejšího opevnění.

Nová Ves (u Břeclavě). Na pastvisku pod Vránovým válcovým mlýnem jsou rozrýpané vrstvy kulturní se střepinami nádobi dle skrčků známého; mezi jinými zdvihl jsem tu též střípek z okraje zvoncovitého poháru.

Naleziště toto nebylo známo.

Slavkov. V městské cihelně objevují občas cihláři při strhování břehů hroby. 25. června 1904 odkryli opět novou kostru. Ležela na pravém boku hlavou k severu, tváří k západu. Lebka byla strhnutím břehu rozpoltěna, v zemi zbyla z ní pouze zadní část a dolní čelist, ostatní tělo vězelo ve hlině neporušeno. Dal jsem je tedy odkryti; ruce směřovaly ku hlavě, nohy byly skrčeny, a sice pravá přitažena k prsům chodidlem ku kyčli, levá však stála kolenem vzhůru a byla chodidlem opřena o zem. Milodarů nebylo, pouze ve hlině z hrobu vyhozené vyskytla se šípka pazourková srdcovitého tvaru, avšak úplně zvápenatělá. Hrob tento proti dřívějším, po nichž zbyly ve stěně hluboké dížovité jámy tmavou hlinou vyplněné, byl sotva $\frac{3}{4}$ m pod povrchem úplně bez jakékoli stopy tmavé hlíny.

7. července dali jsme se s p. uč. Al. Procházkou do systematického kopání v cihelně. Nedaleko hrobu předešlého objeven hrob ve hloubce asi 1 m ve hnězdě tmavé hlíny. Nebožtík, dospělý muž, ležel tu v prosté zemi na levém boku hlavou k severu, tváří k východu, kolena byla silně přitažena k loktům, ruce zdviženy před tváří. Pod pravým loktem napříč na levém rameni ležela piskovcová ploténka, pod ní pazourkový nožík a kostěné šidlo, pod loktem bronzová dýka s řapem, za páncí ležel povalený hrníček s uchem a polokulovitá mísa s rozšířeným okrajem, pod okrajem misy byly tři pazourkové šípky. Na mise ležela kůstka z drobného zvířete. Lebka byla tlakem hlíny rozmáčknuta, ale dala se dobře slepiti.

Jižním směrem uhozeno na nový hrob, který obsahoval dětskou mrtvolu na levém boku ležící, tváří téměř dolů obrácenou; kolena byla silně přitažena; u pánve stál hrníček s ouškem, rozdobil se však při vybírání.

Další kopání jsme zastavili, poněvadž se neobjevovaly stopy nových hrobů v žádném směru, ačkoliv prokopáno bylo více než 200 m².

Telnice. V cihelně druhé pod drahou jsou v severní stěně zařezány těsně podle sebe dvě překrásné dížovité jámy s obloučnatým dnem, vyplněné vrstvami popela, vypálené hlíny a drobnými úlomky nádob. Jámy ty nedají se probádati, aby se vysoký břeh nesvezl. V jiných místech objevily se podobné jamky menší a v nich keramika známá po skrčených kostrách.

Újezd (u Sokolnic). V zahradě domu čís. 32. vykopávalo se při planírování mnoho skrčených koster. 3. srpna uhodili jsme s p. zvěrolékařem J. Stávkem při ohledávání toho místa na jediný hrob, ale rozrušený už pozdější jamou na zemáky. Pouze jsme našli roh obruby kamenné složený ze čtyř větších kamenů a při nich hnát lidský a úlomky dvou rozdrčených nádob, hrubšího hrnka a jemnějšího džbáněčka.

Dle výpovědi majitele domu bylo takových hrobů otevřeno kolem 30, v každém bylo kamení a vždy dva hrnky; v jednom i bronzové kruhy na hlavě. Zachováno nebylo však ničeho z toho, poněvadž nikdo si toho nevšímal.

Vranovice (u Prostějova). Poblíž hrobů r. 1901 v úvozovém břehu panského pole otevřených (srov. Čas. Mor. musea zem., 1902, str. 74) vyskytl se ještě jeden zajímavý hrob. Vldp. farář P. J. Pospíšil, jenž se zasloužil o probádání tamějšího okolí, zpozoroval v břehu úvozu tmavou jámu a rypáním do ní objevil střeptiny nádobky. Dal tedy hned místo ono odkopati s vrchu a objevil kostru ležící na pravém boku hlavou k jihu, tváří k východu. Ruce položeny před tváří, nohy silně přitaženy k prsům; u nohou stály dva hrnky s úškem stejné velikosti a podoby, nad koleny pak drobná kulovitá nádobka s třemi pupíčky pod krkem, u ní ležel malý bílý křemének v podobě srdéčka, výše pak před obličejem byla plýtká miska. Ve hlíně při hlavě nalezeno pak šidélko z úlomku kosti a pazourek. Kostra ležela v prsté zemi, ve hnízdě tmavé hlíny.

Celý zajímavý nález věnoval vldp. farář do mých sbírek.

Žižkov (u Podivína). Pan uč. B. Novák ze Súchova upozornil mne na novou cihelnu Žižkovskou, kde prý se vyskytují častěji hroby. Zajel jsem tam příležitostně a zjistil, že se v cihelně

nad rybníkem pod slabou vrstvou ornice vyskytují se četné dížovité jámy s keramikou dle skrčků známou a mezi nimi jednotlivě i hroby s přiloženými nádobkami. Jedna mrtvola byla dle udání p. uč. Arnošta Nováka pochována v sedě a měla nádoby mezi nohama. Celý hrnek a kus větší nádoby z něho vzal si p. naduč. Fiala z Kostic. Z jiného hrobu byly sházeny na hromadu kosti staré bezzubé ženy a při tom střípky dvou hrubších nádobek.

Nového hrobu jsme nenašli, pouze dal jsem prokopati dvě jámy nepříteli velikých rozměrů. Obsahovaly mimo drobtý zřetelných kostí a zubů zvířecích střepy z několika hrubších nádob; podobně v druhé jámě, kde mimo čelist koňskou a něco střepin z mis a hrnků, vykopáno jenom krátké šidélko z kosti po sám kloub vybroušené.

Keramika má vesměs ráz nádobí známého podle skrčkův: černé hlazené hrníčky uchaté, misky, větší hrnky uvnitř hlazené a svrchu prstovými ryhami svisle čmárované a pak veliké nádobí podobné práce. Naleziště toto rovněž nebylo známo.

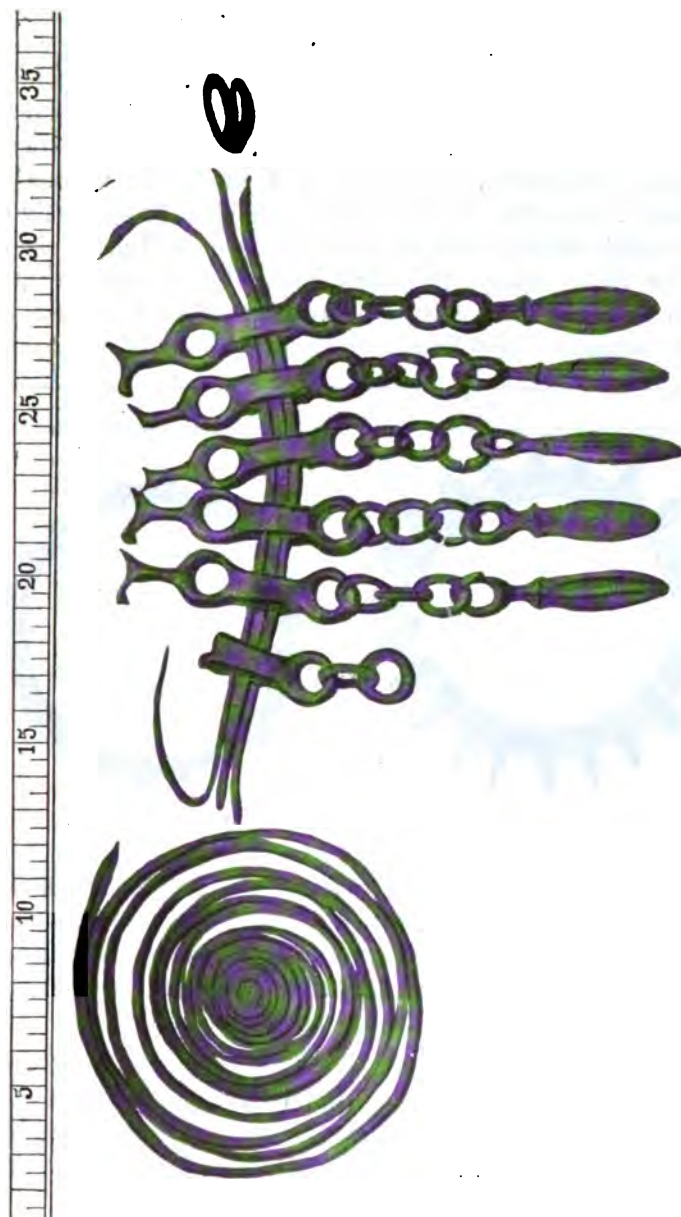
Nálezy bronzů.

Kostice. Na „Stávaňoch“ vyoral na podzim r. 1903 rolník p. Trčka nádobu a v ní 42 bronzové obojky téhož tvaru i velikosti, jako byly roku 1897 na „Nových joších“ p. Prokopem vyorány. Uloženy byly v nádobě; spodní vrstva jich srovnána byla hrbetem dolů, hotejší pak přes ně křížem, opět hrbety nahoru. Větší část nálezů rozešla se po „známých“, asi 30 kusů obdržel pan nadučitel Fiala a daroval prý je sochaři Skálovi, žáku prof. Suchardy v Praze. Z nádoby zachováno jen něco střepů; byl to baňatý hrnek na povrchu hlazený a černě zbarvený, podoby, jaké známe z hrobů se skrčky.

Nález tento nebyl dosud registrován.

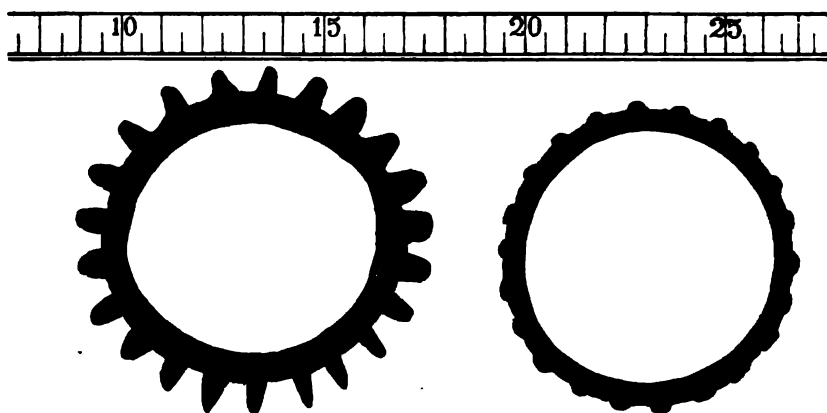
Louka (u Velké). Na panském poli vyorána byla velická sekýra bronzová s laloky. Laskavosti p. red. Kretze dostala se do mých sbírek. Sekýra je krásně zachovalá a pokrytá silnou vrstvou lesklé modrozelené patiny.

Paseka (u Uničova). Při drenování poli r. 1902 nalezena byla drobnější sekýra se schůdkem; nálezce přivezl ji s sebou do Částkova, zbavil ji však částečně pěkné patiny modrozelené a pak mi ji prodal.

Obr. 1. Bronzová spona ze Salaze.

Salaš (u Velehradu). Drvoštěp Konrád z Boršic našel při kučování pařezů v panském lese nad Salašem velikou bronzovou sponu. Nevěděl ovšem, co by to bylo, a poněvadž se to v lomu do zlata lesklo, zašel s tím ku zlatníkovi do Uh. Hradiště a hodlal nález dobře zpeněžit. Zlatník ho ovšem vyvedl z bludu a doporučil ho se sponou na mne, a tak se podařilo zachrániti překrásnou sponu rázu uherského. Ovšem měly ji především v práci děti drvoštěpovy, co nezlámal on sám při kopání, o to se staraly ony při neobvyklé hračce. Tím se stalo, že z celého tohoto skvostu pravěkého zbyly trosky. Připojená fotografie znázorňuje sponu mnohem lépe než sebe delší a podrobnější popisy. Sponu naší salašské nápadně podobnou vyobrazuje uherský archaeolog

Obr. 2. Bronzové náramky z hromadného nálezu u Šarov.

J. Hampel, pouze s tím toliko rozdílem, že je úplně neporušena zachována,¹⁾ ptáčekové na sloupcích stojící že jsou větší, sloupky mají pouze jeden kroužek a závěsků na každém řetízku že je zavěšeno po třech. Také na sponě salašské bylo prý takových závěsků více, děti je však vyvlekly a pohodily.

Šarovy (u Uh. Hradiště). Asi r. 1890 vykopal domkář Frant. Batica ze Šarov na svém poli v „Hlubočku“ množství jantarových perel a rok na to širokou mísu plnou bronzových náramků. Perly potratily děti, a náramky koupil býv. lesní p. Redl z Březolup;

¹⁾ Srov. Jos. Hampel, *Alterthümer der Bronzezeit in Ungarn* (Budapesti 1890) Tab. XL. Pochází z hromadného nálezu v Medvědí v komitátě Oravském.

známí jeho mu je však záhy rozebrali, a mně samému podařilo se z těch kusů zachovati úzkou obroučku s malými vysedlými uzly. Podobný kus má pan ředitel J. Klvaňa v Kyjově. Teprve letos mohl jsem zakoupiti pro své sbírky jiný náramek, který uschoval p. Komárek, hostinský v Březolupech. Tento náramek je širší a po celém vnějšku ozdoben ostrými zoubky a shoduje se skoro úplně s podobným náramkem z Býčí skály.¹⁾ Oba náramky jsou ulity v kadlubu a jsou nyní potaženy silnou vrstvou nšlechtilé patiny v barvě sivozelené.

Místo nálezu, který u nás náleží celkem mezi nejvzácnější depôty, nejeví nijaké stopy pravěkého osídlení ani pohřebiště. Hojnost jantaru poukazuje tu spíš na sklad kočovného obchodníka nebo poklad rodinný.

Kultura pokolení popelnicových polí.

Ivaň (u Tovačova). Na „Předních dílech“ jsou stopy rozsáhlého sedliště s kulturou pokolení popelnicových polí, zvláště na roli Fildánově a Činochově; jarní setba nedovolovala však už podrobnějšího ohledání. Nasbírané střepiny jeví vesměs význačný ráz slezské keramiky.

V cihelně pod těmito díly přicházejí cihláři občas na žárové hroby, a ivaňský p. naduč. F. Radda zachránil z nich několik nádobek do školní sbírky. Jsou to dva hrubé červené květináky, několik misek a osudí. Některé z nich jsou ještě tvaru čistě lužického, ač pokročilejšího, jiné už slezského s vlivem hallstattským (à la Plátenice v Čechách). Z bronzu nalezen jenom smáčkнутý náramek z jednoduchého drátu.

Naleziště úplně nové.

Bilovice (u Uh. Hradiště). Na známém sedlišti v „Ploštínách“ byla při drenování na podzim r. 1903 vyryta hrubší červená nádobka a v ní několik set drobných kroužků bronzových a jen dva větší a massivnější. Mezi drobnými kroužky byl též prstýneček z drátku jemně krouceného. Správce p. Jilek daroval část nálezů mezi známé, velikou většinu pak do sbírek kraj. musea v Uher. Brodě.

Při jarní procházce v Ploštínách nasbíral jsem něco střepin, kamennou sekýrku se silně opotřebovaným ostrím a pěkné drtidlo.

¹⁾ Srov. Dr. J. Wankel, Bilder aus der mähr. Schweiz, na str. 405 vespod.

Uh. Brod. Na panském poli poblíž vinohradů objevil jsem v květnu několik jam s keramikou popelnicových poli rázu slezského; právě vyrůstající řepa nepřipustila však bližšího ohledání. Naleziště do té doby nebylo známo.

Popůvky (u Kojetína). Pod silnicí k továrně na polích „Tabule“ a „Klinky“ jsou stopy sedliště se stěpinami hrubých nádob s nehtovým šrafováním svislým a prstovými důlky na přilepených páscích pod krkem. Stěpy z menšího nádobí jsou leštěné tuhou. Z povrchního ohledání nelze však rozhodnouti, je-li tu pohřebiště nebo sedliště.

Naleziště nebylo rovněž známo.

Velehrad. Nad rybníčkem pod samým lesem Rákošem rozkládá se na panském poli i výše na selských dílech dosti rozsáhlé sedliště s kulturou pokolení popelnicových poli. Na silně rozoraných jamách i vrstvách větších rozměrů nasbíral jsem velké množství keramiky rázu slezského, přesleny, bronzový kroužek, ohnivko a drobné dlátečko, kamenné sekýrky, z nich jedna se silně opotřebovaným ostřím, pazourkové nožiky a úštěpky, přeražený mlat, drtidlo a j. v.

Vičlice. Východně osady na polích „na Kopci“ je rozlehlé osadiště s keramikou popelnicových poli rázu hlavně slezského. Mimo stěpiny vyskytlo se v dubnu na rozoraném poli i kostěné dlátečko, v sousední zahradě V. Hýždala při planírování zahrady otevřena kotlovitá jáma s podobnými stěpinami, úlomkem většího kruhu hliněného a hladidlem z kravského žebra.

Naleziště do té doby nebylo známo.

Nálezy kultury gallskořímské.

Popůvky. Při kopání studny v novém domku kovářově vykopáno množství rozmanitých stěpin z nádobí tuhou prosyceného se stluštělými okraji.

Naleziště nové, před tím neznámé.

Slavkov. Nedaleko místa v městské cihelně, kde r. 1897 objeven hrob galským způsobem upravený, strhli cihláři dne 22. června 1904 opět břeh a odkryli nový hrob, tentokrát s kostrou muže. Dle jejich výpovědi ležela mrtvola na znaku, hlavou k severu, nohama k jihu. Nad hlavou v levo stála pěkná vázovitá nádoba, nad ní plochá deska kamenná a v pravo čelist

z divokého kance. U pravého ramene bylo široké listové kopí s dlouhou tulejí a u pravé nohy dlouhý meč s pochvou a u pasu dvě dutá kolečka, vesměs ze železa. Hrob vybrali cihláři sami a více mi nic neodevzdali, nelze tedy zjistiti ostatní snad přiložené milodary pohrobní (spony, kování štítu, nákonči kopí a pod.). Ve stěně cihlářské hlíny zbyla pouze obdélníková jáma vyplněná tmavou prstí asi 1·70 m. zhloubí a 2 m. zděli. Ve vyházené hlině našlo se jenom několik úlomků pochvy.

Hrobní přídavky shodují se úplně s podobnými nálezy na Marně ve Francii, a také dle tvaru meče — přechod řapu k břitu bez podkovité ozdoby, úzké plekno — náleží zdejší hrob mezi nejstarší naše hroby podobné.

Vicoměřice. Na „Kratínách“ prošel jsem známé naleziště velmi rozsáhlé s typickou keramikou tuhovou, se stluštělými okraji a svislým šrafováním. Nejsilnější vrstvy kulturní jsou poblíž trigonometrického bodu u hranice Němčické. Zajímavé toto místo vyžaduje rozsáhlejšího výzkumu systematického.

Drnovice (u Vyškova). Na „Přidankách“ nad mlýnem jsou stopy osadistě s kulturou provincialně římskou a hradištnou. Vzrostlé kultury v prostřed května nedaly mi však ohledati místa tato důkladněji.

Naleziště do té doby neznámé.

Křenovice (u Kojetína). Bohaté naleziště v hliníku pod Hradiskem poskytlo mi opět velmi zajímavé nálezy při letošních návštěvách. Cihlář Pišťák, jenž ze všech je na tyto nálezy starožitnin nejopatrnější, zachránil mezi jiným krásnou železnou sekyru s dutinou ve čtverhranném těle, nože, mezi nimiž vyniká jeden massivnější z jednoho kusu železa vykováný s držadlem, jež je ukončeno knoflíkem, nad širokým jednostranným ostřím pak mu vybíhá malý háček nahoru zahnutý.¹⁾ Mimo to vykopal ještě kostěná a parohová šidla, delší kulatou tyčinku ze slonoviny osekané parohy a roh zubra, pak drobounký korálek, množství rozmanitých přeslenů větších i úplně drobounkých, ornametovaných nebo i ze střeptů vykroužených, pak dvě ploténky z parohů vyřezané a poněkud vyhlazené. Účel těchto plotének zůstává

¹⁾ Právě takové nože s háčkem nad ostřím, avšak s kroužkem místo knoflíku na držadle vyobrazuje J. G. Bulliot v díle Fouilles du Mont Beuvray, Album planche, XLIV. no. 6., pl. XLVII. no. 12.

mi vsuktku záhadným na ten čas. Jsou zděli 13 a 15 cm a 3·4 cm široké, do podoby obdélníků sřezané, na jedné straně vyklenuté, na protějšku pak vyhloubené; při jednom boku jsou provrtány dvěma dírkami v řadě. Jedna ploténka zdá se novou, jen málo opotřebovanou, druhá však jeví stopy delšího užívání a také dírký jsou víc otřeny.

Jinak zasluhuji zmínky ještě pěkné držadlo k sídlu z parohu vysoustruhované úplně v podobě moderní rukojeti, pak bronzová spirálka, bronz. jehlice s vroubkovaným tupým koncem a jiná s hlavici do očka svinutou, pak hlavička zvířátka z hlíny, několik typických stěpin hlavně z nádobi tuhovitého se stlustělými okraji a se svislým šrafováním na břichu. Také vyskytl se tu stěp pomalovaný barvou bílou a červenou, úplně shodný s podobnými stěpinami ze Stradonic. (Dr. Pič, Čechy na úsvitě dějin, II. sv., tab. XLIX., č. 2., 3. a 7.)

Sám dal jsem opět na četných místech zakopati, avšak se štěstím nevalným; podivno, že mne vždy na tomto hradišti opouští. Mimo něco stěpin vykopali jsme jenom nějaký přeslen a hrubě přisekané sídlo.

Lanžhot. Na svahu k řece Moravě od Lanžhotského hřbitova kolem kapličky Balíkových až po Kostice jsou stopy rozsáhlého osadistě z doby císařství římského. Pole byla v květnu skoro všude už obdělána jarní setbou, nezbylo mi leda spokojiti se pouhou obchůzkou několika z nich, abych zjistil aspoň rozlohu sedlistě. Při tom nasbíral jsem četné stěpiny typického nádobi, přesleny a závaží jehlaneové. Neopominu ovšem důležité toto místo za nejbližší příležitosti podrobiti důkladnějšímu výzkumu.

Naleziště zdejší dotud nebylo známo.

Polkovice. Na „Švýcarských“ objevil p. naduč. J. Zikmund osadistě s kulturou z doby císařství římského a daroval mi odtud množství typických stěpin, přeražené přesleny, osekaný jelení paroh a j. v.

Jiné soudobé sedlistě je na trati „Ostrovy“.

Obě naleziště dosud nebyla známa.

Šlapánice. Pan zvěrolékař Jos. Stávek umožnil mi s velikou ochotou a obětavostí zkusiti zakopnouti na velikém sedlistě z doby císařství římského, které sám byl objevil pod Žuranem v „Lánech u Makslovky“, nad samými Jiřikovskými lukami. Kopali jsme

po žních na poli cukrovaru patřícím, avšak nepodařilo se nám odkryti leda přikopovitou jámu popelnatou pod samou ornicí a v ni mimo typické střepy četné kosti zvířecí (prase, ovce, kůň, skot, jelen) a tři úlomky pěkně pracovaných kostěných jehlic. Také na místě opodál uhodili jsme na četné podobné střepy a ze střepeu vybroušený přeslen.

Pan zvěř. Stávek nasbíral tam též pěkné střepy z nádobí arretinského.

Naleziště toto dotud nebylo známo.

Žižkov. Při prohlížení nálezů v cihelně u rybníka uhodili jsme též na plynou jámu, vlastně ohniště oválného tvaru s čelisti koňskou uprostřed a několika střepey z římskoprovincialní keramiky se stlustělými okraji.

Naleziště úplně nové.

* * *

Nové nálezy archæologické.

Kamenné nástroje získal jsem letos: Z **Horákova** sekyrku, z **Křenovic** od cihelny Horáckovy hadcovou krychlovou palici v provrtu přeraženou, z **Milonic** dvě „škrabadla“, ze **Střelce** dvě sekyrky a dva zlomky mlatů.

Neolithické předměty z Mouchnic.

Rolník Konst. Oháňka užil k výrobě „vepřovic“ na podzim r. 1904 hlíny z mírného svahu na dvoře svého domu č. 145, a odkryl tu příbytkovou jámu, ze které naduč. p. Ferd. Fráňa uschoval a mně odevzdal střepey, nádobku a 2 kamenné nástroje.

Hrubší střepey pochodí z větších kulovitých nádob a jsou zdobeny nízkými pupiky nahoře plochými nebo prohloubenými, čtverhrannými uchy s děrou svisle a řadami vtisků nehtových; šedé střepey z jemnějšího nádobí mají ryté voluty lomené nebo v ohybech zaoblené a přerušované důlky. Tedy ornament obvyklý na neolithických sedlištích našich nejstarší skupiny: keramika kulovitá s prvními dvěma typy ornamentovými, nehtovým a rytých volut a meandrů (dle sdělení Červinkova, Pravěk 1904, str. 126.). Současná sedliště jsou na okrese u Pozořic, u Habrovan, Holubic a Sivic.

Bizarní jest nádobka, která se zachovala celá. (Obr. 1.). Zhotovena jest z téže jemné šedé hlíny jako zmíněné nádoby s ornamentem volutovým, má tvar koule při ústí useknuté a velikost většího jablka. Zvlátností jest její plastická výzdoba. Na nejvydutějším místě objímá půlměsícovitě levou i pravou stranu s okrajem souběžná vyvýšenina, jejíž zadní polovička jest na obou stranách uražena; přední konce přecházejí do oblíny nádoby a mají po třech souběžných vodorovných ryhách. Na dně byly nalepeny dva podobné rohlikovité proužky, nyní skoro zcela uražené. Nádobka činí dojem zkomolené postavy držící se rukama za břicho.

Obr. 1. Neolithická nádobka z Mouchnic.

Z kamenných nástrojů jest jeden 13 cm dlouhý a u kuželovitého provrtu 4 cm široký zlomek pečlivě hlazeného mlatu. Náleží ke skupině t. zv. kopytovitých nástrojův. Spodní stěna jest rovná a obdélníková, zaoblené tělo (tak že příčný řez v kterémkoliv místě vedený jest úseč kruhová nebo eliptická) jest nejvyšší v provrtu a slábne k ostří, jehož hrana jest kolmá k ose provrtu.

Druhý zlomek jest tyl pěkného facetovaného mlatu.

Nákrční kruhy z Milonic.

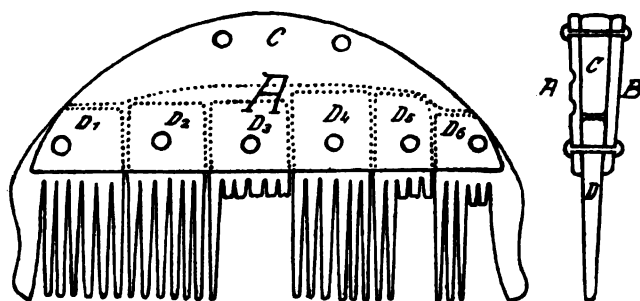
Před několika lety vyhodil na panském poli „Čertova brázda“ u dvora Roštoutky pluh řízený Fr. Vlkem několik bronzových kruhů, z nichž zachoval náleze 3. Tyto jsou nyní v mé sbírce, mají obvyklou podobu i rozměry a váhu 13, 15, 19 dkg. Jeden

je pečlivě ohlazený, jemně patinovaný a průřezu kruhového, druhé dva jsou z hruba formovány údery kladiva.

Také v trati „Luhovec“ rozebrán byl sklad takových kruhů. Jeden jest ve škole Milonické, jiný od p. Kellera z Uhřic mám já. Oba, jakož i další kruh, který jsem obdržel od rol. p. Závodného z Milonic (nalezl jej ve své zahrádce), jsou dobře hlazené a v průřezích kruhovitých. Poslední váží 23 dkg, Kellerův 19 dkg.

Blažovice.

Pan Tom. Ondráček prokopal na jaře 1904 na poli J. Hlučky v trati „na dílech“ (za zahradou J. Kubínka) příbytkovou jámu a našel v ní vedle četných střepů vlnovkou zdobených půl kuželovitého přeslenu a kostěný hřeben. U tohoto zajímavý jest

Obr. 2. Kostěný hřeben z příbytkové jámy u Blažovic.

způsob, kterým byl zhotoven. (Obr. 2.) Není z jednoho kusu jako hřebeny dnešní nebo jako hřeben z podobné jámy v této trati již jednou p. Ondráčkem nalezený (Pravěk, 1903, tab. XVI. č. 10., 10a), nýbrž jest složen z 9 částí. Zuby vyřezány jsou v šesti deštičkách (D_1 — D_6) a to v první sedm zubů, v páté 5 zubů a v ostatních po 6. Oba krajní zuby jsou značně širší a na vnějších stranách vykrojené. Deštičky se zuby jsou v hřebenu srovnány vedle sebe, a na ně s obou stran až k počátku zubů připevněna jest z každé strany šesti železnými nýty svrchní deštička (A, na průřezu A, B) s horní hranou obloukovitou. Mezi obě tyto vložena jest podobně seříznutá deštička C a rovněž dvěma nýty s postranicemi spojena. Nýty procházejí hřebem veskrz a na obou stranách byly zakončeny polokulovitými hlavíčkami. Postranice A má po délce 2 rovnoběžné vyhloubené

žlábký. Délka hřebenu jest 11·7 cm, výška uprostřed 6·5 cm a tloušťka na nejvyšším místě 9 mm. Dle střepů náleží inventář této jámy opět kultuře římsko-provinciální, ve zdejších okolí dřívějšími nálezy hojně doložené. *Alois Procházka.*

* * *

Hromadné nálezy mincí.

Blažovice. Roku 1887 přišli za přestavby stodoly pana T. Ondráčka v čís. 12. v základní zdi staré stodoly na 25 stříbrných mincí. Tyto jsou vesměs s počátku XVII. stol. a všechny původu cizího. Nález tento uschován jest ve sbírce p. Tom. Ondráčka ml. a po roztržení jeví se takto:

A) Mince se jménem Rudolfa II.

1. Ostrý ráz. Líc: Říšské jablko, v něm Z 4. Podle leto-počet 16—1 (?) RUD · II · RO · IM · SA Rub: Rozčtvrcený štít: v 1. a 4. poli pětিলistä růže, v 2. a 3. ptáček na hvězdičce. SIMCE—MDILI.

2. Z r. 1604. Líc jako u předešlé. Rub: Rozčtvrcený štít: v 1. a 3. poli po hvězdě, v 2. a 4. III. Nad štítem 3 helmy s četnými klenoty a EDGHS—ESGEDG.

3. Líc: Dvojhlavý orl s 3 na prsou. RUDOLPH · II · RO · IMP · SE · AV · Rub: Ve 4 polích štítu jelen, lev, 3 krovy nad sebou, dva vodorovné pásy. LVD : GEOR · C · STOL · KO · R · WE · H ·

4. Groš Kolmarský. Líc jako u č. 3. RVDOL · II · SEM · A · IMP · PDE · Na rubu ve štítu kometa a MONE · NO · CIV · IMP : COLM ·

5. Líc jako u č. 3. a 4. Rub: Rozčtvrcený štít, v každém poli po lvu, uprostřed štítek se 2 lvy nad sebou. CVRAT · DAVN · COM · RHEN ·

6. Líc jako na předešlých. Rub: V erbu 4 pole: ve dvou vrchních po lvu, ve spodních štítek a vodorovné pásy. Uprostřed štítek se 3 krovy. IOAN · REINH · COM · IN · HANAW ·

7. Líc jako na předešlých. RVDOL · II · RO · IMP · AVG · P · F · DEC · Rub: 3 pole ve štítě, ve dvou po lvu, třetí šachované. Nad erbem 1602. IOHA · DG · CO · PA · RH · DV · BA · C · V · E · S ·

8. Čtyry varianty předešlé mince.

B) Mince Matyášovy.

9. Peníz jako čís. 6. popsany, jen na lici místo Rudolf je Matyáš.

10. L.: Orel s 3. MAT · FERD · IMP · SEM · AV · 1612.
Rub: Ve štítě 4 pole: v horních po lvu, ve spodních pás a růžice. D · G · ERN · COM · SOLM · LICH · S ·

11. Jako čís. 10. ale z r. 1614. a se jménem jen Matyášovým.

12. Groš Matyášův na lici jako předešlé, na rubu nezřetelný.

13. Lic jako na předešlých. Rub: Erb jako na čís. 10. a 11.

. . . PVS . . . OLMS · LICH . .

14. Mince Magdeburská. L.: Říšské jablko, v něm Z 4
MAT · RO · IM · S · A · 16—17. Rub: Mezi věžemi postava
zvedající pravici věnec · MO · CIV · MAGD.

C) Mince různé.

15. Dva polské groše Zigmunda III., z let 1616, 1617.

16. Dvě mince z r. 1603. švýcarského města Zugu. MONETA :
CIVI : TVGIENSIS · Na rubu dvojhavý orel s 3 a DOMINE :
CON : NOS : IN : PA ·

17. Lic: V erbu pod korunou pravá půlka má svislý oblouk
se 4 křížky · IOH · G · CHR · AV · RVD · LVD · Rub: Říšské
jablko, v něm Z 4: Po stranách křížku 16—16. PRINC · AN
· CO · AS · FR ·

18. L.: Kolem poprsí: IOHAN · GEOR · D · G · MA · . .
(Dále nečitelné.) Rub: Nezřetelný rozčtvrcený erb. GROS ·
ARG · III · CRV · 615 ·

19. L.: Nezřetelný dělený štít. D · G · REIN · WEN ·
ET · CAR · FRID · FR · Rub: V kruhu orlice s půlměsícem na
prsou, vedle B a R. Opis: DUC · SI · MONS · ET (3) OLS · CO ·

20 L.: Přední část berana ve skoku, za ním hradba. Kolem
97. MO · . . (Nečitelné) · . . SCA · V · SENSIS · Rub: Říšský
orel s 3. V rozčtvrceném obvodu: DEVS || SPES || NOST || RAES ||:

Nesovice. V roce 1891 vybrali v břehu cesty ku Snovídkám
nádobku asi s 50 kusy stříbrných mincí prostřední velikosti.
Nádobka byla rozbita a mince rozdány. Ze tří mincí těchto,
p. uť. Palečkem z Uhřic mi poskytnutých, jsou dva valně ořené
pražské groše Václava III., třetí pak dvanáctikrejcar Ferdinanda II.
z r. 1621.

Slavkov. Na zdejších panských polích nalezeny po dvakrát hromadně mince, které byly hned na nalezišti rozchytány a zašantročeny. Blížeších okolností těchto nálezů těžko se dopátrati, ježto majitelé z neochoty nebo z obavy před následky neoprávněného přivlastnění podrobnosti a mince zatajují.

1. Za kostelem na panské nivě vyoran asi před 5 lety velký stříbrný peníz, jakých potom, když hospodářský úředník p. Růžicka místo to dal prokopati, vybráno ještě 17 kusů. Část nálezů odevzdána vdově po majiteli cukrovaru, pi. Redlichové, ostatní rozešlo se po úřednicích, 5 kusů pak má hosp. příruči p. Moudrý. Tento bližšího ohledání minci mi nedovolil; pokud pak jsem při zběžném prohlédnutí seznal, jsou to krásné zachované tolary saské a jeden tolar biskupa olomuckého Jakuba Arnošta z Lichtenštejna.

2. Brzy po tom učiněn druhý nález na panském poli u Hodějic. Měl několik set drobnějších mincí a mezi nimi četné dvanáctníky mor. stavů známého vzhledu. Z těchto získal jsem dva: jeden se značkou Baltazara Zwirnera (B Z), druhý Kristofa Kantora (C C). Zmíněný pan Moudrý má ještě odtud 2 dvanáctníky a 13 drobnějších penězů. Z téhož nálezů chová p. Zíglani, strojník cukrovaru, 7 dvanáctníků (B Z) a 22 mincí menších.

Šumica. Před lety udal se tu za prohlubování sklepu nález 205 stříbrných mincí, o němž podrobnějšího nic nedalo se již zjistiti. Mince nálezcem rozptýleny, a jen 10 kusů dostalo se přede dvěma roky do mých rukou. Jsou to:

1. Ferdinanda I. pražský groš chatrného vzhledu z r. 1536.
2. Polský dvojgroš Zigmunda III. Pod erby na rubu značky prsten a trojuhelník. Bez letopočtu.
3. Groš téhož panovníka z r. 1598. V letopočtu L.
4. Groš téhož z r. 1616. Na rubu pod erbem značka .
5. Groš města Rigy z r. 1584 s poprsím krále Štěpána.
6. Braniborský groš Janův z r. 1545.
7. Peníz Ferdinanda I. z r. 1548.
8. Groš z r. 1605. Lic: Orlice v pravo hledici s půlměsícem na prsou. Opis: D · G · IOAN · CHRIS · 3) ET · GEOR · RVD · FR — Rub: Pod korunou dva štíty, v pravém orlice, jako na lici, levý šachovaný. Pod nimi v kroužku Z4. Opis: DVC · SIL · LIG · ET · BREG · 1605.

9. 25 mm široká mince kurfirsta Augusta Saského. Na lici mezi erby značka FB.

10. Groš Ferdinanda III. z r. 1630. Značka Petra Hemy.

Žarošice. Hospodář Bartoš Haška čís. 212. v Žarošicích upravoval o žních 1903 za svou stodolou půdu na usazení žentouru a vyryl tu asi 50 mincí ve sloupek naskládaných. Nález prodal p. Rud. Malikovi, měst. tajemníkovi a od toho přešel roku loňského do mé sbírky. Mince tyto jsou stříbrné groše stejné velikosti a velmi dobře zachované. Po určení vykazuje tento „poklad“ mincí

Ferdinanda II.	26 kusů,
Ferdinanda III.	9 „
různých panovníků a zemí	11 „
celkem	46 kusů.

A) Groše Ferdinanda II.

zastoupeny jsou v nálezů těchto varietami:

1. Sedm kusů na rubě s říšským orlem a značkou (HR) (Hanus Rieger) z let: dva 1627, dva 1628, po jednom 1629, 1630, 1631.

2. Šest kusů s velkými okraji, na rubě erby rakouský, burgundský, štyrský. Z let 1624, 1626, 1627, 1628, 1634 a 1635.

3. Jeden kus s orlem na rubě, bez značky z r. 1626.

4. Jako předešlý, ale z r. 1635 a pod orlem značkou kolek k ražení mincí.

5. Jako čís. 4., z r. 1626., značka W.

6. Jako předešlý, z r. 1636, značka (H 1 Z).

7. Dva kusy z r. 1627, špatněji zachované se značkou (O) (Olomouc).

8. Sedm kusů. Na lici pod poprsím značka * (B. Hübner, Praha). Na rubu orl a ARCH · AV · DVX · BV · MA · M ·

Po jednom z let 1624, 1625, 1629, 1630, tři z r. 1626.

B) Groše Ferdinanda III.

1. Pod poprsím značka (Λ), na rubě orl. Jeden kus z r. 1637.

2. Jeden kus z r. 1639, na rubě značkou labuť.

3. Tri kusy; rub jako u grošů Ferdinanda II. popsaných pod č. 2. Z let 1638, 1639, 1644.

4. Dva kusy; na rubě orel, ve štítě na jeho prsou český lev. Značka: ruka držící v prstech hvězdu. Z let 1640 a 1642.

5. Dva kusy z r. 1637. Na lici značka: čáp stojící na jedné noze.

C) Groše Tyrolské.

1. Jeden kus bez letopočtu, arcivévody Ferdinanda (1564—1595). (Welzl v. W. 9.259).

2. Dva kusy Leopoldovy (1623—1632), bez letopočtu. Na jednom na lici poprsí v oděvu kněžském, na druhém pod vévodskou korunou. Na obou na rubě erby: rakouský, burgundský a tyrolský. (W. v. W. 9.311 a 9.313.)

3. Tri groše Ferdinanda Karla (—1662) překrásně zachované, z let 1639, 1640, 1643. Na rubu erb rakouský a tyrolský. (W. v. W. 9.332.)

D) Jedna mince se jménem Rudolfa II., bez letopočtu.

E) Groš Karla Euseba z Lichtenštejna, vévody Krnovského, z r. 1629. Lic: Kolem poprsí CA · E · D · G · S · R · I · PR · D (S) E · LICHTENST · Rub: Složitý erb pod korunou. Kolem: DVX · OPP · ET (3) CARNO · 1629.

F) Mince polské:

1. Dva penízky bez letopočtu. Lic: Orlice v pravo hledící. + MONETA · SIGISMUNDI · — Rub: Koruna (Nežtet.) IS ꝛ POLONIE SI . .

3. Groš Zikmunda III. z r. 1609. (Jako z nálezů Šumického.)

Želč. V roce 1895 našel nadučitel p. Fr. Dobiáš na svém poli 6 zlatých mincí, z nichž něco prodal, něco rozebrali členové rodiny, jemu pak zbyla jediná, velikosti 20koruny. Jest to uherský dukát krále Matyáše s obrazem a jménem sv. Ladislava na rubě. (U Sivic nalezen uherský dukát Zikmundův. Viz Č. ol. mus. sp. r. 1901, str. 94. Ve Františkově museu.) *Alois Procházka.*

Zprávy o rodině Vyzovských, z které pocházela první manželka Jana Amosa Komenského.

Podává ve věrném opise J. Panek.

Nalezením svatební smlouvy velikého paedagoga Jana Amosa Komenského byla rozřešena zároveň otázka o původě první jeho manželky. Byla ji panna Magdalena Vyzovská ze Zábřeha na Moravě.*) Když to bylo poznáno, prohledal jsem městský archiv v Zábřeze, i našel jsem sirotčí seznam (rejstřík) s konce XVI. stol. Kniha obsahuje 146 listů,**) z nichž 47 je popsanych. První záznam pochází z roku 1584. Na 25. listě počíná se tato zajímavá závěť:

F. 1.

Inwentowanij Stadků: a Swrsskůw wssech pozustalich: Przednie po N: Adamowy Wyzowskym: Za drúhe po N: Buryganu Wyzowským synu geho zegmena — 1597 —***) .

Leta panie 1603. Westrzedů przed Swatau Dorotau stal se rozdił o swrsský mezý Panem Gyrzikem Glotzmanem a syrotký zustalemy Po Neb: Adamowy Wyzowskem a Buryganowy Wyzowskem, tak ze se swrsskowe rozdielyli na ssest diłů, geden dił Pan Gyrzik Glotzmann po Maryanie Manželce swe wzal, a piet diłů na syrotký zustawa;†) stal se tento rozdił v prziytomnosty Pana Ottý Aurzednijka na Zabrzežů a Pana Ffrydrycha Rendygera z Reydychů, Regenta Panskeho.††)

*) Smionvu z r. 1618 uveřejnil Kvačala v „Korrespondenci Jana Amosa Komenského“ II. str. 177 a 178 (1902).

**) Délka a šířka těchto listů činí 31 cm. a 22 cm. Vodotiskové znamení představuje hůl s křížem na vrchním konci. Hůl vzniká z volské hlavy. Okolo holi vine se had.

***) Tento letopočet jest později přeškrtnut.

†) Děti Buriana Vyzovského byly: Burian, Adam, Marie, Běta, Magdalena a Anna. Tato v závěti se nejmenuje, ale jest jmenována v nejstarší knize gruntovní v Zábřeze. Dům Vyzovského, v němž Magdalena se narodila, stojí podnes na náměstí v Zábřeze, je to tak zvané „Podloubí“ (pop. čís. 14.) naproti Záloženskému domu. Dům ten na západní stěně je vyzdoben znakem pánů z Boskovic a v l. 1584—1596 patřil rodině Vyzovských, jak zjistil městský tajemník p. L. Falz. Burian Vyzovský byl správcem sboru bratrského a na svou dobu hodně zámožný.

††) Podáváme u věrném opise p. vydavatele jako ukázkou pravopisu z doby J. A. Komenského. — Tiskárna nemá písmen pro y, z, s, e a t. d. s tečkami, proto tiskneme háčky; y s dvěma tečkami nebo s jednou tečkou, jak jest v původním textě, podáváme bez teček.

Red.

Tyto swrsskowe na piet syrotků przy prawie
opatrzenegsau,

Perzyn swrchnijch welkých kššw	5	}
Spodnijch perzyn kusý	3	
Polsstarzij kššw	10	
Podussek malých	5	
Čzeynoweho naczemij odważeno	296 lyber	
Obršš	14 „	
Ruczničkú	11 „	
Prizije tlustej	6 $\frac{1}{2}$ sstuký.	

F. 2.

Od strzybra, lžycz, kofflyku, Pasů y gyneho wsselykeho strzybra
odważeno na piet dijlů vij ffuntů²⁾
Wgedne sskatulcze tolarů ssyrokých xij,³⁾ tež ij gr. po 10 krejc.
Wycze wtež sskatulcze dwa kamený kalczedonů w Strzybrze
zadielane ij⁴⁾

Gedna sskatulka malowana zustawa, ta neprzysla k rozdijlů,
wekterež sau ormpantý, dukatý mezy paterži⁵⁾ a tež prstýnky
a niektere gine wieczý, ta gest zapeczetiena.⁶⁾

¹⁾ Tyto perzyny gest p: zuzana przygala od Aurzadů, na poruczenij Gegij mi-
losti panij. — V prostfedku prwni strany jest na levo přilepen papirový ústřížek
spoznámkou: Tento rozdila Inwentowanij tiech swrsskůw stalo se toto zapsanij do
toho Inwentarze — za hospodrždůw Miasta: Waczlawa Matiegyczký, Daniele Gem-
nyezkeho. Konsselůw: Matausse Panka, Waczlawa Hauzwyczký, Lorencez Brze-
zowekeho, Balczara Tony, Tobyasse Jaluska, Andrie Ssubrta, Leta panie 1603.

²⁾ Roku 1613 wažic to strzibro našlo se 237 lotu 1 qut; z toho wyňal
Burian 47 lotu 1 qut, Adam wyňal 3 dily.

³⁾ Buryan wyňal 3 f. 4 g., Adamowy dano 4 tol. 23 $\frac{1}{3}$ g., Adam wyňal na dil Bietjn
2 tol. 18 g., M a n d a (Magdalena, pozdějš manželka J. Amosa Komenského) 2 tol. 23 g.

⁴⁾ Adamowy dan 1 a na dil Bietyn tež 1.

⁵⁾ Na zvláštní příloze čteme tuto listinu: Letha 1603. W auterey po S^w
Jakubu za Purkmystra Tobyasse Jalussskewého urozený Pan Krysstoff staršý
Hubrk z Belnsdorffu (Křištof Hubrk z Belnsdorfa byl majitelem svobodného
dvora v Nemili, půl hodiny západně Zábřeha vzdálené, později vládať všech
statků Velená z Žerotína a poručník děti doktora Bonaziny) oznamyl, že ty
wieczy zastawene byli we xx f. Atak Pan Krysstoff, czož tu gehu klýnotu bylo, od
Aurzadu gest k sobie przygal, aczož na P: Gyrzyka Gloczmana z nich xx f. swrchu
psaných na dijl gehu przysslo, totyž iij f. x gr., ty gest P: Krysstoffowy darował.
Aczož wycze z té sskatuky klýnotů naleželo, tež P: Gyrzyk dijl swuy odtud
wyňal. Atak, czož wycze wnij gest, to gyž syrotkum należy, a zapeczetiena gest. —

⁶⁾ Buryan wyňal 1 dukat a prstýnek 1, M a n d a 2 dukaty, Adam wyňal
4 dukaty, 2 Prstýnky a tolaru 2 dily. A sice Adam wyňal na dil Bétjn prstýnek 1,
dukaty 2 a tolaru geden dil.

Prawý se Pan Krysstoff Hubrk starssý kniekterým wieczem
wnij zastawagyczym prawo gemiety tau przyczinau, že by to
wnieyake summie peniez Neb: Adamowij Wyzowskemu zastawyti
miel, když peníze, wczem gest to zastawyl, zase odwede, a od
Geho¹⁾ Pana aurządu zabrzechskemu poruczenij se stane, budou
powynnij . . to zas gemu nawratiti, a zwostatek, což by wte
sskatulcze zwostawalo, yako y ginýmy wieczmy se rozdielity.

Wycze Raucha piękna welyka hedbawým wyssywana a
zlatem vyplniowana s czendly zlatýmy j¹⁾

Wycze tkancyz zlatych opremowanij na suknie žienske
niektery loket²⁾

Wycze iij Naczelnijky ženske, dwa hedbawym a tržeti
nytmy wyssywana³⁾

Platna lnieneho w osmy kusych gest 182 loket

Tež wjczte platna lnieneho po 20 loktech deset kusů . 200 loket

Konopneho platna we sstyrzech kusych 81 loket

Tlustelio platna we trzech kusych 93 lokte

Ffertochoy ženske smrzyzemij 3

Prostyradel po trzech pulach 5.

Letha 1616. Za purgmystra Lorencze Bržezowskeho w pri-
tomnosti spoluradnich a Pana Jana Bidečowskeho*) z Přerova,
tež Buryana Wyzowskeho a Pani Mandicžky,**) což koli od-
placzet ubrusu, ruczniku, prostiradel a ffertochou při prawě w trugle
se nachazelo, to wsse na 3 dily gest rozdieleno, a Pani Man-
diczka y gned swůg dil prygala, totižto 4 obrusy, 3 plassty,
3 rucznijky, 3 czychy . . ffertoch, ostatny pak 2 dilowe do truhly
sau schowany. Actum dne 22. January.

	F. 3.
Czijch welykých	5
Czych malých	5 ¹⁾
Obrusy	4

1) Mandie pusstana.

2) Adam wyňal.

3) Bietie wydany gsau.

*) Onoho času panský písař v Přerově.

**) R. 1616 byla ještě svobodna, provdala se teprve 1618.

1) tyto czychy male a welke p: Suzanna Hubrkowa przygala.

Ruczničky	2
Kabatu kratkyh wsselykyh	6
Suknyczky saukeny	2
Galyoty	6
Plasťie mužský	3.

Ssaczowanij

12 f. Damasskowa czierwena suknie	j
10 ¹ / ₂ f. Suknie tupltyktowa papausskowy barwy	j
7 f. Suknie ssamlatowa bez wody czierna wkoło ssýta	j
13 ¹ / ₂ f. Suknie ssamlatowa czierna ssaldowana	j
8 ¹ / ₂ f. Suknie saukenna modra	j
2 ¹ / ₂ f. Suknie bez zywuťka grobgrynowa	j
6 f. Kolarek aksamyťowey s kúnnyĩ weyložky	j
12 f. Kožych tupltyktowy zlatey barwy	j
12 ¹ / ₂ f. Kožych durowey z damasskoweym ziwůťkem czierным	j
5 ¹ / ₂ Ssorezpelcz ssamlatowey	j
7 f. ¹ / ₂ gr. Ssorezpelcz durowey	j

Tež wjcz P: Gyrzijk Gloczman odwedl
tyto zapysy za purg^{tra} Tobiasse Jalusskeweho w auterey po S^m
Jakubu lethu 1603.

Na Pawla Banowskeho z Hranicz dwa zapysy, každey na

100 f., summa 200 f.

Na Pana Jana starssyho z Žerotina a na losynie gedem

zapys na 1000 f.

Tež na Pana z Žerotina druhey zapys 500 f.³⁾

F. 4..

Na Pana Ffrydrycha z Žerotina na 200 f.

Na Pana Bernarta Žerotina a na Ruddie 200 f.

Na Pana Jana Borowskeho na 100 f.

Na Pana Waczława Kobylku na! 100 f.

Na Jana Ryndygara Rychtarže Bržezenskeho zapys na . . 112¹/₂f.

Summa 1962¹/₂ f.

²⁾ tyto wssechny suknie y kožychy sau tež p: Suzanie Hubrkowe na zamek wydane z poruczenij gegij Mi^u panij.

³⁾ přeskrtnuto a poznámka: tento gest vyplacen od N: Adama z Ta-
tenicze Po Panu Ssweynochowý, ma za ten zapys dano býty tolyko . . . 50 f.

Leta panie 1603. Po S^m Jakubu ten Auterey w Miestie Zabrzehu na Rathauze za purg^{tra} Tobyasse Jalusskowa w przytomnosti Panůw starssych stal se gest Auczet s panem Gyržikem Gloczmanem, czož kolyw zanjm Pamiety dlužnych zapysůw y Regystržikůw pozustawalo, naležegezy syrotkum Neb: Adama a Buryana wyzowskych, že gest to odsebe odwedl, a dluhy, kterež poznamenane nebyli, o kterychž wiadomost miel, ge zapsati dal, yakž ted dole poznamenano gest; to se pak wssezknio podle sprawy a wiadomostij gehio wykonalio.

Na Auroczych zadržalych odwedl do leta 1602,
yak w zapysych dat^o sau.

Na Geho^{ti} Panu Janowy starssim z Žerotina a nalosynie Auroků
zadržaleho do letha 1602 330 f.
Na Geho^{ti} Panu Bernarthowy 60 f.
Na Janowy Rydyngarowy, Rychtarży Brzezenskemu, Auroků . 30 f.
Na Panu Janowy Borowskem 24 f.

Summa Auroků 444 f.

F. 5.

Za Geho^{ti} Panem nassým dlůhu odwedl.

Neypwze zdomu Motloweho wzato z truhly zapeczetiene
hotowych peniez po Buryanowy kručze Geho^{ti} 300 f.
Od Petra Brzezowskeho položenych geho^{ti} Panů
za grunt 600 f.
Tež za Geho^{ti} Panem za zahradu, kterauž Jankowy
Masstalyrzi darowati raczil 200 f.

Summa 1100 f.

Dluhowe za lydmí Rozlycznij odwedeny.

Petr Brzezowsky dlužen Panů 112¹/₂ f.
Tobyass Jalussku dlužen 40 f.
Jakub Sseycha za 3000 czyhel a za 1 pecz wapna 50 f.
Matiej Pardubský 38 f.
Mykulass Zawadył 57 f.
Gyrzyk Plundra 36 f.

Ruk.: zanieg: Jan Motlu, Petr Grygar.

Bartoss Kodyнку	60 f.
Panij Zuzana Hubrkowa dluzna, Neyprw gy Maryana puczila x f. a podruhy 20 f. A na konwyczku strzybrnau też puczila 20 f. uczinij wsseho dlůhů	50 f.
Tu konwyczku strzybrnau gest Waczlaw Matiegyczek k schowanij przigal.	
Anna pankova dluzna	36 f.
Summa tiech dlůhůw 496 ¹ / ₂ f.	

F. 6.

Tež odwedeno na statczych a Gruntech.

Na gruntu swem, kteryž koupyl od syrotku za 2000 f.

Na gruntech we Miestie y na przedmiesti s kau-
penych peniez 825 f.W Miestie Unyczowie. yakž na wrubie na
rżezano gest, summy 347 f. 6 g.

Summa 3172 f. 6 gr.

Summa toho wsseho statků.

Na dluzych 7175 f. 6 gr.

Zteto summy Pan Gyržik Glotzmänn porazyl sobie na swem
statků dylu sweho po Maryanie Manželcze swe 1189 f. 17 gr. 1 d.Atak zwostatek summy naležeti ma syrotkum Neb: Adama
a Buryana Wyzowskych.Teho wsseho weypys wydan Pana Gyrzykowy Gloczmanowy
pod peczeti leta 1603, wauterey po S^m Jakubem.Tež gest ztoho wsseho Inwentarze Weypys wydan pod
peczeti z poruczenij Geho^{ti} Pana Buryanowy gednomu Syr:
W pondiely po narozenij Pany Marye leta 1606.

F. 7.

Prodanij swrssku napředpsaných
podle prossaczowanij Czechmystruw kožyssnyckych
a kreyczowskych.Tyto suknie a kožychy Gegij^{ti} Panij Panij kaupyti raczila
Kožych tyktowey zlatey barwy za xij f.
Kožych durowey z damasskowým żywutkem czernym za xiiij f.

Sukny damasskowau czerwenu za xij f.
Sukny tuplytkowau papausskowey barwy za xj f.
Sukny ssamlatu bez wody czerna wkolo ssyta za vij f.
Też perżyn welkych y malych xxij kusy a Czych też
welkych i malych x kusu, ssaczowany gsau za . . xxxx f.

Dorota stara ffararżka hospodyn

Natrzebowey*) toto kaupila

1603 leta.

Ssorez pelcz durowey za vij f. viij gr.
Ssorez pelcz ssamlatu bez wody za vj f.
Sukny modrausau saukennau za viij f.,
dala nato hotowych peniez vj f.

Hospodynie na Zabrzeżu kaupila

Suknij grosgrynowau bez żywutka za iij f.,
dala zaniy hned hotowy iij f.

Letha 1607 w autery po Swte. Alžbietie za Purkmjstra
Jakuba Ssegchy, Matausse Panka, Jana Sswendy, Tobyasse Tržky,
Balczara Tony, Jana Motloweho, Sstiepana Hubaczka, Jana Cha-
lupy z Poruczenj G. M. Pana prodano gest platno syrot: nade-
psanych lnieneho a konopneho 3 kop loket, gedno druhemu na
pomocz po 4 g., uczinj zanie 48 f., a tlusteho ij kopy loket
po 2 g., uczinj zanie 6 f., a tak wsseho za platno utrzeno
w summie 54 f.,
kterežto penieze utrzeno dany na zamek do truhly.

F. 8.

Tehož leth a dne za tehož aurzadu prodano tež na Po-
ruczienj G. M. Panie tychž Syrot: Naczenj czynoweho 296 fl., geden
každy ffunt po 5 g., uczinj zanie 49 f. 10 g.,
take takowy penjez dany do truhly na zamek.

Tehož leth a dne za tehož aurzadu: prodan kolarek
aksamjtowy: Pani auržadnyczy za Summū 3 f. 7 1/2 g

*) Moravská Třebová.

F. 9.

Wydanij z Przygmów Napředpsanych.

Leta 1606. W pondiely po narozenij Panny Marye za purgm: Mychala Zwolenskeho, w przytomnosti Pana Krysstoffa Hubrka Wydano Buryanowy Syr: plasst j, kabat j, galyoty j, platna lnieneho j kus 20 loket.

Leta 1607. Za purgm: Jana Motloweho z poruczenij Geho^u Pana wydano mladssymu Adamowy syr: plasstie ij, suknyzcka j, platna konopneho na kossyle xv loket.

Tež Buryanowy syr: vydano galyoty iij, kabaty iiij, suknyzcka j, platna lnieneho: 36 loket.

Zprávy

z Kommissie na přírodovědecký výzkum Moravy.

Stopy diluviálního člověka a fossilní zvířena jeskyň Ludmírovských.

Napsal Jan Knies v Rogendorfé.

Souvislé pásmo mor. Krasu počínající dominujícím kopcem na Hádech (v = 423 m) sv. Brna, zakončeno jest u Žďára z. Sloupa.

Odtud dále vystupuje devonský vápenec pouze v malých ostrůvcích, které stopovati můžeme čarou vedenou k Němčicům, Valchovu, Vratikovu, kde směr její obrací se do údolí říčky Bělé ke Knihnicům a Šebetovu, načež vytrácejí se v okrese Třebovském.¹⁾

Hojněji přichází devon na povrch opět severozápadně Konic u Jesence, sleduje tok potoka Šprámeckého v okolí Ludmírova a Javoříčka, odtud obrací se na sv. k Pateřinu, Hradečné a končí 343' m vysokým hrbetem Třesínem, jenž u Mladče příkře spadá do nížiny řeky Moravy (v = 240 m).

Ostrůvky vápencové tvoří namnoze pouze osamocená skaliska, na př. v údolí Bělé u Melkova a Vratikova, jinde zabírají plochy 0·5—3 km², jaké spatřiti můžeme mezi Valchovem a Vratikovem, u Ludmírova, Javoříčka a Mladče.

Relief devonských vápenců, dříve než byl přikryt mladšími sedimenty, byl erodí rozrušen, a vápence byly různé dislokovány.

Na mnohých místech tvoří vápenec temena hor, jinde setkáváme se s ním na svazích, někde i v údolích odplavením svrchních vrstev přichází na povrch.

¹⁾ J. Knies: Devonské ostrůvky v okrese Boskovickém. Věstník klubu přírod. v Prostějově, r. V. 1903.

Zdá se, že pod kulmem a jinými mladšími usazeninami netvoří devonské vápence souvislého pásma horského, nýbrž také jen tu větší či menší útesy, z nichž ovšem jen menší část vystupuje až na povrch.

Však i tato zbylá vyčnívající skaliska již, a to hlavně v době permské, byla ničena, balvan za balvanem odemílán a usazován do štěrku veliké řeky permské, která je usadila ve svých slepencích, jak pěkně spatrujeme v jižnější Moravě, hlavně u Rokytne v okrese Mor. Krumlovském.

Však i v pozdějších geologických dobách obnažená vápencová skaliska vymíláním vod, řícením vrstev jsou rozrušována, tvořeny v nich jeskyně, závrtky, protékány jsou podzemními říčkami, a to nejen v hlavním pásmě mor. devonu, nýbrž i na ostrůvcích, zde ovšem v míře mnohem menší.

Největší jeskyně v ostrůvcích pásma Konicko-Mladečského, které jest předmětem našich výzkumů, jsou:

Průchodice u Ludmírova, Zkamenělý zámek a Svěcená díra u Javoříčka, Bočkova díra a Podkova u Mladče, z nichž první tři patří k úvodí potoka Šprámeckého, Zkamenělý zámek a Svěcená díra u Javoříčka přítoku Třebovky, ostatní k úvodí Hradečky, která povrchovým i podzemním korytem se vlévá do Moravy.¹⁾

* * *

Za příčinou palaeontologického výzkumu jeskyň, a to ponějvíce hlavního pásma mor. Krasu, prokopal jsem mnoho slují v tomto území a záhy rozšířil i svoji činnost na devonské ostrůvky, po velké části Moravy rozstráknuté, v nichž jsem zjistil, že sluje u Vratikova, „Sklep“ zvané, používal diluvialní člověk za své obydli, nový to doklad existence *diluvialního člověka* na Moravě.²⁾

Práce tyto vyžadují velikého nákladu a často vykazují pouze výsledky negativní, jak dokazují na př. nepatrné nálezy, učiněné při rozsáhlém kopání v Suchém žlebě u Vilémovic.

¹⁾ J. Knies: Nový nález diluvialního člověka u Mladče na Moravě. Věstník klubu přírod. v Prostějově 1905.

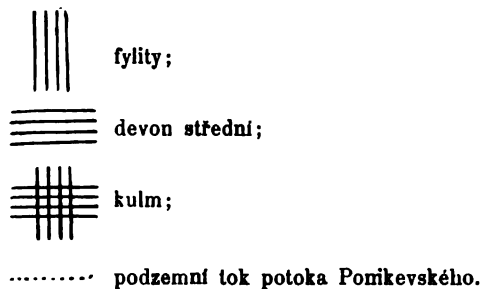
²⁾ Český Lid, III., 1893, str. 190.

Z té příčiny teprve podporou veleslavného zemského výboru, jemuž budiž zde dík vzdán, umožněn mi u větší míře částečný výzkum jeskyň Ludmírovských, odkudž nálezy odevzdal jsem zemskému Museu.

Ludmírov jest malá vesnička hejtmanství Litovelského, položená 9 km severně okresního města Konice v rozšířeném

Obr. 1. Geologicko-vodopisná mapka okolí Ludmírova.

V = východ potoka Poníkevského.

údolí, k němuž se strany severní a západní kloní se svahy fylitové. Na jihu ohraničena mohutným vápencovým hrbetem Rudkami (v = 585), na východě skalistou horkou taktéž střednímu devonu náležející (v = 535), jejíž východní část jmenuje se Průchodice. (Obr. 1.)

Takto uzavřená kotlina, na jejímž dně se rozkládá vesnička, severovýchodně otevřena jest lučinatým údolím ($v = 451$), protékaným malým potokem, u jehož břehu o samotě stojí myslivna, od níž dále na východ dva mlýny, z nichž první dle majitele se nazývá Vondráčkovým.

Nedaleko tohoto mlýna přijímá potok Ludmírovský na pravém břehu přítok, pramenící v okolí vesnice Ponikve, odkud teče nejdříve širokým lučinatým žlebem, v němž asi 1 km severně propadá se při východní straně do závrtku.

Kdežto jméno vesnice Ponikve obdržené patrně dle potoka, jenž zde zaniká či poniká, jest analogické s Punkvou mor. Krasu, užívají zdejší obyvatelé pro závrtky i propadání jiného, ne méně významného lidového jména „ztrata“, čímž označují místo, kde se voda ztrácí.

Ztrata č. 1. (Z_1) jest při západním úpatí Hvozdecké Stráže ($v = 534$ m); má podobu slepého žlíbku, jenž na severní straně, kde zasahuje do úbočí, jest 6 m, na ostatních 3·5 m hluboký; na jih vytrácí se do údolí v místě malou studánkou označeném.

Závrtok v ochoze má 35 m. Za větších přívalů nestačí veskeré nezřejmé ponory pohlcovati vodu, proto tato stavi se zde a vytváří rybník, z něhož odchází dále do údolí ke ztratě č. 2. (Z_2) propadlé v řečišti. Ponor její se mění, o prázdninách roku 1904 byl 4 m dlouhý, 1·5 m široký, úmyslně kamením zaházený.

Severněji odtud jest ztrata č. 3. (Z_3), jejíž misovité dno k západu 1·5 m, na východ 7 m jest sníženo, travou zarostlo a jako řešeto prostoupeno ve hlinitém nánose okrouhlými děrami průměru 0·5—1 dm.

Těmito třemi propadáními vytrácí se větší část vody potoka Ponikevského do podzemí, kde ubírá se neznámými prostorami (na mapce vytečkovanými) a ústí opět na povrch korytem 4 m dlouhým, 1·5 m širokým (při V). Za větších přívalů teče voda od ztrat také žlebem, jenž čím dále k severu, tím hlouběji zarývá se do hor a u V (obr. 1.) schází se s vodou v podzemí se ubírající a vtéká do potoka Ludmírovského, odtud Šprámkem zvaného.

Také další přítoky tohoto potoka hlavně na pravém břehu mají ráz krasový. Pramenice ponejvíce na území kulmovém a

přicházejíce na hranice vápence, zanikají do ztrat a po krátkém podzemním toku vycházejí do údolí.

Uvádíme zde pro úplnost pouze důležitější z nich; ihned za poslední chalupou samoty zvané „na Skalce“ vytéká z prolomeného otvoru vápence mocný pramen, jenž zde tvoří nádržku 5 m dlouhou, 3 m širokou, a vedle něhož směrem severním jest jiný menší východ.

Také mezi Vojtěchovem a Březinou jest ztrata ve trati Steklým žlíbkem zvané. —

Za posledním mlýnem Vojtěchovským náhle údolí se zužuje, stráně zvyšují a koryto hluboce se zaryvá do vápence, v němž tvoří žleb nenepodobný údolí Punkvy, v jehož pravém břehu jest velikolepý krasový zjev Zkamenělý zámek a jeskyně Svěcená díra, načež potok při jižním úpatí Paní hory (v = 487 m) opouští území devonského vápence a ústí nedaleko Buzova do Třebovky. (Viz mapu gen. št. 1:75.000.)

Také jiné menší jeskyně jsou v území popisovaném; ihned severně Ponikve v levém svahu lesní trati Skalky zvané jest Liščí díra s otvorem 1 m² do nitra na 10 m zasahující, jiná sluj stejného jména patřící k území obce Hvozdecké jest nad východem vod Ludmírovských na svahu Stráže. Vchod jest 1·6 m vysoký, 1·5 m široký; chodba vede 3 m do skály, načež se rozdvoujuje, levá končí skalní skulinou, pravá vede několik metrů klikatě dále do skály.

Pro náš výzkum nejdůležitější jsou jeskyně Průchodice zvané.

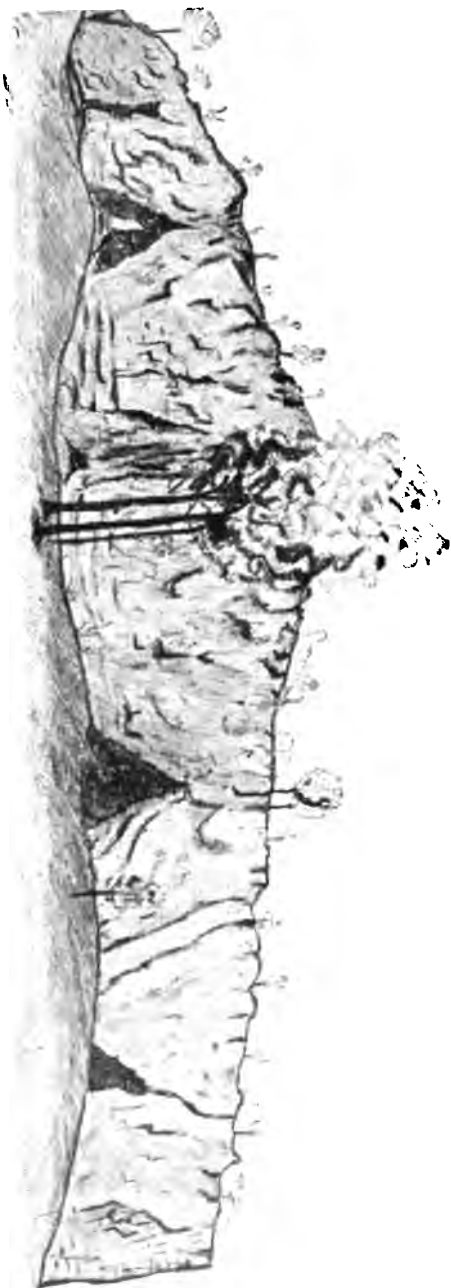
Jméno to má hora spadající na sever a západ příkře, namnoze strmě k potoku Ludmírovskému, na východ ohraničená přítokem Ponikevským, na jih mírněji se svažující k obecní cestě Ludmírovsko-Hvozdecké.

Témě jest sedlem rozděleno na dvě části, z nichž západní nad samou dědinou jako skalní útes strmí do výše 535 m, ve východní, listnatým lesem porostlé, jsou jeskyně částečně námi prozkoumané r. 1904.

Prolomeny jsou v temeni, které tvoří skalní bradlo na sever v kolmou, 12 m vysokou stěnu spadající (obr. 2.), a jak z přiloženého plánu vidno, mezi sebou souvisí (obr. 3.).

Hora jméno své patrně obdržela od jeskyň, z nichž dvě skálu veskrz procházejí. Území náleží majiteli velkostatku Čech,

Obr. 2. Severní kolná stěna Průchodice.

urozenému panu hraběti Sylva-Taroucovi, jenž laskavě povolil mi výzkum jejich, začez tímto vřelý dik vzdávám.¹⁾ —

Jeskyně Ludmírovské vznikly, jako jiné podobné útvary, působením vod jednak oblakových, které kamení erodí rozrušovalo a sřicovalo, jednak potočních, které je odplavovalo.

Že dosud činnost vody neustála, vidíme při západní straně skaliska Průchodice, kde v území sníženém — mělké ztratě — jsou čtyři ponory, do nichž se voda propadá a hlína sesypává.

Průchodice skládají se ze tří hlavních chodeb, které na orientování směrem od východu k západu nazýváme číslo I., II. a III.

Průchodice č. I.

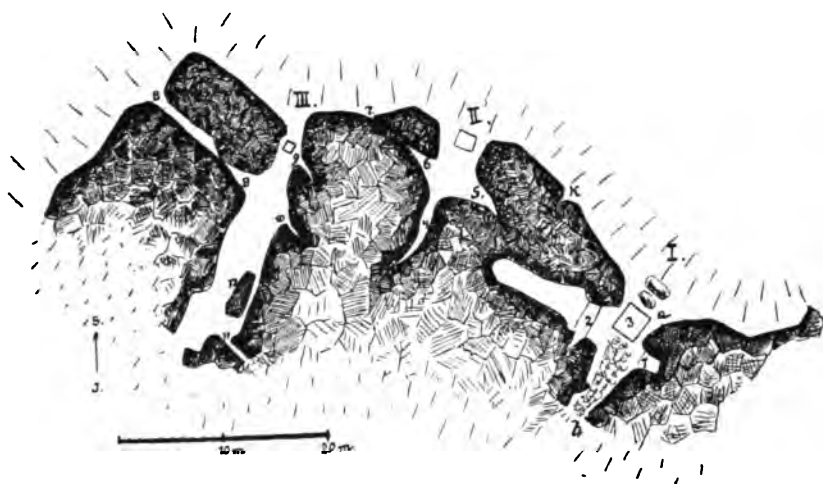
Vchod (viz obr. 2. I., 3. I. a 4.) se strany severní (a) podoben jest gotické

¹⁾ Neméně díkem jsem povinen za morální podporu, které se mi dostalo p. ředitelem velkostatku J. Konečným, jakož i lesním p. Antonínem Spitzerem.

bráně v základně 3·85 m široké, 4 m vysoké; chodba proráží skálu směrem od severovýchodu k jihovýchodu v délce 10 m a jest na jihu zakončena skalní trhlínou 2·5 m vysokou, 1·4 m širokou (b). (obr. 3.)

Půda jeskyně jest rovinná, od strany jižní však zapadá štěrkový zásyp svahe 2·5 m vysokým.

Směrem jihovýchodním odbočuje slepá chodba 2 m široká, 1,67 m vysoká, vyvinutá dle zvrstvení kamene, v níž učiněn průkop č. 1. Na severozápad vede 4 m široká, 2 m vysoká sňh plná nánosů, v němž učiněn ode zdi ke zdi příčný řez č. 2.

Obr. 3. Půdorys jeskyně Ludmírovských.

Dno hlavní chodby pak otevřeno v šířce více jak 6 m² šachtou č. 3.

Vrstvy jevily tento sled:

Čís. 1.

Nahoře byla černá humusovitá, štěrkem vápencovým promíšená hlína do hloubky 0·4 m, pod tím 0·2 m diluv. žlutka, která přiléhala na skálu.

Čís. 2.

Průčným průkopem přetržena chodba napříč od stěny ku stěně.

Obr. 4. Severní vchod Průchodice č. I.

Obr. 5. Jižní vchod Průchodice č. III.

1. Černá, sypká, štěrkovitá, humusovitá hlina, hojně kořeny prorostlá 0-22 m.

2. Bělavá vrstva sypké vápencové ssedliny, která však k severní stěně se vytrácěla 0-20 m.

3. Diluviální hlina, řídkce kamením prostoupená, v níž nalezeno něco kostí *medvěďích*, pak nepatrné zbytky drobné zvířeny, hlavně 2 čelisti *lumička* a několik *krabošů* 1— m.

4. Žlutka prostoupená množstvím šterku a hrubšími balvany, mezi nimi zaklinovány třísky větších kostí barvy leskle černé, hlavně *medvěďích* 1— m.

Úhrn 2-42 m.

Čís. 3.

Průkop č. 3. učiněný uprostřed hlavní chodby byl nejzajímavější a poskytl nejen dokladů pro přítomnost diluviálního člověka, nýbrž i hojně zbytků fossilních drobné zvířeny.

1. Vrstva téměř čistého popela prostoupená kamením a síťovitě porostlá silnými, namnoze čerstvými kořeny 0-50 m.

2. Žlutka sypká, kamením prostoupená, při jejíž spodku nalezeno na ploše 1-25 m² hnízdo drobné zvířeny, které uprostřed bylo 0-15 m mocné, ku kraji se však zužovalo 0-35 m.

3. Vrstva silně žluté hlíny, šterkem a balvany prostoupená, s nepatrnými úlomky větších kostí barvy černě lesklé, namnoze omleté, prokopána ještě 0-70 m.

Úhrn 1-55 m.

Průchodice č. II.

V téže skalní stěně severní jest vchod Průchodice č. II., v základně 5-32 m široký, 4 m vysoký, ostře sklenutý, nad nímž jest strop 5 m tlustý (obr. 2. a 3.).

Jeskyně tvoří síň 6-5 m dlouhou, která k jihozápadu se zužuje a mění ve skalní trhlínu šikmo 16 m nahoru vedoucí, odkudž do jeskyně šterk se sesypává (4). Směrem jihovýchodním odbočuje chodba 2-5 m široká, 1-25 m vysoká (5), zanesená náplavou. Naproti ní jest menší odbočka (6), zakončená skalní šterbinou dle vrstev vyvinutou, ústící u čísla 7.

Bliže vchodu učiněn průkop, označený obdélníkem, s tímto sledem vrstev:

1. Vrstva černé sypké hlíny, hojně kamením prostoupená, kořeny prorostlá	0·50 m.
2. Žlutka se štěrkem, promíchané úlomky kostí <i>medvědí</i>	0·80 m.
Úhrn	1·30 m.

V této hloubce naraženo na velké balvany.

Průchodice č. III.

proráží jako č. I. tímže směrem skálu veskrz. Vchod 2·1 m široký, 2·8 m vysoký, se stropem 4·8 m silným, vede do chodby 24 m dlouhé, otevřené na jižní straně sklenutým otvorem, 2 m širokým, 1·8 m vysokým (obr. 2., 3. a 5.). Při sz. straně otevřena jeskyně průchodem 2 m širokým (8). Na opačné straně jsou tři menší pobočky 9, 10, 11, z nichž poslední ústí na povrch skály. Poblíž tohoto komínu rozdělena jeskyně velikým skalním pilířem 12. Šířka hlavní chodby, jak vidno z připojeného půdorysu, jest různá, mírný sklon od jz. ku sv.

Sled vrstev u severního vchodu byl tento:

1. Černá sypká popelovitá hlína	0·30 m.
2. Žlutka štěrkem prostoupená s kostmi <i>koně,</i> <i>medvěda jeskynního</i>	0·60 m.
Úhrn	0·90 m.

Pod tím naraženo buď na veliký balvan nebo skalnaté dno.

Směr hlavních chodeb (od jz. k sv.) i siní pobočných (od sz. k jv.) vyvinut jest dle směru a sklonu vrstev i příční bridličnatosti.

I.

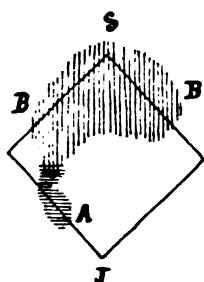
Nálezy archaeologické.

Pozůstatků předhistorického člověka v jeskyních Ludmirovských jest málo, nicméně dokazují přítomnost lidskou ve dvou daleko od sebe vzdálených dobách.

V alluvialní náplavě průkopu č. 3. nalezeny nepatrné stře-piny, pocházející z tlustostěnné nádoby, ve volné ruce vyrobené. Jiného dokladu mimo množství popela zde nebylo.

Poněkud hojnější, však opět jen nepatrné, jsou zbytky po člověku diluvialním.

Po odklizení alluvialní vrstvy v téže jámě, 0·50 m mocné, narazili jsme na žlutnici a v ní ve hloubi 0·35 m na hnízdo drobné diluvialní zvířeny. Kopání započato ode vchodu poblíž dvou velikých balvanů na plánu naznačených.

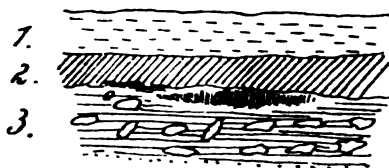
Obr. 6.

- ◇ Obrisy šachty č. 3.
A Ohniště.
B Hnízdo drobné
zvířeny.

Abychom z výkopů pokud možno všechno zachránili, dal jsem vynášeti hlinu drobné kůstky obsahující před jeskyní, kdež čtyři zaměstnání jsme byli jejím přehlížením.

Již tu bylo nápadno, že mezi drobnou zvířenou jsou úlomky větších kostí, na př. kloubní násadec metacarpu sobího, roztrštěné kosti, obratle a zbytky zaječí, lišky, drobné úlomky uhlí, až konečně kollega VÁCL. ČAPEK, jenž mých výzkumů se účastní a ptačí zbytky určuje, našel nepatrný úštippek bílého pazourku, později jiný mnohem větší s patrnými stopami opracování. Tím pozornost naše zvýšena, a také již dne následujícího, kdy dalším ode-

bráním hlinité stěny při straně jižní narazili jsme na malé ohniště, uložené mezi kamením v diluvialní žlutce nad zmíněným hnízdem drobné zvířeny (obr. 6. a 7.), od níž bylo odděleno jen slaboučkou

Obr. 7.

Řez A S, o = ohniště, dz = drobná a zaječí našel jsem při ohništi zvířena, 1. alluvium, 2., 3. diluvium. hrot z nazelenalého pazourku

délky 30 mm, po jedné straně oštěpováním v tupý hřbet opracovaný, po druhé ozubeným ostřím opatřený.

Pěkný tento předmět zdá se zlomkem většího nože.

V Průchodici č. II. a III. mimo roztrštěné kosti při popisu vrstev uvedených zvířat nenalezli jsme podobných dokladů; bylyť

vrstvou. Za to osamocené uhliky, jakož i rozpuštěný popel zasahoval do kostmi oživené vrstvy, barvil je do hněda až černa, nač některé zbytky poukazují.

Mimo roztrštěné kosti sobí

také zkušební šachty zde učiněné příliš nepatrný, aby z nich dalo se souditi na obsah veškeré jeskynní náplavy.

Výzkumy ty ponechali jsme na dobu příští.

II.

Nálezy palaeontologické.

O tom, kterak vnikly kosti do jeskyní mor. Krasu, zmínil jsem se již na několika místech a tam uvedl výslovně, že všechny způsoby se nehodí na každou sluj.¹⁾

Pozorujeme-li vykopaniny Ludmírovské, shledáme zde:

1. roztrštěné kosti větších zvířat;
2. třísky omluté, z těchž jedinců pocházející;
3. hojné zbytky drobné zvířeny.

Prvé z nich zavlečeny sem byly diluvialním člověkem a jsou pohozenými zbytky jeho potravy. Mnohé z nich rozkousány jsou i většími dravci a opět jiné rozdrčeny — kameny, buď se stropu spadlými, neb komíny sem shrnutými.

Nápadné jsou kosti omluté v Průchodicích, jeskyních prolomených v temeni hory, kam voda dnes nemá tak velkého přístupu, jako na př. potoky protékající v dolních patrech jeskyní sloupských, Výpustka a j.

Vysvětlujeme si zjev ten takto:

Kapky se stropu spadající, za mokra velmi hojné, svojí mechanickou silou v hlinité půdě jeskyní vyhlodávají dílky, v nichž se shromažďuje voda. V nádržkách těch často přicházejí do styku fosilní kosti s kaménky a pískem; ustavičným kapáním uvádí se obsah nádržky do pohybu, čímž se kosti znenáhla obrousují.²⁾

Drobná zvířena zavlečena sem byla jednak menšími dravci (kuna, lasice, hranostaj), hlavně však snesena dravými ptáky, ponejvíce sovami.

Tito přepadají menší ssavce, ptáky a j. živočichy, rozštěpením lebky je usmrcují, a celá těla, často s velkou námahou polykají. Vhodnou potravu žaludek jejich ztráví, součástky však neústrojně neb méně záživné, na př. kosti, srst, peří, šupiny,

¹⁾ Lovecký Obzor, 1904; Čtvrtohorní zvířena jeskyně pod hradem u Suchdola na Moravě. Čas. Mus. spolku Olom., 1901.

²⁾ Zjev ten dodnes pozorovati můžeme na př. v Kůlně u Sloupa, která jest za počasí deštivého plná loužek s podobným obsahem.

krunýře, škořápky a j., vyvrhují ve způsobě chuchvalců velikosti lískového ořechu až pěsti. Tak děje se dosud a dále zajisté mnohem účinněji v době diluvialní, kdy ptactvo nemělo tolik nepřátel jako dnes.

Draví ptáci vyhledávali si na odpočinek skalní výstupky neb osamocené balvany (jako v Průchodcích) a lovem znavení trávili zde určitou část dne, zde nestrávenou potravu vydavovali a tak zachovali nám dosti úplný inventář drobné zvěteny určitého období pleistocaeniho.

Obr. 8. Hrouda obsahující drobnou diluviální zvětenu.

Jak výše již zmíněno, našli jsme zde celé hnízdo mikrofauny v rozloze 1·25 m² uprostřed až 0·15 m mocné ke kraji se vytrácející. Jen výjimečně vyskytlo se něco drobných kůstek osamocených v průkopu č. 2.

Kosti tvořily místy celé shluky téměř hlíny prosté (viz obr. 8.), slabě zpečené roztokem soli a vápence; jinde roztroušeny byly řidčeji a hojně hlinou prostoupeny.

Mezi zvířenou převládaly většinou třísky kosti ptačích, z nich opětně zastoupeny téměř samé *snéhule* (*Lagopus albus* a *Lagopus alpinus*).

Ridčeji vyskytly se kosti ssavců, různých *hrabošů*, *pištuchy*, *lumíka*, *křečků*, *rejsků* a j., pouze ojediněle kosti *žab*, skořápky *hlemýžďů* a obratel *rybí*; na původ uložení poukazují také drobná zrnka křemene, kulmového písku, devonského vápence, hladce omletá žaludeční štávou dravých ptáků.

Zvířena zastoupena těmito druhy:

A. Mammalia. — Ssavci.

Insectivora. — Hmyzožravci.

1. *Talpa europaea* L. — Krtek.

Při posuzování stáří kostí *krtčích* jest třeba značné pozornosti a opatrnosti, neboť zvíře jak na povrchu zemském podobně i na okraji jeskyň zarývá se hluboko do země, kdež snadno může zahynouti a zanechatí svoje kosti nahodile i mezi zvířenou fossilní.

Proto při vykopávání přihlížel jsem k tomu, abych přesně zjistil stáří těchto pozůstatků, a to tím více, že nejlepší znatel drobné zvířeny, nedávno zesnulý Dr. ALFR. NEHRING ve svém 1890 vydaném díle „Ueber Tundren und Steppen der Jetzt- und Vorzeit“ vyslovil se: „Da, wo Lemmings-Reste an primärer Lagerstätte in grösserer Zahl vorkommen, scheinen Maulwurfs-Reste gänzlich zu fehlen. Lemming und Maulwurf passen schlecht zusammen.“

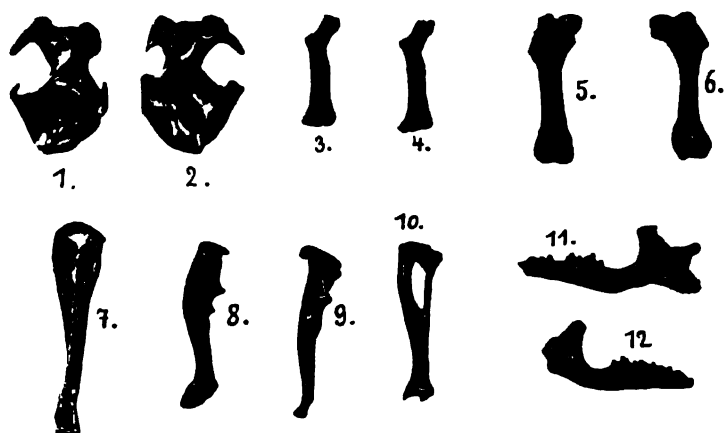
NEHRING je také náhledu, že zaledňováním, které od severu k jihu se dalo, zvíře to ustupovalo a teprve později opět do krajin našich se vracelo. S náhledem tímto se nesrovnávám; považuji *krtka* za jednoho z nejstarších členů domorodé zvířeny, která celou ledovou dobu v našich krajinách přestála, zde setkala se se zástupci arktické i stepní fauny a po odchodě jejím i na dále u nás obývala.

Nálezy Ludmirovské, kde mezi ostatní drobnou zvířenou, význačnou také *lumíkem*, vykopal jsem hojně zbytků z *krtka*, věci té nasvědčují.

Lebka u všech jedinců jest rozbita, zachovalo se pouze několik zlomků jejích. Za to hojně jsou dolní čelisti počtem 70, z nichž pravých 36.

Zajímavostí jest, že zoubky některých čelistí jsou hnědé neb rudohnědě zbarveny, ovšem nikoli tak silně, jako u některých *rýsků*, (*Crossopus fodiens*, *Sorex alpinus*, *Sorex vulgaris*, *Sorex pygmaeus*), u nichž zbarvení to je význačno a objevuje se i u jedinců ve stavu embryonálním.

Zvláštním tvarem vynikají kosti končetin; jsou krátké, silné, široké, hlavně přední, k hrabání přizpůsobivé, proto i fosilní se dobře uchovaly.

Obr. 9. Krték.

1, 2. humerus, 3, 4. radius, 5, 6. femur, 7. scapula, 8, 9. ulna, 10. tibia, fibula, 11, 12. dolní čelisti.

Kosti ramenních vykopáno 42, náleží většinou statným zvířatům; mají tvar lopatkovitý, naprosto odchylný od jiných ssavců a při délce 18—19·5 mm jsou 14—14·5 mm široké.

Ulna zachována v 69 exemplářích, délka kolísá mezi 20 až 24 mm. Svým tvarem podivných radií vybráno 31, rozměrů 13 až 15 mm.

Krátká a silná košť stehenní zastoupena 54 kusy délky 17 až 20·5 mm.

Kosti holeních nalezeno 24, rozměrů 19—21·5 mm, fibula k tibii uprostřed diaphyse přirostlá chyběla téměř u všech.

Tenkých, nepoměrně dlouhých lopatek objeveno 28, délky až 30 mm, většinou však porušených (neúplných).

Z nálezů Ludmírovských soudíme, že kosti z krtků patří asi 40 jedincům.

2. *Sorex vulgaris* L. — Rejsek obecný.

Velmi hojně ve zvířeně Ludmírovské zastoupeni jsou *rýskové*, jejichž drobné čelistky ponejvíce plavením hlíny byly získány. Vyplaveno úhrnem 126 dolních čelistek a 23 zbytků lebeček většinou neúplných, u nichž chybí význačná první stolička.

Nejvíce z kůstek patří druhu *Sorex vulgaris*, podřízeně naskytá se *Sorex pygmaeus*, *Sorex alpinus* a *Crossopus fodiens*.

Rejsek obecný jest u nás nejhojnější, a také mu většinou náležejí čelistky z diluvialních vydávenin. První stolička dolní čelisti jest jednohrotá, druhá zřejmě dvouhrotá. Jsou zde pozůstatky asi z 50 zvířátek.

3. *Sorex alpinus* Schinz. — Rejsek alpský.

Kel dolní čelisti jest téměř rovný, vlnitě zoubkovaný, se třemi vyvýšeninkami, konec slabě do výše zahnut. První i druhá stolička dvouhrotá. Hroty tyto u první stoličky jsou méně zřetelné než u sousední. Druh ten obývá nejvyšší hory stredoevropské, zjištěn však také v Krkonoších, a jest pravdě podobno, že i v našem Jeseníku se objeví. Kůstky patřily pouze asi 3 jedincům.

4. *Sorex pygmaeus* Pall. — Rejsek zakrslý.

jest nejmenší ssavec evropský vůbec. První stolička dolní čelisti jest jednohrotá, druhá dvouhrotá. Od jiných dá se snadno rozeznati svoji velikostí, neboť jest značně menší předešlých, dosahuje největší délka čelisti 8 mm, kdežto u jiných 12 mm; větev čelistní pak má vlnitě prohnutou. Nalezeny zbytky asi z 5 zvířátek.

5. *Crossopus fodiens* Wagl. — Rejsek vodní.

Kel spodní čelisti jest jen slabě do výše nahnut, špičky zubů rudohnědé jako u předešlých druhů záhy se otírají a mají často jen nádech červený. První stolička jednohrotá, druhá dvouhrotá, zadní hrot nižší předního. U nás u vod a bahnitých míst hojný. Nalezeny kůstky asi z 10 jedinců.

Carnivora. — Šelmy.**Felidae. — Kočkovité.****6. *Felis lynx* L. — Rys.**

Potměšilá tato šelma dosud ojediněle žije v Evropě a Asii od Pyreneji a Alp až po Laponsko, tedy k 68° s. š., v Asii až po moře Ochotské. V posledních letech zvláště hojně vyskytla se na Babí hoře u Žiwiec, odkudž chovám kosti ze tři rysů. Z Karpat zabíhá i do východní hornaté Moravy, a častěji již zde byla střelena na př. 1888 samička u Pitína, r. 1891 mezi Frenštátem a Lysou horou. Mezi drobnou zvěřenou Ludmírovskou nalezeny dva články prstů délky 32 a 26 mm, které se shodují tvarem a velikostí s mými recentními exempláry. Jsou to buď zbytky potravy dil. člověka, nebo sem byly zaneseny nějakým větším dravcem a náhodou pomíšeny s drobnou zvěřenou.

Canidae. — Psovitě.**7. *Canis vulpes* L. — Liška obecná.**

Také nepatrné zbytky patří *lišce*; jsou to pouze dva kly dolní čelisti a levý trháč. Do hnízda mikrofauny byly splaveny asi od ohniště; poukazuje na to jeden kel, jenž jest spálen a na povrchu popelovitou ssedlinou obalen.

Na druh *Canis vulpes* a nikterak *Canis lagopus* L. poukazuje trháč, jenž má délku 15 mm, která souhlasí s recentními exempláry z Mor. Krasu, kdežto týž zub u *Canis lagopus* z čelisti nalezených v jeskyni Kateřinské jest pouze 14 mm, Pekárny 13, Balcarovy skály tolikéž 13 mm dlouhý, tedy značně menší druhu předešlého.

Mustelidae. — Kunovitě.**8. *Foetorius vulgaris* Keys. a Blas. — Kolčava, lasička.**

Poměrně hojně zachovalo se zbytků nejmenší, avšak velice krvežiznivě šelmy naší — *lasice*. Krutě zajisté pronásledovala hraboše, lumíky, pišťuchy, avšak často sama stala se úlovkem většího dravého ptáka, a pozůstatky její zaneseny mezi ostatní drobnou zvěřenu.

Lebečky vesměs jsou rozbity, za to zachovalo se hojně dolních čelistí 12 pravých, 6 levých. Srovnány s recentními exempláři jeví tyto rozměry v mm:

	Diluvium Ludmírov			Recentní Mor. Kras	
1. Délka čelisti až ke konci proc. cond.	—	17—	—	17	18
2. Délka čelisti od zadního okraje alveoly klu ku konci proc. cond.	17·5	14·5	12—	15	16·5
3. Délka řady stoliček .	10—	9—	7·5	9	9

Kosti stehenní mají délku 17—20 mm, nalezeno 13 neporušených, 3 porušené. Tenké tibie se uchovaly pouze 3 délky 17, 19 a 20·5 mm.

Kosti ramenní mají délku 16—19 mm.

Na základě těchto odchylek ve velikosti kostí končetin snažili se někteří palaeontologové zavést nové druhy *lasice*, které však nesouhlasí se skutečností.

Různé rozměry kostí poukazují pouze k tomu, že pocházejí z jedinců jednak mladých, částečně i dospělých, nejsou však závislé pouze na stáří, neboť rozhoduje tu i pohlaví (samci jsou vždy silnější), vrh (jedinci z druhého hnízda jsou slabší) a individualita zvířete.

Mnohé kosti stejné délky jsou značně silnější jiných, jak hlavně na stehenních kostech lze pozorovati.

9. *Foetorius erminea* Keys. a Blas. — Hranostaj.

Ještě nápadnější tyto rozdíly ve velikosti a mohutnosti jsou u pozůstatků *hranostaje*.

Lebky této kuny, taktéž vesměs roztrštěné, poukazují, že stávala se úlovkem dravce Průchodice obývajícího.

Spodních čelistí nalezeno 11 pravých, 9 levých.

Srovnány s recentními, ukazují tyto rozměry¹⁾:

	Diluvium Ludmírov			Recentní	
				♂	♀
1. Délka čelisti až ke konci proc. cond.	26	22	—	26	22
2. Délka čelisti od zadního okraje alveoly klu, ke konci proc. cond.	23	19	18	—	19·5
3. Délka rady stoliček . .	13	12	10·5	13	12

Délka kostí stehenních pohybuje se mezi 26—35·5 mm; recentní samice mé sbírky má táž kost 28 mm, dle NEHRINGA samec 40, samice 32 mm.

Tibia: délka 39—31·5; rec. samice z Moravy 29·5, dle NEHRINGA ♂ 43 ♀ 34·6.

Ulna: délka 32—30, jedna defektní téměř 40, dle NEHRINGA ♂ 32, ♀ 26·3.

Humerus: délka 35·5—28; rec. samice z Moravy 30, dle NEHRINGA ♂ 36·6 ♀ 31.

10. *Meles taxus* L. — Jezevec.

Jediný krátký, nepoměrně široký metacarpus možno připsati tomuto zvířeti. Mezi drobnou zvířenu přimísil se tímže způsobem jako nepatrné zbytky *rysa*.

Ursidae. — Medvědi.

11. *Ursus spelaeus* Bl. — Medvěd jeskynní.

Porouchaný metacarpus nalezen v diluvialní žlutce průkopu č. 2, tamtéž kost člunková v sousedství dvou čelistí *lumíků* (*Myodes torquatus*). Os scaphoideum ležela mimo jeskyni vypadlá z tmavé humusovité hlíny, již vyplněn komín K, mezi první a druhou Průchodicí (obr. 3.).

Epiphysis humeru mladého zvířete bez obou kloubů a pátý metacarpus zřejmě ohryzaný nalezen ve žlutce třetí Průchodice.

V hnízdě drobné zvířeny nenalezli jsme z medvěda ničeho.

¹⁾ Vše v mm, recentní ♂ dle Dr. Alfr. Nehringa: *Die kleineren Wirbeltiere vom Schweizersbild bei Schaffhausen. Denkschriften der Schweiz. Naturf. Gesellsch. Band XXXV. Zürich.*

Rodentia. — Hlodavci.

12. *Sciurus vulgaris* L.? — Veverka?

Při dobývání drobné zvířeny přikryli jsme hnízdo silným papírem a odstranili ze šachty veškeré zbytky z hlinitých nadložených stěn dolů spadlé. Po vynesení hlíny však mezi drobnou zvířenou nalezena levá stehenní kost z *veverky* bez dolního konce, odlišná svoji barvou (jest intensivně bílá, částečně pokryta popelovitými zbytky) od ostatních fossilních kostí, které jsou běložluté neb hnědé. Uvádíme sice zbytek tento mezi diluvialní zvířenou, avšak s otazníkem, neboť možno, že za vši opatrnosti sem spadl z hoření alluvialní vrstvy.

13. *Cricetus frumentarius* Pall. — Křeček obecný.

Význačným zvířetem pro nálezy Ludmírovské jest *křeček*. Že tak mnoho zbytků sem sneseno, dá se vysvětliti jeho hojným rozšířením ve zdejší krajině jak dnes, tak zajisté ještě ve větší míře v diluvialní době.¹⁾

Mimo několik úplně rozrušených zbytků lebek nalezeno 16 pravých, 9 levých dolních čelistí. Rozměrů jsou těchto v mm:

	Diluvium Ludmírov		Recent.	
	28	30	28	31
Délka čelisti od předního okraje alveoly řezáku až ke konci proc. condyl. .	28	30	28	31
Délka řady stoliček	9	—	10	7

K tomu podotýkáme, že diluvialní kosti křečků pocházejí vesměs z mladých zvířat, kdežto recentní patří starému samci.

Velmi mnoho našli jsme kostí končetin, avšak vesměs porouchaných.

Zachovánejších kostí stehenních jest 46; souhlasí celkem s recentním exemplářem, dolní kloub však bývá vždy odloupnut.

Tibii nalezeno 40, na nich opětně vždy chybí horní kloub. Délka jejich měří mezi 32—40 mm. Fibule jsou vesměs ulámaný, a jen při spodní čtvrtině tibie nalézáme nepatrný jejich úlomek.

¹⁾ V hlavním pásmu mor. Krasu jest křeček zjevem velice řídkým, a bylo tak i v diluviu, jak svědčí celkem chudé nálezy, učiněné mnou v Balcarově skále u Ostrova.

Humerů zachovalejších napočítal jsem 63 vesměs bez proximálních kloubů délky 26—40 mm.

Široká však tenká ulna nalezena pravidelně přelomena, častěji uchoval se radius, na počet 35 kusů. Mimo to nalezeno hojně zlomků končetin celkem nepatrných, z nichž se však dalo souditi, že kosti zde vykopané náleží nejméně 50 jedincům.

14. *Mus* sp? — Myš druh?

Za podobných okolností jako zbytek *veverka* nalezena levá dolní čelist *myši*, která svojí velikostí připomíná druh *Mus agrarius*. Její vzhled však velmi recentní, a nález v množství jiné zvířeny drobné tak ojedinělý nás přiměl, že nezařazujeme druh ten mezi ostatní fosilní mikrofaunu a jen na úplnost uvádíme jej s otazníkem.

15. *Myodes torquatus* Pall. — Lumík velký.

Nejvýznačnější zvíře arktické, pravý „misothermus“, jak je nazval Heusel, často vyskytující se mezi diluviální faunou Moravy a střední Evropy, vůbec jest *lumík velký* (*Myodes torquatus* Pall.).¹⁾

Odtud rozšířen hojně v severní Sibíři v okolí Beringova průlivu na Aljašce a po celé arktické Americe.

A ještě v těchto nehostinných krajích tundrových vyhledává bezlesé vyšší polohy a skalistá ubočí.

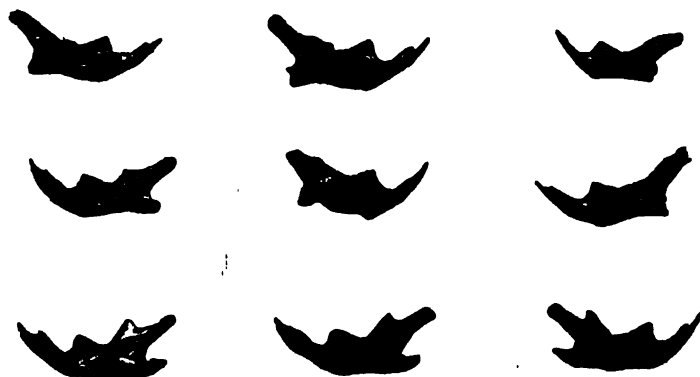
V době diluvialní, když kraje ty jako dnešní Gronsco znenáhla pokryly se věčným ledem a tento po jistou dobu dále k jihu postupoval, ustupovala před ním zvířena, nenalézající zde vhodné potravy, až přišla i do střední Evropy, kdež po sobě zanechala ve vrstvách diluvialních četné pozůstatky, z nichž nejdůležitějšími jsou zbytky *lumíka*, byť nevzbuzovaly v nás takový obdiv, jako ohromné hnáty mamutů.

Fosilní zbytky zvířete tohoto nalezeny v Anglii (2 naleziště), Francii (1), Německu (20), Rakousko-Uhersku (11), Švýcarech (1), tedy až po 47° 32' severní šířky, neboť u Schaffhaus ve Švýcarech jest nejjižnější bod těchto nalezišť.

¹⁾ Viz také: J. Knies, Lumík a jeho rozšíření za doby diluvialní na Moravě. Č. M. Z. M.

Z nich nejvíce objeveno v Německu, kde téměř po 50 roků o věci té se pracuje, avšak nálezy moravské jsou nejčetnější. Druh *Myodes torquatus* nejdříve zjistil na Moravě red. K. J. MAŠKA, naleznuv v jeskyních štramberských Šipce a Čertově díře na 2000 dolních čelistí. Později při rozsáhlém svém bádání odkryl i Dr. M. KŘÍŽ v Kůlně u Sloupa hnízdo drobné zvířeny, mezi níž 60 čelistí, v Kosteliku u Mokré 200, Kůlničce tamtéž 300, v kulturních vrstvách díl člověka u Předmostí 6 pozůstatků téhož zvířete.

Nejbohatším nalezištěm jest však Balcarova Skála u Ostrova, kdež r. 1886 později od 1898 až do konce roku 1904 nalezl pisatel těchto řádků neméně než 7000 dolních čelistí, většinou pěkně zachovalých.

Obr. 10. Spodní čelisti Lumíka velkého.

Určování čelistí z *lumíka velkého* a ostatních *hrabošů* není obtížno; snadno dají se i porouchané sanice poznati podle řezáku, který u *lumíka* končí vedle poslední stoličky¹⁾, kdežto u ostatních *hrabošů* týž zub zabíhá až do kloubního výběžku.

Význačný je také obrys zubů dolní čelisti; první stolička má na straně vnější 5 záhybů, na vnitřní 6. První dva záhyby (se strany řezáků), patříci prvnímu okraji stoličky, kterou nazýváme hlavičkou, jsou kratší ostatních.

Hlavička často mění svoji podobu u jednotlivých čelistek.

¹⁾ Totéž platí i pro ostatní druhy *Myodes obensis*, *lemmus* a *schisticolor*.

Druhá stolička má na obou stranách po třech ostrých výbězcích, hlavička k první stoličce přiléhající má na každé straně po jednom zřejmém, ale zakrnělém výběžku.

Podobně utvořen i molar třetí. Tato podoba stoliček u dolní čelisti jest tak význačná, že ji i na osamocených zubech snadno můžeme rozpoznati a dle nich druh určití, což při ostatních hraboších jest nesnadno, často nemožno.

Lumík velký v mikrofauně Ludmírovské zastoupen jest 92 dolními čelistmi, které náležely 47 zvířatům. Pocházejí ze starých i mladých zvířat, nač poukazuje i délka čelisti od výběžku kloubního (Proc. condyloideus) ke konci řezáku, pohybující se mezi 17—22·5 mm (obr. 10.).

Čelisti jsou vesměs porušeny, některé však jen nepatrně.

Výběžek korunový (Proc. coronarius) nebývá u všech čelisti stejně vyvinut; někde je naznačen pouze nepatrným záhybem, jinde dobře znatelný; za to výběžek kloubní často se uchoval, kdežto proc. anguloideus je vesměs uražen.

Poznámka: Význačno pro zvířenu Ludmírovskou, že *lumík norský* (*Myodes lemmus* L.) zde chybí.

16. *Hypudaeus glareolus* Schreb. — Hraboš rudý či lesní.

Mezi vykopaninami hojny jsou zbytky *hrabošů* (*Arvicolidae*).

Poměrně chudě mezi nimi objevuje se *hraboš rudý* nebo *lesní*, zastoupený 27 dolními čelistkami (14 pr. + 13 l.). Hlodavec ten dosud hojně u nás žije na okraji lesů, v osamocených krovínách, rozšířen od Apenin až ku krajinám subarktickým. Od ostatních *hrabošů* snadno dá se rozeznati; první stolička dolní čelisti má na vnější straně 4, na vnitřní 5 výběžků, z nichž první pár se strany řezáků patří hlavičce, která jest kloboučkovitě na obě strany zahnutá.

Svojí podobou zaměněn může býti pouze s následujícím druhem: *hrabošem sněžným*.

17. *Arvicola nivalis* Pall. — Hraboš sněžný.

Hraboš sněžný jest zástupcem horské zvířeny; žije ve vyšších polohách Alp, Pyrenejí i Karpat mezi pásmem lesů až k ledovcům. Zjištěn však i v Čechách v horách Krkonošských,

na místech nemnoho přes 1000 m vyvýšených, takže není vyloučena jeho přítomnost v moravském Jeseníku a Beskydách.

Ve zvíteně Ludmírovské zastoupen je 15 dolními čelistmi (8 pr., 7 l.). Útvarem první spodní stoličky podoben jest druhu předešlému; na vnější straně jsou 4, na vnitřní 5 výběžků.

Hlavička zubu toho jest taktéž střechovitě neb kloboučkovitě zakončena, zvíře jest statnější *hraboše lesního*.

18. *Arvicola amphibius* L. — Hraboš vodní.

Nejsilnější náš *hraboš* jest na Moravě hojně rozšířen, žije po celé zemi nejen u řek a potoků, nýbrž i ve vlhkých lesích i na polích, k vodním tokům přiléhajících, kdež namnoze činí velké škody, n. př. v okolí Ivančic v polích, na nichž se pěstuje chřest. Náš lid jej zná a nazývá vodním potkanem.

Mezi pozůstatky drobné zvíteny snadno rozeznáváme *hraboše vodního*. Zvláště jsou nápadny rozdily velikostí, měří vzdálenost od proc. condyl. až ke konci rezáku 28—29 mm, kdežto táž vzdálenost u ostatních druhů pohybuje se mezi 15—20 mm.

Význačná jest také první dolní stolička mající na vnějším okraji 3, na vnitřním 4 výběžky; hlavička tlustým krkem s ostatním zubem spojená, otřením mívá různou podobu.

Z nálezů Ludmírovských zachovaly se z lebky 4 zbytky a 10 rezáků v čelisti vězicích, pak 63 dolních sanic, z nichž 33 levých.

Čelisti jsou tenkostěnné, naduřelé a vzdušné, kosti končetin krátké, široké, k životu ve vodě přizpůsobené.

19. *Arvicola gregalis* Desm. — Hraboš sibiřský.

Dosti nesnadno rozeznati lze druh tento od *Arvicola ratticeps*, částečně i *A. arvalis*; čelisti hraboše sibiřského jsou však slabší druhů předešlých; vyskytují se zde takové přechody, že mnohdy není možno přesně zjistiti druh.

První dolní stolička má na vnější straně 3, na vnitřní 5 výběžků, z nichž u této první značně menší.

Má tedy hlavička na vnitřní straně 1 výběžek, na vnější žádný.

Rozšíření druhu toho je dosud málo známo; obývá vyšší polohy a zjištěn hlavně v okolí řeky Obi.

V diluvialní zvířetě moravské jest obyčejným zjevem; tak v Ludmírově nalezli jsme 196 dolních čelistí, patřících 98 jedincům.

20. *Arvicola ratticeps* K. a B.

Hrabošem krysovitým nazvali Keyserling a Blasius nový druh hrabošů, r. 1840 posledním zoologem zjištěný, a rok potom popsany, a to dle tvaru lebky, která upomíná na krysu.

Zvíře náleží taktéž zvířetě arktické; žije v močalovitých lesích na rozsáhlém území Laponska, Finska a v zemích přilehlých k severnějšímu území Baltického moře, po severním Rusku, Sibíři až ke Kamčatce.

První dolní stolička má na vnější straně 3, na vnitřní 5 záhybů, z nichž první jest zakrnělý. Význačná jest také poslední stolička hořejších čelistí, nejsložitější všech hrabošů, mající na každé straně 4 výběžky, jichž délky ubývá od předu do zadu.

V době diluvialní rozšířil se daleko na jih až k velehorám Alpským.

Z nálezů Ludmírovských přisuzují druhu tomu 91 čelistek, z nichž jest 47 pravých. Na obtíž při určování poukázal jsem při druhu *Arvicola gregalis*.

21. *Arvicola arvalis* De Sel. — Hraboš polní.

Nejobyčejnější hraboš u nás a nejškodlivější, všeobecně zvaný polní myš, rozšířen od moře Středozemního až k Severnímu, od Atlantického oceanu až za Ural do stepí asijských.

První spodní stolička má na vnější straně 4, na vnitřní 5 výběžků.

Hlavička malá, ku předu snižená, někdy zahrocená, spojena s ostatním zubem tenkým krčkem. V Ludmírově nalezeno 158 dolních čelistí, mezi nimi 86 pravých.

22. *Arvicola agrestis* Blas. — Hraboš zemní.

Žije na pokraji lesů v křovinách u vod ve střední a severní Evropě až do Skandinávie a severního Ruska.

První dolní stolička má na vnější straně 4, na vnitřní 5 výběžků. Hlavička jest zaokrouhlenější druhu předešlého a silným

krčkem spojená s ostatním zubem. V Ludmírově nalezeno 31 čelistí, poukazujících k tomuto druhu, z nichž 22 levých.

23. *Arvicola campestris* Bl. — Hraboš lužní.

Druh tento patří k nejvzácnějším hrabošům. Také určování druhu na základě spodních čelistí jest nesnadno, namnoze nemožno. Rozdíly jsou hlavně v obrysech hořených stoliček, kterých z Ludmírova nemáme.

Připisujeme mu 26 čelistí, z nichž 16 levých. U nás dosud zjištěn nebyl, žije však v sousedních zemích.

24. *Arvicola subterraneus* De Sel. — Hraboš podzemní.

V Belgii, severní Francii, v Porýnsku, Sasku a Bavorsku žije druh tento. První dolní stolička ve tvaru podobá se druhu *Arvicola arvalis*, na vnější straně má 4, na vnitřní 5 výběžků, Hlavička jest malá, téměř kruhovitá.

Z Ludmírova zdá se druhu tomu patřiti 31 spodních čelistí, v nichž 21 pravých.

Poznámka: Při určování fossilních zbytků drobné zvířeny největší obtíže působí rozeznávání hrabošů, jichž v pleistocénu moravském žilo 9 druhů ve zvířené Ludmírovské vesměs zastoupených.

Nejobyčejnější uchová se dolní čelist bez poslední stoličky, která snadno vypadává. Důležitá k určování jest stolička první a velikost čelisti. Dle této ze zásob vykopaného materialu snadno vybereme největší druh *Arvicola amphibius*.

Dva druhy hrabošů a sice: *Arvicola gregalis* a *Arv. ratticeps* mají na vnější straně první stoličky 3 výběžky, na vnitřní 5; liší se však velikostí: menší *gregalis*, větší *ratticeps*. Již zde však narážíme na obtíže, neboť oba druhy vykazují četné přechody — snad křížením vzniklé — ke tvaru příbuznému *Arv. arvalis*.

Arvicola glareolus a *nivalis* mají hlavičku podoby kloboučku a dají se opět od sebe odlišiti, jednak velikostí, jednak dle podoby konce přední stoličky.

Určování ostatních druhů jest velmi nesnadno, mnohdy nemožno, proto bude zde třeba časem revise, až se zaopatří úplný recentní srovnávací material, a to z mnoha jedinců odlišného stáří a z různých krajů.

Sám srovnával jsem fossilní zbytky s recentními *hraboše vodního, zemního, polního a lesního*, ostatní dle vyobrazení uvedených v příslušné literatuře.

Namnoze jest však určení nemožno; chovám ve svých sbírkách přes 30.000 dolních čelistí hrabošů a za určování jsem shledal, že se nesrovnávají namnoze s obrysy uváděnými. Tím ovšem na věci se ničeho nemění, neboť jde hlavně o důkaz, že druhy uvedené zde žily.

25. *Lepus* sp.? — Zajíc druh?

Větší počet kostí nalezen ze *zajíců*, jest to dolní konec lopatky, 2 kůstky patní, obratel, úlomek levé dolní čelisti s 3 stoličkami, část pánve, 5 kůstek carpalních a tarsálních, 2 zlomky radia a několik phalangů, z nichž nemožno rozhodnouti, patří-li *zajíců* obecnému nebo *sněžnému*. Proto uvedli jsme druh s otazníkem.

26. *Lagomys pusillus* Desm. — Pištucha zakrslá.

Jako *lumík velký* význačným jest zjevem pro zvířenu arktickou, tak opět *pištucha zakrslá* představuje typ zvířete výhradně stepního.

Pištuchy tvoří rod čeledi zajícovitých, u nás zastoupených *zajícem*, *králíkem* a vyhynulým pro naše kraje *zajícem sněžným*.

Zajímavého tohoto hladovce zjistil po prvé Pallas r. 1771 a popisuje takto: Velikost potkana, avšak se známkami čeledi zajícovitých. Obyčejnému zajíci podobna jest *pištucha* tvarem těla i barvou srsti, uši má však krátké, zaokrouhlené. Žije o samotě v krajinách travnatých, na rovinách i nižších pohořích.

V podzemí hrabe si jako divoký králík doupě, z něhož vedou k povrchu jeden i více východů.

V něm tráví den a teprve za soumraku vyhledává potravu. Vydává ze sebe hlas tlučení křepelek podobný, od čehož se mu dostalo Rusy onomatopoetického jména „čukošky“. Tataři nazývají ji „sulgan.“

Ku konci května vrhne 4—6 slepých mláďat, poměrně velkých.

V zimě hrabe pod sněhem chodby, jimiž vychází k zásobám sena, kteréž na určitých místech uschovává na zimu. V létě živí se listím různých jetelin a šťavnatých stepních rostlin. Jest zvíře stepní a zřídka vyhledává okraje lesů.

Uzemí jejího rozšíření v Evropě jest nepatrné; západní hranice tvoří Volha, také zdržuje se hlavně v Orenburských stepích a na jižním svahu Uralu.

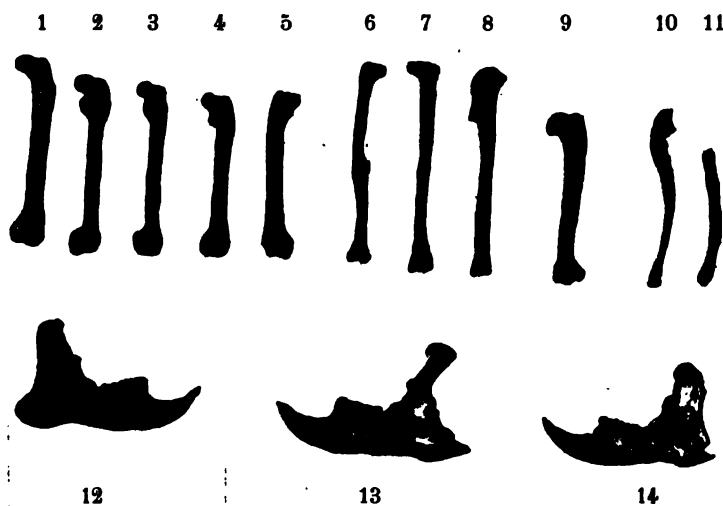
Hojnější jest na stepích stredoasijských v poříčí Ory, Irgisa, na dolním toku Obi a rozšířena jest až do pohoří Altajského.

Z této nynější vlasti za doby diluvialní buď rozšířila se daleko na západ, nebo ve střední Evropě byla původně domovem a teprve změnou podnebí ustoupila do nynějšího území.

Zbytky její v diluviu nalezeny ve Francii, Belgii, Německu, Rakousko-Uhersku, však také v Anglii.

V Čechách zjistil přítomnost čukošky Dr. J. N. WOLDŘICH, u Sudslavic a v hlinitích kolem Prahy a Košíř.

Nad jiné země bohatými nálezy diluvialní pištuchy vyniká Morava.

Obr. 11. Pištucha zakrslá.

1.—5. femur, 6.—8. tibia, 9. humerus, 10. ulna, 11. radius,
12.—14. dolní čelisti.

V jeskyních Štramberských, Šipce a Čertově díře našel řed. K. J. MAŠKA přes 200, Dr. M. KRÍŽ v Kůlně u Sloupa, Kosteliku a Kůlničce u Mokré 500, pisatel těchto řádků v Balcarově skále u Ostrova přes 2000 kůstek tohoto zvířete.

Poměrně hojně zastoupena jest *pištucha zakrslá* ve zvířené Ludmírovské (obr. 11.).

Z lebky zachovalo se 14 zlomků horní čelisti, neboť zvíře bylo při útoku dravým ptákem usmrceno tím, že mu rozklobnuta lebka.

Přední řezáky, které mají podobu $\frac{1}{3}$ kruhu v průměru 9—10 mm, vně jako u jiných zajíců podél jsou opatřeny hlubokou ryhou, která jde blíže vnitřního okraje, takže dlátovité zakončení jest dvouhroté a nestejnohroté; pod nimi jsou dva malé řezáky zadní.

Chrup ostatní složen jest na rozdíl od ostatních zajíců pouze z 5 stoliček. P_2 jest velmi tenký P_1 trojhranný; M_1 , M_2 a M_3 jsou sobě velmi podobny, na třetí ploše prohloubeny jako dva srostlé člunky. Vně i uvnitř jsou zřejmě dvojhroté.

Dolních čelistí vykopáno 178 kusů, z nichž 92 pravých. Většinou jsou porouchány, kloubní výběžky namnoze ulámány.

Chrup obsahuje 5 stoliček a jeden řezák.

P_2 jest na průřezu trojhranný, P_1 , M_1 a M_2 jsou téměř shodné, zřejmě dvojžilné, na obou stranách dvojhroté. M_3 skládá se pouze z jediného sploštělého válečku, jest tedy vně i uvnitř jednohrotý. Řezáky dolní jsou mnohem slabší horních, méně zahnutý, délky 10—12 mm a zasahují do čelisti ku M_1 .

Rozměry zachovalejších dolních čelistí srovnány s recentním exemplářem *pišťuchy zakrslé*, chovaným v Petrohradském muzeu, jsou tyto:

1. Délka čelisti od proc. angul. až ke konci řezáku
2. Délka čelisti od vnitřního bodu proc. cond. ke konci řezáku
3. Kolmice spuštěná z nejvyššího bodu condyl na zákl.
4. Délka řady stoliček

Re- centní	Fossilní z Ludmírova	
29·5	27	28
23	22	22·5
16	14	15
6·5	7	7 ¹⁾

V číslech těchto shedáváme shodné rozměry diluvialních *pišťuch* s recentním exemplářem, z čehož soudíme na totožnost druhu.

Kosti stehenních zachovalo se 41, jejichž délka kolísá mezi 22—26 mm; trochantery jsou dobře vyvinuty, trochanter

¹⁾ Vše v mm.

major nepřevyšuje násadce bederního (u zajíce a králíka **jest** tomu naopak). Asi uprostřed na vnitřní ploše **jest** malý hrbolek k upevnění svalů. Femur **jest** přímý, ~~některak~~ obloukovitě dovnitř prohnutý, jak u jiných zajíců.

Kosti stehenních nalezeno 19 délky 25—29 mm.

Fibula u všech schází, **jest** však znatelná přelomeným dolním **konce**m, jenž **jest** k tibii téměř uprostřed přirostlý.

Kosti ramenní mají délku 22—24 mm, jsou po většině dobře zachovány, za to ulna a radius **jest** téměř vždy přelomen.

Perissodactyla. — Kopytníci lhcoprstí.

27. Equus caballus L. — Kůň.

Nepatrné zbytky vykopal jsem z *koně*, a sice hoření stoličku, osamocený řezák, vrchní konec fibuly. Pocházejí vesměs z Průchodice č. III., kamž zavlčeny byly buď diluvialním člověkem aneb větším dravcem, nač poukazují ohryzané některé zbytky.

Artiodactyla ruminantia. — Sudoprstci přeživší.

28. Bos primigenius. — Tur.

V téže vrstvě Průchodice č. III. nalezena diaphyse humeru z mladého ještě zvířete, jehož oba kloubní násadce jsou uraženy. Obě strany hnátu jeví otisky zubů; byl sem tedy zavlčen zvěř.

29. Cervus tarandus L. — Sob.

Při ohništi diluvialního člověka nalezena polovice dolního kloubu sobího metacarpu, mezi drobnou zvířenou pak dva osamocené řezáky.

Artiodactyla choeromorpha. — Sudoprstci vepřovíti.

30. Sus scrofa L. — Kanec divoký.

Jediný, a to porušený phalanx poukazuje na přítomnost tohoto zvířete.

Počet jednotlivých druhů a procento, v jakém množství se vyskytují, udává tato tabulka :

Číslo	D r u h	Počet jedinců	
		vůbec	v proc.
1	Talpa europaea	36	4·43
2	Sorex vulgaris	50	6·16
3	Sorex alpinus	3	0·37
4	Sorex pygmaeus	5	0·61
5	Crossopus fodiens	10	1·23
—	Rejskové defektní	50	6·15
6	Felis lynx	1	0·12
7	Canis vulpes	1	0·12
8	Foetorius vulgaris	10	1·23
9	Foetorius erminea	10	1·23
10	Meles taxus	1	0·12
11	Ursus spelaeus	2	0·24
—	Sciurus vulgaris	1	—
12	Cricetus frumentarius	35	4·31
—	Mus sp.?	1	—
13	Myodes torquatus	50	6·15
14	Hypudaeus glareolus	15	1·85
15	Arvicola nivalis	8	0·92
16	Arvicola amphibius	35	4·31
17	Arvicola gregalis	98	12·07
18	Arvicola ratticeps	47	5·79
19	Arvicola arvalis	86	10·59
20	Arvicola agrestis	22	2·71
21	Arvicola campestris	16	1·97
22	Arvicola subterraneus	21	2·59
—	Hraboši defektní	100	12·31
23	Lepus spec.?	2	0·24

Číslo	D r u h	Počet jedinců	
		vůbec	v proc.
24	Lagomys pusillus	92	11·33
25	Equus caballus	1	0·12
26	Bos primigenius	1	0·12
27	Cervus tarandus	1	0·12
28	Sus scrofa	1	0·12
		812	100 ¹⁾

Z uvedeného soupisu vidno, že v Průchodici Ludmírovské ztráveno bylo nejméně 812 kusů ssavců drobné zvěře, v čemž započítáno i několik málo velkých druhů, jejichž kosti nahodile byly nalezeny.

Důležitý jest zde poměr jedinců mikrofauny, z něhož vidno, že hraboši tvoří více jak polovici, totiž 53%. Daleko za nimi jsou rejskové 14%, pištuchy 11%, lumíci 6%, krťci 4·4%, křečci 4·3%; zbytek tvoří ostatní.

Přehlédneme-li tento seznam diluvialní fauny Ludmírovské, vidíme, že jsou zde zastoupena zvířata :

1. dosud u nás nebo v sousedních zemích žijící . . 63%,
2. žijící na stepích, hlavně ruských a sibiřských . . 11%,
3. patřící druhům severním č. arktickým 24%,
4. obývající vysoké polohy horské — fauna alpská . 1·3%.

Jest to tedy zvířena smíšená, jak i v jiných jeskyních, na př. Balcarově skále, Kůlně, Kůlničce, Šipce, Čertově díře byla nalezena, o jejímž původu jsou dodnes neustálené náhledy.

Pokud se arktické zvěře z Ludmírova (zastoupené druhy: *Myodes torquatus*, *Arvicola gregalis* a *Arvicola ratticeps*) týče, není sporu, že sem byla zatlačena zaledněním, které k nám od severozápadu postupovalo, a znenáhla, avšak stále ubíralo výživné půdy zvířatům, takže nucena byla ustupovati do krajín našich i jižnějších (viz *Myodes torquatus*). Z téže příčiny sestoupila zvířena alpská do poloh nižších (*Sorex alpinus*, *Arvicola nivalis*).

Však již o původu zvěře stepní v našich krajínách není náhled ustálen.

¹⁾ Vlastně 99·65 bez opravy.

Ostatní zvířenu, která dosud u nás nebo v blízkých zemích žije a v diluviu již se vyskytovala, považujeme za domorodou, totiž takovou, která se kdysi v předcházejících geologických dobách vyvinula, periodu glaciální, byť během jejím i prořídla, přečkala a dodnes k naší fauně přináleží.

Poukazuje na to přizpůsobení života zimního některých ssavců a nižších zvířat, každoroční tah ptactva, které se pudem vždy vrací ku hnízdění do svého domova a j. zjevy.

Také negativní výsledky výzkumů jeskyní Ludmírovských jsou důležité.

Schází zde křeček stepní (*Cricetus phaeus*) jinde (n. př. v Balcarově skále) hojný, podobně i lumik norský (*Myodes lemmus*), tedy význačné dva tvary arktické a stepní fauny.

Velice pozoruhodná jest i nepřítomnost myší, nehledě k plehům a netopýrům, zvířatům to většinou nočním, která se snad nestala úlovkem dravce denního.

Z nálezů vidno, že drobná zvířena Ludmírovská jest zástupcem určité fáse dlouhé periody diluvialní.

B. Aves. — Ptáci.

Mezi kostmi drobné zvířeny Ludmírovské převládají, jak výše pověděno, kosti ptačí.

Vynikají sice počtem, nikterak však zachovalostí (mimo tarsy a carpalní kosti sněhulí a tetřivků); také druhy jsou chudy. Nicméně podařilo se kol. VÁCL. ČAPKOVÍ — jenž veškeré kosti diluvialního ptactva určuje a všech palaeontologických mých výzkumů se účastní (k čemuž používá rozsáhlé svojí sbírky rozložených koster recentních ptáků) — zjistiti 13 druhů, z nichž 5—6 jest pro fossilní zvířenu moravskou nových.

Ptačí zvířena diluvialní z Průchodice Ludmírovské jest tato:

1. *Brachyotus palustris* Bp. — Pustovka.

Pustovka jest stěhovavá sova, která v létě hlavně severní kraje obývá a teprve zimou přinucena ustupuje na jih. Ráda vyhledává vlhká křovím a travou porostlá místa; lesům se vyhýbá.

Z ptáka toho nalezeny v Průchodici: metacarpus délky 49·5 mm, článek z druhého prstu v křídle, zlomek tibie, tarsus délky 42 mm, tarsus defektní z mláděte, článek prstu z nohy; úhrnem 6 zbytků patřících asi 2 jedincům.

2. *Turdus pilaris* L. — Kvíčala.

Pták ten obývá severní Evropu a Asii, na zimu ustupuje do krajín jižnějších. U nás v zimě velmi hojný, vyskytuje se v četných houfech a živí se bobulemi jeřábu a jalovce.

V Průchodici nalezena zlomená tibie a ulna.

3. *Pica caudata* L. — Straka.

Domov *straky* jest střední a severní Evropa, Asie a Amerika.

V diluviu moravském dosud zjištěna nebyla. V Ludmírově vykopali jsme tyto kosti ptáka toho:

metacarpý (délka jednoho 31 mm)	. . . 2
ulna defektní	 1
tibie zlomená	 1
Úhrnem	. . . 4 zbytky,

patřící 1 jedinci.

4. *Columba spec?* — Holub spec?

Holubi obývají listnaté lesy Evropy, na zimu stěhují se do krajín jižnějších. Kostí z holuba dosud v pleistocaenu moravském nebyly zjištěny. V Průchodici nalezen metacarpus délky 30·5 mm.

5. *Lagopus albus* Gmel. — Kur rousný.

Arktickým zástupcem diluv. ptactva moravského jest *kur rousný*. Ačkoliv žije v nejsevernějších krajínách Evropy, Asie i Ameriky, není přece zvířetem výhradně severním, jako mezi ssavci jsou na př. lumici.

Zasahuje od svého nehostinného bydlíště, kdež vyhledává rovinné tundry, zakrslou vrbou a břízou porostlé, daleko na jih v Evropě až do močálovitých Východních Prus. V Asii vyskytuje se ještě jižněji, a žije i na sibiřských stepích až po území 51° s. š., tedy po čáru, která se dotýká nejsevernějších Čech.

Za doby pleistocaení rozšíření této *sněhule* v Evropě bylo mnohem jižnější a zde, zvláště u nás na Moravě byla mnohem obvyklejším zjevem, než dnešní naše koroptve.

Také v Ludmírově našli jsme přehojné zbytky této *sněhule*, jak vidno z přehledu ČAPKEM sestaveného:

ulna	138
radius	13
scapula	8
články prstů z křídel	25
ossa quadrata	9
humerus	33
femur	30
metacarpý celé	500
phalanx	198
tarsy celé	598
tarsy zlomené horní pol.	448
tarsy zlomené dolní	360
tibie horní konce	25
tibie dolní konce	283
Úhrnem	2668 kusů.

K tomu druží se četné obratle, články prstů, drápky a množství roztrštěných kostí, poukazující na druh kura rousného.

Určování druhů *Lagopus albus* Gmel a *Lagopus alpinus* Nils. jest velmi obtížno a namnoze nemožno.

Nejlépe oba druhy dají se rozeznati dle velikostí, a to hlavně kosti neporušených, tedy tarsometatarsů; u *kura rousného* jsou vždy delší a silnější než u druhu *Lagopus mutus*. Však i zde pozorovati četné rozdíly v délce kostí, které způsobeny jednak stářím, pohlavím i hnízdem a krajinným rázem, v němž se zvíře vyvinulo.

Recentní exempláře tarsů *Lagopus albus* dle Dr. A. NEHRINGA kolísají mezi 35·6—41 mm, v nálezech Ludmírovských 37 až 42 mm.

Z těchto kostí možno souditi i na počet jedinců zde vykopaných, které činí nejméně 523 kusy.

Jeden metacarpus z polodospělého individua pochází dle ČAPKA z bastarda, vzniklého křížením rodů *Lagopus* × *Tetrix*.

Zajímavý je také dolní konec tibie, jevíci pathologické známky; zvíře za živa patrně zlomilo nohu, delším však klidem lomné plochy se spojily, srostly a utvrdily svalkem. Podobný menší callus pozorovati i na porušeném metatarsu, kdežto jiný jest zřejmě znetvořen.

6. *Lagopus mutus* Leach. — Kur alpský.

Kur alpský jest blízký příbuzný *rousnému*, obývá dnes kraje věčného sněhu v dalším severu Evropy, Asie a Ameriky, mimo to poblíž ledovců Alpských a Skandinavských.

Žije na holých skalách, kde jen chudé rostlinstvo vzrůstá, a toliko za krutých mrazů sestupuje do nižších poloh.

Také *kur alpský* za doby zalednění ustoupil daleko na jih, když však ledovce vrátily se do svých nynějších mezí, sledoval je i *kur alpský* jednak do arktických krajin, jednak do Alp. Také na Moravě zanechal četné zbytky v diluvialních vrstvách, nikterak však tak hojné jako druh předešlý.

Seznam a počet důležitějších kostí z Ludmirova jest:

humerus	2
ulna	35
radius	4
femur	12
tibia	43
coracoidea	5
scapula	2
furcae	9
zobák	6
trisky lebek	7
ossa quadrata	6
phalanges dig. II.	28
fibule	2
metacarpus	160
tarsy celé	193
tarsy zlomené horní konce	154
tarsy zlomené dolní konce	107
Úhrnem	775 kusů.

Kosti tyto, soudíme-li opět dle počtu tarsů celých a zlomených horních konců, patří nejméně 174 jedincům.

Srovnáme-li opět tyto kosti u zvířat recentních, a fossilních z Ludmírova, kolísají u prvních rozměry mezi 31 až 33·5 mm; z Průchodice u několika set ČAPKEM měřených činí 30—36 mm.

Také k těmto zbytkům dlužno přičísti mnoho menších bezvýznamných kostí jakož i roztrštěné hnátky větší, které se nedají přesně odloučiti od druhu *Lagopus albus*.

7. *Tetrao tetrix* L. — Tetřívěk.

Tetřívěk rozšířen je po celé severní Evropě a Asii až k polárním kruhu. Hnízdí tu onde i v našich lesích, čím dále na jih, jest však řidším zjevem. Vyhledává listnaté lesy, hlavně břizami promíchané, v nichž na volnějších místech hojně rostou borůvky, brusinky, maliny a ostružiny. Jest tedy ptákem pro náš kraj typickým.

V Průchodici nalezeny tyto zbytky ptáka toho :

humerus	2
ulna	3
metacarpus, délky 44—45·5 mm . .	11
femur	3
tibiae	8
fibula	1
furcae	4
coracoideum	1
ossa quadrata	6
sternum	1
phalanges	15
tarsometatarsy, délky 43—50 mm . .	44
Úhrnem	99 kusů,

patřících nejméně 22 jedincům.

8. *Perdix cinerea* Lath. — Koroptev.

Neobyčejně hojný tento pták u nás v pleistocaenu Moravském nevyskytoval se daleko v onom množství jak příbuzné mu obě *sněhule*. Domovem jeho jest střední Evropa a Asie, kdež žije na polích, stepích i při okraji lesů. Velkou zimou byl patrně buď z krajiny naší zatlačen dále na jih, aneb řady jeho následkem změny podnebí prořídly.

V Průchodici nalezli jsme tyto součástky jeho:

humerus, délky 47—49 mm	3
ulna, délky 44·5—45·5 mm	9
radius	3
metacarpus, délky 26—28 mm	21
tibiae	17
tarsy, délky 39·5—42 mm	27
coracoideum	1
drobné zbytky	15
Úhrnem	96 zbytků,

patricích 14 jedincům.

9. *Vanellus cristatus* W. — Čejka.

Čejka je rozšířena hojně po celé Evropě, západní Asii i severní Africe. Hnízdí všude u nás, kde kraje jsou močálovitě. V planině Dražanské ráda k hnízdění vyhledává mokrá, četnými prameny prostoupená luka, na nichž obvykle po párech hnízdí. V září stěhuje se do krajín teplejších, odkudž se již počátkem března vrací.

V Ludmírově nalezen pouze jediný zlomek vidlicovité furcy.

10. *Totanus ochropus* Temm. — Vodouš kropenatý.

Rozšířen jest ojedinele po Evropě, Asii a severní Africe; na Moravě u řek jest dosti obvyčejným zjevem. Na zimu stěhuje se do teplejších krajín, odkudž v dubnu do krajín našich k hnízdění přilétá.

V Průchodici nalezen metacarpus délky 28 mm.

11. *Anser cinereus* M.? — Husa popelavá?

Jediný článek prstu křídel poukazuje na přítomnost *husy*; velikostí svojí se nejlépe srovnává s nadepsaným druhem.

12. *Anas boschas* L. — Kachna divoká.

Území rozšíření *kachny divoké* jest velmi rozsáhlé. Setkáváme se s ní po celé Evropě, Asii i v severní Africe a Americe. Na zimu odlétá do teplejší krajiny, však záhy se vrací; často zůstává u nás i v zimě, stěhuje se však k vodám ledu pustým.

V nálezech Ludmírovských nalezen zachovalý femur délky 47 mm a tarsus délky 41·5 mm.

13. *Anas crecca* Steph. — Čírka obecná.

Tato nejmenší z kačen evropských jest domovem v severní Asii a po celé Evropě všude u nás u větších vod, hlavně rybníků. Na zimu táhne až do severní Afriky.

Druhu tomu, a sice ♀, patří defektní metacarpus.

U ptactva udané procento nemá toho významu jako u drobné zvířeny ssavectva, neboť úlovek řidších druhů jest věci náhody.

Nicméně jest zde zajímavý poměr obou sněhulí, jeřábka a koroptve, které častěji v mor. diluviu se naskýtají.

Číslo	D r u h	Počet jedinců	
		vůbec	v proc.
1	<i>Brachyotus palustris</i>	2	0·3
2	<i>Turdus pilaris</i>	1	0·1
3	<i>Pica caudata</i>	1	0·1
4	<i>Columba</i> sp.	1	0·1
5	<i>Lagopus albus</i>	523	70·—
6	<i>Lagopus mutus</i>	174	23·—
7	<i>Tetrao tetrix</i>	22	3·—
8	<i>Perdix cinerea</i>	14	2·—
9	<i>Vanellus cristatus</i>	1	0·1
10	<i>Totanus ochropus</i>	1	0·1
11	<i>Anser cinereus</i>	1	0·1
12	<i>Anas boschas</i>	1	0·1
13	<i>Anas crecca</i>	1	0·1
		743	100 ¹⁾

Z přehledu toho vidno, že ptactvo arktické a alpské zastoupeno je ve zvířené Ludmirovské 93%, ptactvo stálé, které po celý rok u nás trvá, 5·1%, stěhovavé, které u nás hnízdí, na zimu však odlétá do krajín teplejších, 1·9%.

¹⁾ Okrouhle.

C. Batrachia. — Obojživelníci.

Již při předběžném popise fossilních zbytků z Balcarovy skály u Ostrova upozornil jsem na veliký počet žabích kůstek, snesených sovou sněžní do diluvialních vrstev této památné jeskyně. Současně poukázal jsem na to, že poměrně krátké léto tehdy umožňovalo i život různého hmyzu, kterýž jest výhradní potravou těchto zvířat.

Také hojné nálezy Ludmírovské potvrzují tuto domněnku, neboť mezi drobnou zvířenou nalezl jsem 44 kůstek žabích, většinou porouchaných, z jejichž rozměrů lze souditi na tři druhy.

1. *Rana fusca* Röss. — Skokan hnědý.

Skokan hnědý jest nejobyčejnější žabou, s níž jsem se všude na planině Dražanské setkával ve vlhčích lesích. Své zimní obydlí opouští záhy z jara, jakmile slunce jen poněkud ohřeje zemi.

2. *Bufo vulgaris* Laur. — Ropucha obecná.

Večerní a noční tato žába dosahuje často značné velikosti; přisuzuji jí několik větších kostí, které se srovnávají s recentním exemplářem.

3. *Hyla viridis* Laur. — Rosnička zelená.

Některé kosti nápadně menší jiných, poměrně dobře zachovalé, shodují se s recentními *rosničky zelené*.

D. Pisces. — Ryby.

K řídkým zjevům středoevropského diluvia náleží kosti rybí. Z nich ještě nejčastěji zachovaly se jednotlivé obratle známého tvaru nízkých válečků s drsným povrchem a základnami nálevkovitě dovnitř prohloubenými.

Také v Ludmírově vyskytl se jediný obratel defektní délky 8·5 mm, průměru 11·5 mm, patřící větší nějaké rybě, jaká nežije dnes v malých potůčcích zdejšího okolí. Byla patrně ulovena v Moravě, odtud 12 km vzdálené, a zbytky její zde vydávány.

E. Mollusca. — Měkkýši.

Diluvialní konchylie nacházejí se na Moravě velmi často, ač v nemnohých druzích ve spráši, a to buď ojediněle, často také ve větších shlucích. Poměrně vzácně vyskytují se v nánosech jeskynních.

Z hlíny, obsahující drobnou zvířenu, vyplavil jsem pouze čtyři zbytky skořápek, snesených sem patrně dravými ptáky, které mi laskavě určil známý odborník prof. JOS. ULÍČNÝ, začež vzdávám dík.

Větší druhy hlemýžďů byly patrně za potravu, menší požírány dravcem pouze pro lepší trávení na místě malých kaménků, s jakými v diluvialních i recentních vydáveninách se setkáváme. Zastoupeny jsou tyto druhy:

1. *Helix pomatia* L. — Hlemýžď zahradní.

Diluvialní stáří tohoto druhu na Moravě zjistil jsem již r. 1896 v Balcarově skále u Ostrova.

V Průchodici Ludmírovské nalezl jsem větší úlomek ulity a nepatrnou část z prostředních závitů z téhož druhu.

Hlemýžď zahradní žije téměř po celé Evropě, na severu zasahuje však pouze do krajín subarktických. Nejvíce rozšířen je na podloze vápenité na místech výslunných a jest dodnes u Ludmírova hojný.

2. *Patula rudrata* Studer. — Vrásenka pomezni.

Malá ulita dobře zachovalá, však popelem poněkud zkornatělá, náleží dospělé *Vrásence pomezni*. Recentní z okolí Ludmírova není dosud zjištěna, jest však dle ULÍČNÉHO dosud na Moravě v polohách horských — v Čechách na horách pomezňích, odkudž dostalo se jí českého názvu; hlavní rozšíření má v severní Evropě.

Nalezena ještě jiná menší skořápka, která jest buď nedospělý exemplář téhož druhu, aneb byla část jeho ulity při plavení hlíny odlomena.

* * *

Nové nálezy v tithonském vápenci u Skaličky.

Napsal Dr. M. Remeš v Olomouci.

O fauně vápence štramberského v lesíku „Hrabi“ u Skaličky vystupujícího uveřejnil jsem roku 1902 ve zprávách říšského ústavu geologického ve Vídni¹⁾ malé pojednání. Od té doby bylo na této lokalitě pilněji sbíráno, a mnohý pěkný exemplář zůstal tím vědě zachován. Větší kolekce zkamenělin získána p. prof. Jahnem pro mineralogický ústav české techniky v Brně; také moje soukromá sbírka byla v posledních letech novými nálezy obohacena. Protože v novém materiálu objeveny mnohé druhy pro Skaličku nové, ukázalo se nutným doplnění prvního mého seznamu zkamenělin. Pan prof. Jahn ochotně mi zapůjčil seznam dotčených zkamenělin ve sbírkách české techniky uchovaných, začež mu rád vzdávám na tomto místě díky. Jahnovy exempláře určeny byly v geolog. ústavě prof. Uhliga ve Vídni. Ony druhy, kterých jsem sám ve vápenci ze Skaličky nenašel, a které jsou jenom ve sbírce české techniky, označil jsem zvláště značkou B. t. = brněnská technika. Uvádím zde jenom druhy nově nalezené a podotýkám ohledně *Bivalv*, že jsem druhy pro Skaličku nové zaznamenal již ve svém dodatku k Bivalvám štramberským.²⁾

Spongiae.

Thalamopora Hoheneggeri Zeise. B. t.

Anthozoa.

<i>Opisthophyllum spec.</i>	}	B. t.
<i>Dendrogyra sinuosa</i> Ogilvie.		
<i>Stylina sp.</i>		
<i>Convexastraea minima</i> Et.		
<i>Montlivaltia cf. Renevieri</i> Koby.		
<i>Thecosmilia Voltzi</i> Ogilvie.		

¹⁾ Dr. M. Remeš: Die Fauna des Kalkes von Skalička. Verhandlungen der k. k. geolog. Reichsanstalt 1902. Nr. 5.

²⁾ Über Bivalven der Stramberger Schichten. Nachträge zur Fauna von Stramberg IV. (Sep. aus den Beitr. zur Palaeont. und Geol. von Österr.-Ung.)

Thecosmilia truncata	}	B. t.
„ sp.		
Thamnastraea aff. confluens Quenst.		

Hydromedusae.

Milleporidium Remeši Steinm.

Vermes.

Serpula planorbiformis Münster.

Serpula sp., trubičky průřezu kruhovitého, dosti tlusté, protáhlé.

Podobné uvádím na jiném místě z Rychaltic.

Brachiopoda.

Terebratula Bilimeki Suess.	}	B. t.
„ aff. Beskydensis Zeusch.		
„ sp. (? příbuzná T. simpl.)		
„ tychaviensis Suess. (1 exempl. odpovídá obr. 2. a b. Tab. III. u Suesse.)		

Terebratulina latirostris Suess. B. t.

Waldheimia aff. cataphracta Suess. Exemplář větší než obrázky Suessovy, obrys kulatější, hrany od zobáku vycházející nezřetelné. Také v seznamu brněnské techniky české je Waldheimia aff. cataphracta uvedena, snad je to podobný tvar, jako můj.

Waldheimia trigonella Schloth. Exemplář dosti velký, zachované dvě třetiny měří asi 30 mm, největší šířka také 30 mm.

Celý kus byl jistě aspoň 35 mm dlouhý.

Waldheimia n. sp. B. t.

Rhynchonella Suessi Zitt. V seznamu uveden jako autor Pomp., což je asi mýlka. B. t.

Dictyothyris sp. (nejspíše Dictyothyris altirostris Remeš). Nebylo možno celý exemplář vypraeparovati.

Thecidea n. sp. vyskytující se zároveň na Štramberku a Rychalticích — (bude později jinde popsána).

Echinodermata.

Metaporhinus convexus Catullo. B. t.

Cidaris sp. (osten). B. t.

Cidaris glandifera Goldf. (osten).

Pseudosaccocoma strambergense n. g. n. sp. (bude zároveň se šramberskými exempláři na jiném místě blíže popsáno).

Crustacea.

Prosopon heraldicum Möricke.

" *globosum* Remes.

" *marginatum* H. v. Meyer.

(?) " *ovale* Möricke. (Exemplár neúplně zachovalý, proto určení není docela jisto.)

Bivalva.

Unicardium neutrum Boehm.

" sp.

Diceras Beyrichi var. *rugata* Boehm.

" " " *communis* "

" *Luci Defrance* var. *communis* Boehm.

" " "

" sp.

Opis? aff. *Gaulardea* Buvignier

Isoarca Haueri Boehm.

" sp.

Astarte Studeri de Loriol sp. (malé kamenné jádro odpovídá obr. 2. u Boehma).

Modiola aequiplicata v. Strombeck. B. t.

" *Lorioli* Zitt. Miska menší než u exemplářů šramberských.

Mytilus Neumayri Boehm. B. t.

Avicula sp. Druhý exemplár druhu mnou ze Skaličky již uvedeného p. (4.) 138.

Pecten aff. *poecilographus* Gem. et di Blasi. B. t.

Pecten acrocryssus Gem. et di Blasi, skulptura jen slabě viditelná.

Pecten aff. *acrocryssus* Gem. et di Blasi, souhlasí úplně se Zittelovým popisem exempláře koňákovského. Na jednom ze svých dvou exemplářů shledávám však ještě jemné radiální ryhování na oné části misky, kde se vyskytují koncentrické vrásky a čárky. Druhý exemplář je bez oné radiální kresby.

Pecten aff. *Gioenii* Gem. et di Blasi.

Pecten fraudator Boehm. Na jednom exempláři jsou zřetelně viditelná vějířovitě vybihající žebírka, která Boehm. popisuje.

Pecten cinguliferus Zitt.

"	aff. <i>Oppeli</i> Gem. et di Blasi.	} B. t.
"	<i>strambergensis</i> Remeš.	
"	<i>Gemmellaro</i> i Remeš.	} B. t.
"	<i>tithonius</i> Gem et di Blasi.	
"	aff. <i>vimineus</i> Sow.	
"	sp. několik druhů.	

Hinnites sp.

Velopecten cf. *inaequistriatus* Voltz.

Velopecten sp.

Velopecten cf. *astartinus* de Loriol. Dvě úplné misky odpovídají obr. 13., tab. II., v mé práci, jenom že dosahují asi $\frac{1}{3}$ velikosti štramberských exemplářů.

Velopecten (?), 1 exemplář souhlasí s exemplářem ze Štramberka mnou uvedeným, druhý s obr. 11. téže tabulky — je však menší.

<i>Limatula dispersa</i> Boehm.	} B. t.
<i>Limatula bucculenta</i> Boehm.	

Lima sculpturata, Remeš.

<i>Lima quadrangularis</i> Remeš.	} B. t.
<i>Lima</i> sp.	

Plicatula koniakavensis Boehm.

" *strambergensis*

" sp.

Placunopsis sp.

Ostrea (*Exogyra*) *sinuata* Sow.

"	" <i>subsinuata</i> Leym.	} B. t.
"	spec. ind.	
"	sp.	
"	(<i>Alectryonia</i>) aff. <i>solitaria</i> J. Sow.	

Ostrea (Alectryonia) gregaria Sow.

aff. *tithonia* Boehm. Spodní miska, která s popisem Boehmovým souhlasí.

Ostrea sp. (Alectryonia). B. t.

Gastropoda.

Zittelia crassissima Zitt. B. t.

Itieria austriaca Zitt.

Cerithium praeses Zitt. v první zprávě s otazníkem uvedená, vyskytuje se jistě ve vápenci u Skaličky.

Cerithium dictyotum Zitt.

amabile Zitt.

cf. *nodosostriatum* Peters.

(*Euostoma*) *migrans* Zitt.

B. t.

Chemnitzia (*Pseudomelania*) *castor* Zitt. Kamenné jádro souhlasí úplně s obrázkem u Zittla (obr. 19., tab. 45.).

Chemnitzia aff. confrater Zitt.

(Pseudomelania) sp. }

B. t.

Turbo transitorius Zitt.

Turbo stephanophorus Zitt., exemplář je poněkud špatně zachovalý.

Turbo spec. B. t.

Pleurotomaria multiformis Zitt.

Pleurotomaria spec.

Ditremaria gracilis Zitt.

Patella Haueri Zitt.

B. t.

Cephalopoda.

Belemnites conophorus Opp.

aff. *conophorus* Opp.

spec.

Haploceras elimatum Opp.

tithonium

Perisphinctes cf. colubrinus Reinecke.

cf. Richter's Opp.

B. t.

Uvedené nové druhy pro Skaličku vyskytují se — mimo jeden — všechny ve vápenci štramberském a potvrzují znovu souhlasnost vápence u Skaličky s vápencem štramberským. P. cf. colubrinus nebyl dosud ze štramberských vrstev znám. P. colu-

brinus vyskytuje se ve starším oddíle tithonského stupně, a to v Karpatech (Rogoznik), jižních Alpách (zvláště hojný v diphyovém vápenci u Volana, Toldi, Folgaria, Noriglia u Rovereta, Pazzona a Malcesine na Gardském jezeře, řidčeji na Monte Catria ve středních Apenínech.

Není pochybnosti, že dalšími nálezy budou objeveny ještě nové se Štramberkem souhlasné druhy ve vápenci u Skaličky.

Seznam zkamenělin

dosud ve vápenci u Skaličky nalezených.

S p o n g i a e.

(?) Eudea globata Quenst. sp.		Thalamopora Zitteli Zeise.
(?) Peronidella sp.		„ Hoheneggeri Z.

A n t h o z o a.

Opisthophyllum sp.		Thecosmilia suevica Quen. sp.
Stylosmilia rugosa Becker sp.		„ Voltzi Ogilvie
Dendrogyra sinuosa Ogilvie.		„ truncata „
Acanthogyra multiformis Og.		„ sp.
Pleurosmilia cylindrica From.		Thamnastraea aff. confluens
Astrocoenia Bernensis Koby.		Quenst.
Stylina sp.		Polyphyloseris tenuisept. Og.
Convexastraea minima Et.		Epistreptophyllum commune
Montlivaltia cf. Renevieri Koby.		Mil.
Thecosmilia longimana Quenst.		Diplaraea aff. nobilis Ogilvie.
„ virgulina Ét. sp.		

H y d r o m e d u s a e.

Milleporidium Remeši Steinm.

V e r m e s.

Serpula planorbiformis Münster.

Serpula sp.

B r a c h i o p o d a.

(?) Terebratula pseudo-bisulfarcinata Gem.		Terebratula Bilimeki Suess.
„ simpl. Zeusch.		„ formosa „
		„ immanis Zeusch.

<i>Terebratula cyclogonia</i> Zeusch.	<i>Waldheimia cataphracta</i> S.
" <i>tychaviensis</i> S.	" <i>aff. cataphracta</i> S.
" <i>bezkydensis</i> Z.	(?) " <i>Hórnesi</i> Hoh.
" <i>aff. bezkydensis</i> Z.	" <i>trigonella</i> , Schl.
" <i>moravica</i> Glock.	" <i>n. sp.</i>
<i>Megerlea Petersi</i> Hohenegger.	<i>Rhynchonella Suessi</i> Zitt.
<i>Terebratulina substriata</i>	" <i>pachythea</i> Z.
Schloth. sp.	" <i>astieriana</i> d'Orb.
" <i>latirostris</i> Suess.	" <i>normalis</i> Suess.
<i>Waldheimia lugubris</i> Suess.	<i>Dictyothyris</i> sp.
" <i>magadiformis</i> Z.	<i>Thecidea</i> <i>n. sp.</i>

Echinodermata.

<i>Metaporhinus convexus</i> (Cattullo) Cotteau.	<i>Pseudodiadema</i> sp.
<i>Cidaris glandifera</i> Goldf.	<i>Pseudosaccocoma stramber-</i>
" sp.	<i>gense</i> Remeš.

Crustacea.

<i>Palaeosphaeroma Uhligi</i> Rem.	(?) <i>Prosopon ovale</i> Möricke.
<i>Galathea</i> sp.	" <i>complanatum</i> Reuss.
<i>Prosopon angustum</i> Reuss.	" <i>bidentatum</i> Reuss.
" <i>heraldicum</i> Möricke.	" <i>globosum</i> Remeš.
" <i>margin.</i> H. v. Meyer.	

Bivalva.

(?) <i>Clavagella</i> (trubičky).	(?) <i>Opis</i> <i>aff. Gaulardea</i> Buvi-
(?) <i>Gastrochaena</i> (kyjovité tvary).	<i>gnier.</i>
<i>Unicardium neutrum</i> Boehm.	<i>Isoarca Haueri</i> Boehm.
(?) " <i>umbonatum</i> "	<i>Isoarca</i> sp.
" sp.	<i>Astarte Studeri</i> de Loriol sp.
<i>Diceras Luci</i> Defr. var. <i>com-</i>	<i>Modiola aequiplicata</i> v. Strom.
<i>munis</i> Boehm.	" <i>Lorioli</i> Zitt.
" <i>Luci</i> Defr. β .	<i>Mytilus Neumayri</i> Boehm.
" <i>Beyrichi</i> var. <i>rugata</i>	<i>Avicula</i> sp.
Boehm.	<i>Pecten</i> cf. <i>poecilographus</i> Gem.
" <i>Beyrichi</i> var. <i>com-</i>	<i>et di Blasi.</i>
<i>munis</i> Boehm.	" <i>aff. poecilographus</i>
" sp.	Gem. <i>et di Blasi.</i>

Pecten fraudator Boehm.
 " *cinguliferus* Zitt.
 " *acrocryssus* Gem. et
 di Blasi.
 " aff. *acrocryssus* Gem.
 et di Blasi.
 " aff. *Gioenii* Gem. et
 di Blasi.
 " *Oppeli* Gem. et di
 Blasi.
 " aff. *Oppeli* Gem. et di
 Blasi.
 " *arotoplicus* Gem. et di
 Blasi.
 " *cordiformis* Gem. et di
 Blasi.
 " *tithonius* Gem. et di
 Blasi.
 " *subspinosus* Schloth.
 " *Gemmellaroi* Remeš.
 " *moravicus* Remeš.
 " *strambergensis* Remeš.
 " aff. *vimineus* Sow.
 " sp. (několik druhů).
Hinnites sp.
Velopecten cf. *astartinus* de
 Loriol.
 " cf. *inaequistriatus*
 Voltz.
 " sp.
Ctenostreon sp.
Limatula gibbosa J. Sow.
 " *dispersa* Boehm.

Limatula bucculenta Boehm.
Lima *Pratzi* Boehm.
 " *mistrovicensis* Boehm.
 " *sculpturata* Remeš.
 " *quadrangularis* Remeš.
 " sp.
Plicatula koniakavensis
 Boehm.
 " *strambergensis*
 Boehm.
 " sp.
Placunopsis cf. *tatrica* Zitt.
 (?) " *granifera* Boehm.
 " sp.
Anomia sp.
Ostrea (Exogyra) sinuata Sow.
 " " *subsINUATA*
 Leym.
 " spec. ind.
 " sp.
 " (*Alectryonia*) *stramber-*
 gensis Boehm.
 " (*Alectryonia*) *rastellaris*
 var. *moravica* Boehm.
 " (*Alectryonia*) cf. *hastel-*
 lata Quenst.
 " (*Alectryonia*) aff. *solit-*
 aria J. Sow.
 " (*Alectryonia*) *gregaria*
 Sow.
 " (*Alectryonia*) aff. *titho-*
 nia Boehm.

Gastropoda.

(?) *Columbellaria* sp.
Zittelia crassissima Zitt.
Itieria austriaca Zitt.
Nerinea sp.

Cerithium praeses Zitt.
 " *dictyotum* Zitt.
 " *amabile* Zitt.
 " *nodoso-striatum* P.

Cerithium cf. nodoso-striatum, Pet.	Turbo transitorius Zitt.
Chemnitzia (Pseudomelania) castor Zitt.	" stephanophorus Zitt.
" aff. confrater Zitt.	" sp.
Chemnitzia (Pseudomelania) sp.	Pleurotomaria multiformis Zitt.
Tylostoma ponderosum Zitt.	" sp.
(?) Onkospira gracilis Zitt.	Ditremaria gracilis Zitt.
Turbo Waageni Zitt.	(?) " cf. granulifera Zitt.
	Patella Haueri Zitt.

C e p h a l o p o d a.

Belemnites conophorus Opp.	Haploceras tithonium Opp.
" aff. conophor. Opp.	Perisphinctes cf. colubrinus
" sp.	Reinecke.
(?) Nautilus sp.	" cf. Richteri Opp.
Haploceras elimatum Opp.	

P i s c e s.

Strophodus sp.

* * *

Poznámky k diluviálním nálezům v jeskyních mladečských a stopám glaciálním na severo-východní Moravě.

Podává K. J. Maška v Telči.

Neznaje dosud z vlastního názoru jeskyní mladečských u Litovle, použil jsem hlavních prázdnin r. 1904 k důkladnější prohlídce důležitého tohoto naleziště diluviálního, o němž v dřívějších časech a opět v nejnovější době kolovaly v časopisech různé, namnoze si odporující, při nejmenším aspoň spletité a nejasné zprávy. Zajímala mne zejména zvěst o nahodilém nálezu kostí pravěkých obrů, jakož i druhá zpráva o nálezu kostry dospělého člověka a dítěte se zbytky diluviálních zvířat pod neporušeným pokrovem skalním.

Laskavostí pana dra. Jana Smyčky, městského lékaře a c. k. konservatora v Litovli, seznal jsem veškery nálezy mladečské, jež v původním ještě stavu byly uloženy v museu knížete

Liechtensteina na hradě Úsovském a v lesní úřadovně na Nov. Zámcích, jakož i jeskyně v hoře Třesíně u Mladce: Podkovu, Bočkovu díru a nové naleziště člověka diluviálního. Byl jsem prvním odborníkem, jemuž dopřáno celý nález blíže ohledati a takto samostatný úsudek si učiniti.

O novém nalezišti, jež jest na jižním svahu Třesína, asi 60 kroků na západ od starého vchodu do Bočkovy díry, nutno především stanovit, že jest nám tu činiti se zbytkem bývalého výklenku nebo jeskyňky, jejíž klenba v dobách dřívějších se sřítla neb byla odlámána. Zpozoroval jsem totiž dne 12. srpna r. 1904 ve vzdálenosti 4 m od nynější stěny skalní omletou skálu, na níž lpěla silná vrstva popelovitá s uhlíčky a kůstkami *fossilní lišky* a *zajíce běláka*. Pod sříceným stropem nalezeny v březnu r. 1904 zbytky *člověka diluviálního* i zvířat. Na západní straně naleziště vybíhal k temeni komín, v němž taktéž četné kosti diluviální byly uloženy. Za pobytu mého v Mladči byl tento komín již do hloubky asi 10 m od roviny původního naleziště lidských kostí vybrán; táhl se pak v této hloubce dále do skály směrem severním. Zdali a pokud tento komín souvisel se sousední bývalou jeskyňkou, člověkem diluviálním obývanou, nelze už stanovit; mylnou však jest domněnka, že by byl přístup k nalezišti diluviálnímu umožňoval. Vchod do jeskyňky nutno na jižní straně předpokládati. Zbytky zvířecí se nacházely pouze v hořejší části hlinité výplně komína.

Co se nálezu samého týče, nelze o diluviálním stáří lidských kostí pochybovati. Nálezejí, pokud jsem mohl při zběžném ohledání seznati, dvěma dospělým mužům postavy podobně veliké, však hrmotnější ještě, než byl diluviální člověk předmostecký (výšky asi 180 cm), lebky rovněž tvaru podlouhlého (délka 205 cm, šířka 152 cm, index lebeční 74) se silně vyčnívajícími oblouky nadočnými, vyvinutým hrbolkem bradním, zuby značně otřelými; kosti holenní jsou silně sploštělé, platyknemické, ač nikoli tou měrou jako předmostecké. Pouze jedna lebka byla zachována; druhá lebka jakož i všecky ostatní části koster byly roztrženy, lze však očekávati, že některé kosti končetin se dají z úlomků sestavit. Třetí lebka, dle výpovědi dělníků dětská, jest lebkou liščí; nezjistil jsem ani kůstky, jež by byla náležela dítěti.

Mnoho částí obou koster bylo zmařeno, i jest velmi litovati, že po prvním objevu zbytků lidských nebylo další kopání ihned zastaveno a pak svěřeno zkušenému znalci.

Lidské tyto zbytky a zejména obě lebky podstatně se liší od kostí a lebky, jež v sousední Bočkově díře r. 1881 našel kustos vídeňského dvorního musea JOS. SZOMBATHY, a o jejichž diluviálním stáří jsem již tehdy pochyboval. Nový nález pochybností těch nerozptyluje.

Z výrobků lidských, jež s kostrami byly nalezeny, uvádím: zpracované parohy sobí, zejména 2 plochá, krásně broušená, na obou koncích přihrocená hladidla, z nichž jedno úplně zachovalé jest 17·5 cm dlouhé a uprostřed 2 cm široké; dále pak pazourkové škrabadlo, 9 cm dlouhé a 6 cm široké, kamenné hladidlo, jedno rohovcové jádro.

Z četných zbytků zvířecích, jež poblízku koster lidských byly nalezeny, určil jsem tyto druhy diluviální: *lišku obecnou*, *lišku polární*, *vlna*, *zajíce běláka*, *pišťuchu*, *křečka*, *soba*, *losa*, *zubra* a *tetřeva*. Nezjistil jsem ani medvěda ani hyény. Dva odhozené parohy jelení sotva lze pokládati za současné s ostatními zbytky diluviálními.

Nález celý zařaditi dlužno do nejmladšího diluvia, do pokročilé doby sobí, ač lebky lidské zachovaly ráz starší. —

Dalším účelem cesty mé bylo ohledání naleziště předmosteckého a severovýchodní Moravy se zvláštním zřetelem ke stopám doby glaciální.

V Předmostí shledal jsem, že každoročně objevují se v cihelnách po obou stranách tábořiště lovců mamutích dosti četné zbytky zvířeny diluviální, nanejvýš mamuti se zřejmými stopami působení lidského a přicházejí často na zmar, ježto není nikoho, jenž by je od dělníků za přiměřenou náhradu kupoval. Městské museum přerovské by za několik korun mohlo z Předmostí získati cennější předměty, než chová ve svých jinak dosti bohatých sbírkách.

Ve Štramberku a okolí pátral jsem po stopách ledovců, jež by byly dokladem, že také téměř Kotouče bylo v době glaciální ledovcem pokryto, nedospěl jsem však k jistému o tom úsudku. Bude třeba dalších pozorování.

S tím souvisí otázka zalednění moravských Bezkyd, zejména skupiny Radhoštské. Také zde nutno ponechat konečné řešení studiím příštím, ač by „mořské oko“ na jižním svahu Radhoště aspoň poukazovalo k lokálnímu, po delší dobu trvajícimu zalednění.

* * *

„Lochy“, umělé jeskyně na Moravě.

Souborný přehled.

Podává I. L. Červinka v Uh. Hradišti.

Po celé téměř Moravě, v Uhrách a Dolních Rakousích jakož i částečně v Bavořích vyskytují se všude, kde jsou mocnější ložiska cihlářské hlíny, uměle vykroužené chodby a úkryty křivolaké, někdy i v podobě bludišť založené. Bývají obyčejně pod domy v nynějších osadách aneb i v lesích a na polích opodál lidských obydlí.

Lid říká jim „lochy“.

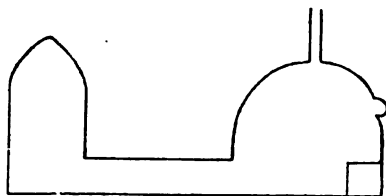
Minění o nich je podnes neustáleno, původ a účel lochů je dosud nerozřešen, ba opravdu hádankou.

Otázkou touto a prozkoumáváním lochů moravských zabývali se pilně pp.: K. Bukovanský, V. Čapek, Dr. M. Kříž, F. Myklík, pí. L. Bakešová, M. Trapp a m. j. Snesený materiál moravský je asi tento ve stručných zprávách:

Lochy v *Kloboukách* na Brněnsku popsal naduč. K. Jar. Bukovanský. Chodby jejich, které se táhnou snad na několik hodin (?) po krajině a do nichž vedou na rozličných místech otvory, jsou vykopány ve žluté hlině diluviální; jsou asi 2 m vysoké, 0·7 m široké, s goticky lomeným stropem. Průkopem tímto, který vede daleko pod městečkem ano i do okolních lesů („Prestavky“, les „Divacký“), může tedy procházeti jen jediná osoba; po stranách chodby vždy ve vzdálenosti asi 20 m byly výklenky, aby se chodci mohli pohodlně vyhnouti.

Z této hlavní chodby vedou v pravidelných vzdálenostech na pravo i na levo nízké pobočné chodby v délce asi 3 m do postranních komůrek. Tyto poboční chodby jsou tak nízké, že

se jimi člověk může jenom čtvernožky proplaziti, načež octne se v komůrce obyčejně 1·8 m vysoké a 2 m do čtverce. V koutech těchto kobek jsou sedadla z hlíny upěchovaná, nad sedadly pak vždy výklenek, do něhož vkládán kahánek nebo louč (obr. 1.). V jedné komůrce byla aspoň klenba nad výklenkem plamenem začazena.

Obr. 1. Průřez lochu v Kloboucích.

Ve stropě každé komůrky, a to právě uprostřed, jest asi 10 cm široký otvor okrouhlý, který vede až na povrch zemský a kterým patrně měl býti přiváděn do chodeb čerstvý vzduch.

Starší občané kloboučtí, kteří lochy navštívili, vypravovali, že se tam našla lebka zvířecí, střepy nádobí hliněného a několik kamenů. Jinde nalezeny známky po jakési brance: na zemi ležely dvě vrstvy hrubých a neforemných veptovic (nepálených cihel) a ve stěnách stopy zaražených hřebů, které asi držely dvířka. Jiné lochy měly podél stěn násypy na sedění, ba i nasýpané stoly. V jedné takové světničce vykopány též lidské kosti.

Dnes jest většina lochů nepřístupna. Průduchy totiž vnikala do nich častěji voda, zaplavovala komůrky i chodby, stěny se sesouvaly a zanášely.

Také na návrší „Pod povětrňáky“ jsou lochy, většinou už zabořené.¹⁾

Mnoho lochů jest u Klobouk v lese nad Přestavlkou „na Rovinách“ řečeném a pak v lese „nad Novými horami“. V městečku jest jich nyní (1884) jen něco málo přístupných. V chaloupkách za helvetským kostelem, pak v domech od čísla 14. počínajíc, všude jsou lochy a vedly prý společnou chodbou pod dům čis. 93. Společná tato chodba prý vede ke studni v Mezírci, mezi čis. 93. a 94. Tam prý si

¹⁾ Časopis vl. muzejního spolku v Olomouci, 1884, str. 117.

lidé z lochů přicházeli pro vodu na pití i mytí a nazývali studánku Myjavka.¹⁾

O Myjavce zaznamenal p. Fr. Čičatka tuto pověst: „Před časy zpozoroval jeden soused, když nabíral v ní vodu, že do ní sahá jakási ruka s hliněnou nádobou též pro vodu. Když to pozoroval po druhé, smluvil se se sousedy, a když ti se o tom přesvědčili, počítali si a chytili onu ruku a s ní zároveň člověka, který podzemní chodbou pro vodu si docházel. Byl to stařeček, který, když ho vzali domů a něco u nich pojedl, v prach se rozpadl.“

Také v lochách u Rožnovského našli kostru, která se rozpadla, když se jí dotkli²⁾.

Lochy kloboucké navštívil též pan Flor. Koudelka, známý archaeolog, a prohlížel loch v čís. 220. u p. F. Foretníka. Podzemní komůrky užívají tam za sklep, chodby z ní vedoucí však zazdili.³⁾

Ve *Žďánicích* jsou lochy na farním poli v „Klínátech“. Často se propadlo kus pole, a otevřela se díra, vedoucí do neznámých chodeb. R. 1888 otevřela se opět taková díra; otvor byl okrouhlý, na $\frac{3}{4}$ m v průměru. Pod ním sesypala se hlína na 4 m hloubky, a tu vedla úzká a nízká chodba do první šířaviny, prostory na 2 m vysoké, 3 m dlouhé a 2 m široké. Zde mohl člověk pohodlně stát i chodit. Z této komůrky šla opět úzká chodba $\frac{3}{4}$ m široká a 1 m vysoká, a po 2 m byla opět tak veliká komůrka jako první, po dalších 2 metrech třetí. Z druhé komůrky odbočovala směrem jižním nízká, úzká chodba (0·4 m) a na 4 m daleko.

Prostory tyto vykrouženy jsou ve žluté, písečnaté hlině nástrojem ostrým, kovovým, našemu rýči podobným, a sloužily za útočiště v případech války a pronásledování.

Ztíženy jsou dle určitého plánu, na obranu důmyslně promyšleného, a poskytovaly bezpečný úkryt těm, kteří se do nich utkali.

Vařiti a topiti se v nich nemohlo; nejsou ani stěny očazeny, ani tu není ohnišť a popelišť: kouř vycházející otvory ven, byl by úkryt prozradil.

V *Archlebově* již několikrát se stalo, že se lidem půda buď v síni nebo ve světnici nebo ve stáji probodila, a otevřel se loch.⁴⁾

¹⁾ Čas. muz. Olom., 1885, str. 42.

²⁾ Čas. muz. Olom., 1886, str. 178.

³⁾ Čas. muz. Olom., 1885, str. 87.

⁴⁾ Dr. M. Kříž, Dějiny městečka Žďanic, str. 123.

V *Nenkovicích* (u Ždánic) jsou též lochy. Jeden začíná právě pod světnicí, jde pod návsím, protínal studnu na dvoře souseda naproti bydlícího a vytrácel se v jeho sklepě. Tato studna je na vrchu okrouhlá, ve spodku však čtyřhranná, tak že svrchu otvor k vodě vedoucí není viditelný.¹⁾

Vrbice u Klobouk. Při kopání sklepů nalezeny byly lochy vykopané v hlinovici a částečně i ve šterku. Nadučitel V. Šmahel vypravoval, že se tam též našly lidské kosti, střepy z nádob hliněných a j.²⁾

V *Lošticích* zachovaly se v čís. 180. na „Skřečkách“ stopy lochu; začátek chodby do žluté hlíny vykroužené vyklenut nyní na sklep.³⁾

V *Ořechovickách* uhozeno na lochy ve sklepě Jana Polcara. Byla to sluj 2 m hluboká i široká, a z ní vedly dvě chodby šikmo pod zemí. Ve stěnách sluje zastrčeny byly dřevěné dlouhé tyče, které se však rozpadly v prach, jakmile se jich dotkli. Nyní jsou chodby zasypány.

O dva domy níže, u Jana Němečka, spustila se pí. Bakesová z kuchyně nálevkovitým, asi 2½ m hlubokým otvorem do vykroužené dutiny; z ní vedou tři úzké trubicovité chodby různým směrem do země. Dvě z nich jsou zasypány, tak že se do nich dalo vniknouti pouze 2 m dovnitř. Hned z kraje bylo ve stěně pozorovati malé výklenky asi 4 cm vysoké, tolik hluboké a 6 m široké. O podobných výklencích zmiňuje se též P. L. Karner a domnívá se, že byly proto udělány, aby se člověk i bez světla hmatem podle nich mohl v lochu orientovati.

Třetí děrou 55 cm vysokou prosoukala se spisovatelka do místnosti, v níž se mohla pohodlně vztýčiti. Byla to kaplička se stropem špičatým, velikými cihlami „vepřovicemi“ vyzděným. V čele nevysoko od země byly dvě díry naproti sobě, v kterých asi bývalo upevněno dřevo na sedátko. Špičatým průchodem dost nízkým mohlo se vejíti do druhé větší místnosti, v které s obou stran byla sedadla hliněná, ve stěně výklenky a také ve

¹⁾ Čas. muz. Olom., 1875, str. 42. — Dr. M. Kříž, Dějiny městečka Ždánic, str. 124.

²⁾ K. J. Bukovanský, Čas. Ol. m., 1884, str. 119.

³⁾ J. H(avelka). Čas. Ol. m., 1884, str. 171.

stropě průdůch. Dále vedla ještě nízká chodba, ale byla zasuta hlinou a kamením.

Tesy na stěnách byly způsobeny 3—4 cm širokým nástrojem, na stranách okrouhlým, a když spisovatelka přiměřila k nim kamenné dlátka, v týž den v zahradě onoho rolníka nalezené, hodilo se úplně do tesů ve stěně. L. Bakešová považuje tuto okolnost na posuzování stáří lochů za nemálo důležitou.

Také v *Tikovicích* byla v domě rolníka Dvořáka podobná skryš, nyní zazděná. Vypravují o ní, že měla podobu jakési kuchyně s klenutým stropem. Kolem stěn byla hliněná sedadla a uprostřed hliněné ohniště jako stůl, a na něm prý byly hrnce s popelem s přiklopkami. Průchody prý se vedly odtud až do Ořechova.

V *Ořechovém* jsou podobné podzemní chodby a skryše, které ve spojení s lochy ořechovskými a tikovickými tvoří podzemní labyrint a táhnou se až pod kostel.

V *Žilošicích* stojí kostel na kopečku, a pod ním ve skále vytesána je chodba s menšími a většími prý místnostmi. Němci jmenují sluj „zlatovou“.¹⁾

V *Lechovicích* na Znojemsku jsou také lochy. M. Trapp praví o nich, že jsou to chodby s gotickým obloukem, a z nich vedou těsné spojovací otvory do pěti komůrek.

Jiné lochy na Znojemsku jsou ještě v *Boroticích* a *Hrádku*, které popisuje obšírněji benediktin P. L. Karner.²⁾

Lhánice (u Mohelna) mají lochy v domě čis. 13. Prozkoumal a popsal je p. uč. V. Čapek, známý ornitholog. Ve studni jest ve hloubce asi 4 m. otvor do chodby hlavní. Chodba tato je také gotická, něco přes 1 m vysoká a 60 cm široká. Tu a tam jsou ve stěnách nepatrné výklenky, snad na světlo. Ze hřebene chodby vedou přímo k povrchu okrouhlé komínky; dole jsou přes 1 dm široké, k vrchu se úží. Hned blízko studny jsou po obou stranách chodby dvě komůrky (obr. 2.).

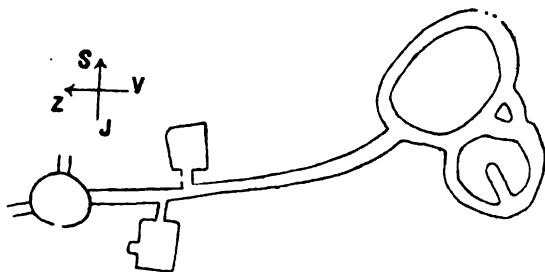
Do pravé komůrky vede nízká chodba (55 cm zvýší i zšíří a 1·4 zdělí). Jizbička tato je 2 m dlouhá, 14 dm široká a 15 dm

¹⁾ L. Bakešová, Čas. muz Ol., 1885, str. 77.

²⁾ L. Karner: Künstliche Höhlen aus alter Zeit. (Videň, 1903).

vysoká; strop je gotický. Ve stěnách byly malé výklenky, snad na umístění světla neb nějakých drobotin. Uprostřed stěny západní byl hluboký výklenek $\frac{1}{2}$ m široký a vysoký, a od stropu jeho vede nahoru malý, zasutý komínek. Stěny výklenku i stěny celé komůrky jsou tmavé, jako by byly začazeny. Ve výklenku samém byly zřetelné stopy ohně, něco popela, kusy opálené hlíny a několik kostí vepře domácího a kus pokličky s držadlem knoflíkovým.

Levá komůrka je téže podoby, jenom o něco málo větší. Tato jizbička jest přímo pod stavením. Odtud vede chodba na východ, asi 14 m v délce, tu rozdvouje se na levo i na pravo a tvoří bludiště v podobě osmičky. Celkem jest délka všech

Obr. 2. Půdorys lochů ve Lhánicích.

těchto chodeb 55 m. Na severním oblouku bludiště byl vchod na povrch (do sousední zahrady), dnes je však zavalen. Ze studně vedou ještě dvě chodby podobné k severu a západu, jsou však po několika krocích zasuty.

Pod *Lhánicemi* jsou dle pověsti i jinde ještě lochy, a možno prý jimi přijíti až pod *Mohelno*.¹⁾

V *Padochově* u Ivančic otevřeny byly lochy na dvoře domu čís. 1. Vykopány jsou v drobném a dosti sybkém písku mioce-novém. Chodba vedena je oválně v délce asi 20 m, a vybočují z ní na bok dvě komůrky. Po stěnách, jež jsou velmi dobře zachovalé, vidny tu a tam stopy po úzkém ostrém nástroji. Strop úží se do tupě lomeného oblouku, výklenků ve stěnách není, komínky či průduchy jsou však patrný dva. Obě komůrky rozměrů nepatrných (I. 210 cm dlouhá, 100 cm vysoká a 110 cm

¹⁾ V. Čapek, Čas muz. Ol., 1885, str. 88.

šíroká, II. 110 cm dlouhá, 95 cm široká a 120 cm vysoká) s chodbou úzkými šíjemi spojeny. Na dně chodby nalezeny kosti ze dvou slepic a holuba a téměř celá kostra menšího psa a asi 4 střípky podobné nynějšímu černému nádobi ivančickému. Zcela podobných střepů jest na okolních zříceninách středověkých hradů dostatek.¹⁾

V *Syrovíně* u Bzence ukazují zasypaný otvor k lochu, ve kterém prý nalezena byla „zlatá kachna“. Pan Fr. Myklík prozkoumal zdejší lochy, pokud nebyly zasypány, pod grunty rolníků Fialy, Sluky, Šimíka a Habáně. Byly to úzké chodby klikaté, v jejichž bocích jsou střídavě v pravo a v levo malé začmouděné výklenky, pro světlo, po dvou metrech od sebe vzdálené. Průduchy na vzduch ucpány jsou práchnivým dřevem. Chodby klenuty jsou ostrým obloukem; stěny, málo otřené, zachovaly stopy motyky tak, jako by byly teprve včera vykrouženy. U Šimíků byla v lochu pec úplně z kamene vystavěná. Hospodář ji rozbířil a zdíva upotřebil.

Všecky lochy jdou stejným směrem od jihu k severu, jakoby vedly k jedinému středu na výšině kostelní.

O lochu u Šimíků povídá se:

„Kdysi se probořila v komoře díra do jakéhosi uzounkého sklepa, o němž nikdo před tím nevěděl a do něhož se nikdo také nechtěl odvážiti. Jednou byla hospodyně přes hrubou (mši) sama doma a ze zvědavosti vešla do sklípku, který se po několika krocích rozšiřoval v prostrannou místnost. Bylo tam několik stolečků a na nich stříbrné peníze. Žena radostně po penězích sáhla, ale sotva že je shrábla, rozsypal se stolec na prach. Ulekána vyběhla ven a nepřiznala se nikomu. Po čase odvážila se do lochu opět a chodila si pro peníze, kdykoliv jich potřebovala. Když už tam nebylo peněz, odvážila se hospodyně dále do sklepa a tu na své ustrnutí spatřila několik osob seděti tiše při stěně, buď na zemi nebo na sedátkách, jakoby dřímaly. Chtějíce je probuditi popošla blíže, aby se jich dotkla, sotva však ruky na ně vztáhla, rozpadly se ve hromádku prachu a kostí. Strachem už do sklepa více nevkrčila, ale když od té chvíle nebylo v tom domě pokoje, přiznala se ztrápena strachem; i byly kosti oněch osob vyneseny a pohřbeny, a v domě byl zase pokoj jako před tím.“

Také ve zlebě při cestě ze *Syrovína* do *Ořechova* byly prý podobné lochy.

Též ve *Stříbrnicích* u Buchlova jsou prý lochy, ale nyní zazděné.

¹⁾ V. Čapek, Čas. muz. Olom., 1895, str. 77.

Lid v *Syrovíně* si vypráví, že jsou to skryše pronásledovaných moravských bratří („novokřtěnců“), kteří měli své středisko v blízkých Žeravících.¹⁾

V *Křižanovicích* u Vyškova při stavbě silnice po návsi otevřeny byly pod čís. 11., 12. a 14. též lochy. Dle výpovědi p. J. Prikryla, hospod. adjunkta, a jiných sousedů, kteří je tehdy prolezli, byla to úzká chodba, z níž na bok vycházely menší a nižší chodby do malých komůrek anebo jenom vytvořily kolo a vrátily se zpět. I průduchy byly zpozorovány. Nálezů učiněno nebylo žádných. Také v blízkých *Hošticích* byly prý lochy otevřeny.

V *Nezamyslicích* otevřena chodba podobná v cihelně, po několika metrech však je zasypaná.

V *Uřčicích* prostírají se lochy pod usedlostmi celé „Hornice“, zrušením návesních sklepů byly však zataraseny i vchody do lochů. Loch ze sklepa J. Marka vedl prý až do lesíka Skalice. R. 1870 uhozeno na podobnou chodbu pěkně ve slinovici vystrouhanou pod školním dvorkem; vedla prý až pod kostel.²⁾

Podobně objeveny lochy i na Prostějovsku ve *Vrahovicích* a v *Kostelci*, kde loch pod silnicí dodnes je obydlen a proměněn v chaloupku „ve sklepě“ zvanou. Z chaloupky vede podzemní chodba po oklikách a zátočinách k severu. Do chodby ústí na několika místech prostranné, ale nízké skryše.³⁾

V *Náměšti* (u Olomouce) popisuje též p. V. Houdek komůrku pod usedlostí čís. 40. zachovanou. Ze sklepa vede do ní otvor jen 2 stopy vysoký; jizbička sama má tvar nepravidelně okrouhlý, asi 4 čtvereční sáhy veliký, jejíž klenba ve výšce asi 3° do špičky se sbíhá. Na dvou různých stranách při zemi byly nízké otvory do dalších chodeb, avšak majitel dal je „pro jistotu“ zazdít. V klenbě je též ústí okrouhlého komínka. Dle pověsti vedou tyto podzemní chodby až do lesa Džbána.⁴⁾

Zastávka. V cihelně uhodilo se též na loch ve vysoké hlinité stěně; je to čtverhranná komůrka asi 2½ m dlouhá a tolikéž široká; uprostřed stropu jde z ní průduch do výše.⁵⁾

*

¹⁾ Č. Ol. m., 1888, str. 78.

²⁾ F. Heidenreich, Č. Ol. m., 1887, str. 119.

³⁾ F. Faktor, Popis okr. hejtm. Prostějovského (v Praze, 1898), str. 140.

⁴⁾ Č. Ol. m., 1885, str. 133.

⁵⁾ A. Kratochvíl, Okres Ivančický, str. 350.

To jsou asi všechny moravské lochy, které byly aspoň lépe prozkoumány neb ohledány.

Ovšem mimo ně připomíná se jich množství jinde, na př. v *Kokorách*, v *Týnci*, ve *Šlapánicích*, v *Habrovanech*, v *Nákle*, v *Kuřimi*, v *Holasicích*, v *Šebetově*, v *Rajhradě*, v *Mirolavi*, v *Naloučanech*, v *Želeticích*, v *Žárošicích*, v *Dambořicích* a j. v. Na úplnost nečiní ani tento seznam nároků; protože pak tyto lochy zaznamenány jsou jenom z doslechu a podání, nemohou mít většího zájmu, pokud nebudou podrobněji ohledány a zjištěny.

Záhadné tyto sluje daly ovšem nemalou práci svým vyklada-
datelům, kteří chtěli podati pravděpodobný výklad jak o jejich účelu, tak pokud se týká původu. K. Bukovanský na př. klade původ jejich do doby praehistorické, je prý však nese-
nadno říci, používalo-li se jich za stálý byt anebo jen za nečasů nebo v čas nebezpečí.

L. Bakešová soudí, že v nich člověk, nejsa ohrožen jejich sesutím, vyhledával bezpečí před živly i zvěří a nepřáteli.

Považujíc je za nepochybné památky slovanské, srovnává je s pečetami ruskými a domnívá se, že u nás hned už v dobách pohanských k účelům náboženským slou-
žily, a že později, když se vira křesťanská po všem Slovanství rozšířila, zbožní poustevníci a mniši světa se odříkající v loších zdržovali se dočasně. V Rusku na př. posud ještě mniši ve starých pečetích obývají.

Také mohlo se jich používat jako pohřebišť, neboť všady prý (?) se našly v Bavorích, Rakousích a na Moravě popelnice s popelem spolu anebo aspoň poblíž lochů. Tak v *Ořechorickách* u souseda Mich. Nováka pod chlívem byla neveliká místnost, kolem stěn byla hliněná sedadla, uprostřed hliněný stůl a na něm množství černých hrnců různé velikosti s poklopkami a v nich jenom popel. Jinak možno, že v okamžiku nebezpečí, za zimy a jiných svízeli, utíkal se člověk také do těchto bytů podzemních. Není však pravděpodobno, že by mu byly tyto úzké, tmavé a málo vzdušné chodby a prostory sloužily za trvalé obydlí.

Lid na Kloboucku i jinde si vypravuje, že jsou to skryše, v nichž obyvatelé před nepřitelem zásoby své ukrý-
vali a také sami po čas války přebývali.

„Když Tataři v kraji zdejším řádili, utíkali se obyvatelé do lochů, zvláště prý ženy a děti; mužové přechali s dobytkem do lesů. Přikvapivší Tataři sebrali, kde co bylo, ale majíce ještě v úmyslu ženy a dítky odvéci do zajetí, odjeli prý jenom na oko, avšak potichu se vrátili. Na to prý sami do lochů volali anebo někomu z domácích zajatých volati veleli: „Hančo, Káčo, Marjáno, Terezo, polez, už jsou ty šelmy pryč!“ Ženy uvěřivše tomu volání prý vyšly a byly schytány.“

Jinou pověst vyprávěl jakýsi stařeček, že prý v lochách bydlel pranárod „Zemčáků“ nebo „Zemkařů“. Jaký to byl lid, nikdo už neví.

M. Trapp považoval lochy za skryše lidu venkovského v dobách vpádů švédských.

Dr. M. Kříž míní, že člověk pravěký lochů vykroužiti nemohl, neboť neměl k tomu potřebných nástrojů, podobně člověk předvěký (obyvatelstvo keltické).

Od našich slovanských předků tyto úkryty nepocházejí z těchto příčin:

a) Slované by nebyli nazvali úkryty německým jménem „loch“; název tento je rozšířen všude, kde takové úkryty se vyskytují. (Výraz „loch“ původně pro tyto úkryty užívaný rozšířen byl pak v některých krajinách i na sklepy nebo díry vůbec.)

Žádnému z našich slovanských předků nemohlo tak maně napadnouti, aby nazval ony úkryty „lochy“, kdyby nebyl názvu toho slyšel od lidí, kteří slova toho a těch úkrytů užívali.

b) Kdyby naši slovanští předkové byli lochy zřizovali, nebyli by tak učinili ve mnohých případech na místech, kde se nyní vyskytují.

Pravdě podobno však je, že i naši slovanští předkové lochů jim známých a za úkryt se hodících užívali v případě války anebo pronásledování.

c) Dle pověstí z „lochů“ vycházely (a dosud vycházejí) „divé ženky“ a „diví muži“. V jeskyních a ve slujích bydlí, kdež vedou jakési hospodářství; nedaleko jeskyně mívají zvláštní pec na pečení chleba.¹⁾

Z podání toho usuzuje Dr. M. Kříž:

1. Naše „divé ženky“ nejsou tvory bájeslovnými, nýbrž osobami lidskými. 2. Jimi jest rozuměti lid národnosti cizí

¹⁾ Viz o tom více: Premie Umělecké besedy na r. 1888, článek Frant. Bartoše. — Světozor, 1882, str. 207.

(neslovanské). 3. Slované totiž přistěhovali do Čech a Moravy zastihli tu zbytky obyvatelstva cizího (germánského). 4. Tito lidé utekli se před slovanskými přistěhovanci do lesů, jeskyní a jiných podzemních skrýší. 5. Mužové jejich lovem zvíře se zabývající málo kdy se odvážili do osad nových osadníků. 6. Ženy však seznámivše se záhy s dobráckým lidem slovanským, pomáhaly v domácnosti i na polích. 7. Znajíce ze zkušenosti podnební poměry, radily s úspěchem hospodářům. 8. Také účinky léčivých rostlin ze zkušenosti znaly a hospodyním sdělovaly — ony daly podnět k bájím o „divých ženách“. 9. Mladé „divé ženy“ toužily zajisté po sňatcích s mladými hospodáři. Tím se upevňovaly přátelské svazky mezi Slovany a zbytky obyvatelstva germánského, až konečně zůstaly pouhé upomínky rozmanitě pohádkově přibarvené na bývalé národopisné poměry.¹⁾

*

Potud naši badatelé. Z cizích zabýval se studiem těchto podzemních bytů hlavně v Bavorsku prof. Aug. Thiersch a považoval je za praehistorické komory hrobové či katakomby, archaeolog Panzer soudil o nich, že to jsou krypty a také staropohanské chrámy, podobně prof. Sepp a j., ačkoliv se tam nikdy ani zbytky mrtvol ani stopy po modloslužbě nenalezly. Arcibiskup Dr. Steichele považuje je rovněž za místa bohoslužebná, a to hned z dob národa, který v Bavorích sídlil před vniknutím Římanův.

Celé čtvrtstoletí práce badatelské věnoval lochům benediktin göttweigský, P. Lamb. Karner, jenž v Dolních Rakousích a při hranicích i na Moravě všecky známé sluje prolezl, změřil i hojně fotografoval, a všecky své výzkumy uložil ve veliké a skvostně vypravené knize.²⁾ Sluje dolnorakouské srovnávají se úplně s lochy moravskými; — tytéž úzké chodby s připojenými komůrkami, většími a menšími, sedadla, výklenky v bocích stěn, chodbičky do kruhu kolem silných sloupů vedené, — patrně záskoky, — průchody a táž soustava bludišť a labyrintově založených chodeb, a to vše v cihlářské hlíně vyryto. Karner podává tu studii o nanejvýš zajímavém slohu stavitelském v podzemí, jehož původ, účel i užití zůstává nám napořád hádankou.

¹⁾ Děj. měst. Ždánic, str. 123. a násl.

²⁾ L. Karner: Künstliche Höhlen aus alter Zeit. Mit einem Vorworte von Dr. M. Much. Wien (R. Lechner), 1903.

Tajemství toto ovšem snaží se Karner rozluštit tím, že se přidržuje názoru arcibiskupa Steichele a s ním souhlasí, že jsou to božistě jakéhosi pravěkého národa. Mezi nemnohými a nepatrnými nálezy v prozkoumaných loších zjistil totiž v *Mayrhoftu* na dně nádoby „slunné kolečko s křížkem“ a z toho tedy soudí na provádění jakéhosi způsobu slunečního kultu. Důvod to ovšem dost absurdní, povážíme-li, že podobné značky užívány a zavedeny byly hrnčíři na dnech nádob, aby se nádoba při práci na kole nesmýkala. Jiných více méně fantastických důvodů už ani nevzpomínáme.

Nelze-li tedy souhlasiti s domněnkami, že lochy měly účely bohoslužebné, napadá vzpomínka na podobné přibytky Eskimácké. Ovšem veškeré charakteristické znaky svědčí proti trvalým bydlištím; za útočiště dočasná lze je však míti nejpravděpodobněji.

Do pravěku sebe pozdního klásti jejich původ nelze; není pro to nejmenších důkazů.

Především nezjistilo se pranicových nálezu pravěkých, ať už nástrojů nebo zbraní, které by svědčily o obývání, ať popelnicových nebo kostrových hrobů, které by opravňovaly považovati lochy za krypty a hřbitovy; a také ani nijak nesouvisí naše ani cizí lochy s nalezišti pravěkými.

Považuji proto v souhlasu s V. Čapkem lochy moravské a jim podobné za skryše a útočiště, která si zřizovali naši předkové v nepokojných dobách válečných, a mám za to, že původ jich nesmíme hlouběji hledati než v posledních stoletích středního a prvních stoletích nového věku. Dovedné a zajisté i pracné a nákladné pořízení lochů předpokládá už dokonalé nástroje; úhledné komínky, výklenky (pro lampičky?), kloboucké vepřovice, stopy po brance a t. d., to vše poukazuje na doby opravdu pozdní

Další důvod vidíme v tom, že lochy bývají z pravidla pod nynějšími osadami; patrně předkové je budovali úmyslně a docela vhodně pod svými domy. V náhlém nebezpečí odnesli tam drobnější a cennější věci, mnohdy snad jenom holé životy v nich uchránili. Chodby do lochů jsou vždy těsné, aby se snadno daly zatarasiti a snad i snadněji hájiti. Bludiště, záskoky a pod. bezpečnosti zajisté jen napomáhaly.

Dalším důvodem pro mínění naše jest jejich taktka neporušený stav, tak že se zdá, jakoby jich poskrovnu bylo užíváno. V čas nebezpečí člověk si loch vykopal a připravil, a hleděl pokojněji budoucnosti vstříc — měl útočiště. Že ho snad neupotřebil, — tím lépe.¹⁾

Ovšem i proti tomuto mínění dalo by se namítati na př. že by rolníku za těžko bylo, ba i nemožno uchrániti v lochu nejzávažnější majetek, dobytek, koně, a pak i jednotejnost všech těchto staveb na rozsáhlém prostoru, na němž lochy zjištěny, a též s lidstvem různé národnosti je rovněž protidůvodná. Nelze tudíž lochy naše ani dolnorakouské považovati za pouhé skrýše. Snad se i tato hádanka časem jasněji osvětlí. Dnes jest pouze jisto, že dosavadní nálezy, stavba lochů a k tomu nutné dokonalejší nástroje dosvědčují, že původ jejich rozhodně nespadá do pravěku.

*

Mimo „lochy“ jsou v četných osadách jiné skrýše podzemní, které se sice podobně zovou, ale mají naprosto jiný účel i tvar. Sloužily za starých dob na uschování obilí.

Takové skrýše obilné na př. ve *Vrbicích* mají shora kolmý, okrouhlý otvor asi 0·66 m v průměru a 1·5 m hloubky; odtud se dutina rozšiřuje až i na 3 m v průměru a asi 3 m v celkové hloubce a v kulatém tvaru. Jáma se náležitě vypálila, aby vlhkost neměla přístupu, a užívalo se jí za sýpku na obilí nebo za skrýš na jiné věci.

Podobné jámy zjištěny byly ve *Ždánicích*, v *Kloboukách*, v *Mutěnicích*, v *Čejkovicích*, v *Lošticích*, v *Popůvkách* (u Kojetina), zasypané viděl jsem v cihelnách v *Uh. Brodě*, v *Kunovicích*, v *Drnovicích*, v *Brumovicích* a j.

¹⁾ Srov. V. Čapek, Čas. muz. Ol., 1885, str. 135.

Zprávy spolkové.

Zprávy z Moravské musejní společnosti.

Zprávy z první třídy odboru vědeckého.

V druhé schůzi, konané v pondělí dne 19. prosince 1904, přednášel konservator pan Augustin Kratochvíl, kaplan v Popovicích, „o bratrské škole ivančické a o lutherské škole velkomeziříčské“.

Ježto studentský život na vysokých školách německých nebyl právě vzorný, z obavy, aby mladí šlechticové z Jednoty bratrské na nich se nezpronevěřili ani jazyku ani mravům ani ryzosti bratrské víry, zkrátka, aby stěhování na cizí university se stalo zbytečným, bylo ustanoveno bratrskou šlechtou na Moravě, aby založena byla vyšší bratrská škola (lépe řečeno, aby rozšířena byla dosavadní škola partikulární o 2 nejvyšší třídy), na niž povolali za rektora r. 1574 Esroma Rudingra, z Wittenberka právě propuštěného, kteréhož bratři znali ještě ze studií na tamější universitě. A když byl Esrom v Ivančicích, usneslo se 17 (později o 3 více) šlechticů, že ročními příspěvky nahradí náklad na rektora a pomocníka jeho. Esrom přišed do Ivančic, přidal se k učení bratrskému. Rozvíjející se učitelské činnosti jeho vadila nemoc jeho, a vlivu a významu školy opírali se hlavně císař Rudolf II. a biskup olomoucký Stanislav Pavlovský. První přísně rozkazoval pánům z Lipého (r. 1580 a 1583), aby zavřeli školu, vyhnali učitele a zmocnili se Rudingra. Páni z Lipého neposlechli, ale napsali císaři, že jest špatně zpraven o škole ivančické. Biskup Stanislav dopsav těmto pánům, navrhl jim i místo ve svém biskupství, kam by měli dovézt Rudingra zajatého. Když však Bedřich z Žerotína zasáhl na prospěch Rudingrův u biskupa a

Frant. hr. Thurn a Zikmund hr. Hardek u císaře, změnilo se mnoho v bezpečnosti rektorové, jenž žil v Ivančicích do r. 1588. Zemřel 3. prosince 1591 v Altorfě v Bavořích. Nástupci jeho v rektorátě byli: Jan Eneáš, Mikuláš Albrecht z Kaménka, Jan Cruciger, Jan Novoměstský, M. Jan Dengius z Basileje a B. Zachariáš Ariston. Nedostatek peněz a tudíž i nedostatek vhodných učitelů škodily škole, jež zanikla bělohorským převratem. Škola prý bývala v domě s č. 188./II. a byla částí sboru (nyní je tam palírna). —

Smlouvou lutheránských šlechticů na zámku ve Vel. Meziříčí (ze dne 25. října 1576) bylo mimo jiné ujednáno zřízení školy po způsobě školy bratrské v Ivančicích, v níž by se vzdělávala mládež v duchu smlouvy, t. j. v učení Luthrově. Císař Rudolf II., leč marně, naléhal dopisy na Alinu Berkovnu Meziříčskou z Lomnice, aby zrušila školu. Teprv v boji s kat. protireformací za Ladislava Berky podlehl škola osudu zpuštění a zavření (1602). Známým rektorem na ní byl Jan Ursinus a po něm Václav Plachetský z Vel. Meziříčí; z r. 1595 se připomínají učitelé: Paulus Lentzius, Petrus Nuberus a Theodoricus Wolfgangus Hugo. Neznáme ani jmen studentův ani rozvrhu učiva; naopak z policejního pořádku, jež dala Alina Berkovna a potvrdila Zuzana Heltová z Kementa (v pondělí po sv. Řehoři 1590), jest znám jen § 3., dle něhož uražení studenta mělo se připustiti na rozhodnutí rektorovi. Budova školní byla vystavěna r. 1578 paní Alinou. Od XVII. stol. vaří se v místnostech těch pivo. Pod nápisem zvěstujícím účel školy jest dnes nápis: „Knížecí pivovar“.¹⁾ —

V třetí schůzi, konané v pondělí 16. ledna 1905, přednášel pan prof. Hugo Traub „O Češích a r. 1848“.

České hnutí o dosažení oprav za příčinami politickými, národními, společenskými i hospodářskými, jež se připravuje od let čtyřicátých, jest jen složkou mocného vření všeevropského, které můžeme pozorovati na všech stranách od veliké revoluce francouzské po revoluci únorovou. S počátku jest v pozadí program státoprávní a ustupuje požadavkům jazykovým; teprve nezdarem první akce petiční přicházejí do popředí promyšlené snahy státoprávní, hlavně působením Havlíkových Národních Novin. Druhou akcí petiční dosáhli Čechové kabinetního listu

¹⁾ Část o škole meziříčské tištěna v Čas. Mat. Mor., 1905. Část o škole ivančické bude otiskána v Kratochvílově dějepise města Ivančic.

z 8. dubna, jímž povolen český sněm zákonodárný (prozatím sice jen království samému, ale připojení Moravy a Slezska mohlo se státi již jen otázkou časovou) a zřízení nejvyšších odpovědných úřadů království Českého. Mezitím, co česká deputace vyjednává v Inšpruku se dvorem a panovník schvaluje všechny kroky zemským správcem Thunem podniknuté (jako svolání ústavního sněmu českého, jakož i jmenování odpovědné rady vládní), mezi tím, co zasedá v Praze slovanský sjezd, připravuje se tu bouře mezi nezralou mládeží studentskou a dělnickou, zfanatisovanou vídeňskými emissary, bouře, jež rázem učinila konec všemu. V týž den, kdy česká deputace s listem císařským, veškera opatření Thunova schvalujícím a svolávajícím ústavní sněm český, přibyla do Prahy, kapitulovala hlava království. Čechy a zvláště státoprávní snahy české nemohla za nového věku stihnouti těžší pohroma, než bylo zmaření kabinetního listu z 8. dubna a koncessí inšpruckých. Čechové tím byli vrženi cele do náručí politiky říšské, chytli se Vídně jako záchrany a obeslali říšské zastupitelstvo bez záruky svým oprávněným nárokům státoprávním. —

Ve čtvrté schůzi v pondělí dne 20. února 1905 přednášel třídní předseda pan professor dr. František Kameníček a podal nové příspěvky ku zřízení biskupských manův olomouckých.

Starší doba o biskupských manech olomouckých jest zpracována v Časopise Matice Moravské (1891) V. Brandlem. Manské knihy kroměřížské nejsou dosud probádány soustavně. Sbíraje archivní prameny ke svým „Sněmům a Sjezdům“, našel pan přednášející hojně látky o manském zřízení a podal v hlavních rysech pěkný a přehledný obraz o manech biskupských. Biskupové olomoučtí, neobyčejně vlivní za XVI. století, hájili zvláště svého duchovního a manského soudu. Biskupství olom. bylo samostatným celkem přímo pod svrchovaností krále českého. Manský soud, jehož předsedou býval biskup a za nepřítomnosti jeho biskupský hofrychtér, zasedal v Kroměříži. Na soud mohl býti pohnán i biskup sám. Appellace šly přímo k panovníkovi. Manové byli dvojího druhu: 1. absolutní, kteří měli statky jen od biskupa, a 2. částeční nebo dočasní, kteří měli vedle biskupských statků též své vlastní statky. Roku 1531 byla ujednána smlouva mezi

moravskými stavy a biskupy o statky biskupské ve smyslu, že statky biskupské, zapsané v zemských deskách, nepatří na soud manský. Skutečná práva manská byla tiskem vydána počátkem XVI. století, ale r. 1573 byl poměr manský upraven znova. Znění této smlouvy uveřejnil pan přednášející v III. díle svých „Sněmův a Sjezdův“. V letech osmdesátých vznikl spor mezi panovníkem a biskupem Stanislavem II. Pavlovským o práva manská, má-li biskup právo zastupovati své many ve všem. Biskup hajil práv svých tvrdě, že biskupové olomoučtí nejsou lenníky, nýbrž jen poddanými králů českých. Od polovice XVI. stol. manský soud dobrovolně rozhodl o tom, aby appellace nedály se více do Magdeburka, nýbrž přímo ke králi českému. Správu obecní měli na starosti fojtové, kteří vybírali určité dávky. Nej-přednějším úředníkem byl původně hejtman v Kroměříži, jenž měl též správu města Kroměříže; od doby kardinála Dietrichštejna regent. Manům svým vydávali biskupové veřejné listy (patenty) a měli právo svolávati je do pole pod prapor biskupský. Před bitvou bělohorskou za povstání stavovského byli manové prohlášeni za svobodné, ačkoli se tomu vzpírali. Po katastrofě prohlásil však kardinál Dietrichštejn, že obnovuje v celém rozsahu dřívější poměr manský. Pokud se týče složení soudu manského, nastala tehdy změna, že do soudu povolání za přisedící dva zástupci kapituly olomoucké. —

V páté schůzi v pondělí dne 13. března 1905 přednášel vzácný host z university pražské, pan docent Dr. Josef Šusta „o historickém vývoji imperialismu“.

Předseda uvítal srdečně p. přednášejícího jakožto mladého a snaživého badatele a člena pražské obce vědecké a prosil ho, aby nejen sám, ale i soudruhové jeho přicházeli častěji do Brna, aby se tím utužovaly vzájemné styky českomoravské a aby se pomáhalo vědeckému rozvoji na Moravě.

Pan přednášející podal výbornou úvahu svou slohem plyným a s bystrými rozhledy. Římské imperium tvořilo určitou jednotku. Přes to, že se podařilo Germánům, Slovanům i Arabům rozbiti tuto jednotku, myšlenka imperia, že vzdělaný svět tvoří jednotu, zůstala na dále. Bylo to císařství, obnovené Karlem Velikým. Ale rivalita mezi oběma dědici, císařstvím a papežstvím, umožnila vznik Evropy moderní,

která nechtěla myšlenky jednotici v jednotě, ale v modernosti. Zdálo se již, že se ztratí myšlenka imperialismu, když tu násilně byla vzbuzena a obnovena v ruce Habsburků. V Karlovi V. byla obnovena potřeba jednoty křesťanstva proti ostatnímu světu; Karel V. chtěl učiniti císařskou korunu něčím, co by určovalo hlavní osudy evropské, ale pracoval již jinými prostředky nežli za středověku. Kontrast mezi císařskou mocí a papežstvím pozbyl váhy, protože papežství nemohlo více konkurrovati o světovládu, neboť bylo nuceno, aby pečovalo o vlastní existenci. Tak stala se říše Habsburská přední ochránkyní křesťanstva i papežství. Filip II. byl jakýmsi kuratorem katolictví, a zvláště patrně za Ferdinanda II., že protireformace jest ve službách imperialistické ideje habsburské. V bojích náboženských není složka náboženská příliš mohutná, neboť boje tyto jsou vlastně obranou celé Evropy proti imperialismu habsburskému, spojenému s protireformací (jak dokazuje chování stavů českých, nizozemských, Anglie i Francie). Mír Vestfalský a Pyrenejský jsou náhrobky habsburského imperialismu, protože jednotná říše roztržena na dvě části. Ale myšlenka imperialismu není zatlačena definitivně, neboť zároveň skoro vzniká imperialismus Bourbonů. Ludvíkovi XIV. se podařilo přenést na Francii vedoucí úlohu. Císařství bylo ochráncem křesťanství, a proto boj proti Turkům stal se hlavním úkolem Habsburků. Ludvík XIV. hleděl převzít boj tento. Imperialismus francouzský má v sobě mnoho nových stránek. Vládne sice žezlem jen jedním, ale mohutným, a převahou jeho jest merkantilismus, představující nazírání na stát jako pevnou jednotku. Úlohy se změnily. Zastáncem imperialismu byla Francie, hlavním odpůrcem Habsburkové, ale zvláště Anglie v osobě Viléma III.: byla merkantilismem ohrožena v celé své bytosti. Ani porážkou francouzského imperialismu není zničena myšlenka imperialistická: vzniká mínění, že možno vrchní vládu křesťanskou zajistiti ovládnutím mimoevropského světa, a tak dochází k prvním pokusům o opravdové rozdělení zemí mimoevropských. Rivalita, která se tu jeví mezi Francií a Anglií, vrhá reflexe i do Evropy; také naše dějiny té doby jsou toho důkazem. Mírem Versailleským zastaven a znemožněn pokus francouzský o expansi. Ale tu vznikají Spojené Státy Severoamerické, a tím nastává rovnováha států evropských. Napoleon I. je pokračovatelem francouzského imperialismu; mohlž užiti nového, dosud

neuzitého prostředku: rozpoutání mass. Anglie způsobila pád vševládne myšlenky Napoleonovy, zmocnivši se posic nepřátelských. Snaha její směřovala za vybudováním vlastní velikosti na maritimní moci. Anglie v zápase s Napoleonem měla ještě spoluvítěze, Rusko, které čerpá snahu svou po světovládě z imperia byzantského. Nikde nenajdeme tolik podobností jako mezi Ruskem a říší Diokletianovou a Konstantinovou. V boji carismu s Anglií záležela světová politika, protože ostatní státy vlivem kvasu revolučního neměly snah po expansi politické, což trvalo až do let sedmdesátých minulého století. Dnešní politika světová nespočívá na kontrastě mezi jmenovanými dvěma říšemi, ale jeví se tu pestrý uzel různých státův. Moderní Evropa dokončena byla za let sedmdesátých, po ústavních bojích domácích a národnostních. Vznikly tu tři státy revoluční: Německo, Itálie a republika Francouzská, a tyto tři faktory hlásí se o účast na politice světové. Byť Evropy stal se těsným, a proto došlo na dělení Afriky mezi národy evropské. Protože byla špatným odbytištěm evropského průmyslu, rozvitého kapitalismem, koncentruje se proud ten do Asie. Otázka dělení Asie hlásí se do popředí, ale s evropskými státy konkurrují též státy mimoevropské: Unie severoamerická a Japan. Rozmnoženou konkurrencí zaplétá se uzel politiky světové neustále dál. Kdežto Anglie dříve u vědomí své síly tvrdila, že netouží po imperialismu, nyní pro obrovskou soutěž hlásí se po vědomém imperialismu, aby si zachovala vrchní vládu světovou.

Toť velmi stručný a kusý výňatek z přednášky neobyčejně zajímavé. Pan přednášející soudnými a duchaplnými vývody rozvil pěkný a poutavý obraz vývoje myšlenky imperialistické od dob římských až po doby nejnovější. Přednáška byla poslouchána s napětím a přijata s hlučným souhlasem. Pan předseda poděkoval za ni slovy vroucími a prosil p. přednášejícího za další přízeň. Milý pan host přislíbil ochotně. —

V šesté schůzi, konané v pondělí dne 7. dubna 1905, přednášel třídní předseda p. prof. dr. Frant. Kameníček o moravském cechovníctví, podav obraz ze svých studií o XVI. století moravském.

Již v Římě vyskytují se řemeslná bratrstva, odkud přešla přes Německo k nám. V italských městech (jako ve Florencii) a

v německých (jako v Norimberce) dala se obecní správa cechy. K nám však nedostaly se cechy již hotové, nýbrž vyvinuly se tu časem; zvláště na Moravě trvalo dlouho, nežli se cechy domohly vlivu v obecním zřízení. Ještě na poč. XIV. stol. neúčastnily se cechy správy obecní, až teprve za druhé polovice XV. stol. volání cechmistři na poradu. V polovici tohoto století stali se cechmistři přísedícími městských rad, šlo-li o úpravu řemeslnictva. V XVI. stol. jsou velmi důležitým činitelem, zvláště proto, že zachovávaly pořádek, mravnost a ducha náboženského. Proto zůstalo nám z tohoto století mnoho cechovních řádů, zvláště v archivě kroměřížském. Cechovní řády mají v hlavních rysech podobné znění, některé z nich však nejsou původu domácího. Členy cechovními bývali mistři, tovaryši i učňové; mistři byli členy řádnými, ostatní jen příslušníky. V čele cechů stáli cechmistři, volení mistry a potvrzovaní purkmistrem a radou, kdežto dříve je jmenovaly městské rady. Chtěl-li býti tovaryš mistrem, musel míti řádná vysvědčení a vykonati mistrovský kus. Stal-li se kdo mistrem, dosáhl plnoprávného postavení občanského, třeba neměl vlastní usedlosti. Zavínil-li něco cechmistr, byl trestán dle usnesení všeho společenstva, ostatní vinníci trestáni dle cechovního řádu. V městech biskupských podléhali příslušníci cechů zákonům biskupským. Některé cechy pěstovaly i činnost podpůrnou, ale dávaly se vlastně půjčky, nikoliv dary. Někdy bylo sdruženo i více řemesel v cechu jediném, společném, a každý cech měl svou pečeť a korouhev. Kdo si chtěl zaříditi cech, museli požádati o svolení vrchnosti své, která též schvalovala cechovní řády i změny jejich. Olomoučtí biskupové starali se velmi o ně a centralisovali je, vidouce v tom dobrý prostředek na církevní utvrzení; jimi schválené řády byly však nejpřísnější. Každý cech měl svou pokladnu, ročně konány valné schůze, kde předkládány účty vrchnostem nebo městským radám. Zástupci jejich bývali přítomni poradám cechovním, ano mívali i právo veta při věcech dotýkajících se práv vrchnostenských. Ševci měli cechy skoro ve všech městečkách, kdežto jiná řemesla se tolik nedružila. V některých městech bývalo i více cechů, jako v Olomouci až 40. Cechovníctví moravské upadalo koncem XVI. a s poč. XVII. stol., protože mu vyšší stavové nepřáli ze žárlivosti. V městech přecházely cechy v panství několika rodin, a jimi podělovány též úřady městské. V XVII. stol. přibývá cechů, ale nerovnáji se vý-

znamem svým cechům dřívějším; pochopitelně, ježto cechy upadaly též v cizině. Nové tyto cechy jsou více méně obyčejné spolkaření.

Třídni tajemník poděkoval p. přednášejícímu, jenž jako před-
seda přiměřenými slovy zakončil čtvrté období přednáškové.¹⁾

Frant. J. Rypáček,
odstup. tajemník.

* * *

Zprávy o zasedáních kuratoria Mor. mus. společnosti.

Schůze dne 12. prosince 1904 za předsednictví professora
Dra. Fr. Kameníčka.

V poslední době věnovali do sbírek: konservátor professor Zimmermann v Lednici sbírku zkamenělin; místodrž. radové Frey ve Vel. Meziříčí a Dr. Molínek v Jihlavě, konservátor Lipka v Boskovicích, sl. Ter. Janušková a knihkupec Klabusay v Holešově, okr. školní dozorce cís. rada Klima v Litovli, knihkupectví synů Werlikových v Místku a obecní starosta hrotovský Jan Škoda větší počet fotografií a pohledových dopisnic s vyobrazeními lidovými. Dárcům se vyslovuje dík kuratoria. — Dle zprávy podané kurátorem prof. Drem. Jahnem vzata na vědomí usnesení poslední schůze kommisie na přírodovědecký výzkum Moravy, a návrh „zákona na ochranu starož. památek v markr. Moravském“, vypracovaný konservátorem ředitelem Maškou z Telče a předložený touž kommissi, odevzdán kurátorům Dru. Dolanskému a Dru. Fischelovi do referátu. Za členy ubylé přestěhování, prof. Karla Franka a Dra. Frant. Machačka, zvoleni do kommisie na přírodověd. výzkum prof. Hanuš Kober a kurátor prof. Josef Matzura. — Za řádné členy Musejní společnosti byli přijati pp. Dr. Bedřich Eisler, c. k. soudní tajemník, Dr. Julius Frucht, Mořic Fuhrmann, továrník, JUC. Jos. Hroch, c. k. policejní adjunkt, Edvard Kehlmann, posluchač na c. k. něm. vysoké škole technické, Jan Langenbacher, c. a k. vojenský vrchní zvěrolékař n. odp., Dr. Robert Mayer, náměstek sekret. obchodní a živnostenské komory a soukr. docent na něm. technice, Josef Plaček, c. k. gymn. professor, Ferdinand Schnitzler,

¹⁾ O schůzích druhé třídy podá zprávy tajemník téže třídy p. prof. dr. Vlad. Novák z české techniky.

c. k. vládní rada, náměstek řed. úrazové pojišťovny, Jos. Toegel,
c. k. složní kontrolor, Hugo Traub, c. k. gymn. profesor, vesměs
v Brně, a František Racek, fotograf v Král. Poli.¹⁾

* * *

Zpráva o činnosti Moravské musejní společnosti za rok 1904.

Koncem r. 1904 dovršila Mor. musejní společnost pátý rok svého trvání.

Pohled na činnost rozvitou loňského roku a na její výsledky může kuratorium naplniti uspokojením a radostným vědomím, že se opět o značný kus přiblížilo k cílům stanovami vytčeným.

Jsou zvláště dva směry, v nichž kuratorium i za uplynulého roku rozvíjelo činnost svou.

První se týká odborné správy, zvelebování a účelné úpravy zemského musea i zemské knihovny s ním spojené.

V druhém směru jest úlohou kuratoria, aby zkoumalo přírodní poměry markrabství a podporovalo vědeckou literární i uměleckou kulturu domácí.

Oč se v těchto směrech kuratorium přičiňovalo a čeho dosáhlo, o tom podává stručné poučení tato zpráva.

Vycházejíc z úvahy, že žádoucí vypravení musea i jeho sbírek očekávati lze jen od vydatné podpory zemského zastupitelstva, usneslo se kuratorium podati sl. sněmu motivovanou zprávu o nynějším stavu musea i o prostředcích na jeho povznesení a žádati o blahovlnnou podporu dotčených snah Společnosti.

Proto byly vytištěny zevrubné zprávy jednotlivých odborných oddělení o nynějším stavu sbírek a žádoucím jejich zvelebení a s doprovodem podány zemskému výboru s prosbou, aby memorandum předložil a doporučil zemskému sněmu a dodal

¹⁾ Zprávy další o zasedáních za rok 1905 budou uveřejněny souborně v ročníku VI.

je pánům zástupcům vládním jakož i všem pánům poslancům. Bylo také usneseno memorandum rozeslati členům Musejní společnosti jako přílohu k 1. sešitu obou musejních časopisů za r. 1905.

Prání vyslovená v memorandu se týkají

1. opatření úplně světlých i suchých místností pro zemské museum a jeho sbírky,
2. přiměřeného rozmnožení úřednictva a laborantův,
3. podstatného zvýšení roční dotace, a to jak na zhotovení vhodných skříní moderních, tak na doplnění a uspořádání jednotlivých oddílův a na opatření potřebného materiálu studijního.

Také uplynulého roku snažilo se kuratorium horlivě o doplnění a časové vypravení musejních sbírek.

Úsilí kuratoria o doplnění zvláště kulturně důležitých sbírek lidovědných koupí zajímavé i bohaté sbírky Kretzovy setkalo se se zdarem, i byla povolena potřebná částka na přimluvu velesl. zemského výboru sl. sněmem.¹⁾

Z peněz, jimiž vládne Mor. mus. společnost, byla dále zakoupena zajímavá sbírka praehistorik z okolí brněnského, a placeny nejnnutnější doplňky ostatních odborův.

V jednání, které již loni bylo zahájeno s majiteli větších sbírek praehistorickopalaeontologických o prodej, se pokračovalo.

Účinnou podporou sl. sněmu bylo kuratoriu umožněno založiti kustodovou příruční knihovnu a opatřiti ze subvence, povolené na rok 1904, především řadu nejdůležitějších děl určovacích.

Také uplynulého roku byla návštěva sbírek velmi utěšena: navštíviloť je celkem 32.193 osob (o 5364 více než předloni). Jsou otevřeny zdarma ve středu, ve čtvrtek a v sobotu od 10 do 12 hod. dopol. a od 2 do 4 hod. odpol., v neděli od 10 do 12 hod. dopoledne.

Pro značné vydání za otop a dohled nebylo pohříchu lze vyhověti přání projevenému ze členstva, aby sbírky byly otevřeny obecenstvu denně. Za to usneslo se kuratorium vydati nového „Průvodce“ po sbírkách, o jehož úpravě se již pracuje.

¹⁾ Viz odbor pro moravskou lidovědu.

Odbornými přednosty byli uplynulého roku tito pánové: pro knihovnu kurátoři zem. archivář Dr. Bretholz a prof. Dr. Šujan; pro sbírku map předseda prof. vys. školy techn. Dr. Kameníček a kurátor prof. Matzura; pro geologii, mineralogii, botaniku a zoologii: místopředseda prof. vys. školy tech. Rzehak, kurátoři prof. Bayer, prof. vys. školy technické Dr. Jahn, odborný učitel Schirmeisen a konservátoři odborný učitel Czizek, zdrav. rada Dr. Fleischer, prof. Janda, soukromník Stohandl a prof. vys. školy technické Dr. Vandas; pro archaeologii, praehistorii a národopis konservátor prof. Dr. Dvorský a místopředseda prof. vys. školy technické Rzehak; pro mor. lidovědu mimo předsedu odborového místopředsedu vicepresidenta na odp. Jos. ryt. Januschku kurátor prof. Matzura a kurátorský náměstek prof. Rypáček; pro výtvarná umění konservátor rektor vys. školy technické J. Bertl a kurátor Dr. Fischel; pro drobný a umělecký průmysl kurátoři Dr. Dolanský a Dr. Fischel; pro mince a medaile kurátoři Dr. Fischel a kons. rada prof. Kašpar.

Komise na přírodovědecký výzkum Moravy, zřízená r. 1903, již sl. sněm povolil podporu 2000 K, Cyrillo-Methodějská záložna v Brně pak 100 K, rozvinula intensivní činnost, z jejichž výsledků poplyne prospěch jak vědě tak i praksi.

Časopis moravského musea, vydávaný Společností v obou zemských řečech, jehož r. 1904 vyšlo česky i německy po dvou sešitech, byl zasílán zdarma, resp. výměnou členům a mnohým vědeckým společností domácím i zahraničním.

Jako redaktoři působili zdárně: při českém časopise kurát. náměstek prof. Fr. Rypáček, kurátor prof. Dr. Fr. Šujan a konservátor prof. Jiří Janda, při německém místopředseda prof. Ant. Rzehak, kurátoři K. Schirmeisen a prof. Emil Soffé. Jako spolupracovníci a spisovatelé odborných článků se jmenují: z českého časopisu pp. Fr. Doležel, Ed. Domluvil, Rud. Dvořák, Antonín Gottwald, Dr. Jar. Jahn, Aug. Kratochvíl, Fr. Lipka, Dr. Jan Novák, Alois Procházka, Dr. Jan Reichert, Dr. Jos. Podpěra, Fr. Rypáček, Dr. Fr. Šujan a Josef Vališ; z německého páni: Vincenc Neuwirth, Adolf Raab, Ant. Rzehak a Dr. Vil. Schram.

O pořádání vědeckých přednášek (stanov Společnosti § 3.), lze poznamenati, že pro ně členové obou volebních kurií ujednali zvláštní ustanovení. Osmičlenný komitét, volený

kuratoriem, do něhož každá z volebních kurií vysílá 4 členy, pečuje o pořádání přednášek, jež jsou přístupny všem členům. Řízení přednáškových schůzí připadá těm členům přednáškového komitétu, kteří náležejí té které volební kurii. V české sekci přednáškové byli: předsedou filolog.-histor. oddělení praesident prof. Dr. Kameníček, tajemníkem kurát. náměstek prof. Rypáček, předsedou math.-přírodov. oddělení kurátor prof. Dr. Jahn, tajemníkem kurátor prof. Dr. Novák; přednášeli pak v oddělení fil.-hist. pp.: prof. Fr. Austrata, univ. professor Dr. Jar. Goll z Prahy, prof. Čeněk Syrový, koncipista zem. archivu Dr. Bohumil Navrátil, prof. Rudolf Dvořák a P. Aug. Kratochvíl; v oddělení math.-přírodov. pp.: prof. Dr. Jar. J. Jahn, ředitel zkušební stanice botanické Jan Vaňha, prof. Jiří Janda a docent Dr. Fr. K. Studnička. V německé sekci přednáškové byli: předsedou filolog.-histor. oddělení kurátor zem. archivář Dr. Bretholz, tajemníkem odb. učitel Ad. Jos. Manda, předsedou math.-přírodov. oddělení vicepres. prof. Ant. Rzehak, tajemníkem kurát. náměstek prof. Dr. Ot. Lenešek; přednášky pak, jež se zahájily 30. listopadu, konali v oddělení filol.-histor. vicepraes. prof. Ant. Rzehak a v math.-přírodov. professor Jindř. Laus.

R. 1904 konalo se 11 schůzí kuratoria a valná hromada.

Ve složení kuratoria stala se změna, že J. E. ministr kultu a vyučování na místě zem. škol. inspektora p. Jana Slavíka, jenž odešel na trvalý odpočinek, svěřil funkci zástupce ministerstva vyučování na zbytek funkčního období zem. škol. inspektoru a vládnímu radovi p. Vinc. Jarolímkovi. Odstoupilému zem. škol. inspektoru Slavíkovi, jenž jako kurátor povždy dovedl hájiti a podporovati zájmy Společnosti a musea, zachová Společnost vždycky vděčnou vzpomínku.

Také uplynulého roku mělo kuratorium častěji příležitost, aby ve smyslu úkolů stanovami přikázaných podávalo vládě i zastupitelstvu markr. moravského návrhy a odborná dobrozdání.

Zem. výboru podalo kuratorium řadu žádostí o vymožení na sněmu peněz potřebných na koupě sbírek a uměleckých předmětů. Zvláště žádalo — kromě zmíněného již memoranda — ještě zvláštními motivovanými podáními velesl. zemského výboru, aby se v zemském sněmu přičinil o zakoupení domů, sousedících

s museem, o systemisování druhého místa kustodského a místa laborantského, o povolení dotace na koupi Freynova herbáře atd. Dále byla projevována dobrozdání o žádostech podaných zem. sněmu různými spolky i jednotlivci, i podařilo se kuratoriu dosáhnouti jim podpor a stipendií (pro krajinské museum, pro moravského umělce, pro badatele o keramice).

Oslava dvacátiletého zem. hejtmanování J. E. pana hraběte Felixe Vettera zavedla kuratoriu vitanou příležitostí, aby všeobecně váženému panu zemskému hejtmanovi, který zemskému museu povždy dopřává účinné podpory, projevil nejsrdečnější blahopřání. Také 60. narozenin kurátora zem. školního inspektora Dra. Karla Schobra užilo kuratorium, aby velezasloužilému panu kurátorovi vyslovilo nejupřímnější blahopřání.

Uplynulého roku podjali se pp. pozemkový odhadce Erlacher a tajemník českého odboru Zemědělské rady Máša opět s ochotou namáhavé práce přezkoumání musejních účtů, začež oběma náleží vřelý dik.

S uspokojením lze vytknouti, že počet členů roste neustále. Bylo jich koncem r. 1903 631,
nových za minulý rok přibýlo 76,
ubylo pak úmrtím neb přestěhováním 23.
Měla tedy Mor. mus. společnost koncem r. 1904 členů . . 684.

Neúprosnou smrtí byli nám vyrváni členové: Dr. Emil Dluhoš, advokát v Brně, Jindř. Dvořák, redaktor v Brně, Hugo Gallus, majitel kamenického závodu v Mikulově, Karel Hogenauer, vrch. rada c. k. zem. soudu na odp. v Brně, Dr. Ctibor Helcelet, advokát ve Vyškově, Vinc. Kočvara, c. k. gymn. professor v Brně, Dr. Ludvík Nikisch, c. k. fin. rada v Uh. Hradišti, Jaroslav Reinhold, gymn. professor ve Vyškově, Jaroslav Tebich, tajemník zemědělské rady v Brně, Dr. Eduard rytíř Ulrich, přisedící zem. výboru a velkostatkář v Brně, Václav Vrána, majitel hostince v Přibyslavicích. Čest budiž jejich památce!

Dříve než bude podávána zpráva o činnosti jednotlivých odborův a knihovny, dlužno vysloviti upřímný dik všem příznivcům moravského musea zemského.

Především budiž děkováno sl. sněmu markr. moravského za hmotnou a láskyplnou podporu účelů Společnosti, jakož i vysokému ministerstvu kultu a vyučování za poskytnutou státní subvenci. Vřelý dik náleží dále časopisům denním i odborným za

ochotné uveřejňování zpráv a neméně všem spolupracovníkům a příznivcům, kteří účinně podporovali snahy Mus. společnosti.

Kuratorium, oceňujíc plnou měrou horlivost a vytrvalost úřednictva jak musejního tak i knihovního, pokládá za vhodné vysloviti mu naprostou pochvalu a uznání.

A. Sbírký.

I. Oddíl přírodovědný.

a) Mineralogie, petrografie, geologie a palaeontologie.

Odborovi přednostové: p. prof. Dr. J. J. Jahn a p. prof. Ant. Rzehak.

Jak vysvítá z dolejšího seznamu přírůstků, vzrůstají se sbírky ustavičně, byť pozvolna, i vyplnila se také v uplynulém roce nejedna citelná mezera. Tak bylo zvláště hleděno k pořízení výstavní sbírky moravských hornin, a počátek učiněn sbíráním v okolí brněnském, v krajině fryštácké, velkomeziříčské a sobotinské. Tyto horniny, vesměs rozměrů 8·5×11 cm, budou v příštích letech tak doplněny, aby poskytovaly, až budou vystaveny, úplný obraz povahy moravské půdy.

Mineralogické sbírce daroval konservátor p. prof. dr. Fr. Dvorský druhy křemenů z Chabíčova, komise na přírodovědecký výzkum Moravy nerosty z krajiny sobotinské, jež s její podporou sebral p. prof. Vinc. Neuwirth v Olomouci.

Zakoupeny byly různé moravské nerosty, dva vltaviny (výstavní kusy) ze Slavic a menší počet nerostů z opuštěných dolů kutnohorských.

Petrografické sbírce věnoval konservátor p. prof. P. Jan Wiesbaur v Lešné značný počet vzorků hornin z okolí fryštáckého, které, jak již řečeno, ve stejném formátě se zakoupenými brněnskými, velkomeziříčskými a sobotinskými, jsou určeny za základ příští výstavní sbírky petrografické.

Do palaeontologické sbírky darovali pp.: konservátor Karel Gerlich, nadučitel v H. Heršpicích, dolní čelist mamutí, vykopanou v cihelně modřické; kurátor Dr. J. J. Jahn, prof. na české technice brněnské, zkameněliny z moravského útvaru třetihorního z liasu z Lukovečka jakož i velmi bohatou sbírku českého siluru; Jan Kůnl, nadhorní v Božím Požehnutí, otisky rostlin z uhelného revíru rosičského; konservátor prof. P. Jan Weisbaur v Lešné, zkameněliny liasu

lukoveckého; Josef Wozniakowsky, důlní správce na odp. v Brně, zkameněliny z uhelného revíru ostravsko-karvinského, a konservátor Hugo Zimmermann, professor v Lednici, zkřemenělé anthracosie z červeného permského pískovce od Mor. Krumlova a rak-sický pískovec oncophorový. Dále zaslal konservátor p. Jan Knies, správce školní v Rogendorfu, jako výtěžek z jeskyňových výzkumů, konaných s podporou zem. sněmu, množství kostí drobného zvířectva, jaké v době diluviální obývalo v moravských jeskyních.

Zakoupeny byly zkameněliny křídového útvaru českého z Čáslavska.

b) Botanika.

Odborovi přednostové: p. F. K. Stohandl a p. prof. Dr. Karel Vandas.

Konservátor p. prof. Dr. Karel Vandas převzal důkladnou revisi a přerovnání obsáhlého herbáře balkánské flory, darovaného museu z pozůstalosti prof. Formánka, aby se stal přístupným badatelům a mohlo ho býti užíváno. Již rok věnuje této jak obtížné tak zdlouhavé práci všechen volný čas a zavazuje kuratorium k upřímným díkům. O získání velikého herbáře Frey-nova jednáno vytrvale.

c) Zoologie.

Odborovi přednostové: p. prof. Emil Bayer a p. odborný učitel Karel Schirmeisen.

Konservátor p. MUDr. Ant. Fleischer, c. k. zdravotní rada v Brně, splnil slib, loni daný, a položil základ ke sbírce moravských brouků, darovav museu 1108 druhů v 5167 exemplářích. Na řádné uschování této nové sbírky dalo kuratorium dle pokynů p. zdravotního rady postavit skříň, která má v 75 zasklených kasetách pojmouti tento bohatý přírůstek. Kromě toho věnoval p. Dr. Fleischer ve 4 krabicích veliké množství orthopter, hemipter, neuropter, hymenopter a dipter, které z největší části nasbíral na Moravě. Za jiný krásný přírůstek hmyzu vděčíme se konservátoru p. Karlu Czižkovi, odbornému učiteli v Brně, jenž daroval 7 krabic moravských pseudoneuropter.

Koupí přibyla vejce ptáků, hnízdících na Moravě, ulity a lastury z pozůstalosti konservátora Vojt. Schierla v Hustopeči, jakož i některý počet pěkných praeparátů z biologie hmyzu od L. Hu-dečka, učitele v Bochoři.

II. Praehistorie a nejstarší dějiny, národopis.

Odborová přednostová: p. Dr. Fr. Dvorský a p. prof. Ant. Rzehak.

a) Praehistorie.

V uplynulém roce bylo dokonáno vystavení praehistorické sbírky, kteráž spolu se sbírkou národopisnou opět otevřena obecnstvu.

Tato sbírka poskytuje nyní dosti přehledný obraz moravského pravěku.

Z nálezů, které byly po ruce, vystaveno 11 palaeolithických, 109 neolithických, 62 ze starší doby bronzové, 38 z mladší, 16 z období hallstattského, 14 z latěnského; dále ještě 9 římských nálezů, 5 z doby stěhování národův a 20 slovanských. Nejslabší z celé sbírky je patrně oddíl nálezů palaeolithických, jimiž jinak právě Morava je tolik bohata. Bylo by tudíž snažné přání, aby tento nedostatek byl odstraněn koupí některé sbírky soukromé, kde by nejstarší doba byla dobře zastoupena.

Darovali: konservátor p. August Burghauser, c. k. vrchní evidenční geometr v Brně, střepy nalezené v Nákle; konservátor p. Karel Gerlich, nadučitel v H. Heršpicích, neolithickou nádobu a korále z barevného skla z cihelny dolnoheršpické; sl. Aug. Šebestová v Kobylím střepy a kosti z Kobylího; konservátor p. Hugo Zimmermann, professor v Lednici, nádoby a bronzы starší i mladší doby z Lednice.

Z koupených věcí dlužno na prvním místě jmenovati sbírku pana Al. Procházky, učitele v Blažovicích, již museum nabylo pěkné skupiny nálezů z okolí vyškovského. Dále byly koupeny bronzы z Kořence, Křetina, Letovic a Rájce; kamenná sekýra z Popůvek, konečně nálezy (zvláště nádoby) z hrobů náležejících době hallstattské z Vedrovic a Zábrdovic.

b) Národopis.

Konservátor p. Emil Moser, prof. na odp. ve Št. Hradci, daroval azteckou modlu z mexického hrobu.

III. Moravská lidověda.

Předseda odboru: pan místodržitel, vicepresident Josef rytíř Januschka. Přednostové odboru: pp. prof. Josef Matzura a prof. Frant. Rypáček.

Rok 1904 přinesl odboru velmi značné i velevitané obohacení sbírek.

Munificencí sněmu markrabství moravského byla zakoupena letošního roku do zemského musea jedna z nejbohatších domácích sbírek soukromých, o jejímž sestavení majetník redaktor Kretz v Uh. Hradišti pracoval bez ustání a s porozuměním více dvaceti let, i obohaceny musejní sbírky lidovědné v míře zvláště potěšitelné.

Sbírka, zakoupená za 28.500 K, obsahuje převeliký počet systematicky sporádaných výšivek a krajek, představujících vývoj tohoto pamětihodného národního průmyslu domácího od minulosti až po naši dobu, dále nemalý počet lidového nářadí hospodářského a značnou sbírku moravské keramiky.

Úkolem odboru nyní bude, aby rozsáhlou tu sbírku náležitě uschoval a učinil ji přístupnou, což arci bude lze vykonati teprve, až se zemská knihovna odstěhuje do nových místností a v zemském museu uprázdni potřebné místo. Do té doby musí se také odložití vystavení dvou selských světnic německých i světnice s tkalcovským stavem, jimž nábytek byl odborem opatřen, jakož i vypravení měšťanského pokoje.

Nynějšímu nedostatku místa nutno též přičísti, musil-li se odbor vzdáti vystavení nových figurin krojových; snažil se však nicméně rozmnožovati tuto velmi poučnou sbírku koupí krojových částí.

Také minulého roku obracel odbor zřetel k rozhojňování sbírek fotografického musea i sbírky obrázkových dopisnic, jichž od předloňska přibýlo 1536, tak že jich bylo koncem roku 2166, jež jsou sporádány podle obcí a polit. okresův a uloženy v krabicích zvláště zhotovených.

Kromě toho získal darem nebo koupí výšivky, šperky, plán typického statku a j.

V uplynulém roce bylo počato s přípravami na konání přednášek z oboru mor. lidovědy spojených se skioptickými obrazy a za tím účelem opatřeno nejprve 150 reprodukcí (diapositiv).

Ve snaze o shromáždění v zemském museu a trvalé uchování výtvorů nejznamenitějších skladatelů moravských podařilo se sekci proto zřízené — darem i koupí — získati některé rukopisy a podobně rozmnožití sbírku hudebních nástrojův.

S upřímným potěšením poukazuje odbor k tomu, že se mu i v uplynulém roce podařilo nalézt řadu příznivců, kteří jej činně podporovali v jeho snahách. Odboru jest jen milou povinností jména těchto příznivců i na tomto místě uveřejnit a vyslovit jim zároveň povinný a vroucí dík.

Jsou to pánové: konservátoři Edvard Domluvil, professor náboženství ve Val. Meziříčí; Arnošt Hanisch, inspektor velkostatku v Třebíči; Mag. pharm. Frant. Lipka v Boskovicích; Leop. Nopp, odborný učitel ve Strážnici; Ignát Zhláněl, farář v Troubsku a j.

Dary věnovali: pp. Eduard Domluvil, c. k. prof. náboženství ve Val. Meziříčí: půdorys fojtství, čepce; Dr. Karel Eichler, učitel náboženství v Brně: hudební rukopis skladatele Sedláčka; Marie Erlachrová v Brně: pohlednice; František Frey, c. k. místodržitelský rada ve Vel. Meziříčí: pohlednice; Arnošt Hanisch, inspektor panství v Třebíči: pohlednice; městská rada v Uh. Hradišti: pohlednice; Josef rytíř Januschka, c. k. místodržitelský místopresident n. o. v Brně: fotografie; Tereza Janušková, učitelka v Holešově: pohlednice; L. Klabusay, knihkupec v Holešově: pohlednice; F. Klima, cís. rada a ředitel měšťanské školy v Litovli: pohlednice; Karel Lick, pokladník a kancelářský představený ve Svitavách: pohlednice; Josef Lidl, obchodník v Brně: hudební nástroj (fagot); František Lipka, mag. farmacie v Boskovicích: fotografie; Ludmila Machalová, hospodářská správkyně ústavů hluchoněmých v Brně: vyšívání šátek, ozdobnou jehlicí; Dr. Karel Molinek, c. k. místodržitelský rada v Jihlavě: pohlednice; Leopold Nopp, učitel měšťanské školy ve Strážnici: výšivky, housle, obraz řezaný v dřevě; MUDr. Zikm. Schönhof, konservát.: kraslice; Augusta Šebestová, místní jednatelka při archaeologické komisi pražské české akademie cís. Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Kobylí: fotografie, pohlednice; Jan Škoda, starosta v Hrotovicích: pohlednice; Marie Titlová, vdova po dvorním kapelníkovi ve Vídni: hudební rukopis zemřelého chotě; Zikmund Weinberger, ředitel továrny v Brně: fěrtoch z Liskovce; Emilie Weissová, soukromnice v Brně: výšivky; papírnictví synů Werlikových v Místku: pohlednice; Ignác Zhláněl, farář v Troubsku: kraslice.

Koupěny: Kretzova sbírka, fotografie, pohlednice, hudební rukopisy skladatelů Riegra a Sedláčka, diapositivы, hudební nástroj (kolovrátek), kroje.

IV. Drobný průmysl a zbraně.

Odborová přednostové: p. Dr. Jos. Dolanský a p. Dr. Alfr. Fischel.

Na nové vystavení II. světlice tohoto oddílu byly z části vykonány přípravy a jmenovitě patřičně opraveny kované předměty.

Na žádost kuratoria převzala správa c. a k. vojenského musea ve Vídni dva z praporů moravské zeměbrany z let 1744 a 1796, aby je v dílnách vlastního ústavu zpravila a tak uchránila hrozící úplné zkázy. Dostí značné vylohy za tyto obtížné práce vyšivačské uhradil na přimluvu zemského výboru slavný sněm, i náleží jemu jakož i velevážené správě c. a k. voj. musea upřímný dík, že umožnil neodkladnou restauraci.

Z peněz povolených v rozpočtu byly opatřeny všechny přístenné skříně — jedna plná a 4 poloviční —, i bude lze příštího roku, jakmile jen chybějící ještě skříně středové budou postaveny, počítati s pořádáním předmětův. Bude tedy dle toho toto poslední oddělení, které se představuje, během příštího roku obecnstvu znovu otevřeno.

Darovali: pp. J. Baďura, farář v Bělotíně, dvě staré podkovy; p. Alois Franz, c. k. stavební rada na odp. v Brně, dva vranovské talíře; konservátor p. Karel Gerlich, nadučitel v H. Heršpicích, pohár dle způsobu loštického, nalezený v Mikulově; konservátor dp. Jan Jelínek, farář v Bojkovicích, odliku staré kachle, která bývala před lety v Litovli; pí. Kraussová v Hranicích bronzový hmoždít z r. 1700; p. Naumann v Komárově truhlu někdejšího brněnského cechu punčochářského.

Koupí přibyl zvon kostela chropýnského ulitý r. 1530, staré zlaté vázky se závažími, pečetítka cechů ve Veselí z let 1606, 1665, 1753 a 1760, pečetítka spojených cechů velkobítešského a 12 vranovských talířův.

V. Mince a medaile.

Odborová přednostové: p. Dr. Alfr. Fischel a dp. konsist. rada prof. Jos. Kašpar.

Z rozpočtených peněz byly opatřeny dvě skříně na přírůstky z posledních let, i bylo pak možno počítati s pořádáním a inventováním sbírky.

Darovali: konservátor p. Dr. Fr. Dvorský v Brně tři stříbrné penízky; p. Dr. Jakub Eckstein, advokát v Brně, stříbrný groš a dva měděné krejcare; konservátor p. Karel Lick, pokladník a přednosta kanceláře svitavské záložny, stříbrnou medaili, dva zlatníky, medaili bronzovou a cínovou; konservátor p. Emil Moser, professor na odp. ve Št. Hradci, stříbrnou medaili.

Koupeny byly: zlatý statér, 11 římských denárů, 453 českých, množství českých brakteátů, desetidukát, pětidukát, čtyři dukáty, půldukát a šestina dukátová; dále 2 dvoutolary, pět tolarů, 42 drobných penízů stříbrných, 6 mincí papírových; konečně 7 stříbrných medailí, po jedné bronzové a cínové.

Mezi koupenými zaslouží zvláštní zmínky mince, nalezené na Moravě: statér Alexandra Velikého z Némčic u Kojetína, denár Vespasiánův a bronzový peníz Marka Aurelia z Lednice, denár Julia Philippa syna z Klobouček, šest denárů Gordiána Pia z většího nálezu náměšťského, denár Hadriánův ze Sivic, dva denáry Gordiána Pia ze Žárošic.

Výslovně uvéstí dlužno také dva větší nálezy, jeden z Blanska, obsahující denáry z olomouckého poručení (1087—1090), z něhož museum získalo 445 kusů, druhý z Králíc u Prostějova, nevalně zachované brakteáty Přemysla Otakara II.

Konečně jmenujeme ještě zlaták Jana Roda, arcibiskupa brémského (1496—1511), vyoraný v Sokolnicích.

VI. Výtvarná umění.

Přednostové oddělení: pp. arch. professor Josef Bertl a JUDr. Alfred Fischel.

Umělecké sbírky se také v uplynulém roce rozhojnily potěšitelně.

Jako dary uvádíme: dar p. kurátora Dra. Alfr. Fischla, akvarel + malíře Ethlera jakož i několik kreseb a rytin, a dar konservátora Adolfa Sterze, ředitele ve Znojmě, lithografie a dřevorytiny; dar p. horního správce Josefa Wozniakowského, lithogr. album Jak. Alta.

Blahovolnou munificencí sl. zemského sněmu byla sbírka děl moravských umělců velmi potěšitelně rozhojněna.

Slavný sněm povolil též r. 1904 na zprávu podanou Musejní společnosti koupiti některých děl moravských umělců, mezi nimiž

jsou: H. Charlemona „Podzimní krajina“, Fr. Ondrůška „Studie hlavy“, Jul. Wachsmanna „Motiv z Halleina“ a dva lepty Vilib. Schulmeistera.

Také sbírka podobizen vynikajících Moravanů byla obohacena obrazem kard. Frant. z Dietrichsteina, který výborně namaloval prof. Emil Pirchan a přenechal za čestný honorář museu zemskému.

Upřímný dík náleží oběma pp. konservátorům prof. Emil. Pirchanovi a Jos. Klírovi, kteří ochotně byli odboru nápomocni při posuzování i výběru uměleckých děl.

VII. Kustodova knihovna.

Vlastní spisy, resp. zvláštní otisky darovali: J. E. p. hrabě Hanuš Wilczek st. ve Vídni, pp. Ph. Dr. Karel Absolon z Prahy, konservátor Dr. Ant. Fleischer, c. k. zdravotní rada v Brně, Edmund Gohl, professor v Budapešti, konservátor Dr. Fr. Slavík, c. k. professor v Praze, a konservátor prof. P. Jan Wiesbaur v Lešné.

Za subvence, povolené slavným sněmem, bylo zakoupeno:

Halaczy: *Conspectus florae graecae.*

Pospichal: *Flora des österr. Küstenlandes.*

Schlosser: *Flora croatica.*

Simonkai: *Enumeratio florae Transylvaniae.*

Schur: *Enumeratio plantarum Transylvaniae.*

Kobelt: *Illustriertes Conchylienbuch.*

Kobelt: *Iconographie der schalentragenden europäischen Meeres-Conchylien.*

Catalogus insectorum faunae Bohemicae, vyd. Fysiokratickou společností pražskou.

Ganglbauer: *Die Käfer Mittel-Europas.*

Naumann: *Naturgeschichte der Vögel Mittel-Europas.*

Naumann-Zirkel: *Elemente der Mineralogie.*

Zittel: *Handbuch der Paläontologie.*

Červinka: *Morava za pravěku.*

Piř: *Starožitnosti země České.*

Wosinski: *Die inkrustierte Keramik der Stein- und Bronzezeit.*

Böheim: *Waffenkunde.*

Zschille a Forrer: Der Sporn.

Čermák: Mince království Českého.

Fiala: České denáry.

Jubilejní sborník památek čáslavských.

Pravěk. Ústř. list pro praehist. a anthropologii zemí českých.

B. Zemská knihovna.

Rok 1904 přinesl opět podstatné pokroky v rozvoji tohoto důležitého ústavu vědeckého, jemuž všechny vrstvy obyvatelstva moravského věnují největší sympathii. Počet osob, které naši zemskou knihovnu navštívily nebo si z ní vypůjčily knihy, stoupl v té době na 10.322, což znamená proti frekvenci r. 1903 příbytek 1428. V uplynulém roce správním vypůjčilo si domů 2642 čtenářů 3894 svazků. Mnoho děl bylo půjčeno mimo Brno, a to do těchto 36 míst: Bělotín, Benkova, Bohunic, Bochoře, Boskovic, Breclavě, Bučovic, Domašín, Hodonín, Husovic, Uh. Hradiště, Chvalkovice, Karlsthal, Kocova, Konic, Kunvalda, Modřic, Malé Moravy, Náměště, Olomouce, Petrovic, Král. Pole, Popovic, Prahy, Prostějova, Svitav, Šlapanice, Šumperk, Tišnova, Vidně, na Kr. Vinohrady, do Vyškova, Zábřeha, Znojma, Žabovřes, Žďára. Naopak zase Zemská knihovna moravská zprostředkovala brněnským badatelům výpůjčky z Drážďan (z kr. veř. knihovny), Št. Hradce (ze zemské), Lvova (z universitní), Mnichova (z dvorní a státní), Prahy (z universitní) a z Vídně (z dvorní, z universitní). Koupí, darem a výměnou přibylo r. 1904 celkem 2011 děl o 3318 kusích. V tom bylo 461 period. publikací. Z nich se všechny důležitější a hojněji užívané vykládají ve vyhrazené čítárně členů Mor. musejní společnosti, toho času 189 časopisů: 101 německý, 65 českých, 8 francouzských, 5 ruských, 2 polské, 2 srbsko-chorvatské, 2 slovenské, po jednom slovinském, lužickosrbském, anglickém a maďarském.

Na zakoupení knih a časopisů vydalo se celkem 8578 K 28 h, vazba pak vyžadovala 721 K 54 h. Na jiné potřeby (kancelářské, práce pisatelské, telefon, remunerace oficiálovi a oběma sluhům atd.) připadlo 988 K 90 h.

Knihovna Komenského založená při zemské knihovně k návrhu zem. knihovníka v červnu r. 1900 obsahuje již 518 svazků. Mezi

knihami, jež přibýly roku 1904, zasluhuji zvláštní zmínky tato díla Komenského:

1. *Janua aurea reserata quatuor linguarum* (lat.-něm.-franc.-vlaská), vyd. Nath. Dhuezem, tišt. r. 1640 u Elzevira v Leyddách.

2. a 3. *Janua aurea reserata linguae latinae*. V Leyddách, Elzevir 1641 a 1643.

4. *Janua aurea linguarum. Cum adjuncta Graeca versione* aut. Theod. Simonio. Amsterodam, Elzevir 1642.

5. *Janua linguarum reserata aurea, s nizozemským překladem*. Amsterodam, Jo. Janssonius 1643.

6. *Janua aurea quinque linguarum reserata* (lat.-něm.-franc.-vlasko-řecká). Frankfurt, Jo. G. Schönwetter 1644.

7. *Latinae linguae janua reserata, s anglickým překladem*. Londýn 1656 (s podobiznou).

8. *Janua linguarum reserata. Cum Graeca versione* Th. Simonii emendata a St. Curcellaeo, qui etiam Gallicam novam adjunxit. Amsterodam, Dan. Elzevir 1665.

9. *Janua linguarum reserata, belgica versione* a Jo. Seidelio ornata. Amsterodam 1666.

10. *Physicae ad lumen divinum reformatae synopsis*. Amsterodam, Janssonius 1645.

11. *Physicae ad lumen div. reformandae synopsis*. Amsterodam, Janssonius 1663.

12. *De irenico irenicorum*. Amsterodam, Henr. Betkius 1660.

13. (*Oculus fidei*.) *Theologia naturalis*. Amsterodam, Petrus v. d. Berge (sub signo montis Parnassi) 1661.

14. *Unum necessarium*. Z amsterodamského vydání z r. 1668 k užítku akad. mládeže otiskl Kryštof Zelter ve Frankfurtě n. O. 1682.

15. *De rerum humanarum emendatione consultatio catholica ad genus humanum, ante alios vero ad eruditos, religiosos, potentes Europae. Hallae, typis et impensis Orphanotrophii (Sirotčinec) 1702.*

Sbírka map se rozmnožila o 4 listy, mezi jinými o přehlednou geologickou mapu mocnářství rakousko-uherského, kterou vě-

noval autor Vl. J. Procházka, a Fr. X. Zipsa příruční mapu okresního hejtmanství (škol. okresu) znojemského darem nakladatele A. R. Hitschfelda ve Šternberce. Do sbírky podobizen vynikajících osob přibýly darem ředitele Adolfa Sterze ze Znojma lithografické podobizny dějepisce Friedr. Hurtera a polního podmaršálka Viléma svob. pána Lebzeltre a koupěna důležitá podobizna Ludvíka Ratvita de Souches (dle kresby Jana de Herdtryl F. v. Steen) od mnichovské firmy H. Helbingovy, od níž zakoupěna též mědirytina C. v. Sichern (16. stol.) představující moravského novokřtěnce Jana Huta upáleného v Augšpurku.

Vítaným zajisté přirůstkem jest dále mědirytina císaře Josefa II. za pluhem (1769). Obrazů moravských míst a krajín získáno r. 1904 devatenáct, vesměs brunensia, mezi nimiž 14 fotografií z roku 1867. Za vítané obohacení lze dále považovati sbírku asi 1500 čísel různých časopisů, odevzdanou Klubem sazečů brněnských novin jako depositum.

Pravidelná práce knihovní, kterou úředníci mají s půjčováním, katalogisováním a nákupem knéh jakož i s podáváním vědeckých zpráv a vedením korespondence, vzrostla v minulém roce do té míry, že bylo lze jen stěží ji zastati. Podstatně se knihovnímu personálu služba stěžovala nepřesností mnohých čtenářů u vracení knéh i z míry častým užíváním telefonu se strany obecnstva. Přes to byly odborné katalogy doplňovány a vykonány příslušné přípravy na vypracování ústředního katalogu odborných časopisů docházejících do 22 knihoven brněnských. Lístkový katalog podobizen obsažených v knihách zemské knihovny, jež sestavuje oficiál, rozmnožil se o 1227 čísel, takže jich nyní obsahuje již 12.247.

Knihovní komitét, v němž zasedali kurátoři prof. Bayer, Dr. Bretholz, prof. Matzura, prof. Dr. Novák, odborný učitel Schirmeisen, prof. Dr. Šujan, kurátorský náhradník prof. Dr. Leneček, konservátor prof. Souček a knihovník cís. rada Dr. Schram, máje k ruce amanuensa Dra. Jarníka jako zapisovatele, konal čtyři schůze, jichž se pravidelně účastnil též předseda prof. Dr. Kameníček. Veškerá usnesení jeho stala se jednoslovně a byla schválena kuratoriem. Z důležitějšího jednání komitétu se uvádějí: ternový návrh na jmenování amanuensa, usnesení o ústředním katalogu odborných časopisů docházejících do větších knihoven brněnských, rozhodnutí o přibrání nových časopisův a o důleži-

tějších koupích, zřízení zvláštní komise pro nákup právnických a státovědeckých děl ze subvence zvláště na to dožádané, určení knihkupců pro knihovní dodávky a návrhy na žádosti větší subvence.

*Seznam osob, úřadův a ústavů, které darovaly knihy r. 1904
zemské knihovně moravské.*

Zemský výbor markr. mor., praesidium c. k. místodržitelství, Česká akademie cis. Františka Josefa v Praze a Academia romána v Bukurešti (73 svazků), oba akadem. senáty pražské, obce brněnská i pražská, zemědělská rada markr. moravského a obě hospodářské společnosti pro markr. moravské, technologické průmyslové museum pražské a museum cis. Frant. Jos. v Opavě, I. vědecký sjezd českých právníků, komise pro soupis stavebních, uměleckých a historických památek kr. hl. m. Prahy, Zemaljski muzej u Bosni i Hercegovini, Ústav pro rak. dějzpyt ve Vidni, Officium Hungaricum ornithologicum, ředitelství m. dívčího lycea brněnského, správa Ottendorferovy lidové knihovny ve Svitavách, Klub novinových sazečů v Brně, knihtiskárny: Benediktinův rajhradských, Burkartova, Irrgangova, Odehnalova, Rohrerova, Winkerovala, Kar. svob. pí. Forgatschová, pp. F. Baluch, předseda klubu sazečského, Fr. Černý, prof. na reálce, advokát dr. Eckstein, správce Erlacher, musejní kancelista Erlacher, advokát dr. Fischel, c. k. stav. rada Franz, lesmistr Hub, farář Jelinek z Bojkovic, universitní professor Dr. Jarník z Prahy, amanuensis Dr. H. Jarník, stud. Vlastimil Ilek, stud. Fr. Jelinek (II. č. gymn.), fin. koncipista Kakš, prof. Albin Kučera, majitel domu Edm. Laseker, stud. Frant. Mareček (II. č. gymn.), pokladník Bedř. Meindl, prof. Emil Moser ve Št. Hradci, prof. Jan Radnitzki, prof. techn. školy A. Rzehak, gymnasista Ed. Řetucha, zem. knihovnik Dr. Schram, redaktor Leop. Schwarz, ředitel kniž. arcib. semináře pražského J. Řihánek, prof. Jos. Sichrovský, obchodník Zikm. Sorer (240 svazků), řed. Ad. Sterz ze Znojma, ředitel místodrž. účtárny Theod. Suchanek, prof. Urbanek, spisovatel Fr. Vymazal, cis. rada K. Wenzel (24 sv.), farář Zháněl (25 sv.).

Vlastní publikace darovali: zem. archivář Dr. Bretholz, K. Čermák, řed. měšť. školy v Čáslavi, Al. Czerny, odborný učitel v Mor. Trebové, pošt. rada Romuald Formánek, dr. Hugo

Herz, docent na technice, professor J. Janda, universitní professor J. U. Jarník, aman. Dr. H. Jarník, plukovník Béla Kuderna ve Vidni, fin. koncipista J. Kakš, univ. prof. Kvačala z Jurjeva, kaplan Kratochvil, učitel Jan Kučera, finanční rada Zd. Lepať, prof. techn. školy Lička, prof. Macalík z Přerova, taj. zeměd. rady Máša, učitel Alois Procházka z Blažovic, spisovatel Vl. J. Procházka, prof. techn. školy A. Rzehak, spisovatel C. F. Schamann, zem. knihovník cis. rada Dr. Schram, zálož. adj. K. A. Schwippel, ředitel Vaňha, redaktor H. Welzl a báňský inženýr Albin Wildt.

Z politických listů dostávala knihovna zdarma od vydavatelství: Brněnské Noviny, Budoucnost, Hlas, Lidové Noviny, Moravskou Orlici, Moravské Noviny, Moravský Sever, Našince, Pozor, Slovanské Listy, Alldeutsche Bauern-Zeitung, Brünner Zeitung, Brünner Morgenpost, Brünner Wochenblatt, Deutsches Blatt, Deutsche Wacht (jihlavskou), Mähr.-schles. Korrespondent, Mähr. Volksbote, Tagesbote aus Mähren u. Schlesien, Znaimer Wochenblatt.

C. Kommissé na přírodovědecký výzkum Moravy.

Práce zemského musea rozšířena roku 1904 úpravou důležité organisace, totiž zřízením zvláštního sboru, jemuž uloženo, aby řídil a konal soustavný výzkum země ve všech oborech přírodovědeckých. „Kommissé“ zřízena dle návrhu kuratora prof. dra. J. Jahna a přičleněna k museu jako zvláštní samostatný odbor v souhlase s §§ 3. a 4. stanov Moravské musejní společnosti, kde mezi účely stanoví se: „napomáhati vědeckému probádání přirozených poměrů země“, a „soustavné probádání země“ jmenuje se mezi prostředky k cíli tomu.

„Kommissé na přírodovědecký výzkum Moravy“ skládá se z 18 členů (po 9 dle národnosti); počet ten jest stálý a má po dvou odbornících pro každé z 8 ustanovených odborných oddělení, mimo ně pak současného předsedu a místopředsedu Mor. mus. společnosti. Kommissé řídí se zvláštními stanovami a volí samostatně předsedu a místopředsedu, dva tajemníky pro věci správní a dva redaktory pro záležitosti tiskové. Veškeré jednání jest rovnoprávné dle vzoru kuratoria musejního.

Každému odbornému oddělení jest v čele předseda a místopředseda (střídavě dle národnosti), jimž jest pečovati o vytčení programů pracovních, získávati spolupracovníky, řídití veškerý práce výzkumné a podávati kommissi zprávy.

Předsedou celé kommisie jest prof. čes. vys. šk. technické dr. J. Jahn, místopředsedou prof. něm. vys. šk. techn. Ant. Rzehak.

Oddělení odborná ustanovena tato:

1. oddělení: geograficko-geodaetické: předseda prof. ing. J. Lička,
místopředs. prof. J. Matzura.
2. oddělení: archaeolog.-praehist.: předseda prof. A. Rzehak,
místopředs. prof. dr. F. Dvorský.
3. oddělení: geolog.-palaeontolog.: předseda prof. A. Rzehak,
místopředs. prof. dr. J. Jahn.
4. oddělení: mineralog.-montanist.: předseda prof. dr. F. Dvorský,
místopředs. prof. Al. Gewinner.
5. oddělení: botanické: předseda prof. dr. K. Vandas,
místopředs. tajemník E. Steidler.
6. oddělení: zoologické: předseda odborný učitel K. Czižek,
místopředs. prof. E. Bayer.
7. oddělení: meteorologické: předseda řed. J. Klvaňa,
místopředs. prof. J. Kober.
8. oddělení: hospodářsko-lesnické: předseda prof. F. Schindler,
místopředs. řed. J. Vaňha.

Zemský sněm povolil na účely výzkumné kommisie na první rok 2000 K a Cyrillo-Methodějská záložna 100 K.

Mimo oddělení 7. započala činnost všecka oddělení.

Předsedové a místopředsedové vypracovali hlavní programy pracovní a vydány zvláštní „Informace pro badatele“.

Menší pojednání usneseno uveřejňovati v „Časopise moravské musejní společnosti“ s jednotným titulem Zprávy kommisie na přírodovědecký výzkum Moravy“ řečí, již byly sepsány.

Až budou zpracovány obsáhlejší monografie, budou vydávány samostatně v obou zemských řečech dle vzoru „Archivu“ výzkumného komitétu pražského.

V I. oddělení vykonal předseda trigonometrická měření a prohlídku bodů v okolí Brna a Hustopeče.

V II. oddělení prozkoumal prof. H. Zimmermann praehistorické nálezy v Lednici a konal vykopávky.

Výsledky těchto prací dlužno označiti jako cenné obohacení naší musejní sbírky a naší znalosti kulturních poměrů starší předhistorické doby kovové. Věd. pojedn. o lednických nálezech vypracuje prof. A. Rzehak.

III. oddělení: Řed. J. Klvaňa pokračoval v pracích o moravských mladších vyvřelinách, prof. V. Spitzner zkoumal devonské ostrůvky na Konicku, professor F. Smyčka devon čelechovský, dr. M. Remeš vydal práce o tithonském vápenci u Skaličky a štramberském vápenci u Vlčovic, J. Knies práci o nálezech ludmírovských. Rozsáhlé informační cesty hlavně s ohledem na diluvium vykonal řed. K. Maška. Laborantovi S. Růžkovi svěřeno bylo sbírání zkamenělin v liasu fryštáckém.

Zajímavou a v naší sbírce velmi dobře zastoupenou faunu popsal podrobně prof. A. Rzehak.

IV. oddělení: Professor Č. Neuwirth započal se zevrubným zkoumáním nalezišť nerostů v okolí Sobotina. Prof. dr. Dvorský převzal sestavení zaniklých i nynějších kamenných lomů, dolů a kutání na Moravě.

V. oddělení vydalo svým spolupracovníkům zvláštní instrukce. Předseda, zaměstnaný obsáhlou revisí herbáře Formánkova, botanisoval v bližším okolí brněnském a zjistil tu pro Moravu novou *Carex pediformis*. Řed. Oborný v Lipniku pracuje o monografii Hieracií. J. Laus v Olomouci zkoumal phytogeografické poměry moravskoslezských Jeseníků. Prof. F. Matouschek v Liberci pracuje o flóře Cryptogamů moravských, prof. dr. J. Podpěra v Olomouci bryologii a phytogeografii.

VI. oddělení: Prof. J. Janda ujal se zpracování moravské ornithologie za součinnosti místních znalců. Jednotlivé skupiny entomologické jsou předmětem prací pp.: Dra. A. Fleischera, prof. M. Kitta, V. Zdobnického a j. Prof. E. Bayer podjal se zpracování moravských zoocecií.

VII. oddělení: Řed. J. Klvaňa započal sestavovati meteorologické a faenologické záznamy o Uh. Hradišti 1887—97. Řed. J. Wimmer koná meteorologická pozorování v Prostějově.

VIII. oddělení: Předsednictvo přikročilo na zřízení soustavné sbírky půd moravských a jejich rozborův. Studium rašelin převzal p. P. Schreiber ve Svitavách.

Celkového příjmu 2100 K bylo použito takto:

I. odděl.:	prof. ing. Ličkovi na práce trigonometrické	200— K.
II. odděl.:	ing. I. L. Červinkovi na výzkum Hradiska u Rok.	100— K,
	prof. H. Zimmermannovi na vykopávky v Lednici	50— K.
III. odděl.:	Dru. M. Remešovi na studium jury . . .	100— K,
	St. Růžkovi za sbírání materiálu . . .	81.44 K.
IV. odděl.:	prof. Č. Neuwirthovi na okolí Sobotína . .	150— K.
V. odděl.:	prof. J. Lausovi na mor.-slez. Jeseníky . .	193— K,
	fin. taj. Steidlerovi na botanický výzkum .	50— K,
	prof. dru. K. Vandasovi na botanický výzkum	7— K.
VI. odděl.:	prof. J. Jandovi na ornithol. mor. . . .	200— K,
	odb. uč. Fr. Zdobnickému na ornithol. mor.	125— K,
	odb. uč. V. Zdobnickému na Coleopt. . .	125— K.
VIII. odděl.:	řed. J. Vaňhovi na sbírky půd moravských	200— K.
	Správní výdaje tajemníků	108.95 K.
	Časopisu moravského musea zemského za tisk . . .	409.61 K.
	Celkem . . .	2100— K.

Účetní závěrka Moravské musejní

Číslo	Příjem pokladny Musejní společnosti	Obnos	
		K	h
1	Zbytek z roku 1903	3826	46
2	Státní podpora	8000	—
3	Zemská podpora	22919	79
4	Členské příspěvky	2177	—
5	Úroky z nadace J. U. Dra. Teindla . .	2160	—
6	Výtěžek z tiskopisův a různé příjmy .	329	10
	Součet příjmův .	39412	35
	Srovnáno s vydáním	39404	89
	Zbývá .	7	46

společnosti za rok 1904.

Číslo	V y d á n í z pokladny Musejní společnosti	Obnos	
		K	h
1	Kancelářské potřeby	1231	28
2	Správní výdaje	5464	26
3	Zachovávání budov	607	56
4	Členské příspěvky společností	70	63
5	Pojistné budov	665	71
6	Nepředvidané výdaje	1388	66
7	Zakoupení a vystavení nových sbírek	11764	55
8	Pořízení v knihovně	10288	72
9	Knihovna Komenského		
10	Náklad na vydání časopisův	4169	27
11	Remunerace za správu knihovny děje- pisného spolku	500	—
12	Výlohy přírodovědeckého výzkumu	2286	25
13	Nákupy pro kustodovu knihovnu	968	—
	Úhrnem	39404	89
	Mimo to ze zemské pokladny bylo vyplaceno:		
1	Služné	25976	67
2	Požítky služebníkův	1025	90
3	Výslužné	1800	—
4	Denní platy	1464	—
5	Zachovávání budov	2386	32
6	Daně	43	51
	Úhrnem	32696	40
	Součet vydání	72101	29

Rozpočet Františkova zemského

Číslo	Vylíčení potřeby	Rozpočet r. 1905		Rozpočet r. 1906	
		K	h	K	h
1	Služné	26200	—	26200	—
2	Požítky služebníkŭ	990	—	1000	—
3	Výslužné	1800	—	1800	—
4	Denní plat	1560	—	1560	—
5	Kancelářské potřeby	1100	—	1100	—
6	Správní výdaje	4755	—	5155	—
7	Zachovávání budov	3100	—	3100	—
8	Členské příspěvky společností	80	—	80	—
9	Pojistné budov a sbírek . . .	650	—	650	—
10	Daň a ekvivalentní poplatek .	120	—	115	—
11	Nepředvídané malé výdaje do- mácí	1000	—	1000	—
12	Zakoupení a postavení nových sbírek	11700	—	13000	—
13	Pořízení v knihovně	13000	—	13000	—
14	Knihovna Komenského	400	—	400	—
15	Na správu knihovny dějepis- ného spolku	500	—	500	—
16	Na vědecké přednášky	500	—	500	—
17	Náklad na vydání časopisův .	4000	—	4000	—
18	Komisi na přírodovědecký vý- zkum	5000	—	5000	—
	Součet potřeby			78160	—

musea na rok 1906.

Seznam členův

Moravské musejní společnosti koncem r. 1904.

a) Kuratorium.

Předseda:

Dr. Fr. Kameníček, prof. č. v. školy technické v Brně.

Místopředseda:

Ant. Rzehak, prof. něm. vys. školy technické v Brně.

Zástupcové c. k. ministerstva osvěty a vyučování:

Vinc. Jarolímek, c. k. vládní rada a zem. inspektor školní v Brně.

Dr. Karel Schober, c. k. zem. inspektor školní v Brně.

Zástupcové sněmovní:

Dr. Jaroslav J. Jahn, ř. prof. c. k. č. vys. školy technické v Brně.

Josef Kašpar, kons. rada, prof. škol „Vesniných“ v Brně.

Edmund Laseker, majitel domu v Brně.

Emil Soffé, prof. na c. k. německé reálce státní v Brně.

Členové volení valnou hromadou:

Emil Bayer, c. k. gymn. prof. v Brně.

Dr. Bert. Bretholz, zem. archivář v Brně.

Dr. Josef Dolanský, advokát v Brně.

Dr. Alfred Fischel, advokát v Brně.

Josef Matzura, prof. v. průmysl. školy něm. v Brně.

Dr. Vladimír Novák, prof. c. k. č. vys. školy technické v Brně.

Karel Schirmeisen, učitel měst. školy v Brně.

Dr. Frant. Šujan, c. k. gymn. prof. v Brně.

Náhradníci:

Dr. Otakar Leneček, prof. něm. v. obch. školy v Brně.

Josef Merhaut, redaktor v Brně.

Frant. J. Rypáček, c. k. gymn. prof. v Brně.
Hanuš Welzl, redaktor v Brně.

Revisorové:

Josef Erlacher, přísežný odhadce statků a revisor v Brně.
Jan Máša, sekretář českého odb. zeměd. rady v Brně.

b) Členové čestní.

Jeho C. a Kr. Výsost arcivévoda Rainer.
Jeho král. Výsost princ Filip hr. Flanderský ve Fulneku.
Jeho Jasnost kn. Jan II. Liechtensteinský ve Vídni.
Jeho Exc. baron Jan Chlumecký, c. k. tajný rada a ministr ve výslužbě
ve Vídni.
Em. rytíř Proskowetz z Proskova a Marstorffa na Kvasicích.
Josef rytíř Januška, c. k. místopředs. vicepraesident v. v. v Brně.

c) Konservátorové:

Frant. Bartoš, c. k. šk. rada a řed. ve v. na Mlatcově.
Antonín Bauer, ředitel měst. škol v Novém Jičíně.
Josef Bertl, rektor c. k. české vysoké školy technické, architekt
v Brně.
Zbyněk Branczik, úředník bankovní v Brně.
Aug. Burghauser, c. k. ev. vrchní geometr v Brně.
Theodor Cejnek, hlav. redaktor „Mor. Orlice“ v Brně.
Alois Czerny, učitel měst. školy v Mor. Třebové.
Karel Czižek, učitel měst. škol v Brně.
I. L. Červinka, inženýr v Uh. Hradišti.
Ed. Domlivil, c. k. gymn. prof. ve Val. Meziříčí.
Dr. Frant. Dvorský, c. k. prof. na odpoč. v Brně.
Rud. Dworzak, c. k. místopředs. vrch. inženýr v Brně.
Rud. Dvořák, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Jiljí Filek šl. Wittinghausen, gymn. prof. ve Vídni.
Dr. Ant. Fleischer, c. k. zdravotní rada v Brně.
Romuald Formánek, c. k. pošt. rada v Brně.
Karel Gerlich, nadučitel v Hor. Heršpicích.
Dr. Gustav Hain, rada c. k. zem. soudu v Brně.
Arnošt Hanisch, inspektor panství v Třebíči.
Jan Haupt, fotograf v Jihlavě.
Emil Hausotter, nadučitel v Kunvaldě.
Jos. Hladík, ředitel c. k. učit. ústavu v Příboře. (Zástupce Musejního
Spolku brněnského.)
Viktor Houdek, c. k. ministerský rada ve Vídni.
Leoš Janáček, c. k. učitel hudby ve výsl. a ředitel varhanické školy
v Brně.
Josef rytíř Januška, c. k. místopředs. vicepraesident v Brně.

Dr. Karel Katholický, c. k. zdravotní rada v Brně.
Frant. Killinger, hosp. správce ve Velkém Dvoře.
Dr. P. Maurus Kinter, arcibiskupský rada, archivář v Rajhradě.
Josef Klír, akad. malíř a asistent na c. k. české vysoké škole technické v Brně.
Josef Klvaňa, gymn. řed. v Kyjově.
Jan Knies, správce školní v Rogendorfě.
Florián Koudelka, c. k. okr. vrch. zvěrolékař ve Vyskově.
Augustin Kratochvíl, kaplan v Popovicích.
Arnošt Krejčí, prof. na zemské vyšší reálce české v Hodoníně.
Frant. Kretz, redaktor v Uh. Hradišti.
Dr. Martin Kříž, c. k. notář ve Ždánicích.
Jan Kučera, učitel a mus. kustos v Uh. Brodě.
Hugo Langer, učitel ve Starém Městě.
Karel Langer, odb. učitel v Mikulově.
Jindřich Laus, prof. c. k. něm. paedag. v Olomouci.
Dr. Otakar Leneček, prof. něm. v. obchodní školy v Brně.
Karel Lick, pokladník ve Svitavách.
Josef Lička, ingénieur, c. k. professor české vysoké školy technické v Brně.
Frant. Lipka, mag. farmacie v Boskovicích.
Alois Machatschek, prof. st. reálky v Brně.
Frant. Mareš, ředitel škol „Vesnických“ v Brně.
Karel J. Maška, řed. zem. v. reálky v Telči.
Josef Merhaut, redaktor v Brně.
Emil Moser, prof. v. v. ve Št. Hradci.
Dr. Boh. Navrátil, koncipista mor. zem. archivu v Brně.
Robert Neumann, c. k. prof. něm. paedagogia v Brně.
Dr. Jan V. Novák, c. k. gymn. prof. v Praze.
Adolf Oborny, řed. něm. zem. reálky v Lipníku.
Alois Orliczek, c. k. účet. revident v Brně.
Jar. Palliardi, c. k. notář v Mor. Budějovicích.
Jan Panek, řed. měst. školy v Zábřehu.
Emil Pirchan, prof. v. v. a akad. malíř v Brně. (Zástupce „D. Verein für Geschichte Mährens und Schlesiens“.)
Benjamin Popelka, redaktor v Král. Poli.
Vincenc Prasek, c. k. školní rada a gymn. prof. v Olomouci.
Adolf Raab, hosp. správce v Král. Poli.
Dr. Mořic Remeš, lékař v Olomouci.
Frant. J. Rypáček, c. k. gymn. prof. v Brně.
Hugo Sánka, řídící učitel v Rudici.
Med. dr. J. Sedlaczek, obvodní lékař v Modřicích.
Med. dr. Zikmund Schönhof, lékař v Brně.
Petr Schreiber, učitel měst. školy ve Svitavách.
Dr. Frant. Slavík, c. k. prof. v Praze.
Frant. Aug. Slavík, c. k. školní rada, ředitel reálky ve v. na Král. Vinohradech.

Ant. Smrček, ingénieur, professor na c. k. české vysoké škole technické v Brně.

Dr. Rudolf Sommer, říšský poslanec a prof. vyšší obchodní školy v Olomouci.

Stanislav Souček, c. k. gymn. prof. v Brně.

Dr. Frant. Spina, c. k. gymn. prof. v Mor. Třebové.

Václav Spitzner, prof. zem. v. reálky české v Prostějově.

Adolf Sterz, ředitel ve Znojmě.

Zikmund Stöffel, nadučitel v Pálavě.

Frant. Karel Stohandl, soukromník v Brně.

Dr. Karel Strobl, c. k. fin. koncipista v Brně.

Jan Svozil, prof. zem. reálky v Prostějově.

Josef Talský, odb. učitel ve v. v Olomouci.

Josef Uličný, c. k. gymn. prof. v Třebíči.

Frant. Urbanek, c. k. prof. n. o. v Brně.

Mich. Ursíny, ing., c. k. prof. č. vys. školy technické v Brně.

Dr. Karel Vandas, professor na c. k. české vysoké škole technické v Brně.

Jindřich Wanke, nadučitel ve Valtéřovicích.

Jan Vaňha, ředitel zemské výzkumné stanice na pěstování rostlin v Brně.

Hanuš Welzl, redaktor v Brně.

P. Jan Wiesbaur, prof. a kustos v Lukovci.

Alois Vogler, nadučitel v Hlubočanech.

Ant. Vrbka, učitel v Louce.

Josef Žák, c. k. učitel hudby něm. paedagogia v Brně.

Hugo Zimmermann, prof. v. ovoc. školy v Lednici.

d) Členové řádní.

Dr. Absolon Karel, univ. assistant v Praze.

Msgr. Adamec Antonín, biskupský rada, assessor, regens alumnátu v Brně.

Adamec Jan, řed. zem. střed. hosp. školy v Přerově.

Altmann Arthur, inženýr v Brně.

Ámbroschitsch Ota, redaktor v Brně.

Anderle Frant., cvičný učitel žen. paed. v Brně.

Dr. Andrlé Theodor, advokát v Brně.

Auspitz Rud., majitel cukrovaru ve Vídni.

Autrata Frant. V., prof. ústavu učit. v Brně.

Baillou Jul. baron, c. k. místodrž. rada v. v. v Brně.

Bakeš Frant. X., velkostatkář v Ořechovičkách.

Baltazzi Arist., velkostatkář v Napajedlech.

Balzar Arthur, zem. účetní rada v Brně.

Dr. Baratta-Dragono Rich. baron, člen zem. výboru a velkostatkář v Budišově.

Dr. Bartoníček Václav, prakt. lékař v Brně.

Bartoň Josef, učitel měst. školy v Král. Poli.
Bartoš Frant., c. k. školní rada a ředitel ve v. na Mlatcově.
Barvič Joža, knihkupec v Brně.
Bauer Antonín, ředitel měst. škol v Novém Jičíně.
Bauer Viktor rytíř, zem. posl. a velkostatkář v Brně.
Dr. Baumhackel Bedřich, přednosta knihovny německé techniky v Brně.
Bayer Emil, c. k. gymn. prof. v Brně.
Bayer Frant., odb. učitel v Přerově.
Dr. Beer Eduard, c. k. adjunkt finanční prokuratury v Brně.
Dr. Beer Oskar, kand. advokacie v Brně.
Dr. Belcredi Ludvík hrabě, velkostatkář v Líšni.
Beneš Frant., zemský poslanec a insp. panství v Předklášteří.
Berger August, cís. rada, dvorní knihkupec v Brně.
Bertl Jindřich, ředitel sirotčince v Brně.
Bertl Josef, rektor č. vys. školy technické, architekt v Brně.
Bertlová Vilma, lyceální učitelka v Brně.
Beyer Eugen, továrník v Brně.
Bezdiček Josef, c. k. gymn. prof. v Brně.
Biach Zikmund, komorní rada v Brně.
Dr. Bilovský Frant., c. k. auskultant v Brně.
Bloch August, továrník v Brně.
Bloch Leopold, cís. rada, továrník v Brně.
Bobretzky Vilém šl. Arvenau, c. k. v. kontrolor techn. kontr. v Brně.
Dr. Bock Zikmund, c. k. rada zem. soudu v Brně.
Branczik Zbyněk, úředník bankovní v Brně.
Dr. Brandstätter Ondřej, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
Braun August, učitel měst. školy v Brně.
Brecher Mořic, prof. zem. reálky v Brně.
Brejla Frant., řídící učitel v Chrudichromech.
Dr. Bretholz Berthold, zemský archivář v Brně.
Broeckhoffová Marie, choť c. k. nadporučíka v Brně.
Broll Isidor, účetní v Brně.
Bronec Em., c. k. gymn. prof. v Kroměříži.
Brzický Frant., papírník v Boskovicích.
Březa Antonín, bankéř v Brně.
Dr. Bulín Hynek, advokát v Brně.
Dr. Bulla Frant., prof. theologie v Brně.
Burda Jan, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
Burelová Emilie, soukromnice v Brně.
Burghauser August, c. k. vrchní geometr v Brně.
Burian Boh., učitel měst. školy v Konici.
Dr. Burkart Eduard, majitel knihtiskárny v Brně.
Butschowitz Isidor, řed. továrny v Brně.
Cejnek Theodor, hlavní redaktor „Mor. Orlice“ v Brně.
Classen Ant., továrník v Brně.
Czech Vilém šl. Rechtensee, c. k. berní inspektor v Brně.
Dr. Czermak Frant., tajemník v Brně.

Czerny Alois, uč. měst. školy v Mor. Třebové.
Czižek Karel, uč. měst. školy v Brně.
Čechmánek Robert, c. k. pošt. oficiál v Olomouci.
Dr. Čermák Karel, advokát v Břeclavi.
Černý Frant., prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
Červinka Alfons, odborný učitel v Tišnově.
Červinka Inn. L., inženýr v Uh. Hradišti.
Dr. Deutsch Adolf, c. k. adjunkt fin. prokuratury v Brně.
Dlouhý Frant., c. k. prof. č. paedagogia v Brně.
Dr. Dolanský Josef, advokát v Brně.
Dolejš Karel, c. k. školní rada a professor č. v. průmyslové školy v Brně.
Dr. Dolenský Frant., c. k. soudní tajemník v Brně.
Doležel Frant., c. k. gymn. prof. v Třebíči.
Domluvil Ed., c. k. prof. ve Val. Meziříčí.
Donath Edvard, prof. n. vys. školy techn. v Brně.
Drápalík Ant. B., c. k. gymn. professor v Brně.
Dr. Drbal Frant., advokát v Kloboučích.
Drügsler Karel, c. k. účetní oficiál v Brně.
MDr. Drož Bedřich, obvodní, panský a železniční lékař ve Žďáře.
Ducková Zdeňka šl., choť c. a k. generála v Brně.
Dr. Dvorský Frant., c. k. prof. v. v. v Brně.
Dworzak Rud., c. k. míst. vrch. inženýr v Brně.
Dvořák Flor., prof. č. průmysl. školy v Brně.
Dvořák Rudolf, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Eckstein Jakub, advokát v Brně.
Eder Robert, c. k. vrchní inženýr v Šumperce.
Med. Dr. Ehler Ferdinand, sekundární lékař v Brně.
Ehrenfest Jindř., řed. náměstek úvěr. ústavu v Brně.
Dr. Ehrenhaft Josef, koncipista severní dráhy v Brně.
Dr. Ehrmann Jindř., advokát v Brně.
Dr. Eisler Bedřich, c. k. soudní tajemník v Brně.
Elger z Elgenfelda Zdeněk, prof. na c. k. č. vys. škole tech. v Brně.
Dr. Engel Arnošt, advokát v Brně.
Engelmann Al., uč. ústavu hluchoněmých v Brně.
Engelmann Karel, tesařský mistr v Brně.
Dr. Engelmann Karel, sekretář I. mor. spořitelny v Brně.
Dr. Epstein Marek, emer. advokát v Brně.
Erlacher Josef, přisež. odhadce statkův a revisor v Brně.
Exler Karel ml., lepidopterolog v Přerově.
Falkowsky Karel, městský inženýr v Brně.
Feiweil Berthold v Brně.
Fiala Alois, nadučitel v Kosticích.
Fiala Karel, odb. učitel v Brně.
Dr. Fiala Stanislav, c. k. finanční konc. praktikant v Brně.
Dr. Fiala Zdeněk, c. k. okresní lékař v Rymařově.
Fila Jan, učitel v Šerkovicích.
Dr. Filek Jiljí šl. Wittinghausen, c. k. gymn. prof. ve Vídni. *

Dr. Fischel Alfred, advokát v Brně.
Fischer Frant., c. k. policejní kommissar v. v. v Dačicích.
Fischer Vladimír, inženýr v Brně.
Fišara Karel, řed. obch. akademie v Brně.
Dr. Fleischer Antonín, c. k. zdravotní rada v Brně.
Formánek Romuald, c. k. poštovní rada v Brně.
Fousek Ferd., učitel v Husovicích.
Frank Karel, uč. měst. školy v Brně.
Frank Karel, prof. zem. reálky v Brně.
Franz Alois, stavební rada v Brně.
Franz Bedřich, úředník bankovní v Brně.
Frass Bed. ryt. Friedenfeld, maj. realit ve Znojmě.
Dr. Frenzel Karel, m. ř. prof. na něm. technice v Brně.
Freude Emil, uč. měst. školy v Brně.
Freude Felix, filolog v Brně.
Freude Hugo, učitel v Brně.
Dr. Freund Richard v Brně.
Freyschlag Josef N. ml., obchodník v Brně.
Dr. Friedmann Emil, advokát v Brně.
Dr. Friedmann Rud., konc. fin. prokuratury v Brně.
Fritsch Kar. Vil., c. k. fin. koncipista v Brně.
Dr. Fritsch Vilém, c. k. fin. koncipista v Brně.
Dr. Frucht Julius, kand. práv v Brně.
Fuhrmann Mořic, továrník v Brně.
Fuchs Adolf, řed. náměstek list. úřadu v. v. v Brně.
Dr. Fux Hugo, c. k. adjunkt fin. prokuratury v Brně.
Gaertner Eduard, soukromník v Brně.
Gajdeczka Josef, c. k. gymn. prof. v Brně.
Gerischer Emil, odb. učitel v Brně.
Gerlich Karel, nadučitel v Hor. Heršpicích.
Dr. Gerstmann Hugo, c. k. koncipista fin. prokuratury v Brně.
Giugno Martin, maj. domu v Brně.
Dr. Götz Leopold, říšský a zemský poslanec, starosta v Mikulově.
Golda Josef, c. k. vrch. off. hl. cel. úřadu v Brně.
Dr. Gottl Bedřich, c. k. prof. něm. vys. školy techn. v Brně.
Gottlieb Ign., továrník v Brně.
Gottlieb Rudolf, továrník v Brně.
Gottwald Ant., učitel v Prostějově.
Dr. Gottwald Arnošt, advokát ve Znojmě.
Grimm Leopold, prof. na c. k. české vys. škole technické v Brně.
Grossmann Ign. měst. účetní v Brně.
Grünfeld Arnold, cís. rada, komorní rada v Brně.
Gstöttnerová Emilie šl. v Brně.
Dr. Haas Bernard, sekretář měst. rady v Brně.
Dr. Haas Theodor, kand. advokacie v Brně.
Haberhauer Eduard, městský stavební rada v Brně.
Haberhauer Theod., maj. tkalcovny a bělidel v Červených Mlýnech.

Dr. Hain Gustav, c. k. rada zem. soudu v Brně.
Dr. Halla Edmund, advokát v Bučovicích.
Dr. Hammer Hanuš, presekter zem. nemocnice a m. prof. v Brně (†).
Hanisch Arnošt, inspektor panství v Třebíči.
Hásková Zdeňka, suppl. professorka lycejni v Praze.
Dr. Hatschek Hugo, c. k. vrch. fin. rada v Brně.
Haupt Jan, fotograf v Jihlavě.
Dr. Haupt Štěpán baron, velkostatkář a zemský poslanec v Brně.
Hausotter Alexandr, oficiál severní dráhy v Polomi.
Hausotter Emil, nadučitel v Kunvaldě.
Hayek Pavel, předseda sp. rady kred. banky v Brně.
Hayek Zikmund, ředitel pivovaru v Brně.
Heidenreich Frant., účetní v Určicích.
Heimrich Jan N., zemský poslanec a továrník v Bohdalově.
Dr. Heller S., advokát ve Val. Meziříčí.
Dr. Herling Viktor, lékař v Brně.
Herma Josef, starosta ve Všechovicích.
Dr. Herz Hugo, c. k. soudní adjunkt v Brně.
Heydušek Otakar, c. k. soudní adjunkt v Prostějově.
Hiller Vojtěch, inženýr v Brně.
Hirschová Marie v Brně.
Dr. Hirsch Mořic, advokát v Brně.
Hladík Jos., řed. c. k. učit. ústavu v Příboře.
Hlavinka Al., farář a kons. auditor v Kučerově.
Dr. Hodáč Fr., advokát v Brně.
Dr. Hogenauer Emil, advokát v Brně.
Dr. Hoch Antonín, c. k. fin. koncipista v Brně.
Dr. Hoch Ferdinand, c. k. auskultant v Brně.
Hoch Jan, ředitel rol. školy ve Vel. Meziříčí.
Hollausch Albert, c. k. místopředsedský inženýr v Brně.
Holman Bohuš, prof. č. obch. akademie ve Vinohrádkách.
Homolka Frant., ředitel velkostatku v Olomouci.
Hönig Maxim., c. k. prof. něm. vys. školy techn. v Brně.
Honsig Jul. sl. Jägerhain ml., úředník vzájemné společnosti v Brně.
Horský Ed., prof. zem. reálky v Uh. Brodě.
Houdek Viktor, c. k. ministerský rada ve Vídni.
Hradil Josef, prof. ve Šternberce.
Hrach Ferd., architekt a c. k. prof. něm. vys. školy techn. v Brně.
JUC. Hroch Josef, kand. práv v Brně.
Hübler Gustav, učitel v Brně.
Hudeček Lad., učitel v Bochoři.
Dr. Hummer Josef, c. k. notář v Brně.
Chetka Karel, kand. práv v Brně.
Chlumecký Hugo rytíř, c. k. místopředs. rada v. v. v Brně.
Chromec Břet. Sv., příručí v rolnické záložně v Hustopeči.
Jablonský Karel, abiturient v Brně.
Dr. Jahn Jar. J., c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.

Janáček Leoš, c. k. uč. hudby a řed. varh. školy v Brně.
Jančík Jan, farář ve Veselí n. M.
Janda Jiří, c. k. gymn. prof. v Praze.
P. Janetschek Klement, farní správce a klášterní archivář v Brně.
Dr. Janiczek Ota, advokát v Brně.
Janík Břenek, spediteur v Brně.
Janotta František, zem. inženýr v Brně.
Janouš Karel, c. k. gymn. professor v Brně.
Januška Jos. rytíř, c. k. místodrž. vicepraesident v. v. v Brně.
Jarolímek Vinc., c. k. vládní rada a z. inspektor školní v Brně.
Jaroš Antonín, úředník bankovní v Brně.
Jarůšek Frant., nadučitel v Boskovicích.
Jelinek Ant., stavitel v Brně.
Jelínek Jan, farář v Bojkovicích.
Jelinek Josef, cís. rada, stavitel, zemský poslanec a člen z. výboru v Brně.
Dr. Jellenik Berthold, lékař v Brně.
Jenemann Viktor šl. Werthau, c. a k. nadporučík ve Znojmě.
Jenewein Felix, c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Jeník Josef, účetní cukrovaru v Pohořelicích.
Jeřábek Václav, řed. c. k. č. v. reálky v Brně.
Jiráček Jiří, prof. č. obchod. akademie v Brně.
Jirůček Jan, c. k. školní rada a prof. v. v. v Brně.
Dr. Johanny Vojtěch, soukromník v Mor. Ostravě.
Dr. Jokl Ferdinand, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
P. Jokl Řehoř, bibliothekář řádu augustinského v Brně.
Julínek Vil., továrník v Olomučanech.
Jurkovič Dušan, architekt v Brně.
Dr. Jutrovič Frant., c. k. fin. koncipista ve Vídni.
Kakš Jan, c. k. fin. koncipista v Brně.
Kalina Tomáš, prof. čes. reálky státní v Brně.
Dr. Kameníček Frant., m. ř. prof. na c. k. české vysoké škole technické v Brně.
Kancnýř Bed., c. k. soudní rada a zem. posl. v Brně.
Dr. Kaniak Jindř., advokát v Mor. Krumlově.
Karafiat Leopold, knihkupec v Brně.
Karafiat Richard, knihkupec v Brně.
Karafiat Vilém, knihkupec v Brně.
Karásek Jaroslav, c. k. gymn. prof. v Brně.
Kašpar Josef, kons. rada, prof. na školách Vesniných v Brně.
Kašpárek Ludvík, úředník pojišťovny v Brně.
Med. Dr. Katholický Karel, c. k. zdravotní rada v Brně.
Kehlmann Edvard., posluchač c. k. německé vysoké školy technické v Brně.
Killinger Frant., hosp. správce ve Velkém Dvoře.
Dr. P. Kinter Maurus, arcibisk. rada, bibliothekář a archivář v Rajhradě.
Dr. Kirchmann Josef, advokát v Boskovicích.
Klíčnick Arnold, optik a mechanik v Brně.

Klima Karel, zemský oficiál v Brně.
Klír Josef, akad. malíř a asistent na c. k. české vys. škole tech. v Brně.
Dr. Klob Bedřich, koncipient v Brně.
Klusáček Leopold, hospodářský rada v Brtnici.
Klvaňa Josef, gymn. ředitel v Kyjově.
Knies Jan, správce školní v Rogendorfé.
Knihovní spolek v Král. Poli.
Knittel Jakub, maj. domu v Brně.
Med. Dr. Kocaurek Robert, řed. nemocnice cí. Frant. Jos. v Brně.
Kocourek Albin, c. k. prof. II. něm. gymnasia v Brně.
Koenig Václav, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Kohn Žibřid, advokát v Brně.
Kolbinger Josef, c. k. fin. koncipista v Brně.
Kölbis Adolf, učitel v Hor. Heršpicích.
Koller Ludvík, děkan ve Smržicích.
Koller Rudolf, prof. c. k. tkalcovské školy v Brně.
Komárek Frant., prof. c. k. č. žen. paedagogia v Brně.
Komers Aug., c. k. professor v. v. v Němčicích.
Kompit Josef, ředitel kůru v Brně.
Königswarter Heřm., baron, velkostatkář v Sebetově.
Kopa Ludvík, prof. zemské vyšší reálky v Hodoníně.
Dr. Koretz Jakub, c. k. vrchní finanční rada v Brně.
Kořínek Karel, c. k. gymn. ředitel v Třebíči.
Koristka Emil, tajemník Mor. mus. společnosti v Brně.
Kostka Gustav, oficiál obecní rady v Brně.
Dr. Koudela Josef, advokát a zem. a říš. poslanec v Brně.
Koudelka Flor., c. k. vrch. okr. zvěrolékař ve Víškově.
Dr. Koutecký Jar., advokát ve Strážnici.
Dr. Koutný Jan, c. k. gymn. prof. v Brně.
Kovář Jan, kooperátor v Ivančicích.
Kozlová Eliška, ředitelka odborných škol „Vesniných“ v Brně.
Dr. Koželuha Frant., advokát v Brně.
Kranich Jan, c. k. cvičný učitel v Brně.
Kratochvíl Aug., kaplan v Popovicích.
Kratochwill Gustav, oficiál hypoteční banky v Brně.
Kratochwill Josef, učitel v Brně.
Krček Frant., c. k. okr. školdozorce v. v. v Brně.
Dr. Kreiml Vilém, advokát v Mikulově.
Krejč Robert, prof. soukr. obch. školy v Brně.
Krejčí Arnošt, prof. na zemské české reálce v Hodoníně.
Krepler Richard, c. k. vrchní báňský rada v Praze.
Kretz František, redaktor v Uh. Hradišti.
Kriebel Ota, c. k. cvičný učitel v Brně.
Krichenbauer Zbyněk, c. k. gymn. professor v Brně.
Krondl Vladimír, prof. českého gymnasia v Brně.
Dr. Krška Karel, c. k. náměstek státního zástupce v Brně.
Dr. Krupka Ludvík, advokát ve Víškově.

Dr. Křiwaček Arnold, advokát v Brně.
Křiwda Karel, ředitel panství v Poltáře.
Dr. Kříž Martin, c. k. notář ve Ždánicích.
Kubeck Jan, továrník v Červených Vodách.
Kučera Jan, učitel a mus. kustos v Uh. Brodě.
Kuffner H. sl., majitel cukrovaru v Břeclavi.
Kulp Vojtěch, zem. poslanec v Kroměříži.
Kunz Ant., c. k. prof. a okr. inspektor v Brně.
Dr. Kunze Augustin, c. k. soudní adjunkt v Brně.
Med. Dr. Kunzer Frant., zubní lékař v Brně.
Kuratorium Ottendorfovy knihovny pro lid ve Svitavách.
Kuratorium historického musea městského v Plzni.
Kutscha Ant., hosp. správce v Ivanovicích.
Lamatsch Rupert, majitel uměleckých mlýnů v Přezborech.
Lang Ant. M., nadučitel v Žabovřeskách.
Langenbacher Jan, c. a k. vojenský vrchní zvěrolékař n. o. v Brně.
Langer Hugo, učitel ve Starém Městě.
Langer Karel, učitel měšť. školy v Mikulově.
Laseker Edmund, majitel domu v Brně.
Laus Jindřich, prof. c. k. něm. paedag. v Olomouci.
Lazarová Marie, c. k. cvič. učitelka žen. paedag. v Brně.
Lebloch Václav, statkář v Bilovicích.
Leischner Emil, c. k. okr. hejtman v Brně.
Leminger Otakar, c. k. báňský adjunkt v Brně.
Dr. Leneček Otakar, prof. něm. v. obchodní školy v Brně.
Dr. Lenz Zikmund, c. k. vrch. fin. kommissar v Brně.
Leo Oskar, inženýr v Brně.
Lepař Mojmír, tajemník c. k. vrch. soudu zem. v Brně.
Lepař Zdeněk, c. k. fin. rada v Brně.
Lessmann Adolf, c. k. pošt. official v Brně.
Lick Karel, pokladník a kanc. představený ve Svitavách.
Líčka Josef, c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Lídl Josef, obchodník v Brně.
Liebel Julius, prokurista v Brně.
Liechtenstein Rudolf kníže, c. k. tajný rada a velkostatkář v M. Krumlově.
Dr. Licht Hugo, advokátní koncipient ve Vídni.
Dr. Licht Štěpán, advokát a říšský poslanec ve Vídni.
Lipka Frant., mag. pharmacie v Boskovicích.
Lipka Karel, strojník v Boskovicích.
Líska Ant., ředitel mlékařské školy v Kroměříži.
Dr. Loew Bedřich, c. k. auskultant v Brně.
Lonč Arthur, úředník pojišťovny v Brně.
Lošťák Josef, c. k. zem. inspektor šk. v Brně.
Lotocká Anna, c. k. cvičná učitelka v Brně.
Loudon Arnošt bar., c. a k. komoří, tajný rada v Bystrici p. H.
Löw Vilém, c. k. rada zem. soudu v Brně.
Dr. Ludwig Alois, c. k. soudní tajemník v Brně.

Lukinac Alexandr, c. k. fin. kommissař v Brně.
Lusar Leopold, cís. rada, lékárník v Brně.
Lustig Leopold, továrník v Brně.
Lutz Ondřej, prof. na něm. reálce státní v Brně.
Lux Kristin, farář v Ostrovačicích.
Magnis Ant. hrabě, velkostatkář ve Strážnici.
Mahner Arthur, zástupce obchodní firmy stasfurtské v Brně.
Machatschek Alois, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
Machotka Hanuš, zemský official v Brně.
Manda Josef Ad., odb. učitel v Brně.
Mareš Frant., ředitel škol „Vesniných“ v Brně.
Dr. Marvan Method, regens bisk. semináře chlapeckého v Brně.
Máša Jan, sekretář č. odboru zem. rady mor. v Brně.
Maška Karel J., ředitel zem. reálky v Telči.
Matějčík Josef, učitel v Husovicích.
Med. dr. Mathon Jar., primář zem. nemocnice v Prostějově.
Matoušek Vilém, úředník v Brně.
Matzek Jindřich, zem. úč. rada v Brně.
Matzura Josef, c. k. prof. něm. prům. školy v Brně.
Mauer Mat., zemský rada v. v. v Brně.
Maurer Rudolf, učitel v Král. Poli.
Dr. Mayer Jan, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Mayer Robert, náměstek sekretáře obchodní a živnostenské komory
a docent na c. k. něm. vysoké škole technické v Brně.
Meindl Bedřich, úředník n. o. v Brně.
Melzer Hanuš, c. k. soudní tajemník v Brně.
Mensdorff-Pouilly Alfons, hrabě, velkostatkář v Boskovicích.
Merhaut Josef, redaktor v Brně.
Dr. Merores Bedřich, koncipient fin. prokuratury v Brně.
Městská obec v Uničově.
Miča Frant., c. k. okr. komisař v Brně.
Mikesch Josef, právník v Brně.
Mikulaschek Josef, cís. rada, řed. cukrovaru v Brně.
Mikusch Hanuš, assistent na c. k. něm. vysoké školy technické v Brně.
Mikuschka Theod., pokl. vzáj. pojišťovny v Brně.
Dr. Montzka Jindřich, prof. c. k. tkalcovské školy v Brně.
Morgenstern Albert, majitel sladovny v Brně.
Moser Emil, prof. v. v. ve Štyrském Hradci.
Mrasek Karel, úředník úraz. pojišťovny v Brně.
Müller Ferd., c. k. berní inspektor v Brně.
Murn August, dílovedoucí v Brně.
Musejní společnost v Uh. Brodě.
Musejní společnost ve Val. Meziříčí.
Musejní spolek v Brně.
Musil Othmar, čestný kanovník a prof. theologie v Brně.
Dr. Nachtíkal Frant., c. k. prof. české průmyslové školy v Brně.
Naske Alois, ředitel měst. školy v Brně.

Dr. Navrátil Boh., koncipista mor. arch. zem. v Brně.
Navrátil Frant., c. k. dvorní rada v Brně.
Nehammer Kajetán, c. k. pošt. kontrolor v Brně.
Nesvadbík Frant. L., c. k. prof. české reálky v Brně.
Netopil Frant., učitel měst. školy v Brně.
Netoušek Ferdinand, odb. učitel v Drnholci.
Dr. Netušil Frant., lékař v Husovicích.
Neudeckrová Emma, choť c. a k. nadporučíka v Brně.
Neumann Jul. Konrád, vrch. účetní v Brně.
Neumann Robert, c. k. prof. v Brně.
Némec Josef, ředitel měst. školy v Brně.
Niessner Vilém, redaktor v Brně.
Nitsche Josef, c. k. účetní official v Brně.
Noháček Jindřich, odborný učitel v Králově Poli.
Nopp Leopold, učitel měst. školy ve Strážnici.
Novák Boh., prof. české průmysl. školy v Brně.
Dr. Novák Jan V., gymn. prof. v Praze.
Dr. Novák Vladimír, c. k. prof. české vys. školy technické v Brně.
Novotná Marie, choť c. a k. majora v Krakově.
Obecní rada král. města Jihlavy.
Obecní rada král. města Olomouce.
Oberländer Zikmund, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
Oborný Adolf, ředitel něm. reálky v Lipníku.
Odehnal Frant., nájemce dvora v Hrotovicích.
Orliczek Alois, c. k. účetní revident v Brně.
Otevřel Augustin, rolník ve Skačticích.
Ottel Klement, ředitel obchod. školy v Olomouci.
Ouředníček Eduard, c. k. gymn. ředitel v Brně.
Paleček Antonín, ředitel zemské české reálky v Hodoníně.
Dr. Palkovský Edm., advokát v Mor. Ostravě.
Palleta Kamil, c. k. vrchní celní správce v Brně.
Palliardi Jar., c. k. notář v Mor. Budějovicích.
Panek Jan, ředitel měst. školy v Zábřehu.
Patzelt Karel, učitel v Mor. Třebové.
Pavelek Ferdinand, c. k. professor v Brně.
Pavelka Fr. Jiří, tajemník české techniky v Brně.
Pavlica Josef, rolník a zem. poslanec v Hroznové Lhotě.
Peček František, c. k. pošt. asistent v Brně.
Dr. Peka Jar., sekretář c. k. fin. prokuratury v Brně.
Dr. Perek Václav, advokát a zem. poslanec v Prostějově.
Dr. Petr Karel, m. ř. prof. univ. v Praze.
Petráček Jan, c. k. gymn. prof. v Brně.
Petrowan Josef, hosp. správce v Jestřebicích.
Phull Aug. jun. baron, továrník v Brně.
Pilat Gustav, c. k. místodrž. účetní official v Brně.
Pirchan Emil, prof. v. v., akademický malíř v Brně.
Piša Arnošt, knihkupec v Brně.

Plaček Josef, c. k. gymn. prof. v Brně.
Podrábský Ant., prof. zemské české reálky v Hodoníně.
Pochop Jan, c. k. gymn. prof. v Třebíči.
Pokorný Ign., c. k. vládní rada a řed. v. v. v Jihlavě.
Pokorný Jan, rolník a zemský poslanec v Ivanovicích.
Pollak Osvald, c. k. fin. kommissar v Brně.
Dr. Pollatschek Karel, c. k. vrch. fin. kommissar v Brně.
Dr. Pollenz Jakub, advokát v Brně.
Popelka Benj., redaktor „Mor. Novin“ v Král. Poli.
Pospíšil Jan, rolník a zem. poslanec v Oslavici.
Prasek Vinc., c. k. školní rada, gymn. professor v Olomouci.
Dr. Pražák Ot. baron, říšský a zemský poslanec v Brně.
Procházka Alois, učitel v Blažovicích.
Prokop Karel, c. k. gymn. professor v Brně.
Prokupek Jindřich, vrchní oficiál obecní rady v Brně.
Proskowetz Eman. rytíř, člen panské sněmovny v Kvasicích.
Příhoda Josef, starosta v Dačicích.
Putzker Viktor, soukromý úředník v Brně.
Raab Adolf, hospodářský správce v Králové Poli.
Racek Frant., fotograf v Král. Poli.
Raisky Mat., c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
Raisky Viktor, c. a k. nadporučík dělostřelectva v Lobzové (Halič).
Dr. Randula Vítězslav, advokát v Brně.
Regner Alfred ryt. Bleyleben, c. k. dvorní rada v Brně.
Reidl Frant., učitel v Brně.
Dr. Reichert Jan, c. k. ředitel gymnasijských ve v. v Král. Vinohradech.
Dr. Reissig Karel ml., advokát v Brně.
Med. dr. Remes Mořic, lékař v Olomouci.
Rentel Rudolf, zem. stav. rada v Brně.
Richter Karel, zem. poslanec ve Velkém Újezdě.
Rohrer Rudolf M. ml., majitel knihtiskárny v Brně.
Rohrer Rudolf M. st., náměstek purkmistrů v Brně.
Rošický Václav, prof. ústavu učitel v Jundrově.
Royt Václav, c. k. zem. školní inspektor v. v. v Brně.
Rozkošný Jan, člen zem. výboru, říš. a zem. posl. v Křenovicích.
Růbal Jan, úředník v Brně.
Ruiss Tom., rolník v Branšovicích.
Rupp Hanuš, uč. kreslení na škole tkalcovské v Brně.
Rupp Ota, c. k. prof. něm. techn. v Brně.
Ruprich Alfred, majitel obch. školy v Brně.
Dr. Růžicka Josef, advokát v Brně.
Rypáček Frant. Jar., c. k. gymn. professor v Brně.
Rzehak Ant., prof. c. k. něm. vys. školy techn. v Brně.
Rziman Alexandr, hospodářský správce v Nasedlovicích.
Ředitelství kamerálních statků v Johannesburgu.
Ředitelství statků v Lesonicích.
Řehořovský Václav, c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.

Saida Frant., majitel usedlosti v Černovicích.
Dr. Samsour Jos., prof. církevní historie v Brně.
Sánka Hugo, říd. učitel v Rudici.
Med. dr. Sedlacek J., obvodní lékař v Modřicích.
Dr. Sedláček Jan, advokát v Uh. Hradisti.
Dr. Sedlák Jan, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Seidl Jaroslav, advokát v Brně.
Seka Hugo, c. k. soudní sekretář ve Znojmě.
Dr. Selch Emerich, prof. v. obchodní školy v Brně.
Seydel Karel, majitel panství v Bohuticích.
Seyfried Hanuš, učitel měšť. školy v Brně.
Schatt Karel, učitel v Brně.
Schick Eugen, bank. úředník v Brně.
Schiller Moř. Frant., cís. rada, továrník v Brně.
Schirmeisen Karel, učit. měšť. školy v Brně.
Dr. Schlesinger Theod., lékař nemoc. pokladny v Husovicích.
Dr. Schmeichler Ludvík, soukr. docent v Brně.
Dr. Schmetzer Ota, kand. advokacie v Brně.
Schmid Alois, c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
Schmid Rudolf, zemský oficiál v Brně.
Dr. Schneider Jan, kons. rada a děkan v Křižanovicích.
Schneider Jindřich, účetní revident v Brně.
Schnitzler Ferdinand, c. k. vládní rada, náměstek ředitele úrazové pojišťovny a člen obecního výboru v Brně.
Dr. Schöber Karel, c. k. zem. inspektor školní v Brně.
Med. dr. Schönhof Zikmund, lékař v Brně.
Schott František, sekretář obecní rady v Brně.
Dr. Schram Vilém, c. rada, zem. bibliothekář v Brně.
Schreiber Petr, uč. měšť. školy ve Svitavách.
Schreiner Hanuš, režisér v Brně.
Schroth Ota, úř. filiálky „Víd. banky“ v Brně.
Dr. Schulz Vilém, advokát v Brně.
Schürl Karel, zem. inspektor dobytkařský v Brně.
Schuscik Edvard, prof. něm. reálky státní v Brně.
Schwaiger Hanuš, c. k. prof. akademie výtvarných umění v Praze.
Schwarz Alois, ředitel měst. lycea v Mor. Ostravě.
Dr. Schwarz Arnošt, kand. advokacie v Brně.
Schwarz Josef, c. k. prof. průmysl. školy v Brně.
Dr. Simon Jak., gymn. prof. v Brně.
Singer Bedřich, zemský poslanec v Brně.
Dr. Skutetzky Hub., ředitel cukrovaru ve Víškově.
Slabý Josef, učitel v Zabovřeskách.
Dr. Sláma Frant., c. k. rada zem. soudu a říšský poslanec v Brně.
Slaměník Frant., ředitel měšťanské školy v Přerově.
Slavík Frant. Aug., c. k. školní rada, ředitel reálky n. o. na Král. Vinohradech.
Dr. Slavík Frant., c. k. prof. v Praze.
Slavík Jan, c. k. zemský inspektor školní ve v. v Praze.

Slovák Karel, odborný učitel v Boskovicích.
Smrček Ant., prof. na c. k. české vysoké škole technické v Brně.
Sobotka Jan, prof. c. k. čes. university v Praze.
Soffé Emil, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
Sojka Tomáš, katecheta v Třebíči
Sojka Václav, správce hospodářství v Brně.
Dr. Sommer Rudolf, říšský posl., prof. vyšší ochod. školy v Olomouci.
Dr. Souček Hugo, c. k. berní inspektor v Brně.
Souček Stanislav, gymn. prof. v Brně.
Soxhletová Vilma, učitelka v Brně.
Spáčil Žeranovský Jan, redaktor v Hradci Králové(†).
Spiegel-Diesenberg Ferd. hrabě, velkostatkář ve Višňovém.
Spielmann Fil., c. k. pošt. oficiál v Brně.
Dr. Spina Frant., gymn. prof. v Mor. Třebové.
Dr. Spitz Berthold, referent ředitelství v Brně.
Spitzner Václ., prof. zem. reálky v Prostějově.
Spolek na podporu obchodnictva a živnostnictva v Mor. Třebové.
Stach Ant., ředitel zimní školy hosp. v Boskovicích.
Stávek Josef, zvěrolékař ve Šlapánicích.
Stehlík Alois, učitel v Žabovřeskách.
Steidler Emerich, c. k. fin. sekretář v Brně.
Med. dr. Stein Julius, lékař v Brně.
Dr. Steinhardt Nathan, učitel náboženství v Brně.
Sternischtie Karel šl. ml., továrník v Brně.
Sterz Adolf, ředitel ve Znojmě.
Stöffel Zikmund, nadučitel v Pálavě.
Stohandl Frant. Karel, soukromník v Brně.
Stöhr Josef, okresní inspektor školní ve Viškově.
Stoklaska Otakar, řed. měst. dív. lycea v Brně.
Stoll Vincenc, ředitel v Brně.
Stolz Viktor, uč. ústavu hluchoněmých v Brně.
Dr. Stránský Adolf, adv., říšský a zemský poslanec v Brně
Strnischtie Emil, vrch. inženýr v Brně.
Dr. Strobl Karel, c. k. fin. koncipista v Brně.
Strzemcha Pavel, ředitel reálky zemské v Brně.
Dr. Subak Jul., prof. obch. školy v Terstě.
Suchanek Alex. šl. Hassenau ml., cí.s. rada, bankéř v Brně.
Suchanek Dépold, c. k. místodrž. úč. řed. v. v. v Brně.
Suchanek Viktor šl. Hassenau, bankéř v Brně.
Dr. Sucharda Antonín, prof. c. k. vys. č. školy techn. v Brně.
Suchy Ludvík, účetní nemocenské pokladny v Brně.
Swechota Josef, prof. z. v. reálky v Jihlavě.
Světlík Jan, maj. realit v Rosicích.
Svoboda Josef, inženýr a cejchovní v Brně.
Svoboda Theodor, cí.s. rada a přednosta dopravní v Brně.
Svozil Jan, prof. č. reálky v Prostějově.
Srový Ant., účetní revident v Brně.

Syrový Čeněk, prof. obch. akademie v Brně.
Safář Ludvík, odborný učitel v Boskovicích.
Šílený Tomáš, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Šílený Václav, říšský a zem. poslanec v Brně.
Šilhavý František, učitel a revisor v Brně.
P. Šílinger Tomáš, kněz řádu augustiniánského v Brně.
Špička Frant., děkan a konsist. rada v Mor. Ostravě.
Dr. Šromota Frant., advokát v Hranicích.
Mgr. Štátný Vladimír, bisk. rada a prof. v. v. v Brně.
Dr. Šujan Frant., c. k. gymn. prof. v Brně.
P. Šup Prokop, kněz řádu benediktinského v Rajhradě.
Šústal Josef, c. k. cvič. učitel v Brně.
Dr. Šústek Bernard, kapitulár řádu sv. Augustina v Brně.
Talský Jos., odborný učitel ve v. v Olomouci.
Tenora Jan, kons. auditor, farář ve Chvalkovcích.
Tenora Richard, kooperátor v Náměšti.
Dr. Tesař Hugo, advokát v Brně.
Tesař Petr, farář v Tlumačově.
Teubarová Adela šl., soukromnice v Brně.
Thenius Ota, c. k. účetní oficiál v Brně.
Toegel Josef, c. k. kontrolor depositního úřadu v Brně.
Tomaschek Rudolf, městský inženýr v Brně.
Trapp Břenek, c. k. úředník poštovní v Brně.
Dr. Traub Hugo, c. k. gymn. prof. v Brně.
Trávníčková Krista, učitelka v Brně.
Tůma Jan V., c. k. gymn. ředitel v Brně.
Tuskánová Helena, lyc. prof. škol Vesniných v Brně.
Tutsch Emil, učitel v Jevíčku.
Tutschek Karel, knihkupec v Brně.
Uličný Josef, c. k. gymn. professor v Třebíči.
Ulmann Ludvík, cís. rada a komorní rada v Brně.
Uprka Joža, akad. malíř v Hroz. Lhotě.
Urban Ant., papírník v Brně.
Dr. Urban Bedřich, bankéř v Brně.
Urbanek Frant., c. k. prof. na odpočinku v Brně.
Urbanowsky Alfred, koncipista obecní rady v Brně.
Ursíny Mich., c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Válek Josef, prof. obch. akademie v Brně.
Vallazza Karel, učitel měst. školy v Brně.
Wallner Julius, c. k. gymn. ředitel v Brně.
Walter Adolf, správce velkostatku v Rajhradě.
Dr. Vandas Karel, prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Wanke Bed., učitel v Brně.
Wanke Jindř., nadučitel ve Valteřovicích.
Vaňa Ant., ředitel c. k. českého paedagogia mužského v Brně.
Vaňha Jan, řed. z výzkumné stanice v Brně.
Váša Pavel, prof. c. k. č. průmysl. školy v Brně.

Weber Frant., zemský inspektor rybářský v Brně.
Weczerza Frant., odb. učitel v Brně.
Weinberger Ota, kand. práv v Brně.
Weiss Albert, redaktor v Brně.
Dr. Weiss David, lékař v Brně.
Weiss Jakub, jednatel v Brně.
Dr. Weiss Karel, úředník „Dunaje“ v Brně.
Weissová-Dittrichová Anna v Brně.
Weithofer Ant., nadučitel v. v. v Brně.
Welzl Hanuš, redaktor v Brně.
Wentruba Jindř., c. k. rada zem. soudu v Brně.
Wenzlitzke August, ředitel v Brně.
Wenzlitzke Josef, ředitel v Brně.
Vepřek Klement, c. k. prof. č. reálky v Brně.
Med. dr. Veselý Fr., ředitel lázní v Brně.
Wichterle F., továrník v Prostějově.
P. Wiesbaur Jan, prof. a kustos v Lukovci.
Windt Berthold, účetní v Brně.
Winkler Karel, c. a k. dvorní knihkupec v Brně.
Winkler Vil., c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojme.
Wischniowsky Viktor, úředník pojišťovny v Brně.
Vítek Emanuel, učitel v Král. Poli.
Dr. Wlach Albert, advokát v Brně.
Vlach Frant., lékárník v Bučovicích.
Wlczek Karel, učitel měst. škol v Brně.
Vlk Alois, c. k. zemský inspektor školní v Brně.
Vlk Fr., majitel štěpařského závodu ve Vanovicích.
P. Vodička Karel, kněz řádu minoritského v Č. Krumlově (†).
Vogler Alois, nadučitel v Hlubočanech.
Wohlmuth Zikmund, továrník v Brně.
Wokurek Ludvík, sekretář úraz. pojišťovny v Brně.
Dr. Wolf Emil st., advokát v Brně.
Wolf Raimund, stavitel v Třebíči.
Dr. Wolf Richard, advokát v Brně.
Vondráček Hugo, c. k. pošt. konceptní praktikant v Brně.
Wondrak J. v Brně.
Voříškovský Vil ryt. z Kunratic, c. k. místodrž. rada v Brně.
Wrbik Frant., prokurista mor. eskomptní banky v Brně.
Vrbka Ant., učitel v Louce u Znojma.
Wurzinger Frant., c. k. pošt. oficiál v Brně.
Vyzal Jan, prof. č. v. reálky v Brně.
Dr. Zahradník Karel, c. k. dvorní rada a prof. č. techniky v Brně.
Dr. Zahradník Rudolf, c. k. okr. hejtman v Kyjově.
Zapotoczny Frant., nadučitel v Dolních Heršpicích.
Zavadil Lad., farář v Křižanově.
Zavřel Frant., nadučitel v Třebíči (†).
Zavřel Ign., farář v Přerově.

Zeisel Alfred, stavitel v Brně.

Zháněl Ign., farář v Troubsku.

Zimmermann Hugo, prof. v. zahrad. školy v Lednici.

Zuska Frant., prof. č. v. průmysl. školy v Brně.

Dr. Zweig Gustav, advokát v Prostějově.

Dr. Záček Jan, zemský a říšský poslanec, náměstek zemského hejtmana
v Olomouci.

Žák Josef, c. k. učitel hudby v Brně.

Železný Zdeněk, c. k. účetní rada v Brně.

* * *

e) Úřednictvo:

Emil Kořistka, sekretář.

Dr. Vil. Schram, cís. rada a c. k. konservator, zem. bibliothekář.

Alfred Palliardi, kustos.

Dr. Hertvík Jarník, amanuensis.

Arnošt Hanáček, oficiál.

Jos. Sušický, oficiál.

Rudolf Erlacher, pomocný úředník.

Ferdinand Nešpor, sluha.

František Kupský, sluha.

Adolf Audy, sluha.

Literatura.

Zemské sněmy a sjezdy moravské. Jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského (1526—1628). Dle archivních pramenů vypravuje František Kameníček. Díl třetí a poslední. Biskupové olomoučtí. — Stavové a lid. Bezpečnost a pořádek v zemi. Význam jazyka českého. Poměry náboženské. Stručný nárys moravského zřízení zemského a) za let 1526—1628, b) dle obnoveného zřízení zemského roku 1628. Přílohy. Cena 14 korun. V Brně 1905. Nákladem zemského výboru markrabství moravského. Tiskem moravské akciové knihtiskárny v Brně.

Již titul a objem knihy (912 stran) naznačují dílo neobyčejné. Dílem III. jest ukončeno veliké monumentální dílo Kameníčkovy, které vlastně je podrobným dějepisem Moravy doby střední (1526—1628). Díl III. je nejzajímavější, poněvadž podává jasný a význačný obraz sociálních poměrů na Moravě v letech 1526—1628.

Část I. Oddíl A. podává, jaké vrstvy byly v obyvatelství na Moravě v XVI. a XVII. st., byl by se tedy lépe hodil nadpis: Vrstvy obyvatelstva (místo: Biskupové olomoučtí, Moravští stavové a lid) str. 1.—2. Podrobné jsou odstavce: 1. Biskupové olomoučtí (2—29), 2. Stav panský (29—42), 3. Stav rytířský a ostatní šlechta nižší (42—55), 4. Vzájemný poměr stavu panského a rytířského (56—61), 5. Život vyšších stavů moravských (61—72), 6. Stav praelátský (73—84), 7. Inkolát u vyšších stavů (84—102), 8. Města královská, komorní a poddaná (102—117), 9. Život v městech moravských (117—148), 10. O poměru měst, hlavně královských a komorních, k vyšším stavům, zvláště ke stavu panskému a rytířskému (149—162), 11. Panovníci a stavové (162—172), 12. Lid poddanny (172—206), 13. Život a mravy lidu moravského (206—226), 14. Poměr židů moravských ke stavům a k lidu poddanému (226—241). Oddíl B. líčí „Bezpečnost a pořádek v zemi“ (242—274), oddíl C. Význam jazyka českého v zemi (275—291). V části II. oddíl D. Poměry náboženské (292—525), a to: odstavec 1. Katolíci (307—404), 2. Podbohojí (404—422), 3. Čeští bratři (422—449), 4. Protestanté (450—467), 5. Anabaptisté (467—494), 6. Menší vyznání (494—501), 7. Náboženské poměry před českým povstáním a po něm (501—525); oddíl E. Doslov. Stručný nárys stavovského zřízení morav-

ského. a) Za let 1526—1628 (526—549), b) Dle obnoveného zřízení zemského r. 1628 (549—566). Přílohy (569—789). Ukazatel jmenný (791—897). Obsah (899—910).

Z uvedeného obsahu vidno, že dílo Kameníčkovo je velmi obsáhlé. Autor vypravuje připomenuté věci na základě archivních pramenů. Jest úžasno, zrovna jako při díle I. a II., kolik archivů moravských, slezských, českých, saských, rakouských a uherských Kameníček probádal, kolik listin sám přepsal a v díle svém otiskl. Výsledky badání archivního svědomitě vždy srovnává s výzkumy badatelů současných i starších, čili ve všech věcech, skoro při každé větě konstatuje mínění jiných a buď připojuje své a upevňuje práci svých předchůdců, nebo šetrně a jemně pronáší názor vlastní. Kameníček vyniká duchem kritickým. V metodě badatelské s ním úplně nesouhlasím. Skoro každou větu dokládá prameny a příslušnou literaturou. Cituje však příliš mnoho, takže pod čarou v poznámkách často povídá více než v textu nad čarou. Pod čarou často cituje listiny úplné, které by se spíše hodily do Příloh. Omlouvá se v Úvodě (I., 4., ř. 21.—26.), že byl o to požádán, ale vědě by se bylo lépe posloužilo, kdyby doklady úplné byl otiskl v „Přílohách“. Tak čtenář touže věc často čte dvakrát. Za to mínění autorit Tomka, Golla, Gindelyho, Rezka, Čelakovského, Slavíka a j. uvádí v textu, i když se od nich uchyluje, což čtenář raději vidí pod čarou, kdežto nad čarou hledáme jen obraz doby, jaký nám badatel sestavuje duchem vlastním na základě soudobých pramenů. Také některé věci se opakují častěji. Ke kritice v ladný celek pojití se má pronikavost (penetrace) a výraznost (praeicisnost). Touto poznámkou nikterak nechci se dotýkati vědecké ceny práce Kameníčkovy. Na metodě mnoho nezáleží, ale obsahem dílo je znamenité.

Zvláště dobře je vystižena pravomoc biskupův olomuckých a jejich postavení v zemi, volba jejich a organizace manů biskupských. Soupis manských statků biskupských naléztí se nepodařilo. Společenské vrstvy v národě našem K. přesvědčivě dovedl tři: šlechtice, svobodníky a poddané v rozmanitých stupních. Nejlépe podařilo se autorovi vylíčiti život vyšších stavů moravských (61—72), lid poddaný (172—206) a život i mravy lidu poddaného (206—226), čím otevřel hojný a čistý zdroj látky na uměleckou tvorbu slovesnou a výtvarnou. Dobře vylíčen také život v městech moravských (117—148). O významě jazyka českého v zemi (275—291) v XVI. st. a klesání jeho již před bitvou bělohorskou u nás dosud tak podrobně a pravdivě nepsal nikdo. Poměry náboženské (292—525) jsou vylíčeny docela klidně a spravedlivě u všech stran náboženských na Moravě s hlubokým ponětím opravných snah biskupův olomuckých. Více bychom rádi slyšeli o školách na Moravě. Školu každá strana náboženská pokládala za baštu. K. na mnohých místech mluví o školách, ale z výkladů jeho nelze ani poznati, jakého druhu byly školy na Moravě, ani kterým jazykem se na nich učilo, ani kde která strana náboženská měla školu. Školám měl býti věnován zvláštní oddíl v knize a měly býti vypočteny, poněvadž jich nebylo

mnoho. Nejdokonalejší částí III. dílu obsahem i formou je Doslov (526—566), v němž K. shrnuje stručně všechny výsledky mnohaletého pracného badání svého. Doslov zasluhuje, by v tisících exemplářích byl otisknán nákladem zemským a rozdán, by se stal nejen učebnou knihou na všech školách moravských, nýbrž měl by poznán býti od každého uvědomělého Moravana.

V díle velikém zůstanou také omyly. Formálních (na př. sdělávali se smlouvy str. 205., ř. 15., měl na statcích svobodných str. 531. ř. 33. — chybí předmět a j.) připomínati netřeba. Věcné jsou některé: Vedle kartusy brněnské a olomucké (str. 74., ř. 3.) nebylo jiné v Nové Vsi, nýbrž Královo Pole po založení kláštera kartusiánského r. 1375 dostalo název Nová Ves na rozdíl od starších osad (královy, herburské, johanitské a augustiniánské). Na str. 76. ř. 21. je uveden převor kláštera sv. Anny v Brně mezi zástupci klášterův a hned v ř. 22. také abatýše kláštera sv. Anny v Brně. To byly dva různé ústavy: první byl komendou sv. Jana (naproti sv. Anně), a druhý jest uveden správně. V městech královských vedle městské rady nebývali voleni obecní starší jako orgán dozoru a schvalovací (str. 104., ř. 7.), nýbrž staršími obce stávali se konšelé z předešlého roku. Města královská na Moravě panovníkům vždy přísahala a nikoli jen slibovala poslušnost (str. 527., ř. 1.). Menších nedopatření uváděti netřeba.

Máme tedy veliké dílo ukončeno: I. díl má 562 stran, druhý 800 stran a třetí 912 stran, všechny tedy 2274 s úvody V. + II. + IV. Celé dílo badatel věnoval rodné a drahé vlasti moravské. Věnoval jí dílo trvalé ceny, na něž vynaložil nejkrásnější věk svého života, neboť pracoval o něm plných 25 let při úmorném zaměstnání na škole střední. Věnoval mu všechny síly čilého ducha i svěžího těla. Vybudoval dílo monumentální. Moravě dal podrobný a věrný obraz dějin jejích za dobu 1526—1628 a vědě prokázal službu velikou prozkoumáním přechýtných archivův i otiskem ohromného počtu archivních pramenů. Zkoumáním archivův objevil mnoho látky, již sám buď nepotřeboval aneb užiti nemohl, ale upozornil jiné, kteří budoucně těžiti budou. V dějinách svých na četných místech upozornil, co a jak mělo by ještě probádáno býti, a povzbudil tak k horlivé činnosti následníky. Kameníček na Moravě nejlépe zná dějiny moravské, obzvláště dějiny zřízení zemského, a je nejpovolanější, by zorganizoval vědeckou činnost na Moravě v oboru historickém. Kéž by se mu brzy poskytlo příležitosti. *Dr. Fr. Šujan.*

Kras moravský a jeho podzemní svět slovem i obrazem.

Sepsal Dr. Karel Absolon. Nakladatelství Aloisa Wiesnera v Praze 1905. Sešit 1., 2. a 3. à 1 K.

Objeví-li se v literatuře naší, která je poměrně chuda pracemi populárně vědeckými vůbec a přírodovědeckými zvláště, dílo toho rozsahu a úkolu tak všestranného jako dílo p. Absolonovo, jest význam jeho mnohem větší než v některé literatuře světové, ale má také větší zodpovědnost. Má předně úkol patriotický, upozorniti nejen cizinu, nýbrž především naši veřejnost na krásy a vědecké zajímavosti vlasti. Nemáme

bohužel jako jiní národové velicí, kde populární knihy píší nejlepší odborníci, a to většinou teprve po mnoholetých vědeckých a paedagogických zkušenostech, pro znamenitosti své vlasti dosti interpretů populárně písících, kteří by při tom byli odbornými znalci a pracovníky v geologii a zeměpise. Jsme lépe instruováni zásluhou ciziny o krásách Alp než o domácím bohatství, které nepoznáno a nezúročeno leží ladem v naší blízkosti a cizině nezadá v ničem, jestli ji nepředčí. Dílo, jež má takový obsáhlý úkol a jest určeno širší veřejnosti, může formou snadno přístupnou a názorně působiti i pro poučení vědecké, zmocní-li se ho odborník se zralým přehledem a šťastnou rukou. Vědomosti geologické jsou důležitý každému již proto, že zjevy geologické jsou denním předmětem naší pozornosti, pokud nejsme vůbec nevšímaví ku krásám krajinným.

Pan Absolon podjal se svým „Krasem moravským“ díla velmi vděčného. Chce uvést čtenáře do „Moravského Švýcarska“ nejen jako turistu, aby mu ukázal pohledy krajinné a historické památky, nýbrž učí jej také pozorovati. Chce mu ukázati překvapující výkony erose vodní, která v náhorní rovině vyhlodala známá úchvatná údolí. Odkrývá mu však i podzemní svět, uvádí jej také v tajnou dílnu podzemních vod, které podobně jako v Krase jihoevropském za dlouhé věky vytvořily spletité chodby a síně a vyzdobily stěny jejich bohatými útvary krápníkovými. Konečně seznamuje čtenáře se živočišstvím jeskynním, jež během dob se přizpůsobilo i zvláštním podmínkám života temnostního. Chce zkrátka čtenáři laikovi podati nejen popisný, nýbrž především vědecký obraz o tomto geologicky nejvýš zajímavém území a upozorniti jej na všechny poměry přírodní.

Jest tedy úkol jeho dosti nesnadný. Pan Absolon nepřistupuje však k dílu jako začátečník, který pouze sebral pozorování a zkušenosti jiných badatelů, nýbrž jako samostatný pracovník, který z vlastních studií území dobře zná. Může tedy podati obraz ucelený se samostatným ponětím, což právě takovému všestrannému dílu populárnímu jest velikou předností.

Nemáme dnes ještě celé dílo v rukou, proto nemožno také rozhodovati, jakým způsobem p. autor dostal úkolu svému. Jelikož ale sám se zdarem ve studiích těchto pracoval, doufáme, že i dílo určené širší veřejnosti bude v každém ohledu dobré. Dnes máme v rukou tři sešity ze 20 sešitů, na něž jest dílo rozvrženo. Vhodně uvádí p. autor historii výzkumů. Upozorňuje na jednotlivé badatele, kteří již v dřívějších dobách do jeskyní Sloupských více nebo méně daleko pronikli a první zprávy o nich podali. Zajímavým stává se tento historický přehled čtenáři právě tím, že srovnává názory a pozorování starší s nynějšími zjištěnými fakty a tím zároveň poučuje, jak zvolna se takový geologický výzkum třbil a jak i při nynějších zlepšených prostředcích jest práce sama nesnadná. Poznáváme, že ani dnes daleko ještě není vše prozkoumáno, co zajímavého nám moravský Kras skýtá, a že bude ještě mnoho obětí vyžadovati úplné prozkoumání. Uváděje čtenáře do svého území, počíná

vyličením kraje boskovského, „jenž od severu vévodí Krasu moravskému“. Odtud putujeme do Sloupa, prastarého to sídla již i člověka diluviálního, a sledující proud Sloupského potoka, poznáváme po prvé charakteristický znak území Krasového, ponorný potok, a zbytek bývalého ohromného portálu jeskyní sloupských, zajímavou skálu „Hřebenáč“. Seznámivše se s poloslepým údolím sloupským, vstupujeme do jeskynního bludiště sloupsko-šošůveckého, které patří k nejrozsáhlejším jeskyním v Evropě. Dovídáme se, jak zkoumali tyto jeskyně první badatelé, a jak vypadá náš názor po novějších výzkumech. Na přehlednější orientaci v tomto labyrintě podzemních chodeb podává autor všeobecné rozdělení na 11 částí, jež tvoří jakési celky, a přistupuje ku popisu jeskyně Nicové, Elištiny a Starých skal.

Nelze upříti, že čteme dílo s napiatou pozorností, která je výbornými vyobrazeními ještě zvyšována. Většina dosavadních vyobrazení jsou mistrovskými kousky umění reprodukčního. Uvádím zejména „Pohled na skály sloupské“, „Horní jezírko na dně Macochy“, „Spodní východ Punkvy“, „Hlavní stěna propasti Macochy“, „Propadání potoku „Bílé Vody“ do propasti jeskyně Rasovny“, „Vnitřek propasti Macochy“, „Dům a propasti nad chodbou stupňovitou“, „Horní východ Punkvy v Pustém Žlebu“, a zajímavý pohled na jícen Macochy ze dna proti nebi. K tomu druží se řada menších vyobrazení, vesměs instruktivních, zajímavá faksimilia starších kreseb, ukázky zvířeny jeskynní atd. Již svými vyobrazeními stává se dílo krásným zjevem populární vědecké literatury, jež může skvěle konkurovati s podobnými díly světových literatur. Celému dílu má býti přiloženo 80 příloh celostránkových, přílohy skládací z části barvami provedené, asi 250 obrázků textových, mapa z části kolorovaná, přes 30 původních plánů jeskyň.

Jest žádoucí, aby dílo, které zajisté po svém dokončení bude cenným příspěvkem vlastivědným a které i milovníkům pohledů krajinných poskytuje vybrané album, nalezlo hojně účasti v naší širší veřejnosti. Jest třeba, aby literatura naše byla obohacena i jinými díly podobnými.

Dr. Oldřich Kramář.

www.libtool.com.cn

Redakci Časopisu, resp. Mor. mus. společnosti a Zemské knihovně se zasílají (kromě ročních zpráv a úředních publikací, nehledíc také k oboru německému) za Časopis nebo zdarma publikace těchto společností, redakcí a vydavatelstev:

Morava, Slezsko a Uh. Slovensko: Lidové Noviny, Moravská Orlice, Hlas, Moravské noviny, Pozor, Našinec, Pozorovatel, Moravský sever, Selský archiv, Matice Moravská, Vlasten. spolek muzejní v Olomouci, Chov hospod. zvířat, Eva, Hlídka, Moravský Hospodář, Komenský, Samosprávné listy, Museum, Národ a škola, Neděle, Obzor, Zemědělská politika, Sborník ústř. spolku učit. jednot na Moravě, Ženské směry, Učitel, Vatra, Včela Moravská, Věstník těsnopisný, Zprávy právn. jednoty moravské, Zprávy z mor. zem. rybářského spolku, Nový život, Mus. společnost ve Val. Meziříčí, Přírodovědecký klub v Prostějově, Věstník Matice Opavské, Museální slovenská spoločnosť, R. Dvořák, Dějiny markr. Moravského. Nákladem A. Píše v Brně.

Čechy: Museum král. Českého, Archaeologický sbor při MKČ., Společnost přátel starožitností českých, Čáslavský kraj, Hradecký kraj, Krása našeho domova, Československé letopisy musejní, Český lid, Listy filologické, Obchodní listy, Lovecký obzor, Spořitelni obzor, Slovanský přehled, Učitelský přehled, Sborník historického kroužku, Sborník č. společnosti zeměvědné, Archiv pro přírodovědecký výzkum Čech, Česká Akademie, Spolek č. professorů, Živnostenský věstník, Vlast, Zemský archiv král. Českého, Slanský obzor, Národopisná společnost československá, Král. č. společnost nauk, Komise pro soupis stav atd. památek kr. hl. m. Prahy.

Říše Rakousko-Uherská: Akademia umiejetnošči v Krakově, Zemaljski muzej u Bosni i Hercegovini, Slavonsko gospodarsko društvo u Osijeku, Muz. društvo za Kranjsko, Matica Srpska, Towarzystwo łudoznawcze (Lvov), Jugoslav. akademija u Zagrebu, Officium hungar. ornithologicum, Naukovo tovarištvo im. Ševčenka, Hrvatsko naravoslovno društvo, Slovenska matica v Ljubljani, Hrvatsko arheološko društvo.

Cizina: Museo nacional de México, R. Accademia dei Lincei, Chronique agricole du canton de Vaud, Imperat. Akademija Nauk (Petrohrad), Comenius-Gesellschaft (Berlín), Žurnal ministerstva narodn. prosvěščenija, Academia română, Bulletin of the geolog. institution of the University of Upsala, Bulletin de la

Société impér. des naturalistes de Moscou, Société royale des antiquaires du Nord, The Boston Society of Nat. history, Academy Nat. sciences of Philadelphia, Academy of sciences of St. Louis, Bulgarskoto prirodoizpit. družestvo, Srpska kralj. akademija (Srpski etnogr. zbornik), Towarzystwo przyjaciół nauk poznańskie, Archives néerlandaises des sciences exactes et natur., Bulletin of the Bussey institution (Harvard University), Smithsonian institution (Washington), The U. S. geological survey.

Dr. H. Jarník.

Oznámení.

Cena „Časopisu“, vycházejícího dvakrát ročně, počátkem m. ledna a počátkem m. července, za rok 2 K. Lze jej koupiti ve Františkově mor. museu zemském v Brně.

Páni čeští členové Moravské Musejní Společnosti a páni kurátorové a konservátorové všichni dostávají „Časopis“ zdarma.

Noví páni členové přihlašují se písemně u pana sekretáře Emila Kořistky ve Františkově moravském museu zemském, v Musejní ulici, v čísle 2., a u pp. konservátorů téhož musea.

Roční příspěvek členský pouze 4 K.

Prosíme uctivě za výměnu časopisů vědeckých a slušně žádáme sl. musejních spolkův a společností národopisných za posílání publikací jejich.

Upozornění.

Poněvadž „**Moravská Musejní Společnost**“ jest jedinou právní nástupkyní bývalé „c. k. mor.-sl. společnosti na zvelevení orby, přírodnictví a vlastivědy“ a „Musejní sekce c. k. mor. společnosti hospodářské“, prosíme, aby všechny zásilky knih a časopisů byly posílány **jen** s adresou: **Moravská Musejní Společnost** (zemská knihovna) **v Brně**.

Za kuratorium:

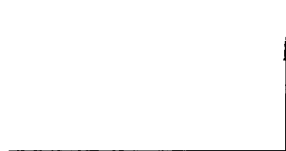
Prof. Dr. Fr. Kameníček,
praesident.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

